

M. Baigent - R. Leigh - H. Lincoln

ETIN
ARCADIA
EGO

Novo
dopunjeno
izdanje

ITEGO
ARCANA
DEI

SVETA KRV SVETI GRAL

Michael Baigent

Richard Leigh

Henry Lincoln

SVETA KRV, SVETI GRAL

Novo dopunjeno izdanje

Sadržaj

Uvod	4
Uvod, 1996	9

PRVI DIO • Tajanstveno selo

1. Tajanstveno selo	28
2. Katari i velika Hereza	45
3. Redovnici - ratnici	61
4. Tajni dokumenti	93

DRUGI DIO • Tajno društvo

5. Red iza kulisa	106
6. Veliki majstori i podzemna struja	126
7. Višestoljetna urota	157
8. Tajno društvo danas	205
9. Redovnici duge kose	238
10. Prognano pleme	260

TREĆI DIO • Krvna loza

11. Sveti Gral	269
12. Kralj - svećenik koji nikada nije vladao	300
13. Tajna koju je crkva zabranila	342
14. Gralska dinastija	364
15. Zaključak i predviđanje budućnosti	378

Dodatak - Navodni veliki majstori Sionskog priorata	393
Post scriptum, 1996	416

Uvod

Na putu za Cevennes, gdje sam namjeravao provesti ljetne praznike 1969. godine, kupio sam neku džepnu knjigu, *Le Tresor Maudit*. Tu laganu, zagonetnu priču, punu zabavne mješavine povijesnih činjenica, ali i misterija i nagađanja, napisao je Gerard de Sede. Ta bi knjiga, poput mnogih sličnih, poslije praznika bila prepuštena zaboravu, da nisam u njoj pronašao jedan čudnovat, no ipak uočljiv propust.

"Prokleta blago" iz naslova knjige devedesetih je godina devetnaestog stoljeća pronašao neki seoski svećenik rješavajući zagonetne, skrivene spise, koje je pronašao u vlastitoj crkvi. Iako je navodni tekst dvaju od ovih spisa prenijet u spomenutoj knjizi, izostale su "tajne poruke" koje su navodno u spisima bile skrivene. To je trebalo značiti da su šifrirane poruke na neki način ponovo izgubljene. Pa ipak, kako sam otkrio, i površno čitanje spisa prenijetih u knjizi, otkrilo mi je barem jednu poruku. Autor knjige također ju je morao pronaći jer je, radeći na knjizi, tim spisima morao posvetiti više pozornosti. Morao je otkriti ono što sam i ja sam otkrio, jer je ta poruka bila neka vrsta "dokaza" koja samim djelićem mora zaintrigirati maštu i, dakako, potaknuti prodaju popularne knjižice. Zašto je, ipak, gospodin de Sede nije htio objaviti?

Tijekom sljedećih mjeseci sama neobičnost priče, kao i mogućnost novih otkrića, vraćali su me toj knjizi s vremena na vrijeme. Privlačila me poput neobično složenih križaljki, a i zanimalo me ono što je de Sede prešutio. Kako sam otkrivao nova značenja koja su bila skrivena u tekstu spisa, poželio sam posvetiti misteriju Rennes-le-Chateaua više pozornosti nego što sam to mogao kao zaposleni televizijski pisac, dakle samo u trenucima predaha od posla. Tako sam

u kasnu jesen 1970. tu priču iznio kao moguću temu za dokumentarni film pokojnom Paulu Johnstoneu, izvršnom producentu povijesnih i arheoloških emisija "Chronicle" na televizijskoj postaji BBC.

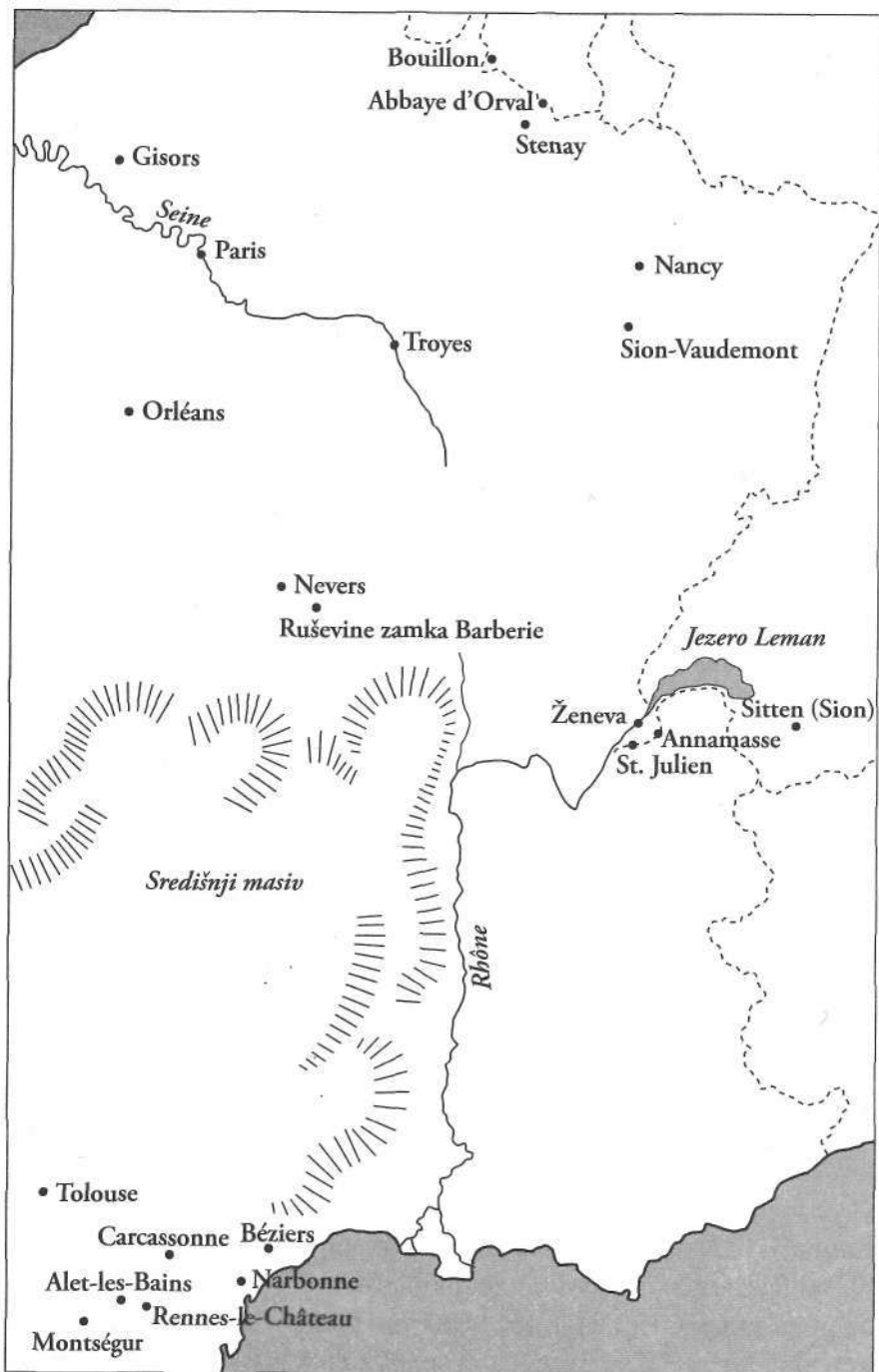
Paul je shvatio mogućnosti koje je tema pružala i poslao me u Francusku da razgovaram s de Sedeom i istražim kakvi su izgledi za snimanje kraćeg filma. De Sedea sam upoznao 1970., u Parizu, tijekom Božićnih blagdana. Prilikom prvog susreta postavio sam mu pitanje koje me mučilo više od godinu dana, zašto nije objavio poruku koja je skrivena u spisima. Njegov odgovor, da ne zna o kojoj se poruci radi, sasvim me zaprepastio.

Činilo mi se nezamislivim da on nije bio svjestan tako jednostavne poruke i pomislio sam da se sa mnom poigrava. Shvatio sam da više ni ja ne želim otkriti što sam točno pronašao, pa smo nastavili dvoboj riječima dok nije postalo jasno da obojica znamo o kojoj se poruci radi. Kada sam mu tada ponovio pitanje, zašto nije objavio poruku, njegov je odgovor bio dvosmislen: "Zato što smo mislili da će nekoga poput vas zanimati i da ćete je otkriti sami".

Taj odgovor, zagonetan poput svećenikovih tajanstvenih spisa, bio je prvi jasan znak koji je navijestio da će misterij Rennes-le-Chateau pokazati mnogo više od obične priče o izgubljenom blagu.

U proljeće 1971. počeo sam sa svojim redateljem Andrewom Maxwell-Hyslopom pripremati film za "Chronicle". Film je bio zamišljen kao jednostavan prilog od dvadeset minuta u okviru nekog šarolikog programa. Međutim, tijekom rada, de Sede nas je počeo snabdijevati novim djelićima informacija. Prvo je stigao cijeli tekst šifrirane poruke, koji je govorio o slikarima Poussinu i Teniersu. To nas je zadivilo, jer je šifra bila nevjerojatno složena. De Sede nam je rekao da su je odgonetnuli stručnjaci francuskog vojnog odjela za dešifriranje uz pomoć računala. Proučavajući promjenjivost koda, s vremenom sam se uvjerio da je to objašnjenje bilo, najblaže rečeno, sumnjivo. Razgovarao sam sa stručnjacima za šifre britanske obavještajne službe i oni su se složili sa mnom. "Šifra računalu ne postavlja pravilan problem", rekli su. Kod je bio nerješiv, međutim, bilo je jasno da je netko ipak morao imati ključ za rješenje.

Nakon toga je de Sede bacio svoju drugu bombu. Netko je pronašao grob koji nalikuje onome sa znamenite Poussinove slike, "Le

Karta broj 1. - Glavna područja istraživanja u Francuskoj

Bergers d'Arcadie" (Arkadijski pastiri), i on je rekao da će nam poslati pojedinosti "čim nešto sazna". Nakon nekoliko dana stigle su fotografije i postalo je jasno da je naš kratki film o malome mjesnom misteriju počeo poprimati neočekivane dimenzije. Paul nam je rekao da napustimo taj projekt i pripremimo film za cijeli termin emisije "Chronicle". Dobili smo više vremena za istraživanje i više filmske minutaže za iznošenje same priče. Emitiranje je odloženo za proljeće sljedeće godine.

Film pod naslovom *Izgubljeno blago Jeruzalema* prikazan je u veljači 1972., a reakcija je bila vrlo oštra. Tada sam shvatio da sam pronašao ne samo ono što je samoga mene potpuno zaokupilo, već i brojnu publiku. Daljnje istraživanje više nije bilo gubljenje vremena, jer sam znao da će se dogoditi nastavak filma. Do 1974. godine imao sam mnogo nove građe, i Paul je imenovao Roya Daviesa za producenta mog drugog filma za "Chronicle", pod nazivom *Svećenik, slikar i Vrag*. Ponovo je reakcija publike pokazala koliko je ta tema obuzela narodnu maštu. Tema je, međutim, postala toliko zamršena i njeni su ogranci sezali predaleko da bi istraživanje mogao nastaviti sam. Trebalo je pratiti previše tragova, a što sam dalje slijedio jedan trag, postalo bi sve jasnije koliko građe ostaje neobrađeno. Bio sam na prijelomnoj točki, no sudbina koja mi je priču podarila, opet se pobrinula da rad na njoj ne zastane.

Godine 1975. imao sam veliku sreću upoznati Richarda Leigha na ljetnoj školi, gdje smo obojica predavali o aspektima književnosti. Richard je pisao romane i kratke priče, magistrirao komparativnu književnost, i posjedovao veliko znanje iz područja povijesti, filozofije, psihologije i ezoterije. Nekoliko godina je predavao na sveučilištima u Sjedinjenim Državama, Kanadi i Britaniji.

Između seminara ljetne škole provodili smo mnogo vremena razgovarajući o predmetima uzajamnog zanimanja. Spomenuo sam Vitezove templare, koji su počeli igrati važnu ulogu u pozadini misterija Rennes-le-Chateaua. Na svoje veliko veselje otkrio sam da je taj sablasni Red srednjovjekovnih redovnika-ratnika pobudio Richardovo ozbiljno zanimanje, i da je već istraživao njihovu povijest. U jednome trenutku, mjeseci istraživanja koji su bili preda mnom postali su nepotrebni. Richard je mogao odgovoriti na većinu mojih upita, a i sam

je pokazao zanimanje za neke neobične nepravilnosti koje sam ja otkrio. On je također osjetio uzbuđenje i uvidio značenje istraživačkog projekta kojega sam se prihvatio. Ponudio mi je pomoć za onaj dio istraživanja koji se odnosio na templare i još uključio u rad Michaela Baigenta, diplomiranog psihologa koji je nedavno prije toga napustio uspješnu karijeru foto-reportera da bi se posvetio istraživanju templara za svoj filmski projekt.

I da sam tražio, ne bih našao dvojicu bolje kvalificiranih i ugodnijih suradnika. Nakon više godina samostalnoga rada u njima sam našao nov poticaj, a prvi stvaran plod naše suradnje bio je treći film o Rennes-le-Chateau, snimljen za "Chronicle", pod nazivom *Sjena templara*, producenta Roya Daviesa.

Posao koji smo napravili za taj film suočio nas je sa skrivenim temeljima cijelog misterija Rennes-le-Chateaua. Taj film je mogao samo pokazati smjer prema onome što smo počeli otkrivati. Ispod površine nalazilo se veliko iznenađenje, značajnije i važnije nego što smo se mogli nadati kada smo počeli raditi na "zanimljivoj malom misteriju" francuskog svećenika i onoga što je našao u jednom planinskom selu.

Svoj prvi film 1972. godine završio sam riječima, "Nešto izvanredno tek čeka da bude otkriveno..., a to će se u skoroj budućnosti i dogoditi".

Ova knjiga objašnjava što je to "nešto" i koliko je to otkriće neobično.

H.L.

17. siječnja 1981.

Uvod, 1996.

Iz razloga koje će čitatelj uvažiti nakon što je pročitao, knjigu *Sveta krv, sveti gral* smo željeli objaviti 17. siječnja. Nažalost, te godine je 17. siječnja bila nedjelja. Stoga se knjiga u Britaniji pojavila dan kasnije, 18. siječnja 1982. Američko izdanje je uslijedilo 26. veljače, također, što je znakovito, dan kasnije. Otprilike sljedećih mjesec dana nakon objavljivanja u obje zemlje, bili smo uvučeni u iznimno bizaran medijski cirkus.

Napisali smo knjigu za koju smo pretpostavili da će izazvati polemike. Očekivali smo da će biti kritizirana na neobičan način - primjerice, u kritičkim osvrtima određenih krugova s uvriježenim teološkim i povijesnim interesima, koje smo implicitno osporavali. Nismo uopće očekivali veću pozornost, od one koja se obično poklanja ostalim publikacijama. No, veoma nas je iznenadila činjenica da smo stekli toliku slavu - ili, bolje rečeno, zao glas - kao da smo osobno pokušali izvršiti državni udar na Vatikan. No, nismo izmamili samo kritike. Naša knjiga je stekla status prave skandalozne novinske priče - koja je doista dospjela na naslovnice različitih novina.

Doduše, bilo je to mirno razdoblje. Predbožićni nemiri u Poljskoj su ustuknuli pred svojevrsnom robotskom, iako ne posve ravnodušnom poslušnošću kakva je vladala u ostalim dijelovima sovjetskog imperija. Nije bilo nikakvih atentata na javne osobe. Argentina još nije izvršila invaziju na Falklandsko otočje. U nedostatku drugih katastrofalnih događaja, koji bi uzbunili javnost, postali smo ljubitelji medija. Odgovori i reakcije su poprimili goleme razmjere, slijevajući se poput bujice u obliku pisama našim izdavačima i agentu, kao i nama osobno, koja su se objavljivala u novinskim kolumnama. Spektar

mišljenja bio je toliko raznolik da se činilo kao da se odnose na neke druge, potpuno drugačije knjige. Tako smo, s jedne strane, primili pismo koje je veličalo našu knjigu kao "najveće djelo stoljeća" - iako se s tom ocjenom, nažalost, nismo mogli iskreno složiti. S druge strane, pak, iznošene su tvrdnje koje su, iako manje jezgrovito, sugerirale upravo suprotno. Rijetki su bili slučajevi u suvremenoj povijesti izdavaštva, da toliko mnogo Don Quijotea tako energično nasrće na jednu malu vjetrenjaču.

Najviše prašine je podigla BBC-jeva emisija *Omnibus*, u kojoj nas je, zamislite, intervjuirao filmski kritičar Barry Norman. Naravno, budući da o temi naše knjige nije mogao znati mnogo više od prosječnog laika, pozvao je dva službeno priznata stručnjaka, povjesničarku Marinu Warner i tadašnjeg birminghamskog biskupa, Hughu Montefiorea. Prilično smo lakomisleno prihvatili poziv da sudjelujemo u emisiji, poput ovaca koje ne sluteći odlaze na klanje. Producent nas je iskreno uvjeravao da ćemo sudjelovati u 'raspravi' koja će omogućiti ozbiljno istraživanje hipotetskih zaključaka naše knjige. No, njegovo nam se objašnjenje 'rasprave' činilo prilično idiosinkrastično. Ono što je uslijedilo najbolje bi se moglo opisati riječju 'zasjeda', s čime bi se mnogi složili.

Barry Norman je žustro i ukratko opisao nešto, što je bila tek blijeđa slika knjige koju smo napisali. Nakon toga smo bili izloženi unaprijed pripremljenim i nevjerojatno dugim nizom optužbi, koje su mogle osigurati trenutnu osudu spaljivanjem naše knjige, kao i nas osobno. Marina Warner se vladala odgovorno, usredotočujući se na konkretne znanstvene točke, pri čemu se činilo da se ne osjeća ugodno u ulozi krvnika, koja joj je bila nametnuta. Kasnije nam je povjerila kako se stidi što je dopustila da bude uvučena u 'pokušaj prepada'. No, biskup Birminghama nije pokazivao takvo kršćansko grizodušje.

Bili smo izloženi pravom munjevitom napadu. Sa svih su nas strana gađali generalizacijama i pedantnim trivijalnostima. Od većine smo se mogli obraniti. Štoviše, uglavnom smo u tome uspijevali. No, dovoljan je samo trenutak da jedan glas, koji odzvanja samoprozvanim autoritetom, stigmatizira knjigu - da je označi neodgovornom, neuvjerljivom, nedovoljno istraženom ili, jednostavno, lošom. Za pobijanje tih optužbi potrebno je prilično dugo vremena. To valja

činiti postupno, uz navođenje konkretnih primjera. Valja se uvući u pojedinosti i akademska nadmudrivanja, koja ne čine dovoljno dobar televizijski program, jer potonji otkriva mnogo više dramatičnim krvoprolićima nego nezanimljivim razmjenama informacija. Bilo nam je dopušteno odgovoriti samo na jedan od svakih šest prigovora, koje su nam u studiju uputili naši kritičari; a iz emisije koja je konačno bila emitirana, izbačeni su čak i naši odgovori. Odgovor svakog od nas bio je sveden samo na jedan ili dva površna komentara. Tako se 'rasprava', koju su vidjeli BBC-jevi gledatelji, u konačnici veoma razlikovala od 'rasprave' koja se stvarno odigravala u studiju. Mnogi su od njih nakon toga primijetili da nam nije bilo pruženo mnogo prilika za razgovor. Štoviše, pruženo nam je mnogo više prilika nego što se činilo, ali veći dio onoga što smo rekli završilo je u sobi za montažu.

Naravno, takve se stvari neprestano događaju u svijetu televizije - s kojim smo se upoznali dovoljno dobro da nas više ne može ničim iznenaditi. Najviše nas žalosti činjenica da su neki veličanstveno komični trenuci nepovratno izgubljeni. Tako je, primjerice, Barry Norman u jednom trenutku upitao birminghamskog biskupa jesu li knjige, kao što je naša, potencijalno 'opasne'. Biskup, koji je pročitao samo posljednja dva poglavlja, odgovorio je: 'Naravno'. Izjavio je da naša knjiga besramno iskorištava seks i senzacionalizam. U studiju je u trenutku zavladala zapanjujuća tišina. Seks? Jesmo li napisali knjigu o seksu? Preneraženo smo se pogledavali, izbezumljeno razmišljajući nije li poremećeni tiskar umetnuo nekoliko stranica *Kama Sutra* u naš tekst ili zamijenio jednu od fotografija s likom golog templara. Koliko smo mogli procijeniti, naša knjiga je na ljestvici seksualnosti zauzimala mjesto negdje ispod Torinskog pokrova, koji, naime, predstavlja portret čitavog prednjeg dijela tijela golog muškarca, iako nikada nije privukao pretjeranu pozornost puritanaca.

Barry Norman je trznuo glavom, kao da pokušava izbaciti vodu iz ušiju. Marina Warner je izgledala očito posramljena. Pomalo smo ironično pokušali ustanoviti koju je točno knjigu biskup pročitao. No, u tom se trenutku umiješala neka nebeska sila, poslavši skromnog tehničara, koji je utrčao u studio zamolivši nas da taj prizor iznova snimimo. Objasnio je da je nešto pošlo po krivu - navodno je gremlin

iskopčao neku tehničku napravu. Barry Norman je stoga ponovio pitanje. No, biskup je do tada shvatio da je njegov odgovor bio posve nepromišljen. Dobivši drugu priliku, povukao se brzinom kojom ga je jezik mogao odvući. Je li naša knjiga bila potencijalno 'opasna'? Nimalo, odgovorio je anđeoskom spokojnošću. Upravo suprotno, bio je uvjeren da je kršćanstvo dovoljno snažno da se odupre izazovima koje smo pred njega postavili. Budući da nismo imali nikakvu namjeru razoriti kršćanstvo, nismo posumnjali u njegov optimizam.

Navedeni prizor, kao i mnogi drugi, bili su u potpunosti isključeni i iz emisije koja je predstavljena javnosti. No, osim režije *Omnibusa*, nimalo pohvalnima nismo smatrali ni razne olakšavajuće okolnosti - strukturu emisije, nedostatak vremena, neophodnost televizije kao medija. Osim toga, napisali smo knjigu za koju smo znali da će biti predmetom napada i iskrivljavanja. Međutim, nikako se ne može opravdati očit pokušaj producenta da izvrgne ruglu vojvodu od Devonshirea, čime je, čini se, na sebe uspio privući željeni publicitet. U našoj knjizi - izrazito nedvosmisleno - iznosimo pretpostavku da su neki članovi obitelji Devonshire, možda upućeni u neke tajne informacije. Ta tvrdnja se osniva na svjedočanstvu iz 18. st, kao i na izjavama jednog živućeg člana obitelji Devonshire - izdanka pobočne linije obitelji, koja nije izravno povezana s vojvodom. To smo strpljivo i mukotrpno objašnjavali našem producentu, koji nas je uporno uvlačio u razgovor o toj temi. No, čvrsto je odlučio iskopati neku senzacionalnu 'englesku stranu' i čak, suviše revno, ishodio od Chatswortha da osobno intervjuira vojvodu od Devonshirea. Čini se da je, u pokušaju da dodatno dramatizira priču, izložio vojvodi tvrdnju koju mi nikada nismo iznijeli. Njegovoj Milosti je rečeno da obitelj Devonshire, kako se tvrdi u knjizi koja će uskoro biti objavljena, vuče izravno podrijetlo od Isusa. Vojvoda, koji je, nimalo iznenađujuće, bio preneražen, srdito je odgovorio: "Potpuna besmislica!" Budući da tu tvrdnju, na koju je odgovorio, mi nismo iznijeli, morala je biti isključena iz prijenosa. Tako su gledatelji vidjeli samo Njegovu Milost kako odgovara: "Potpuna besmislica!", na nešto posve neodređeno. Netko mu je mogao postaviti pitanje o taktikama francuske ratne mornarice u bitki kod Quiberonskog zaljeva 1759. ili, pak, o kvaliteti engleskog tvida.

Tijekom intervjua u emisiji *Omnibus*, biskup Birminghama nas je optužio da smo učinili čak '79 činjeničnih pogrešaka' u dva poglavlja - točnije, u dva poglavlja koja je on pročitao. Budući da je dolazila od tako uzvišene osobe, ta optužba je naizgled bila vjerodostojna - neprijeporan sud samoga glasa istine i, prema tome, neosporan dokaz za osudu. U skladu s tim, novine, radio i televizija su je spremno prihvatile i posijale diljem svijeta. "Napao vas je biskup", telefonski je izrazila svoju zabrinutost jedna osoba iz Sjedinjenih Američkih Država, "Prijeti li vam neka opasnost?"

Nije nas pretjerano uznemirila mogućnost napada od strane biskupskog tima - komandosa s mitrama i biskupskim štapovima pretvorenih u puhaljke za otrovne strelice i SAS-potkapama u kombinaciji s dugim mantijama i stolama. No, kada je protiv nas prvi put podignuta ta optužba zbog 79 pogrešaka, bili smo zatečeni. Jesmo li doista pogriješili 79 puta? Moramo priznati da nas je obuzeo kratkotrajan, ali neugodan osjećaj nevjerice. No, biskup nam je tjedan dana nakon toga poslao svoj popis 79 pogrešaka. To je doista bio jedinstven dokument. Priznajemo da je biskup *doista* pronašao četiri činjenične pogreške. Pogrešno smo rekli da je Palestina u doba Isusa, bila podijeljena na dvije provincije. Kako je biskup ispravno primijetio, bila je podijeljena na jednu provinciju i dvije tetrahije. Pogrešno smo Luki pripisali opis Isusa kao tesara. Kako je biskup ispravno uočio, taj podatak potječe od Marka. Neoprezan slagar, čiju smo omašku previdjeli prilikom korekture teksta, smjestio je Julija Afrikanca u treće, umjesto u prvo stoljeće; a naš rukopis, u kojemu se govori o 'grčkom gradu Efezu', vjerojatno je izmijenio redaktor u 'grad Efez u Grčkoj'. Naravno, Efez se nalazi u Maloj Aziji.

Navedene četiri točke optužbe smo morali priznati. Biskup je bio u pravu - pogriješili smo i u skladu s tim, prihvatili njegove ispravke. No, što je s ostalih 75 'činjeničnih pogrešaka' zbog kojih su nas mediji, citirajući biskupa, žestoko korili? Zapravo se pokazalo da niti jedna od njih uopće nije činjenična, nego pogreška vjere - ili, konkretnije, prijeporna pitanja o kojima znanstvenici još uvijek raspravljaju - a mi smo 'griješili' samo u tome što smo se udaljili od službene predaje. Naprimjer, biskup je među 'činjenične pogreške' ubrojio tvrdnje koje su, kako je rekao, 'još uvijek predmet rasprava', a s

objašnjenjem koje smo pružili 'ne slaže se većina znanstvenika', drugim riječima, ortodoksnih znanstvenika koje je smatrao najrodnijima sebi. Dalje, biskup je u svoj popis uključio naše navode apokrifnog teksta, s kojim nije bio upoznat i koji nije mogao naći u svojoj knjižnici, premda je bio odavno dostupan u tvrdo i meko ukoričenom izdanju. Drugim riječima, naša 'pogreška' se sastojala u činjenici da se to djelo nije nalazilo u biskupovoj knjižnici. Na drugome mjestu je kao pogrešku naveo referencu, koju je smatrao besmislenom, jer nije pročitao prethodna poglavlja naše knjige, u kojima se objašnjava njezin smisao. Konačno, biskup je kao pogrešnu osudio našu tvrdnju da su Evanđelja 'povijesna svjedočanstva kao i svako drugo'. "Ne", izjavio je, "to su jedinstvena svjedočanstva, koja promiču radosnu vijest Kristovu u obliku povijesti." Bez obzira što to znači, ta tvrdnja nam se ne može pripisati kao činjenična pogreška. Ako smo ikada uopće pogriješili, to je bilo jednostavno stoga što nismo dijelili biskupovo mišljenje o Evanđeljima.

To su, dakle, bila pitanja zbog kojih nas je birminghamski biskup osudio. Ona za sobom povlače osudu zbog '79 činjeničnih pogrešaka', koja je pomalo djetinjasta, ali i obmanjujuća. Ipak, takva je bila i većina kritika upućenih od strane teološkog establišmenta. U našoj smo se bavili povijesno mogućim i vjerojatnim događajima i, kada su nam za to bile dostupne činjenice - povijesnim činjenicama. Naši teološki kritičari, od kojih većina ne raspolaže gotovo nikakvim povijesnim znanjem, mogli su nas napadati samo sa stajališta vjere. Iako vjera nije najbolja perspektiva za procjenjivanje povijesti, većina naših kritičara nije imala drugog izbora. Smatrali su da smo implicitno izazvali uvriježene interese, koje su se smatrali dužnima braniti, bez obzira na nesigurne temelje na kojima se osnivaju njihovi argumenti. "Vaša knjiga nije naišla na blagonaklon odziv crkvenih vlasti", običavali su nam iskreno i prostodušno govoriti radijski i televizijski novinari. Kao da su stvari uopće mogle biti drugačije. Kao da bismo mogli očekivati od svakog biskupa kršćanskoga svijeta da dostojanstveno prihvati poraz i spokojno preda svoju mitru.

Kažnjavali su nas i zbog naših špekulacija. To smo spremno priznali. Iznijeli smo ono što smo jasno označili kao hipotezu; a hipoteza neizbježno počiva na špekulaciji. Istraživač je upravo zbog nedostatka

pouzdanih informacija o biblijskim temama, prisiljen špekulirati - naravno, ukoliko ne želi šutjeti. Isto tako, nije dopušteno ni naširoko špekulirati. Špekulacija se mora ograničiti na okvir poznatih povijesnih podataka. Međutim, unutar tog okvira, špekuliranje je jedini izbor - *tumačiti* oskudne i često nerazumljive postojeće dokaze. Sva biblijska istraživanja, kao i teologija, podrazumijevaju špekulaciju. Evanđelja su površna, dvosmislena i često protuslovna svjedočanstva. Tijekom posljednjih dvije tisuće godina, ljudi su se sporili, pa čak i ratovali zbog mogućih značenja određenih odlomaka. U postupku stapanja kršćanske predaje, jedno je načelo uvijek bilo prisutno. Suočene s nekom od mnoštva dvosmislenosti u Svetome pismu, crkvene vlasti su *špekulirale* o njezinu značenju. Jednom prihvaćeni, njihovi zaključci su postali dogmom i, posve pogrešno, tijekom stoljeća su stekle status neprijeporne činjenice. Međutim, takvi zaključci uopće nisu činjenice. Upravo suprotno, oni su špekulacije i tumačenja uklopljeni u predaju; a upravo se ta predaja iznova pogrešno poistovjećivala s činjenicom.

Taj postupak se može ilustrirati jednim primjerom. U svim evanđeljima, Pilat naziva Isusa 'kraljem židovskim', a taj se naslov nalazi i na križu. No, to je sve što nam Evanđelja govore. Ona ne pružaju nikakve naznake o tome je li taj naslov opravdan ili nije - niti je li Isus doista imao ili isticao to zakonito pravo na kraljevstvo. U jednom razdoblju povijesti pretpostavilo se da mu je ta titula podrugljivo dodijeljena. Ta pretpostavka se osnivala na špekulaciji. No, većina današnjih kršćana slijepo, kao utvrđenu činjenicu prihvaća da je ta titula doista izraz poruge. No, to uopće nije utvrđena činjenica. Citate li Evanđelja oslobođeni svih predrasuda, zaključit ćete da u njima ne postoji nikakav nagovještaj o tome da ta titula nije ozbiljno utemeljena i posve legitimna. Konačno, u priči o Isusovu rođenju saznajemo da su tri mudraca tražila 'novorođenog kralja židovskoga', pri čemu taj događaj ne tumačimo nimalo podrugljivim. Naime, iz njihova poklonstva, kao i Herodove bojazni da će ga svrgnuti mnogo legitimniji vladar, možemo pretpostaviti da je Isus doista posjedovao neki kraljevski pedigre, status ili zakonito pravo, koje su mu priznavali i njegovi suvremenici, uključujući Pilata. Današnjim kršćanskim komentatorima tu pretpostavku dvojbenom čini samo predaja. Prema

tome, tvrdnja da je Isus možda doista bio 'židovski kralj', nije protuslovna dokazima. Ona je protuslovna samo davno utvrđenoj predaji, davno utvrđenom kanonu vjerovanja, koji se osniva isključivo na nečijem špekuliranju.

"Ne možete dokazati svoje zaključke." To je bila druga optužba kojom su nas napadali novinari i teološki kritičari, kao da su od nas očekivali da priložimo izjavu, koju je pod prisegom potpisao sam Isus, uz neophodnu prisutnost svjedoka i bilježnika. Naravno da nismo mogli 'dokazati' naše zaključke. Kako iznova ističemo u samoj knjizi, iznijeli smo samo hipotezu. Da smo je mogli 'dokazati', tada to ne bi bila hipoteza, nego činjenica; i tada uopće ne bi bilo nikakvih polemika, nego bi se radilo samo o senzacionalnom otkriću *i fait accompli*. No, s obzirom na postojeći kontekst, što bi *valjalo* tvoriti pravi 'dokaz'? Može li se takav dokaz pronaći za neku od spornih točaka Novoga zavjeta? Očito ne. Što se tiče Novog zavjeta, ništa se ne može neosporno 'dokazati'. Ne može se čak ni dokazati da je Isus ikada postojao, da je bio povijesna osoba. Neki su pisci, u prošlosti i danas, tvrdili, katkad uvjerljivo, da nije.

Pitanje 'dokaza' u krajnjem slučaju uopće nije bitno. S obzirom na oskudnost pisanih i arheoloških svjedočanstava, postoji veoma malo 'dokaza' o Isusu, a možda ih uopće nema. Istraživač raspolaže samo *posrednim dokazom*, koji nije istovjetan 'neposrednom dokazu'. Posredan dokaz, u kontekstu novozavjetnih studija, ne može 'dokazati' ništa. On može samo pretpostaviti veću ili manju mogućnost, veću ili manju vjerojatnost. Istraživač mora pregledati dostupne dokaze, procijeniti ih, protumačiti i iz njih izvesti odgovorne zaključke - primjerice, da postoji *veća vjerojatnost* da se neki slijed događaja dogodio, a drugi nije. Primjenom takvog kriterija, taj događaj dobiva smisao i sukladan je našem poimanju ljudskog ponašanja. Jednostavno, mnogo je vjerojatnije daje muškarac bio oženjen, daje imao djecu i da je pokušao zaposjesti prijestolje, nego da ga je rodila djevica, da je hodao po vodi i uskrsavao mrtve.

Suprotno izjavama teologa i novinara, takva tvrdnja ne predstavlja 'napad na samu bit kršćanstva i kršćanski etos'. Bit kršćanstva i kršćanski etos počivaju na Isusovim učenjima. Ta su učenja u mnogim aspektima, jedinstvena. Ona promiču vrijednosti i stajališta, s kojom

se ljudska povijest do tada nikada nije upoznala. U tom smislu ona predstavljaju 'novu poruku', 'radosnu vijest' upućenu čovječanstvu i sama su po sebi vjerodostojna. Za njihovu potvrdu nisu potrebne nikakve čudesne biografske pojedinosti, osobito ne one koje karakteriziraju sva suparnička božanstva drevnoga svijeta. Da učenja *doista* zahtijevaju takve pojedinosti, tada bismo iz toga mogli izvesti dvije pretpostavke - ili sadrže neke ozbiljne nedostatke ili, što je vjerojatnije, nešto nedostaje vjeri. Svaki promišljeni kršćanin će se složiti da najveći Isusov značaj počiva u poruci, koju je propovijedao. Ta poruka bi izgubila vrijednost da se dokaže da ju je promicao čovjek, koji je ujedno bio muž i otac. Jednako bi manje bila vrijedna i da ju je promicao asketa.

Gotovo svi visokopozicionirani teolozi i crkvenjaci koji su nas napadali, bili su protestanti. Ustvari, većinom su bili anglikanci, poput birminghamskog biskupa. Naravno, svjesni smo onoga što nam je Rimokatolička crkva poželjela učiniti, a što bi u prošlosti neosporno mogla učiniti. Budući da je danas prisilno oslobođena takvih ambicija, katolička hijerarhija je mudro odlučila šutjeti i na taj način se uzdržala od mogućnosti da nam osigura dodatni publicitet. No, jedan bivši crkveni uglednik nam je povjerio da neki pripadnici viših slojeva njegove institucije, premda to nikada ne bi javno priznali, prihvaćaju vjerojatnost, a možda čak i istinitost naših zaključaka. Isto tako, jedan obaviješten izvor nam je rekao da naša knjiga u tajnosti kola širokim krugovima Vatikana. A u radijskoj emisiji, održanoj tijekom naše reklamne turneje Sjedinjenim Američkim Državama, raspravljali smo o implikacijama naše knjige s dr. Malachijem Martinom, jednim od vodećih stručnjaka za poslove Vatikana i bivšeg člana vatikanskog Pontifikalnog instituta. Dr. Martin priznaje da ne postoji nijedan teološki prigovor pretpostavci da je Isus možda bio oženjen i da je imao djecu.

Takve su bile reakcije od strane crkvenog estabhšmenta. No, o biblijskim temama raspravljamo tek u posljednjim poglavljima naše knjige. Mnogo veći dio teksta posvećenje povijesnim događajima, osobito povijesti Francuske u razdoblju od 6. do 12. st. Za razliku od crkvenog estabhšmenta, čije su reakcije bile predvidljive, reakcije povijesne zajednice smo očekivali s velikim zanimanjem. Štoviše,

tek nam se nekolicina službenih povjesničara udostojila pokloniti svoju pažnju. S obzirom na iskustvo kojim danas raspolažemo, to nas nimalo ne iznenađuje. Konačno, nitko ne želi ispasti budala, a znanstvenici su, kao i povjesničari, osobito osjetljivi. Da su nas bezuvjetno osudili, riskirali bi neku sramotu u budućnosti - možda bi se pojavio neki dokument koji bi potvrdio naše zaključke. Još opasnije bi bilo da su nas podržali - pružajući potporu potencijalno eksplozivnoj kontroverziji, riskirali bi svoj profesionalan ugled. Stoga su povjesničari mudro odlučili ostati nepristranima, uzdržati se od donošenja sudova, savjesno šutjeti ili se katkad oglasiti uzvišenom, ironičnom ljubaznošću. Na taj način se naša knjiga mogla implicitno svesti na buru u čaši vode i tako spretno izbjeći svako suočavanje s u njoj iznesenim materijalom.

Usprkos tome, povremeno bismo bili izloženi neobičnoj vatri, koju su na nas žestoko i očajnički ispaljivali kao iz bastiona pod opsadom nepoznatih barbara. Premda je Marina Warner bila ljubazno umjerena u svom intervjuu u BBC-jevu *Omnibusu*, jedan je komentator njezinu kritiku u novinama *The Sunday Times*, opisao kao: "najokrutniju kritiku godine", a drugi jednostavno kao "histeričnu". U još jednom slučaju u kojemu je pokazala nedostatak lucidnosti, gđa. Warner nas je ukorila da smo se oslanjali na dvojbene izvore, što, međutim, uopće nije točno. Isto nam je predbacivao i Jonathan Sumption u *Times Literary Supplement*. Kao nepouzdan izvor podataka je naveo referencu, koju smo pronašli u djelu Marine Werner, s čime on nije bio upoznat.

Uglavnom smo dobivali dvije vrste ozbiljnih povijesnih kritika. Neke od njih su neosporno bile opravdane i dragocjene, jer su ispravljale neke konkretne stvari - statistike, datume, titule, nazivlja i druge pojedinosti, u kojima smo doista pogriješili, ali koje nisu bile bitne za naše argumente, hipoteze ili zaključke. Međutim, drugi povjesničari su propitkivali vrijednost našeg cjelokupnog pristupa predmetu istraživanja. Tvrđili smo da nismo slijedili 'pravila'. S obzirom na službene standarde akademskog istraživanja, naše metode su bile iznimno neortodoksne, neispravne, pa čak i heretičke. Nismo slijedili određene ukorijenjene znanstvene protokole, određene dogmatske pristupe, koji zahtijevaju opreznost. Stoga smo se očito pokazali početnicima i amaterima, koji nisu dostojni ozbiljnog razmatranja i

koji su, osim toga, neovlašteno stupili na suvereno područje 'stručnjaka'. S obzirom na to, zaslužili smo samo njihovo dostojanstveno, čak pravedničko neodobravanje.

Svi smo dobro upućeni u tehnike 'službenog' akademskog istraživanja i znamo ih veoma učinkovito upotrijebiti. Ako smo pribjegli nekim drugim metodama, tada smo za to imali obilje razloga. Premda su ekstremni kršćani u to čak doslovno uvjereni, nismo bili vođeni nekom paklenim planom za stvaranjem bestselera. No, istodobno nismo željeli stvoriti isključivo stručnu knjigu, koja će završiti na prašnjavim policama sveučilišnih knjižnica. Naime, željeli smo napisati djelo koje će, sačuvavši svoj integritet, biti dostupno široj čitateljskoj publici. Konačno, imali smo uzbudljivu priču koju smo željeli ispriповijedati i ujedno otkriti elemente koji je čine uzbudljivom. Mukotrpno smo nastojali uskladiti naše istraživanje s najzahtjevnijim kriterijima. No, odlučili smo predstaviti rezultate tog istraživanja u zanimljivom i tečnom štivu.

Međutim, na naš pristup su neizbježno utjecali drugi, mnogo hitniji čimbenici. Prije svega, na njega je utjecala sama priroda predmeta našeg istraživanja. Naša građa je obuhvaćala golem i raznolik spektar, koji se odnosio na biografske i kronološke podatke. Stoga smo morali izvršiti suvislu sintezu podataka, koji su obuhvaćali područje od starozavjetnih događaja do polutajnog društva današnje Europe, od Evanđelja do gralskih romansi i novinskih izvješća o suvremenim događajima. Za takav pothvat, nažalost, akademske znanstvene tehnike nisu dovoljne. Kako bismo uspješno povezali radikalno razičite tematske korpuse, bili smo prisiljeni usvojiti i razviti mnogo obuhvatniji pristup, koji se temeljio na sintezi, a ne na konvencionalnoj analizi.

Još veća neophodnost takvog pristupa bila je uvjetovana činjenicom da su se tradicionalne tehnike otprije pokazale nesposobnima u tretiranju velikih dijelova naše građe. Veći dio našeg istraživanja spada u akademski sumnjivo područje. Istražujete li neko povijesno razdoblje, neizbježno ćete naići na brojne prividne anomalije - neočekivane događaje, kretanja, pojave, skupine ili pojedince, koji privlače na sebe pozornost, ali se ne mogu jasno uklopiti u prihvaćenu 'glavnu struju' povijesti. Suočeni s takvim anomalijama, većina ortodoksnih povjesničara ih uglavnom zanemaruje, odbacujući ih kao

prolazne devijacije, kao nebitne ili slučajne pojave. Tako se, primjere, Nostradamus tumači kao nebitan kuriozitet, zbog čega mu se u istraživanju francuske povijesti 16. st, pridaje samo letimična pozornost. Isto tako, vitezovi templari i mnoge zagonetne okolnosti koje ih okružuju, smatraju se samo popratnim objašnjenjima križarskih ratova. Povjesničari su oduvijek izbjegavali tajna društva, upravo zbog njihove tajnovitosti; a budući da nerado priznaju svoje neznanje, povjesničari običavaju umanjivati njihov značaj. Navedimo jedan primjer. Slobodno zidarstvo je odigralo ključnu ulogu u društvenoj, psihološkoj, kulturnoj i političkoj povijesti Europe 18. st., kao i u stvaranju Sjedinjenih Američkih Država; no, u povijesnim udžbenicima se ono uopće ne spominje. Gotovo se čini da je na djelu neka skrivena politika - ne može li se nešto iscrpno i zadovoljavajuće dokumentirati, tada je zacijelo nebitno i, prema tome, ne zaslužuje nikakvu raspravu. No, upravo najhitniji povijesni događaji u većem dijelu nisu sačuvani u pisanim svjedočanstvima.

'Rosenkreuzeri' iz 17. st. su se sve do nedavno smatrali 'ekstremističkom sljedbom'; a jednako nebitnima i tabuiranima tretirale su se i discipline, koje nose zajednički naziv 'ezoterije' - astrologija, alkemija, kabala, tarot, numerologija i sveta geometrija. Međutim, danas, zahvaljujući djelu pokojne gospođe Frances Yates, njezinih kolega i štićenika s Warburškog instituta, možemo promatrati te discipline u njihovoj obuhvatnosti; a promatramo li ih na takav način, uvidjet ćemo njihov značaj. Danas razumijemo da su tajanstveni i neuhvatljivi 'rosenkreuzeri' odigrali ključnu ulogu u događajima, koji su doveli do Tridesetogodišnjeg rata i osnutka Kraljevskog društva u Engleskoj. 'Ezoterija' se danas više ne smatra neobičnom marginalnošću zapadne povijesti, nego osnovnim ključem za razumijevanje renesanse. U svakom slučaju, te 'devijacije' tvore mnogo veći dio 'glavne struje', nego što im se to običava priznati.

Poput 'ezoterije' ili samozvanih 'rosenkreuzera', velik dio naše građe također je spadao u ono akademski sumnjivo područje, zbog čega je izazvao zanimanje samo nekolicine povjesničara. Budući da je postojalo samo nekoliko pouzdanih knjiga i da je otkriveno tek nekoliko bitnih povezanosti, bili smo prisiljeni probiti led i, usvojivši dovoljno fleksibilan i obuhvatan pristup, ponovno ispitati povijesne

'anomalije'. Bili smo prisiljeni utvrditi nove povezanosti, otkriti stvarne povijesne veze u do tada zanemarenim područjima istraživanja, iznova vratiti zabranjenim temama status koji su uživale u kontekstu svojih povijesnih razdoblja. Morali smo istražiti sadržaj djela 'okultnih' i mističkih pisaca i postaviti ga u njegov stvaran povijesni okvir, ujedno izbjegavajući da upadnemo u njihovu zamku lakovjernosti.

Takav pristup je bio diktiran našom građom, njezinom nužnošću za sintezom, ispitivanjem i prilagođavanjem povijesnih 'anomalija', koje konvencionalni znanstvenici običavaju zanemarivati. Stoga ne iznenađuje njihova nepovjerljivost prema našem pristupu. No, jednako je značajno, a nije samo riječ o slučajnosti, da su najpovoljniji odgovori na našu knjigu stizali od književnika, kao što su, primjerice, romanopisci Anthony Burgess ili Anthony Powell i Peter Vansittart. Za razliku od profesionalnog povjesničara, romanopisac je naviknut na pristup koji smo sami usvojili. Naviknut je na sintezu različitih materijala, na otkrivanje mnogo neuhvatljivijih veza od onih koje su eksplicitno sačuvane u pisanim svjedočanstvima. On razumije da povijest nije ograničena isključivo na zabilježene činjenice, nego da često počiva u mnogo manje opipljivim područjima - u kulturnim postignućima, mitovima, legendama i predajama, u psihičkom životu pojedinaca i čitavih naroda. Za romanopisca znanje nije podijeljeno na strogo odijeljene pretince, kao što ne postoje ni tabui, ni 'zloglasne' teme. Za njega povijest nije nešto smrznuto, okamenjeno u točno određenim razdobljima ili epohama, od kojih se svako može izolirati i podvrgnuti kontroliranom laboratorijskom pokusu. Upravo suprotno, ona je fluidan, organski i dinamički proces, dok su psihologija, sociologija, politika, umjetnost, folklor, religija i mnoge druge stvari, međusobno isprepletene u jedinstveno tkanje. U stvaranje naše knjige krenuli smo upravo vođeni vizijom svojstvenom romanopiscu.

Istodobno, bili smo svjesni da se upuštamo u ono što bi Umberto Eco nazvao 'semiotičkom vježbom'. Drugim riječima, bili smo suočeni s mnoštvom fragmenata najrazličitijih mozaika, s mnoštvom 'indikatora', 'znakova', 'tragova', 'vektora', od kojih su svi odražavali naizgled smislen obrazac. Jesu li to, u krajnosti, bile samo nasu-

mični slučajevi? Ili su doista odražavali obrazac? Ako jesu, je li taj obrazac bio smislen? Je li se značenje skrivalo u obrascu - 'tamo negdje' u povijesti - ili smo obrazac stvarali sami, projicirajući u njega svoje značenje? U pokušaju da odgovorimo na ta pitanja, nesvjesno smo krenuli na našu zanimljivu pustolovinu, na našu osobnu 'potragu za Gralom'. No, konačno, to je samo jedna od metafora za ono što mora učiniti svaki pojedinac kako bi svom životu pridao značenje, svrhu i smjer. Možda se upravo iz tog razloga knjiga *Sveta krv, sveti gral*, toliko duboko obraćala mnogim ljudima.

Tijekom sljedeće dvije i pol godine, do jeseni 1984., nastavili smo istraživati dodatne aspekte priče ispriopovijedane u knjizi *Sveta krv, sveti gral*. Neka naša otkrića su objavljena 1986. u knjizi *The Messianic Legacy* ("Mesijansko nasljeđe"). No, tada smo već shvatili da smo se našli u slijepoj ulici, barem što se tiče širih aspekata priče - koji se odnose na povijest i suvremenu politiku. Jedan od naših glavnih izvora informacija, polutajno društvo poznato pod imenom Priure de Sion (Sionski priorat), iznenada je utihnuo; i svi naši pokušaji da ga slijedimo, da saznamo nešto više o njegovim članovima i aktivnostima, pokazali su se uzaludnima. Sljedećih nekoliko godina se razgranalo polje našeg istraživanja. Geometriju povezanu s Rennes-le-Chateauom, kao i njezine moguće implikacije, istražili smo u knjizi *The Holy Place* (1991.). Djela *The Temple and the Lodge* (1989.) ("Hram i loža") i *Obmana o svicima s Mrtvoga mora* (1991.), bave se slobodnim zidarstvom i događajima u prvostoljetnoj Palestini -građom koja je usko povezana sa zagonetkom Rennes-le-Chateaua, premda se na nju izravno ne odnosi.

No, misterij Rennes-le-Chateaua je, posve neovisno o nama, postao veoma unosan posao. U ljeto 1982., nakon objavljivanja knjige *Sveta krv, sveti gral* na engleskom jeziku, malo planinsko selo je posjetilo čak 10 000 turista. Nakon objavljivanja knjige na francuskom i drugim stranim jezicima, taj se broj umnogostručio. Rennes-le-Chateau danas predstavlja pravo hodočasničko središte, koje posjećuju najrazličitiji hodočasnici - znatiželjni turisti, gorljivi poduzetnici, ozbiljni istraživači, lovci za blagom, 'ezoterički fanovi' s dvojbenim interesima, od obredne magije do NLO-a i Atlantide. Neki od njih su kupili zemljišta u blizini sela, na kojima danas žive.

Nekoć mirno, zabačeno i izolirano selo, koje smo prvi put posjetili početkom 1970-ih, danas se doista nevjerojatno promijenilo. Sauniereovi posjedi, vila Betanija i kula Magdala, 1994. su promijenili vlasnike i danas se još uvijek obnavljaju. U njegovom Zimskom vrtu se nalazi muzej, a Rennes-le-Chateau se diči i bogato opremljenom knjižarom. Neosporno bi i našeg svećenika razveselilo da vidi svoj lik, koji ukrašava boce lokalnog vina, *Cuvee Berenger Sauniere*. Seosko društvo *Terre de Rhedae*, objavljuje biltene i skuplja novčane priloge za održavanje crkve i sela. Premda su možda neugledni, parkiralište i brojne kante za smeće danas su neophodni tom novom 'turističkom središtu'.

Koliko nam je poznato, trenutno postoji barem šest krugova ili istraživačkih skupina posvećenih raspravljanju i istraživanju misterija Rennes-le-Chateaua i s njime povezanih tema. Neke od njih su neosporno ozbiljne, znanstvene i odgovorne. Ostale bi se, pak, mogle nazvati ekscentričnima. Sjedište dviju od njih je u Velikoj Britaniji - skupina 'Rennes' i društvo 'Sauniere'. Većina ih objavljuje časopise, biltene ili novine u kojima izvješćuju o najnovijim otkrićima svojih članova, objavljuju recenzije knjiga i općenito glasine.

Misterij je dosegnuo mnogo veće, a katkad i nevjerojatne razmjere. Naprimjer, pojavio se u reklami za Dubonnet, objavljenoj u nedjeljnom dodatku britanskih novina. U mnogo ozbiljnijem obliku, priča je iznova ispriповijedana u nedavno objavljenom stručnom djelu *Poussin Paintings - A Catalogue Raisonne*, Christophera Wrighta (1984.). Anthony Blunt, s kojim smo razgovarali 1971., drsko je odbacio našu tvrdnju da pejzaž na Poussinovoj slici 'Arkadijski pastiri', ustvari predstavlja stvarnu okolicu Rennes-le-Chateaua, te da se na njoj prikazan grob stvarno nalazi u blizini sela Arquesa. Danas se kao 'neospornom' prihvaća sličnost između Poussinova i lokalnog pejzaža.

Nažalost, navedeni grob danas više ne postoji. Uništen je 1988. u nesretnom pokušaju da ga se zaštiti od lakomih i bezobzirnih lovaca za blagom, koje je onamo privukla priča. Vrhunac mnogobrojnih pokušaja nasilnog provaljivanja u grob, bio je luđački napad eksplozivima, što je očajnog vlasnika natjeralo da ga poruši. Danas je na tome mjestu ostala samo tužna i beznačajna hrpa kamenja.

No, ono što je uništeno u kamenu, obnovljeno je u drugim medijima. Tako je, primjerice, misterij Rennes-le-Chateaua 1989. nadahnuo

Stewart Copeland na stvaranje opere, koja je doživjela praizvedbu u Clevelandskoj Operi. Saznali smo da je ovjekovječen i u stihovima nekih popularnih pjesama, te da su ga opjevali i ugledni glazbenici, poput Stinga i Davida Bowiea. U području klasične glazbe, priča je pronašla svoj put do oratorija Dominica Muldowneya.

Neposredno nakon objavljivanja *Svete krvi, svetoga grala*, pristupio nam je scenarist i redatelj Paul Schrader, koji nam je rekao da su on i njegov kolega, Martin Scorsese, zainteresirani za filmsku adaptaciju našeg djela. Ta ideja je kasnije prodana Paramountu, no, nažalost, taj projekt, kao ni scenaristički pokušaji Franca Roddama i još barem dvojice, nije nikada realiziran. Naime, željeli bismo vjerovati da je naša knjiga pomogla stvaranju klime, koja je omogućila nastanak takvih djela, kao što je Scorseseova adaptacija romana Nikosa Kazantzakisa, *Posljednje Kristovo iskušenje*.

Čak i prije objavljivanja *Svete krvi, svetoga grala*, Liz Greene se poslužila našim istraživanjem pri stvaranju svog romana o Nostradamusu, naslovljenog *The Dreamer of the Vine*. Isto je učinila i prilikom stvaranja svog drugog romana, *The Puppet Master*. Sljedećih nekoliko godina, građa sadržana u knjizi *Sveta krv, sveti gral*, pronašla je svoj put do mnoštva drugih romana, od neukusnih trilera i bezvrijednih književnih uradaka do neosporno veoma ozbiljne literature. U svom osvrtu na našu knjigu neposredno nakon njezina objavljivanja, pokojni Anthony Burgess je rekao da naša priča sadrži sve idealne elemente romana. Isto je, očito, učinio i Umberto Eco, kojeg Burgess veliča u jednoj drugoj kritici, ističući daje književnik utemeljio smjer koji mora slijediti roman budućnosti. Profesor Eco je jasno razaznao u kojem opsegu naše istraživanje predstavlja vrst 'semiotičke vježbe'. U *Foucaultovom njihalu* je vješto prilagodio njezine aspekte svojoj zamišljenoj 'semiotičkoj vježbi'.

U međuvremenu, knjiga *Sveta krv, sveti gral* je prevedena na više od dvanaest jezika, a autoritarni režimi, poput onih koji su tada vladali u Bugarskoj i Južnoj Africi, zabranili su je, proglašivši je politički nepodobnom. Njezino rasijavanje diljem svijeta, izazvalo je pozitivnu bujicu knjiga i članaka o Rennes-le-Chateauu i s njime povezanih tema, kao što su katarska hereza i vitezovi templari. Mnogi od njih bili su znanstveno odgovorni i iznimno prosvijećeni. Drugi su pokušavali uhvatiti numinozno, sjurivši se tako u potpuni besmisao.

Godine 1985., John Saul i Janice Glaholm su sastavili popis do tada postojećih publikacija o toj priči. Iako su planirali slijediti razvoj te bibliografije, taj zadatak se pokazao nemogućim. U razdoblju od dvije godine, nove publikacije su već daleko prešle broj postojećih, a nove su se neprestano pojavljivale. Među osobito vrijednima pozornosti, preporučujemo knjigu *The Hidden Tradition in Europe*, bugarskog znanstvenika i povjesničara Yurija Stoyanova.

Je li knjiga *Sveta krv, sveti gral* doista pripomogla razvoju duha vremena ili je jednostavno njime zaplovila? Naravno, na to pitanje nije moguće definitivno odgovoriti. Međutim, tijekom godina nakon objavljivanja knjige, kršćanske institucije su bile podvrgnute sve učestalijem nadzoru i sumnji; a nedavni skandali povezani s Crkvom, znatno su pridonijeli gubitku povjerenja javnosti. Ipak, iznova nas je začuđivala svjesna zaboravljivost, naivnost i često puko neznanje, kojima su mediji tretirali biblijsku građu, kako to i danas čine.

U svim drugim sferama povijesnog istraživanja prihvaća se nova građa. Ona može biti predmetom pobijanja. Može se pokušati podcijeniti ili diskreditirati. No, upravo su mediji, kritičke strukture i, prema tome, opća javnost, svjesni postojećeg stanja znanja - svjesni onoga što je otkriveno, o čemu se govorilo prije dvadeset, pedeset, ili sto godina. Postoji neki stvaran napredak, stvaran progres, u kojemu starija otkrića i prijeporna pitanja, pružaju temelj novijim otkrićima i prijepornim pitanjima. Na taj način nastaje korpus razumijevanja. Revolucionarne teorije se mogu prihvatiti ili odbaciti, ali spoznaja o njima se ne može oduzeti. Kontekst evoluirao. Kumulativnim doprinosom svih sljedećih naraštaja istraživača, stvara se sve obuhvatniji okvir. Upravo se na taj način oblikuju naše predodžbe o povijesti općenito, kao i o konkretnim epohama i događajima. Na taj način stvaramo suvislu sliku o povijesnim osobama, kao što su Aleksandar ili Cezar, kralj Arthur, Robin Hood ili Ivana Orleanska. Slike o njima neprestano rastu, neprestano se mijenjaju, neprestano ih povećava nova građa, koja nam postupno postaje dostupna.

Međutim, u biblijskoj povijesti dominira svjestan zaborav, svojevrsna izopačena i inducirana selektivna amnezija. Tako, primjerice, svaki novi proglas bivšeg durhamskog biskupa, može proizvesti medijsku senzaciju, kao da nikada prije nije ništa slično bilo objavljeno. Isto tako, televizijsko prikazivanje filma Martina Scorsesea,

Posljednje Kristovo iskušenje, može potaknuti javne polemike i čak izazvati žestoke osude članova Parlamenta. Tako bi neki politička vođa mogao neusiljeno i uzgred izjaviti u *Daily Telegraph-u*, da je Biblija 'faktografsko' djelo, ne sugerirajući nikakve dvojbe u njezini istinitost.

Godine 1963., pokojni Hugh Schonfield je objavio svoju knjigu *Pashalna urota*, u kojoj je tvrdio da Isus nije umro na križu. Ta tvrdnja nije bila ni nova ni originalna. Gotovo su je dva tisućljeća promicale brojne takozvane 'hereze'. Stoljećima su je isticali književnici, povjesničari i bibličari. U islamskom svijetu je ona općeprihvaćena. Ipak, Schonfieldova je knjiga u golemim, međunarodnim razmjerima, izazvala polemike i gnjevne reakcije. Neposredno nakon njezina objavljivanja, o njoj su svi govorili i raspravljali, a u zapadnom svijetu gotovo da nije bilo nijednog obrazovanog čovjeka, koji barem nije za nju čuo. Do trenutka kada su rasprave utihnule, svijetom je u optjecaju bilo više od tri milijuna kopija knjige.

Pitanje o tome je li Isus umro na križu ili nije, u krajnosti je nebitno za naše zaključke iznesene u *Svetoj krvi, svetom gralu*. Međutim, u njoj smo raspravljali o nekim Schonfieldovim argumentima. To je izazvalo posve nove reakcije. "Autori tvrde da Isus nije umro na križu!", graktali su mediji - kao da Schonfield to isto nije rekao prije samo dvadeset godina, kao da *Pashalna urota* nikada nije bila objavljena. Zbunjivala nas je ta naivnost ili je, pak, bila riječ o gubitku pamćenja.

Godine 1993., A. N. Wilson je napisao biografiju Isusa, utemeljenu na svojim špekulacijama. U tom djelu je potpuno uvjerljivo argumentirao vjerojatnost da je Isus bio oženjen. Potekao je nov val bjesnila, kao da samo desetljeće prije toga ista pretpostavka nije bila iznesena u knjizi *Sveta krv, sveti gral*. Do istih će zaključaka nedvojbeno stići i drugi autori u sljedećih nekoliko godina; a mediji će sigurno zaboraviti na Wilsonovu knjigu, kao što su zaboravili našu. Na taj način je biblijska kritika zahvaćena općom amnezijom. Isto tako, svi sljedeći naraštaji moraju, ne priznajući znanje sadržano u knjigama koje su čitali njihovi prethodnici, iznova proizvoditi naizgled nova, zapanjujuća otkrića. Samo u takvom ozračju loše obavije-

štene kritike i vječnog neznanja, mogu nicati dalekosežniji izdanci zagriženog fundamentalizma.

U međuvremenu, dok su se mediji obrušavali na knjige poput Wilsonove, na proglase bivšeg durhamskog biskupa i na *Posljednje Kristovo iskušenje*, građa o Rennes-le-Chateauu je nastavila izvirati iz tiskara i fotokopirnih aparata, osobito u Francuskoj. Budući da smo bili spriječeni drugim obvezama, nismo mogli držati korak s tim događanjima. Međutim, smatrali smo se dužnima povremeno posjećivati selo, koje smo doveli na tako zao glas, što nam je omogućilo da pratimo određene smjerove razvoja. Katkad bismo čuli priče turista - kao što je, primjerice, ona o uništenju groba u Arquesu. Katkad bismo čuli neke glasine o najnovijim aktivnostima Pierrea Plantarda de Saint-Claira i Sionskog priorata. A katkad bismo osobno, u slijedu naših drugih istraživanja, naišli na zalutale fragmente informacija, koji su dodatno nadopunjavali mozaik. Međutim, jednostavno nismo imali vremena za istraživanje, a osobito ne za opsežnu potragu na koju su navodili takvi novi tragovi. Doslovno smo osjećali da priča izmiče našem nadzoru i prelazi u domenu javnosti i drugih područja istraživanja. Nadali smo se da će se upravo to i dogoditi, što smo izjavili i na posljednjim stranicama *Svete krvi, svetog grala*. Smatrali smo da smo samo dotaknuli površinu nečega - misterija koji se širio već barem dva stoljeća, diljem zapadne civilizacije. Dubine tog misterija tek trebaju biti detaljno istražene.

No, premda smo se veoma udaljili od priče, do nas je neprestano stizala nova građa. Po svojoj opsežnosti, ta građa danas tvori zasebnu cjelinu. Odlučili smo u ovom novom izdanju knjige *Sveta krv, sveti gral*, pružiti barem neke njezine dijelove našim čitateljima, koji ih mogu pronaći u Post scriptumu. Riječ je o svojevrsnom 'uradi sam'-alatu, pomoću kojega će čitatelj moći poduzeti svoju osobnu 'semi-otičku vježbu', krenuti na svoju potragu za Gralom.

Tajanstveno selo

Na početku našega istraživanja nismo znali što točno tražimo, ili što zapravo proučavamo. Nismo imali ni teorija, ni hipoteza, niti smo se spremali što dokazati. Naprotiv, samo smo pokušavali pronaći objašnjenje neobične male zagonetke s kraja devetnaestoga stoljeća. Zaključke do kojih smo došli nismo unaprijed mogli pretpostaviti. Do njih smo stizali korak po korak, a činilo se kao da su dokazi što smo ih prikupljali imali vlastiti um, kao da su nas usmjeravali po vlastitom nahođenju.

Na početku smo mislili da se bavimo mjesnom zagonetkom, svakako vrlo intrigantnom, ali ipak zagonetkom manje važnosti, ograničenom na jedno selo na jugu Francuske. Vjerovali smo da je zagonetka, usprkos tome što su u njoj bili sadržani zapanjujući povijesni trenuci, prvenstveno predmet akademskog zanimanja. Vjerovali smo da bi naše istraživanje moglo pomoći u rasvjetljavanju nekih aspekata povijesti Zapada, no nismo ni sanjali da bi ono moglo dovesti do mogućeg prekrajanja te povijesti. Još manje smo se nadali da će to, što smo tamo otkrili, biti od velikog značenja, a pogotovo ne da će biti bombastično.

Naše traganje - a to je uistinu bilo traganje - počelo je s manje ili više jasnom pričom. Na prvi pogled ta priča nije se osobito razlikovala od brojnih sličnih "priča o izgubljenom blagu" ili "neriješenih zagonetki" kojima obiluju povijest i folklor gotovo svakog ruralnog područja. Jedna njena verzija bila je prije objavljena u Francuskoj, gdje je pobudila određeno zanimanje, ali nije, prema onome što smo mi tada znali, dovela do ikakvih posebnih rezultata. No, kako smo poslije saznali, u toj je verziji bilo mnogo pogrešaka. Na trenutak se moramo vratiti toj priči, i to u obliku u kakvom je bila objavljena šezdesetih godina i u kojemu smo je upoznali.

Rennes-le-Chateau i Berenger Sauniere

Prvoga lipnja 1885. godine malo francusko selo Rennes-le-Chateau dobilo je novog župnika. Svećenik se zvao Berenger Sauniere. Bio je to krepak, privlačan, energičan i, kako se činilo, vrlo inteligentan čovjek star trideset i tri godine. U sjemeništu su ga, nedugo prije toga, smatrali predodređenim za vrlo uspješnu svećeničku karijeru. Svakako da se činio predodređenim za nešto važnije od udaljenog sela na istočnim obroncima Pireneja. Činilo se kao da je u određenome trenutku izazvao nezadovoljstvo svojih pretpostavljenih. Što je on točno učinio, ako je uopće išta učinio, ostaje nejasno, ali njegovi izgledi da napreduje, ubrzo su osujećeni. I možda su mu, baš želeći ga se riješiti, njegovi pretpostavljeni dodijelili župu Rennes-le-Chateau.

U to je vrijeme u Rennes-le-Chateau živjelo samo dvije stotine ljudi. Bilo je to malo selo na vrhu strmog brijega, približno pedesetak kilometara od Carcassonnea. Nekom drugom to bi moglo izgledati kao mjesto izgnanstva, kao doživotna robija u udaljenoj provincijskoj ustajalosti, daleko od svih civilizacijskih prednosti toga doba, daleko od svakog poticaja za istraživački um. Nije bilo sumnje da je to bio udarac Sauniereovoj ambiciji, no u tome je ipak bilo i nekih dobrih strana. Sauniere je bio čovjek iz tog kraja, rođen i odrastao samo nekoliko kilometara dalje, u selu Montazels. Usprkos svim nedostacima, ipak se u Rennes-le-Chateau morao osjećati kao kod kuće, sa svim udobnostima što su mu bile poznate još iz djetinjstva.

Između 1885. i 1891. Sauniereova primanja su u francima iznosila otprilike, ako preračunamo, šest engleskih funta - što nije bilo izdašno, ali svakako više od onoga što bi se očekivalo za seoskog svećenika u Francuskoj krajem devetnaestog stoljeća. Uz milodare što su ih osiguravali župljani, čini se da je to bilo dovoljno, ako ne za razmetanje, onda svakako za preživljavanje. Tijekom tih šest godina Sauniere je, čini se, vodio sasvim ugodan i spokojan život. Lovio je i ribario po planinama i potocima svog djetinjstva. Halapljivo je čitao, usavršio latinski, naučio grčki i započeo hebrejski. Kao kućepaziteljicu i dvorkinju zaposlio je osamnaestogodišnju seljanku Marie Denarnaud, koja je poslije postala njegova pratilja i osoba od povjerenja za cijeli život. Često je posjećivao prijatelja, opata Henrija Boudeta, svećenika u susjednome selu Rennes-les-Bains. I upravo se

pod Boudetovim utjecajem počeo baviti živom poviješću toga kraja, ostacima povijesti koji su se nalazili oko njega.

Nekoliko kilometara jugoistočno od Rennes-le-Chateaua, uzdiže se drugi vrh zvani Bezu. Prekrivaju ga ruševine srednjovjekovne utvrde u kojoj je nekada bilo zapovjedništvo, samostan vitezova templara. Na trećem vrhu, nekoliko kilometara istočno od Rennes-le-Chateaua, stoje ruševine zamka Blanchefort, prastarog doma Bertranda de Blancheforta, četvrtoga velikog majstora Vitezova templara, koji je predsjedao tim čuvenim Redom sredinom dvanaestog stoljeća. Rennes-le-Chateau i njegova okolica bili su na starom hodočasničkom putu, koji je kretao iz Sjeverne Europe do Santiago de Compostella u Španjolskoj. Cijelo je to područje bilo prepuno prizivajućih legenda u odjecima bogate, dramatične i često puta krvlju natopljene prošlosti.

Neko je vrijeme Sauniere želio obnoviti seosku crkvu u Rennes-le-Chateauu. Posvećeno sv. Mariji Magdaleni 1059. godine, ovo oronulo zdanje stajalo je na temeljima još starije vizigotske građevine iz šestoga stoljeća. Krajem devetnaestoga stoljeća ona je bila, što nimalo ne čudi, u gotovo beznadnom stanju za ikakvu obnovu. Ohrabren od svog prijatelja Boudeta, Sauniere je 1891. godine započeo skromnu restauraciju, posudivši malen iznos iz seoskog fonda. Tijekom radova, uklonio je kamen oltara koji je stajao na dva prastara vizigotska stupa. Pokazalo se da je jedan od tih stupova bio šupalj. Unutra je svećenik pronašao četiri svitka pergamenata sačuvanih u zapečaćenim drvenim tubama. Dva su pergamenta navodno sadržavali rodoslovlja, jedno iz 1244., a drugo iz 1644. godine. Pretpostavlja se da je druga dva dokumenta oko 1780. godine sastavio Sauniereov predhodnik na mjestu župnika u Rennes-le-Chateauu, opat Antoine Bigou. Bigou je također bio i osobni kapelan plemenitaške obitelji Blanchefort, koja je, u sumrak Francuske revolucije još uvijek bila među najistaknutijim zemljoposjednicima toga kraja.

Dva svitka iz Bigouova vremena izgledaju kao nabožni latinski tekstovi, ulomci iz Novoga zavjeta, tako se barem čini na prvi pogled. Ali, u jednom svitku riječi se nepovezano nižu jedna za drugom, bez međuprostora, a umetnuta su i neka suvišna slova. Na drugom su svitku redovi bezrazložno skraćeni, nejednako, ponekad usred riječi - dok neka slova uočljivo nadvisuju ostala. Zapravo, ovi svici sadrže

niz genijalnih šifri ili kodova. Neki od njih su fantastično složeni i nepredvidljivi, i odolijevaju čak i računalu i nerješivi su bez odgovarajućega ključa. Dešifriran, dokument koji slijedi pojavio se u francuskim napisima o Rennes-le-Chateau, i u dva naša filma koje smo o toj temi radili za BBC.

BERGERE PAS DE TENTATION QUE POUSSIN TENIERS GARDENT LA CLEF PAX DCLXXXI PAR LA CROIX ET CE CHEVAL DE DIEU J'ACHEVE CE DAEMON DE GARDEN A MIDI POMMES BLEUES

PASTIRICA, NEMA ISKUŠENJA, DA POUSSIN, TENIERS, ČUVA/JU KLJUČ; MIR 681. KRIŽEM I OVIM KONJEM BOŽJIM DOVRŠAVAM - (ili) UNIŠTAVAM - OVOG DEMONA OD ČUVARA U PODNE PLAVE JABUKE.

Dok su neke šifre toliko složene da se čine zastrašujućima, druge su iznenađujuće jednostavne. U drugome svitku, izdignuta slova spojena u niz tvore smislenu poruku.

A DAGOBERT II ROI ET A SION EST CE TRESOR ET IL EST LA MORT.

(DAGOBERTU II, KRALJU I SIONU PRIPADA OVO BLAGO I ON OVDJE LEŽI MRTAV.)

Iako je ovu poruku Sauniere znao razriješiti, vjerojatno nije mogao dešifrirati složenije kodove. Usprkos svemu tome, shvatio je da je pronašao nešto značajno i, uz suglasnost seoskog poglavara, odnio otkriće nadređenom biskupu u Carcassonneu. Koliko je toga biskup shvatio, ostaje nejasno, no Sauniere je odmah - o biskupovu trošku - poslan u Pariz s uputama da sebe i svitke predstavi nekim važnim crkvenim dostojanstvenicima. Glavni među njima bili su opat Bieil, upravnik sjemeništa Saint Sulpice, i Bieilov nećak, Emile Hoffet. U to vrijeme Hoffet je učio za svećenika. Iako je još bio u ranim dvadesetim godinama, stekao je impresivnu reputaciju znanstvenika, pogotovo u lingvistici, kriptografiji i paleografiji. Usprkos pastoralnoj vokaciji, bila je poznata njegova zanesenost ezoteričkom mišlju, kao

i to da održava tijesne veze s raznim okultnim skupinama, sljedbama i tajnim društvima koji su se množili u francuskom glavnom gradu. To ga je uvelo u visoki kulturni krug gdje su bile takve književne veličine kao Stephane Mallarme i Maurice Maeterlinck, ali i skladatelj Claude Debussy. Također je poznao Emmu Calve, koja se, u vrijeme njegova dolaska, upravo vratila s trijumfalnih izvedbi u Parizu i Windsoru. Kao diva, Emma Calve bila je Maria Callas svoga doba. U isto vrijeme ona je bila i visoka svećenica ezoterične supkulture Pariza i održavala ljubavne veze s mnogim utjecajnim okultistima.

Nakon što se predstavio Bieilu i Hoffetu, Sauniere je proveo tri tjedna u Parizu. Što se događalo tijekom njegovih susreta s crkvenim velikodostojnicima, nije poznato. Ono što se zna, jest, daje provincijski seoski svećenik brzo i blagonaklono primljen u Hoffetovom visokom društvu. Čak je bilo i tvrdnji da je postao ljubavnikom Emme Calve. Suvremenici su pričali da je među njima postojao odnos, a jedan prijatelj pjevačicu je opisao kao "opsjednutu" svećenikom. U svakom slučaju nema sumnje da su uživali blisko i trajno prijateljstvo. U godinama koje su uslijedile, ona ga je često posjećivala u blizini Rennes-le-Chateaua, gdje su se donedavno mogla naći romantična srca s njihovim inicijalima, urezana po kamenju u planini.

Za vrijeme boravka u Parizu, Sauniere je također provodio neko vrijeme u Louvreu. To nas dovodi u vezu s činjenicom da je prije svog odlaska kupio reprodukcije triju slika. Čini se da je jedna bila rad nepoznatog slikara, portret pape Celestina V., koji je kratko vladao krajem trinaestog stoljeća. Druga je bila djelo Davida Teniersa- iako nije jasno kojeg Davida Teniersa, oca ili sina. Treća je možda najpoznatije platno Nicolasa Poussina, "Les Bergers d'Arcadie -Arkadijski pastiri".

Sauniere je po povratku u Rennes-le-Chateau nastavio obnavljati seosku crkvu. Tijekom rada iskopao je neobično izrezbarenu kamenu ploču iz sedmog ili osmog stoljeća, ispod koje je možda bila kriptna, odaja za pokapanje u kojoj su, prema govorkanjima, nađeni kosturi. Sauniere je također započeo i neke druge jedinstvene projekte. U crkvenom dvorištu nalazila se grobnica Marie, markize d'Hautpoul de Blanchefort. Kamen postavljen iznad glave, kao i kamenu ploču što je pokrivala grob, oblikovao je i postavio stotinu godina prije opat

Antoine Bigou, Sauniereov prethodnik, koji je po svemu sudeći sastavio dva tajanstvena svitka. Natpis na grobu, koji je sadržavao više namjernih pogrješaka u razmacima i ispisu, bio je savršeni anagram poruke skrivene u svicima što su govorili o Poussinu i Tenniersu. Drukčijim razmještajem slova, uobličuje se skriveni iskaz koji se odnosi na Poussina i Sion, a pogreške kao da su napravljene da bi na to navele.

Ne znajući da su natpisi s markizina groba već prije bili prepisani, Sauniere ih je uništio. No, ovo svetogrđe nije bio jedini izraz njegova neobična ponašanja. U pratnji svoje vjerne domaćice, započeo je s dugim pješačenjima po okolici, skupljajući naoko bezvrijedno i beznačajno kamenje. Također je započeo s mnogim dopisivanjima s nepoznatim ljudima širom Francuske, ali isto tako i Njemačke, Švicarske, Italije, Austrije i Španjolske. Skupljao je goleme količine bezvrijednih poštanskih maraka. Upustio se i u mračne transakcije s raznim bankama. Jedna od tih banaka poslala je svojega službenika iz Pariza da putuje čak do Rennes-le-Chateau isključivo radi Saunierovih poslova.

Samo na poštanske troškove Sauniere je u to vrijeme trošio znatne svote - više nego što je to mogao podnijeti njegov prijašnji godišnji prihod. Godine 1896. počeo je trošiti nevjerojatne svote, da bi se do kraja njegova života, 1917. godine, izdaci popeli, preračunato u funte, na nekoliko milijuna.

Dio tog neobjašnjivog bogatstva potrošen je na hvalevrijedne javne radove - sagrađena je suvremena cesta do sela, a osigurane su i instalacije za tekuću vodu. Ostali utrošci bili su manje shvatljive prirode. Sagrađena je kula Magdala, vidljiva sa strmije strane planine, zatim raskošna poljska kuća, pod nazivom Villa Bethania, u kojoj Sauniere nikada nije stanovao. A crkva ne samo da je preuređena, nego je to bilo napravljeno na najbizarniji mogući način. U gornju gredu iznad ulaza urezan je latinski natpis:

TERRIBILIS EST LOCUS ISTE

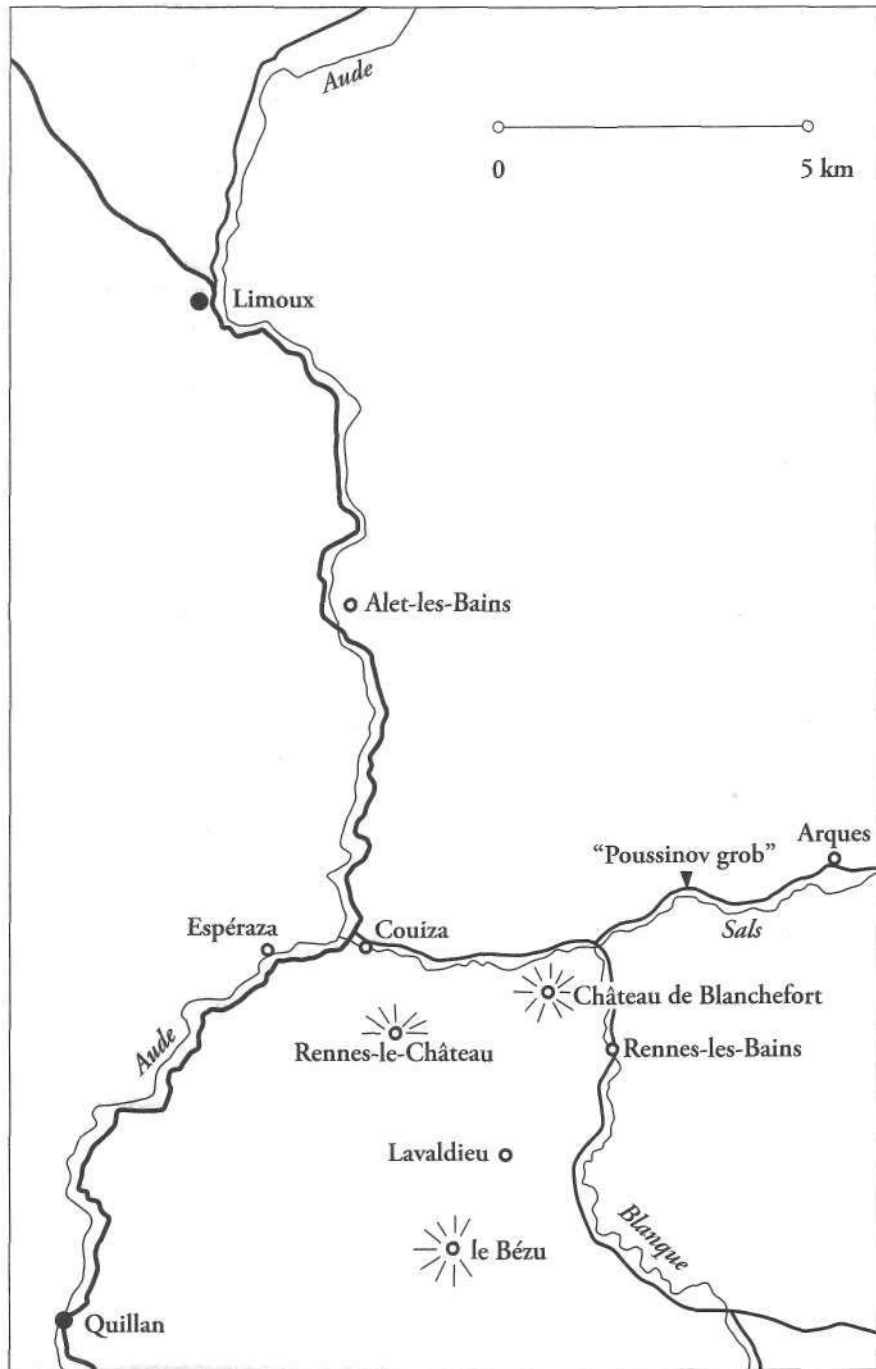
(STRAŠNO JE OVO MJESTO)

Unutra, odmah pri ulazu postavljena je zastrašujuća skulptura, sjajan prikaz demona Asmodeusa - čuvara tajni, zaštitnika skrivenih

blaga i, po staroj Židovskoj legendi, graditelja Salomonova hrama. Na zidovima crkve postavljene su ukrasne pločice na kojima su prikazane postaje Križnoga puta - od kojih je svaku krasila neka neobična nedosljednost, neki neobjašnjivo dodani detalj, s očitim ili prikrivenim odstupanjem od prihvaćenog novozavjetnog zapisa. Na Osmoj postaji, nalazimo dijete umotano u škotski ogrtač. Na Četrnaestoj postaji koja prikazuje polaganje Isusova tijela u grob, u pozadini vidimo tamno noćno nebo, na kojemu se ističe pun mjesec. Kao da je Sauniere time nešto pokušavao navijestiti. Ali što? Je li se pokop Isusa dogodio nakon što je pala noć, nekoliko sati poslije nego što nam govori Biblija? Ili se u tomu prizoru tijelo ne polaže u grob, nego vadi iz njega?

Za vrijeme dok se bavio tim neobičnim ukrašavanjem, Sauniere je i dalje nastavljao velikodušno trošiti novac. Skupljao je rijedak porculan, vrijedne tkanine, antikni mramor. Zasadio je vrt naranača, stvorio zoološki vrt; prikupio veličanstvenu knjižnicu. Neposredno prije smrti navodno je planirao sagraditi masivnu kulu, poput Babilonske, ispuniti je knjigama i s nje propovijedati. Ni njegovi župljani nisu bili zaboravljeni. Sauniere ih je oduševljavao raskošnim gozbama i drugim velikodušnostima, vodeći život poput srednjovjekovnog velikaša koji vlada neosvojivim planinskim posjedom. U svom udaljenom i teško pristupačnom gnijezdu primao je uvažene goste. Među njima je bila, dakako, i Emma Calve. Jedan od njih bio je i francuski ministar kulture. No možda je najuzvišeniji i najznačajniji posjetitelj nepoznatog seoskog svećenika bio nadvojvoda Johann Habsburški, rođak austrijskoga cara Franje Josipa. Bankovni izvještaji su naknadno otkrili da su Sauniere i nadvojvoda otvorili račune istoga dana, neposredno jedan nakon drugoga, te da je nadvojvoda Sauniereu prebacio pozamašnu svotu novaca.

Crkvene vlasti isprva su se pravile slijepima. Kad je Sauniereov pretpostavljeni u Carcassonneu umro, novi biskup pokušao je pozvati svećenika na odgovornost. Sauniere je odgovorio zapanjujuće drsko. Odbio je obrazložiti odakle mu tolika imovina. Jednako tako otklonio je i premještaj. U nedostatku jačeg razloga, biskup ga je optužio za simoniju i nezakonito "trgovanje" misama. Na to ga je mjesni sud suspendirao. Sauniere se žalio u Vatikan odakle su ga oslobodili optužbe i vratili na mjesto župnika.

Karta broj 2- Rennes-le-Chateau i okolica

U šezdeset i petoj godini života, dana 17. siječnja 1917. Sauniere je dobio iznenadni udar, iako je sam datum, 17. siječnja možda sumnjiv. Isti datum se pojavio i na nadgrobnom kamenu Markize d'Hautpoul de Blanchefort, što ga je Sauniere uništio. A 17. siječnja je i dan kada se slavi sveti Sulpicij, koji je - poslije smo saznali - bio jedna od ključnih osoba u našoj priči. U sjemeništu Saint Sulpice Sauniere je predao svoje svitke opatu Bieilu i Emileu Hoffetu. No ono što čini datum 17. siječnja najsumnjivijim jest činjenica da su pet dana prije, 12. siječnja, župljani izjavili kako je njegovo zdravstveno stanje izvanredno za čovjeka njegovih godina. Ipak, 12. siječnja, prema priznanici koju posjedujemo, Marie Denarnaud je naručila lijes za svojeg gospodara.

Dok je Sauniere ležao na smrtnoj postelji, pozvan je svećenik iz susjedne župe kako bi ga ispovjedio i obavio posljednji obred. Svećenik je odmah stigao i povukao se u bolesničku sobu. Prema izjavi svjedoka, ubrzo se vratio vidno potresen. Po jednim "nikada se više nije nasmijao", a po drugima zapao je u duboku višemjesečnu depresiju. Bile te izjave pretjerane ili ne, svećenik je, vjerojatno na osnovi Sauniereove ispovjedi, odbio dati posljednju pomast.

Nerazriješen grijeha, Sauniere je umro 22. siječnja. Sljedećeg jutra njegovo je tijelo postavljeno uspravno u naslonjač na terasi kule Magdale, zaodjenuto kitnjastim ogrtačem s grimiznim resama. Jedan za drugim, ožalošćeni ljudi nepoznata identiteta dolazili su se oprostiti, mnogi od njih za uspomenu su otkidali rese s mrtvačeve odjeće. Ovaj obred nije nikada objašnjen, a stanovnici Rennes-le-Chateaua zbunjeni su time danas kao i bilo tko drugi.

Čitanje Sauniereove oporuke iščekivalo se s raznim nagađanjima. Na sveopće čuđenje i žalost, otkrilo se da je ostao potpuno bez novaca. Vjerojatno je prije smrti cijelo svoje bogatstvo doznačio Marie Denarnaud, osobi koja je s njime provela cijeli život, i dijelila s njime sve tajne trideset i dvije godine. A možda je cijelo to bogatstvo od početka glasilo na njezino ime.

Nakon smrti svojega gospodara, Marie je nastavila živjeti udobnim životom u Villi Bethaniji do 1946. godine. Nakon Drugoga svjetskog rata je, pak, novopostavljena francuska vlada izdala nove novčanice. Kako bi se uhvatili utajivači poreza, kolaboracionisti i ratni profiteri,

vlada je francuske građane obvezala da, pri zamjeni starih franaka za nove, objasne njihovo podrijetlo. Suočena s tom obvezom Marie je odabrala siromaštvo. Vidjeli su je kako u vrtu svoje vile spaljuje goleme hrpe starih franaka.

Sljedećih sedam godina Marie je živjela skromno. Izdržavala se novcem koji je dobila od prodaje Ville Bethanije. Kupcu, gospodinu Noelu Corbu, obećala je prije svoje smrti povjeriti "tajnu" koja će mu donijeti ne samo bogatstvo, nego također i veliku "moć". Na dan 29. siječnja 1953. Marie je, poput svojeg gospodara, pretrpjela težak udar, koji ju je ostavio na smrtnoj postelji, nesposobnu da govori. Na veliko razočarenje gospodina Corbua, umrla je vrlo brzo i odnijela tajnu sa sobom u grob.

Moguća blaga

Ovo je, u općim naznakama, priča objavljena u Francuskoj šezdesetih godina. U tome smo je obliku susreli prvi put. Nastojali smo odgonetnuti pitanja što ih je potaknula priča upravo u ovom obliku, baš kao i ostali istraživači ove zagonetke.

Prvo pitanje je sasvim očito. Što je bilo izvorom Saunierova novca? Na koji je način mogao steći tako iznenadno i golemo bogatstvo? Je li objašnjenje bilo posve jednostavno? Ili je u sve to bilo upleteno nešto mnogo uzbudljivije? Posljednja mogućnost bila je izazovnija i nismo mogli odoljeti porivu da se počnemo igrati istražitelja.

Razmotrili smo objašnjenja koja su nudili drugi istraživači. Mnogi od njih mislili su da je Saunier pronašao nekakvo blago. To je dosta prihvatljiva pretpostavka, jer povijest sela i okolice obuhvaća brojne moguće izvore skrivenoga zlata ili dragulja.

U pretpovijesno vrijeme područje oko Rennes-le-Chateauu primjericice, keltska su plemena smatrala svetim mjestom i ondje obitavala, a samo selo, zvano Rhedae, dobilo je ime po jednom od tih plemena. U rimsko doba ovaj je kraj bio razvijen i napredan, važan zbog rudnika i ljekovitih toplih izvora. I Rimljani su to mjesto smatrali svetim. Kasniji istraživači pronašli su ostatke nekoliko poganskih hramova. Tijekom šestoga stoljeća malo selo na vrhu planine bilo je, smatra se, grad s trideset tisuća stanovnika. Čini se, čak, da je u nekom razdoblju bilo sjevernom prijestolnicom carstva kojim su upravljali

Vizigoti, teutonski narod koji je na zapad krenuo iz središnje Europe, opljačkao Rim, srušio Zapadno rimsko carstvo i uspostavio vlastiti posjed s jedne i druge strane Pirineja.

Sljedećih pet stotina godina grad je ostao sjedištem važnog okruga ili grofovije Razes, a onda se, na početku trinaestoga stoljeća, sjevernjačka vojska vitezova spustila u Languedoc u namjeri da zbriše katarsku ili albigensku herezu i prisvoji bogat plijen iz toga kraja za sebe. Tijekom krvoločne, takozvane Albigenske križarske vojne, Rennes-le-Chateau je osvajan i predavan iz ruke u ruku kao feud. Stotinu dvadeset i pet godina poslije, oko 1360. mjesno je stanovništvo desetkovala kuga, a ubrzo nakon toga Rennes-le-Chateau su razorili lutajući katalonski razbojnici.

Priče o fantastičnom blagu utkane su u mnoge od ovih povijesnih previranja. Heretici iz Cathara su, bili poznati po tome da posjeduju nevjerovatnu i čak svetu vrijednost, koja je, prema mnogim legendama bio sveti Gral. Te legende su, navodno, nagnale Richarda Wagnera da posjeti Rennes-le-Chateau prije nego što je počeo skladati svoju posljednju operu, Parsifal. Tijekom okupacije 1940-45. njemačke trupe su, tvrdi se, slijedeći Wagnerov primjer, poduzele brojna besplodna iskopavanja u okolini. Spominjalo se i izgubljeno blago Vitezova templara, čiji je veliki majstor, Bertrand de Blanchefort, također naredio neka tajna iskopavanja u okrugu. Prema svim izvješćima, ta upadljivo tajnovita iskopavanja izveli su dovedeni njemački rudari. Ako je nekakvo templarsko blago zaista bilo skriveno, to možda objašnjava spomen "Siona" u svicima koje je otkrio Sauniere.

Moguće je da su postojala i neka druga blaga. Između petoga i osmoga stoljeća veliki je dio današnje Francuske bio pod vlašću merovinške dinastije, kojoj je pripadao i Dagobert II. Rennes-le-Chateau je u Dagobertovo vrijeme bio vizigotska utvrda, a sam Dagobert oženjen vizigotskom princezom. Grad je možda predstavljao neku vrstu kraljevske riznice; postoje i dokumenti koji potvrđuju da je Dagobert namaknuo velika bogatstva u vojnim pohodima i da ih je pohranio u području Rennes-le-Chateaua. Ako je Sauniere otkrio kakav trezor, to objašnjava spomen Dagoberta u šifriranom tekstu.

Katari. Templari. Dagobert II. A možda je postojalo još jedno blago - golemi plijen, što su ga prikupili Vizigoti tijekom svojih silovitih

pohoda Europom. Blago je moglo sadržavati nešto više od uobičajena plijena, možda čak i predmete od iznimne važnosti - i simboličkog i doslovnog - zapadnoeuropskoj vjerskoj tradiciji. Ukratko, moglo je sadržavati i blago jeruzalemskoga Hrama - koje bi, i više od Vitezova templara moglo opravdati spominjanje "Siona".

Godine 66. po Kr. Palestina je digla ustanak protiv rimske vlasti. Četiri godine poslije, 70. po Kr. Jeruzalem su razorile carske legije pod zapovjedništvom njegova sina, Tita. Sam Hram je opljačkan, a sadržaj Svetinje nad svetinjama odnesen je u Rim. Na Titovu slavoluku zapisano je da su dio plijena bili veliki sedmokraki zlatni svijećnjak, iznimno svet judaizmu, a možda i Zavjetni Kovčeg.

Tri i pol stoljeća poslije, godine 410. po Kr. Rim su opljačkale vizigotske čete pod vodstvom Alarika Velikog, koje su odnijele doslovce cijelo bogatstvo Vječnoga grada. Kako nam govori povjesničar Prokopije, Alarik je odnio "blaga Salomona, židovskoga kralja, prizor koji je vrijedilo vidjeti, jer su ti predmeti uglavnom bili ukrašeni smaragdima, koje su u staro doba iz Jeruzalema oteli Rimljani."

Blago je, dakle, moglo biti izvorom neobjašnjivog Saunierovog bogatstva. Svećenik je mogao otkriti bilo koje od spomenutih blaga, ili je mogao otkriti jedno blago što je stoljećima stalno mijenjalo vlasnike - blago koje je putovalo od Hrama u Jeruzalemu do Rimljana, Vizigota, možda do katara i/ili Vitezova templara. Možda je tako blago o kojemu govorimo "pripadalo" i Dagabertu II i Sionu.

Do sada je naša priča prvenstveno pričala o blagu. A priča o blagu, makar sadržavala i blago jeruzalemskog Hrama, uvijek ostaje ograničenom u svojoj važnosti i značenju. Ljudi stalno otkrivaju blaga ove ili one vrste. Takva otkrića često su uzbudljiva, dramatična i tajnovita i mnoga od njih prate važna povijesna otkrića. Malo je, pak, onih otkrića koja imaju izravnog utjecaja, političkog ili nekog drugog, na sadašnjost - osim ako blago, o kojemu je riječ, ne sadrži neku vrstu tajne, a pogotovo ako je bombastična.

Nismo odbacili tvrdnju da je Saunier otkrio blago. Istodobno činilo nam se jasnim da je, uz što god daje otkrio, također otkrio i tajnu - povijesnu tajnu koja je njegovu vremenu značila mnogo, a možda znači i našem. Puki novac, zlato ili dragulji ne mogu sami objasniti mnoge pojedinosti iz njegove priče. Ne bi mogli objasniti njegov

prijam u Hoffetov krug, njegovu vezu s Debussyjem, odnos s Emmom Calve. Ne bi mogli objasniti izrazito zanimanje Crkve za cijelu stvar, upornost kojom se Sauniere suprotstavio svome biskupu, kao ni poslije vatikansko ukidanje optužbe, koji je djelovao kao da je pokazao iznenadno zanimanje. Ne bi mogli objasniti svećenikovo odbijanje da umirućem čovjeku pruži posljednju pomast, niti posjet habsburškoga nadvojvode udaljenom malom selu u Pirenejima. Otkriveno je da je habsburški nadvojvoda, o kojemu je riječ, bio Johann Salvator Habsburški, poznat pod pseudonimom Jean Orth. On se odrekao svih svojih prava i titula 1899. i u roku od dva mjeseca bio protjeran sa svih teritorija Carstva. Kratko nakon toga, prvi put je došao u Rennes-le-Chateau. Službeno je umro 1890., no zapravo je umro u Argentini 1910. ili 1911. (Vidi: *Les Maisons Souveraines de L'Autriche* od Dr. Dugasta Rouillea, Paris, 1967., str. 191.) Ni novac, ni zlato, ni dragulji ne mogu objasniti snažnu auru tajnovitosti koja okružuje cijelu priču, od dorađenih šifri do Marie Denarnaud koja spaljuje naslijeđene novčanice. Ta Marie je obećala otkriti "tajnu", koja ne nosi samo bogatstvo, nego i "moć".

Na temelju svega ovoga bili smo sve više uvjereni da Sauniereova priča sadrži više od nekih dragocjenosti, neku vrst tajne što je sasvim sigurno bila polemička. Drugim riječima, činilo nam se da ova tajna nije ograničena na zabačeno selo i svećenika iz devetnaestoga stoljeća. Što god da je to bilo, činilo se da zrači iz Rennes-le-Chateaua i odaslalo je valove - čak možda i veliki plimni val - u vanjski svijet.

Što ako golemo Sauniereovo bogatstvo nije nastalo iz samih materijalnih vrijednosti, nego iz neke vrste saznanja? Ako je tome tako, nije li to saznanje mogao pretvoriti u bankovni račun? Nije li Sauniereovo bogatstvo bilo naplata za šutnju?

Znamo da je dobio novac od Johanna von Habsburga. Istodobno, čini se kao da je svećenikova "tajna" bila više vjerske nego političke naravi. I dalje, njegovi su odnosi s austrijskim nadvojvodom, prema svim izvješćima, bili upadljivo srdačni. S druge strane, postojala je jedna institucija koja je, kako se činilo kroz kasniju Sauniereovu karijeru, izrazito strepila od njega, i koja se prema njemu ponašala kao u rukavicama - Vatikan. Je li Sauniere mogao ucjenjivati Vatikan? Takva bi ucjena mogla biti odviše drska i opasna za jednog čovjeka,

koliko god on bio temeljit u svom oprezu. Ali što ako su mu u tomu nastojanju pomogli oni čija je eminencija crkvi bila nedodirljiva, kao što su bili francuski ministar kulture ili Habsburgovci? Što ako je nadvojvoda Johann bio samo posrednik, a novac koji je povjerio Sauniereu potjecao iz rimskih škrinja?

Zaplet

U veljači 1972. prikazanje prvi od naša tri filma o Sauniereu i zagonetki Rennes-le-Chateaua, pod nazivom *Izgubljeno blago Jeruzalema*. Film nije iznio nikakve sporne tvrdnje, nego je jednostavno ispričana osnovna priča, kao što je i prepričana na prethodnim stranicama. Nije bilo spekulacija o "eksplozivnoj tajni", kao ni o ucjeni na visokoj razini. Vrijedno je spomenuti da u filmu nije imenom bio spomenut Emile Hoffet - mladi teolog kojemu je Sauniere povjerio svoje pergamentne svitke.

Primili smo veliki broj pisama, što možda i nije čudno. Neka od njih su nudila intrigantne spekulativne sugestije. Neka su bila pohvalna. Neka su bila luckasta. Od svih tih pisama, jedno je, za koje je autor molio da se ne objavljuje, iziskivalo posebnu pozornost. Stiglo je od umirovljenog anglikanskog svećenika i djelovalo kao čudan i provokativan *non sequitur*, (pogrešan zaključak). On je pisao kategoričnom sigurnošću i autoritetom. Svoje je tvrdnje iznio izravno i bespogovorno, ne razrađujući ih, kao da mu je bilo svejedno hoćemo li mu povjerovati. **"Blago", ustvrdio je jednostavno, nije sadržavalo zlato ili drago kamenje. Naprotiv, sadržavalo je "nepobitan dokaz" da je Raspeće bilo obmana i da je Isus živio sve do 45.-te g. po. Kr.**

Ova je tvrdnja zvučala kao nešto posve besmisleno. Što bi čak, i uvjerenom ateisti, moglo pružiti "nepobitan dokaz" da je Isus preživio Raspeće? Nismo bili u stanju zamisliti što to ne bi podleglo nevjerici ili osporavanju - što bi moglo biti ne samim "dokazom", nego "dokazom" koji je istinski "nepobitan". U isto vrijeme sama je ta tvrdnja iziskivala pojašnjenje i razradu. Pošiljatelj pisma poslao je i svoju adresu. Čim se ukazala prva prilika, odvezli smo se do njega u namjeri da porazgovaramo.

Pri susretu bio je mnogo suzdržaniji nego u pismu i činilo se kao da mu je žao što nam je uopće pisao. Nije bio voljan reći nešto više

o "nepobitnom dokazu" i pristao je dati samo dodatni djelić informacije. "Dokaz", ili činjenicu da on postoji, otkrio mu je jedan drugi anglikanski svećenik, kanonik Alfred Leslie Lilley.

Lilley, koji je umro 1940., puno je toga objavio i nije bio nepoznat. Tijekom većeg dijela života održavao je veze s katoličkim modernističkim pokretom, sa sjedištem u Saint Sulpiceu, u Parizu. U mladosti je Lilley radio u Parizu i tamo upoznao Emila Hoffeta. Naš trag je opisao puni krug. Uzevši u obzir vezu između Lilleya i Hoffeta, tvrdnje svećenika, koliko god nam se činile nerazumnima, više nismo mogli u cijelosti odbaciti.

Sličan dokaz o monumentalnoj tajni počeo se pojavljivati kada smo krenuli istraživati život Nicolasa Poussina, velikog slikara sedamnaestog stoljeća, čije ime se stalno pojavljivalo tijekom Saunierove priče. Poussina je 1656. godine, u vrijeme kada je ovaj živio u Rimu, posjetio opat Louis Fouquet, brat Nicolasa Fouqueta, vrhovnog nadzornika financija Louisa XIV, kralja Francuske. Iz Rima je opat poslao pismo svojem bratu gdje opisuje susret s Poussinom. Dio tog pisma vrijedi navesti.

"On i ja smo raspravljali o nekim stvarima koje ću ti lako moći podrobnije objasniti - o stvarima koje će ti, preko gospodina Poussina, pružiti prednosti koje bi i kraljevi teško od njega izvukli, a koje, kako on misli, možda više nitko neće moći otkriti u stoljećima koja nadolaze. Štoviše, te stvari je tako teško otkriti, da se na ovoj zemlji ništa sada ne može pokazati kao veća vrijednost od njih, niti s njima izjednačiti."

Ni povjesničari ni biografi Poussinovi nisu u dovoljnoj mjeri objasnili ovo pismo, koje jasno upućuje na neki tajanstveni sadržaj od velikog značenja. Nedugo nakon što je primio ovo pismo, Nicolas Fouquet je uhićen i doživotno zatvoren. Prema nekim izvješćima, bio je strogo izoliran - a neki povjesničari smatraju ga vrlo vjerojatnim kandidatom za Čovjeka pod željeznom maskom. U međuvremenu, cijelu njegovu korespondenciju konfiscirao je Louis XIV, i on ju je osobno pregledao. U godinama koje su uslijedile kralj je odlučno želio nabaviti original Poussinove slike "Arkadijski pastiri", a kada

je napokon došao do nje, smještena je u njegove privatne odaje u Versaillesu.

Kolika god bila njena umjetnička vrijednost, slika djeluje sasvim nevino. U prednjem su planu tri pastira i pastirica okupljeni oko velikog starinskog groba, zamišljeni nad zapisom na trošnom kamenu: "ET IN ARCADIA EGO". U pozadini se vidi divlji planinski pejzaž one vrste kakva se obično vezuje za Poussina. Prema Anthony Bluntu, kao i prema drugim stručnjacima za Poussina, taj je pejzaž u potpunosti mitski, on je proizvod slikareve mašte. Ipak, ranih sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća pronađen je grob identičan onome sa slike s dimenzijama, proporcijama, oblikom, okolišnom vegetacijom, pa čak i kružnom izbočinom stijene na koju jedan od Poussinovih pastira oslanja stopalo. Taj stvarni grob nalazi se u okolici sela po imenu Arques - otprilike šest milja od Rennes-le-Chateaua, a tri milje od dvorca Blanchefort. Ako stanemo ispred grobnice, prizor se nimalo ne razlikuje od onoga na slici. I tada postaje jasno daje jedan od vrhova planine u pozadini slike Rennes-le-Chateau.

Nema nikakvih naznaka o starosti groba. Mogao je, dakako, biti podignut i nedavno, ali kako su ga njegovi graditelji uspjeli smjestiti u okoliš koji tako točno odgovara slici? Očito je da je grob stajao tamo u Poussinovo vrijeme i da su "Arkadijski pastiri" vjerna kopija stvarnog prizora. Seljaci iz toga kraja kažu kako se grob tamo nalazi još od vremena kada seže sjećanje njihovih roditelja i djedova. A navodi se da je posebno istaknut u *memoarima* iz godine 1709.

Prema onome što je zapisano u selu Arque, zemlja na kojoj se grob nalazi pripadala je Amerikancu Louisu Lawrenceu iz Bostona u Massachusettsu do njegove smrti oko 1950. godine. Dvadesetih godina on je otvorio grobnicu i ustanovio da je prazna, da bi poslije tamo pokopao svoju ženu i punicu.

Kada smo pripremali prvi BBC film o Rennes-le-Chateauu, cijelo smo dopodne snimali sekvence oko groba. Prekinuli smo u vrijeme ručka, i nakon tri sata se vratili. Za vrijeme našeg odsustva netko je grubo i nasilno pokušao provaliti u grobnicu. Ako je nekada i nešto pisalo na stvarnom grobu, vrijeme je to odavna izbrisalo, a što se tiče natpisa na grobu koji je Poussin naslikao, on se čini konvencionalno elegijskim - Smrt koja objavljuje svoju mračnu nazočnost čak i u Arkadiji, idiličnom pastoralnom raj u klasičnog mita. Pa ipak je

natpis neobičan jer mu nedostaje glagol. Prevedemo li ga doslovce, on glasi:

I U ARKADIJI JA...

Zašto nedostaje glagol? Možda iz filozofskih razloga, jer se izostankom glagola gube i sva vremena na koja glagolski oblici upućuju - prošlost, sadašnjost i budućnost, a naviješta nešto vječno?

Kodovi u pergamentnim svicima što ih je pronašao Saunier u velikoj se mjeri temelje na anagramima, na premještanju i izmjeni poretka slova. Je li "ET IN ARCADIA EGO" također bio anagram? Je li glagol bio izostavljen kako bi natpis sadržavao samo određena slova? Jedan od televizijskih gledatelja je u pismu što nam ga je uputio dao naslutiti da je moglo biti tako - on je presložio slova u koherentnu latinsku izjavnu rečenicu. Ona je glasila:

I TEGO ARCANA DEI

(ODLAZI! KRIJEM TAJNE BOGA)

Ova nadahnuta vježba nas je i obradovala i zainteresirala. U to vrijeme nismo bili svjesni kako je ova opomena došla u pravo vrijeme.

Katari i velika hereza

Istraživanje smo započeli, nama otprije poznatom katarskom ili albigenском herezom i križarskom vojnom koju je na sebe navukla u trinaestom stoljeću. Bili smo svjesni da su katari na neki način važni u zagonetki koja je obavijala Saunierea i Rennes-le-Chateau. Kao prvo, srednjovjekovni heretici su bili brojni u selu i okolici koja je teško propatila tijekom albigenске križarske vojne. Doista, cijela povijest tog područja natopljena je katarskom krvlju, a tragovi te krvi, sa svom pripadajućom gorčinom, zadržali su se do današnjih dana. Mnogi seljaci toga kraja sada, kada nema inkvizitora koji bi se na njih okomili, otvoreno izražavaju katarske sklonosti. Postoji također i katarska crkva i takozvani katarski papa koji je do smrti 1878. živio u selu Arques.

Znali smo da je Sauniere zaronio u istraživanje povijesti i narodnih običaja rodnog mu tla, tako da nikako nije mogao zaobići dodir s katarskom mišlju i tradicijom. Nije mogao previdjeti da je u dvanaestom i trinaestom stoljeću Rennes-le-Chateau bio značajan grad, ali i neka vrsta uporišta katara.

Sauniere je također morao upoznati i mnogobrojne legende koje su vezivali uz katare. Morao je znati za glasine što su ih povezivale s onim veličanstvenim predmetom, svetim Gralom. Iako je, u potrazi za nekim podacima o Gralu, Richard Wagner doista posjetio Rennes-le-Chateau, Saunierea ni ta činjenica nije mogla mimoići.

Osim toga, 1890. je čovjek po imenu Jules Doinel postao knjižničar u Carcassonneu i osnovao neo-katarsku crkvu. Doinel je puno pisao o katarskoj misli i do 1896. postao je istaknutim članom mjesnog kulturnog udruženja, Društva umjetnosti i znanosti Carcassonnea, da bi 1898. bio izabran za tajnika udruženja. Ovom društvu pripadali su mnogi Sauniereovi poznanici, među kojima je bio i njegov

najbolji prijatelj, opat Henri Boudet. U Doinelovom osobnom krugu bila je i Emma Calve. Iz toga vrlo vjerojatno slijedi da su se Doinel i Sauniere poznavali.

Postoji još jedan izazovniji razlog za povezivanje katarata s misterijem Rennes-le-Chateaua. U jednom od pergamentnih svitaka što ih je pronašao Sauniere, tekst je, između ostalog, napisan s nekoliko sitnih slova, točnije s njih osam - koja su različita od svih ostalih. Tri slova su pri vrhu stranice, pet bliže dnu. Ovih osam slova treba pročitati redom da bi se sastavile dvije riječi - "REX MUNDI". To je bez sumnje katarski pojam, odmah prepoznatljiv onima što su upoznati s katarskom mišlju.

Nakon što smo se upoznali s ovim činjenicama, činilo nam se posve razumnim započeti istragu upravo s katarima. Stoga smo počeli istraživati njihova vjerovanja i predaje, njihovu povijest i sredinu do najsitnijih pojedinosti. Naše istraživanje otvorilo je nove dimenzije misterija i stvorilo niz bolnih pitanja.

Albigenska križarska vojna

Godine 1209. vojska sastavljena od otprilike 30 000 vitezova i pješaka iz Sjeverne Europe poput vihora provalila je u Languedoc, brežuljkasto sjeveroistočno podnožje Pireneja u današnjoj Francuskoj. U ratu što je uslijedio cijeli je kraj bio opustošen, usjevi uništeni, mjesta i gradovi razoreni, a cjelokupno je stanovništvo pogubljeno. To je istrebljenje bilo u tako širokim i jezovitim razmjerima, da se može smatrati prvim slučajem "genocida" u modernoj europskoj povijesti. Samo je u gradu Beziersu poklano 15 000 muškaraca, žena i djece, a mnogi od njih u samom crkvenom utočištu. Kada je jedan časnik upitao papinog izaslanika kako će razlikovati heretike od pravovjernih, odgovor je glasio: "Ubijte ih sve. Bog će već prepoznati svoje." Ovaj citat, koliko god ga često navodili, može biti i izmišljen, no on oslikava fanatični žar i krvožednost provedenih zvjerstava. Isti je papin predstavnik u pismu Inocentu III u Rim ponosno objavio da "niti jedno godište, spol, ni stalež nisu bili pošteđeni".

Nakon Beziersa vojska osvajača pomela je cijeli Languedoc. Pali su Perpignan, Narbonne, Carcassonne, Toulouse. I kud god su po-

Karta broj 3. - Languedoc u vrijeme Katara

bjednici prošli, za njima je ostao trag krvi, smrti i pokolja. Ovaj rat koji je trajao gotovo četrdeset godina danas je poznat pod nazivom Albigenaska križarska vojna. Bio je to križarski pohod u pravom smislu te riječi i zazvao ga je sam Papa. Sudionici su na svojim plaštovima nosili križeve poput onih što su imali križari u Palestini, a nagrade su bile poput onih za križare koji su išli u Svetu Zemlju - oprost svih grijeha, ispaštanje svih pokora, osigurano mjesto u rajnu i sav plijen kojega se mogu domoći. U ovoj križarskoj vojni, štoviše, nije trebalo čak ni prijeći more, a u skladu s feudalnim zakonom, obveza ratovanja nije prelazila četrdeset dana, ukoliko čovjeka nije zanimala pljačka.

Kada je ta križarska vojna završena, Languedoc se potpuno promijenio i bio vraćen u barbarstvo kojim je odlikovao i ostatak Europe. Zašto? Zbog čega su se dogodila sva ova pustošenja, zvjerstva i razaranja?

Na početku trinaestoga stoljeća područje koje danas znamo kao Languedoc nije bilo službeno sastavnim dijelom Francuske. Bila je to neovisna kneževina čiji su jezik, kultura i političke ustanove imali manje zajedničkoga sa sjeverom nego sa Španjolskom - s kraljevinama Leon, Aragon i Castilla. Kneževinom je upravljala skupina plemenitaških obitelji od kojih su glavni bili grofovi od Toulousea i moćne kuće Trencavel. Unutar granica te kneževine bujala je kultura koja je u to vrijeme bila najnaprednija i najprofinjenija u kršćanskom svijetu, ako se možda izuzme Bizant.

Languedoc je imao mnogo zajedničkog s Bizantom. Učenje je bilo iznimno cijenjeno, što nije bio slučaj u Sjevernoj Europi. Cvjetale su filozofija i druge intelektualne djelatnosti; veličale su se poezija i dvorska ljubav; oduševljeno su se proučavali grčki, arapski i hebrejski; u Lunelu i Narbonnei jačale su škole koje su proučavale kabalu - drevnu ezoteričku predaju judaizma. Čak je samo plemstvo bilo pismeno i načitano u vrijeme kada se plemići sa sjevera nisu znali ni potpisati. Languedoc je poput Bizanta prakticirao civilizirano uvažavanje različitih vjera - nasuprot zanesenjačkom žaru koji je odlikovao ostatak Europe. Islamske i židovske misli su išle preko lučkih trgovačkih središta, poput Marseillea, ili su se probijale preko Pireneja iz Španjolske. U isto to vrijeme rimska crkva nije uživala veliki ugled; rimski svećenici su u Languedocu, zahvaljujući ozloglašenoj moralnoj iskvarenosti uspijevali jedino od sebe otuđiti stanovništvo. Bilo je crkvi u kojima misa nije održana više od trideset godina. Mnogi su svećenici zapostavljali svoje župljane i bavili se svojim poslovima ili velikim imanjima. Jedan nadbiskup iz Narbonnea nije nikada posjetio svoju biskupiju.

Bez obzira na iskvarenost crkve, Languedoc je dosegnuo vrhunac kulture kakva neće biti viđena u Europi sve do renesanse. Ali, kao i u Bizantu, postojali su elementi samozadovoljstva, dekadencije i tragične nemoći koji su to područje učinili nespremnim za snažan napad koji je uslijedio. Neko su vrijeme sjevernoeuropsko plemstvo i Rimska crkva bili svjesni te ranjivosti i željeli su je iskoristiti. Sjevernjačko plemstvo je niz godina priželjkivalo bogatstvo i raskoš Languedoca, a Crkvu su pak privukli vlastiti razlozi. U prvom redu njezina je moć u tom području bila beznačajna, jer je za procvata kulture

u Languedocu, cvjetalo i najveće krivovjerje srednjovjekovnog kršćanstva.

Prema riječima crkvenih vlasti, Languedoc je bio "zaražen" albigenom herezom, "odvratnom gubom juga". Iako su pripadnici ove hereze bili miroljubivi, doista su dvostruko predstavljali opasnu prijetnju kakvu će Rimski crkva doživjeti tek tri stoljeća poslije, kada su učenja Martina Luthera započela reformaciju. Do 1200. godine postojali su stvarni izgledi da ova hereza zamijeni katoličanstvo kao vladajući oblik kršćanstva u Languedocu. A ono što je Crkvi izgledalo još zloslutnije, bilo je širenje hereze prema drugim dijelovima Europe, posebno prema gradskim središtima Njemačke, Flandrije i Champagne.

Heretici su bili poznati pod raznim imenima. Godine 1165. bili su osuđeni na crkvenom saboru u Albiju, pa su ih iz toga razloga, ili možda zato jer je Albi i dalje bio jedan od njihovih središta, obično nazivali albigenzima. U drugim pak prilikama imenovali bi ih katarima (Cathars ili Cathares ili Cathari), a nerijetko su ih nazivali i po mnogim starijim herezama - arijanskom, marcionskom i manihejskom.

Albigenzi i katari bila su u biti generička imena. Drugim riječima, nisu se odnosila na neku jedinstvenu Crkvu, poput rimske, s utvrđenom, kodificiranom i konačnom jezgrom doktrine i teologije. Krivovjerci o kojima govorimo pripadali su mnoštvu raznolikih sljedbi od kojih su mnoge predvodili neovisni vođe, a sljedbenici su preuzimali njegovo ime. I dok su te sljedbe možda dijelile neka zajednička načela, u pojedinostima su se značajno razlikovale, pri čemu valja napomenuti da veliki dio podataka o hereticima potječe iz takvih crkvenih izvora kao što je bila Inkvizicija. Stvarati o njima sliku na osnovi takvih izvora bilo bi kao da se pokušava oblikovati, recimo, slika o francuskom pokretu otpora na temelju izvještaja SS-a ili Gestapoa. Iz tog je razloga nemoguće predstaviti koherentan i konačan sadržaj onoga što je doista predstavljalo "katarsku misao".

Katari su u pravilu prihvaćali učenje o reinkarnaciji i priznavali ženski princip u religiji. Doista, propovjednici i učitelji katarskih vjerskih skupova, znani kao savršeni (*parfaits*), bili su oba spola. Istodobno katari su odbacivali pravovjernost katoličke crkve i poricali osnovanost svake crkvene hijerarhije, svih službenih i ustanovljenih

posrednika između čovjeka i Boga. U srži ovoga stava ležalo je važno katarsko načelo - odbacivanje "vjere", barem na način kako je to zahtijevala Crkva. Umjesto posredno prihvaćene vjere, katari su zahtijevali osobno saznanje, vjersko ili mistično neposredno doživljeno iskustvo. To iskustvo se nazivalo **gnosis**, prema grčkoj riječi koja je označavala "znanje", a za katare je imalo prednost pred svim vjerama i dogmama. Takvim naglašavanjem izravnog osobnog dodira s Bogom svećenici, biskupi i druge crkvene vlasti postali su suvišnima.

I katari su također bili dualisti. Sva se kršćanska misao može u ekstremizmu shvatiti kao dualistička u sukobljavanju dvaju suprotstavljenih načela - dobra i zla, duha i tijela, višeg i nižeg. No katari su ovu dvojnost odveli mnogo dalje nego što je bilo dopušteno pravovjernom katoličanstvu. Katari su smatrali da su ljudi sablje kojima se bore duhovi, čije ruke nitko ne može vidjeti. Za njih je rat harao tijekom stvaranja između dva nepomirljiva načela - svjetla i tame, duha i materije, dobra i zla. Katoličanstvo postavlja jednog vrhovnog Boga kojemu je njegov protivnik, Vrag, krajnje podređen. Katari su pak propovijedali postojanje ne jednoga, nego dva boga, više manje izjednačenog statusa. Jedan od tih bogova, onaj "dobri", bio je potpuno bestjelesan, biće ili načelo čistog duha, neokaljano trunčicom materije. On je bio bog ljubavi. No ljubav je bila potpuno nespojiva s moći, a materijalni je svijet bio manifestacija te moći. Prema tome, za katare je materijalni svijet - sam svijet - bio istinsko zlo. Sva je materija bila istinski zla. Univerzum je, ukratko, stvorio "bog uzurpator", bog zla - ili, kako su ga nazivali katari, "Rex Mundi" - "Kralj svijeta".

Katoličanstvo počiva na onome što bismo mogli nazvati "etičkim dualizmom". Zlo se, iako potječe možda izravno od Vraga, manifestira prvenstveno kroz čovjeka i njegova djela. Nasuprot tome, katari su zadržali oblik "kozмолоškog dualizma", dualizma što je prožimao cjelokupnu stvarnost. Za katare, to je bila osnovna premisa prema kojoj su se različito odnosili od sljedbe do sljedbe. Prema nekim katarima, svrha je ljudskog života na zemlji bila nadržavanje materije, trajno odbacivanje svega što se vezuje uz načela moći i da se samim time postigne jedinstvo s načelom ljubavi. Prema nekim drugim katarima, čovjekova je zadaća bila ukrotiti i ispraviti materiju, kako bi se produhovila i promijenila. Važno je primijetiti odsustvo bilo

kakve utvrđene dogme, doktrine ili teologije. Kao i u većini odstupanja od ustanovljenog pravovjerja, postojali su samo blago naznačeni stavovi, a moralne obveze vezane uz te stavove bile su podložne pojedinačnim tumačenjima.

U očima Rimske crkve, katari su zašli u ozbiljno krivovjerje smatrajući materijalno stvaranje, zbog kojega je, kako se pretpostavljalo, Isus umro, istinskim zlom, pri čemu se podrazumijevalo da je Bog, čija "Riječ" je stvorila svijet "u početku", bio uzurpator. No ipak, njihova je najozbiljnija hereza bio odnos prema samome Isusu. Kako je materija bila nerazlučiva od zla, katari su odbijali prihvatiti da je Isus mogao sudjelovati u materijalnom svijetu, utjeloviti se, a i dalje ostati "Sinom Božjim". Neki katari su, prema tome, smatrali da je bio potpuno bestjelesan, "priviđenje", biće čistog duha koje, dakako, nije moglo biti raspeto. Većina katara smatrala ga je prorokom koji se nije mnogo razlikovao od ostalih - smrtnikom, i koji je zbog načela ljubavi umro na križu. Ukratko, nije bilo ničega mističnog, ničega nadnaravnog, i ničega božanskog u razapinjanju - ako je ono, kako su mnogi katari sumnjali, uopće i bilo svrsishodno.

U svakom slučaju, svi su katari gorljivo odricali važnost i razapinjanju i križu - možda zato jer su osjećali da su te dogme nevažne ili zato jer ih je Rim toliko svesrdno veličao, ili možda zbog toga što se surove okolnosti prorokove smrti nisu činile vrijednima štovanja. Sam križ, barem što se tiče Kalvarije i Razapinjanja, bila je simbolom Rex Mundi, gospodara materijalnog svijeta, samom antitezom istinskog načela iskupljenja. Isus je, ako je uopće bio smrtnan, bio prorokom AMOR-a, načela ljubavi. A AMOR je, izokrenut, izopačen ili upleten u vlast postao ROMA- Rim, čija je prebogata, raskošna crkva katarima izgledala kao opipljivo oličenje i manifestacija vladavine Rex Mundi na zemlji. Sukladno tome katari ne samo da su odbijali štovati križ, nego su poricali i sakramente krštenja i pričesti.

Usprkos istančanim, složenim, apstraktnim i suvremenom umu možda nevažnim teološkim gledištima, većina katara nije bila pretjerano zaslijepljena svojom vjerom. Danas je intelektualno pomodno katare smatrati bratstvom mudraca, prosvijetljenih mistika, poznavatelja tajnih znanja, neke velike kozmičke tajne. Činjenica je, međutim, da su katari većinom bili više manje "obični" muškarci i žene,

koji su u svoju vjeru pobjegli bježeći od strogosti pravovjernog katoličanstva - i našli utočište od silnih desetina, pokora, stega i raznih drugih nameta Rimske crkve.

Koliko god je njihova teologija bila tajanstvena, katari su pokazivali vrlo jasan smisao za stvarnost. Osuđivali su rađanje, jer množenje ljudskog tijela nije bilo usluga načelu ljubavi nego Kralju svijeta, no ipak nisu bili toliko naivni da se zalažu za ukidanje spolnih odnosa. Istina, postojao je jedan poseban katarski "sakrament", ili nešto tome nalik, što se nazivalo *Consolamentum*, a čime se postizala čestitost. Osim za *savršene*, koji su ionako obično bili bivši obiteljski ljudi i žene, *Consolamentum* se nije davao sve do smrtne postelje; a u trenucima umiranja obično nije teško biti čestit. Što se tiče vjerske zajednice u cjelini, spolni odnosi su bili dopušteni, ukoliko nisu bili izričito zabranjeni. Kako se može osuđivati rađanje, a praštati spolne odnose? Postoje dokazi koji navješćuju da su katari primjenjivali i kontrolu rađanja i pobačaj. Kada je Rim konačno optužio heretike za "neprirodne seksualne radnje", činilo se da to upućuje na sodomiju. Međutim, katari su, prema preostalim zapisima, iznimno strogo zabranjivali homoseksualnost. "Neprirodne seksualne radnje" mogle su se odnositi na razne metode kontrole rađanja i pobačaj, a znamo kakav je stav Rima i danas o tim pitanjima. Nije teško zamisliti silu i osvetnički žar čime se taj stav mogao nametati tijekom Srednjega vijeka.

Katari su, čini se, gledajući općenito, bili skloni pobožnom i jednostavnom životu. Prezrevši crkve, obično su izvodili obrede i službe na otvorenom ili u bilo kojoj raspoloživoj zgradi - štali, kući, gradskoj vijećnici. Također su radili i ono što bismo mi danas nazivali meditacijom. Bili su strogi vegetarijanci, iako im je bilo dopušteno jesti ribu. A kada su putovali po zemlji, *savršeni* su to uvijek činili u paru, dajući na taj način poticaj govorkanjima o sodomiji što su ih širili njihovi neprijatelji.

Opsada Montsegura

To je, dakle, bila vjera koja je preplavila Languedoc i susjedne pokrajine u tim razmjerima da je zaprijetila da istisne samo katoličanstvo. Iz više razumljivih razloga mnogi su plemići smatrali tu

vjeru privlačnom. Neke je zagrijavao duh njene opće snošljivosti, neki su ionako bili protivnici Crkve, neke je Crkva razočarala svojom iskvarenošću, a neki su izgubili strpljenje zbog sustava nameta po kojemu su primici s njihovih imanja nestajali u dalekim blagajnama Rima. I tako su mnogi plemići u kasnijim godinama postajali *savršenima*. Procjenjuje se da ih je čak trideset posto potjecalo iz redova plemstva Languedoca.

Pedeset godina prije Albigenke križarske vojne, 1145., sam je sveti Bernard otputovao u Languedoc u namjeri da propovijeda protiv heretika. Kada je stigao, manje su ga užasnuli heretici nego iskvarenost vlastite crkve. Što se tiče samih heretika, na Bernarda su ostavili snažan dojam. "Nijedna propovijed nije više kršćanskija od njihovih", izjavio je, "a njihova je krijepost besprijeekorna".

Nije ni potrebno reći da je do 1200. godine zabrinutost nad tim stanjem vidno narasla u Rimu, gdje su također bili svjesni i zavisti kojom su baruni sjeverne Europe gledali bogate gradove i posjede juga. Ta se zavist lako mogla iskoristiti, a sjevernjački vlastelini pretvoriti u udarne čete Crkve. Bio je potreban samo nekakav izazov, nekakav izgovor kojim bi se potpalilo javno mnijenje.

Takav se izgovor ubrzo pojavio. Na dan 14. siječnja 1208. godine ubijen je jedan od papinih izaslanika u Languedocu, Pierre de Castelnau. Čini se da su zločin izvršili antiklerikalni pobunjenici koji nisu imali veze s katarima, no dobivši izgovor koji mu je trebao, Rim nije oklijevao optužiti katare. Papa Inocent III je smjesta naredio križarsku vojnu. Iako su heretici bili proganjani i tijekom prethodnog stoljeća, Crkva je sada pokrenula sve svoje snage. Herezu je valjalo iskorijeniti jednom i zauvijek.

Golema vojska je okupljena pod vodstvom opata Citeauxa. Vojne operacije u cijelosti su bile povjerene Simonu de Montfortu - ocu čovjeka koji je poslije odigrao presudnu ulogu u engleskoj povijesti. I pod Simonovim vodstvom papini križari su krenuli pretvoriti najvišu europsku kulturu Srednjega vijeka u prah, pepeo i bijedu. U ovom svetom pothvatu pomogao im je, kao koristan saveznik, Dominik Guzman. On je 1216. godine osnovao novi samostanski red, koji je poslije po njemu nazvan dominikanski Red. Godine 1233. dominikanskom je Redu povjerena zloglasna institucija, sveta In-

kvizicija. Katari nisu bili jedine njezine žrtve. Prije albigenske križarske vojne mnogi su plemići Languedoca - osobito utjecajne kuće Trencavel i Toulouse - bili u iznimno prijateljskim odnosima s brojnim židovskim starosjediocima u tome području. Sada su sve vrste zaštite i potpore naredbom bile ukinute.

Simon de Montfort je 1218. godine ubijen za vrijeme opsade Toulousea. Usprkos tome, pustošenje Languedoca se nastavilo s kraćim prekidima sljedećih dvadeset i pet godina. Do godine 1243. svaki je organizirani otpor - ukoliko ga je ikada bilo - potpuno prestao. Do 1243. svi su veliki katarski gradovi i utvrde pali pod osvajače sa sjevera, osim šačice zabačenih i usamljenih jakih uporišta. Glavno takvo uporište bila je veličanstvena planinska tvrđava Montsegur, koja kao da se poput nebeskog luka uzdizala nad okolnim dolinama.

Deset mjeseci su osvajači opsjedali Montsegur koji je odolijevao stalnim napadima i pružao snažan otpor. Na kraju je 1244. g. tvrđava pala, a katarski pokret je, barem prividno, prestao postojati na jugu Francuske. No, ideje nikada nije moguće do kraja uništiti. U svom bestseleru *Montaillou*, Emmanuel Le Roy Ladurie, koristeći se velikom dokumentima toga razdoblja, bilježi što su radili preživjeli katari gotovo pola stoljeća nakon pada Montsegura. Male enklave heretika nastavile su preživljavati u planinama živeći u špiljama, držeći se svoje vjere i vodeći gerilski rat protiv progonitelja. U mnogim područjima Languedoca - uključujući i okolicu Rennes-le-Chateau - katarskaje vjera, kako je opće poznato, opstala. Mnogi su pisci stigli do katarske misli u svojim traganjima za izvorištima kasnijih europskih hereza - valdenške, husitske, adamitske ili bratstva slobodnog duha, anabaptističke, i one koje su propovijedali neobični kamisari, od kojih je veliki broj našao utočište u Londonu početkom osamnaestog stoljeću.

Ratarsko blago

Za vrijeme albigenske križarske vojne, i poslije, oko katara je izrasla tajnovitost što traje do naših dana. To se djelomice može pripisati elementu romantike što čarobnim sjajem i neutaživom nostalgijom okružuje svaki veliki gubitak i tragični ishod, pretvarajući ga u "gradivo za legende". Istodobno su, međutim, kako smo otkrili,

doista postojale neke tajne vezane uz katare. Iako se s legendama možda pretjerivalo, niz zagonetki je ostao neriješen.

Jedna od njih se odnosi na podrijetlo katara. Iako nam se u početku to činilo akademskim pitanjem, s vremenom se pokazalo da je ono prilično važno. Većina mladih povjesničara tvrdi da su katari potekli od bogumila, sljedbe koja je postojala u Bugarskoj tijekom desetog i jedanaestog stoljeća, i čiji su misionari doselili na Zapad. Nema sumnje da je među hereticima Languedoca bilo nešto bogumila. Jedan se poznati bogumilski propovjednik isticao u političkim i vjerskim zbivanjima toga doba. Ipak, naše istraživanje je otkrilo temeljne dokaze o tome da katari nisu nastali od bogumila. Naprotiv, kao da su predstavljali cvijet onoga što je na francuskom tlu stoljećima bilo ukorijenjeno. Čini se da su nastali gotovo izravno iz hereza osnovanih u Francuskoj na početku kršćanske ere.

Ima i drugih, izazovnijih tajni vezanih za katare. Jean de Joinville je u podmakloj dobi pisao o svom poznanstvu s Louisom IX u trinaestom stoljeću: "Kralj (Louis IX) mi je jednom ispričao kako je nekoliko ljudi iz redova albigenza otišlo grofu Montfortu... i zamolilo ga da dođe i pogleda tijelo našega Gospodina koje se u rukama njihovog svećenika pretvorilo u krv i meso". Montfort se, kako priča anegdota, malo uplašio tog prijedloga. Prilično uobraženo, rekao je da njegova pratnja može ići ako želi, ali da će on nastaviti vjerovati u skladu s načelima "svete Crkve". Nije poznato što se dalje događalo, niti ima kakvih dodatnih objašnjenja. Sam Joinville kao da ga je samo u prolazu spomenuo. Ali kako da mi shvatimo ovaj zagonetan poziv? Što su to katari radili? Kakva je to bila vrsta obreda? Ako zanemarimo misu, koju su katari ionako odbacivali, što je moglo značiti ono "tijelo Gospodinovo...pretvorilo u krv i meso"? Što god daje to bilo, doslovnost te izjave je uznemirujuća.

Druga tajna obavlja legendarno katarsko "blago". Poznato je da su katari bili jako bogati. Normativno, vjera im je zabranjivala nošenje oružja. Iako su mnogi zanemarivali tu zabranu, činjenica je da su zapošljavali brojne plaćenike uz znatne troškove. Istodobno, izvori katarskog bogatstva - zakletve na vjernost od strane moćnih veleposjednika - bili su jasni i lako objašnjivi. Ipak, i tijekom albigenke križarske vojne kolale su glasine o fantastičnom, tajanstvenom blagu

katara koje nadilazi materijalno bogatstvo. Što god da je to blago bilo, pričalo se da je čuvano u Montsegum. Međutim, kada je Montsegur pao, nije pronađeno ništa od takvog značaja. A ipak, bilo je nekih važnih događaja vezanih za opsadu i predaju tvrđave.

Tijekom opsade broj napadača dosegnuo je više od deset tisuća. S tom golemom silom pokušalo se opsadom opkoliti cijelu planinu i spriječiti svaki ulaz i izlaz sa željom da se branitelji izgladne. Usprkos brojčanoj premoći nije bilo dovoljno ljudi za osiguranje cijelog obruča. Neke trupe su bile iz toga kraja i, štoviše, naklonjene katarima, a neke su jednostavno bile nepouzdana. Shodno tome, nije bilo teško neopaženo proći kroz opsadne crte. Bilo je mnogo prolaza kroz koje su se ljudi provlačili van i unutra, pa su zalihe našle put prema tvrđavi.

Katari su doista iskoristili te prolaze. U siječnju, gotovo tri mjeseca prije pada tvrđave, pobjegla su dva *savršena*. Prema pouzdanim izvorima, oni su sa sobom ponijeli najveći dio materijalnog bogatstva katara - tovar zlata, srebra i novca koji su prvo odnijeli do utvrđene špilje u planinama, a poslije do nekog sigurnog zamka. Nakon toga blago je nestalo i za njega se više nije čulo.

Prvog ožujka Montsegur je konačno osvojen. Tada se broj branitelja smanjio na manje od četiri stotine - od kojih su između 150 i 180 bili *savršeni*, a ostalo vitezovi, vlastelini, te naoružani muškarci i njihove obitelji. Ponudili su im iznenađujuće blage uvjete predaje. Ljudi što su se borili trebali su dobiti potpun oprost za sve ranije "zločine". Dopušteno im je bilo otići sa svojim oružjem, stvarima i darovima koje su dobili od svojih poslodavaca. Prema *savršenima* je također pokazana neočekivana velikodušnost. Pod uvjetom da se odreknu svojih heretičkih uvjerenja i da priznaju svoje "grijehe" Inkviziciji, trebali su biti oslobođeni i podvrgnuti samo lakšim pokorinama.

Branitelji su zahtijevali dvotjedno primirje i potpuni prekid neprijateljstava kako bi razmislili o ponuđenim uvjetima. Napadači su pristali, što je bio sljedeći znak neuobičajene širokogrudnosti. Zauzvrat, branitelji su dobrovoljno ponudili taoce. Složili su se da će, u slučaju pokušaja bijega iz tvrđave, taoci biti pogubljeni.

Jesu li *savršeni* bili toliko obuzeti svojim uvjerenjima da su spremno odabrali mučeništvo umjesto preobraćenja? Ili je postojalo nešto

što nisu mogli, ili se nisu usuđivali ispovjediti Inkviziciji? Kakvi god bili odgovori na ova pitanja, nijedan *savršen*, koliko je poznato, nije prihvatio ponuđene uvjete. Naprotiv, svi su odabrali mučeništvo. Štoviše, barem dvadesetak drugih žitelja utvrde, šest žena i petnaestak muškaraca, dobrovoljno je primilo *consolamentam* i također postalo *savršenima*, čime su sami sebe osudili na sigurnu smrt.

Petnaestog ožujka primirje je isteklo. U zoru sljedećeg dana, više od dvije stotine *savršenih* zvjerski je odvučeno niz planinu. Nijedan se nije preobratio. Nije bilo vremena da se postave pojedinačne lomače, pa su ih u podnožju planine zatvorili unutar utvrde od kolja, u koju su nabacali drva, i sve ih zajedno zapalili. Zarobljena posada i taoци su to iz zamka morali gledati. Upozoreni su da bi svaki pokušaj bijega značio smrt za sve njih, kao i za taoce.

Usprkos ovom riziku posada je među sobom sakrila četiri *savršena*. U noći šesnaestog ožujka ta su Četiri čovjeka u pratnji vodiča poduzela odvažan bijeg za koji je posada znala i s njime se složila. Strmu zapadnu stranu planine svladali su uz pomoć užeta, spuštajući se nad provalijama i po stotinu metara.

Što su ti ljudi radili? I koja je bila svrha njihova opasna bijega koji je povlačio za sobom rizik za vojnu posadu i taoce? Sljedeći dan mogli su slobodno izići iz tvrđave i ostati živi. Ipak, iz nekog nepoznatog razloga, odlučili su se na taj opasan noćni bijeg, koji je lako mogao donijeti smrt i njima i njihovim suborcima.

Predaja govori da su ta četiri čovjeka odnijela legendarno katarsko blago, iako je katarsko blago moglo biti prokrijumčareno iz Montsegura i tri mjeseca prije. Koliko su to "blaga" - koliko zlata, srebra, ili novca - mogla tri ili četiri čovjeka nositi na leđima viseći na užetima niz planinske litice? Ako su ta četiri čovjeka nešto nosila, čini se očitim da je to moralo biti nešto drugo, a ne materijalno bogatstvo.

Što su mogli nositi? Možda sadržaje vezane za katarsku vjeru - knjige, rukopise, tajna učenja, neke vjerske predmete, možda ono što iz ovoga ili onoga razloga nije smjelo dopasti u neprijateljske ruke. To možda objašnjava zašto je bijeg poduzet - bijeg koji je dovodio u veliku opasnost sve one koji su bili umiješani. No, ako je nešto toliko dragocjeno trebalo po svaku cijenu zadržati dalje od neprijateljskih ruku, zašto se to nije prokrijumčarilo prije? Zašto se nije prokrijumčari-

lo sa svom gomilom materijalnog blaga tri mjeseca prije? Zašto su ga zadržali u tvrđavi sve do posljednjeg i najopasnijeg trenutka?

Točan datum primirja pruža nam moguć odgovor na ova pitanja. Primirje su tražili branitelji koji su, kako bi ga dobili, dobrovoljno ponudili taoce. Iz nekog razloga, čini se, da je primirje braniteljima bilo neophodno - iako je ono nosilo odgodu od samo dva tjedna.

Zaključili smo da je možda takva odgoda bila neophodna kako bi se dobilo na vremenu, da se dobije sasvim određeno vrijeme, do posve određenoga datuma. Taj je datum mogao biti proljetni ekvinocij, koji je vrlo vjerojatno imao obrednu važnost za katare, no mogao je biti i Uskrs, iako katari, koji su dovodili u pitanje važnost raspeća, nisu pridavali veću važnost ni Uskrsu. Poznato je da je neka vrsta svetkovine održana 14. ožujka, dan prije nego što je isticalo primirje. Čini se kako je malo mjesta sumnji da je primirje traženo upravo zato da bi se ta svetkovina mogla održati. I čini se također kako se ta svetkovina nije mogla održati na neki slučajno odabrani dan. Ona se, izgleda, morala održati 14. ožujka.

Kakva god da je bila ta svetkovina, ona je ostavila snažan dojam na plaćenike - među kojima su se neki, prkoseći neizbježnoj smrti, preobratili na katarsku vjeru. Može li ova činjenica sadržavati barem djelomični ključ zagonetke krijumčarenja iz Montsegura dvije noći poslije? Je li to što je prokrijumčareno bilo na neki način nužno za održavanje svetkovine? Je li to moglo pridonijeti uvjerenju najmanje dvadesetak branitelja da u posljednjem trenutku postanu *savršenima*? Je li upravo to na neki način osiguralo kasniju prešutnu pomoć posade, čak i po cijenu vlastitih života? Ako je odgovor na ova pitanja potvrđan, to onda objašnjava zašto to, što je sklonjeno šesnaestog, nije bilo sklonjeno prije, u siječnju, kada su novčane vrijednosti prenijete na sigurno. To nešto bilo je potrebno za svečanost. A potom ga je valjalo skriti od neprijateljskih ruku.

Tajna Katara

Dok smo razmatrali ove zaključke, stalno smo se prisjećali legendi koje vezuju uz katare i sveti Gral. Nismo bili spremni prihvatiti da je Gral nešto više od mita, niti ustvrditi da je ikada doista postojao. Čak i da jest, nismo mogli zamisliti da bi kalež, koji je ili nije sa-

državao Isusovu krv, mogao biti toliko dragocjen katarima - kojima je Isus u velikoj mjeri bio nevažan. Usprkos tome legende su nas nastavile opsjedati i zbunjivati.

Iako neizravna, čini se da postoji nekakva veza između katara i razvoja kulta Grala tijekom dvanaestoga i trinaestoga stoljeća. Neki pisci tvrde da su romanse o Gralu - one što su napisali Chretien de Troyes i Wolfram von Eschenbach - prodor katarske misli skrivene složenom simbolikom u srce pravovjernog kršćanstva. Možda se tom tvrdnjom pretjeruje, ali u njoj ima i nekakve istine. Tijekom albigenške križarske vojne, crkveni su velikodostojnici bjesnjeli protiv romansi o Gralu, proglašavajući ih opasnim, pa čak i heretičkim. A u nekima od ovih romansi ima izdvojenih dijelova koji ne samo da su krivo-vjerni, nego su nepogrešivo dualistički - drugim riječima, katarski.

Štoviše, Wolfram von Eschenbach u jednoj svojoj romansi o Gralu tvrdi da je gralski zamak bio smješten u Pirinejima - što je Richard Wagner u svakom slučaju doslovno shvatio. Prema Wolframu, ime gralskog dvorca bilo je Munsalvaesche - njemačka verzija riječi Montsalvat, katarskog imena. A u jednoj od Wolframovim pjesama gospodar dvorca zvao se Perilla. Zanimljivo je da je gospodar Montsegura bio Raimon de Pereille - čije ime se, u latinskom obliku, pojavljuje na dokumentima iz toga razdoblja kao Perilla.

Ovako upadljive podudarnosti neprekidno su nas proganjale, pa smo zaključili da i mi moramo proganjati Saunierea - koji je bio potpuno opsjednut predajama i narodnim običajima toga kraja. Sauniere je, kao i svaki starosjedilac pokrajine, morao u svakom času biti svjestan blizine Montsegura, čija je iznimna i tragična sudbina još uvijek prisutna u svijesti ljudi u tom području. Sauniereu je, međutim, sama blizina utvrde mogla pružiti određene korisne navještaje.

Nešto je bilo prokrijumčareno iz Montsegura po isteku primirja. Kako kaže predaja, četiri čovjeka su pobjegla iz tvrđave osuđene na propast i odnijela sa sobom katarsko blago. Novac je, međutim iznijet tri mjeseca prije. Je li katarsko "blago", poput "blaga" što ga je otkrio Sauniere, sadržavalo prvenstveno neku tajnu? Je li ta tajna mogla na neki neshvatljiv način biti u vezi s nečime što je postalo poznato kao sveti Gral? Činilo nam se nepojmljivo da romanse o Gralu treba shvatiti doslovno.

U svakom slučaju to što je bilo prokrijumčareno iz Montsegura moralo se negdje odnijeti. Prema predaji, odnijeli su ga u utvrđene špilje Ornolaca u Ariègeu, gdje je potom vrlo brzo pobijena skupina katara. No u Ornolacu nikada nije nađeno ništa osim kostura. S druge strane, Rennes-le-Chateau nalazi se na samo pola dana jahanja od Montsegura. Sve što je prokrijumčareno iz Montsegura, moglo se lako prenijeti do Rennes-le-Chateaua, ili do špilja nalik na saće što se nalaze po okolnim planinama. Ako je "tajna" Montsegura bila ono što je Sauniere poslije pronašao, to bi nam štošta objasnilo.

U slučaju i katara i Saunierea, činilo se da pojam "blago" označava nešto drugo - neku vrstu saznanja ili podatka. Znajući za privrženost katara vlastitoj vjeri i njihovu odbojnost prema Rimu, pitali smo se nije li se takvo saznanje ili podatak na neki način odnosilo na kršćanstvo - na učenja i teologiju kršćanstva, možda na njegovu povijest i podrijetlo. Je li bilo moguće da su katari (ili neki od njih) saznali nešto - a da je to nešto pridonijelo ludoj želji u Rimu da ih istrijebe? Svećenik koji nam je pisao spomenuo je "nepobitni dokaz". Je li moguće da su za takav dokaz znali katari?

U to vrijeme mogli smo samo nagađati. Podaci o katarima bili su uglavnom vrlo šturi, pa nismo mogli postaviti ni radne hipoteze. S druge strane, istražujući katare neprestano smo se susretali s jednim drugim predmetom, koji je sadržavao još brojnije zagonetke, tajne i legende. Taj su predmet bili vitezovi templari.

Iz tog smo razloga svoje daljnje istraživanje usmjerili prema templarima. I upravo smo istražujući templare stekli uvid u dokumentaciju kojom je misterij počeo stjecati veće razmjere nego što smo ikada prije i pomišljali.

Redovnici — ratnici

Proučavanje templara pokazalo se kao zastrašujući pothvat. Obim pisanoga gradiva o ovoj temi bio je poražavajući, a isprva nismo sa sigurnošću mogli reći koliki je dio toga gradiva pouzdan. Katari su proizveli poplavu sumnjivih i romantičnih legendi, no mistifikacija što okružuje templare pokazala se još većom.

Na jednoj razini bili su nam poznati - fanatično žestoki redovnici-ratnici, vitezovi-mistici, oklopnici s bijelim plaštevima s našivenim crvenim križem, koji su odigrali odlučujuću ulogu u križarskim vojnama. Oni su na neki način bili arhetipski križari - jurišni konjanici u ime Svete Zemlje, borci kojih je na tisuće hrabro izginulo za Krista. Mnogi pisci ih i danas smatraju tajanstvenom organizacijom, tajnim redom koji se bavio mračnim spletkama, urotama i nejasnim ciljevima. Još je jedna činjenica bila zbunjujuća i neobjašnjiva. Nakon dvije stotine godina postojanja ovi borci za Krista u bijelim plaštevima optuženi su za poricanje i odbacivanje Krista, za gaženje i pljuvanje križa.

U Scottovom *Ivenohoeu* templari su opisani kao nadmeni i nabusiti grubijani, pohlepni i licemjerni despoti koji su besramno zloupotrebjavali svoju moć, kao lukavi manipulatori ljudima i kraljevstvima. Drugi pisci devetnaestoga stoljeća opisuju ih kao zle sotoniste, poklonike Vraga, ljude koji su se bavili svim vrstama bestidnih, odvratnih i/ili heretičkih obreda. Noviji povjesničari skloni su ih smatrati zlosretnim žrtvama, pijunima koji su nastradali u političkim previranjima Crkve i države na najvišim razinama. Ima i drugih pisaca, osobito onih u tradiciji slobodnoga zidarstva, koji smatraju templare vještim i dobrim poznavateljima mistike, čuvarima tajne mudrosti što nadvisuje i samo kršćanstvo.

Bez obzira na uvjerenja ili orijentacije ovih pisaca, nijedan od njih ne osporava junački žar templara i njihovu povijesnu ulogu. Ne

dovodi se u pitanje da je njihov Red jedan od najsajnijih i najzagonetnijih organizacija u analima zapadnjačke kulture. Nijedno izvješće o križarskim vojnama - ili o Europi dvanaestoga i trinaestoga stoljeća - ne propušta spomenuti templare. Na svome vrhuncu, oni su bili najmoćnija i najutjecajnija organizacija u cijelom kršćanskom svijetu, možda jedino s iznimkom papinstva.

Ipak neka pitanju ostaju nerazjašnjena. Tko i što su bili vitezovi templari? Jesu li oni bili samo ono što se činilo da jesu ili nešto drugo? Jesu li to bili obični vojnici koji su naknadno stekli auru legende i tajnovitosti? Ako je tome tako, zbog čega? Je li postojao nekakav stvaran misterij povezan s njima? Je li poslije uljepšavanje mita o templarima imalo neku osnovu?

Prvo smo se prihvatili opće postavke o templarima - postavke koje su nudili cijenjeni i odgovorni povjesničari. Te postavke, doista, postavljaju više pitanja nego što uspijevaju dati odgovora, jer su one ne samo neodržive pri pažljivijem ispitivanju, nego kao da upućuju na neku vrstu "paravana". Nismo mogli izbjeći sumnji da je nešto namjerno bilo prikriveno, i da su sastavljenu "službenu priču" kasniji povjesničari samo ponavljali.

Vitezovi templari - pravovjerno izvješće

Kako je opće poznato, prve povijesne podatke o templarima pružio je franački povjesničar Guillaume de Tyre, (Vilijam od Tyra) koji je pisao između 1175. i 1185. godine. To je bilo vrijeme vrhunca križarskih vojni, kada su zapadnjačke vojske osvojile Svetu Zemlju i uspostavile Jeruzalemsku kraljevinu - ili, kako su je sami templari nazvali "Outremer", "Prekomorje". Kada je Guillaume de Tyre počeo pisati, Palestina je bila u rukama zapada sedamdeset godina, a templari su postojali više od pedeset godina. Guillaume je, dakle, pisao o događajima koji su prethodili njegovu vlastitu životu - o događajima kojima nije sam svjedočio niti ih je doživio, nego je o njima saznao iz druge ili treće ruke i štoviše, na osnovi podatka nepouzdanе vjerodostojnosti, jer u Outremeru između 1127. i 1144. godine nije bilo ljetopisca sa zapada. Pisani dokumenti iz tih presudnih godina ne postoje.

Ukratko, o Guillaumeovim izvorima ne znamo mnogo, a to neke od njegovih tvrdnji lako može dovesti u pitanje. Mogao se oslanjati

na ono što je čuo, na ne odviše pouzdanu usmenu predaju. Druga je mogućnost da se posavjetovao sa samim templarima i prepričao ono što su mu oni rekli. Ako je bilo tako, to znači da je zapisao samo ono što su oni sami željeli.

Činjenica je da nam je Guillaume pružio neke osnovne podatke koji su poslužili kao osnova svim kasnijim izvješćima o templarima, o osnutku Reda i njihovoj djelatnosti. No zbog njegove površnosti i nedovoljne određenosti, zbog vremena u kojemu je pisao, zbog nedostatka pouzdanih izvora, on predstavlja nesigurnu osnovu na kojoj bismo izgradili konačnu sliku. Guillaumeove kronike svakako su korisne, no pogrešno je, a tome su podlegli mnogi povjesničari, smatrati ih nepobitnima i potpuno točnima. Čak su i datumi koje Guillaume navodi, kako naglašava sir Steven Runciman, "zbrkani, a u nekim slučajevima i očito pogrešni".

Guillaume iz Tyrea navodi da je Red Siromašnih vitezova Krista i Salomonova hrama osnovan 1118. Osnivač je, kako se kaže, bio Hugues de Payen, plemić iz Champagne i vazal grofa od Champagne. Jednog dana se Hugues nepozvan i sa osam drugova pojavio u palači Baudouina I - kralja Jeruzalema, čiji je stariji brat, Godfroi de Bouillon, osvojio Sveti grad devetnaest godina prije. Čini se da ih je Baudouin najsrdačnije primio, kao i jeruzalemski crkveni glavar, vjerski namjesnik novoga kraljevstva i poseban papin izaslanik.

Cilj templara bio je, kako nastavlja Guillaume de Tyre, "koliko im snaga dopušta, održati putove i ceste sigurnima... s posebnim naglaskom na zaštitu hodočasnika". Ovaj cilj se činio toliko važnim da je kralj ispraznio cijelo jedno krilo kraljevske palače i stavio ga na raspolaganje vitezovima. Usprkos zavjetu siromaštva, vitezovi su prihvatili ovaj raskošni smještaj. Predaja govori da su njihove odaje bile sazidane na temeljima drevnog Salomonova hrama, pa je ovaj poletni Red na taj način i stvorio svoje ime.

Tijekom devet godina, kako nam govori Guillaume de Tyre, ovih devet vitezova nije primilo nijednog novog iskušenika u svoj Red. Još su uvijek morali živjeti u siromaštvu - i to takvom siromaštvu da su službeni pečati prikazivali dva viteza kako jašu istog konja, što navješćuje ne samo njihovo bratstvo, nego i bijedu koja nije dopuštala odvojeno jahanje. Ova vrsta pečata često se smatra najpo-

znatijim i najosobenijim od svih templarskih simbola koji datira iz prvih dana Reda. Međutim, ovi pečati nastali su stoljeće poslije, kada je za templare bilo teško reći da su bili siromašni - ako su to ikada i bili.

Po Guillaumeu de Tyreu, koji je pisao pola stoljeća poslije, templari su nastali 1118. godine i uselili u kraljev dvorac - jurišajući od tamo, kako se smatra, štititi hodočasnike po cestama i putovima Svete Zemlje. U to je doba, ipak, postojao jedan službeni kraljevski povjesničar, kojega je zaposlio sam kralj. Njegovo ime je bilo Fulk de Chartres i on nije pisao pedeset godina nakon navodnog vremena osnivanja Reda, nego tijekom godina o kojima je riječ. Vrlo čudno, Fulk de Chartres nigdje ne spominje Huguesa de Payena, njegove pratitelje, ni bilo što ni izdaleka povezano s vitezovima templarima. Zaista, gromoglasna tišina obavija djelatnosti templara u prvim danima njihova postojanja. Sigurno je da nigdje, čak ni poslije, nije zapisano što su to činili da zaštite hodočasnike. Možemo se samo čuditi kako se tako malo ljudi nadalo ispunjenju tako kolosalnog zadatka, kojega su sebi sami postavili. Da devet ljudi štiti hodočasnike na svim putovima po Svetoj Zemlji? Njih devet da zaštite sve putnike? Ako je to bio njihov cilj, očekivali bismo da će svakom novaku pružiti dobrodošlicu. Međutim, kako navodi Guillaume de Tyre, oni tijekom devet godina nisu pripustili nijednog novog iskušenika u Red.

No ipak, nakon deset godina slava templara proširila se sve do Europe. Crkvene vlasti veličale su i hvalile njihove kršćanske pothvate. Oko 1128. ili ubrzo nakon toga, nastao je traktat u kojemu se hvale njihove vrline i djela, a napisao ga je nitko drugi nego sveti Bernard, opat Clairvauxa, glavni predstavnik kršćanstva toga doba. Bernardov traktat, "U pohvalu novom viteštvu", proglašava templare jezgrom i apoteozom kršćanskih vrijednosti.

Nakon devet godina, 1127., većina spomenutih vitezova vratila se u Europu, gdje im je veličanstveni doček velikim dijelom priredio upravo sveti Bernard. U siječnju 1128., sazvan je crkveni sabor u Troyesu, na dvoru grofa od Champagne, vazalnog gospodara Huguesa de Payena - gdje je ponovo Bernard bio duhovni vođa. Na ovom saboru su templari službeno priznati i ustanovljeni kao vjersko-vojni red. Hugues de Payen dobio je titulu velikog majstora. On i njemu

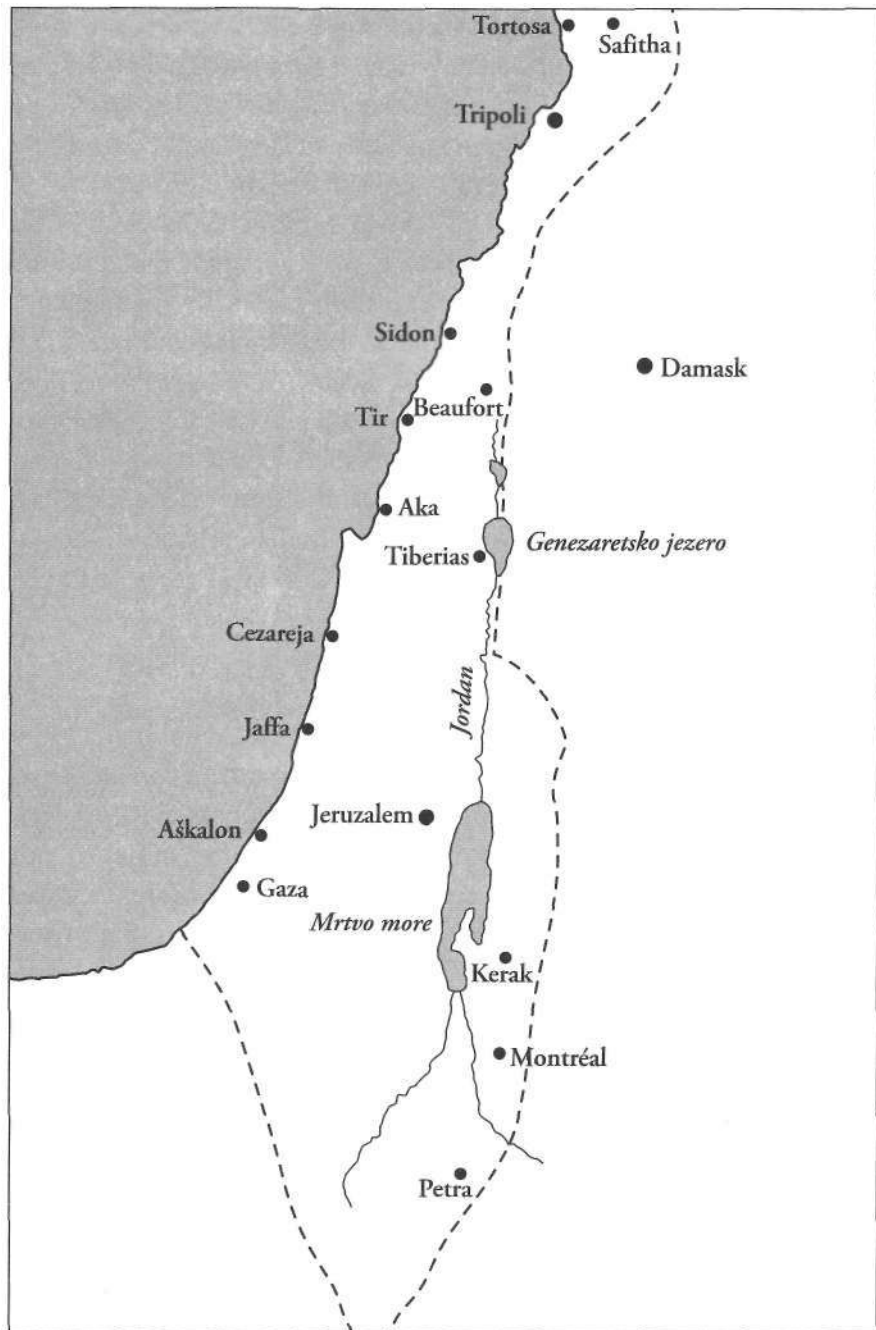
podčinjeni time su postali ratnici redovnici, vojnici-mistici, koji su strogu pokoru samostana združili s ratničkim žarom, gotovo fanatizmom - i stvorili "Kristovu vojsku", kako su ih u to vrijeme nazivali. I opet je sveti Bernard bio taj koji je, uz jedan oduševljeni predgovor, pomogao zacrtati pravilnik ponašanja kojega će se vitezovi pridržavati - a koji se temeljio na pravilniku samostanskog reda cistercita, gdje je sam Bernard imao presudan utjecaj.

Templari su se zavjetovali na siromaštvo, neporočnost i posluš. Bili su obvezni šišati kosu, ali bilo im je zabranjeno kratiti bradu, pa su se na taj način izdvajali od ostalih, koji su u to vrijeme u pravilu glatko brijali lica. Način ishrane, odijevanja i zadovoljavanje drugih potreba bio je strogo određen, podjednako u skladu sa samostanskim i vojničkim načinom života. Svi pripadnici Reda morali su nositi bijelu odjeću, koja se uskoro svela na upadljiv bijeli plašt po kojemu su templari postali čuveni. "Nikome nije dopušteno nositi bijelu odjeću ni bijeli plašt, osim... Kristovim vitezovima". Tako je stajalo u pravilniku Reda, gdje se razrađivao simbolički značaj ove opreme: "Svim rečenim vitezovima, isto i zimi i ljeti, dajemo, ako se mogu nabaviti, bijele odore, tako da oni koji su za sobom ostavili mračan život znaju da dušu preporučuju Stvoritelju svojim čistim i bijelim životom".

Kao dodatak ovim pojedinostima Red je uspostavio labavu upravnu hijerarhiju i aparat. Ponašanje na bojnopolju strogo se nadzirale. Ako su bili zarobljeni, templari nisu smjeli moliti za milost, niti ponuditi otkupninu. Bili su prisiljeni boriti se do smrti. Povlačenje nije bilo dopušteno sve dok ih neprijatelj brojem ne bi tri puta nadjačao.

Godine 1139. papa Inocent II, bivši cistercitski redovnik u Clairvauxu i štitićenik svetog Bernarda, izdao je papinsku bulu. Prema toj buli, templari nisu dugovali odanost nijednoj svjetovnoj niti duhovnoj sili, osim samome papi. Drugim riječima, postali su neovisni od svih kraljeva, prinčeva i prelata, kao i od svakog miješanja političkih i vjerskih vlasti. Postali su, zapravo, sami sebi zakonom, neovisnim međunarodnim carstvom.

Tijekom dva desetljeća što su uslijedila nakon sabora u Troyesu, Red se širio nevjerojatnom brzinom i neuobičajenim opsegom. Kada je Hugues de Payen posjetio Englesku 1128., kralj Henrik I primio ga je s "velikim štovanjem". Širom Europe, mladi sinovi plemeni-

Karta broj 4. - Važnije utvrde i gradovi Svete Zemlje sredinom dvanaestoga stoljeća

taških obitelji dolazili su stupiti u članstvo Reda, a veliki darovi - u novcu, raznim dobrima i posjedima - stizali su iz svih krajeva kršćanskoga svijeta. Hugues de Payen darovao je svoje vlastite posjede, pa su i svi novi regruti bili prisiljeni postupiti na isti način. Po primitku u Red, novi vitez je bio obavezan prepisati im sva svoja dobra.

S ovakvom politikom, ne čudi što su se posjedi templara širili. Samo dvanaest mjeseci nakon sabora u Troyesu, red je držao brojne posjede u Francuskoj, Engleskoj, Škotskoj, Flandriji, Španjolskoj i Portugalu. Nakon još jednog desetljeća, držali su također posjede u Italiji, Austriji, Njemačkoj, Mađarskoj, Svetoj Zemlji i pojedina mjesta na istoku. Iako su sami vitezovi bili zavjetovani na siromaštvo, to nije priječilo red da u neviđenoj mjeri stječe bogatstva. Svi darovi bili su dobrodošli, a u isto vrijeme Red se nije smio ničega lišiti, čak ni platiti otkupninu za svoje vođe. Hram je obilato primao ali, po načelima stroge politike, nikada nije davao. Kada se Hugues de Payen 1130. vratio u Palestinu sa, za ono vrijeme, vrlo velikom pratnjom od otprilike tri stotine vitezova, iza sebe je pod nadzorom drugih regruta ostavio velike dijelove europskog područja.

Godine 1146. templari su usvojili prepoznatljiv zadebljani crveni križ - la croix pattee. U plaštevima ukrašenima ovim znakom vitezovi su se pridružili francuskom kralju Louisu VII u drugoj križarskoj vojni. Tada su došli na glas po ratničkoj hrabrosti, bezumnoj smjelosti, ali i po svojoj divljačkoj nabusitosti. U cjelini, pak, bili su sjajno izvježbani - najuvježbanija borbena sila u svijetu toga doba. Sam francuski kralj zapisao je da su jedino templari spriječili da se druga križarska vojna - loše zamišljena i loše vođena - ne pretvori u potpunu propast.

U sljedećih stotinu godina templari su postali sila od međunarodnog utjecaja. Stalno su bili uključeni u diplomaciju na visokoj razini među plemićima i vladarima zapadnog svijeta i Svete Zemlje. U Engleskoj je majstor Hrama redovito pozivan u kraljevski Parlament i smatran poglavarom svih vjerskih redova, s pravom prvenstva nad svim priorima i opatima u zemlji. Održavajući bliske veze s Henrikom II, kao i s Thomasom Becketom, templari su pokušavali pomoći pri pomirenju vladara i odmetnutog nadbiskupa. Engleski kraljevi su redom, uključujući i kralja Johna, često odsjedali u templarskom london-

skom zapovjedništvu, a majstor Reda je stajao uz bok vladaru pri potpisivanju Magnae Chartae.

Politička djelatnost Reda nije bila ograničena samo na kršćanski svijet. Skovane su čvrste veze i s muslimanskim svijetom - koji im je na bojnopolju tako često bio suprotstavljen - a vođe Saracena templarima su izražavali daleko veće poštovanje nego ostalim Europljanima. Templari su održavali veze i s hašišimima - ubojicama - čuvenom sljedbom ratničkih i često fanatičnih izabranika koji su bili islamski dvojnici templara. Hašišimi su plaćali danak templarima, a bilo je govora i da su u njihovoj službi. Na gotovo svakoj političkoj razini templari su djelovali kao službeni suci u raspravama, pa su se čak i kraljevi podčinjavali njihovoj vlasti. Godine 1252. engleski kralj Henrik III usudio ih se izazvati prijeteći zapljenom nekih njihovih posjeda. "Vi templari... imate toliko sloboda i povlastica da vaši golemi posjedi čine da bjesnite od gordosti i oholosti. Ono što je neoprezno izrečeno, mora, prema tome, biti oprezno poreknuto, a što je nerazborito bilo podareno, mora biti razborito opozvano." Majstor Reda je odgovorio, "Što to zboriš, o Kralju? Daleko bilo da tvojim usnama izgovarati riječi tako neugodne i luckaste. Dok budeš činio pravdu, kraljevat ćeš. Ali ako je pogaziš, brzo ćeš prestati biti kraljem". Suvremenom umu je teško pojmiti veličinu i drskost ove izjave. Majstor svojem Redu i sebi podrazumijeva takvu moć koju se čak ni papa nije usudio otvoreno zahtijevati - moć postavljanja ili rušenja vladara.

Istodobno, interesi templara su se širili dalje od rata, diplomacije i političkih spletki. Oni su zapravo stvorili i učvrstili ustanovu suvremenog bankarstva. Posuđujući velike svote novca vladarima u oskudici postali su bankari svakog prijestolja u Europi - a i nekih muslimanskih vladara. Uz pomoć svoje mreže zapovjedništava širom Europe i Srednjeg istoka, oni su također organizirali, po umjerenim kamatnim stopama, siguran i djelotvoran prijenos novca za trgovce, stalež koji je od njih postajao sve ovisniji. Novac položen u jednom gradu, mogao se zahtijevati i podizati u drugom, putem obveznica popunjenih zapletenim šiframa. Templari su postali prvi mjenjači novca toga doba, a pariško zapovjedništvo postalo je središtem europskih financija. Moguće je, čak, da su čekove, kakve mi danas poznajemo i koristimo, izmislili članovi ovog Reda.

Templari nisu trgovali samo novcem, nego i mišlju. Brižnim su dodirima surađivali s islamskom i židovskom kulturom, oni su počeli služiti kao nositelji novih ideja, novih dimenzija znanja, novih znanosti. Uživali su monopol na najbolje i najnaprednije tehnologije svoga doba - najbolje što su mogli proizvesti oružari, kožari, klesari, vojni arhitekti i izumitelji. Pridonijeli su razvoju promatranja, kartografije, gradnji putova i pomorstva. Posjedovali su svoje luke, brodogradilišta i flotu - flotu koja je bila i trgovačka i ratna, a među prvima su upotrebljavali magnetnu busolu. Kako su iz nužde liječili svoje rane, postali su vješti u primjeni lijekova. Red je imao vlastite bolnice sa svojim liječnicima i kirurzima - a gljivične izlučevine upotrebljavali su na način koji podsjeća na antibiotike. Poznavali su i suvremena načela higijene i čistoće, a mudročcu koja je bila ispred svog vremena, epilepsiju nisu smatrali demonskom opsjednutošću, nego savladivom bolešću.

Poneseni vlastitim dostignućima, templari su u Europi postajali sve bogatiji, moćniji i uglađeniji. Ne iznenađuje možda ni to, što su postali i nadmeniji, suroviji i iskvareniji. "Piti kao templar", postala je uobičajena uzrečica, a neki izvori tvrde da je Red nastojao vojačiti i izopćene vitezove.

Dok su templari stjecali blagostanje, ali i zao glas po Europi, stanje u Svetoj Zemlji ozbiljno se pogoršalo. Godine 1185. umro je kralj Baudouin IV Jeruzalemski. U dinastijskoj zavadi koja je uslijedila, Gerard de Ridefort, veliki majstor templara, iznevjerio je obećanje mrtvom vladaru i na taj način doveo europsku zajednicu u Palestini na rub građanskog rata. No to nije bio jedini Ridefortov dvojbena potez. Njegov nadmeni stav prema Saracenicima ubrzao je raskid dugotrajnog primirja i izazvao novi niz neprijateljstava. U srpnju 1187. Ridefort je poveo svoje vitezove i ostalu kršćansku vojsku u brzopletu, loše zamišljenu i, kako se pokazalo, zlosretnu bitku kod Hattina. Kršćanske snage bile su zapravo uništene, a dva mjeseca poslije i Jeruzalem, osvojen gotovo stoljeće prije, ponovo je bio u rukama Saracena.

Tijekom sljedećeg stoljeća, stanje je postajalo sve beznadnije. Do 1291. gotovo cijeli Outremer je pao, a Sveta Zemlja je skoro cijela bila pod vlašću muslimana. Održala se jedino Aka (Aco), no u svibnju

1291. i ta posljednja tvrđava bila je izgubljena. Braneći ovaj izgubljeni grad templari su pokazali najveće junaštvo. Sam Veliki majstor se, iako ranjen, nastavio boriti do smrti. Kako je mjesta u galijama Reda bilo malo, sklonili su žene i djecu, a vitezovi, čak i oni ranjeni, odlučili su ostati. Kada je posljednja utvrda, Aka, osvojena, zidovi su se obrušili apokaliptičnom žestinom i pokopali i napadače i branitelje.

Novo su sjedište templari osnovali na Cipru, ali su gubitkom Svete Zemlje zapravo izgubili razlog postojanja. Kako više nije bilo pristupačnih nevjernički zemalja za osvajanje, Red je počeo posvećivati pozornost Europi, nadajući se da će tako naći opravdanje za nastavak postojanja.

Stoljeće prije toga templari su predsjedali osnivanju jednog drugog viteškog vjersko-vojnog reda, teutonskih vitezova. Oni su u malom broju bili prisutni na Srednjem istoku, ali su se sredinom trinaestog stoljeća posvetili sjeveroistočnim granicama kršćanskih zemalja. Tamo su sebi odredili neovisnu kneževinu - Ordenstaat ili Državu reda, koja se protezala gotovo cijelim istočnim Baltikom. U toj kneževini, koja je sezala od Pruske do Finskog zaljeva i današnjeg ruskog tla, teutonski vitezovi su uživali neosporni suverenitet, izvan svakog doseg a svjetovnog ili crkvenog nadzora.

Od samog nastanka Ordenstaata, templari su zavidjeli bratskom Redu na njihovoj neovisnosti i povlasticama. Nakon poraza u Svetoj Zemlji oni su sve češće razmišljali o vlastitoj državi u kojoj bi mogli imati nesputanu vlast i neovisnost, poput teutonskih vitezova. Ipak, za razliku od teutonskih vitezova, templare nije zanimala surova divljina Istočne Europe, jer tada su već bili naviknuti na raskoš i izobilje. Shodno tome, sanjarili su o osnivanju vlastite države na pristupačnijem i prikladnijem tlu, tlu Languedoca.

Od najranijih dana postojanja templari su održavali bliske odnose s katarima, pogotovo u Languedocu. Mnogi bogati zemljoposjednici - sami katari ili oni koji su im bili naklonjeni - poklonili su velike površine zemlje Redu. Jedan od novijih autora tvrdi da je barem jedan od osnivača templa bio katar. Iako se to čini nevjerojatno, izvan svake sumnje jest činjenica, da je Bertrand de Blanchefort, četvrti Veliki majstor Reda, potjecao iz katarske obitelji. Četrdeset godina poslije

Bertrandove smrti, njegovi nasljednici borili su se rame uz rame drugoj katarskoj gospodi protiv sjevernjačkih osvajača Simona de Montforta.

Tijekom albigenške križarske vojne, templari su naoko ostali neutralni, ograničavajući se na ulogu svjedoka. U isto to vrijeme tadašnji Veliki majstor Reda je, kako se čini, razjasnio stav Reda rekavši da je, zapravo, jedina prava križarska vojna bila protiv Saracena. Štoviše, pažljivo preispitivanje tadašnjih izvješća pokazuje da su templari osigurali utočište mnogim katarskim izbjeglicama, a čini se da su te izbjeglice povremeno branili i oružjem. Pregled spisa Reda iz vremena prije početka albigenškog pohoda otkriva da je mnogo katara pristupilo u templarske redove, gdje ih se ni križari Simona de Montforta nisu usudili dirati. Templarski spisi iz toga doba pokazuju i da je značajan dio visokih dostojanstvenika Reda bio iz katarskih obitelji.

U templarskom samostanu u Languedocu uzvanici su češće bili katari nego katolici, a katarski plemići nisu toliko putovali po svijetu kao njihova katolička subraća. Čini se da su oni najvećim dijelom ostajali u Languedocu, stvarajući Redu siguran oslonac u toj pokrajini.

Zahvaljujući dodiru s islamskom i židovskom kulturom, templari su usvojili mnogo ideja stranih pravovjernih rimskom kršćanstvu. Majstori hrama su često zapošljavali Arape kao svoje pomoćnike, a mnogi su templari tečno govorili arapski jezik koji su naučili u zatočeništvu. Bliske odnose održavali su i sa židovskim zajednicama s kojima su ih vezivali novčani interesi i školstvo. Tako su templari dolazili u doticaj s mnogim stvarima koje Rim u pravilu ne bi odobrio. Dolaskom katarskih dragovoljaca došli su u doticaj i s gnostičkim dualizmom - iako je pitanje je li im ikada bio stran.

Godine 1306. francuski kralj Filip IV - Filip Lijepi - žarko je želio osloboditi svoju zemlju od templara. Bili su nadmeni i njima se nije moglo vladati. Bili su sposobna, odlično uvježbana, djelatna vojna sila mnogo jača i bolje organizirana od one koju je sam mogao sastaviti. Imali su čvrsta uporišta širom Francuske, a u to vrijeme njihova je veza s papom bila neznatna. Filip nije imao nikakvu vlast nad Redom i dugovao im je novac. Bio je ponižen kada se u bijegu pred pobunjenom pariškom ruljom morao kukavički skloniti u tem-

plarsko zapovjedništvo. Polakomio se za golemim templarskim bogatstvom kojega je postao svjestan za boravka na njihovu imanju, a kada se prijavio da pristupi Redu kao iskušeni, doživio je uvredu jer je bio oholo odbijen. Svi ovi čimbenici zajedno, a s uznemirujućim izgledima da će templari uspostaviti neovisnu državu u njegovu vlastitu dvorištu, potaknuli su kralja da krene u akciju. Hereza se pokazala kao prikladan izgovor.

Filip je prvo morao osigurati suradnju pape, kojemu su, barem teoretski, templari dugovali vjernost i pokornost. Između 1303. i 1305. godine, francuski kralj je sa svojim ministrima izveo otmicu i ubojstvo pape (Bonifacija VIII), a vjerojatno je da su drugoga otrovali (Benedikta XI). Nakon toga je 1305. Filip uspio osigurati izbor svog kandidata, nadbiskupa Boredeauxa, na slobodno papinsko prijestolje. Novi papa prozvaao se Klementom V. Dugujući Filipovom utjecaju, teško je mogao odbiti kraljeve zahtjeve. A jedan od tih zahtjeva nalagao je potpuno uništenje Vitezova templara.

Filip je pažljivo planirao svoje poteze. Sastavljen je popis optužbi iz dojava kraljevih špijuna ubačenih u Red, a dijelom i iz dobrovoljnog priznanja jednog navodno odbjeglog templara. Naoružan tim optužbama, Filip se konačno mogao pokrenuti, a kada je izveo napad, bilo je to iznenada, hitro, djelotvorno i smrtonosno. U tajnoj operaciji dostojnoj SS-a ili Gestapoa, kralj je poslao zapečaćene, tajne naredbe glavarima plemićkih kuća po cijeloj zemlji. Naredbe su se svugdje morale otvoriti istodobno i odmah izvršiti. U zoru na petak, 13. listopada 1307. svi templari u Francuskoj trebali su biti pohvatani i zatvoreni, sva njihova zapovjedništva morala su biti stavljena pod kraljevski pečat, a sva njihova dobra zaplijenjena. Iako se činilo da je iznenađenje što ga je priredio bilo potpuno, Filipu je glavni cilj - golemo bogatstvo Reda - izmaknuo. Blago nikada nije pronađeno, a njegova sudbina ostala je nepoznata.

Dvojbena je koliko je Filipov iznenadni napad bio neočekivan, kako su on, a i mnogi povjesničari nakon njega vjerovali. Postoje neki dokazi u prilog tome da su templari dobili neku vrstu upozorenja. Prije nego što su ga uhitili, Veliki majstor Jacques de Molay dao je prikupiti mnoštvo knjiga i pravilnika Reda i sve ih spalio. Neki blagajnik je vitezima koji se u to doba povlačio iz Reda rekao da je izni-

mno "razborit", jer se propast čini bliskom, a službena obavijest, koja je kružila svim francuskim zapovjedništvima, naglašavala je da se ne smiju obznaniti nikakvi podaci o običajima i obredima Reda.

Bez obzira na to jesu li templari unaprijed upozoreni ili su sami zaključili što im se sprema, sigurno je da su poduzeli neke mjere sigurnosti. Kao prvo, čini se da su se vitezovi pri hvatanju predavali bez otpora, kao da im je tako bilo naređeno, a nigdje nije zabilježen aktivan otpor Reda kraljevim majordomima. Kao drugo, postoje uvjerljivi dokazi o nekoj vrsti organiziranog bijega skupine vitezova - od kojih su doslovce svi na neki način bili vezani s blagajnikom Reda. Stoga se možda i ne moramo čuditi kako su blago, dokumenti i spisi templara mogli nestati. Mnoge ničim potkrijepljene glasine kazuju kako su blago prokrijumčarili noću iz pariškog zapovjedništva prije samoga uhićenja. Te glasine kazuju i da su ih kolima prenijeli do obale - kako se pretpostavlja, u pomorsko sjedište u La Rochelleu - i natovarili osamnaest galija za koje poslije više nitko nije čuo. Istinito ili ne, čini se da je flota pobjegla kraljevim kandžama, jer ne postoji nijedno izvješće o zarobljavanju ikakvog templarskog broda. Naprotiv, ti su brodovi potpuno iščeznuli, zajedno sa svojim teretom.

Uhićenim je templarima suđeno u cijeloj Francuskoj, a mnoge su podvrgnuli mukama. Izvučena su čudnovata priznanja, no izrečene optužbe su bile još čudnije. Glasine što su kružile zemljom bile su strašne. Templari su navodno štovali Vraga koji se nazivao Baphomet. Navodno su tijekom svojih tajnih obreda ležali pred bradatom muškom glavom koja im se obraćala i obdarivala ih okultnim moćima. Neovlaštene svjedoke tih obreda nitko nikada više nije vidio. Bilo je i drugih, još neodređenijih optužbi: ubijanje djece, poučavanje žena kako da pobace, besramno ljubljenje i zavođenje iskušenika, homoseksualnost. Od svih optužbi izrečenih protiv Kristovih vojnika, koji su se za Krista borili i davali svoje živote, jedna se izdvaja kao najčudesnija i najnevjerojatnija. Optuženi su za obredno poricanje Krista, za odbacivanje, gaženje i pljuvanje križa.

Sudbina uhićenih templara je, što se tiče Francuske, bila konačno zapečaćena. Filip ih je progonio divljački i nemilosrdno. Mnogo ih je spaljeno, a još više pozatvarano i mučeno. Kralj je istodobno nastavio prijetiti papi, zahtijevajući sve oštrije mjere protiv Reda. Nakon

što je neko vrijeme odolijevao, papa je 1312. godine popustio, pa su Vitezovi templari službeno raspušteni - bez zaključno izrečene presude o njihovoj krivnji ili nevinosti. Filip je, pak, na tlu kojim je vladao nastavio suđenja, istrage i ispitivanja još dvije godine, da bi na kraju u ožujku 1314. Jacquesa de Molaya, velikog majstora, i Geoffroia de Charnaya, normandijskog preceptora, ispekli do smrti na laganoj vatri. Njihovim pogubljenjem templari su prividno nestali s povijesne pozornice. Ipak, Red nije prestao postojati, što i nije čudno s obzirom na broj vitezova koji su uspjeli pobjeći, onih koji su ostali na slobodi ili onih koje su pustili.

Filip je pokušao utjecati na druge vladare nadajući se kako nijedan templar u kršćanskome svijetu neće biti pošteđen. Kraljeva revnost je u tome pogledu gotovo sumnjiva. Ako i pokušamo razumjeti njegovu želju da oslobodi svoje područje njihove prisutnosti, ipak ostaje nejasno zašto je bio toliko odlučan u nastojanjima da i drugdje uništi templare. Sam svakako nije bio uzorom vrlina. Teško da je priredio smrt dvojice papa samo zato jer je bio uznemiren zbog kršenja vjere. Da li se Filip samo bojao osvete ako Red ostane nedirnut izvan Francuske, ili je postojalo još nešto?

U svakom slučaju, njegov pokušaj da ukloni templare izvan Francuske nije bio potpuno uspješan. Filipov zet, engleski kralj Eduard II je isprva podupirao obranu Reda. Pod združenim pritiskom pape i francuskog kralja na kraju je popustio, ali ipak samo djelomice i vrlo mlako. Iako su templari u Engleskoj većinom uspjeli pobjeći, dio ih je ipak uhićen. Ovi drugi su pak samo blago kažnjeni - ponekad samo na nekoliko godina pokajanja u opatijama i samostanima gdje su živjeli uglavnom u udobnim uvjetima. Njihovi posjedi su poslije prepušteni vitezovima svetog Ivana, hospitalcima, a sami su bili pošteđeni opakog progona koji je snašao njihovu braću u Francuskoj.

Na drugim je mjestima bilo još većih poteškoća pri uklanjanju templara. Škotska je u to vrijeme ratovala s Engleskom, a ratni kaos je ostavio malo mogućnosti za primjenu zakonskih sitnica. Papinske bule koje su raspustile Red nisu nikada obznanjene u Škotskoj, pa stoga ni Red nikada nije službeno bio raspušten. Pokazalo se da su mnogi engleski i francuski templari našli utočište u Škotskoj, a navodno se i povelika skupina borila na strani Roberta Brucea u bici

kod Bannockburna 1314. Predaja govori, a neki je dokazi i podupiru, da se red održao u Škotskoj kao čvrsto tijelo još četiri stoljeća. U borbama koje su trajale od 1688. do 1691. godine William d' Orange je svrgnuo s prijestolja Jamesa II Engleskog. Pristaše opkoljenog vladara iz dinastije Stuart podignuli su bunu i u bitci kod Killiecrankieja 1689. na polju je poginuo John Claverhouse, vikont od Dundeeja. Kada su našli njegovo tijelo, navodno je na sebi nosio veliki križ templarskog reda - koji nije bio novije izrade, nego je potjecao od prije 1307. godine.

U području Lorraine, koje je u to vrijeme bilo dijelom Njemačke, a ne Francuske, sam vojvoda je podržavao templare u toj kneževini. Malo ih je bilo osuđeno i oslobođeno, a većina je, čini se, poslušala svog preceptora koji ih je, kako se smatra, posavjetovao da obriju bradu, odjenu svjetovnu odjeću i stope se s mjesnim stanovništvom.

U Njemačkoj su se templari otvoreno suprotstavili svojim sucima, zaprijetivši im oružanom pobunom. Zastraseni, suci su ih proglasili nevinima, a kada je Red službeno ukinut, mnogi njemački templari našli su utočište kod hospitalaca svetog Ivana i u teutonskom redu. U Španjolskoj su templari također pružili otpor i nakon toga izbjegli u druge redove.

U Portugalu su Red pročistili istragom i jednostavno mu nadje-nuli ime Kristovi vitezovi. Pod tim nazivom djelovali su do šesnaes-toga stoljeće posvetivši se pomorskim djelatnostima. Vasco da Gama bio je Kristov vitez, a princ Henri "Navigator" bio je veliki majstor reda. Brodovi Kristovih vitezova plovili su pod poznatim crvenim šapastim križem. Pod tim istim križem su tri karavele Kristofora Kolumba preko Atlantika doplovile do Novoga svijeta. Sam Kolumbo bio je oženjen sa kćeri nekadašnjeg Kristovog viteza čijim kartama i dnevnicima je imao pristup.

Tako su na razne načine templari preživjeli napade koji su počeli 13. listopada 1307. Godine 1522. pruski potomci templara, teutonski vitezovi, odvojili su se i odbacili obavezu vjernosti Rimu i podržali jednog naglo uzdignutog buntovnika i heretika koji se zvao Martin Luther. Dva stoljeća nakon raspuštanja, templari su se posredno osvetili Crkvi koja ih je izdala.

Vitezovi Templari - misteriji

Ovo je bila uvelike skraćena povijest vitezova templara, kakvom su je prihvatili i prikazali mnogi autori, i kao takvu smo je upoznali tijekom svog istraživanja. Ipak, brzo smo shvatili da postoji još jedna, manje zapažena, izazovnija, više teorijski utemeljena dimenzija povijesti reda. Misticismizam je obavijao vitezove još za njihova postojanja. Govorilo se da su oni vračari i čarobnjaci, poznavatelji tajni i alkemičari. Mnogi suvremenici su ih izbjegavali vjerujući da su u savezu s nečistim silama. Već 1208. godine, početkom albigenske križarske vojne, papa Inocent III opomenuo je templare radi nekršćanskog ponašanja, izričito spominjući prizivanje duhova umrlih. S druge strane, bilo je pojedinaca koji su ih štivali s velikim oduševljenjem. Krajem dvanaestog stoljeća, Wolfram von Eschenbach, jedan od najvećih srednjovjekovnih *minnesingera* ili *romanciera*, nenadano je posjetio Outremer kako bi se osvjedočio o djelima Reda. Kada je između 1195. i 1220. Wolfram sastavljao svoju epsku poemu *Parsifal*, templarima je podario najuzvišeniji status. U Wolframovoj poemi templari su ti vitezovi koji čuvaju sveti Gral, gralski zamak i gralsku obitelj.

I poslije odumiranja templara nije nestala tajanstvenost koja ih je okruživala. Posljednji zabilježeni čin u povijesti Reda bilo je spaljivanje zadnjeg velikog majstora, Jacquesa de Molaya u ožujku 1314. Kada je dim iz tihe vatre gušio život u njegovu tijelu, Jacques de Molay je navodno kroz plamen izrekao kletvu. Po predaji, pozvao je svoje progonitelje, papu Klementa i kralja Filipa, da mu se pridruže i polože račune pred Božjim sudom u roku od godine dana. Za mjesec dana papa Klement je bio mrtav, navodno od iznenadnog napada dizenterije, a do kraja godine i Filip je bio mrtav od uzroka koji je ostao nepoznat do današnjih dana. Ovdje, dakako, nema potrebe tražiti natprirodna objašnjenja. Templari su vješto upotrebljavali otrove, a sasvim je sigurno u blizini bilo dovoljno ljudi - odbjeglih vitezova koji su putovali *incognito*, simpatizera reda ili rođaka progonjene subraće, a koji su mogli izvršiti primjerenu osvetu. Navodno ispunjenje kletve velikog majstora pružilo je vjerodostojnost vjerovanju u okultne moći Reda. Prokletstvo se, prema legendi, nije završavalo

na tome. Ono se trebalo protegnuti na francusku kraljevsku lozu daleko u budućnost, pa su odjeci navodnih mističnih moći templara odzvanjali u sljedećim stoljećima.

Do osamnaestog stoljeća razna su tajna i polutajna bratstva uzdizala templare kao svoje prethodnike i prvotne mistike. Tadašnji slobodni zidari su templare usvojili kao vlastite prethodnike. Za neke svoje obrede slobodni zidari su tvrdili da izravno potječu od toga Reda, kao i to da su ovlašteni čuvati njihove mistične tajne. Neke od ovih tvrdnji su bile sasvim besmislene, no druge, koje se oslanjaju na mogućnost da je Red preživio u Škotskoj, mogu u svojoj srži biti i valjane, iako izvanjski također djeluju lažno.

Do 1789. godine legende što su okruživale templare stekle su sasvim mitske razmjere, a njihovu povijesnu utemeljenost zasjenio je fluid romanse. Smatralo ih se okultistima, prosvijetljenim alkemičarima, i vječevima, slobodnim zidarima, visokim izabranicima - nadljudski obdarenih zastrašujućom snagom tajnih moći i saznanja. Smatrali su ih također i junacima i mučenicima, pretečama antikleikalnog duha svoga doba. Mnogi francuski slobodni zidari su u svojoj uroti protiv Louisa XVI osjećali da pomažu ispunjenju samrtnog prokletstva Jacquesa de Molaya nad francuskom lozom. Kada je kraljeva glava pala pod giljotinom, navodno je neki nepoznati čovjek skočio na gubilište. Umočio je ruke u vladarevu krv, raspršio je nad prisutnom gomilom i uzviknuo: "Jacquesu de Molayu, osvećen si!".

Od francuske revolucije fluid što okružuje templare nije nestao. Danas najmanje tri suvremene organizacije nazivaju sebe templarima i tvrde da njihovo podrijetlo seže do 1314., kao i da posjeduju spise čija vjerodostojnost nikada nije potvrđena. Neke slobodnozidarske lože usvojile su stupanj "templara", kao i obrede i titule koje navodno potječu od prvotnog Reda. Krajem devetnaestog stoljeća u Austriji i Njemačkoj ustanovljen je mračni "Red novih templara", koji je kao jedan od svojih simbola koristio svastiku, kukasti križ. Ljudi poput H.P. Blavatsky, koja je bila jedan od osnivača teozofije, i Rudolf Steiner, osnivač antropozofije, govorili su o ezoteričnoj "tradiciji mudrosti" što preko rosenkreuzera vodi do katara i templara, a koji su, kako se naviješta, poznavali još drevnije tajne. U Sjedinjenim Američkim Državama dječaci se učlanjuju u *Društvo De Molay*, a ni oni,

ni njihovi mentori ne znaju odakle potječe to ime. U Velikoj Britaniji, kao i drugdje na zapadu, povučeni rotari klubovi diče se imenom templara, a među njima su i istaknute javne osobe. S nebeskog kraljevstva kojeg je nastojao osvojiti svojim mačem, Hugues de Payen danas mora zaprepašteno gledati dolje na današnje ćelave, trbušaste vitezove s naočalama čiji je sam bio prethodnik. Ipak, morala bi ga se dojmiti izdržljivost i vitalnost vlastite ostavštine.

Ta ostavština osobito je moćna u Francuskoj, gdje je od templara nastala industrija, kao što je u Velikoj Britaniji slučaj s Glastonburyjem ili čudovištem iz Loch Nessa. U Parizu su knjižare pune povijesti i studija o Redu, od kojih su neki dobri, dok drugi oduševljeno zarađuju u ludilo. U zadnjoj četvrti prošlog stoljeća izneseno je mnogo neobičnih tvrdnji u vezi templara, od kojih su neke neutemeljene. Pojedini pisci vide (većim dijelom) njihovu zaslugu u gradnji gotičkih katedrala, ili pak pokretački duh iza te provale arhitektonske snage i umijeća. Drugi pisci tvrde da je Red uspostavio trgovačke veze s obje Amerike još 1269. i veliki dio svog bogatstva stekao uvezenim meksičkim srebrom. Česte su tvrdnje da su templari poznavali neku tajnu vezanu uz podrijetlo kršćanstva. Rečeno je i da su bili gnostici, heretici, da su prešli na islam, ali i da su težili stvaralačkom jedinstvu krvi, rasa i vjera - sistematičnoj politici sjedinjenja islamske, kršćanske i hebrejske misli. A uvijek iznova pojavljuje se tvrdnja, koju je prvi izrekao Wolfram von Eschenbach prije gotovo osam stoljeća, da su templari bili čuvari svetoga Grala, što god da je sveti Gral bio.

Te tvrdnje često znaju biti smiješne, iako istodobno nema sumnje da ima nekih misterija vezanih uz templare, nekih tajni što danas pripadaju području ezoterije. Simboličke rezbarije u templarskim zapovjedništvima navještaju da su neki dužnosnici u hijerarhiji reda bili upućeni u discipline kao što su astrologija, alkemija, sveta geometrija, numerologija i, dakako, astronomija - koja je u dvanaestom i trinaestom stoljeću bila nedjeljiva od astrologije i svakako "ezoterična".

Nisu nas primamile ni neobične tvrdnje ni ostaci ezoterije, nego naprotiv, sasvim svjetovne, prozaične proturječnosti i "dimne zavjese" unutar prihvaćene povijesti. Sasvim je moguće da su templari imali ezoterijskih tajni, no kod njih se prikivalo još nešto, a to je bilo ukorijenjeno u vjerske i političke struje njihova doba. Na toj smo razini poduzeli najveći dio svojih istraživanja.

Počeli smo od kraja priče, od pada Reda i optužbi što su protiv njega bile podignute. Napisano je mnogo knjiga koje su istraživale i procjenjivale moguću istinitost tih optužbi. Prema svjedočanstvima, mi smo, kao i većina istraživača, zaključili da su neke osnove za optužbe postojale. Podvrgnuti torturi Inkvizicije, neki vitezovi su spominjali nešto pod nazivom "baphomet", a bilo ih je toliko da to nije izgledalo kao izmišljotina ni pojedinca, niti samo jednog zapovjedništva. Istodobno, nije bilo nikakve naznake što je taj baphomet mogao biti, što je predstavljao ni zbog čega je mogao imati nekakvo posebno značenje. Čini se da se na baphomet gledalo načinom koji je bio blizak idolopoklonstvu. U nekim se slučajevima to ime vezuje za demonolike kipove, slične gargojlima, koji su nađeni u zapovjedništvima. U drugim prilikama baphomet su povezivali s pojavom neke bradate glave. Usprkos tvrdnjama starijih povjesničara, čini se jasnim da baphomet nije iskrivljeni oblik imena *Muhamed*, no to je također mogao biti i iskrivljeni oblik arapske riječi *abufihamet*, koja se na maurskom španjolskom izgovarala kao *bufihimat*. Ta riječ znači "otac razumijevanja" ili "otac mudrosti", a "otac" na arapskom također može značiti i "izvor". Ako je ovo doista podrijetlo riječi baphomet, ona se dakle odnosi na neko nadnaravno ili božansko načelo. Što je, pak, baphomet moglo činiti drukčijim od bilo kojeg drukčijeg nadnaravnog ili božanskog načela, ostaje nejasno. Ako je baphomet jednostavno bio Bog ili Alah, zašto su ga templari preimenovali? A ako baphomet nije bio ni Bog ni Alah, tko ili što je on bio?

U svakom slučaju našli smo neporecive dokaze za optužbu da se u tajnim obredima pojavljivala neka vrsta glave. Postojanje nekakve glave se potvrdilo kao jedna od najprisutnijih tema što se provlačila kroz zapisnike Inkvizicije, ali kao i u slučaju baphometa, njezino značenje ostaje nerasvijetljeno. Možda je imala veze s alkemijom, jer je u alkemijskom procesu postojala faza "Caput Mortuum" ili "mrtva glava" - "Nigredo" ili "zatamnj enje", za koje se govorilo da se pojavljuje prije taloženja kamena mudrosti. Druga izvješća kazuju da je to bila glava Huguesa de Payena, utemeljitelja reda i prvoga velikog majstora, a poticajna je i činjenica da se njegov grb sastojao od tri crne glave na zlatnom polju.

Glava je također mogla biti u vezi sa čuvenim Torinskim platnom, koje je, kako se čini, bilo u posjedu templara između 1204. i 1307.

godine, a koje bi da se presavije, izgledalo upravo kao glava. U zapovjedništvu templara Templecombe, u Somersetu, nađena je reprodukcija glave što upadljivo nalikuje onoj s Torinskoga platna, dok su neka nedavna razmatranja glavu povezala s odrubljenom glavom Ivana Krstitelja ili navještala da su templari bili "zaraženi" johanitskom ili mandeanskom herezom koja je prikazivala Isusa kao lažnog proroka, a priznavala Ivana kao istinskog Mesiju. Tijekom svojega djelovanja na Srednjem istoku templari su nesumnjivo bili u dodiru s johanitskim sljedbama, tako da postoji mogućnost postojanja johanitskih sklonosti u Redu. Ne može se ipak niti reći da su takve sklonosti vrijedile za Red u cjelini, kao ni to da su bile sastavni dio službene politike.

Tijekom ispitivanja što su uslijedila nakon brojnih uhićenja 1307. godine, glava se pojavljivala kao spona u još dva slučaja. Prema zapisnicima Inkvizicije, među zaplijenjenim stvarima pariškog zapovjedništva nađen je kovčežić u obliku ženske glave. Na vrhu se nalazio poklopac, a sadržavao je sasvim neobične moći. One su opisane kao što slijedi:

Velika glava od pozlaćenog srebra, nevjerojatne ljepote, a dočarava lik žene. Unutra su bile dvije kosti glave, umotane u bijelo platno, a onda još jednom u crvenu tkaninu. Na pričvršćenoj oznaci pisalo je CAPUT LVIII^m. Kosti što su se unutra nalazile pripadale su vrlo sitnoj ženi.

Bila je to neobična relikvija za jednu strogo redovničko-vojnu instituciju poput templara. Jedan je vitez za vrijeme ispitivanja, nakon što mu je predočena ova ženska glava, rekao da ona nije ni u kakvoj vezi s bradatom muškom glavom što se koristila u obredima Reda. CAPUT LVIII^m - "glava 58^m" - ostaje zbunjujuća zagonetka. Ipak, vrijedno je primijetiti da "m" ne mora biti slovo "M", nego astrološki simbol za virgo - djevicu.

Glava se pojavljuje u još jednoj misterioznoj priči što se vezuje uz templare. Vrijedno je ovdje navesti jednu od njenih varijanti:

Veliku damu od Maraclea volio je jedan templar, Lord Sidon. Ona je umrla u mladosti, a u noći nakon njezina sprovoda, taj grješni

ljubavnik se došuljao do groba, iskopao njezino tijelo i oskvrnuo ga. Tada mu je glas iz groba naredio da se vrati za devet mjeseci i da će naći sina. On je poslušao naredbu i u ugovoreno vrijeme ponovo otvorio grob i našao glavu na nožnim kostima kostura (lubanju i bedrene kosti). Isti mu je glas naredio: "čuvaj je dobro, jer ona će biti davatelj svih dobrih stvari", i on ju je odnio sa sobom. Postala je njegovim duhom zaštitnikom, a svoje neprijatelje je mogao poraziti samim pokazivanjem čarobne glave. Kada je došlo vrijeme, glava je prešla u posjed Reda?

Trag ove strašne pripovijesti vodi unatrag sve do izvjesnog Waltera Mapa, koji je pisao krajem dvanaestoga stoljeća. On ne spominje da je taj nekrofilni siledžija bio templar, kao ni autor koji o tome ponovno piše stoljeće poslije. Usprkos tome do 1307. godine ta se priča počela usko vezivati uz Red. Često je spominjana u zapisnicima Inkvizicije, a najmanje dva viteza su tijekom ispitivanja potvrdila da im je priča poznata. U kasnijim verzijama, kao što je i ova gore navedena, tvrdi se da je siledžija bio templar, a to se očuvalo i u verzijama što su se očuvale među slobodnim zidarima, koji su usvojili lubanju i bedrene kosti i upotrebljavali ih kao oznaku na nadgrobnim spomenicima.

Jednim dijelom ova priča gotovo izgleda kao groteskna travestija Bezgrešnog začeca, ili kao iskrivljeno simbolično izvješće nekog obrednog posvećenja, obreda što je uključivao simboličnu smrt i uskrsnuće. Jedan od ljetopisaca navodi i ime žene iz priče - Yse - ime što se sasvim jasno izvodi iz imena Isis ili Izida. Sigurno je da ova priča priziva odjeke misterija vezanih s Izidom kao i onih vezanih za Tamuzu ili Adonisa čija je glava bačena u more, i za Orfeja, čija je glava bila bačena u rijeku Mliječnog puta. Magična svojstva glave podsjećaju i na glavu blaženog Brana (Bran the Blessed) iz keltske mitologije i *Mabinogiona*. Brojni pisci su Branov tajanstveni kotao pokušavali prikazati kao poganskog preteču svetoga Grala.

Kakva god se važnost mogla pripisati "kultu glave", Inkvizicija je očito vjerovala da je on važan. Na popisu optužbi sastavljenom 12. kolovoza 1308. nalazi se sljedeće:

Isto tako, da su u svakoj pokrajini posjedovali idole, zapravo glave...

Isto tako, da su obožavali te idole...

Isto tako, da su govorili da ih ta glava može spasiti.

Isto tako, da je mogla stvoriti bogatstvo...

Isto tako, da je činila da drveće cvjeta...

Isto tako, da je činila da zemlja klija.

Isto tako, da su svaku glavu spomenutih idola opasivali ili doticali malim konopima što su ih nosili na sebi preko košulje ili uz tijelo.

Konop koji je spomenut u posljednjoj točki podsjeća na katare, za koje se također smatra da su nosili neku vrstu svetog užeta. Ono što je najuočljivije jesu moći glave da stvara bogatstva, čini da drveće cvjeta i da zemlji donosi plodnost. Te se osobine primjetno podudaraju s onima što se navode u romansama o svetome Gralu.

Od svih optužbi podignutih protiv templara, najozbiljnije su bile one za bogohuljenje i herezu - za poricanje, gaženje i pljuvanje križa. Nije sasvim jasno što je taj navodni obred trebao značiti, drugim riječima, što su templari doista odbacivali? Jesu li odbacivali Krista? Ili su samo odbacivali njegovu muku na križu? Ali, ako su nešto odbacivali, što su veličali umjesto toga? Nitko na ova pitanja nije zadovoljavajuće odgovorio, ali izgleda jasnim da se nešto odbacivalo i da je taj čin bio bitnim načelom Reda. Jedan je vitez posvjedočio da mu je prilikom ulaska u Red rečeno: "Tvoja vjera je kriva, jer on (Krist) je doista lažni prorok. Vjeruj samo u Boga na nebesima, a ne u njega." Drugom je templaru bilo rečeno: "Ne vjeruj da je čovjek imenom Isus, kojega su Židovi razapeli u Prekomorju, Bog i da te on može spasiti." Treći je vitez na sličan način tvrdio da su ga poučili da ne vjeruje u Krista, lažnog proroka, nego samo u "Svevišnjega Boga". Tada su mu pokazali raspelo i rekli: "Ne polaži mnogo vjere u ovo, jer to je previše mlado."

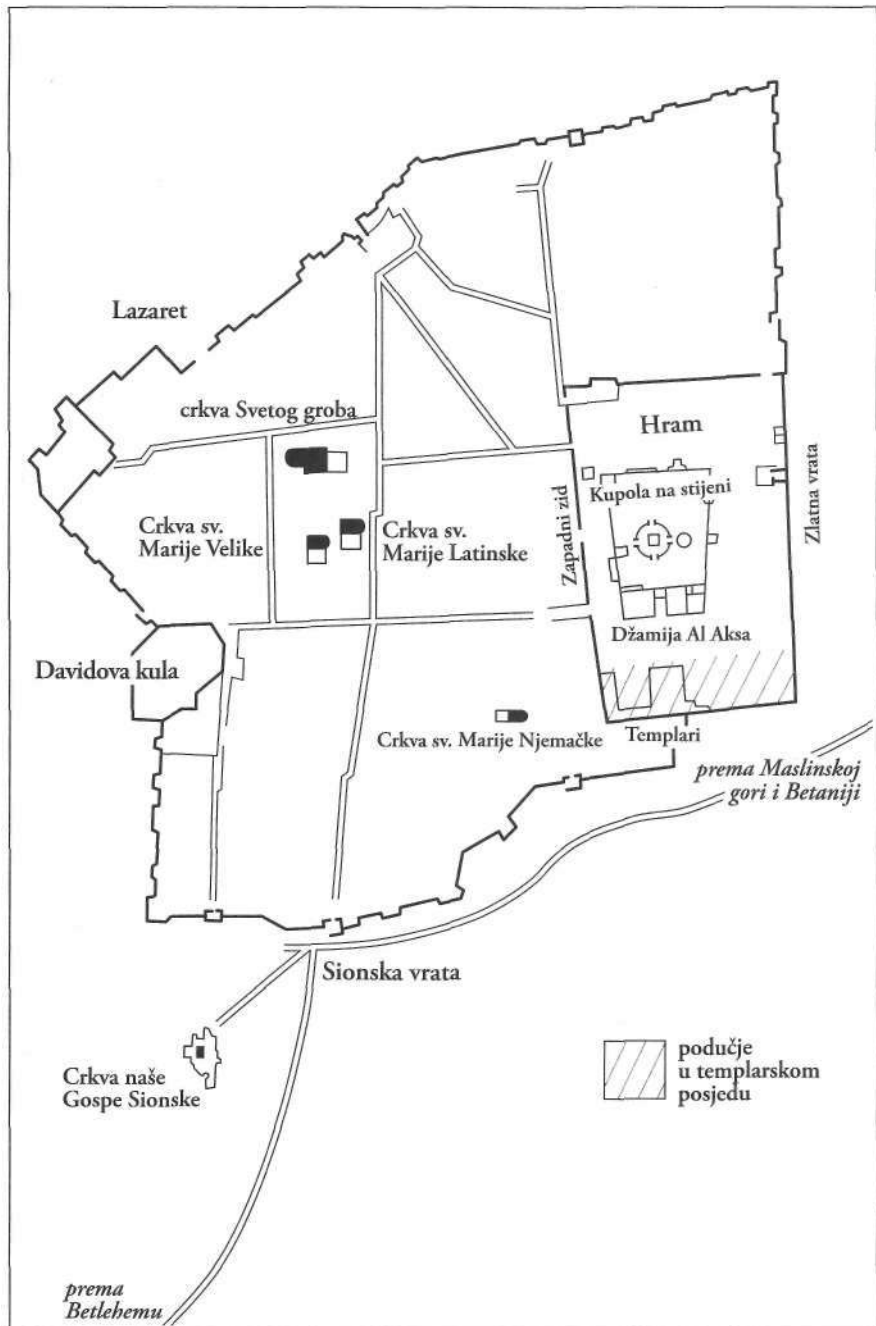
Ovakva su izvješća bila dovoljno česta i dosljedna da potvrde optužbu, i ona su razmjerno blaga. Da je željela izmisliti dokaze, Inkvizicija je mogla smisliti nešto daleko dramatičnije, što bi u većoj mjeri okrivljavalo i nosilo prokletstvo. Čini se da nema sumnje da se stav templara prema Isusu nije poklapao s pravovjernim katoličanstvom, ali ostaje neizvjesno kakav je taj stav točno bio. U slučaju

postoje dokazi da se obred pripisivan templarima - gaženje i pljuvanje križa - održavao i pola stoljeća prije 1307. godine. Njegov smisao zbunjuje, no spominje se u vezi sa Šestom križarskom vojnom koja se zbila 1249. godine.

Vitezovi templari — skrivena strana

Ako je kraj Vitezova templara bio pun zagonetki, osnutak Reda i njegova rana povijest još su nas više zbunjivali. Mučio nas je veliki broj nedosljednih i nevjerovatnih podataka. Devet "siromašnih" vitezova pojavilo se naizgled niotkuda i bez problema su, među svim drugim križarima u Svetoj Zemlji, dobili na raspolaganje dio kraljevske palače. Devet "siromašnih" vitezova je na sebe preuzelo obavezu da štite sve palestinske ceste! Nigdje nije nitko zapisao da su doista nešto radili, čak ni Fulk de Chartres, službeni kraljev ljetopisac, koji je zasigurno za njih morao znati. Pitali smo kako je moguće da je njihova djelatnost, useljavanje u kraljevske odaje moglo promaknuti Fulkovoj pozornosti? Čini se nevjerovatnim, ali ljetopisac ništa ne navodi. Nitko ništa ne navodi, zapravo, sve do Guillaumea de Tyrea, dobrih pola stoljeća poslije. Što iz ovoga možemo zaključiti? Da se vitezovi nisu bavili javnom službom koja im se pripisivala? Da su bili uključeni u neku tajnu djelatnost za koju nije znao ni službeni ljetopisac? Je li on bio ušutkan? Ovo zadnje čini nam se najvjerojatnijim. Vitezovima su se vrlo brzo pridružila dva vrlo slavna plemenitaša, čija nazočnost nije mogla proći nezapaženo.

Guillaume de Tyre navodi daje templarski red ustanovljen 1118. godine, da je brojao devet vitezova, i da tijekom devet godina nije primao nove iskušeničke. Također je jasno zapisano da je grof od Anjoua - otac Geoffreya Plantageneta - pristupio redu 1120., samo dvije godine nakon što je Red navodno ustanovljen. A isto je to napravio 1124. grof od Champagne, jedan od najbogatijih velikaša Europe. Ako je Guillaume de Tyre u pravu, novih pripadnika nije trebalo biti do 1127. Ali templari su još 1126. primili četiri nova člana u svoje redove. Je li Guillaume u krivu kada kaže da novi članovi nisu primani devet godina? Ili je ta tvrdnja točna, a pogrešan datum osnivanja Reda? Ako je grof od Anjoua postao templarom 1120., i

Karta broj 5. - Jeruzalem - hram i okolica sionske stijene sredinom dvanaestog stoljeća

ako Red nije primao članove devet godina po svom osnutku, onda Red nije osnovan 1118., nego najkasnije 1111. ili 1112. godine.

Ima vrlo uvjerljivih dokaza za ovakav zaključak. Grof od Champagne spremio se na put u Svetu zemlju 1114. godine. Kratko prije svog odlaska primio je pismo od biskupa iz Chartresa. Na jednome mjestu biskup piše: "Čuli smo... da ste se prije odlaska u Svetu zemlju zavjetovali da se pridružite "Kristovoj vojsci", da je vaša želja da pristupite ovoj vojsci evanđelja". Naziv pod kojim su templari isprva bili poznati bio je "Kristova vojska", i pod tim imenom ih, uvijeno, spominje i sveti Bernard. U kontekstu biskupovog pisma taj se naziv nikako ne može odnositi na neku drugu instituciju. To ne može značiti da je grof od Champagne jednostavno odlučio postati križarom, jer biskup nastavlja govoriti o zavjetu neporočnosti koji povlači njegova odluka. Teško da bi se takav zavjet tražio od običnog križara. Iz pisma biskupa Chartrea jasno je, dakle, da su templari postojali od prije, ili da su barem planirali osnivanje reda još 1114., četiri godine prije opće prihvaćenog datuma. To također kazuje da je još 1114. godine grof od Champagne namjeravao pristupiti njihovim redovima, a što je na kraju i učinio deset godina poslije. Jedan povjesničar koji je primijetio ovo pismo, čudnovato je zaključio da biskup nije mogao misliti ono što je rekao! Nije mogao misliti da spominje templare, tvrdi taj povjesničar, jer su templari osnovani tek četiri godine poslije, 1118. Ili, možda, biskup nije znao koje godine Gospodnje piše? Biskup je umro 1115. godine. Kako je mogao 1114. godine "pogreškom" spomenuti ono što nije postojalo? Samo je jedan mogući odgovor na to pitanje - nije pogriješio biskup, nego Guillaume de Tyre, kao i svi kasniji povjesničari koji su se uporno oslanjali na Guillaumeov neupitni autoritet.

Raniji datum osnivanja templarskog reda sam po sebi ne mora nužno biti sumnjiv, no ima nekih drugih okolnosti i podudaranja koji svakako jesu sumnjivi. Najmanje trojica od devetorice vitezova koji su osnovali Red, kojima pripada i Hugues de Payen, stigli su iz susjednih pokrajina, obiteljski su bili povezani, poznavali su se od prije i bili su vazali istome velikašu. Taj velikaš bio je grof od Champagne, kojemu je biskup iz Chartresa uputio pismo 1114. godine i koji je postao templarom 1124., obvezavši se na poslušnost vlastitom vaza-

lu! Godine 1115. grof od Champagne darovao je zemlju na kojoj je sveti Bernard, pobornik templara, sagradio čuvenu opatiju Clairvaux, a jedan od devetorice vitezova što su osnovali Red bio je Andre de Montbard, ujak svetog Bernarda.

U gradu Troyesu, na dvoru grofa od Champagne, od 1070. godine cvjetala je utjecajna škola kabalističkih i ezoterijskih učenja. Na saboru u Troyesu 1128. templari su bili službeno ustanovljeni, i tijekom dva sljedeća stoljeća Troyes je bio strateško središte Reda. Čak i danas postoji šumski predio uz grad koji se naziva *Foret du Temple*, (šuma hrama), a upravo je iz Troyesa, gdje je bio smješten grofov dvor, potekla jedna od najranijih romansi o Gralu što ju je ispjevao Chretien de Troyes.

Usred ovog mnoštva podataka mogli smo nazrijeti tananu mrežu veza - oblika koji više nije bio puka podudarnost. Ako su te veze doista postojale, to bi svakako podržalo našu sumnju oko umiješanosti templara u neku tajnu djelatnost, no o tome što je ta djelatnost mogla biti, mogli smo samo nagađati. Jedna od osnova za naša nagađanja bila je točan položaj prebivališta vitezova - krilo kraljevske palače, Hramski brijeg, koji im je sasvim neobjašnjivo bio ustupljen. Godine 70. po. Kr. Hram, koji je tada tamo stajao, opljačkale su rimske legije predvođene Titom. Blago iz hrama oteto je i odneseno u Rim, zatim je ponovno opljačkano i odneseno, možda, u Pireneje. Ali što ako se u hramu nalazilo još nešto - možda značajnije od blaga koje su poharali Rimljani? Moguće je da su svećenici hrama suočeni s napredujućim falangama centuriona, ostavili pljačkašima plijen kojega su ovi i očekivali naći. A ako je postojalo i nešto drugo, to je lako moglo biti skriveno negdje u blizini, primjerice ispod hrama.

Među svicima koji su nađeni u mjestu Kumran, blizu Mrtvog mora, postoji jedan koji je poznat kao Bakreni svitak. U tom svitku, koji je odgonetnut 1955-56. na sveučilištu u Manchesteru izričito se spominju velike količine zlata i srebra, svete posude i mnoštvo neodređenih predmeta i "blaga". Navode se dvadeset i četiri zasebno grupirane gomile blaga pohranjene ispod samoga hrama.

Sredinom dvanaestog stoljeća jedan hodočasnik u Svetu zemlju, neki Johann von Wurzburga, pisao je o posjetu takozvanim Salomonovim štalama. Te se štale, koje su bile smještene ispod samog hrama, i danas mogu vidjeti. Johann navodi da su bile dovoljno velike da

prime dvije tisuće konja i upravo su u te štale templari smještali svoje konje. Još barem jedan povjesničar navodi da su templari koristili ove štale za svoje konje 1124. godine, u vrijeme kada ih je trebalo biti tek devet. Prema navedenome izgleda sasvim vjerojatno da je poduzetni Red odmah po svom nastanku počeo sa iskopavanjima ispod hrama.

Takva iskopavanja mogu značiti da su vitezovi vrijedno za nečim tragali, što bi čak moglo značiti da su ih namjerno poslali u Svetu Zemlju s jasnim nalogom da nešto nađu. Ako je ova pretpostavka točna, ona objašnjava veći broj nedosljednosti - smještaj u kraljevskoj palači, kao i šutnju ljetopisca. Ali ako su poslani u Palestinu, tko ih je poslao?

Godine 1104. grof od Champagne potajno se sastao s nekim velikašima visoka roda, od kojih se barem jedan upravo vratio iz Jeruzalema. Na ovom tajnom skupu bili su prisutni i predstavnici obitelji Brienne, Joinville i Chaumont, koje su, kako smo poslije otkrili, bile važne za našu priču. Također je bio prisutan i vazalni gospodar Andre de Montbard, a Andre je bio jedan od suosnivača Tempła i ujedno ujak svetog Bernarda.

Ubrzo nakon tajnog sastanka, grof od Champagne se i sam otputio u Svetu Zemlju, ostao tamo četiri godine, i vratio se 1108. Drugi je put otputovao u Palestinu 1114. u namjeri da pristupi "Kristovoj vojsci", nakon čega se predomislio i vratio godinu dana poslije u Europu. Po svom povratku odmah je darovao komad zemlje cistercitskom redu, čiji je vrlo istaknuti predstavnik bio sveti Bernard. Na tom komadu zemlje sveti je Bernard sagradio opatiju Clairvaux, udomio se i učvrstio cistercitski red.

Sve do 1112. godine cisterciti su bili blizu novčanoj propasti, no nakon toga su pod vodstvom svetog Bernarda doživjeli zadivljujuću promjenu sudbine. U sljedećih nekoliko godina osnovano je šest novih opatija, a do 1153. bilo ih je više od tri stotine, od kojih je sveti Bernard osobno osnovao šezdeset i devet. Ovaj nevjerojatan uspon događao se usporedno s usponom Reda Salomonova hrama, što se tijekom tih godina širio na isti način. Jedan od osnivača templara je bio, kako smo rekli, Andre de Montbard.

Razmotrimo još jednom ovaj zamršeni slijed događaja. Godine 1104. grof od Champagne putuje u Svetu Zemlju sastavši se prije

toga s nekim plemenitašima, od koji je jedan bio u vezi s Andreom de Montbardom. Nećak Andrea de Montbarda, sveti Bernard pristupa 1112. cistercitskom redu. Godine 1114. grof od Champagne kreće na svoje drugo putovanje u Svetu Zemlju u namjeri da stupi u red templara - u čijem je osnivanju sudjelovao njegov vazal, zajedno s Andreom de Montbardom. Red tada, kako pokazuje pismo biskupa iz Chartresa, već postoji ili je u postupku osnivanja. Godine 1115. grof od Champagne se vraća u Europu nakon manje od godinu dana i poklanja zemlju za opatiju Clairvaux - čiji je opat nećak Andrea de Montbarda. U godinama što slijede i cisterciti i templari - redovi svetog Bernarda i Andrea de Montbarda - postaju nevjerojatno imućni i uživaju razdoblje nevjerojatnog rasta.

Dok smo razmatrali ovaj slijed događaja, postajali smo sve više uvjereni da u pozadini postoje uzajamne veze koje su odredile ovakav splet odnosa. Taj splet odnosa nije izgledao slučajan, niti je u potpunosti mogao biti rezultat podudarnosti. Činilo se da se bavimo trgovima nekog složenog i ambicioznog općeg sveobuhvatnog plana čije pojedinosti je povijest zagubila. Kako bismo rekonstruirali ove pojedinosti, razvili smo probnu hipotezu, neku vrstu "scenarija" u koji su se uklapale poznate činjenice.

Pretpostavili smo da je u Svetoj Zemlji nešto bilo otkriveno, slučajno ili s namjerom, nešto od takve važnosti da je pobudilo zanimanje najutjecajnijih europskih plemenitaša. Nadalje, pretpostavili smo da je to otkriće bilo u neposrednoj ili posrednoj vezi s mogućnošću stjecanja bogatstava - kao i možda s nečime što se moralo držati u tajnosti, što je smjelo znati tek nekoliko velikaša. I konačno, pretpostavili smo da je ovo otkriće izneseno na tajnom sastanku održanom 1104. godine.

Odmah nakon toga grof od Champagne je sam krenuo u Svetu Zemlju, možda kako bi se osobno uvjerio u ono što je čuo, a možda i da nešto poduzme, osnivanje onoga što je poslije postao red Hrama. Godine 1114., a možda i prije, osnovani su templari, pri čemu je grof od Champagne imao ključnu ulogu, djelujući možda kao vodeći duh i pokrovitelj. Do godine 1115. novac je pritjecao nazad u Europu i u škrinje cistercita koji su, pod svetim Bernardom i sa svojih novih, osnaženih položaja jamčili i ulijevali povjerenje u rastući ugled templarskog reda.

Dok su cisterciti pod Bernardom dosegнули duhovnu premoć u Europi, templari su pod Huguesom de Payenom i Andreom de Montbardom dosegнули vojnu i upravnu prevlast u Svetoj Zemlji, i ta se prevlast počela širiti po Europi. U sjeni rasta oba reda bila je prisutnost ujaka i nećaka, kao i bogatstvo, utjecaj i pokroviteljstvo grofa od Champagne. Ove tri osobe čine najvažniju sponu, kao neki međaši što se izdižu nad površinu povijesti, i ukazuju na magloviti ustroj razrađenog, ali prikrivenog plana.

Ako je takav plan doista postojao, ne možemo ga pripisati samo trojici ljudi. Takav je plan morao podrazumijevati značajnu suradnju nekih drugih ljudi i brižnu organizaciju. Organizacija je možda ključna riječ, jer, ukoliko je naša hipoteza točna, ona bi morala pretpostavljati razinu organizacije što bi sama po sebi bila jedan novi Red - treći, tajni Red u pozadini poznatih i ustanovljenih redova cistercita i templara. Dokaze o postojanju jednog takvog, trećeg Reda, nismo morali dugo čekati.

U međuvremenu, usredotočili smo se na hipotetičko "otkriće" u Svetoj Zemlji - spekulativnoj osnovi na kojoj smo izgradili svoj "scenarij". Što su tamo mogli pronaći? U što su to templari, zajedno sa svetim Bernardom i grofom od Champagne, mogli biti upućeni? Na kraju svoje povijesti templari su sačuvali netaknutu tajnu o skrovištu i prirodi svojega blaga, o čemu nisu ostali ni neki dokumenti. Da je blago, o kojemu je riječ, bilo samo novčane prirode, velike količine zlata ili srebra, tada ne bi bilo potrebno uništiti ili skriti sve dokumente, pravilnike i arhive. Ovo ukazuje da su templari posjedovali nešto drugo, nešto toliko dragocjeno da ni mučenje nije moglo s njihovih usana iscijediti kobno priznanje. Samo bogatstvo ne bi moglo dovesti do tako potpune i jednodušne tajnovitosti. Što god je to bilo, moralo je biti u vezi s drugim pitanjima, kao što je bio stav Reda prema Isusu.

Na dan 13. listopada 1307. sve su templare po Francuskoj uhitili glavari plemićkih kuća pod Filipom Lijepim. Ta tvrdnja, međutim, nije posve točna. Templari su pobjegli neozlijeđeni kroz kraljevu mrežu iz barem jednog zapovjedništva - zapovjedništva u Bezuu, u blizini Rennes-le-Chateaua. Kako su i zašto pobjegli? Da bismo odgovorili na ovo pitanje, morali smo ispitati djelatnosti reda u okolini Bezua, a pokazalo se da su te djelatnosti bile vrlo razgranate. Bilo

je šest zapovjedništava i drugih posjeda na području što pokriva samo dvadeset četvornih milja.

Godine 1153. jedan je velikaš iz toga područja - velikaš sklon katarima - postao četvrti veliki majstor templarskog reda. Zvao se Bertrand de Blanchefort, a njegova je djedovina bila smještena na planinskom vrhu udaljenom pet milja od Bezua i Rennes-le-Chateaua. Bertrand de Blanchefort, koji je upravljao Redom od 1153. do 1170. godine, bio je vjerojatno najvažniji od svih velikih majstora templara. Prije njegove vladavine su hijerarhija i upravni ustroj bili vrlo neodređeni. Bertrand je preobrazio templare u vrhunski djelotvornu, dobro organiziranu i veličanstveno discipliniranu hijerarhijski ustrojenu ustanovu. Bertrand ih je uveo u visoku diplomaciju i međunarodnu politiku. Bertrand je veliki interes vidio u Europi, a posebno u Francuskoj. Neki dokazi koji su nam preostali govore da je Bertrandov učitelj, kojega neki povjesničari navode kao velikog majstora prije Bertranda, bio Andre de Montbard.

Tijekom nekoliko godina nakon udruživanja templara Bertrand nije samo stupio u njihove redove, nego je i prenio na njih svoje zemlje u okolici Rennes-le-Chateaua i Bezua. Godine 1156., kada je Bertrand bio veliki majstor, Red je doveo u taj kraj skupinu rudara, čiji je materinji jezik bio njemački. Te su radnike podvrgnuli čvrstoj, gotovo vojnoj disciplini, zabranili im da se na bilo koji način zbližavaju s lokalnim stanovništvom i držali ih strogo izoliranima od okolne zajednice. Stvoreno je i posebno pravno tijelo, *la Judicature des Allemans*, koje se bavilo zakonskim pojedinostima vezanima uz njih. Glavni zadatak te skupine ljudi bio je da rade u rudnicima zlata na planini kod Blancheforta, rudnicima koje su potpuno iscrpili Rimljani gotovo tisuću godina prije.

Tijekom sedamnaestog stoljeća inženjeri su ispitivali mineraloške mogućnosti toga kraja i napravili su izvješća sa svim pojedinostima. U jednom od tih izvješća Cesar d'Arcons piše o ruševinama koje je našao, o tragu radova njemačkih najamnika. Na temelju tog istraživanja on je izjavio da se vrlo vjerojatno njemački radnici nisu bavili rudarstvom. Čime su se, dakle, bavili? Cesar d'Arcons nije bio siguran, možda su nešto talili, rastapali, sastavljali nešto od metala, možda iskopavali neku vrstu podzemne odaje u namjeri da naprave mjesto pohrane.

Bez obzira na rješenje ove zagonetke, templari su bili prisutni u blizini Rennes-le-Chateaua već sredinom dvanaestog stoljeća. Godine 1285. postojalo je veliko zapovjedništvo nekoliko milja udaljeno od Bezua, u Champagne-sur-Audeu. Usprkos tome, krajem trinaestog stoljeća Pierre de Voisins, gospodar Bezua i Rennes-le-Chateaua, pozvao je novi odred templara u to područje, poseban odred iz aragonske pokrajine Roussillon. Taj novi odred se smjestio na samom vrhu planine Bezu i tamo sagradio promatračnicu i kapelicu. Službeno, templari iz Roussillona bili su pozvani u Bezu kako bi osigurali pokrajinu i štitili put hodočasnika što je vijugao kroz dolinu prema Santiagu de Composteli u Španjolskoj. Nije jasno zašto su bili potrebni ti novi vitezovi. U prvom redu njihov broj nije mogao biti velik - nedovoljan da bi stvorio neku bitnu promjenu, a kao drugo, u blizini je bilo templara od prije. I konačno, Pierre de Voisins imao je i svoje trupe, koje su, zajedno s templarima koji su tamo bili, mogle jamčiti sigurnost toga kraja. Prema tome, zašto su templari iz Roussillona stigli u Bezu? Lokalna predaja kazuje da su došli uhoditi, otkopati ili pohraniti ili čuvati nekakvo blago.

Bez obzira na prirodu svoje misije, uživali su neku vrstu posebnih povlastica. Među svim templarima u Francuskoj, jedino su njih pošteđjeli ljudi Filipa Lijepog na dan 13. listopada 1307. Tog sudbonosnog dana zapovjednik templara u Bezuu bio je izvjesni Seigneur de Goth. Prije nego što je postao papom Klementom V, nadbiskup iz Bordeauxa - kolebljivi pijun kralja Filipa - zvao se Bertrand de Goth. Njegova majka zvala se Ida de Blanchefort, a bila je iz iste obitelji kao i Bertrand de Blanchefort. Je li, dakle, papa bio upućen u neku tajnu koja je bila povjerena njegovoj obitelji - tajnu koja se sačuvala u obitelji Blanchefort do osamnaestog stoljeća, kada je opat Antoine Bigou, župnik Rennes-le-Chateaua i ispovjednik Marie de Blanchefort sastavio pergamentne svitke koje je našao Sauniere? Ako je bilo tako, papa je mogao pružiti neku vrstu zaštite svome rođaku, zapovjedniku templara u Bezuu.

Povijest templara u okolici Rennes-le-Chateaua bila je zbunjjuća kao i šira povijest Reda. Ipak, određeni broj čimbenika - kao uloga Bertranda de Blancheforta - stvarao je jasnu sponu među zagonetkama na široj razini i onima što su bile vezane za ovo mjesto.

Suočavali smo se sa zastrašujućim nizom podudarnosti koje su bile odviše brojne da bi bile slučajne. Jesmo li se bavili nekim proračunatim planom? Ako je tome tako, tko je takav plan osmislio? Svi dostupni dokazi ukazivali su na pomno planiranje i pažljivu organizaciju - u tolikoj mjeri da smo sve više sumnjali da je morala postojati neka skupina pojedinaca ustrojena možda u neku vrstu reda, koja je radila u pozadini zbivanja. Nismo morali posebno tragati za potvrdom o postojanju jednog takvog reda. Potvrda se pojavila sama.

Tajni dokumenti

Potvrda o postojanju trećeg reda, reda što je stajao iza templara i cistercita, pojavila se sama. Isprva je nismo shvaćali ozbiljno, jer se činilo da potječe iz suviše nepouzdanog izvora. Da bismo povjerovali tim tvrdnjama prvo smo morali utvrditi vjerodostojnost tog izvora.

U Francuskoj je 1956. počeo izlaziti cijeli niz knjiga, članaka, napisa i drugih dokumenata što su se bavili Berenger Saunierom i zagonetkom Rennes-le-Chateau. Ta se građa množila, i uskoro postala osnovom cijele jedne "industrije". Njezin obujam, uloženi trud i sredstva upotrijebljena za proizvodnju neizravno su svjedočili o nečemu što je imalo neizmjeran, ali i nerazjašnjen značaj.

Ova priča je razbuktala zanimanje mnogih neovisnih istraživača, kakvi smo i mi bili, i to ne treba čuditi, a njihova su djela i dalje povećavala količinu dostupne građe. Ipak, činilo se da je izvorna građa potekla iz jednog, sasvim određenog izvora. Netko je iz vlastitih razloga promovirao Rennes-le-Chateau, privlačio pozornost javnosti, poticao publicitet i daljnja istraživanja. Bez obzira kakvi su ti razlozi mogli biti, oni nisu bili novčane prirode, nego se činilo da je cilj bila propaganda, a ta je propaganda trebala uspostaviti neku vrstu vjerodostojnosti. Bez obzira koji su ljudi bili odgovorni za tu propagandu, oni su se potrudili da pažnju javnosti usredotoče na elemente priče, a sami su pri tome skromno ostali u sjeni.

S godinom 1956. mnogo je upotrebljivoga gradiva počelo dosljedno, pomalo "pritjecati", dio po dio. Mnogi od tih dijelova potjecali su izravno ili neizravno od "povlaštenih" ili "unutrašnjih" izvora. Veliki dio tih dijelova priče sadržavao je dodatne podatke koji su popunjavali ono što je bilo poznato od prije, i na taj se način mozaik popunjavao, iako njegova važnost, a ni značenje, još nisu bili razja-

šnji. Umjesto toga, te nove pregršti informacija pridonosile su produbljivanju, a ne razjašnjavanju misterija. Rezultat toga bila je sve veća mreža poticajnih navještaja, izazovnih naznaka, unakrsnih napomena i odnosa. Čitatelj se, suočen s poplavom novih, dostupnih podataka, morao osjećati kao da se netko njime poigrava, kao da ga netko primamljivim mamcima vodi od zaključka do zaključka, a da je u pozadini stalni navještaj tajne monumentalnih i eksplozivnih razmjera.

Gradiva, što su se počela pojavljivati od 1956. godine, poprimila su najrazličitije oblike. Jedan dio je završio u popularnim, dobro prodanim knjigama što su uglavnom bile senzacionalističke i uglavnom su uznemirivale tajnama koje su podastirale. Tako je Gerard de Sede napisao niz djela o naizgled vrlo različitim temama: katari, templari, dinastija Merovinga, Ružin križ, Sauniere i Rennes-le-Chateau. U ovim djelima gospodin de Sede je često lukav, skroman, namjerno tajanstven i neuhvatljiv. Tonom pisanja on stalno naviješta da zna više nego što navodi, što je možda bio dobar način da prikrije koliko zapravo ne zna. Ipak, njegove knjige sadrže dovoljno pojedinosti koje se mogu provjeriti, tako da se među tim različitim temama može uspostaviti veza. Što god mislili o gospodinu de Sedeu, on je jasno pokazao da su različite teme kojima se bavio isprepletene i međusobno povezane.

S druge strane sumnjali smo da se rad gospodina de Sedea snažno oslanjao na neki određeni izvor, što je gospodin de Sede više ili manje i sam priznavao. Sasvim smo slučajno saznali tko je bio taj izvor. Kada smo 1971. godine počeli raditi na prvom filmu za BBC o Rennes-le-Chateau, pismom smo zamolili pariškog izdavača gospodina de Sedea neku slikovnu građu. Dobili smo fotografije koje smo tražili, a na poleđini svake fotografije bio je pečat "Plantard". Tada nam to ime nije ništa govorilo, no u dodatku jedne de Sedeove knjige nalazio se razgovor s izvjesnim Pierreom Plantardom. Poslije smo se uvjerali da je Plantard sudjelovao u radu na nekim knjigama gospodina de Sedea. Pierre Plantard se s vremenom počeo pojavljivati kao vodeća figura u našem istraživanju.

Podaci što su se počeli pojavljivati od 1956. godine nisu uvijek bili u popularnom i pristupačnom ruhu, kao što su to bile knjige gospodina de Sedea. Pojavljivali su se i u velikim, teškim svescima, pristupa

krajnje različitog od žurnalizma de Sedea. Jedno takvo djelo napisao je Rene Descadeillas, bivši ravnatelj gradske knjižnice u Carcassonneu. Knjiga gospodina Descadeillasa, lišena svakog senzacionalizma, posvećena je povijesti Rennes-le-Chateaua i njegove okolice, i sadrži obilje pojedinosti iz društvenih i ekonomskih djelatnosti, kao što su, datumi rođenja, smrti, vjenčanja, zatim financije, porezi, i javni radovi između 1730. i 1820. Ipak, u cjelini, takva se knjiga nije mnogo razlikovala od djela gospodina de Sedea namijenjenih masovnom tržištu, iako ih gospodin Descadeillas na mjestima oštro osuđuje.

Uz objavljene knjige, od kojih su neke izdavali i sami autori, pojavljivao se i veliki broj napisa u novinama i časopisima. Bilo je tu razgovora s različitim osobama koje su tvrdile da su upoznate s jednom ili drugom stranom misterija. Međutim, najzanimljiviji i najvažniji podaci se nisu pojavili u objavljenim knjigama, nego u dokumentima i spisima što nisu bili namijenjeni široj distribuciji. Mnoga od tih ograničenih, privatno tiskanih izdanja bila su pohranjena u Nacionalnoj knjižnici u Parizu. Njihova je proizvodnja, čini se, bila vrlo jeftina, otipkane stranice, umnožene fotokopiranjem na uredskim strojevima. Stjecao se dojam da je to gradivo, još i više od onoga namijenjenog velikom tržištu, potjecalo iz jedinstvenog izvora. Nejasne bilješke sa strane ili ispod teksta, koje su se odnosile na Saunierea, Rennes-le-Chateau, Poussina, dinastiju Merovinga i drugo, međusobno su se dopunjavale i potvrđivale. Tko su bili autori ovih tekstova ostaje nejasno jer su se u potpisima javljali različiti jasno naznačeni, pa čak i "simpatični" pseudonimi: Madelaine Blancassal, Nicolas Beaucean, Jean Delaude, Antoine l'Ermite. "Madelaine" se, dakako, odnosi na Marie-Madelaine, Mariju Magdalenu, kojoj je posvećena crkva u Rennes-le-Chateau i kojoj je Sauniere sagradio svoju kulu, *la tour Magdala*. "Blancassal" je složenica od imena dviju rječica iz blizine sela Rennes-les-Bains, Blanque i Sals. "Beaucean" je izmijenjeno "Beauseant"-bojni poklič i geslo vitezova templara. "Jean Delaude" je "Jean de l'Aude" ili Ivan iz Audea, okruga u kojemu je smješten Rennes-le-Chateau. A "Antione l'Ermite" je sveti Antun pustinjač, čiji kip krasi crkvu u Rennes-le-Chateau, a slavi se 17. siječnja, datuma koji nalazimo na grobu Marie de Blanchefort i dana kada je Sauniere pretrpio smrtonosni udar.

Djelo koje je potpisano s Madeleine Blancassal nosi naziv *Les Descendants merovingiens et l'enigme du Razès wisigoth* (Potomci Merovinga i zagonetka vizigotskog Razesa), a Razès je staro ime Saunierova kraja. Sudeći po naslovnoj strani, ovo je djelo prvo objavljeno na njemačkom, a onda ga je na francuski preveo Walter Celse-Nazaire - što je još jedan pseudonim sastavljen od Celse i Nazaire, svetaca kojima je posvećena crkva u Renes-les-Bainsu. Na naslovnoj strani se kao izdavač navodi Grande Loge Alpina, vrhovna slobodnozidarska loža Švicarske - jednakog statusa kao što su Grand Lodge u Britaniji ili Grand Orient u Francuskoj. Ne navodi se zašto je jedna suvremena slobodnozidarska loža pokazala toliko zanimanje za misterij što okružuje nepoznatog francuskog svećenika iz devetnaestog stoljeća i za povijest njegove župe od prije tisuću petsto godina. Jedan od naših suradnika, kao i jedan neovisni istraživač razgovarali su s dužnosnicima Alpine, no, oni su rekli da ništa ne znaju o objavljivanju, kao niti da takav rad postoji. Ipak, jedan neovisni istraživač tvrdi da je taj rad osobno vidio na policama knjižnice Alpine. Nešto poslije otkrili smo da se pečat Alpine pojavljuje na još dva spisa.

Od svih privatno objavljenih spisa pohranjenih u Nacionalnoj knjižnici najvažnija je zbirka listova pod nazivom *Dossier secrets* (Tajni dosjei, dokumenti). Ova zbirka, zavedena kao Broj 4° Im 1 249 sada se nalazi na mikrokartici, no donedavno se mogla naći u tankom, neobičnom fasciklu tvrdih korica, koji je sadržavao raznoliko, naoko nepovezane napise - novinske isječke, pisma nalijepljena na kartone, spise, rodoslovna stabla i jednu jedinu tiskanu stranicu, koja je bila, kako je izgledalo, izdvojena iz neke druge cjeline. S vremena na vrijeme neke stranice bi nestale, a druge, nove, bi se pojavile. Ponekad je na nekim stranicama nešto bilo dodano ili izmijenjeno sitnim rukopisom. Poslije bi opet te stranice zamijenile neke nove, tiskane, u koje su bile unijete sve prethodne izmijene.

Glavni dio *dosjea*, koji se sastoji od rodoslovnih stabala, napisao je neki Henri Lobineau, čije se ime pojavljuje na naslovnoj stranici. Dva druga teksta u istom fasciklu kazuju da je Henri Lobineau pseudonim što potječe od imena ulice, Rue Lobineau, koja prolazi pored svetog Sulpicija u Parizu, a da su rodoslovlja djelo čovjeka koji se zvao Leo Schidlof, austrijskog povjesničara i antikvara koji je navo-

dno živio u Švicarskoj i umro 1966. godine. Na osnovi ovih podataka pokušali smo saznati sve što smo mogli o Leu Schidlofu.

Kći Lea Schidlofa, koja je živjela u Engleskoj, uspjeli smo pronaći 1978. godine. Rekla nam je da je njezin otac zaista bio Austrijanac, ali da nije bio ni genealog, ni povjesničar, ni antikvar, nego trgovac i stručnjak za minijature, o čemu je napisao i dva djela. Godine 1948. doselio je u London, gdje je živio do svoje smrti u Beču 1966. U *Dossiers secrets* spomenuta je upravo ta godina i to mjesto.

Gospođica Schidlof i dalje je odlučno tvrdila da se njezin otac nikada nije zanimao za rodoslovlja, a pogotovo ne za dinastiju Merovinga, niti za tajanstvene događaje s juga Francuske. No ipak su, nastavila bi, neki ljudi vjerovali da se zanimao. Tijekom šezdesetih godina primio je brojna pisma i telefonske pozive iz Europe i Sjedinjenih Država od nepoznatih ljudi koji su se željeli s njime sastati i razgovarati o stvarima o kojima on nije ništa znao. Poslije njegove smrti 1966. godine ponovno je bila obasuta porukama u kojima su se raspitivali o njegovim spisima.

Čime god da se nesvjesno bavio otac gospođice Schidlof, čini se da je dirnuo američku vladu u osjetljivu žicu. Godine 1946., deset godina prije nego što su navodno sastavljeni *Dossier secrets*, Leo Schidlof je zatražio vizu za ulazak u Sjedinjene Države. Odbili su ga na temelju sumnji na špijunažu ili neke druge tajne djelatnosti. S vremenom se problem izgladio, izdana mu je viza, i Leo Schidlof je pušten u Sjedinjene Države. To je izgledalo kao tipična birokratska zavrzlama, no gospođica Schidlof je sumnjala da je to bilo povezano s tajnim preokupacijama što su bile pripisivane njenom ocu.

Priča gospođice Schidlof natjerala nas je da zastanemo. Uskraćivanje američke vize lako je moglo biti više od puke podudarnosti, jer je među *Dossiers secrets* bilo naznaka koje su upućivale da je Leo Schidlof bio umiješan u neku vrstu međunarodne špijunaže. U međuvremenu se u Parizu pojavio novi dokument, kojega su tijekom sljedećih mjeseci potvrdili i drugi izvori. Taj dokument je govorio da neuhvatljivi Henri Lobineau nije bio Leo Schidlof, nego francuski aristokrat istaknute loze, grof Henri de Lenoncourt.

Pitanje istinskog identiteta Lobineaua nije bila jedina zagonetka u *Dossiers secrets*. Postojao je također i navod u kojemu se sporni-

njala "kožna torba Lea Schidlofa". Ta torba je navodno sadržavala niz tajnih spisa o Rennes-le-Chateau između 1600. i 1800. godine. Ubrzo nakon Schidlofove smrti torba je navodno prešla u ruke jednog kurira, nekog Fakhar ul Islama, koji je u veljači 1967. trebao u Istočnoj Njemačkoj susresti "agenta kojega je poslala Ženeva" i predati mu torbu. Prije nego što je razmjena obavljena, Fakhar ul Islam je protjeran iz Istočne Njemačke i vratio se u Pariz "kako bi čekao daljnje naredbe". Na dan 20. veljače 1967. njegovo je tijelo pronađeno na željezničkim tračnicama u Melunu, nakon što je bačeno iz ekspresnog vlaka Pariz - Ženeva. Torba je navodno nestala.

Pokušali smo provjeriti ovu mračnu priču koliko smo mogli. Cijeli niz napisa u francuskim novinama 21. veljače potvrdio je najveći dio priče. Na tračnicama u Melunu je doista nađeno tijelo bez glave i utvrđeno je da je pripadalo mladom Pakistancu po imenu Fakhar ul Islam. Iz nepoznatih razloga je bio protjeran iz Istočne Njemačke i putovao je iz Pariza za Ženevu, kako se činilo, zbog nekih špijunskih poslova. Neka novinska izvješća navodila su da su vlasti sumnjale na prijevaru i predmet je istraživala DTS, Uprava za teritorijalni nadzor, kontraobavještajna služba.

S druge strane, novine nisu spominjale ni Lea Schidlofa, ni kožnu torbu, ni nešto drugo u svezi sa slučajem misterija Rennes-le-Chateaua. Tako smo se našli suočeni s mnogobrojnim pitanjima. S jedne je strane bilo moguće da je smrt Fakhar ul Islama bila povezana s misterijem Rennes-le-Chateaua, što znači da je tekst u *Dossiers secrets* nalazio "unutrašnje podatke" nedostupne novinama. S druge strane je članak u *Dossiers secrets* mogao biti namjerna i neistinita mistifikacija. Dovoljno je bilo pronaći bilo čiju neobjašnjenu ili sumnjivu smrt pa to pripisati vlastitoj izmišljotini. Ako je to bio slučaj, koja je bila svrha te varke? Zbog čega bi netko namjerno pokušao stvoriti ozračje mračnih spletki oko Rennes-le-Chateaua? Što se moglo dobiti stvaranjem takvoga ozračja. Tko bi time nešto postigao?

Ova su nas pitanja zbunjivala jer se činilo da smrt Fakhara ul Islama nije bio usamljeni slučaj. Nakon nešto manje od mjesec dana u Nacionalnoj knjižnici deponiran je još jedan privatno tiskani rad pod nazivom *Le serpent rouge* (Crvena zmija), koji je bio simbolično i dovoljno značajno datiran na 17. siječnja. Naslovna stranica govorila

je da su djelo napisali Pierre Feugere, Louis Saint Maxent i Gaston de Koker.

Serpent rouge je jedinstveno djelo. Ono sadrži rodoslovlje Merovinga i dvije zemljopisne karte Francuske iz merovinških vremena s površnim objašnjenjima. Djelo sadrži i tlocrt Saint Sulpicea u Parizu, sa obrisima kapela posvećenih raznim crkvenim svecima. Glavni dio teksta sastoji se od trinaest kratkih pjesama u prozi zadivljujuće književne vrijednosti, od kojih mnoge podsjećaju na Rimbauda. Svaka od tih pjesama u prozi nije duža od jedne strofe, i svaka odgovara po jednom znaku zodijaka - zodijaka s trinaest znakova, od kojih je trinaesti, *Ophiuchus*, ili onaj koji drži zmiju, umetnut između škorpiona i strijelca.

Ispričane u prvom licu, trinaest pjesama u prozi su vrsta simboličnog ili alegoričnog poklonjenja koje započinje vodenjakom, a završava jarcem koji, kako tekst izričito navodi, upravlja 17. siječnjem. U inače zagonetnom tekstu ima poznatih napomena, o obitelji Blanchefort, o ukrasima crkve u Rennes-le-Chateau, o nekim tamošnjim natpisima Saunierea, o Poussinu i slici "Les Bergers d'Arcadie", o natpisu na grobu "Et in Arcadia ego". Na jednome mjestu se spominje crvena zmija "što se spominje u pergamentima" i koja vijuga stoljećima - izričita aluzija, kako se čini, na krvnu liniju ili lozu. Za astrološki znaka lava stoji jedna zagonetna strofa koju vrijedi navesti u cjelini:

*Od one koju žudim osloboditi struji prema meni dah parfema što ispunja Grobnicu. Davno su je neki zvali Izidom, kraljicom svih izvora milosrđa. DOĐITE K MENI SVI KOJI STE UMORNI I PATITE, JA ĆU VAM DATI ODMORA. Drugi je nazivaju MAGDALENOM, sa slavnim sudom punim čudotvorne utjehe. Izabrani znaju njeno pravo ime: NOTRE DAME DES CROSS.**

Vrlo je zanimljivo ono što proizlazi iz ovog odlomka. Izida je, naravno, egipatska majka boginja, zaštitnica tajni - "Bijela kraljica" u svojim milostivim obličjima i "Crna kraljica" u neprijateljskima. Mnogi pisci koji su se bavili mitologijom, antropologijom, psiholo-

* Naša Gospodarica od križa.

gijom i teologijom, pratili su kult majke boginje od poganskih vremena do razdoblja kršćanstva. Ti pisci smatraju da je ona preživjela u kršćanstvu pod krinkom Djevice Marije - "Kraljice Nebeske", kako ju je nazivao sveti Bernard, a taj je naziv pripisan u Starom zavjetu majci boginji Astarti, koja je kod Feničana bila jednaka Izidi. Sudeći po tekstu *Crvene zmije* čini se da boginja majka kršćanstva nije Djevica. Naprotiv, čini se da je to Magdalena, kojoj je posvećena crkva u Rennes-le-Chateau, i kojoj je Sauniere posvetio svoju kulu. Nadalje, čini se da tekst govori da se ni "Notre Dame" (naša Gospa) ne odnosi na Djevicu - izgleda da se taj zvučni naziv, podaren svim velikim katedralama Francuske, također odnosi na Magdalenu. Nije jasno zašto bi Magdalena bila obožavana kao "naša Gospa", a pogotovo kao majka boginja? Materinstvo je jedna od zadnjih stvari što se vezuju uz Magdalenu. U popularnoj kršćanskoj predaji ona je bludnica koja se iskupljuje kao Isusova sljedbenica, a najjasnije se prikazuje u četvrtom evanđelju, gdje je baš ona prva osoba koja vidi Isusa poslije uskrsnuća. Zbog toga je slavljena kao svetica, posebno u Francuskoj, gdje je prema srednjovjekovnim legendama donijela sveti Gral. I doista, "sud pun čudotvorne utjehe" može ukazivati i na Gral. Ali uzdići Magdalenu na mjesto koje se obično čuva za Djevicu, čini se, najblaže rečeno, heretičkim.

Kakvo god da je bilo gledište autora *Crvene zmije*, ili navodnih autora, oni su doživjeli sudbinu jednako strašnu kao i Fakhara ul Islama. Na dan 6. ožujka našli su obješene Luisa Saint-Maxenta i Gastona de Kokera. Sljedećeg dana, 7. ožujka nađen je i Pierre Feugere, također obješen.

Naravno da bismo odmah mogli ustvrditi da su ove smrti nekako povezane sa sastavljanjem i objavljivanjem *Crvene zmije*, ali kao i u slučaju Fakhara ul Islama nismo mogli odbaciti i alternativno objašnjenje. Ako je netko želio stvoriti ozračje mračnog misterija, lako je to mogao učiniti. Samo je trebalo pročešljati novine i naići na pogibelji u sumnjivim okolnostima, a u ovom slučaju, na tri takve pogibelji. Imena je bilo lako dodati dokumentu vlastite izrade, i zatim ga deponirati u Nacionalnu knjižnicu s ranijim datumom (17. siječnja) na naslovnoj stranici. Doista bi bilo teško razotkriti takvu obmanu, koja bi proizvela željeni dojam prljave igre. No, ostaje pi-

tanje zašto bi netko uopće izveo takvu obmanu? Zašto bi netko želio stvoriti ozračje nasilja, ubojstava i spletki? Nije vjerojatno da bi takav zaplet odvratio istraživače. Naprotiv, samo bi ih još više privukao.

Ako pak nismo imali posla s obmanom, još uvijek su postojala brojna zbunjujuća pitanja. Je li trebalo povjerovati da su tri obješena čovjeka bili samoubojice ili žrtve ubojstava? Samoubojstvo bi, pod ovakvim okolnostima imalo malo smisla, no ne izgleda ni da bi ga ubojstvo imalo puno više. Mogli bismo razumjeti uklanjanje trojice ljudi kako ne bi otkrili neke pogubne podatke, no u ovom slučaju podaci su ranije bili otkriveni i deponirani u Nacionalnoj knjižnici. Jesu li ubojstva mogla biti neka vrsta kazne ili odmazde, ili možda način da se preduhitre sve sljedeće nesmotrenosti? Ne zadovoljava nijedno od ova dva objašnjenja. Ako se netko razljutio radi otkrivanja podataka ili ako želi spriječiti daljnja otkrića, on neće na sebe privući pažnju mračnim i senzacionalnim ubojstvima, osim ako je siguran da temeljita istraga neće biti provedena.

Naše osobne pustolovine tijekom istraživanja bile su srećom manje dramatične, ali jednako zbunjujuće. U svom traganju često smo nailazili na bilješke o radu nekog Antoinea l'Ermitea, pod naslovom *Tresor merovingien a Rennes-le-Chateau* (Merovinško blago u Rennes-le-Chateau). Pokušali smo saznati gdje se taj rad nalazi i otkrili smo ga u katalogu Nacionalne knjižnice. Pokazalo se, međutim, da ga je bilo neobično teško dobiti. Tijekom tjedna svakog smo dana odlazili u knjižnicu i ispunjavali traženi obrazac zahtijevajući taj rad. Svaki put obrazac se vraćao s oznakom "communique" - što je značilo da se radom koristi netko drugi. Samo po sebi to nije bilo neobično. Nakon dva tjedna to je ipak postalo neobično i počelo nas je ljutiti jer nismo mogli ostati još dugo u Parizu. Zatražili smo pomoć knjižničara, a on nam je rekao da će knjiga biti "communique" sljedeća tri mjeseca, što je neobičajena okolnost, te da je ne možemo unaprijed naručiti prije nego bude vraćena.

Nedugo nakon toga u Engleskoj nam je jedna prijateljica najavila da ide na odmor u Pariz, pa smo je zamolili da pokuša dobiti ovaj neuhvatljivi rad i da napravi bilješke o sadržaju. Tražila je knjigu u Nacionalnoj knjižnici, ali nije joj vraćen čak ni predani obrazac. Sljedećeg je dana pokušala ponovo, ali ishod je bio isti.

Četiri mjeseca poslije, bili smo u blizini Pariza i ponovno smo pokušali. Naš obrazac se ponovo vratio s oznakom "communique", pa smo stekli dojam da se s tom igrom ponešto pretjeralo, te smo i sami zaigrali svoju igru. Našli smo put do prostorije s katalogima uz sama skladišta koja su naravno nedostupna korisnicima. Uočili smo postarijeg knjižničara ljubaznog izgleda i preuzeli uloge mumlajućih engleskih turista što govore neandertalski francuski. Zamolili smo za pomoć i objasnili da tražimo određeni rad, jer ga nismo u stanju dobiti zato što, bez sumnje, ne poznajemo dobro postupak posuđivanja u knjižnici.

Dragi stari gospodin pristao nam je pomoći. Dali smo mu kataloški broj djela i on je nestao u skladištu. Nakon što se pojavio, ispričao se govoreći da ništa nije mogao učiniti - jer je knjiga ukradena. Štoviše, ukrala ju je naša sugrađanka, Engleskinja. Nakon malo uvjeravanja pristao nam je dati njeno ime. Bilo je to ime naše prijateljice.

Po povratku u Englesku zatražili smo pomoć bibliotekarske službe u Londonu. Pristali su pozabaviti se tim neobičnim događajem, pa je u naše ime Središnja nacionalna knjižnica iz Londona pisala Nacionalnoj knjižnici u Pariz zahtijevajući objašnjenje za ono što je izgledalo kao namjerno ometanje punopravnog istraživanja. Nije stiglo nikakvo objašnjenje, no ubrzo je stigla fotokopija rada Antioinea l'Ermitea, s jasnim nalogom da odmah bude vraćena. I ovo je samo po sebi bilo jedinstveno jer knjižnice u pravilu ne traže povrat fotokopija, zato što se takve kopije obično smatraju tek potrošnim papirom, pa se tako i koriste.

I taj nas je rad, kada nam je konačno dospio u ruke, sasvim razočarao. Nije bio vrijedan složenog posla koji smo obavili da bi ga se domogli. Kao i rad Madelaine Blancassal, nosio je pečat Swiss Grande Loge Alpina, no nije donosio ništa novo. U kraćim crtama ponavljao je povijest pokrajine Razes, Rennes-le-Chateaua i Berenger Saunierea. Bila je to nova mješavina pojedinosti s kojima smo još odavno bili upoznati. Izgledalo je nezamislivo da bi ga netko imao razloga koristiti i zadržavati "communique" cijeli tjedan, a teško je bilo i zamisliti neki razlog zbog kojega su nam taj rad htjeli uskratiti. Ipak, najviše nas je zbunjivalo to što sam rad nije bio originalan. Izuzevši neke riječi što su ponegdje bile izmijenjene, bio je to doslovni

tekst jednog poglavlja popularne knjige, preuređen i pretiskan. Best-seler je govorio o izgubljenom blagu širom svijeta, a bio je dostupan kod prodavača novina za nekoliko franaka. Ili je Antoine l'Ermite besramno pokrao objavljenu knjigu ili je objavljena knjiga pokrala Antoineta l'Ermitea.

Ovakvi događaji tipični su za tajnovitost koja prati pojavljivanje dijelova tih podataka u Francuskoj od 1956. godine. I drugi istraživači su nailazili na slične zagonetke. Na prvi pogled obična imena otkrivala su se kao pseudonimi, a razne adrese, uključujući i adrese izdavačkih kuća i organizacija, zapravo nisu postojale. Napomene su ukazivale na knjige koje, kako je nama bilo poznato, nitko nikada nije vidio, spisi su nestajali, bili zamjenjivani ili pogrešno knjiženi u Nacionalnoj knjižnici. Bilo je ponekad razloga sumnji u neslanu šalu golemih razmjera u koju je bilo potrebno uložiti mnogo novčanih i svih drugih sredstava. Ako je netko izveo takvu šalu, morao ju je shvatiti sasvim ozbiljno.

U međuvremenu su se pojavljivali novi podaci, pri čemu su poznate teme bile nekom vrstom obaveznih motiva: Sauniere, Rennes-le-Chateau, Poussin, "Les Bergers d'Arcadie", Vitezovi templari, Dagobert II i dinastija Merovinga. Naznake o vinogradarstvu, cijepljenju vinove loze, uočljivo su se isticale, vjerojatno u prenesenom značenju. Istodobno sve je više podataka pritjecalo. Dobar primjer je identifikacija Henri Lobineaua kao grofa od Lenoncourta. Magdalenina važnost se sve više, ali i dalje neobjašnjivo isticala. Stalno su se isticala i dva nova mjesta, stekavši status ravan onome Rennes-le-Chateaua. Bili su to Gisors, tvrđava u Normandiji, od presudnog strateškog i političkog značenja na vrhuncu križarskih vojni, i Stenay, svojedobno nazivana Satanicum, stara prijestolnica dinastije Merovinga, smještena na rubu Ardena, blizu koje je 679. godine ubijen Dagobert II.

Svi ti dostupni podaci ne mogu se na odgovarajući način ovdje predstaviti ni razmotriti, jer su previše zgusnuti, zbrkani, nepovezani i pregolemi. Ipak, iz te stalno sve veće plime podataka izranjaju neke ključne točke koje čine moguć temelj daljnjeg istraživanja. Izložene su kao neosporne povijesne činjenice i možemo ih ovako sažeti:

- 1) Postojao je tajni Red iznad vitezova templara koji je stvorio templare kao vlastitu vojnu i upravnu silu. Taj Red, koji je postojao pod raznim imenima, najčešće je poznat kao Sionski priorat.
- 2) Sionski priorat vodili su mnogi veliki majstori čija su imena među najsajnijima u zapadnoj povijesti i kulturi.
- 3) Iako su Vitezovi templari uništeni i razbijeni između 1307. i 1314. godine, Sionski priorat je ostao netaknut i nastavio je djelovati stoljećima, usprkos povremenim krvavim unutrašnjim sukobima. Djelujući iz sjene, iza kulisa, upravljao je nekim od odsudnih događaja u povijesti zapada.
- 4) Sionski priorat postoji i danas i još je uvijek djelatan. Utjecajan je i igra važnu ulogu u međunarodnim odnosima na visokoj razini, kao i u unutrašnjim odnosima nekih europskih zemalja. Do neke, ne beznačajne mjere, odgovoran je i za veliki dio podataka razasutih od 1956. godine.
- 5) Cilj Sionskog priorata, koji je priznat i objavljen, jest obnova merovinske dinastije i krvne loze, ne samo na prijestolju Francuske, nego i drugih europskih zemalja.
- 6) Obnova merovinske dinastije je opravdana, i zakonski i moralno. Iako je bila zbačena u osmom stoljeću, merovinska loza nije nestala, nego se, naprotiv, nastavila u izravnoj liniji od Dagoberta II i njegovog sina Sigisberta IV. Kao rezultat dinastičkih saveza i međusobnih brakova ta je loza obuhvatila i Godfroija de Bouilona, koji je osvojio Jeruzalem 1099., kao i razne druge plemeni-taške i kraljevske obitelji u prošlosti i sadašnjosti: Blanchefort, Gisors, Saint-Clair, (Sinclair u Engleskoj), Montesquieu, Montpezat, Poher, Luisignan, Plantard i Habsburg-Lorraine. Danas merovinska dinastija polaže puno pravo na svoju zakonitu baštinu.

Ovdje, u takozvanom Sionskom prioratu, bilo je moguće naći objašnjenje za spomen "Siona" u pergamentnim svicima koje je našao Berenger Sauniere. Ovdje je također bilo i objašnjenje neobičnog potpisa, "P.S.", koji se pojavio na jednome od tih pergamenata i na nadgrobnom spomeniku Marie de Blanchefort.

Usprkos svemu ovome bili smo vrlo sumnjičavi prema "teorijama urote u povijesti" jer su nam se mnoge tvrdnje činile nevažnima,

nevjerojatnima i/ili besmislenima. Ipak, činjenica je da su neki ljudi sasvim ozbiljno širili te podatke, a s razlogom smo vjerovali da su to činili s položaja velike moći. Istinite ili ne, te tvrdnje su jasno bile povezane s misterijem koji okružuje Rennes-le-Chateau, pa smo stoga počeli ispitivati "Prioratske spise", kako smo ih ironično zvali, i tvrdnje koje su se u njima nalazile. Pokušali smo pažljivo i kritički provjeriti te utvrditi mogu li se one dokazati. Radili smo puni cinizma i podrugljive sumnje, potpuno uvjereni da ćemo te neobične tvrdnje oboriti i samim površnim istraživanjem. Iako to tada nismo mogli znati, čekalo nas je veliko iznenađenje.

Red iza kulisa

Već smo prije naslućivali kako je postojala skupina pojedinaca, ako ne i cjelovit "Red" iza vitezova templara. Tvrdnja da je Sionski priorat stvorio templare izgledala nam je možda tek malo vjerojatnijom od ostalih u "Prioratskim spisima", pa smo upravo od te tvrdnje započeli naše ispitivanje.

Sionski priorat se vrlo kratko, zagonetno i usputno spominje još 1962. u radu Gerarda de Sedea. Prvi detaljan tekst o Sionskom prioratu koji smo našli nalazio se na jednoj stranici u *Dossiers secrets*. Pri vrhu te stranice nalazi se citat Renea Grousseta, jednog od najvažnijih autoriteta dvadesetog stoljeća za križarske vojne, čiji monumentalni opus objavljen tridesetih godina smatraju radom polazne osnove i takvi suvremeni povjesničari kao što je sir Steven Runciman. Citat se odnosi na Baudouina I, mlađeg brata Godfrojia de Bouillona, Vojvode od Lorraine i osvajača Svete Zemlje. Nakon smrti Godfrojia, Baudouin je prihvatio ponuđenu krunu i tako postao prvim zakonitim kraljem Jeruzalema. Rene Grousset navodi da je preko Baudouina I postojala "kraljevska tradicija", a kako je bila "zasnovana na Sionskoj stijeni", ta je tradicija bila "ravna" vladajućim dinastijama Europe - kapetskoj francuskoj dinastiji, anglo-normanskoj engleskoj dinastiji, dinastijama Hohenstauffen i Habsburg koje su vladale Njemačkom i starim Svetim Rimskim carstvom. Ipak, Baudouin i njegovi potomci bili su izborni kraljevi, a ne kraljevi po krvi. Zašto je onda Grousset govorio o "kraljevskoj tradiciji" koja je "postojala preko njega"? Grousset to ne objašnjava, a isto tako ne objašnjava ni zašto bi ta tradicija samim time što je osnovana na Sionskoj stijeni bila ravna najistaknutijim europskim dinastijama.

Nakon Groussetovog citata na spomenutoj stranici u *Dossiers secrets* slijedi napomena o tajanstvenom Sionskom prioratu ili Sionskom

redu (Ordre de Sion), kako su ga, čini se, nazivali u to vrijeme. Prema tome tekstu Sionski red je osnovao Godfroi de Bouillon 1090. godine, devet godina prije osvajanja Jeruzalema - iako postoje i drugi "Prioratski spisi" koji kao godinu osnutka navode 1099. Prema tekstu, Baudouin, Godfroijev mlađi brat, "dugovao je svoje prijestolje" redu, a službeno sjedište, ili "glavni stožer" bio je smješten u jednu opatiju - Blažene Djevice Marije na brdu Sion u Jeruzalemu, ili možda nedaleko samog Jeruzalema - na Sionskom brijegu, čuvenom "visokom brijegu" južno od grada.

Nakon što smo pregledali sve važne radove iz dvadesetoga stoljeća o križarskim vojnama, nismo našli spomena o nekom Sionskom redu. Stoga smo odlučili utvrditi je li takav Red ikada postojao ili nije, te je li mogao imati moć dodjeljivanja prijestolja. Bili smo prisiljeni pretražiti svežnjeve starih spisa i povelja, no nismo tražili samo izričito spominjanje Reda. Trudili smo se naći također i nekakav trag o njegovom mogućem utjecaju i djelatnostima. Također smo pokušali utvrditi i je li postojala opatija pod imenom Blažene Djevice Marije na brdu Sion.

Južno od Jeruzalema uzdiže se brdo Sion. Kada je 1099. godine Jeruzalem pao u ruke križara Godfroija de Bouillona, na tome su brdu bili ostaci bizantinske bazilike, po svemu sudeći iz četvrtoga stoljeća, vrlo sugestivna naziva - "Majka svih crkvi". Mnoge sačuvane povelje, kronike i izvješća iz onoga vremena govore da je na mjestu gdje su se nalazile ruševine sazidana opatija prema naredbi Godfroija de Buillona. To je vjerojatno bilo upadljivo zdanje, kao neka vrsta gradića, a jedan ljetopisac je 1172. godine napisao da je opatija bila dobro utvrđena vlastitim kulama i bedemima s puškarnicama. Ta se građevina zvala Opatija Blažene Djevice Marije na brdu Sion.

Netko je na tome imanju morao boraviti. Je li to bio neovisan "Red" koji je preuzeo ime samoga mjesta? Je li opatiju mogao nastanjivati Sionski red? Takvo što nije nemoguće pretpostaviti, jer su vitezovi i redovnici crkve Svetoga Groba, koju je također osnovao Godfroi, činili službeni i po svim propisima ustanovljeni "Red", Red svetoga Groba. Isto je načelo moglo vrijediti i za stanovnike opatije na sionskom brdu, a čini se da je tako i bilo. Jedan vodeći stručnjak devetnaestog stoljeća za ovaj predmet tvrdi da su u opatiji "živjeli augu-

stinski kanonici zaduženi za brigu o svetištima, pod upravom jednog opata. Ta zajednica je nosila dva imena, Sveta Marija od Sionskoga brda i svetoga Duha. Jedan drugi povjesničar je 1698. bio još izričiti-ji: "U Jeruzalemu je tijekom križarskih vojni bilo... vitezova koji su bili vezani uz opatiju Blažene Djevice Marije na Sionu, i koji su se prozvali Vitezovi reda blažene Djevice Marije na Sionu".

Otkrili smo također i izvorne spise iz toga doba koji nose pečate i potpise nekoliko priora Blažene Djevice Marije na Sionu, pa tako postoji povelja koju je potpisao prior Arnaldo od 19. srpnja 1116. Na jednoj drugoj povelji, datiranoj 2. svibnja 1125. Arnaldovo ime se javlja u vezi s Huguesom de Payenom, prvim velikim majstorom Hrama.

"Prioratski spisi" pokazali su se valjanima i mi smo mogli potvrditi da je Sionski red doista postojao početkom dvanaestog stoljeća. Je li Red stvarno osnovan prije, ostalo je otvoreno pitanje. Ne postoji pravilo o tome što prvo nastaje - red ili posjed na kojemu je smješten. Cisterciti su, svoje ime dobili po određenom mjestu, Citeaux, no s druge strane su franjevci i benediktinci dobili imena po pojedinim osobama prije nego što su našli određeno boravište. Prema tome, sve što smo mogli reći je sljedeće: opatija je postojala od 1100. godine i nastanjivao ju je Red istoga imena, iako je taj Red mogao nastati i prije.

"Prioratski spisi" navješćuju da je tako i bilo, a postoje i drugi neodređeni dokazi tome u prilog. Poznato je da je 1070. godine, dvadeset i devet godina prije prve križarske vojne, neka skupina redovnika iz Calabrije u južnoj Italiji stigla u blizinu Ardenske šume, koja je pripadala posjedima Godfroija de Bouillona. Gerard de Sede navodi da je ovu grupu redovnika predvodio čovjek kojega su zvali "Ursus", a to se ime u "Prioratskim spisima" dosljedno povezuje s merovinškom krvnom lozom. Po dolasku u Ardene kalabrijski redovnici su stekli pokroviteljstvo Mathilde de Toscan, vojvotkinje od Lorraine, tetke Godfroija de Bouillona, i zapravo, njegove pomajke. Od Mathilde su redovnici dobili dio zemlje u Orvalu, nedaleko Steneya, gdje je Dagobert II ubijen petsto godina prije. Za njihov je smještaj ustanovljena nova opatija, no oni se nisu dugo zadržali u Orvalu. Oko 1108. misteriozno su nestali, bez traga o tome gdje su poslije prebi-

vali. Predaja govori da su se vratili u Calabriju, a Orval je oko 1131. godine postao jednim od feuda u posjedu svetog Bernarda.

Prije odlaska iz Orvala kalabrijski redovnici su možda ostavili sudbonosni trag u povijesti zapadne kulture. Gerard de Sede kazuje da je među njima bio čovjek poznat pod imenom Petar Pustinjak (Peter the Hermit), što bi moglo biti značajno jer se često smatra da je upravo on bio osobni staratelj Godfroija de Bouillona. No to nije jedino po čemu je poznat. Godine 1095. Petar je uz papu Urbana II postao u kršćanskom svijetu poznat po karizmatskim propovijedima o neophodnosti križarske vojne - svetog rata koji će vratiti Kristov grob i Svetu Zemlju iz ruku muslimanskih nevjernika. Danas Petra Pustinjaka smatraju jednim od glavnih zagovaratelja križarskih vojni.

Na osnovi navještaja u "Prioratskim spisima" upitali smo se je li mogla postojati neka nejasna razvojna nit koja je povezivala redovnike iz Orvala, Petra Pustinjaka i Sionski red. Redovnici iz Orvala svakako ne izgledaju kao slučajna skupina lutajućih ljudi odanih vjeri. Njihov grupni dolazak u Ardene iz Calabrije i njihov tajanstveni nestanak svjedoče o nekoj vrsti zajedništva, organizacije i, možda, o postojanju nekog stalnog sjedišta. Ako je Petar bio pripadnik te skupine redovnika, zagovaranje križarske vojne je moglo biti plod proračunate namjere, a ne neobuzdanog fanatizma. Kao staratelj Godfroija, on je također mogao odigrati neku ulogu u uvjeravanju svog štićenika da krene u Svetu Zemlju. Možda se redovnici po nestanku iz Orvala nisu vratili u Calabriju, možda su se smjestili u Jeruzalemu, a možda upravo u opatiji Naše Gospe sionske.

Ovo je bila tek spekulativna hipoteza bez ikakve dokumentirane podloge, no ipak smo ubrzo našli djelomično neizravne dokaze koji su potvrđivali tu hipotezu. Kada se Godfroi de Bouillon iskrcao u Svetu Zemlju, u njegovoj je pratnji bilo nepoznatih osoba koje su bile savjetnici i administratori, gotovo kao neka vrsta onoga što bismo danas nazvali glavnim stožerom. No nije njegova vojska bila jedina kršćanska sila koja se iskrcala u Svetoj Zemlji. Bile su tamo ništa manje nego još tri druge vojske, od kojih je svaku vodio po jedan slavan i utjecajan zapadnjački vlastelin. U slučaju uspjeha križarske vojne i pada Jeruzalema te uspostave franačkog kraljevstva, bilo koji od te četvorice vlastelina bio je dostojan zauzeti prijestolje, no

ipak se čini da je Godfroi unaprijed znao da će biti izabran. Jedini se on od europskih zapovjednika odrekao svojih feuda, prodao sva svoja dobra i time dao do znanja da će Sveta Zemlja za njegova života biti u njegovoj domeni.

Godine 1099., odmah nakon osvajanja Jeruzalema, skupina nepoznatih osoba se okupila na tajnom, zatvorenom sastanku. Imena osoba koje su činile tu grupu izmahnule su svim povijesnim ispiti-vanjima, iako Guillaume de Tyre nakon sedamdeset i pet godina piše da je najvažniji među njima bio "izvjesni biskup iz Calabrije". U svakom slučaju je svrha tog sastanka bila jasna - izabrati kralja Jeruzalema. Usprkos tome što je Raymond, grof od Toulousea uvjerljivo tražio to pravo, zagonetni i očito utjecajni izbornici ponudili su prijestolje Godfroiju de Buillonu. Sa skromnošću koja njemu nije bila svojstvena, Godfroi je odbio tu titulu prihvaćajući umjesto toga titulu "Branitelja Svetoga groba". Drugim riječima on je bio kralj po svemu osim po zvanju. A kada je 1100. godine umro, njegov brat Baudouin nije se libio prihvatiti i samo zvanje.

Jesu li u tajanstvenom vijeću koje je izabralo Godfroija za vladara mogli biti nestali redovnici iz Orvala - možda zajedno s Petrom Pustinjakom, koji je bio u Svetoj Zemlji u to vrijeme i uživao veliki ugled? I nije li to isto vijeće moglo nastanjivati opatiju na Sionskom brdu? Jesu li, ukratko, te tri naoko različite skupine - redovnici iz Orvala, tajno vijeće koje je izabralo Godfroija i stanovnici Naše Gospe na Sionu, mogle biti jedna jedina, ista skupina? Ta je mogućnost nedokaziva, ali ne možemo je također, ni olako odbaciti. A ako je istinita, to bi svakako svjedočilo o snazi Sionskog reda - snazi koja je podrazumijevala i pravo dodjeljivanja prijestolja.

Tajna koja okružuje osnivanje Vitezova templara

Tekst u *Dossiers secrets* (Tajnim dosjeima) i dalje govori o redu Hrama. Osnivači templara su posebno navedeni: "Hugues de Payen, Bisol de St. Omer i Hugues, grof od Champagne, zajedno s pripadnicima Sionskog reda, Andre de Montbardom, Archambaud de Saint-Aignanom, Nivard de Montdidierom, Gondemarom i Rossalom".

Od prije smo znali za Huguesa de Payena i Andrea de Montbarda, ujaka sv. Bernarda. Znali smo i za Huguesa, grofa od Champagne, koji je darovao zemlju za opatiju sv. Bernarda u Clairvauxu, postao templarom 1124., (zaklinjući se na vjernost vlastitom vazalu) i primio od biskupa iz Chartresa ono pismo koje smo naveli u trećem poglavlju. Iako je veza grofa od Champagne bila dobro poznata, nikada ga prije nismo vidjeli navedenog kao jednog od osnivača reda. U *Dossiers secrets* on to jest, a Andre de Montbard, ujak iz sjene sv. Bernarda naveden je kao pripadnik Sionskog reda, znači drugog reda koji prethodi redu Salomonova hrama i igra ulogu posrednika u stvaranju templara.

No to nije sve. Tekst u *Dossiers secrets* kazuje da je u ožujku 1117. Baudouin I "koji je dugovao svoje prijestolje Redu hrama", bio "obvezan" posredovati pri ustanovljavanju Reda hrama na području Saint Leonard kod Ake. Vlastitim istraživanjem otkrili smo da je Saint Leonard kod Ake bio zapravo jedan od feuda Sionskog reda. Nije nam međutim bilo jasno zašto bi Baudouin bio "obvezan" posredovati u stvaranju templara. Glagol *obliger* svakako podrazumijeva određeni stupanj prinude ili pritiska, a iz navoda u *Dossiers secrets* je proizlazilo da je taj pritisak uspješno izveo Sionski red - kojemu je Baudouin "dugovao svoje prijestolje". Ako je to točno, onda je Sionski red bio vrlo utjecajna i moćna organizacija koja je mogla ne samo dodjeljivati prijestolja, nego i tjerati kraljeve da izvršavaju određene zapovjedi.

Ako je Sionski red zaista bio odgovoran za izbor Godfroija de Bouillona, onda je Baudouin, njegov mlađi brat, doista "dugovao svoje prijestolje" njihovom utjecaju. Kao što smo već prije otkrili, bilo je neospornih dokaza o postojanju Reda sv. Hrama, barem u samom začetku, barem četiri godine prije prihvaćene 1118. godine. Baudouin je 1117. godine bio bolestan i čekala ga je skoro smrt, pa je stoga moguće da su Vitezovi templari *ex officio* djelovali puno prije 1118. godine, možda kao vojna ili administrativna sila Sionskog reda smještenog u utvrđenoj opatiji. Postoji mogućnost i da je kralj Baudouin na smrtnoj postelji pritisnut bolešću, Sionskim redom, ili i jednim i drugim, dodijelio templarima neki službeni položaj, učinio ih zakonitim, javnim redom.

Još smo istražujući templare počeli nazirati mrežu zamršenih, i neuhvatljivih veza i nejasnih tragova nekog plana možda vrlo velikog

opsega. Na osnovi tih veza stvorili smo probnu hipotezu za koju nismo mogli znati je li točna ili nije. Ipak, tragovi nekakvog plana počeli su se jasnije nazirati, što slijedi iz djelića mozaika koje smo prikupili:

- 1) Krajem jedanaestog stoljeća nepoznata je skupina redovnika iz Calabrije stigla u Ardene, gdje su ih je dobrodošlicom dočekala tetka i pomajka Godfroija de Bouillona, uzela ih pod zaštitu i darovala zemlju u Orvalu.
- 2) Moguće je da je u ovoj skupini bio i Godfroijev osobni staratelj, koji je bio jedan od zagovaratelja prve križarske vojne.
- 3) Nešto prije 1108. godine redovnici odlaze iz Orvala i nestaju. Iako nema zapisa o njihovom odredištu, to je mogao biti Jeruzalem. Petar Pustinjak je svakako bio na brodu za Jeruzalem, a ako je on bio jedan od redovnika u Orvalu, vjerojatno je da su mu se subraća poslije pridružila.
- 4) Godine 1099. pada Jeruzalem i Godfroiju nudi prijestolje neko tajno vijeće, čiji vođa, kao i redovnici iz Orvala, potječu iz Calabrije.
- 5) Godfroi zapovijeda da se na Sionskom brdu sazida opatija koju nastanjuje istoimeni Red - Red čiji su članovi možda i one osobe koje su Godfroiju ponudile prijestolje.
- 6) Godine 1114. vitezovi templari bili su djelatni, iako tek možda kao oružna pratnja Sionskog reda. Međutim o osnutku templara ne govori se sve do 1117. godine, a javnosti su postali poznati tek sljedeće godine.
- 7) Sveti Bernard, član cistercitskog reda koji je u to vrijeme na rubu ekonomske propasti, 1115. godine nameće se kao jedan od najistaknutijih kršćanskih govornika. Do tada siromašni cisterciti, ubrzo postaju jedan od najutjecajnijih i najbogatijih ustanova u Europi.
- 8) Godine 1131. sveti Bernard dobiva opatiju Orval, koju su nekoliko godina prije nastanjivali redovnici iz Calabrije. Orval postaje cistercitsko boravište.
- 9) Cijelo to vrijeme neki nejasni likovi promiču kroz ove događaje i potpuno ih nejasno povezuju. Grof od Champagne daruje zemlju za opatiju svetog Bernarda u Clairvauxu, ustanovljuje dvor u

Troyesu, odakle se poslije pojavljuju romanse o Gralu i godine 1114. razmišlja o pristupu templarima - čiji prvi znani veliki majstor, Hugues de Payen, je otprije njegov vazal.

- 10) Andre de Montbard - ujak svetog Bernarda i navodno pripadnik Sionskog reda - zajedno s Huguesom de Payenom osniva vite-zove templare. Ubrzo nakon toga dva Andreova brata pridružuju se svetom Bernardu u Clairvauxu.
- 11) Sveti Bernard počinje oduševljeno predstavljati templare u javnosti, doprinosi njihovom službenom udruživanju i sastavljanju njihova pravilnika - koji je u osnovi isti kao i u cistercita, Bernardova vlastita reda.
- 12) Otprilike između 1115. i 1140. godine i cisterciti i templari počinju napredovati i stječu mnogo novca kao i zemljišne posjede.

Opet smo se zapitali je li se ovo mnoštvo zapletenih veza dogodilo slučajno. Pred nama su bili neki ljudi, događaji i pojave među kojima nije bilo značajne veze. Nismo bili sigurni jesu li se oni "slučajno" preklapali ili ne. Jesmo li imali posla s nekakvim planom kojega je zamislio i provodio ljudski čimbenik i je li taj čimbenik mogao biti Sionski red?

Louis VII i Sionski priorat

"Prioratski spisi" nisu govorili o djelatnostima Sionskoga reda između 1118. - kada su službeno utemeljeni templari - i 1152. godine. Čini se da je cijelo to vrijeme Sionski red bio u Svetoj Zemlji, smješten u opatiji pokraj Jeruzalema. Tek je po povratku s druge križarske vojne francuski kralj Louis VII, kako se navodi, sa sobom poveo devedeset i pet članova Reda. U kojemu su svojstvu oni mogli pratiti kralja i zašto im je on pružio pomoć, ostaje nepoznato, ali ako je Sionski red zaista bio sila iza templara, tu se pruža objašnjenje, jer je Louis VII bio veliki dužnik templara zbog novčane i vojne potpore koju su mu pružili. U svakom slučaju je Sionski red, kojega je pedeset godina prije stvorio Godfroi de Bouillon, godine 1152., ustanovio ili ponovo ustanovio svoje uporište u Francuskoj. Tekst navodi da su šezdeset i dva člana Reda bila smještena u "velikom samostanu" Svetoga Samsona u Orleansu, kojega im je darovao kralj

Louis. Sedmorica su se uključili u borbene redove vitezova templara, a dvadeset i šestoro - u dvije skupine po trinaest - ih je ušlo u "mali samostan Sionskog brda", smješten u Saint Jean le Blancu u okolici Orleansa.

Pokušavajući provjeriti ove navode odjednom smo otkrili da se nalazimo na sigurnom tlu. Povelje kojima je Louis VII uspostavio Sionski red u Orleansu još uvijek postoje. Njihove kopije objavljene su na mnogim mjestima, a izvornike je moguće vidjeti u gradskim arhivima Orleansa. U tim istim arhivima nalazi se i bula pape Aleksandra III iz 1178. koja službeno potvrđuje posjede Sionskog reda. Ti posjedi svjedoče o bogatstvu, snazi i utjecaju Sionskog reda. To su bile kuće, velika zemljišna imanja u Pikardiji, u Francuskoj (uključujući i Svetog Samsonau Orleansu), Lombardiji, Siciliji, Španjolskoj, Kalabriji, i naravno mnoštvo posjeda u Svetoj Zemlji, uključujući i Svetog Leonarda u Aki. U arhivima Orleansa postojalo je do Drugog svjetskog rata najmanje dvadeset povelja u kojima se spominjao Sionski red. Nakon bombardiranja grada 1940. godine, ostale su samo tri.

"Sječa brijesta" u Gisorsu

Ako se može vjerovati "Prioratskim spisima", 1188. je bila ključna godina podjednako za Sion i Vitezove templare. Godinu dana prije, 1187., Jeruzalem je pao u ruke Saracena uglavnom zbog brzopletosti i nesposobnosti Gerarda de Rideforta, velikog majstora templara. Tekst u *Dossiers secrets* govori znatno oštrije, ne spominje pre nagljivanje ni nesposobnost, nego "izdaju", što je doista gruba riječ. Ne objašnjava se kakva je to bila "izdaja", ali se kaže da je njen ishod bio povratak svih pripadnika Siona u Francusku, vjerojatno u Orleans. Ova je tvrdnja vrlo logična, jer su Saraceni osvojivši Jeruzalem osvojili i opatiju na Sionskom brdu. A kako su bili lišeni svoga uporišta u Svetoj Zemlji, ne iznenađuje mogućnost da su žitelji opatije potražili utočište u Francuskoj, gdje je od prije postojao novi stožer.

Događaji iz 1187. godine, "izdaja" Gerarda de Rideforta i pad Jeruzalema, ubrzali su, čini se, nesretni raskol između Sionskog reda i templara. Nije potpuno jasno zašto se to moralo dogoditi, no u *Dossiers secrets* se navodi da je sljedeća godina donijela odlučujuću

prekretnicu u poslovima oba Reda. Smatra se da je 1188. godine došlo do formalnog razdvajanja dvaju ustanova. Sionski red, koji je stvorio Vitezove templare, prao je ruke od svojih proslavljenih štićenika. "Roditelj" se službeno odrekao "djeteta". Navodno je taj raskid obilježen nekom vrstom obreda, a u *Dossiers secrets* i u drugim "Prioratskim dokumentima" se o tom raskidu govori kao o "sječi brijesta", koja se, navodno, dogodila u Gisorsu.

Izvjješća o tome su zbrkana i nejasna, no i povijest i predaja potvrđuju da se nešto vrlo neobično dogodilo u Gisorsu 1188. godine i da je tom prilikom zaista posječen jedan brijest. Posjed oko tvrđave prekrivala je livada zvana *Champ Sacre*, Sveto polje, a srednjovjekovni ljetopisci navode da se to mjesto smatra svetim još od pretkršćanskih vremena, i da je tijekom dvanaestog stoljeća bilo mjesto brojnih susreta engleskih i španjolskih kraljeva. U sredini Svetog polja stajao je jedan stari brijest, a 1188. godine, za vrijeme susreta Henrika II engleskog i Filipa II francuskog, iz nekog neznalog razloga taj je brijest postao predmetom ozbiljnog, krvavog sukoba.

Jedno izvješće o tome kazuje da je taj brijest stvarao jedinu hladovinu na Svetomu polju. Govorilo se da je star više od osamsto godina i širok da su devetorica ljudi, držeći se za ruke, jedva mogli obuhvatiti njegovo deblo. Smatra se da se Henrik II sa svojom pratnjom sklonio u hladovinu ovog drveta, prepuštajući francuskog vladara, koji je stigao poslije, nemilosrdnoj sunčevoj toplini. Trećeg dana pregovora Francuzi su postali razdražljivi zbog vrućine. Oklopnici su jedni drugima dobacivali uvrede, poletjela je strijela iz redova Henrikovih najamnika iz Walesa, a to je izazvalo juriš Francuza koji su bili brojčano nadmoćniji. Englezi su potražili spas unutar zidina Gisorsa, dok su Francuzi navodno u bijesu posjekli drvo. Filip II je nakon toga uvrijeđen odjurio u Pariz rekavši da se nije došao u Gisors igrati drvosječe.

Ova priča je jednostavna i čudnovata, što je svojstveno Srednjem vijeku i zadovoljava se površnim pripovijedanjem. Istodobno ona među redovima ukazuje na nešto važnije, a to je izostanak objašnjenja i motiva. Sama po sebi ta priča je apsurdna i možda namjerno lažno ispričana, kao što je to slučaj s pričama vezanima uz osnivanje reda Podvezice. Ipak, neka druga izvješća potvrđuju tu priču ali bez pojedinosti.

Jedna druga kronika govori da je Filip navodno upozorio Henrika da namjerava srušiti to drvo, na što je Henrik uzvratio pojačavajući stablo brijesta željeznim šipkama. Sljedećeg dana Francuzi su nauružali pet eskadrona pod vodstvom istaknutih velikaša. Eskadroni su napredovali prema brijestu, a za njima stolari sa sjekirama i čekićima. Kaže se da je uslijedila bitka u kojoj je sudjelovao i Rikard Lavljeg Srca, Henrikov najstariji sin i nasljednik, pokušavajući zaštititi drvo pri čemu je proliveno dosta krvi. Francuzi su ipak u smiraj dana zauzeli polje i drvo je sasječeno.

Ovo drugo izvješće ukazuje na nešto više od beznačajnog sukoba ili manje čarke. Tu se navješta prava bitka s brojnim sudionicima, a vjerojatno i brojnim žrtvama, međutim, nijedan Rikardov životopis ne govori mnogo o tom događaju, niti ga istražuje.

"Prioratske spisi" su ponovno potvrdili kako pisana povijest tako i predaje, barem po tome što se neobičan sukob dogodio u Gisorsu 1188. godine i da je tom prilikom sasječen jedan brijest. Nigdje se izričito ne povezuje taj događaj s vitezovima templarima ili sa Sionskim redom, no s druge strane su izvješća o tom događaju suviše neodređena, oskudna, nerazumljiva i proturječna da bismo ih prihvatili kao konačne. Velika je vjerojatnost da su templari prisustvovali tom događaju, jer su Rikarda I često pratili vitezovi toga Reda, a grad Gisors je trideset godina prije povjeren templarima.

Postojeća svjedočanstva ukazuju da je svakako moguće i čak vrlo vjerojatno da je "sječa brijesta" značila nešto više ili nešto drugo od onoga što iznosi izvješće sačuvano za buduće naraštaje. Ako se uzme u obzir koliko su preostala izvješća neobična, ne bi trebalo iznenaditi da je tu bilo upleteno još nešto, ono što je povijest previdjela ili što možda nije nikada obznanjeno. To nešto je u ostalim izvješćima izneseno nekom vrstom alegorije koja istodobno iznosi, ali i skriva sadržaj puno većega značenja.

Ormus

"Prioratski spisi" govore da su od 1188. godine Vitezovi templari bili samostalni. Nisu više potpadali pod vlast Sionskoga reda, niti su bili njegovo vojno i administrativno sredstvo. Od 1188. nadalje templari su službeno bili slobodni slijediti vlastite težnje i ciljeve, ići vlastitim putom kroz naredna stoljeća sve do strašne propasti

1307. godine. U međuvremenu, od 1188. godine i sam je Sionski red, kako se navodi, temeljito administrativno preustrojen.

Tvrđi se da su Sionski i templarski red do 1188. godine imali zajedničkog velikog majstora, iz čega slijedi da su Hugues de Payen i Bertrand de Blanchefort predsjedali objema ustanovama istodobno. Od 1188. godine i "sječe brijesta", Sionski je red birao vlastitoga velikog majstora koji nije bio ni u kakvoj vezi s templarima. "Prioratski spisi" navode da je prvi takav majstor bio Jean de Gisors.

Iznosi se također daje 1188. godine Sionski red promijenio ime u Sionski priorat i to se ime navodno zadržalo sve do danas, ali je kao neka vrsta podnaslova redu dodano neobično ime "Ormus". Misli se da su taj podnaslov koristili sve do 1306., dakle do godine koja je prethodila uhićenju francuskih templara. Znamen "Ormusa" sadržava i neki oblik akrostiha ili anagrama sastavljenog od niza važnih riječi i simbola. "*Ours*" na francuskom znači medvjed, a *ursus* na latinskom, što je bio odjek, kako je postalo jasno, Dagoberta II i merovinške dinastije. *Orme* je francuska riječ za brijest. Or je, dakako, zlato. A *M*, koje čini okvir obuhvaćajući ostala slova nije samo *M*, nego i astrološki znak za Virgo (djevicu), što je u jeziku srednjovjekovne ikonografije označavalo blaženu Djevicu Mariju.

Naša istraživanja nisu otkrila spomen nekog srednjovjekovnog reda ili ustanove pod nazivom Ormus. U ovom slučaju nismo mogli naći potvrdu teksta iz *Dossiers secrets*, pa čak ni posredne dokaze koji bi govorili u prilog vjerodostojnosti te tvrdnje. S druge strane, "Ormus" se pojavljuje u dva potpuno različita konteksta. Ima važnu ulogu u zoroasterskoj misli i u gnostičkim tekstovima, gdje je izjednačen s principom svjetla. To ime ponovno se pojavljuje među osobama koje su bile proglašene rodonačelnicima slobodnoga zidarstva u osamnaestom stoljeću. Slobodnozidarska učenja kazuju da je Ormus bilo ime velikog egipatskog mudraca i mistika, gnostičara iz Aleksandrije, za kojega se misli da je živio i tijekom prvih godina kršćanskog razdoblja. Godine 46. po Kr. navodno je njega, kao i šest njegovih sljedbenika na kršćanstvo obratio jedan od Isusovih učenika, sveti Marko. Navodno je, također, iz ovog obraćenja nastala i nova sljedba ili red koji je spajao načela ranog kršćanstva s učenjima drugih, još starijih mističnih škola. Ova se priča, koliko je nama poznato, ne može dokazati, no istodobno je, vjerojatna. Aleksandrijaje tijekom

prvog stoljeća po Kristu bila istinsko stjecište mističkih djelatnosti, raskrižje na kojemu su se susretala židovska, mitraistička, Zaratu-strina, pitagorejska, hermetička i neoplatonistička učenja, miješajući se s mnogim drugima. Skupljali su se učitelji svih mogućih vrsta i ni najmanje ne bi čudilo da je jedan od njih prihvatio ime koje označava princip svjetlosti.

Slobodnozidarska predaja kazuje da je godine 46. Ormus darovao svom novostvorenom "Redu izabranika" poseban simbol prepoznavanja - crveni ili ružin križ. Naravno, crveni križ se poslije našao na grbu vitezova templara, ali smisao teksta u *Dossiers secrets* i u drugim "Prioratskim spisima" je nedvosmisleno jasan. Čitatelj je u Ormusu trebao prepoznati podrijetlo takozvanog Rose-Croix ili rosenkreuzera. Godine 1188. Sionski priorat je usvojio još jedan podnaslov uz Ormusa, red Istine Ružina križa (l'Ordre de la Rose-Croix Veritas).

Tlo na kojemu smo se nalazili činilo nam se nesigurnim, a tekst u "Prioratskim spisima" postajao je sumnjiv. Bili su nam poznati suvremeni "rosenkreuzeri" u Kaliforniji, kao i druge suvremene organizacije, koje polažu pravo na priznavanje podrijetla koje se gubi u magli drevne prošlosti i uključuje mnoštvo velikana cijeloga svijeta. Red Ružina križa koji potječe iz 1188. godine izgledao nam je na sličan način sumnjivo.

Frances Yates uvjerljivo je pokazala da nema poznatoga svjedočanstva o "rosenkreuzerima" (ne pod tim imenom) prije početka sedamnaestog stoljeća - ili možda posljednjih godina šesnaestog stoljeća. Mit koji prati taj legendarni Red stvoren je otprilike 1605. godine, a potaknule su ga deset godina poslije tri zasebno napisane žestoke rasprave iz 1614, 1615. i 1616. godine. Te su rasprave obznanile postojanje tajnoga bratstva ili udruženja mističkih "izabranika" koje je osnovao Christian Rosenkreuz - rođen 1387. i umro u dubokoj starosti 1484. Danas je šire prihvaćeno da su Christian Rosenkreuz i njegovo tajno društvo bili izmišljeni u svrhu obmane koju nitko do sada još nije odgonetnuo, iako je ona svojevremeno proizvela neke političke posljedice. Autor jedne od triju spomenutih rasprava, čuvenog "*Kemijskog vjenčanja Christiana Rosenkreuzera*", napisanog 1616. godine bio je Johann Valentin Andrea, njemački pisac i teolog koji je živio u Wurtembergu i koji je priznao da je *Kemijsko vjenčanje* sastavio kao "*ludibrium*", lakrdiju ili možda komediju, u onom

smislu koji vezujemo uz Dantea ili Balzaca. S razlogom se može vjerovati da je Andrea sastavio i druge rasprave o rosenkreuzerima ili da je to učinio netko od njegovih suradnika. U svakom slučaju to je bilo ishodište iz kojega su potekli rosenkreuzeri kakve ih danas poznajemo.

Ako su "Prioratski spisi" točni, onda rosenkreuzeri nisu bili plod obmane iz sedamnaestog stoljeća, nego tajni red ili društvo koje je zaista postojalo, istinsko tajno bratstvo ili udruženje. Ono je imalo politički, a ne prvenstveno mistički značaj i starije je 425 godina nego što je javnosti bilo poznato, dakle dva stoljeća je prethodilo svom navodnom osnivaču.

Za ove tvrdnje također nismo našli dokaze na koje bismo se mogli osloniti. Ruža je svakako bila mistični simbol od pradavnih vremena, a osobito je bila moderna u Srednjem vijeku - nalazimo je u popularnom *Romanu o ruži* (Le roman de la rose) Jeana de Meunga, kao i u Danteovu *Raju* (Paradiso). Crveni križ je također bio tradicionalni simbolički motiv. Ne samo što je bio znak Vitezova templara, nego je poslije postao križem svetoga Juraja kojega je usvojio red Podvezice stvoren tridesetak godina nakon ukinuća templara. No uz sve to mnoštvo ruža i crvenih križeva kao simboličkih motiva, nigdje nije bilo dokaza o postojanju neke ustanove ili reda, a još manje tajnog društva.

Frances Yates, s druge strane tvrdi, da su tajna društva postojala puno prije "rosenkreuzera" sedamnaestog stoljeća, kao i da su ta društva bila "rosenkreuzerska" po političkim i filozofskim uvjerenjima, ali ne i svojim imenom. Ona je u razgovoru s našim suradnikom opisala Leonarda kao "Rosenkreuzera", koristeći taj izraz kao metaforu njegovih vrijednosti i stavova. No to nije sve. Kada je zanimanje za "rosenkreuzere" u Europi bilo na vrhuncu, 1629. godine, župnik Gisorsa, Robert Denyau, napisao iscrpnu povijest Gisorsa i obitelji Gisors. U tom rukopisu Denyau izričito tvrdi da je Ružin križ osnovao Jean de Gisors 1188. godine, što znači da postoji potvrda iz sedamnaestog stoljeća koja ponavlja tvrdnje iz "Prioratskih spisa". Rukopis Denyaua nastao je četiri i pol stoljeća poslije događaja koje opisuje, no ipak predstavlja značajnu mogućnost potvrde, a to što potječe iz Gisorsa, čini ga još zanimljivijim.

Ostao nam je, dakle, samo navještaj pravog dokaza. "Prioratski spisi" su se do toga trenutka pokazali zapanjujuće točnima, pa ih nismo bili spremni nepromišljeno odbaciti. Nismo ih također bili spremni slijepo prihvatiti bez dodatnih pitanja, ali smo se suzdržali od konačne prosudbe.

Priorat u Orleansu

"Prioratski spisi" su osim veličanstvenih tvrdnji pružali i sasvim drukčije podatke, sitne pojedinosti koje su se činile toliko obične i nevažne da nam je često izmicao njihov značaj. Istodobno je beznačajnost tih podataka govorila u prilog njihove istinitosti, jer nam se činilo kako nema svrhe izmišljati i mijenjati tako sitne detalje. Pokazalo se da je mnoge te detalje bilo moguće provjeriti.

Navodi se, da je Girard, opat "malog priorata" u Orleansu između 1239. i 1244. godine ustupio komad zemlje u Aki teutonskim vitezovima. Nije jasno zbog čega je to uopće u spisima navedeno, no navod smo uspjeli provjeriti. Postoji prava povelja iz 1239. godine i na njoj se nalazi Girardov potpis.

Slični, iako nešto poticajniji podaci ponuđeni su i o jednom opatu po imenu Adam koji je upravljao "malim prioratom" u Orleansu 1281. godine. "Prioratski spisi" navode da je on ustupio komad zemlje blizu Orvala redovnicima koji su tada stanovali u tamošnjoj opatiji - cistercitima, koji su se u nju uselili pod zaštitom svetoga Bernarda stotinu i pedeset godina prije. Nismo mogli naći pisane dokaze o ovoj, no postoje povelje koje svjedoče o brojnim sličnim poslovima. Posebno je zanimljiva ponovna pojava Orvala koji je zauzimao važno mjesto u našem istraživanju. Čini se da je spomenuti komad zemlje bio veoma značajan jer "Prioratski spisi" kazuju da je Adam izazvao bijes sionske subraće zbog toga darivanja tako da je, čini se, bio prisiljen odreći se svojega položaja. Činu abdiciranja, kako navode *Dossiers secrets*, prisustvovao je Thomas de Sainville, Veliki majstor Reda svetog Lazara.

Nakon toga Adam je otišao u Aku, pobjegao iz grada nakon što su ga osvojili Saraceni i umro na Siciliji 1291. godine.

Povelju o abdikaciji nismo uspjeli pronaći, no Thomas de Sainville je bio Veliki majstor reda svetog Lazara 1281. i njegovo sjedište

bilo je u blizini Orleansa, gdje se navodno Adamovo abdiciranje i dogodilo. O tome da je Adam otišao u Aku, nema nikakve sumnje, jer je tamo potpisao dva proglasa i pisma u kolovozu 1281. te u ožujku 1289.

"Glava" templara

"Prioratski spisi" navode da Sionski priorat nije bio nastavak Reda hrama, ni iz njega izveden, nego se naglašava da razdvajanje dva Reda potječe od "sječe brijesta" 1188. godine. Međutim, očito su i dalje postojali neki prijateljski odnosi jer je "godine 1307. Guillaume de Gisors primio zlatnu glavu, Caput LVIII^m od reda Hrama".

Na tu tajanstvenu glavu naišli smo prije, dok smo istraživali templare, no ovaj put nam se povezivanje te glave sa Sionom i naizgled utjecajnom obitelji Gisors učinilo sumnjivim - kao da su "Prioratski spisi" željeli naznačiti jake i duboke veze. Ipak, na ovome smo mjestu pronašli jedan od najčvršćih i najjazzovnijih dokaza. Evo što kazuju službeni zapisnici Inkvizicije:

Čuvar i upravitelj templarskih dobara u Parizu je nakon uhićenja bio kraljev čovjek po imenu Villiam Pidoye. Na dan 11. svibnja 1308. godine on je pred inkvizitorima izjavio da je on za vrijeme uhićenja Vitezova templara, zajedno sa svojim kolegom Guillaume de Gisorsom i nekim Raynierom Bourdonom, po naredbi Inkvizicije morao izložiti sve kipove od kovina ili drveta koje su našli. Medu templarskim stvarima našli su i veliku pozlaćenu glavu od srebra... lik žene koju je Guillaume 11. svibnja iznio pred Inkviziciju. Glava je nosila oznaku "CAPUT LVIII^m".

Glava nas je nastavila zbunjivati, ali su nas zbunile i okolnosti pod kojima se pojavio Guillaume de Gisors. Navodi ga se kao suradnika Villiama Pidoyea, jednoga od ljudi kralja Filipa. Drugim riječima on je, poput Filipa, bio neprijatelj templara i sudjelovao u napadu na njih. "Prioratski spisi", pak, navode da je Guillaume bio veliki majstor Sionskog priorata. Znači li to da je Sion podupirao Filipovu akciju protiv templara i možda s njime surađivao? Neki "Prioratski spisi" ukazuju da je moglo biti tako, da je Sion na neki neodređeni način

dao ovlast i sam upravljao raspuštanjem neposlušnih štićenika. S druge strane, "Prioratski spisi" ukazuju da je Sion pokazao i neki oblik očinske zaštite prema nekim templarima posljednjih dana Reda. Ako je to istina, Guillaume de Gisors je mogao biti "dvostruki špijun". Sasvim je moguće da je on bio odgovoran što se saznalo za Filipove planove, da je bio posrednik preko kojega su templari dobili upozorenje o kraljevim planovima protiv njih. Ako je nakon formalnog razdvajanja 1188. godine Sion nastavio tajno nadzirati poslove templara, Guillaume de Gisors je djelomično mogao biti odgovoran za temeljito uništavanje dokumenata Reda, kao i za neobjašnjivi nestanak njihova blaga.

Veliki majstori templara

Osim niza podataka o kojima smo prije govorili, *Dossiers secrets* sadržavali su i tri popisa. Prvi je potpuno jasan, najmanje zanimljiv i istodobno najmanje sumnjiv. To je popis opata koji su upravljali zemljama Sionskog priorata u Palestini između 1152. i 1281. Naše istraživanje je potvrdilo točnost popisa koji se javlja i drugdje, neovisno o *Dossiers secrets*, u pristupačnim i vjerodostojnim izvorima. Ti se popisi podudaraju s *Dossiers secrets*, osim što im nedostaju dva imena. U ovom slučaju "Prioratski spisi" ne samo da se slažu s povijesnim činjenicama koje se mogu provjeriti, nego i popunjavaju neke praznine.

Drugi popis u *Dossiers secrets* navodi velike majstore Vitezova templara od 1118. do 1190., od službenog osnutka templara do njihovog odvajanja od Siona i "sječe brijesta" u Gisorsu. Popis se činio sasvim običnim i ni po čemu iznimnim dok ga nismo usporedili s drugim popisima koje su navodili poznati povjesničari što su pisali o templarima. Pokazale su se velike razlike.

Gotovo svi drugi poznati popisi navode deset velikih majstora između 1118. i 1190. *Dossiers secrets* navode samo osmoricu. Veliki dio drugih popisa navodi da je Andre de Montbard, ujak svetog Bernarda, bio ne samo jedan od osnivača reda, nego i njegov veliki majstor, između 1153. i 1156. godine. Po onome što piše u *Dossiers secrets*, Andre nikada nije bio veliki majstor nego je radio iz sjene, kako je to činio tijekom cijele svoje karijere. Drugi popisi navode da je

Bertrand de Blanchefort bio šesti veliki majstor Hrama, nakon Andrea de Montbarda 1156. *Dossiers secrets* ga navode kao četvrtog majstora i to 1153. godine. Bilo je još ovakvih razlika i proturječnosti, pa nismo znali što iz toga zaključiti ni koliko ih ozbiljno shvatiti. Je li trebalo popis iz *Dossiers secrets* smatrati pogrešnim zato što se nije podudarao s popisima koje su sastavili priznati povjesničari?

Moramo naglasiti da ne postoji službeni konačan popis velikih majstora templara. Ništa slično nije sačuvano niti ostavljeno u nasljeđe. Templarski arhivi su uništeni ili nestali, a najraniji popis velikih majstora Reda potječe iz 1342. godine, dakle trideset godina od njegova uništenja i dvjesto dvadeset pet godina od njegova osnutka. Zbog svega toga su povjesničari sastavljali popise velikih majstora po saznanjima iz ondašnjih ljetopisa - po tome da je netko 1170. usput zapisao ili natuknuo nešto o nekoj osobi kao "majstoru" ili "velikom majstoru" templara. Stoga ne iznenađuje što se redosljed i vremenske odrednice od pisca do pisca razlikuju.

Ipak, neke vrlo važne pojedinosti - kako smo ih prije izdvojili - bitno razlikuju "Prioratske spise" od ostalih izvora, pa ih nismo mogli zanemariti. Morali smo utvrditi, koliko je to moguće, je li popis u *Dossiers secrets* bio plod nepažnje, neznanja ili i jednoga i drugoga. S druge strane zanimalo nas je, je li taj popis zaista bio konačan, dakle zasnovan na podacima "iznutra", podacima koji su nedostupni drugim povjesničarima. Ako je Sion zaista stvorio vitezove templare, i ako je Sion doista preživio do danas (ili njegovi spisi), s razlogom se moglo očekivati da će imati podatke koji drugdje ne postoje.

Većinu razlika između popisa u *Dossiers secrets* i onih iz drugih izvora prilično lako možemo objasniti, no za sada nije potrebno istraživati i tumačiti svaku takvu razliku. Ilustrirat ćemo jednim primjerom kako je sve moglo doći do tih nepodudarnosti. Templari su uz velikog majstora imali i niz područnih majstora - za Englesku, Normandiju, Akvitaniju, za sve krajeve u kojima su se nalazili njihovi posjedi. Postojao je također i majstor za Europu i, čini se, pomorski majstor. U dokumentima i poveljama ti lokalni ili regionalni majstori potpisivali su se kao "Magister Templi" - "Majstor hrama", a u većini slučajeva Veliki majstor bi se - zbog skromnosti, nepažnje, ravnodušnosti ili lakoumnosti - potpisivao samo kao "Magister

Templi". Drugim riječima, Andre de Montbard, područni majstor Jeruzalema bi na povelji iza svog imena imao istu oznaku kao i veliki majstor, Bertrand de Blanchefort.

Stoga nije teško shvatiti kako je povjesničar, radeći samo s jednom ili dvije povelje, i ne provjeravajući podatke drugdje, lako mogao pogrešno protumačiti stvarni Andreov položaj u Redu. Upravo takvom pogriješkom se na mnogim popisima velikih majstora našao čovjek po imenu Everard des Barres. Veliki majstor je morao prema templarskim propisima biti izabran na velikom kapitolu u Jeruzalemu i morao je tamo boraviti. Mi smo otkrili daje Everard des Barres bio područni majstor, izabran u Francuskoj, gdje je i živio, i dugo vremena nakon toga nije stupio nogom u Svetu Zemlju. Na osnovi toga moglo ga se brisati s popisa velikih majstora, kao što je i učinjeno u *Dossiers secrets*. "Prioratski spisi" su upravo na ovako akademski istančanim mjestima pokazali veliku preciznost, pa nismo mogli zamisliti da je takvo nešto naknadno smišljeno.

Više od godinu dana razmatrali smo i provjeravali popise templarskih velikih majstora. Uzeli smo u obzir radove svih pisaca o Redu koji su pisali na engleskom, francuskom i njemačkom jeziku i nakon toga provjerili njihove izvore. Proučili smo i ljetopise iz tog vremena - poput onih Guillaumea de Tyrea - i druga suvremena izvješća. Pregledali smo sve povelje koje smo mogli naći i saznali za one koje još postoje. Usporedili smo potpisnike i titule na brojnim proglasima, objavama, ugovorima i drugim ispravama templara. Na kraju ovog iscrpljujućeg istraživanja postalo je jasno da je popis u *Dossiers secrets* najtočniji, ne samo po navedenim imenima velikih majstora, nego i pripadajućim vremenskim odrednicama. Ako postoji konačan popis templarskih velikih majstora, onda je to onaj u *Dossiers secrets*.

Točnost tog popisa nije važna isključivo sama po sebi, jer je ono što je iz njega proizlazilo bilo mnogo šire. Takav je popis možda mogao sastaviti iznimno brižan istraživač, ali tada bi njegov posao bio golem. Vjerojatnije nam se činilo da je popis takve točnosti svjedočio o nekom izvoru povlaštenih, "unutarnjih" podataka, koji su do sada bili nedostupni povjesničarima.

Bez obzira jesmo li zaključili ispravno ili ne, suočili smo se s jednom neospornom činjenicom - netko je nekako dobio pristup popisu

koji je bio točniji od drugih. A kako se taj - usprkos tome što se razlikovao od drugih, prihvatljivijih popisa - pokazao često točnim, on je pridonio znatnoj vjerodostojnosti "Prioratskih spisa" kao cjeline. Ako su *Dossiers secrets* pouzdani u ovom malom dijelu, bilo je nešto manje razloga da se u njih sumnja u cjelini.

Ovakvo ohrabrenje bilo nam je nužno, a stiglo je u pravi trenutak. Da se to nije dogodilo, treći popis iz *Dossiers secrets*, popis velikih majstora Sionskog priorata, odbacili bismo od prve. Ovaj treći popis je, naime, čak i pri površnom pregledu, izgledao besmislenim.

Veliki majstori i podzemna struja

U *Dossiers secrets* su ove osobe navedene kao uzastopni veliki majstori Sionskog priorata - ili Nautonniers, što je bio službeni izraz (*Nautonnier* je stara francuska riječ koja znači "pomorac" ili "kormilar"):

<i>Jean de Gisors</i>	1188. - 1220.
<i>Marie de Saint-Clair</i>	1220. - 1266
<i>Guillaume de Gisors</i>	1266. - 1307
<i>Edouard de Bar</i>	1307. - 1336
<i>Ivana (Orleanska) de Bar</i>	1336. - 1351.
<i>Jean de Saint-Clair</i>	1351. - 1366.
<i>Blanche d'Evreux</i>	1366 - 1398.
<i>Nicolas Flamel</i>	1398. - 1418.
<i>Rene d'Anjou</i>	1418. - 1480.
<i>Iolanda de Bar</i>	1480. - 1483.
<i>Sandro Filipepi</i>	1483. - 1510.
<i>Leonardo da Vinci</i>	1510. - 1519.
<i>Connetable de Bourbon</i>	1519. - 1527.
<i>Ferdinand de Gonzague</i>	1527. - 1575.
<i>Louis de Nevers</i>	1575. - 1595.
<i>Robert Fludd</i>	1595. - 1637.
<i>Johann Valentin Andrea</i>	1637 - 1654.
<i>Robert Boyle</i>	1654. - 1691.
<i>Isaac Newton</i>	1691. - 1727.
<i>Charles Radclyffe</i>	1727. - 1746.

<i>Charles de Lorraine</i>	1746. — 1780.
<i>Maximilian de Lorraine</i>	1780. — 1801.
<i>Charles Nodier</i>	1801. — 1844.
<i>Victor Hugo</i>	1844. — 1885.
<i>Claude Debussy</i>	1885. — 1918.
<i>Jean Cocteau</i>	1918. —

Bili smo vrlo sumnjičavi kada smo prvi put vidjeli ovaj popis. S jedne strane popis uključuje više imena koja bismo očekivali naći - imena poznatih osoba koje vezujemo s "okultnim" i "ezoterijom", no s druge strane se na popisu nalazi i više čuvenih i neočekivanih imena osoba za koje ne bismo mogli zamisliti da su se bavile upravljanjem nekim tajnim društvom, no upravo su ta imena pokušavale prisvojiti razne organizacije XX -og stoljeća ne bi li ustanovile neku vrstu sumnjivog "pedigrea". Postoje popisi koje je objavio AMORC, suvremeno društvo rosenkreuzera iz Kalifornije, i oni uključuju gotovo sve značajne osobe iz povijesti i kulture zapadnoga kruga, čiji se rad podudara ili barem doticao rada samoga Reda. Neke slučajne podudarnosti ili sklonosti tumače se pogrešno kao "istaknuto članstvo", pa se tako kazuje da su Dante, Shakespeare, Goethe i brojni drugi bili rosenkreuzeri - zato što su navodno imali članske iskaznice i redovito plaćali članarinu.

Isprva je naš stav prema popisu koji smo naveli bio podjednako ciničan. Među imenima koja su predvidljiva, povezanim s "okultnim" i "ezoteričnim", ovdje su se isticali Nicolas Flamel, najpoznatiji srednjovjekovni alkemičar s bogatom dokumentacijom; Robert Fludd, filozof iz sedamnaestog stoljeća, koji je bio predstavnikom hermetičke misli i drugih tajnih znanosti; i Johann Valentin Andrea, njemački suvremenik Fludda, koji je, između ostaloga, napisao neke od radova što su razvili mit o veličanstvenom Christianu Rosenkreuzu. Tu su također i imena Leonarda da Vinci i Sandra Filipepija, kojega bolje poznajemo pod imenom Botticelli, kao i imena istaknutih znanstvenika poput Roberta Boylea i sir Isaaca Newtona, a među velikim majstorima Sionskog priorata devetnaestog i dvadesetog stoljeća našle su se, navodno, i iznimno značajne osobe s područja kulture i književnosti kao što su bili Victor Hugo, Claude Debussy i Jean Cocteau.

Sa svim tim imenima popis iz *Dossiers secrets* nije mogao ne izgledati sumnjivo, jer je bilo gotovo nezamislivo da su navedeni ljudi upravljali tajnim društvom, a pogotovo tajnim društvom koje se bavilo "okultnim" i "ezoterijom". Čovjeku dvadesetoga stoljeća je teško povezati Newtona i Boylea s "okultnim" i "ezoterijom", pa čak i Hugoa, Debussyja i Cocteaua, koji su se tim stvarima bavili, no u brojnim i temeljitim istraživanjima njihovih života i djela nikada nije bilo spomena da su bili "veliki majstori" nekog tajnog društva.

S druge strane na tom se popisu ne nalaze samo poznata imena. Većina tih imena pripada europskim plemićima visoka roda od kojih su mnogi nepoznati ne samo široj publici, nego i profesionalnim povjesničarima. Guillaume de Gisors je, 1306. navodno uredio Sionski priorat kao "hermetičnu slobodnozidarsku ložu", a njegov djed, Jean de Gisors, je navodno bio prvi neovisni veliki majstor Sionskog priorata koji je preuzeo taj položaj nakon "sječe brijesta" i odvajanja od templara 1188. Nema sumnje da je Jean de Gisors bio povijesna osoba. Rođen je 1133., a umro je 1220. Spominje se u brojnim poveljama i bio je barem imenom gospodar čuvene tvrđave u Normandiji, gdje su se održavali tradicionalni susreti engleskih i francuskih kraljeva i gdje se dogodila sječa brijesta 1188. g. Čini se daje Jean bio moćan i bogat veleposjednik, koji je sve do 1193. godine bio vazal engleskog kralja, a zna se da je gospodario i imanjem u Engleskoj, u Sussexu, i posjedom Titchfield u Hampshireu. *Dossiers secrets* navode da je 1169. sreo Thomasa Becketa u Gisorsu, iako se ne navodi svrha tog susreta. Mi možemo potvrditi da je Becket bio 1169. u Gisorsu, pa postoji mogućnost da se susreo s gospodarom tvrđave, no zapis o tome susretu nismo uspjeli pronaći.

Ukratko, osim nekoliko laskavih pojedinosti, Jean de Gisors nije za sobom ostavio mnogo tragova. Činilo se da se njegova uloga u povijesti svela na postojanje i titulu. Nismo mogli naći naznake o onome što je radio - što mu je moglo donijeti slavu ili opravdati uspon na položaj velikog sionskog majstora. Ako je popis velikih majstora bio vjerodostojan, što je Jean učinio da se našao na tome popisu? A ako je popis nastao poslije, zašto je u njega uvršten netko tko nije ništa važno napravio?

Činilo nam se kako postoji samo jedno moguće objašnjenje, iako ono nije doista mnogo objašnjavalo. Poput drugih plemićkih imena

s popisa velikih sionskih majstora, Jean de Gisors se pojavljivao u zamršenim rodoslovljima koja su se pojavljivala i na drugim mjestima u "Prioratskim spisima". On je, čini se, zajedno s drugim plemićima, pripadao gustoj šumi obiteljskih stabala čiji je korijen bila merovinška dinastija. Stoga je izgledalo očito da je Sionski priorat bio u dobroj mjeri domaće naravi. Izgledalo je da je Red, na neki način, u bliskoj vezi s krvnom linijom i lozom. Možda je upravo ta povezanost s krvnom linijom ili lozom bila objašnjenje za pojavu raznih imena s titulama na popisu velikih majstora.

Prema navedenom popisu, čini se da su se na položaju velikog sionskog majstora izmjenjivali pojedinci koji su pripadali u dvije različite skupine. S jedne strane tu su prisutni velikani koji su kroz ezoteriju, umjetnost ili znanost ostavili trag u zapadnoj tradiciji, umjetnosti i kulturi, a s druge strane tu su pripadnici isprepletene mreže plemenitaških, a ponekad i kraljevskih obitelji. To neobično suprotstavljanje do neke je mjere povećavalo istinitost tog popisa, jer ako je netko imao želju "izmiješati pedigre", ne bi bilo smisla uvesti tako mnogo nepoznatih ili davno zaboravljenih plemića. Ne bi bilo smisla uključiti Charlesa de Lorrainea, austrijskog feldmaršala iz osamnaestog stoljeća, rođaka Marije Terezije, koji se pokazao izrazito nesposobnim na bojnopolju i kojega je iz bitke u bitku poražavao Fridrih Veliki Pruski.

U ovom segmentu Sionski priorat se čini i skroman i realističan. On ne tvrdi da je djelovao pod okriljem iznimnih genija, nadljudskih "majstora", prosvijetljenih izabranika, svetaca, mudraca ili besmrtnika. Naprotiv, on priznaje da su njegovi veliki majstori bili i grješna ljudska bića, predstavnici ljudskoga roda - nekoliko genija, nekoliko dostojanstvenika, nekoliko "prosječnih izdanaka", nekoliko nikogovića, pa čak i nekoliko budalaša.

Morali smo se upitati zašto bi takav popis, ako je namjerno podmetnut ili lažan, uključivao tako širok raspon? Ako netko želi izmisliti popis velikih majstora, zar pri tome ne bi upotrijebio isključivo slavna imena? Ako netko želi izmiješati pedigre koji uključuje Leonarda, Newtona, Victora Hugoa, zašto među njih nije uveo i Dantea, Michelangela, Goethea i Tolstoja, a ne beznačajne ljude poput Edouarda de Bara i Maximiliana de Lorrainea? Zašto je na tom popisu bilo toliko "osrednjih veličina", čemu relativno slab pisac poput Charlesa

Nodiera, kada su postojali suvremenici poput Byrona ili Puškina? Čemu jedan jasni ekscentrik poput Cocteaua umjesto ljudi međunarodnog ugleda poput Andre Gidea ili Alberta Camusa? Kako su izostale osobe poput Poussina, čija je veza s misterijem postojala od prije? Ta su nas pitanja progonila i govorila u prilog tome da popis zaslužuje ozbiljniju prosudbu prije nego ga odbacimo kao neuspjelu varku.

Usredotočili smo se na pojedinačno proučavanje velikih majstora, njihovih životopisa, rada i dostignuća, a tijekom tog proučavanja pokušali svako ime na popisu preispitati po sljedećim točkama:

- 1) Je li postojao izravni ili neizravni osobni dodir tog majstora s njegovim neposrednim prethodnikom i nasljednikom?
- 2) Je li postojalo krvno ili neko drugo srodstvo velikog majstora s obiteljima koje su zauzimale važno mjesto u rodoslovljima "Prioratskih spisa", s bilo kojom od obitelji merovinškoga podrijetla, osobito s kućom Lorraine?
- 3) Je li veliki majstor na bilo koji način bio povezan s Rennes-le-Chateauom, Gisorsom, Stenayem, Saint Sulpiceom ili s bilo kojim drugim mjestom koje se stalno pojavljivalo tijekom prijašnjih istraživanja?
- 4) Ako se Sion određivao kao "hermetična slobodnozidarska loža", je li veliki majstor imao sklonost hermetičkoj misli i je li bio uključen u red tajnih društava?

Bilo je teško, a neki put i nemoguće, dobiti podatke o navodnim velikim majstorima prije 1400. godine, no naše ispitivanje onih kasnijih donijelo je zapanjujuće rezultate i usuglašenost. Mnogi od njih su na razne načine bili povezani s Rennes-le-Chateauom, Gisorsom, Stenayem ili Saint Sulpiceom. Većina imena s popisa bila je za kuću Lorraine povezana krvnim vezama ili neki drugi način - čak je i Robert Fludd služio kao odgajatelj sinova Henrija de Lorrainea. Od Nicolasa Flamela nadalje, svako ime s popisa, bez iznimke, bilo je povezano za hermetičku misao i često se povezivalo za tajna društva - čak i ljudi koje ne bismo odmah vezali s takvim stvarima, kao što su bili Boyle ili Newton. A samo s jednom iznimkom, svi su navodni veliki

majstori imali dodir - neki put izravno, neki put preko zajedničkih prijatelja - sa svojim predhodnicima i nasljednicima. Koliko smo uspjeli ustvrditi, postojao je samo jedan "prekid u lancu", iako ni taj, koji je, čini se, nastao u vrijeme Francuske revolucije, između Maximiliana de Lorraine i Charlesa Nodiera, nije ni u kojemu slučaj krajnje dokaziv.

U kratkoći ovog poglavlja nije moguće potanko raspraviti svakog pojedinog majstora. Neke manje poznate osobe stječu važnost samo zbog pozadine svoga doba, pa bi tumačenje te važnosti zahtijevalo duže skretanje na zaboravljene povijesne tokove, dok bi u slučaju čuvenih imena bilo nemoguće obraditi ih pažljivije samo na nekoliko stranica. Stoga smo bitno biografsko gradivo o navodnim velikim majstorima i njihovim međusobnim vezama stavili u *dodatak* knjige. Ovo će se poglavlje baviti širim društvenim i kulturnim zbivanjima u kojima je niz navodnih velikih majstora igrao zajedničku ulogu, a upravo je u takvim društvenim i kulturnim zbivanjima naše istraživanje otkrivalo, kako se čini, jasan trag ruke Sionskog priorata.

Rene d'Anjou

Iako danas gotovo nepoznat, Rene d'Anjou, a zvali su ga "dobri kralj Rene" - bio je jedan od najvažnijih ljudi europske kulture predrenesansnog doba. Rođen je 1408., a tijekom života stekao je puno naslova. Bio je grof od Bara, Provanse, Pijemonta, i Guisea, vojvoda od Calabrije, Anjoua, Lorrainea, kralj Napulja i Sicilije, kralj Aragona, Valencije, Malorce i Sardinije - te možda najzvučnija titula - kralj Jeruzalema. Ovaj posljednji naslov bio je sasvim nominalan, no podsjećao je na neprekinuti niz koji se pružao unazad do Godfroija de Bouillona, a taj su niz priznavali drugi europski velikaši. Jedna od Reneovih kćeri, Margarita d'Anjou, udala se 1445. za Henrika VI engleskog i odigrala važnu ulogu u ratu dviju ruža.

U svom ranijem dijelu, karijera Rene d'Anjoua na neki je nejasan način bila vezana s Ivanom Orleanskom. Koliko je poznato, Ivana je bila rođena u gradu Donremy, u vojvodstvu Bar, pa je morala biti Reneovom podanicom. Prvi trag u povijesti ostavila je 1429. godine, kada se pojavila u tvrđavi Vaucouleurs, nekoliko milja uzvodno od Domremya po rijeci Meuse. Predstavivši se zapovjedniku tvrđave,

objavila je svoju "božansku misiju" - da spasi Francusku od engleskih osvajača i da osigura krunidbu prijestolonasljednika, kasnijeg Karla VII. Da bi uspjela ispuniti svoju misiju trebala se pridružiti prijestolonasljedniku na njegovu dvoru u Chinonu na rijeci Loirei, daleko na jugozapadu. Međutim, ona od zapovjednika Vaucouleursa nije zahtijevala putovanje u Chinon, nego je zahtijevala posebnu audijenciju kod vojvode od Lorraine - koji je bio Reneov tast i brat njegovog djeda.

U znak uvažavanja njezinog zahtjeva, Ivani je bio odobren prijam kod vojvode u njegovoj prijestolnici u Nancyju. Rene d'Anjou je bio prisutan kada je ona stigla, i kada ju je upitao što želi, ona je otvorena odgovorila riječima koje su oduvijek zbunjivale povjesničare: "Vašega sina (zeta), konja i nekoliko dobrih ljudi da me povedu u Francusku".

U to vrijeme, a i poslije, mnogo se nagađalo o naravi Reneove i Ivanine veze. Neki, vjerojatno netočni izvori navode da su bili ljubavnici, no neprijeporna je činjenica da su se poznavali i da je Rene bio prisutan kada je Ivana započela svoju misiju. Ondašnji ljetopisci tvrde da je Rene pratio Ivanu na putu za prijestolonasljednikov dvor u Chinonu, i da je bio uz nju tijekom opsade Orleansa. Čini se kao da se tijekom narednih stoljeća nastojao izbrisati svaki trag moguće Reneove uloge u Ivaninu životu. Kasniji Reneovi biografi ne izvješćuju o njegovu boravištu ni o njegovim aktivnostima između 1429. i 1431. godine, kad je Ivanina karijera bila na vrhuncu. Pretpostavlja se da je vrijeme provodio na svom vojvodskom dvoru u Nancyju, no nema dokaza koji to potkrjepljuju.

Okolnosti govore u prilog tome da je Rene doista pratio Ivanu u Chinon, jer ako je tamo postojao vladar, onda je to bila Iolanda d'Anjou, koja je grozničavom i bezvoljnom prijestolonasljedniku ulijevala hrabrost i samopouzdanje. Iolanda je bila ta koja je uzela u zaštitu Ivanu i pružila joj službenu potporu, svladavši otpor dvora prema vidovitoj djevojci i osigurala joj ovlasti da prati vojsku do Orleansa. Iolanda je uvjerala prijestolonasljednika da bi Ivana mogla biti spasiteljica kao što je sama tvrdila, ali je i smislila da prijestolonasljednik oženi - njezinu kćer. Uz sve to ne zaboravimo da je Iolanda bila majka Rene d'Anjoua.

Proučavajući ove pojedinosti postajali smo sve više uvjereni, kao i mnogi suvremeni povjesničari, da se u pozadini zbivanja odigravala neka zamršena spletku na najvišoj razini. Što smo više propitivali uzlaznu karijeru Ivane Orleanske, to nam je sve više sličila na "namještaljku". Kao da se netko okoristio popularnom legendom o "djevici iz Lorrainea" i igrajući se masovnom psihologijom, smislio i izveo takozvanu misiju Djevice iz Orleansa. To, dakako, ne znači da je tajno društvo moralo postojati, ali se čini vrlo vjerojatnim. A ako je postojalo, čovjek koji je njime upravljao lako je mogao biti Rene d'Anjou.

Rene i tema Arkadije

Ako Rene i jest bio povezan s Ivanom Orleanskom, njegova kasnija karijera najvećim dijelom više nije bila vezana uz ratovanje. Za razliku od mnogih svojih suvremenika, Rene je bio manje ratnik, a više dvorjanin i u tom je pogledu bio čovjek ispred svoga vremena, glasnik istančanih talijanskih prinčeva renesanse. Iznimno dobro obrazovan, mnogo je pisao i sam ilustrirao svoje knjige, poeziju, mistične alegorije, kao i priručnike turnirskih pravila. Potpomagao je razvoj znanosti, a neko vrijeme u njegovoj je službi bio i Kristofor Kolumbo. Poznao je ezoterijsku tradiciju, a među njegovim se dvorjanima nalazio i židovski astrolog, stručnjak za kabalu i liječnik poznat pod imenom Jean de Sain-Remy. Prema brojnim izviješćima, Jean de Saint-Remy bio je djed Nostradamusa, čuvenog proroka iz šesnaes-toga stoljeća koji također ima ulogu u ovoj našoj priči.

Rene se zanimao za viteštvo i romanse o kralju Arturu, a čini se da se osobito bavio Gralom. Za njega tvrde da se ponosio veličanstvenim peharom od crvenog kamena, porfira, koji je, kako je sam tvrdio, upotrijebljen na svadbi u Kani. Nabavio ga je u Marseillesu, gdje se, po narodnoj predaji Magdalena iskrcala s Gralom. Neki su ljetopisci zapisali da je na peharu kojega je Rene posjedovao - možda tom istom - na samom njegovom rubu bio zagonetni zapis:

Qui bien beurra

Dieu voire.

Qui beurra tout d'une baleine

Voira Dieu et la Madelaine.

*(Koji dobro pije,
Vidjet će Boga.
Koji naskap ispije,
Vidjet će Boga i Magdalenu.)*

Bilo bi netočno smatrati Rene d'Anjou jednim od glavnih pokretača iz sjene fenomena kojega danas nazivamo renesansom. Zbog svojih brojnih talijanskih posjeda, on je proveo nekoliko godina u Italiji, a preko bliskog prijateljstva s vladajućom obitelji Sforza iz Milana, uspostavio je vezu s obitelji Medici iz Firenze. Ima dosta razloga zbog kojih smo povjerovali da je Reneov utjecaj u velikoj mjeri naveo Cosima de' Medicija da potakne niz ambicioznih projekata koji su bili predodređeni da izmijene zapadnu civilizaciju.

Godine 1439, koju je Rene proveo u Italiji, Cosimo de'Medici počeo je slati svoje ljude po svijetu u potrazi za drevnim rukopisima. Nakon toga je 1444. Cosimo osnovao prvu europsku javnu knjižnicu, Knjižnicu San Marco, i na taj način počeo osporavati isključivo pravo Crkve na znanje. Na izravni Cosimov nalog po prvi su put prevedena Platonova djela, cijeli niz neo-platonskih, pitagorejskih, gnostičkih i hermetičkih tekstova, i kao takvi, postali su lako dostupni. Cosimo je također uputio firentinsko Sveučilište da započne s učenjem grčkog jezika, nakon stanke koja je u Europi trajala gotovo sedamsto godina. Stvorio je i akademiju pitagorejskih i platonskih studija, pa je ta Akademija ubrzo potaknula otvaranje mnogih sličnih ustanova širom talijanskog poluotoka, koje su postale tvrđavama zapadne ezoterijske tradicije. Upravo je iz tih ustanova procvjetala visoka kultura renesanse.

Osim što je pridonio stvaranju akademija, čini se da je Rene d'Anjou na njih prenio i jednu od svojih omiljenih simboličkih tema - Arkadiju, koja se u post-kršćanskoj kulturi Europe javlja po prvi put upravo s njim. On je 1449. godine na svojem dvoru u Tarasconu postavio na pozornicu niz igrokaza koji su se nazivali *pas d'armes*, to su bili neobični spojevi turnira i maskerada, gdje su se vitezovi međusobno suprotstavljali, ali su u isto vrijeme izvodili neku vrstu predstave ili drame. Jedan od njegovih najčudnijih komada zvao se "Pastiričin *pa d'arm*". Pastirica, koju je tumačila njegova tadašnja ljubavnica, bila je lik iz Arkadije i utjelovljavala je filozofske i roman-

tične atribute. Upravljala je turnirom gdje su vitezovi predstavljali alegorične likove i na taj način uprizorivali sukobe vrijednosti i ideja. Predstava je bila spoj pastoralne arkadijske romanse i raskošnih svečanosti Vitezova okruglog stola i misterija svetoga Grala.

Arkadija se pojavila i na drugim mjestima u Reneovim djelima. Često je označava kao izvor ili nadgrobni kamen, a i jedno i drugo dovodi se u vezu s podzemnim tokom rijeke. Po spomenu, rijeka se obično vezivala za Alpheus, središnju rijeku iz stvarne pokrajine Arkadije u Grčkoj, koja ponire, a smatra se da ponovo izvire na vrelu kod Arethuse na Siciliji. Od najstarijih vremena antike, pa do Coleridgeovog "Kubla Kana", rijeka Alpheus smatra se svetom. Njezino ime nosi isti korijen kao i grčka riječ "alpha", koja znači "prvi" ili "izvor".

Rene je, čini se, mislio da motiv podzemnog toka obiluje simboličkim i alegorijskim značenjima. Čini se da je taj motiv podrazumijevao i "podzemnu" ezoterijsku tradiciju pitagorejske, gnostičke, kabalističke i hermetičke misli. Taj se motiv mogao odnositi i na nešto više od općeg zbira učenja, na neki stvarni podatak, na neku "tajnu" koja se prenosila tajno s koljena na koljeno. A opet, mogao se odnositi i na jednu nepoznatu i na taj način "podzemnu" krvnu lozu.

Na talijanskim akademijama pojam "podzemnog toka" poprimao je različite razine značenja, i tako se često pojavljivao da su same akademije često pridruživale pridjev arkadijske. Tako je 1502. objavljeno veliko djelo, dugačka poema pod nazivom *Arcadia*, koju je napisao Jacopo Sannazaro. Napomenimo da je nekoliko godina prije neki Jacques Sannazar, vjerojatno Jacopov otac, bio u pratnji Renea d'Anjoua po Italiji. Sannazarova je poema 1553. prevedena na francuski, a bila je, što je zanimljivo, posvećena kardinalu od Lenoncourta, pretku grofa od Lenoncourta, koji je u dvadesetom stoljeću sastavio rodoslovlja u "Prioratskim spisima".

Tijekom šesnaestog stoljeća Arkadija i "podzemni tok" postali su dijelom visoke kulturne mode. U Engleskoj je sir Philip Sidney svoje najznačajnije djelo naslovio tim imenom, *Arcadia*? U Italiji je Torquatto Tasso napisao svoje remek djelo *Oslobodeni Jeruzalem*, u kojemu se bavi osvajanjem svetoga Grada od strane Godfroija de Bouillona. U sedamnaestom stoljeću motiv Arkadije dostiže vrhunac u slikarstvu kod Nicolasa Poussina, slikom "Les Bergers d'Arcadie".

Kako smo dalje istraživali, činilo nam se da se tim "podzemnim tokom" neprestano ukazivalo na neku vrstu predaje, hijerarhije vrijednosti ili stavova; možda nekakva skupina podataka. Taj motiv kao da je dobio opsesivne razmjere kod nekih politički istaknutih obitelji toga doba, od kojih su sve, neizravno ili izravno bile vezane s rodoslovljima iz "Prioratskih spisa". Čini se kao da su te obitelji prenijele taj motiv na umjetnike koje su štitili, pa se tako može pratiti slijed od Rene d'Anjoua do obitelji Medici, Sforza, Este i Gonzaga. Ove posljednje obitelji dale su (prema Prioratskim spisima) Sionu dva velika majstora, Ferrentea de Gonzagu i Louisa de Gonzagu, grofa od Neversa. Od tih obitelji spomenuti motiv, ili to "nešto", našlo je put do radova najsjajnijih pjesnika i slikara toga doba, među kojima su bili Botticelli i Leonardo da Vinci.

Manifesti rosenkreuzera

Na neki način slično širenje ideja dogodilo se u sedamnaestom stoljeću u Njemačkoj, a zatim se proširilo po Engleskoj. Prvi od takozvanih manifesta rosenkreuzera pojavio se 1614., a drugi tekst je uslijedio godinu dana poslije. Ti su manifesti privukli veliku pozornost u to vrijeme, izazvali negodovanja Crkve, osobito isusovaca, ali i izmami-li veliku potporu slobodoumnih skupina protestantske Europe. Među najglasnije i najutjecajnije predstavnike rosenkreuzerske misli pripadao je Robert Fludd, koji je na popisu naveden kao šesnaesti veliki majstor Sionskog priorata, na vlasti od 1595. do 1637. godine.

Manifesti rosenkreuzera su između ostaloga objavili i priču o legendarnom Christianu Rosenkreuzu. Navijestili su da potječu od tajnog "nevidljivog" bratstva "izabranika" Njemačke i Francuske. Obećali su preobražaj svijeta i ljudskih saznanja u skladu s ezoterijskim, hermetičkim načelima - s "podzemnim tokom" koji je potekao kroz renesansu od Renea d'Anjoua. Najavili su novo razdoblje, razdoblje u kojemu će se čovjek othrvati prijašnjim sponama i osloboditi do tada usnule "tajne prirode" i zavladatai vlastitom sudbinom u skladu s harmonijom svedopirućih, univerzalnih i kozmičkih zakona. Istodobno, manifesti su politički bili vrlo ubojiti napadima na Katoličku crkvu i Sveto Rimsko carstvo. Danas je opće prihvaćeno da je te manifeste napisao njemački teolog i ezoterik, Johann Valentin Andrea,

koji se na popisu velikih majstora nalazi iza Roberta Fludda. Ako ih pak nije napisao Andrea, sigurno ih je napisao netko od njegovih suradnika.

Godine 1616. pojavio se treći tekst rosenkreuzera, *Kemijsko vjenčanje Christiana Rosenkreuza*. Ovo je djelo bilo nepotpisano, kao i dva prethodna, no sam Andrea je poslije priznao da ga je sastavio kao "šalu" ili komediju.

Kemijsko vjenčanje je složena hermetična alegorija koja je poslije utjecala na djela poput Goetheova *Fausta*. Frances Yates je pokazala da djelo sadrži odjeke engleske ezoterijske prakse Johna Deeja, koji je utjecao također i na Roberta Fludda. Andreovo djelo također priziva romanse o Gralu i priče o vitezovima templarima. Za Christiana Rosenkreuza se tako navodi da je bio odjeven u bijeli plašt s crvenim križem na ramenu. Tijekom pripovijedanja odvija se predstava, alegorija unutar alegorije, u kojoj se pojavljuje princeza neke "kraljevske" loze, čije su zakonite posjede prisvojili Mauri, i koja se našla izbačena na obali u drvenom sanduku. Poslije se predstava bavi njenim sretnim i nesretnim doživljajima sve do udaje za princa koji će joj pomoći da vrati svoju baštinu.

Otkrili smo tijekom istraživanja različite neizravne veze između Andreae i obitelji čija su rodoslovlja navedena u "Prioratskim spisima". Izravnu vezu nismo uspjeli otkriti osim, možda, s Friedrichom, izbornim knezom Rajne. Friedrich je bio nećak važnog francuskog protestantskog vođe Henri de la Tour d'Auvergnea, koji je bio vikont Turrenea i vojvoda Buillona - što je bila i stara titula Godfroija de Bouillona. Henrik je također bio povezan s obitelji Longueville, koja se često javljala i u "Prioratskim spisima" i tijekom naših istraživanja. Godine 1591. Henrik se vraški namučio kako bi se domogao grada Steneya.

Friedrich se 1613. oženio Elizabetom Stuart, kćeri engleskog kralja Jamesa I, unukom škotske kraljice Mary i praunukom Marie de Guise, gdje moramo znati da je Guise bio mlađi izdanak kuće Lorraine. Marie de Guise je stoljeće prije bila udana za vojvodu od Loguevilla, a poslije njegove smrti za škotskog kralja Jamesa V. Na taj način je stvoren dinastički savez kuća Stuart i Lorraine i sukladno tome, Stuarti su se počeli javljati u rodoslovljima "Prioratskih spisa", a Andrea, kao i trojica velikih majstora koji su ga naslijedili, pokazali su

različito zanimanje za škotsku kraljevsku kuću. Za to vrijeme kuća Lorraine je bila u teškoćama, pa je za pretpostaviti da je Sion, ako je u to vrijeme bio jedinstven i djelatan Red, svoju odanost usmjerio barem privremeno, na neusporedivo utjecajnije Stuarte.

U svakom slučaju je Friedrich Palatinski, nakon što je oženio Elizabetu Stuart, ustanovio neku vrstu ezoterijski usmjerenog dvora u svojoj prijestolnici u Heidelbergu. Francis Yates navodi sljedeće:

U palatinstvu se stvarala kultura koja je proizašla iz renesanse, ali prisutne su bile i nove težnje - kultura koja bi se mogla odrediti pridjevom "rosenkreuzerska". Princ oko kojega su se vrtjele ove struje bio je Friedrich, izabrani palatin, a njegovi zastupnici su se nadali političko-vjerskom izrazu svojih ciljeva... Friedrichov pokret... je bio pokušaj da se tim strujama pridoda političko-vjerski izraz, da se stvori uzor hermetičkog preobražaja, čije je središte pravi princ... To... je stvorilo kulturu, "rosenkreuzersku" državu čiji je dvor bio u Heidelbergu.*

Čini se da su nepoznati "rosenkreuzeri" i njihovi simpatizeri obdариli Friedricha za misiju, koja je bila podjednako duhovna koliko i politička. Friedrich se spremno prihvatio ponuđene uloge sa svim nadanjima i očekivanjima. Tako je 1618. godine prihvatio češku krunu, koju su mu ponudili tamošnji buntovni plemići, čime se izložio srdžbi pape i Svetog Rimskog carstva i ubrzao kaos Tridesetogodišnjeg rata. U roku od dvije godine on i Elizabeta protjerani su u Nizozemsku, a Heidelberg su pregazile katoličke snage. Sljedećih dvadeset i pet godina Njemačka je postala poprištem najgorčenijeg, najkrvavijeg i najskupljeg sukoba u povijesti Europe sve do dvadesetog stoljeća, a tim je sukobom Crkva gotovo uspjela ponovo uspostaviti hegemoniju kakva je postojala za vrijeme Srednjega vijeka.

Usred komešanja koje je oko njega bjesnilo, Andrea je stvorio mrežu više ili manje tajnih društava koja su bila poznata kao kršćanske udruge. Andrea je zamislio da se na čelu svakoga društva nalazi po jedan bezimni princ, kojemu su pomagali dvanaest drugih prin-

* Palatinstvo je područje pod vlašću vojvode palatina koji ima kraljevske privilegije i prava na svom teritoriju .

čeva podijeljenih u trojke. Svaki od tih prinčeva morao je biti stručnjak u području koje je bilo predmetom njegova proučavanja. Osnovna svrha kršćanskih udruženja bila je očuvati saznanja, posebice, najnovija znanstvena istraživanja, kojima je Crkva prijetila i proglašavala ih heretičkim. Istodobno su kršćanske udruge djelovale kao azili osobama u bijegu pred Inkvizicijom, koja je pratila napredovanje katoličke vojske i imala namjeru iskorijeniti sve znakove "rosenkreuzerske" misli. Na taj su način mnogi znanstvenici, filozofi i ezoterici našli spas u ustanovama što ih je stvorio Andrea. Uz njihovu pomoć mnogi su tajno prebačeni u sigurnost Engleske, gdje je slobodno zidarstvo bilo tek u osnivanju. Te kršćanske udruge mogle su značajno utjecati na kasniju organizaciju, organizaciju sustava slobodnozidarskih loža.

Među izbjeglim Europljanima koji su stigli do Engleske bio je i velik broj Andreaovih osobnih suradnika: Samuel Hartlib, Adam Komensky koji je bio bolje poznat pod imenom Comenius i s kojime se Andrea neprekidno dopisivao, Theodore Haak, koji je također bio osobni prijatelj Elizabete Stuart i s njome se dopisivao, te doktor John Wilkins, bivši osobni kapelan Friedricha Palatinskog i kasniji biskup Chestera.

Po dolasku u Englesku ti su se ljudi tijesno povezali sa slobodnozidarskim ložama. Bili su bliski s Robertom Morayem, čiji je ulazak u jednu slobodnozidarsku ložu 1641. godine jedan od najranije zabilježenih podataka o slobodnim zidarima, zatim s Eliasom Asmoleom, antikvarom i stručnjakom za viteške redove koji je u slobodne zidare stupio 1646., i s mladim i vrlo naprednim Robertom Boyleom, koji je, iako nije bio slobodni zidar, pripadao jednom drugom, još neobičnijem tajnom društvu. Nema čvrstih dokaza da je to društvo bio Sionski priorat, ali Boylea "Prioratski spisi" navode da je postao velikim majstorom Siona poslije Andreae.

Za vrijeme Cromwellova protektorata ovi dinamični europski i engleski umovi stvorili su ono što je Boyle nazvao "nevidljivim koledžom", kao dalekim odjekom manifesta rosenkreuzera. Kada je 1660. godine ponovo uspostavljena monarhija, "nevidljivi koledž" je postao Kraljevsko društvo, kojemu je bio pokroviteljem Charles II, vladar iz kuće Stuart. Svi su članovi osnivači Kraljevskog društva

bili slobodni zidari, a moglo bi se reći i da je Kraljevsko društvo u početku bilo slobodnozidarska ustanova koja je nastala preko Andrea-ovih kršćanskih udruga iz "nevidljivog rosenkreuzerskog bratstva". To nije trebao biti vrhunac "podzemnog toka", nego je on naprotiv, tekao od Boylea do sir Isaaca Newtona, koji je naveden kao sljedeći veliki majstor Siona, a preko njega u zamršene prитоke slobodnozidarskih loža osamnaestog stoljeća.

Dinastija Stuart

"Prioratski spisi" navode Charlesa Radclyffa kao velikog sionskog majstora nakon Newtona. Njegovo ime ne zvuči tako poznato kao Newton, Boyle, pa čak i Andrea, i isprva nismo bili sigurni tko je on bio. Međutim, kada smo počeli istraživati, izronila je osoba koja je, iako u sjeni, odigrala značajnu ulogu u povijesti kulture osamnaestoga stoljeća.

Od šesnaestog stoljeća su Radclyffi bili utjecajna obitelj iz Sjeverne Umbrije, a godine 1688, neposredno prije nego što je bio svrgnut, James II ih je proglasio grofovima od Derwentwatera. Charles Radclyff rođen je 1693. godine, a njegova majka je bila nezakonita kći Charlesa II i kraljeve ljubavnice, Moll Davis. Radclyff je tako preko majke bio kraljevske krvi, unuk pretposljednog vladara iz dinastije Stuart, ali i bratić Lijepog Princa Charlieja i Georgea Leeya, grofa od Lichfielda- još jednog nezakonitog unuka Charlesa II. Stoga ne treba čuditi da je Radclyff veliki dio života posvetio Stuartima.

Godine 1715. Stuarti su se oslanjali na "starog pretendenta", Jamesa III, koji je bio u progonstvu i živio u Bar-le-Ducu, pod zaštitom vojvode od Lorraine. Radclyffi njegov stariji brat sudjelovali su u škotskoj pobuni 1715. godine, bili zarobljeni i zatvoreni, a James pogubljen. Charles je, kako se čini, uz pomoć grofa od Lichfielda, izveo smjeli bijeg iz zatvora Newgate, i nakon toga se pridružio jakobit-skim* redovima u Francuskoj. U godinama koje su uslijedile postao je osobnim tajnikom "mladog pretendenta" Lijepog Princa Charlieja.

* Nakon građanske revolucije i pogubljenja Charlesa I, Oliver Cromwell je proglasio republiku (1649. - 1660.), no 1648. uklonio je Parlament iz upravljanja državom i zavladao kao "lord protektor". Nakon njegove smrti, dinastija Stuart ponovno dolazi na vlast

Godine 1745. Lijepi princ Charlie iskrcao se u Engleskoj i započeo svoj uzaludan pokušaj da vrati Stuarte na britansko prijestolje. Iste je godine, na putu da mu se pridruži, uhvaćen Radclyff na francuskom brodu kod Dogger Banka. Godinu dana poslije "mladi pretendent" teško je poražen u bitci kod Culloden Moora, a nekoliko mjeseci poslije život Charlesa Radclyffa završio je pod krvnikovom sjekirama u londonskome Toweru.

Za vrijeme boravka u Francuskoj Stuarti su se ozbiljno bavili širenjem slobodnoga zidarstva, i njih se najčešće smatra izvorom osobitog oblika slobodnoga zidarstva poznatog pod nazivom "škotski obred". "Škotski obred" uveo je više stupnjeva od onih koje su nudili drugi slobodno-zidarski sustavi toga doba, i nudio inicijaciju u veće i dublje misterije, koji su, kako se pretpostavljalo, očuvani i prenijeti iz Škotske. "Škotski obred" uspostavljao je izravnije slobodnozidarske veze i različitih djelatnosti - alkemije, kabale i hermetike, - koje su se smatrale da potječu od rosenkreuzera. Isticala se ne samo drevnost, nego i slavno podrijetlo "zanata".

Slobodno zidarstvo škotskog obreda vrlo je vjerojatno prvi proglasio, a možda i ustanovio Charles Radclyff, no u svakom slučaju se tvrdi da je osnovao prvu slobodnozidarsku ložu u Europi izvan Engleske, u Parizu 1725. godine. Tijekom te ili možda sljedeće godine, čini se da je bio priznat kao veliki majstor svih francuskih loža, a kao takvoga ga spominju deset godina poslije, 1736. godine. Za širenje slobodnog zidarstva osamnaestog stoljeća Radclyff se čini zaslužnijim od bilo koga drugoga.

To nije bilo uvijek baš najjasnije, jer se Radclyff poslije 1738. godine ponešto pritajio, i čini se da je dosta radio preko posrednika i zastupnika. Od tih zastupnika najvažniji i najčuveniji je bio zagonetni čovjek poznat kao vitez Andrew Ramsay.

Ramsay je rođen u Škotskoj osamdesetih godina sedamnaestog stoljeća. Kao mlad čovjek postao je članom polu-slobodnozidarskog, polu-rosenkreuzerskog društva koje se nazivalo Philadelphians. Među članovima tog društva bila su još barem dva prijatelja Isaaca Newtona. Ramsay ga je bezgranično poštovao, smatrajući ga nekom vrstom

* Jakobiti su bili pristaše Jamesa II iz dinastije Stuart

mističnog "izabranika", čovjekom koji je ponovo otkrio i obnovio vječne istine što su bile skrivene u drevnim misterijima.

Ramsay je imao i drugih veza s Newtonom. Bio je povezan s Jeanom Desaguliersom, jednim od Newtonovih najbližih prijatelja; tijekom 1717. godine studirao je matematiku kod Nicolasa Fatia de Duilliera, najprisnijeg Newtonova suradnika, koji je, kao i Newton, pokazivao zanimanje i naklonost kamizarima - sljedbi heretika nalik katarima, koje su tada proganjali po južnoj Francuskoj i bili neka vrsta cause celebre Duillieru.

Ramsay je oko 1710. godine bio u Cambraiju i u vrlo bliskim odnosima s mističkim filozofom Fenelonom, bivšim predstojnikom Saint Sulpicea, u to vrijeme tvrđave vrlo sumnjivih pravovjerja. Ne zna se točno kada se upoznao s Charlesom Radclyffom, no dvadesetih godina osamnaestog stoljeća bio je tijesno vezan s jakobitima, a neko vrijeme je bio i učitelj Lijepog Princa Charlieja.

Pored svojih jakobitskih veza Ramsay se vratio u Englesku 1729., gdje je usprkos nedovoljnom obrazovanju, odmah bio primljen u Kraljevsko društvo, a postao je i članom nešto opskurnije ustanove koja se zvala Klub gospode iz Spaldinga. U tom klubu su također bili članovi Desagulier, Alexander Pope i, do svoje smrti 1727., Isaac Newton.

Oko 1730. godine Ramsay se vratio u Francusku i počeo puno raditi za slobodno zidarstvo. Primijećeno je daje sudjelovao na sastancima loža s brojnim čuvenim osobama, među kojima je bio i Desaguliers. Uživao je posebno pokroviteljstvo obitelji Tour d'Auvergne, vikonta od Turennea i vojvoda od Bouillona - koji su sedamdeset i pet godina prije bili vezani s Friedrichom Palatinskim. U Ramsayovo vrijeme vojvoda od Bouillona je bio i rođak Lijepog Princa Charlieja, i jedna od vodećih osoba među slobodnim zidarima. Darovao je Ramsayu jedno imanje i imenovao ga odgajateljem svoga sina.

Ramsay je 1737. godine objavio svoje čuveno djelo "Oration", raspravu u kojoj je iscrpno iznio povijest slobodnoga zidarstva, i koja je poslije postala polaznim spisom "zanata". Na temelju ovog djela Ramsay je postao najistaknutiji zagovornik slobodnoga zidarstva svoga doba. Nas je istraživanje uvjerilo da je istinski glas iza Ramsaya pripadao Charlesu Radclyffu, predsjedatelju lože u kojoj je Ramsay iznio svoju raspravu, i koji se poslije ponovo pojavio

1743. kao glavni organizator Ramsayeva pokopa. Ako je Radclyff radio u sjeni Ramsaya, čini se da je upravo Ramsay predstavljao kariku između Radclyffa i Newtona.

Usprkos ranoj Radclyffovoj smrti 1746. godine sjeme koje je rasuo po Europi počelo je rađati plodovima. Ranih pedesetih godina osamnaestog stoljeća pojavio se novi poklisar slobodnoga zidarstva, Nijemac Karl Gottlieb von Hund. On je tvrdio da je bio iniciran 1742., godinu dana prije Ramsayeve smrti, a četiri prije Radclyffove. Tvrdio je također da je prigodom iniciranja bio uveden u novi sustav slobodnoga zidarstva kojeg su mu povjerali "neznani starješine", a koji su bili vezani s jakobitskim ciljevima. Hund je isprva vjerovao da je čovjek koji je predsjedao njegovoj inicijaciji bio Lijepi Princ Charlie, no iako se poslije uspostavilo da to nije bilo točno, Hund je ostao uvjeren da je ta nepoznata osoba bila u bliskoj vezi s "Mladim pretendentom". Nama se čini razumnim pretpostaviti da je to mogao biti Charles Radclyff.

Sustav slobodnog zidarstva u koji je Hund bio uveden je nešto proširen "Škotski obred" - poslije je bio poznat kao "stroga pokornost". Taj naziv je izveden iz zavjeta koji je iziskivao nepokolebljiv, slijep posluš tajanstvenim "neznanim starješinama". Osnovna dogma "stroge pokornosti" bila je neposredna veza s vitezovima templarima od kojih su neki, dakle, preživjeli istragu od 1307. do 1314. godine i nastavili svoj rad u Škotskoj.

Ova nam je tvrdnja bila poznata, a naša istraživanja su kazivala da je donekle možemo prihvatiti kao istinitu. Skupina templara se borila na strani Roberta Brucea u bitci kod Bannockburna. Kako se papinska bula kojom je raspustio templare nikada nije pojavila u Škotskoj, Red tamo nikada službeno nije bio raspušten, a mi smo u Škotskoj pronašli nešto nalik templarskom groblju u Argyllshireu. Najstarije nadgrobno kamenje na tom groblju potječe iz trinaestog, a ono novije iz sedamnaestog stoljeća. Starije kamenje je na jedinstven način obrađeno, a urezani simboli jednaki su onima što su nađeni u templarskim zapovjedništvima u Engleskoj i Francuskoj, dok su na novijem kamenju ti simboli pomiješani sa strogo slobodnozidarskim motivima, što svjedoči o nekoj vrsti združivanja. Iz toga smo zaključili da nije nemoguće da je Red zaista opstao u divljem bespuću

srednjovjekovnog Argylla, održavajući se na životu potajno, vraćajući se svjetovnim aktivnostima, a u udruzi sa slobodnozidarskim gildama i vladajućim klanovima.

Stoga, podrijetlo na koje je, po Hundu, polagala pravo "stroga pokornost", nije izgledalo nevjerovatno. Na vlastitu žalost, a poslije i sramotu, on nije uspio dalje razraditi svoj novi sustav slobodnoga zidarstva, a na kraju su ga suvremenici odbacili kao varalicu i optužili da je izmislio priču o vlastitoj inicijaciji, susretu s "neznanim starješinama" i ovlastima da širi "strogu pokornost". Na te napade Hund je odgovarao da su ga njegovi "neznani starješine" neobjašnjivo napustili, obećavši da će mu se ponovo javiti s daljim uputama, ali to nikada nisu učinili. On je na svojoj priči ustrajao sve do kraja života, tvrdeći da su ga njegovi pokrovitelji napustili i da su doista postojali.

Što smo duže promišljali Hundove iskaze, zvučali su nam sve uvjerljivije, pa nam se učinilo da je on bio bespomoćna žrtva koja nije bila namjerno izdana, nego su tome pridonijele okolnosti izvan ičije moći. U vrijeme kad je Hund prema vlastitom iskazu bio iniciran 1742., jakobiti su još uvijek bili moćna politička snaga u Europi. Radclyffe je 1746. bio mrtav, kao i mnogi njegovi prijatelji, dok su oni preostali bili ili po zatvorima ili u progonstvu, neki čak i u Sjevernoj Americi. Ako Hundovi "neznani starješine" nisu uspjeli ponovo s njime uspostaviti vezu, čini se da taj propust nisu učinili namjerno. Činjenica da je Hund napušten neposredno nakon propasti jakobita na neki način potvrđuje njegovu priču.

Još jedan djelić dokaza govori u prilog ne samo Hundovim tvrdnjama, nego i u prilog "Prioratskih spisa", a taj dokaz je popis velikih majstora vitezova templara kojega je Hund navodno dobio od svojih "neznanih starješina". Po vlastitim istraživanjima zaključili smo da je popis velikih majstora templara u *Dossiers secrets* bio točan, i to u mjeri koja navodi na pomisao da je popis rezultat "nedostupnih podataka". Osim što je na jednom mjestu jedno ime bilo drukčije napisano, popis koji je Hund iznio potpuno se slagao s onim iz *Dossiers secrets*. Dakle, Hund je došao do popisa velikih majstora templara koji je bio točniji od bilo kojeg drugog u to vrijeme, a moramo napomenuti da su tada još mnogi spisi na koje smo se mi poslije

oslanjali bili izdvojeni i nedostupni u Vatikanu. To na neki način potvrđuje da Hundova priča o "neznanim starješinama" nije bila izmišljena, a pokazuje i da su te "starješine" bile dobro obaviještene o radu templara i da su morali imati pristup "povlaštenim izvorima".

Ipak, usprkos optužbama, Hund nije ostao bez prijatelja. Nakon propasti jakobita našao je bliskog zaštitinika u osobi svetog rimskog cara, koji je u to vrijeme bio Franjo, vojvoda od Lorraine. On je, oženivši se Marijom Terezijom Austrijskom 1735. godine povezo kuće Habsburga i Lorraine i osnovao dinastiju Habsburg-Lorraine, a sudeći po "Prioratskim spisima" upravo je Franjin brat, Charles de Lorraine naslijedio Radclyffa kao veliki majstor Siona.

Franjo je bio prvi europski princ koji je postao slobodni zidar i koji je svoje slobodnozidarske veze učinio javnima. On je bio iniciran 1731. godine u Haagu, koji je postao tvrđavom ezoterijskih djelatnosti još u vrijeme kada su se tamo smjestili rosenkreuzerski krugovi tijekom tridesetogodišnjeg rata. Čovjek koji je vodio Franjinu inicijaciju bio je Jean Desaguliers, bliski suradnik Newtona, Ramsaya i Radclyffa, a ubrzo nakon inicijacije, Franjo je duže vrijeme proveo u Engleskoj. Tamo je postao članom one ustanove bezazlenog imena, Kluba gospode iz Spaldinga.

Tijekom godina koje su uslijedile Franjo Lotarinški je postao vjerojatno najzaslužniji od svih europskih velikaša za širenje slobodnoga zidarstva. Njegov dvor u Beču postao je na neki način europska slobodnozidarska prijestolnica, kao i središte širokog spektra raznih ezoterijskih zanimanja. Franjo se bavio alkemijom, a u Hofburgu, carskoj palači, bio je smješten alkemijski laboratorij. Poslije smrti posljednjeg Medicija postao je vojvodom Toskane i suprotstavljao se Inkviziciji kad je progonila, slobodne zidare. Charles Radclyff, koji je izvan Engleske u Europi osnovao prvu slobodnozidarsku ložu, u Franji je našao žilavog nasljednika.

Charles Nodier i njegov krug

Ako ga usporedimo s važnim kulturnim i političkim osobama koje su mu prethodile, pa čak i s čovjekom kao što je bio Charles Radclyff, čini se nevjerojatnim da je za sljedećeg velikog majstora bio izabran Charles Nodier. Poznavali smo ga kao neku književnu iznim-

ku, kao osrednjeg književnika, rječitog esejistu, drugorazrednog romanopisca i autora kratkih priča u tradiciji E. T. A. Hofmanna i poslije, Edgara Allana Poea. Ipak, u svoje vrijeme Nodiera su smatrali istaknutom osobom u području kulture i njegov je utjecaj bio golem, a pokazalo se da je s našom istragom bio povezan na više načina što nas je začudilo.

Nodier je oko 1824. godine već bio poznat književnik. Te je godine promaknut na mjesto glavnoga knjižničara Arsenalske knjižnice, u kojoj se nalazila najveća francuska zbirka srednjovjekovnih i osobito okultnih rukopisa. Navodno je Arsenal, među ostalim dragocjenostima posjedovao i alkemijska djela Nicolasa Flamela, srednjovjekovnog alkemičara koji je bio jedan od prvih velikih majstora. Arsenal je također posjedovao i osobnu knjižnicu kardinala Richelieua, bogatu zbirku djela o magijskoj, kabalističkoj i hermetičkoj misli. Kada je izbila francuska revolucija, samostani širom zemlje su poharani, a sve knjige i rukopisi poslani na čuvanje u Pariz. Nakon toga je Napoleon 1810. godine u želji da stvori konačnu svjetsku knjižnicu zaplijenio gotovo cijelu vatikansku knjižnicu i prenio je u Pariz. Bilo je tamo više od tri tisuće sanduka spisa, a neki su - naprimjer, spisi koji su se odnosili na templare - bili osobito traženi. Iako je nešto od ovih materijala poslije vraćeno u Rim, veliki je dio ostao u Francuskoj, a upravo je ta vrsta gradiva - okultne knjige i rukopisi, radovi, opljačkani po samostanima i arhivima Vatikana - prolazila kroz ruke Nodiera i njegovih suradnika. Oni su je pažljivo razvrstavali, popisivali i istraživali.

Među Nodierovim suradnicima na ovom poslu bili su Eliphas Levi i Jean Baptiste Pitois, koji je objavljivao pod pseudonimom Paul Christian. Radovi ove dvojice su sljedećih godina potaknuli veliku obnovu zanimanja za ezoteriju. Upravo njih trojica bili su ishodište onoga što je poslije nazvano francuskom "okultnom obnovom" devetnaestog stoljeća. Pitoisovo djelo *Povijest i primjena magije* postalo je biblijom onih koji su proučavali tajna umijeća u devetnaestom stoljeću. To djelo, koje je nedavno ponovo izdano na engleskom jeziku - s izvornom posvetom Nodieru - sada je traženo među suvremenim istraživačima okultnog.

Nodier je tijekom svog službovanja u Arsenalu nastavio puno pisati i objavljivati. Među najznačajnije od njegovih kasnijih rado-

va spada raskošno ukrašeno djelo u više svezaka velike antikvarne vrijednosti, koje se bavi važnim mjestima u drevnoj Francuskoj. U ovom monumentalnom pregledu Nodier veliki prostor posvećuje razdoblju Merovinga, što je vrlo uočljivo s obzirom da u to vrijeme nitko nije pokazivao ni najmanje zanimanje za Merovinge. U djelu se nalaze i duži dijelovi o templarima, a i posebni tekst o Gisorsu u koji je uključeno i posebno izvješće o tajanstvenoj "sječi brijesta" 1188., koja je, prema "Prioratskim spisima", označila razdvajanje Vitezova templara i Sionskog priorata.

Uz sve to, Nodier je bio mnogo više od knjižničara i pisca. Bio je vrlo društven i egocentričan, u stalnoj težnji da bude u središtu pozornosti i nije oklijevao preuveličavati vlastiti značaj. U vlastitim odajama u Arsenalskoj knjižnici osnovao je salon koji ga je učinio jednim od najuglednijih i najutjecajnijih "esteta" svoga doba. Do svoje smrti 1845. godine postao je mentorom cijele jedne generacije, od kojih su mnogi svojim kasnijim dostignućima potpuno zasjenili njegova. Nodierov glavni učenik i najbliži prijatelj bio je mladi Victor Hugo, kojega "Prioratski spisi" navode kao sljedećeg velikog majstora. U toj je grupi bio i Francois-Rene de Chateaubriand - koji je išao na hodočašće do Poussinova groba u Rimu i tamo dao podići spomenik s reprodukcijom "Arkadijskih pastira" - zatim Balzac, Delacroix, Dumas otac, Lamartine, Musset, Theophile Gautier, Gerard de Nerval i Alfred de Vigny. Kao i pjesnici i slikari renesanse, ovi ljudi su se često napajali ezoterijom i osobito hermetičkom tradicijom. Oni su također u svoja djela uklopili mnoštvo motiva, tema, naznaka misterija koji je za nas počeo sa Saunierom i Rennes-le-Chateauom. Godine 1832. objavljena je knjiga *Putovanje u Renne-les-Bains*, u kojoj se opširno govori o legendarnom blagu povezanom s Blachefortom i Rennes-les-Chateauom. Autor ove gotovo nepoznate knjige, Auguste de Labouisse-Rochefort, napisao je još jedno djelo, *Ljubavnici - Za Eleonore*, a na naslovnoj strani bez dodatnog objašnjenja pojavljuje se geslo "Et in Arcadia ego".

Nodierove književne i ezoterijske djelatnosti sasvim očito su pripadale našem istraživanju, no postojala je još jedna strana njegova životnog puta koja je za naše istraživanje bila još korisnija. Nodier je još od djetinjstva pripadao tajnim društvima. Poznato je da je još 1790. godine, dakle kao desetogodišnjak, bio uključen u skupinu

pod nazivom Philadelphes. Oko 1793. stvorio je i drugu skupinu, koja je možda bila jedan od unutarnjih krugova prve, a njezin član bio je i kasniji urotnik protiv Napoleona. Povelja datirana u 1797. potvrđuje osnivanje još jedne skupine - također nazvane Philadelphians - iste godine. U knjižnici grada Besancona nalazi se tajnoviti esej pod naslovom *Le Berger Arcadien ou Premiere Accents d'une Flute Champetre* (Arkadijski pastir ili prvi zvuci jedne poljske svirale), koji je napisao i u toj skupini čitao jedan od Nodierovih najbližih prijatelja.

U Parizu je 1802. Nodier pisao o svojoj bliskoj vezi s tajnim društvom koje je opisao kao "biblijsko i pitagorejsko", a godine 1812. anonimno je objavio jedno od svojih najčudnijih i najutjecajnijih djela pod nazivom *Povijest tajnih društava u vojsci pod Napoleonom*. U toj je knjizi Nodier namjerno vrlo neodređen i nigdje konačno ne razjašnjava je li ono što piše čista izmišljotina ili pak prava istina, iako daje do znanja da je knjiga neka vrsta alegorije stvarnih povijesnih činjenica. Ipak, knjiga razvija razumljivu filozofiju tajnih društava, a u zasluge im ubraja i niz povijesnih ostvarenja uključujući i svrgavanje Napoleona. Nodier navodi da postoji veliki broj tajnih društava, ali i dodaje kako postoji i jedno koje ima prvenstvo i koje zapravo upravlja svim ostalima. Nodier navodi da se to tajno društvo naziva Philadelphians, iako istodobno govori o pri-sezi koja ga vezuje za Philadelphianse i koja mu zabranjuje da razglasi njihovo društveno ime. Sion se pak naviješta u jednom govoru kojega Nodier navodi, a održao ga je, čini se, jednom skupu Philadelphiansa jedan od urotnika protiv Napoleona. Čovjek o kojemu je riječ govori o svom novorođenom sinu:

On je previše mlad da bi vam se obvezao Hanibalovom prisegom, ali zapamtite da sam mu ja nadjenuo ime Eliacin i da mu povjeravam na čuvanje Hram i oltar ako me zadesi smrt prije nego što vidim da pada sa svojega prijestolja posljednji od ugnjetača Jeruzalema.

Nodierova je knjiga došla u javnost u vrijeme kada je strah od tajnih društava poprimio doslovno bolesne razmjere. Takva su društva često

okrivljavana za raspirivanje francuske revolucije, a prilike u post-napoleonskoj Europi bile su u mnogo čemu nalik onima u Sjedinjenim Državama za vrijeme senatora McCarthyja i tijekom pedesetih godina dvadesetog stoljeća. Ljudi su vidjeli, ili mislili da vide na svakom koraku neku urotu, a lov na vještice je cvjetao. Svaki javni nemir, svaki manji ispad ili nemio događaj pripisivao se "subverzivnoj djelatnosti", vrhunski ustrojenim podzemnim organizacijama koje podmuklo rade iz sjene, uništavajući tkivo uspostavljenih institucija i radeći sve vrste podlih sabotaza. Ovakvo stanje duha dovelo je do krajnje represije, a represija često usmjerena na prijetnju koja nije ni postojala, dovela je do toga da su nastali pravi protivnici, prave skupine urotnika iz podzemlja koje su stvorene u skladu s pravilima koja su se izmišljala. Tako su izmišljena tajna društva proizvela maniju proganjanja u gornjim slojevima vlasti, a istodobno je ta manija proganjanja često postigla više nego što bi neko tajno društvo moglo samo postići. Tako je mit o tajnim društvima odigrao važnu ulogu u povijesti devetnaestog stoljeća, a među glavnim inicijatorima toga mita bio je Charles Nodier.

Debussy i ružin križ

Trendovi koje je potaknuo Nodier - opčinjenost tajnim društvima i obnova zanimanja za ezoteriju - širili su se tijekom devetnaestog stoljeća i stjecali brojne sljedbenike. *Kraj stoljeća* bio je vrhunac tog trenda, kad je u Parizu, kako se navodi, veliki majstor Siona bio Claude Debussy, i kada je 1891. Berenger Sauniera otkrio tajanstvene spise u Rennes-le-Chateau.

Debussy je vjerojatno upoznao Victora Hugoa preko simbolističkog pjesnika Paula Verlaina, i poslije uglazbio neka njegova djela. Postao je članom simbolističkih krugova koji su sve do posljednjeg desetljeća devetnaestog stoljeća vladali pariškim kulturnim životom. Ti su krugovi ponekad bili sjajni, ponekad neobični, a ponekad ijedno i drugo. U tim krugovima bili su mladi duhovnik Emile Hoffet i Emma Calve, preko kojih je Debussy upoznao Sauniera, a bio je tu i zagonetan vrač francuskog simbolizma Stephane Mallarme - čije je remekdjelo, *L'Après-Midi d'un Faune*, Debussy također uglazbio. U tim je krugovima bio prisutan i simbolistički dramski pisac

Maurice Maeterlinck, čiju je merovinšku dramu, *Pelleas et Melisande* Debussy pretvorio u svjetski poznatu operu. Bio je tamo i čuveni grof Philippe Auguste Villiers de l'Isle-Adama, čija je "rosenkreuzerska" drama Axel postala biblijom cijeloga simbolističkog pokreta. Debussy je počeo pisati libreto po Villiersovoj okultnoj drami, namjeravajući napraviti operu, no zbog svoje smrti 1918. nikada je nije dovršio. Debussy se također družio i sa slavnim ljudima koji su dolazili na čuveni Mallarmeov večernji *soire* utorkom, među kojima su bili Oscar Wilde, W.B. Yeats, Stefan George, Paul Valery, mladi Andre Gide i Marcel Proust.

Debussyjev i Mallarmeov krug zanimao se za ezoteriju, no istodobno su neki od njih bili prisutni u krugovima koji su se znatno više zanimali za ezoteriju. Tako se Debussy družio s veoma istaknutim članovima takozvanog francuskog "okultnog preporoda". Članovi tog preporoda bili su markiz Stanislas de Guaita, prisni prijatelj Emme Calve i osnivač takozvanog kabalističkog reda Ružina križa, i Jules Bois, poznati sotonist, također prijatelj Emme Calve i Mac Gregora Mathersa, koji je osnovao najčuvenije britansko okultno društvo toga vremena, Red Zlatne zore.

Debussy je poznao i okultistu doktora Gerarda Encaussea, koji je bolje poznat pod imenom Papus, pod kojim je objavio djelo o tarotu koje se do danas smatra nenadmašnim. Papus nije bio samo član mnogih ezoteričnih društava, nego i povjerenik ruskog cara i carice, Nikolaja i Aleksandre, a među njegovim najbližim suradnicima bio je i čovjek čije se ime već prije pojavilo u našem istraživanju, Jules Doinel. On je 1890. godine postao knjižničar u Carcassoneu i osnovao neokatarsku crkvu u Languedocu, gdje su on i Papus bili biskupi. Doinel se proglasio gnostičkim biskupom pokrajina Mirepoix, koja je obuhvaćala i župu Montsegur i Aleta, koja je obuhvaćala i župu Rennes-leChateau.

Doinelovu je crkvu navodno posvetio neki istočnjački biskup u Parizu i to u domu Lady Caithness, supruge grofa Caithnessa, lorda Jamesa Sinclaira. Gledajući iz današnje perspektive ta je crkva bila samo jedna iz niza bezopasnih sljedbi ili kultova *fin-de-siecle-a*, no u ono je vrijeme izazvala priličnu pometnju u vladajućim krugovima. Za Svetu stolicu u Vatikanu bilo je pripremljeno posebno izvješće o "oživljavanju katarskih sklonosti", a papa je izrekao otvorenu osudu

Doinelove ustanove koju je odlučno napao kao obnovu "stare albigenke hereze".

Usprkos vatikanskoj osudi Doinel je sredinom devedesetih godina devetnaestoga stoljeća počeo raditi u Saunierovu kraju, u vrijeme kada se župnik Rennes-le-Chateau počeo razmetati svojim bogatstvom. Moguće je da su se ova dva čovjeka upoznala ili preko Debussyja ili preko Emme Calve ili možda preko opata Henrija Boudeta - svećenika Rennes-les-Bainsa, koji je bio ponajbolji Saunierov prijatelj i Doinelov suradnik u Društvu umjetnosti i znanosti u Carcassonneu.

Jedan od Debussyju najbližih okultista bio je Josephin Peladan, Papusov prijatelj i također prijatelj Emme Calve. Peladan je 1889. otišao u Svetu Zemlju, a kad se vratio tvrdio je da je otkrio Isusov grob, koji se ne nalazi na tradicionalnom mjestu kako svi misle, nego ispod Omarove džamije, koja je nekada bila dio templarskog posjeda. Jedan od ljudi koji je iznimno cijenio Peladana rekao je da je to otkriće bilo "toliko zapanjujuće da bi u bilo koje drugo doba katolički svijet bio iz temelja uzdrman." Ni Peladan ni njegovi suradnici nisu pružili nekakav dokaz po kojemu je neopozivo moguće ustvrditi i dokazati da je to stvarno bio Isusov grob, niti zašto bi nalaženje toga groba moralo uzdrmati katolički svijet, osim ako oko toga groba nije bilo još nešto vrlo značajno, proturječno ili možda bombastično. U svakom slučaju Peladan nije dalje radio na svojem otkriću.

Godine 1890. Peladan je osnovao novi red - Red katoličkog Ružina križa, Hrama i Grala. Taj je red, za razliku od ostalih rosenkreuzerskih ustanova toga doba, nekako izmaknuo papinoj osudi, a u međuvremenu se Peladan posvetio umjetnosti. Umjetnik bi, kako je rekao, morao biti "vitez u oklopu, predan simboličkom traganju za svetim Gralom". Želeći pokazati predanost ovom načelu, Peladan je svom snagom započeo estetski križarski pohod, što je dovelo do niza vrlo poznatih godišnjih izložbi koje su bile poznate pod nazivom "Salon de la Rose + Croix". Cilj tih izložbi bio je "uništiti realizam, preobraziti latinski ukus i stvoriti školu idealističke umjetnosti". Neke su teme i izlošci shodno cilju bili bespoštedno odbačeni kao bezvrijedni - "bez obzira jesu li dobro ili čak savršeno izvedeni". Na popisu odbačenih tema izložaka našli su se povijesno slikarstvo,

domoljubno i vojno slikarstvo, predstavljanje suvremenog života, portreti, seoski prizori i "svi pejzaži osim onih koji su rađeni u stilu Poussina".

Peladan se nije ograničio samo na slikarstvo, nego je pokušao svoju estetiku primijeniti i na glazbu i kazalište. Osnovao je vlastitu kazališnu družinu koja je izvodila posebno napisana djela o temama kao što su Orfej, Argonauti i potraga za Zlatnim runom, "Misterij Ružina križa" i "Misterij Grala", a njihove je priredbe podržavao i pomagao i Claude Debussy.

Suradnik Peladana i Debussyja bio je i Maurice Barres, koji je kao mladić pripadao krugu "Ružina križa" zajedno s Victorom Hugo. Godine 1912. Barres je objavio svoj poznati roman, *La Colline inspiree* (Brijeg nadahnuća), koji neki moderniji autori tumače kao blago prikrivenu alegoriju o Berengeru Saunieru i Rennes-le-Chateau. Neke su sličnosti tu vrlo upadljive, no Barres nije smjestio svoju priču u Rennes-le-Chateau niti bilo gdje u Languedocu, nego je "Brijeg nadahnuća" planina na čijem se vrhu nalazi jedno selo u pokrajini Lorraine koje je bilo stari hodočasnički centar Siona.

Jean Cocteau

Mogućnost da je Jean Cocteau bio izabran za velikoga majstora nekog utjecajnog tajnog društva čudila nas je više od slučajeva sa Charlesom Radclyffom ili Charlesom Nodierom. Kod njih smo našli neke vrlo zanimljive veze, no vrlo smo ih malo otkrili u Cocteaua.

On je odrastao u sredini bliskoj "koridorima moći" - njegova obitelj bila je politički istaknuta, a njegov ujak uvažen diplomat. Cocteau je, međutim, možda prividno napustio taj svijet, otišao od kuće s petnaest godina i zaronio u otrcano podzemlje Marseillesa. Do 1908. godine potvrdio se u boemskim umjetničkim krugovima, a ranih dvadesetih družio se sa Proustom, Gideom i Mauriceom Barresom, a bio je i blizak prijatelj praunuka Victora Hugoa, Jeana, s kojim je počeo putovati u razne duhovne i okultne svjetove. Vrlo brzo se udomaćio u ezoteriji, a hermetička misao oblikovala je i njegova djela i stvorila neku vrstu vlastite estetike. S Debussyjem se počeo sretati oko 1912. i neizravno ga je spominjao u svojim dnevnicima.

Godine 1926. oblikovao je scenografiju za izvedbu opere *Pelleas et Melisande*, a jedan suvremenik rekao je da "nije mogao odoljeti da se njegovu ime veže s Claudeom Debussyjem za sva vremena".

Cocteauov privatni život, u kojemu je bilo i narkomanije i homoseksualnih afera, bio je vrlo ozloglašen, što je o njemu stvorilo sliku nemirna, lakomislena i neodgovorna čovjeka. Ipak, on je uvijek i do kraja bio svjestan slike koju je o sebi stvorio u javnosti i nije sebi dopuštao da mu to bude preprekom pristupu utjecajnim i moćnim ljudima. Sam je priznao daje bio željan javnih priznanja, počasti i poštovanja, a želio je i da ga prime u Francusku akademiju, pa je sebi postavio u zadatak da se prilagodi koliko bude potrebno da osigura položaj kojemu je težio. Nikada se nije pretjerano udaljio od ljudi kao što su bili Jacques Maritain i Andre Malraux, za vrijeme rata javno je osudio vladu iz Vichyja iako se nije zanimao za politiku, a čini se da je potajno bio u vezi i s Pokretom otpora. Godine 1949. postao je vitez Legije časti, a 1958. de Gaulleov brat ga je pozvao da održi javni govor o Francuskoj. Ta vrsta uloge obično se ne povezuje s Cocteauom, no čini se da ju je često igrao i pritom uživao.

Većim dijelom života Cocteau je bio povezan, nekad intimno, nekad površno, s rojalističkim katoličkim krugovima, gdje je često razgovarao s pripadnicima starog plemstva, među kojima su bili neki Proustovi prijatelji i pokrovitelji. Istodobno je njegova katolička opredijeljenost bila vrlo sumnjiva i čini se da je to bilo više estetska nego vjerska opredijeljenost. Poslije se tijekom života u velikoj mjeri posvetio obnovi crkvenih zgrada u čemu kao da je na neki čudan način oponašao Berengera Saunierea, ali je i tada njegova pobožnost bila sumnjiva: "Smatraju me religioznim slikarom jer sam ukrasio jednu kapelu. Uvijek će postojati ista luda potreba da se ljude negdje svrsta".

Cocteau je, kao i Sauniere, u svoju reдекoraciju unio neka čudna značenja i pojedinosti. Nešto se od toga može vidjeti u crkvi Naše Gospe francuske, odmah iza ugla Leicester Squarea u Londonu. Crkva je nastala 1865. godine, a moguće je da su s njezinom posvetom bili povezani neki slobodnozidarski krugovi. Godine 1940., za vrijeme najžešćih njemačkih napada, bila je ozbiljno oštećena, ali je ostala najomiljeniji hram znatnog broja pripadnika francuskih snaga. Poslije rata je obnovljena, a iznova su je oslikali umjetnici iz cijele Francu-

ske, među kojima je bio i Cocteau. On je 1960., tri godine prije smrti, naslikao mural koji prikazuje Raspeće, koje je sasvim jedinstveno. Prizor sadrži crno sunce, zlokobni, nepoznati lik zelene boje kože u donjem desnom kutu, rimski vojnik drži štit na kojemu je grb s ugraviranom pticom koja je toliko stilizirana da podsjeća na egipatski lik Horusa, a među ženama koje plaču i vojnicima koji kockaju, nalaze se dva suvremena lika koji znatno odudaraju. Jedan od njih je sam Cocteau, predstavljen autoportretom, leđima upadljivo okrenut križu. Ono što najviše čudi jest činjenica da mural prikazuje samo donji dio križa, tako da razapetoj osobi na križu vidimo koljena, ali ne i lice, pa ne možemo odrediti njezin identitet. Odmah ispod stopala nepoznate žrtve za križ je pričvršćena golema ruža. Oblikovanje ove slike nedvosmisleno je rosenkreuzersko, a sam motiv je sasvim jedinstven za katoličku crkvu.

Dva Ivana XXIII.

Dossiers secrets, u kojima se pojavio popis navodnih velikih majstora Siona, nastali su 1963. Cocteau je umro tek 1963., pa stoga nije bilo nikakve naznake tko ga je mogao naslijediti na tom položaju, niti tko bi danas mogao upravljati Sionskim prioratom. Ipak, sam Cocteau je potaknuo još jedno, vrlo zanimljivo pitanje.

Sve do "sječe brijesta" 1188. godine, kako se tvrdi u "Prioratskim spisima", Sion i red Hrama imali su istog velikog majstora. Poslije 1188. Sion je birao svojega velikoga majstora, a prvi je na toj dužnosti bio Jean de Gisors. "Prioratski spisi" kazuju da je svaki veliki majstor pri preuzimanja položaja preuzimao ime Jean (Ivan) ili, kako su bile četiri žene, Jeanne (Ivana). Prema tome veliki majstori Siona sastavili su neprekidan niz Ivana od 1188. do danas. Taj je niz očito trebao sugerirati ezoteričan, hermetičan slijed papinstva što se oslanja na Ivana, za razliku od onog javnog što se zasniva na Petru.

Osnovno je pitanje, dakako, na kojeg se Ivana misli. Čini se da u obzir dolaze trojica, Ivan Krstitelj, Ivan Evanđelist - "omiljeni učenik" iz Četvrtog evanđelja i Ivan Bogoslov, pisac Knjige otkričenja, jer je Jean de Gisors 1188. s jasnim razlogom uzeo titulu Jean II. Tko je, dakle, Ivan I?

Bez obzira kakav bio odgovor na ovo pitanje, Jean Cocteau se javlja na popisu velikih majstora Siona kao Ivan XXIII. Godine 1958.,

kada se Cocteau, kako se smatra, još uvijek nalazio na položaju velikog majstora, umro je papa Pio XII., a kardinali su za novog pontifa izabrali venecijanskog kardinala Angela Roncallija. Svaki novoizabrani papa odabire vlastito ime, no kardinal Roncalli je izazvao zaprepaštenje kada je odabrao ime Ivan XXIII. Zaprepaštenje je bilo razumljivo, jer je ime "Ivan" bilo implicite odbačeno iz Crkve budući ga je posljednji put upotrijebio anti-papa u petnaestom stoljeću. Štoviše, Ivan XXIII. je bilo ime anti-pape koji je abdicirao 1415. i koji je, što je također zanimljivo, prije toga bio biskup Aleta. Stoga je, blago rečeno, bilo vrlo neobično što je kardinal Roncalli uzeo upravo to ime.

U Italiji je 1976. godine objavljena jedna zagonetna knjižica, a ubrzo je prevedena na francuski jezik. Njezin naziv je bio *Proročanstva pape Ivana XXIII.*, a sadržavala je odabir nejasnih proročkih pjesama u prozi što ih je navodno napisao papa koji je umro trinaest godina prije, 1963., iste godine kada i Cocteau. Ova "proročanstva" su najvećim dijelom nepropusna i opiru se svakom suvislom tumačenju. Pitanje je jesu li proročanstva doista djelo Ivana XXIII, iako se u predgovoru uz to tvrdi i da je Ivan XXIII bio tajnim članom Ružina križa s kojime je stupio u prisne odnose dok je službovao kao papinski nuncij 1935. godine.

Nepotrebno je reći da ovakva tvrdnja zvuči nevjerovatno. Ona se ne može dokazati, a mi nismo našli nikakav izvanjski dokaz koji bi je potkrijepio. Ipak, upitali smo se zašto se ovakva tvrdnja uopće pojavila?

Je li možda ipak bila istinita? Je li u tome moglo biti barem zrnice istine? Sionski priorat je, navodno, 1188. godine usvojio podnaslov "Istina Ružina križa". Ako je papa Ivan pripadao organizaciji Ružina križa i ako je ta organizacija bila Sionski priorat, ono što iz toga proizlazi jest velika smutnja. Između ostalog, to navodi na pomisao da je kardinal Roncalli postajući papom odabrao ime svojega tajnoga velikoga majstora kako bi, iz nekog simboličnog razloga Ivan XXIII. istodobno predsjedao i Sionom i katoličkom crkvom.

Istovremena vladavina Ivana XXIII. u svakom je slučaju nevjerovatna podudarnost. Čak ni "Prioratski spisi" nisu mogli stvoriti popis koji bi stvorio takvu podudarnost, u kojoj bi se Ivan XXIII. pojavio na pozornici u isto vrijeme i vladao kada se tako zvao čovjek na tronu Svetoga Petra, jer je popis navodnih velikih majstora

napisan i pohranjen u Nacionalnu knjižnicu Francuske 1956. godine - tri godine prije nego što je Ivan XXIII postao papom.

Ističe se još jedna podudarnost. U dvanaestom je stoljeću irski redovnik Malahija prikupio niz proročanstava što su bili nalik Nostradamusovima. U tim proročanstvima, za koja kazuju da ih vrlo cijene visoke osobe iz rimokatoličkog svijeta, među kojima je i sadašnji papa Ivan Pavao II, Malahija nabroja pape koji će biti na prijestolju Svetoga Petra u sljedećim stoljećima. Svakoga papu on je opisao nekom vrstom mota, a Ivanu XXIII. pripao je moto "Pastor et nauta", koji preveden na francuski glasi "Pasteur et Nautonnier" - a na hrvatskom "Pastir i mornar". Službeni naslov navodnoga velikoga majstora Siona također je bio "Nautonnier".

Koji god bio razlog ove neobične podudarnosti, nema sumnje da je papa Ivan XXIII. bio najodgovorniji za promjenu smjera Rimokatoličke crkve i njeno uvođenje, kako su to mnogi komentirali, u dvadeseto stoljeće. Velikim je dijelom to postignuto reformama Drugog vatikanskog koncila kojega je Ivan sazvao i otvorio. Ivan je također bio odgovoran i za neke druge promjene. U lipnju 1960. godine on je također izdao jedno vrlo važno apostolsko pismo. Ta je poslanica sasvim određeno govorila o pitanju "dragocjene krvi Isusove" pripisujući joj do tada nečuveno značenje. Poslanica je isticala patnje Isusa kao ljudskog bića i ukazivala da je otkupljenje ljudskoga roda ostvareno prolijevanjem njegove krvi. Sadržaj pisma pape Ivana XXIII. pridao je ljudskim mukama Kristovim i prolijevanju njegove krvi veće značenje nego Uskrsu, pa čak i samu činu Razapinjanja.

Višestoljetna urota

Kako spojiti u cjelinu sve dokaze koje smo do sada prikupili? Veliki dio gradiva veoma je dojmljiv i čini se da svjedoči o nekoj vrsti obrasca, o nekom dosljednom proračunu. Popis navodnih velikih majstora Siona, koji je na početku izgledao nevjerovatno, poslije je pokazao intrigirajuću dosljednost. Veliki dio ljudi s popisa bio je u uzajamnim vezama, krvnim ili prijateljskim, s obiteljima čija su se rodoslovlja također pojavljivala u "Prioratskim spisima", a osobito s kućom Lorraine. Veliki dio ljudi s popisa pripadao je raznim redovima ili tajnim društvima, a doslovno su sve osobe s popisa, čak i kada su bile katolici, pokazivale sklonost vjerskim uvjerenjima koja su se razlikovala od pravovjerja. Svi su se bavili ezoteričnom mišlju i običajima, a gotovo kod svih je postojala neka vrsta bliskosti između pretpostavljenog velikog majstora, njegova prethodnika i njegova nasljednika.

Ipak, sve ove dosljednosti, koliko god bile upečatljive, ne moraju ništa nužno dokazivati. Nigdje ne postoji dokaz da je Sionski priorat, čije je postojanje tijekom Srednjega vijeka neosporno, nastavio postojati i u sljedećim stoljećima. Još je manje dokaza bilo u prilog tvrdnji da su navedeni pojedinci doista zauzimali položaj velikog majstora. Još uvijek nam se činilo nevjerovatno da su neki od njih to doista i bili. Protiv nekih osoba s popisa govorile su godine u kojima su bili, kad su bili izabrani za velikog majstora. Postoji mogućnost da je Edouard de Bar izabran za velikoga majstora u dobi od pet godina, ili da je Rene d'Anjou izabran kada je imao osam godina, možda zbog neke vrste načela nasljeđivanja, ali se ne čini da je takvo načelo postojalo u slučaju Roberta Fludda ili Charlesa Nodiera, koji su postali velikim majstorima s dvadeset i jednom godinom, ili u slučaju Debussyja koji je postao velikim majstorom s dvadeset i tri godine.

Takvi pojedinci nisu mogli imati vremena "probijati se kroz više redove", kako se to moglo u slobodnom zidarstvu, jer oni čak nisu bili ni osobito etablirani u vlastitom okružju. Ova nepravilnost naizgled nema smisla, osim ako ne prihvatimo da je zvanje velikoga majstora često bilo posve simboličkog značaja, obredni položaj koji je zauzimao neki počasni voda, a koji možda čak nije ni bio svjestan mjesta koje mu je pripadalo.

Ovakva promišljanja pokazala su se besplodnima, obzirom na podatke koje smo tada posjedovali. Ponovo smo uronili u povijest i potražili podatke o Sionskom prioratu na drugim mjestima, izvan krugova koji su se širili oko pretpostavljenih velikih majstora s popisa. Posebnu pozornost poklonili smo sudbinama ljudi iz kuće Lorraine, kao i iz nekih drugih obitelji koje se spominju u "Prioratskim spisima". Željeli smo provjeriti tvrdnje koje su iznijete u tim spisima i pronaći nove dokaze o radu jednog tajnog društva koje je, više ili manje, radilo iz sjene.

Ako je to bilo pravo tajno društvo, pretpostavili smo da se Sionski priorat neće javljati pod tim imenom. Ako je priorat nastavio raditi kroz naredna stoljeća, vjerojatno je to bilo pod raznim maskama, paravanima i tuđim fasadama, onako kao što je neko vrijeme nosio ime Ormus, i poslije to ime odbacio. Vjerovali smo, također, da priorat nije vodio neku jasnu i osobitu politiku, niti izražavao političke stavove, jer bi svako takvo dosljedno i zaokruženo stajalište, i u slučaju da su ga mogli uobličiti, bilo vrlo sumnjivo. Kako smo znali da se bavimo organizacijom koja je preživjela otprilike devetsto godina, morali smo pretpostaviti da je prilično promjenjiva i prilagodljiva. Njen opstanak morao je biti vezan za takva svojstva, jer bi bez njih postala prazni privid lišen ikakve stvarne moći, poput članova neke počasne garde. Ukratko, Sionski priorat nije mogao ostati krut i nepromjenjiv tijekom svojega postojanja, već se, naprotiv, morao povremeno mijenjati, i biti podložan promjeni i svojih redova i svojih djelatnosti. Morao je uskladiti sebe i svoje ciljeve s promjenjivom lepezom svjetskih prilika, baš kao što su konjičke čete tijekom prošloga stoljeća morale zamijeniti konje tenkovima i oklopnim vozilima. Svojom sposobnošću prilagođavanja određenom dobu, korištenju i svladavanju tehnologija i mogućnosti, Sion kao da tvori paralelu svom, po svoj prilici, suparniku, javnosti dobro po-

znatoj Rimokatoličkoj crkvi - ili, da navedemo još gori primjer, organizaciji koja je poznata pod nazivom mafija. Mi nismo na pripadnike Sionskog priorata gledali kao na čiste nitkove, ali mafija je pokazala kako tajno društvo vještim prilagođavanjem iz stoljeća u stoljeće može opstati, ali i kakvu vrstu moći može posjedovati.

Sionski priorat u Francuskoj

"Prioratski spisi" kazuju da je Sion u razdoblju od 1306. do 1480. godine posjedovao devet gospodarstava. Godine 1481. - kadaje umro Rene d'Anjou - taj je broj navodno prerastao u dvadeset i sedam. Prema tom popisu, najvažnija gospodarstva bila su smještena u gradovima Bourges, Gisors, Jarnac, Mont-Saint-Michel, Montreval, Paris, Le Puy, Solesmes i Stenay. Uz sve to, *Dossiers secrets* dodaju još jednu zagonetku: "jedan svod pod nazivom Beth-Ania (Anina kuća) smješten u Rennes-le-Chateau". Značenje ovoga ulomka nije potpuno jasno, no čini se da Rennes-le-Chateau ima neku posebnu važnost. A sasvim sigurno Sauniere nije svoju kuću slučajno nazvao Villa Bethania.

Dossiers secrets kazuju da se zapovjedništvo u Gisorsu iz 1306. nalazilo u ulici de Vienne. Navodno se s toga mjesta podzemnim prolazima moglo doći do mjesnoga groblja i podzemne crkvice Svete Katarine koja se nalazila ispod tvrđave. U šesnaestom stoljeću je ta crkvice, ili možda njoj pridružena kriptu, postala skladištem za arhiv Sionskoga priorata, koji je sadržavao trideset škrinja.

Početak 1944. godine, kada su Gisors okupirale njemačke trupe, posebna vojna misija odaslana je iz Berlina s naredbom da poduzme niz iskapanja ispod tvrđave. Saveznička invazija u Normandiji spriječila je taj pothvat, no nedugo nakon toga, jedan francuski radnik, po imenu Roger Lhomoy, sam je započeo iskopavanje i 1946. obavijestio gradonačelnika Gisorsa da je pronašao podzemnu crkvicu u kojoj se nalazilo devetnaest kamenih sarkofaga i trideset metalnih škrinja. Njegovo nastojanje da nastavi iskopavanje i javno obznani svoje otkriće spriječila su - mogli bismo pomisliti ne slučajno - neriješena administrativna pitanja, da bi tek 1962. godine Lhomoy uspio nastaviti s traženim iskopavanjima. Projekt je vođen pod paskom Andre Malrauxa, tadašnjeg francuskog ministra kulture i nije bio dostupan javnom mnijenju. Tada nisu nađene ni škrinje ni sarkofazi,

Karta broj 6. --- Vojvodina Lorraine sredinom šesnaestoga stoljeća

a u tisku, te raznim knjigama i časopisima pisci su se sporili je li podzemna crkvice uopće bila nađena. Lhomoy je uporno tvrdio da je ponovno našao put do crkvice, ali da je netko uklonio njezin sadržaj. Kakva god bila istina o ovom događaju, činjenica je da se podzemna crkvice Svete Katarine spominje u dva stara rukopisa iz 1696. i 1375. godine.

Na temelju tih izvora Lhomoyeva priča postaje mogućom. Isto vrijedi i za tvrdnju da je podzemna crkvice bila spremište Sionova arhiva. Mi smo vlastitim istraživanjem pronašli uvjerljive dokaze o tome da je Sionski priorat postojao najmanje tri stoljeća nakon križarskih vojni i raspuštanja Vitezova templara. U razdoblju od početka četrnaestog do početka sedamnaestog stoljeća, u spisima koji govore o Orleansu i tamošnjem sjedištu Siona u Saint-Samsonu, na nekim se mjestima spominje ovaj Red. Postoji zapis, da su početkom šesnaestog stoljeća članovi Sionskog priorata iz Orleansa izazvali

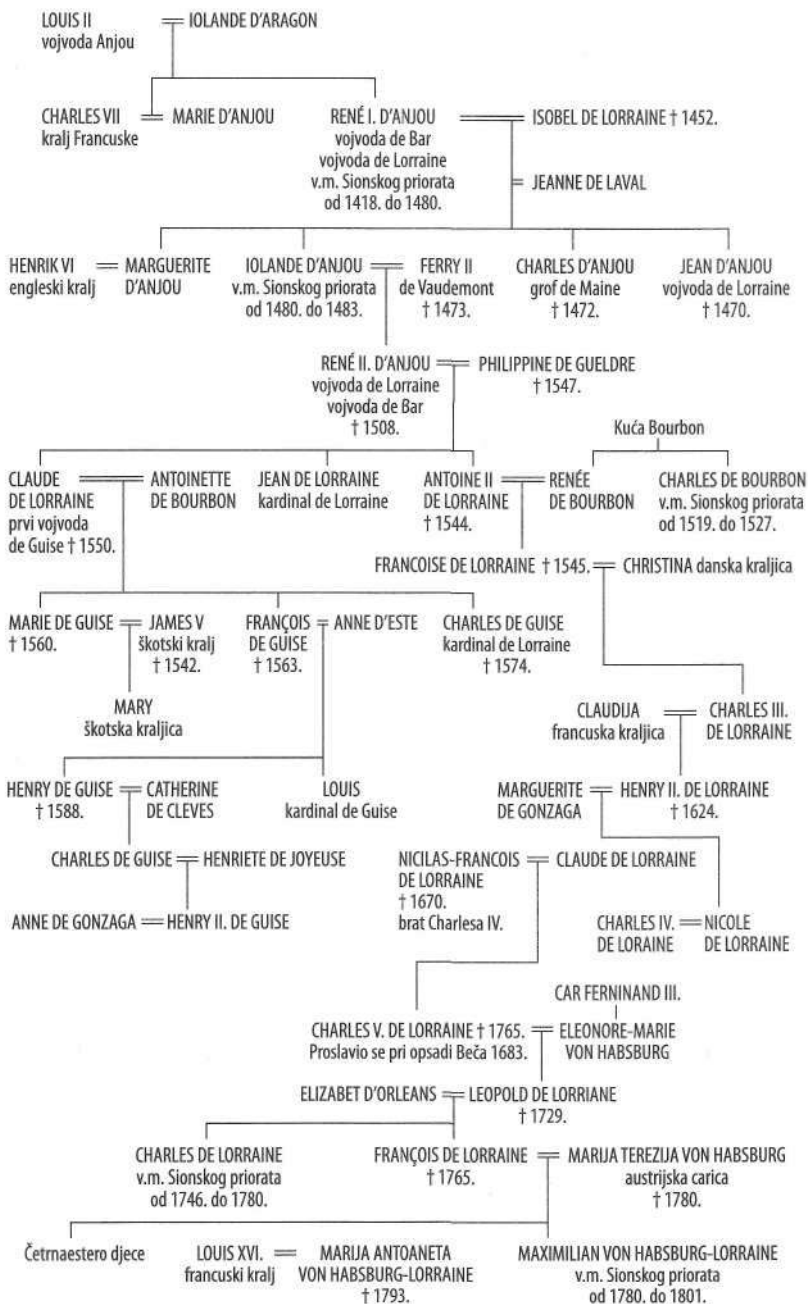
nezadovoljstvo pape i francuskoga kralja, jer su se izrugivali njihovoj "vlasti" i "odbijali živjeti u zajednici". Krajem petnaestog stoljeća Red su optužili za brojne prijestupe - nepoštivanje vlasti, sklonost "individualnim", a ne "opće prihvaćenim" vrijednostima, razuzdanost, boravak izvan zidina Saint-Samsona, zanemarivanje službe Božje, i nemar pri ponovnoj gradnji zidova kuće, koja je bila ozbiljno oštećena 1562. godine. Oko 1619. godine čini se da su vlasti izgubile strpljenje, jer je te godine, kako kazuju spisi, Sionski priorat izbačen iz Saint-Samson, a kuća predana isusovcima.

Od 1619. godine gubi se svaki spomen o Sionskom prioratu, odnosno, poslije se ne spominje pod tim imenom. Ipak, uspjeli smo dokazati njegovo postojanje sve do sedamnaestoga stoljeća, a samim time pojavila su se brojna važna pitanja. Kao prvo, podaci koje smo našli nisu ni na koji način objasnili stvarne poslove Siona, ciljeve, interese, ili neki mogući utjecaj. Sve što smo našli bilo je nevažno. Ti su podaci potvrđivali samo to da je to bilo neobično bratstvo redovnika ili vjeri odanih ljudi čije ponašanje, iako daleko od pravovjerja i možda tajanstveno, nije bilo osobito značajno. Nismo mogli uskladiti predodžbe nemarnih žitelja Saint-Samsona s proslavljenim i legendarnim Ružinim križem, niti povezati družbu neposlušnih redovnika s ustanovom koja je u svoje redove ubrajala, kako se smatra, neke od najsajnijih imena zapadne povijesti i kulture. "Prioratski spisi" kazuju da je Sion bio organizacija znatne moći i utjecaja, odgovorna za nastanak templara i preinake smjerova međunarodne politike. U izvorima na koje smo naišli, ništa nije ukazivalo na takvu vrstu veličine.

Postoji mogućnost da je Saint-Samson u Orleansu bilo samo jedno izolirano, vrlo vjerojatno, beznačajno sjedište aktivnosti Siona, jer je Saint-Samson izostavljen s popisa važnih gospodarstava Siona u *Dossiers secrets*. Ako je Sion doista bio značajna sila, Orleans je možda bio samo maleni dio u mnogo široj mreži. Dokaze o tome morali smo potražiti na drugim mjestima.

Vojvode Guise i Lorraine

Tijekom šesnaestog stoljeća kuća Lorraine i njen mlađi ogranak, kuća Guise, zajednički su vrlo odlučno pokušale svrgnuti francusku dinastiju Valois, ugasiti je i prisvojiti francusko prijestolje. U neko-

Rodoslovlje 1. - Vojvode Guise i Lorraine

liko navrata to im je zamalo i uspjelo. U tom tridesetogodišnjem nastojanju svi su vladari, nasljednici i prinčevi kuće Valois bili zbrisani, a loza dovedena do istrebljenja.

Tri su naraštaja obitelji Guise i Lorraine pokušavala osvojiti francusko prijestolje. Najbliži tome naumu bili su sredinom šesnaestog stoljeća pod vodstvom Charlesa, kardinala od Lorraine i njegova brata Francoisa, vojvode od Guisea. Charles i Francois bili su rođaci obitelji Gonzaga od Mantove i Charlesa od Montpensiera, visokog kraljevskog činovnika od Bourbona, koji se spominje u *Dossiers secrets* kao veliki majstor Siona do godine 1527. Francois je, štoviše, oženio Anne d'Este, vojvotkinju od Gisorsa, a čini se da ga je u spletkama oko prijestolja tajno podražavao i pomagao Ferrante od Gonzage, navodni veliki majstor Siona u razdoblju od 1527. do 1575. godine.

Francoisa i njegova brata, kardinala od Lorraine, kasniji su povjesničari žigosali kao vatrene vjerske zanesenjake i fanatične katolike, kao ljude koji su bili netrpeljivi, surovi i krvožedni. Ipak, neki dokazi upućuju da su nezasluženo stekli ovakvu reputaciju, barem što se tiče odanosti katoličkoj vjeri. Jer čini se očitim da su Francois i njegov brat bili besramni i smjeli oportunisti koji su u ime svog nauma podilazili podjednako i katolicima i protestantima. Godine 1562. je, kardinal od Lorraine na Saboru u Tridentu u raspravi pokušao oslabiti središnju vlast pape na način da se mjesnim biskupima pruži neovisnost, čime bi se obnovila crkvena hijerarhija iz doba Merovinga.

Francois od Guise je oko 1563. zamalo postao kraljem kad ga je stigao metak plaćenog ubojice. Njegov brat, kardinal od Lorraine, umro je dvanaest godina poslije, 1575., no krvna osveta nad francuskom kraljevskom lozom nastavila se kada su novi vojvoda od Guisea i novi kardinal od Lorraine počeli iznova napadati prijestolje. Njihov je glavni saveznik u tom pothvatu bio Louis de Gonzaga, vojvoda od Neversa, koji je, kako kazuju "Prioratski spisi", postao veliki majstor Siona devet godina prije toga. Urotnički stijeg bio je lorenski križ, prijašnji znamen Renea d'Anjoua.

Ta se borba nastavila. Krajem stoljeća obitelj Valois konačno je bila istrijebljena, ali je i kuća Guise tijekom te borbe iskrvarila do kraja i nije imala nijednog dostupnog kandidata za prijestolje kojega bi mogla istaknuti.

Nije poznato jesu li postojali neko tajno društvo ili tajni red kao potpora kućama Guise i Lorraine. Njima je sigurno pomagala međunarodna mreža izaslanika, veleposlanika, plaćenih ubojica, provokatora, uhoda i špijuna koji su vrlo lako mogli činiti neku vrstu tajne organizacije. Gerard de Sede tvrdi da je jedan od tih špijuna bio Nostradamus, neki "Prioratski spisi" podupiru tu tvrdnju, a postoji i cijeli niz dokaza koji upućuju da je Nostradamus doista bio špijun u službi Francois de Guisea i Charlesa, kardinala od Lorraine.

Ako je Nostradamus izvršavao naređenja kuća Guise i Loraine, tada on nije bio zaslužan samo za dobavu važnih obavijesti koje su se odnosile na rad i namjere njihovih protivnika. On je također, u svojstvu astrologa francuskoga dvora, bio upućen u sve vrste osobnih tajni, naravi i slabosti pojedinih osoba, pa je, poznavajući ranjiva mjesta, mogao psihološki izmanipulirati obitelj Valois i na taj ih način oslabiti pred neprijateljima. Kako je dobro poznavao njihove horoskope, lako je mogao neprijatelje posavjetovati koji su, recimo, najpovoljniji trenuci za ubojstvo iz zasjede. Ukratko, može se pretpostaviti da su mnoga Nostradamusova proročanstva možda bile tajne poruke, šifre, popisi, vremenske tablice, upute i planovi djelovanja.

Bez obzira na ove pretpostavke, nema sumnje da su neka Nostradamusova proročanstva zapravo govorila o prijašnjim vremenima, o Vitezovima templarima, dinastiji Merovinga i povijesti kuće Lorraine. Veliki broj proročanstava odnosio se na Razes, nekadašnju grofoviju kojoj je glavni grad bio Rennes-le-Chateau, a brojni katreni govorili su da će doći "le Grand Monarch", i povezivali njegovo podrijetlo za Languedoc.

Uz ovo, otkrili smo jedan podatak koji je još izravnije povezivao Nostradamusa uz naše istraživanje. Kako navodi Gerard de Sede, a također i narodno kazivanje, Nostradamus je, prije nego što se počeo baviti proročanstvima, proveo neko vrijeme u pokrajini Lorraine. Čini se da je to bila neka vrst izobrazbe ili razdoblje iskušenja, nakon čega je bio "upoznat" s nekom zlokobnom tajnom. Navodno se on tada susreo s nekom drevnom, tajnom knjigom na kojoj je utemeljio sva svoja kasnija djela. Ta knjiga mu je navodno došla u ruke u vrlo znamenitom mjestu, u tajanstvenoj opatiji Orval, daru pomajke

Godfroija de Bouillona, dakle na mjestu koje nam se od početka našeg istraživanja činilo kolijevkom Sionskog priorata. Sljedeća dva stoljeća Orval su i dalje povezivali s imenom Nostradamusa, a u vrijeme francuske revolucije i u Napoleonovo doba, knjige proročanstava, što ih je sastavio Nostradamus, navodno su stizale iz Orvala.

Borba za francusko prijestolje

Sredinom dvadesetih godina sedamnaestog stoljeća na francuskom prijestolju sjedio je Louis XIII, no prava snaga iza prijestolja i ujedno glavni strateg francuske politike bio je kraljev prvi ministar, kardinal Richelieu. Za njega se često misli da je kao vrhunski spletkar bio preteča Machiavelija, no naša je pretpostavka da je bio i više od toga.

Dok je Richelieu uspostavio do tada nedostižnu stabilnost u Francuskoj, u drugim dijelovima Europe, osobito u Njemačkoj, bjesnio je Tridesetogodišnji rat. U samome začetku Tridesetogodišnji rat nije bio vjerski sukob, no ubrzo su se strane podijelile po vjeroispovijestima. S jedne su strane bile čvrste katoličke snage Španjolske i Austrije, a s druge protestantske vojske Švedske i malih njemačkih kneževina, među kojima je bio i Rajnski palatinat, čiji su vladari, izabrani Friedrich i njegova žena Elizabeta Stuart bili u izgnanstvu u Hagu. Friedrich i njegovi saveznici uživali su potporu "rosenkreuzerskih" mislilaca i spisatelja i na europskom kontinentu i u Engleskoj.

Godine 1633. kardinal Richelieu je povukao smjeli i naizgled nevjerojatan politički potez. Uveo je Francusku u Tridesetogodišnji rat, ali ne na onoj strani gdje ga se možda očekivalo. Richelieu je mislio da postoje i druge stvari o kojima valja voditi računa i koje su važnije od njegovih vjerskih obaveza kao kardinala. Želio je uspostaviti premoć Francuske u Europi i ukinuti trajnu, tradicionalnu prijetnju francuskoj sigurnosti od strane Austrije i Španjolske. Želio je uzdrmati španjolsku hegemoniju koja je postojala već više od jednog stoljeća, osobito u srcu stare merovinške zemlje, na području Nizozemske i dijelova današnje pokrajine Lorraine. Sve je to dovelo u Europi do zaprepaštenja nad neočekivanim potezom katoličkog kardinala, koji je predsjedao katoličkom državom, a poslao svoje katoličke čete da se bore na strani protestanata - protiv drugih katolika. Nijedan povjesničar nije pokušao utvrditi je li Richelieu bio "rosen-

kreuzer", ali taj je njegov potez bio iznimno u skladu sa stavovima rosenkreuzera i morao je pridonijeti njihovoj naklonosti.

U međuvremenu je kuća Lorraine iznova počela žurno, iako ne i sasvim izravno, osvajati francusko prijestolje. Ovaj put je pretendent na prijestolje bio Gaston d'Orleans, mlađi brat Louisa XIII. Sam Gaston nije pripadao toj kući, no on se godine 1632. oženio sestrom vojvode od Lorraine. Njegov bi nasljednik, dakle, nosio krv Lorrainea s majčine strane, i da je Gaston stupio na prijestolje, obitelj Lorraine bi već u sljedećoj generaciji zavladała Francuskom. Već sama ta mogućnost bila je dovoljna da Gaston dobije potporu. Među onima koji su pružili potporu Gastonovom pravu na nasljeđe sreli smo osobu koju smo znali od prije. Bio je to Charles, vojvoda od Guisea. Charlesov učitelj bio je mladi Robert Fludd, a oženio se Henriette-Catherine de Joyeuse, vlasnicom Couize i Arquesa, mjesta gdje se nalazio grob koji je bio jednak onome s Poussinove slike.

Svi pokušaji svrgavanja Louisa u korist Gastona propali su, ali je vrijeme, kako se čini, bilo na Gastonovoj strani, odnosno, na strani njegovih nasljednika, jer Louis XIII i njegova supruga, Ana Austrijska, nisu imali djece. Brujale su glasine da je kralj bio homoseksualac, a pretpostavku da je bio spolno nemoćan, poslije su, nakon obdukcije, doista potvrdila neka izvješća. Ipak, 1638. godine, nakon dvadeset i tri godine braka, Ana Austrijska je iznenada rodila. U ono vrijeme malo je ljudi povjeralo u zakonito začeće, a ta se sumnja protegnula i do danas. Tvrđilo se da je pravi otac djeteta bio kardinal Richelieu, ili možda neki "pastuh" kojega je Richelieu poslao. Moguće je da je to bio njegov štićenik i nasljednik, kardinal Mazarin, a navodno su se nakon smrti Louisa XIII, Mazarin i Ana Austrijska tajno vjenčali.

Rođenje nasljednika Louisa XIII bilo je u svakom slučaju težak udarac nadama Gastona d'Orleansa i cijele kuće Lorraine. Nakon što su Louis i Richelieu umrli 1642. godine, prvi u nizu složenih napada bio je usmjeren na izgon Mazarina, kako bi se spriječilo da mladi Louis XIV dođe na prijestolje. Ti pokušaji, koji su počeli nizom narodnih buna doživjeli su vrhunac u velikom građanskom ratu, koji je s prekidima trajao deset godina, a povjesničarima je poznat pod nazivom la Fronde. Uz Gastona d'Orleansa taj rat su poticali i druga velika imena koja smo već prije upoznali, među kojima

su bili Frederic-Maurice de la Tour d'Auvergne - vojvoda od Bouillona, zatim vikont od Turennea, ali i vojvoda od Longuevillea - unuk Louisa de Gonzage, vojvoda od Neversa koji je bio navodni veliki majstor Siona pedeset godina prije. Glavno sjedište i prijestolnica *frondeursa* bio je upravo drevni grad Stenay, u Ardenima.

Družba presvetog Sakramenta

"Prioratski spisi" kazuju da je Sionski priorat sredinom sedamnaestog stoljeća "pokušao zbaciti Mazarina", no u tome nije uspio. Fronda* je propala, Louis XIV se popeo na prijestolje Francuske, a Mazarin se, iako nakratko uklonjen, uspio ponovo uzdići i to na mjesto premijera na kojemu je bio sve do svoje smrti 1660. godine. Prepostavili smo da se Sion doista suprotstavio Mazarinu, jer ako je bilo tako, onda smo se našli na tragu prepoznavanja tragova po kojima smo mogli odgonetnuti djelovanje tog Reda. Rodoslovlja obitelji koje su bile umiješane u fronde pojavljivala su se u "Prioratskim spisima", pa je veza Siona sa sudionicima spomenutih nemira izgledala vrlo vjerojatnom.

"Prioratski spisi" tvrde da se Sion vrlo aktivno suprotstavio Mazarinu. Neki moćnici i njihove obitelji, Gonzaga, Nevers, Guise, Longueville i Bouillon, ne samo što su bili blisko povezani sa Sionom, nego su iz njihovih redova potekli i neki veliki majstori. Povijest je potvrdila da su se upravo ta imena i te titule isticali u otporu kardinalu, pa nam je izgledalo da smo uspjeli pronaći Sionski priorat i da smo ustanovili tko su bili neki od njegovih članova. Ako smo bili u pravu, Sion je, tijekom razdoblja o kojemu govorimo, bio samo drugi naziv za pokret i urotu koji su povjesničarima već dugo bili poznati.

Frondeuri nisu bili jedina skupina koja se suprotstavila Mazarinu. Neke od njih djelovale su u vrijeme *frondea*, ali i mnogo kasnije. "Prioratski spisi" često spominju Družbu presvetog Sakramenta, koja je, kako se tamo naviješta, zapravo bila Sion, odnosno paravan za Sion koji je tada djelovao pod tim imenom. Ta družba se svojom organizacijom, ustrojem, radom i oblicima djelovanja jasno uklapala u sliku koju smo počeli stvarati o Sionu.

* socijalno politički pokret u Francuskoj sredinom 17. st, uglavnom pokret višeg plemstva uperen protiv apsolutizma koji se učvrstio u Richelieuovo doba.

Družba presvetog Sakramenta bila je dobro organizirano i djelotvorno tajno društvo. Njezino postojanje se ne dovodi u pitanje, a priznavali su je i suvremenici i kasniji povjesničari. Mnogi dokumenti svjedoče o postojanju toga društva, o kojemu je također napisano i vrlo mnogo knjiga. Ime tog društva je veoma poznato u Francuskoj, gdje ono i danas uživa neku vrstu pomodne tajanstvenosti, a na svjetlu dana su se čak pojavili neki njihovi spisi.

Družbu je osnovao između 1627. i 1629. plemić koji je bio suradnik Gastona d'Orleansa. Osobe koje su vodile politiku družbe bile su nepoznate, a tako je ostalo i do danas. Jedina imena koja se mogu povezati s družbom bili su članovi iz nižih redova hijerarhije, ljudi koji su "izravno djelovali", a koji su radili po uputama s vrha. Među tim ljudima bio je brat vojvotkinje de Longuille, zatim Charles Fouquet, brat nadzornika novčanih poslova Louisa XIV, a bio je među njima i ujak filozofa Fenelona koji je, pola stoljeća poslije, postao vrlo utjecajan u slobodnom zidarstvu preko viteza Ramsaya. Među onima koji su bili najviše povezani s tom družbom bili su tajanstveni čovjek poznat pod imenom Saint Vincent de Paul, zatim Nicolas Pavillon, biskup grada Aleta, udaljenog nekoliko kilometara od Rennesle-Chateaua, i Jean-Jacques Olier, osnivač sjemeništa Saint Sulpice, koje se danas smatra nekadašnjim "središtem djelovanja" družbe.

Svojim ustrojem i radom družba je podsjećala na Red hrama i bila je model za kasnije slobodno zidarstvo. Radeći iz Saint Sulpicea, družba je stvarala mrežu ogranaka ili podružnica po unutrašnjosti, a članovi tih ogranaka nisu znali sebi nadređene. Često su ih zloupotrebljavali u ime vlastitih ciljeva, a ogranci su međusobno smjeli stupiti u vezu samo preko Pariza, čime je bio osiguran centralizirani nadzor. Čak su i u Parizu vođe društva ostajali nepoznati onima koji su ih pokorno služili. Družba je svojom organizacijom nalikovala hobotnici čije je srce bilo nevidljivo, pa se ni do danas ne zna što je to srce bilo i tko su bili njegovi članovi. Ipak, poznato je da je to srce kucalo u skladu s nekom nedokučivom i važnom tajnom. Ondašnji napisi spominju "Tajnu koja je srž Družbe", a prema jednom pravilniku društva, koji je otkriven puno kasnije, "istinski smjer koji tvori duh Družbe i koji je njezina bit, jest Tajna."¹⁰

Neupućenim članovima-početnicima činilo se da se družba naoko bavila dobrotvornim radom, osobito u krajevima koje su razorili

vjerski ratovi, a poslije *ifronde*, što je bio slučaj s pokrajinama Pikardija, Champagne i Lorraine. Danas je opće prihvaćeno mišljenje da je taj "dobrotvorni rad" bio lukavo smišljen paravan koji nije imao veze sa stvarnim razlogom postojanja Družbe. Ono čime su se doista bavili bilo je neka vrsta špijunaže, prikupljanje "obavještajnih podataka" i ubacivanje u najvažnije službe u zemlji, kao i u krugove u neposrednoj blizini prijestolja.

Čini se da je Družba bila vrlo djelotvorna. Vincent de Paul je kao pripadnik kraljevskog "Savjeta čestitosti" postao ispovjednikom Louisa XIII, a bio je također i bliski savjetnik Louisa XIV, sve dok zbog protivljenja Mazarinu nije bila iznuđena njegova ostavka. Kraljica majka, Ana Austrijska, bila je neka vrsta bespomoćnog pijuna Družbe, koja ju je na neko vrijeme uspjela okrenuti protiv Mazarina. Družba se nije ograničila samo na prijestolje, već je sredinom sedamnaestog stoljeća pokazivala svoju moć putem plemstva, Parlamenta, sudstva i policije, pa su se neka od ovih tijela u nekoliko prilika odvažila otvoreno suprotstaviti kralju.

Tijekom našega istraživanja nismo naišli ni na jednoga povjesničara koji je uspio zadovoljavajuće objasniti Družbu presvetoga Sakramenta. Većina stručnjaka opisuje Družbu kao ratobornu arhikatolički organizaciju, tvrđavu čvrsto ukopanog i vatrenog pravovjerna. Postavlja se međutim pitanje, zašto bi u jednoj zemlji koja je odana katoličkoj vjeri takva organizacija morala raditi u strogoj tajnosti? Upitajmo se, tko su bili heretici toga doba? Ako su to bili protestanti i jansenisti, mi također znamo da su i jedni i drugi pripadali redovima Družbe.

Ako je Družba bila predana katoličanstvu, teoretski je morala podržati kardinala Mazarina, koji je u to vrijeme utjelovljivao sve katoličke interese. Međutim, Družba se ratoborno suprotstavila Mazarinu, pa se ovaj, izgubivši strpljenje, zakleo da će upotrijebiti sve svoje mogućnosti da je uništi. Družba je, štoviše, izazvala veliko neprijateljstvo i u drugim službenim sredinama. Isusovci su se oštro borili protiv nje, a drugi katolički dostojnici optužili su Družbu za "herezu", upravo za ono čemu se sama navodno suprotstavljala. Godine 1651. tuluški biskup optužio je Družbu za "bezbožne radnje" ukazavši na nešto vrlo nepravilno u obredima posvećenja, što je bio neobičan odjek optužbi protiv templara. Biskup je zaprijetio člano-

vima Družbe izopćenjem, na što su se oni hladnokrvno oglušili, a to je, čini se, sasvim neobičan odgovor od onih koje bismo smatrali pobožnim katolicima.

Družba je nastala u vrijeme kada je rosenkreuzerska pošast još bila na vrhuncu. Vjerovalo se da na svakom koraku ima "nevidljivih bratstava", iz čega su proizašli ne samo strava i manija gonjenja, već i neizbježni lov na vještice. Usprkos tome nikada i nigdje nije nađen trag nekog službenog rosenkreuzera, a pogotovo ne u katoličkoj Francuskoj. Rosenkreuzeri su, što se Francuske tiče, ostali na razini izmišljotina pučke mašte. No, upitajmo se, je li doista tako bilo? Ako je postojala namjera rosenkreuzera da stvore svoje uporište u Francuskoj, jesu li mogli naći bolji paravan od organizacije koja se bavi protjerivanjem rosenkreuzera? Družba je mogla prići bliže ostvarenju svoga cilja i steći sljedbenike u Francuskoj pretvarajući se da je vlastiti najveći neprijatelj.

Družba se uspješno suprotstavljala i Mazarinu i Louisu XIV. Manje od godinu dana prije Mazarinove smrti, 1660., kralj se javno izjasnio protiv Družbe i naredio njeno raspuštanje. Sljedećih pet godina Družba se nadmeno nije obazirala na kraljevski proglas, no 1665. godine su konačno zaključili da neće moći nastaviti raditi u svom "sadašnjem obliku". Svi spisi koji su se odnosili na Družbu pohranjeni su u neko skriveno skladište u Parizu, čija lokacija nikada nije utvrđena, iako se vjeruje da se nalazilo u Saint Sulpiceu. Ako je to istina, onda je arhiv Družbe nakon više od dva stoljeća postao dostupan ljudima kao što je bio opat Emile Hoffet.

Iako je Družba prestala postojati u svojem dotadašnjem obliku, ona je nastavila djelovati sve do početka sljedećeg stoljeća i predstavljala je problem Louisu XIV, a ni na koji način potvrđena predaja kazuje da je Družba postojala još i u dvadesetom stoljeću.

Bez obzira na istinitost posljednje tvrdnje, Družba je nesumnjivo preživjela vlastito ukidanje 1665. Godine 1667. Moliere, koji je bio odan Louisu XIV, napao je Družbu skrivenim, ali oštrim aluzijama u komadu *Tartuffe*, no Družba se, usprkos tome što više nije javno postojala, osvetila tako da je uspjela predstavu skinuti s programa kazališta za sljedeće dvije godine, usprkos kraljevoj naklonosti prema Moliereu. Družba je, čini se, koristila i književnike, među kojima je, navodno, bio i La Rochefoucauld, koji je sudjelovao u

frondeu. Gerard de Sede navodi da je La Fontaine također bio član Družbe i da su njegove čarobne, prividno bezazlene basne zapravo bile alegorični napadi na prijestolje. To nije nevjerojatno jer Louis XIV nije ni najmanje volio La Fontainea, i osobno se suprotstavljao njegovu primanju u Francusku akademiju. S druge strane, među zaštitnicima i pokroviteljima La Fontainea bili su vojvoda de Guise, vojvoda de Bouillon, vikont de Turenne i udovica Gastona d'Orleansa.

Družbu presvetog Sakramenta smo razotkrili kao stvarno tajno društvo, čija je povijest velikim dijelom bila poznata. Ono je naizgled bilo katoličko, ali nije bilo ništa manje povezano s naglašeno ne-katoličkim djelatnostima. Družba je bila blisko vezana s nekim značajnim plemićkim obiteljima, s onima koje su sudjelovale u *frondeu* i čija su se rodoslovlja pojavljivala u "Prioratskim spisima". Družba je bila u bliskoj vezi sa Saint Sulpiceom, a njezin rad prije svega je bilo ubacivanje u tuđe redove, čime je stekla golem utjecaj, a bila je oštro suprotstavljena kardinalu Mazarinu. Družba se svojim djelatnostima gotovo savršeno uklapala u sliku Sionskog priorata, kako je predstavljena u "Prioratskim spisima". Ako je Sion tijekom sedamnaestog stoljeća bio aktivan, možemo s razlogom prihvatiti da su Sion i Družba, ili ono što je iza nje možda stajalo, bili jedno.

Zamak Barberie

Sionov sukob s Mazarinom izazvao je, kako kazuju "Prioratski spisi", oštru kardinalovu odmazdu. Navodno su glavne žrtve ove odmazde bili članovi obitelji Plantard - izravni potomci Dagoberta II i merovinške dinastije. Godine 1548., kako je navedeno u "Prioratskim spisima", Jean des Plantard se oženio s Maries de Saint-Clair i tako stvorio još jednu sponu vlastite obitelji i obitelji Saint-Clair/Gisors. U to je vrijeme obitelj Plantard već boravila u zamku Barberie, blizu Neversa, u francuskoj pokrajini Nivernais, i taj je zamak bio službeno prebivalište obitelji Plantard sljedećih stotinu godina. "Prioratski spisi" kazuju daje Mazarin 11. lipnja 1659. godine naredio da se zamak potpuno razori, i tom je prilikom obitelj Plantard izgubila sve što je imala.

Nijedna povijesna knjiga o tom razdoblju, kao niti jedan Mazarinov životopis, ne potvrđuju ove tvrdnje, a naše istraživanje nije

otkrilo nikakav spomen obitelji Plantard u Nivernaisu. Isprva nismo našli ni spomen o zamku Barberie. Naime, Mazarin se iz nekog neodređenog razloga bavio gradom Nivernais i vojvodstvom Nevers. Te je posjede konačno kupio, a ugovor je potpisan 11. lipnja 1659., na dan kada je zamak Barberie navodno bio uništen.

Ovo nas je potaknulo da dalje istražujemo, pa smo iskopali neke djelomične potvrde. To nije bilo dovoljno za potpuno razjašnjenje, no iznova je potvrđena vjerodostojnost "Prioratskih spisa". U jednom dokumentu, gdje se nabrajaju posjedi Nivernaisa, spominje se Barberie, a na povelji iz 1575. spominje se seoce u Nivernaisu pod nazivom Les Plantards.

Najuvjerljivija od svega bila je činjenica da je postojanje zamka Barberie već bilo ustanovljeno. U razdoblju od 1847. do 1875. članovi Društva književnosti, znanosti i umjetnosti Neversa započeli su probno iskopavanje na mjestu gdje su se nalazile neke ruševine. Bio je to težak posao jer su ruševine bile gotovo neprepoznatljive. Vatra je kamenje pretvorila u staklo, a samo nalazište je bilo gusto obraslo šumom, no konačno su otkriveni ostaci gradskih zidina i zamka. Danas je potvrđeno da je na tome mjestu nekada bio Barberie. Prije razaranja sastojao se, po svemu sudeći, od malog utvrđenog grada i jednog zamka, a nalazi se nedaleko starog seoca Les Plantard.

Sada smo mogli kazati da je zamak Barberie neosporno postojao i da je bio uništen vatrom, a zbog blizine seoca Les Plantard, nismo morali sumnjati da je bio vlasništvo obitelji toga imena. Čudilo nas je da ne postoji zapis o tome kada je zamak uništen, niti tko je to učinio. Ako je Mazarin bio odgovoran za taj čin, čini se da se silno potrudio izbrisati sve tragove. Kao da je postojala jasna namjera da se zamak Barberie izbriše iz povijesti i sa zemljovida. Zašto bi se netko upustio u takvo nešto osim ako nešto doista nije trebalo sakriti?

Nicolas Fouquet

Mazarin je imao i drugih neprijatelja *uz frondeure* i Družbe svetoga Sakramenta. Među najmoćnijima bio je Nicolas Fouquet, koji je 1653. postao vrhovnim nadzornikom novčanih poslova Louisa XIV. Darovit, sposoban i ambiciozan, Fouquet je u samo nekoliko godina postao najbogatija i najmoćnija osoba u kraljevstvu. Ponekad su ga

nazivali istinskim kraljem Francuske, a ni on sam nije bio lišen političkih težnji. Kolale su glasine da je njegova namjera bila napraviti Bretanju neovisnim vojvodstvom, a sebe vladajućim vojvodom.

Fouquetova majka bila je istaknuta članica Družbe svetoga Sakramenta, njegov brat Charles bio je biskup Narbonnea u Languedocu, a mlađi brat također je bio crkvena osoba. Godine 1656. Nicolas Fouquet poslao je Louisa u Rim iz razloga koji nisu nužno morali biti tajanstveni, ali nisu nikada ni razjašnjeni. Louis je iz Rima poslao pismo koje smo naveli u prvom poglavlju, gdje govori o susretu s Poussinom i o tajni "koju bi i kraljevi teško od njega izvukli". Doista, koliko god je Louis u svojem pismu bio indiskretan, Poussin očito nije ništa otkrio. Njegov osobni pečat nosio je geslo "Tenet confidentiam".*

Louis XIV je 1661. godine naredio uhićenje Nicolasa Fouqueta, pod krajnje nejasnim i maglovitim optužbama za zloporabu novčanih fondova i za pobunu. Na osnovi tih optužbi kralj je zaplijenio sva Fouquetova dobra i posjede, ali i zabranio svojim časnicima da diraju spise i pisma vrhovnoga nadzornika. Odlučio je sam pretresti te spise - osobno, u svojim odajama.

Suđenje se razvuklo na četiri godine i postalo neka vrsta francuske senzacije gdje se javno mnijenje žestoko podijelilo. Louis Fouquet, koji se sastao s Poussinom i napisao pismo iz Rima, tada više nije bio živ, ali su majka i drugi brat hitro pokrenuli Družbu presvetog Sakramenta čiji je jedan član bio među sucima koji su zasjedali. Družba je svu svoju potporu pružila vrhovnom nadzorniku i preko suda i preko javnog mnijenja. Louis XIV, koji obično nije bio krvočan, zahtijevao je ni manje, ni više, nego smrtnu kaznu. Sud nije podlegao njegovu zastrašivanju i izrekao je osudu na vječno progonstvo. Pobješnjeli kralj je i dalje zahtijevao smrtnu kaznu, pa je neposlušne suce zamijenio drugima, poslušnijima, no, čini se da mu je Družba i dalje prkosila. Konačno, 1665. godine, Fouquet je osuđen na doživotni zatvor. Po kraljevoj naredbi držali su ga u strogoj osami, nije smio posjedovati pribor za pisanje, niti bilo kakva druga sredstva pomoću kojih bi mogao s bilo kime komunicirati. Navodno bi

* Tenet confidentiam, latinski = čuvam povjerenje.

svaki vojnik koji je s njime razgovarao bio poslan na zatvoreničku galiju, a u nekim slučajevima su ih i vješali.

Godine 1665., kada je Fouquet zatvoren, u Rimu je umro Poussin, a u godinama koje su uslijedile Louis XIV se preko svojih špijuna silno nastojao domoći jedne jedine slike, pod naslovom, "Arkadijski pastiri". U toj svojoj namjeri je i uspio 1685., ali slika nije bila javno izložena čak ni u kraljevskoj rezidenciji. Stajala je u privatnim kraljevim odajama, gdje je nitko nije mogao vidjeti bez njegova dopuštenja.

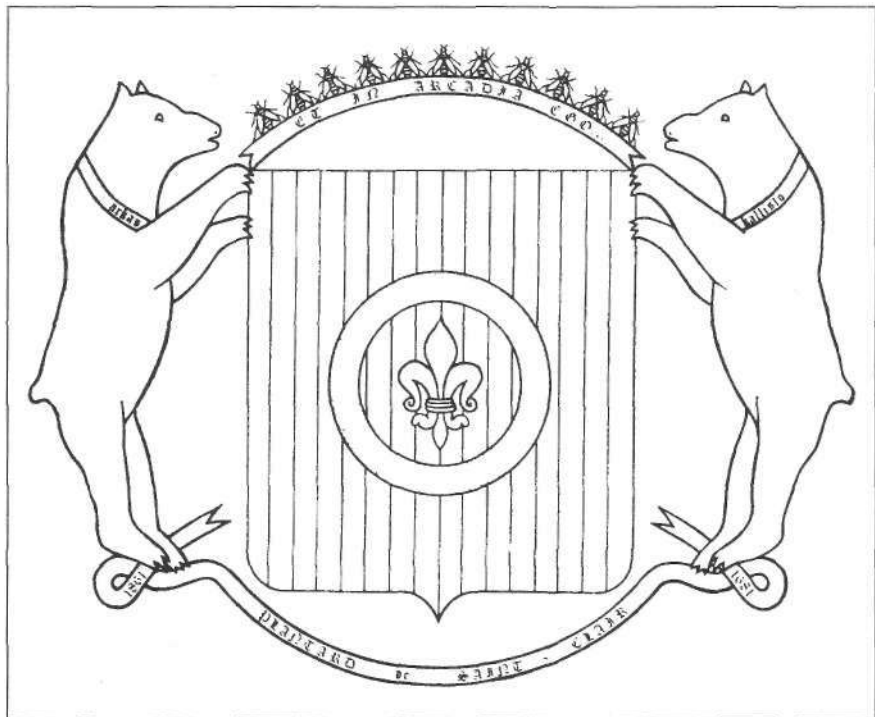
Fouquetova priča ima i svoj nastavak, jer nemilost u kojoj se našao, bez obzira na složenost uzroka, njegova djeca nisu poznavala. Sredinom sljedećeg stoljeća, markiz de Belle-Isle, Fouquetov unuk, postao je najvažnijim čovjekom Francuske. Godine 1718. uspio je vratiti kruni utvrđeni otok Belle-Isle, na obalama Bretanje. Zauzvrat je dobio neka vrlo zanimljiva područja, Longueville i Gisors. Vojvode i vojvotkinje Longuevillea iz ranijih razdoblja više su se puta pojavljivali u našem istraživanju, a markiz de Belle-Isle postao je 1718. grofom Gisorsa, 1742. vojvodom, a 1748. područje Gisorsa promovirano je u nadvojvodstvo.

Nicolas Poussin

Poussin je rođen 1594. u gradiću Les Andelys, koje se nalazilo tek nekoliko kilometara od Gisorsa. Kao mladić je napustio Francusku i nastanio se u Rimu, gdje je proveo cijeli život i samo se jednom vratio u svoju rodnu zemlju. Vratio se u Francusku oko 1640. na molbu kardinala Richelieua, koji ga je pozvao po posebnom zadatku.

Iako se nije miješao u politiku, a tek poneki povjesničar spominje njegove političke interese, Poussin je, zapravo, bio blisko vezan s *frondeom*. On nije napustio svoj dom u Rimu, ali njegova tadašnja prepiska otkriva da je bio obuzet pokretom protiv Mazarina i da je bio iznenađujuće blizak s nekim utjecajnim *vođama frondeura*. Govoreći o njima, često je znao upotrijebiti zamjenicu "mi", misleći pritom, očito i na sebe.

Prateći motiv podzemnog toka rijeke Alpheus, Arkadije i arkadijskih pastira, stigli smo do Renea d'Anjoua. Sada smo odlučili pronaći od kuda je potekla ona rečenica s Poussinove slike - "Et in Arcadia Ego". Ona se pojavila i na jednoj ranijoj Poussinovoj slici koja prikazuje

Ilustracija 1. - Grb obitelji Plantard

zuje grob i na njemu lubanju, a sam grob nije izdvojen, nego je tek dio velikog kamena. U prednjem planu slike odmara se bradato vodeno božanstvo s izrazom zamišljene mrzovolje - riječni bog Alpheus, gospodar podzemnog toka. Djelo je nastalo između 1630. i 1635. godine, pet ili deset godina prije od one poznatije verzije, "Arkadijskih pastira".

"Et in Arcadia ego" prvi se put javlja oko 1618. godine na slici Giovannija Francesca Guercina, i ta je slika bila osnova Poussinova djela. Na Guercinovoj slici dva pastira, izlazeći na šumski proplanak, nailaze na kamenu grobnicu. Na grobnici je čuveni, već spomenuti natpis, i na nju je postavljena velika lubanja. Bez obzira na simboličko značenje ovog djela, Guercino je sam potaknuo niz pitanja. Ne samo što je bio dobro upućen u tradiciju ezoterije, već je, čini se, upoznao i učenja tajnih društava. Na nekim drugim slikama bavio se slobodnozidarskim temama, i to dvadesetak godina prije nego što su

se slobodnozidarske lože počele množiti u Engleskoj i Škotskoj. Tako se jedna slika pod nazivom "Uzdizanje majstora", oslanja na slobodnozidarsku predaju o Hiramu Abiffu, koji je osmislio i izgradio Salomonov hram. Slika je nastala gotovo stotinu godina prije nego što se legendu o Hiramu povezaloo sa slobodnim zidarima.

"Prioratski spisi" nam kazuju da je "Et in Arcadia Ego" bilo službeno geslo obitelji Plantard još od dvanaestog stoljeća, kada je Jean de Plantard oženio Idoine de Gisors. Jedan izvor koji se citira u "Prioratskim spisima" tvrdi daje ovo geslo prvi put naveo 1210. neki Robert, opat Mont-Saint-Michela. Nismo uspjeli ući u arhiv Mont-Saint-Michela, pa nismo ni mogli provjeriti ovu tvrdnju, no naše istraživanje nas je uvjerilo da je 1210. godina nesumnjivo bila pogrešna. Te godine u Mont-Saint-Michelu nije postojao opat pod tim imenom, no s druge strane, neki Robert de Torigny bio je opat Mont-Saint-Michela u vrijeme od 1154. do 1186. godine. On je bio vrijedan i neumoran povjesničar i volio je prikupljati znamenja, zastave i grbove plemenitaških obitelji iz cijeloga kršćanskoga svijeta.

Bez obzira na podrijetlo te rečenice, čini se da je "Et in Arcadia Ego" Gercinu i Poussinu značilo nešto više od stiha elegične poezije. Čini se sasvim jasnim da je taj stih imao još neka tajna značenja, koja su bila prepoznatljiva samo nekim ljudima - to je bila neka vrsta slobodnozidarskog znaka ili lozinke. A takvim se riječima u jednom tekstu iz "Prioratskih spisa" govori o svojstvima simboličke, alegorijske umjetnosti:

Alegorična djela imaju prednost da jednom jedinom riječju mogu rasvijetliti veze koje širi krugovi ne mogu shvatiti. Takva su djela dostupna svima, no njihovo značenje usmjereno je samo ka odabranima. Iznad i izvan gomile, pošiljatelj i primatelj razumiju jedan drugoga. Neobjašnjivi uspjeh nekih djela temelji se na ovoj osobini alegorije i ona ne predstavlja pomodnost, već je oblik ezoteričke komunikacije.

Kontekst ovoga napisa bilo je Poussinovo djelo, no Frances Yates je pokazala da se ta misao također može primijeniti i na djela Leonarda, Botticellija i drugih renesansnih umjetnika. Mi dodajemo da se može primijeniti i na ljude koji su se poslije pojavili, a među njima su svakako Nodier, Hugo, Debussy, Cocteau, kao i krugovi ljudi među kojima su se kretali.

Kapela u Rosslynu i Shugborough Hali

U prethodnom istraživanju našli smo brojne i važne veze ljudi za koje se pretpostavlja da su bili veliki majstori Siona u sedamnaestom i osamnaestom stoljeću sa slobodnim zidarstvom u Europi. Proučavajući slobodno zidarstvo otkrili smo, međutim, i neke druge veze, koje nisu imale veze s velikim majstorima, već s drugim smjerovima našeg istraživanja.

Više smo puta naišli na napomene o obitelji Sinclair, koja je bila škotski ogranak normanske obitelji Saint-Clair/Gisors. Njihovo posjed u Rosslynu bio je udaljen samo nekoliko kilometara od glavnoga stana vitezova templara u Škotskoj, a kapela u Rosslynu, sagrađena između 1446. i 1486. godine, dugo se vremena dovodila u vezu sa slobodnim zidarstvom i Ružinim križem. Jedna povelja, za koju se pretpostavlja da potječe iz 1601. godine, kazuje nam da su Sinclairi priznati kao "nasljedni veliki majstori slobodnih zidara u Škotskoj". To je najstariji poznati dokument o slobodnim zidarima, a sami slobodnozidarski izvori kazuju da je nasljedno zvanje velikoga majstora obitelji Sinclair podario James II, koji je vladao između 1437. i 1460. godine, u vrijeme koje je obilježio Rene d'Anjou.

U Britaniji se pojavio još jedan djelić našeg tajanstvenog mozaika, u pokrajini Staffordshire, odakle se slobodno zidarstvo širilo početkom i sredinom sedamnaestog stoljeća. Kada je Charles Radclyffe, veliki majstor Siona, pobjegao iz zatvora Newgate 1714. godine, pri tome mu je pomogao njegov bratić, grof Lichfield. Loza grofa Lichfielda se tijekom istog stoljeća ugasila, a njegovu titulu nitko nije naslijedio. Početkom devetnaestoga stoljeća kupili su je potomci obitelji Anson i danas oni nose tu titulu.

Današnji grofovi Lichfield imaju sjedište u Shugborough Hallu, u pokrajini Staffordshire. Obitelj Anson kupila je Shugborough, koji je 1697. bio biskupska rezidencija. U osamnaestom stoljeću tamo je boravio brat Georgea Ansona, čuveni admiral koji je plovio oko svijeta, a kada je George Anson umro 1762., u Parlamentu je pročitana jedna elegična pjesma čiji jedan ulomak ovdje donosimo:

Odmori svoje oko na ovom kamenu što pričati zna.

Prizor nalaže uzdah poučni:

*Širom blaženih arkadijskih i elizejskih polja,
nasmijane nimfe i živahni momci,
Prazničko veselje gube, a kipuća krepost
I žal podru s lica radost;
Gdje su sada ples, lutnja i svadbeni pir,
I strast grudi ljubavnika,
Znamen života tu je — cvijet svježine i mladost,
Ali prst razuma u grob upire!*

Ovo se čini kao izravna aluzija na Poussinovu sliku i natpis "Et in Arcadia Ego", sve do prsta koji u grob upire. Na imanju Shagborough stoji jedan istaknuti mramorni reljef, koji je napravljen po nalogu obitelji Anson između 1761. i 1767. godine. Taj reljef prikazuje inverzan odraz Poussinovih "Arkadijskih pastira", a ispod njega ugra-
viran je zagonetni niz slova koji nitko nikad nije odgonetnuo:

O.U.O.S.V.A.V.V.

D

M

Papino tajno pismo

Papa Klement XII izdao je 1738. godine papinsku bulu kojom je osudio i izopćio sve slobodne zidare i proglasio ih "neprijateljima Rimske crkve". Nije potpuno jasno zašto je došlo do takvog gledišta, jer su se mnogi od njih, svojevremeno jakobiti, izjašnjavali barem prividno kao katolici. Možda je i papa bio svjestan veza koje smo i mi otkrili između početaka slobodnoga zidarstva i rosenkreuzera koji su bili okrenuti protiv Rima u sedamnaestom stoljeću. U svakom slučaju, donekle se objašnjenja nude pismom koje je objavljeno po prvi put tek 1962. godine. To je pismo napisao papa Klement XII, no ne zna se kome ga je uputio. U njemu papa izjavljuje da slobodnozidarska misao počiva na herezi o poricanju Isusova božanstva. To smo mišljenje već sretali, no on dalje iznosi da su duhovne vođe i "mozgovi" slobodnoga zidarstva isti oni koji su otpočeli luteransku reformaciju. Papa je vrlo lako mogao patiti od paranoje, no važno je zapaziti da on ne govori o nejasnom tijeku misli ili popularnim

predajama, već govori o visoko organiziranoj skupini ljudi, sljedbi, redu, tajnom društvu - a ta se skupina stoljećima bavila rušenjem katoličkoga kršćanstva.

Sionska stijena

Krajem osamnaestoga stoljeća, u vrijeme kada su se razni slobodnozidarski sustavi posvuda množili, pojavio se takozvani istočnjački obred Memfisa. U ovom se obredu, koliko je nama znano, prvi put pojavilo ime Ormus, a navodno je Sionski priorat između 1188. i 1307. godine preuzeo upravo to ime. Istočnjački obred Memfisa kaže daje Ormus bio egipatski mudrac koji je oko 46. godine po Kr. sjedinio poganske i kršćanske misterije i tako osnovao Ružin križ.

U nekim drugim slobodnozidarskim obredima iz osamnaestoga stoljeća često se spominje Sionska stijena, a to je ona ista stijena koja je, kako kazuju "Prioratski spisi", "kraljevsku tradiciju" Godfroija i Baudouina de Bouillona učinila ravnopravnom drugim vladajućim dinastijama Europe. Već smo prije pretpostavili da je Sionska stijena zapravo bila Sionsko brdo, koje se nalazilo južno od Jeruzalema, gdje je Godfroi sagradio opatiju kako bi tamo smjestio red koji se poslije pretvorio u Sionski priorat. Slobodnozidarski izvori, pak, pripisuju Sionskoj stijeni dodatna značenja. Ako znamo da su bili opsjednuti jeruzalemskim hramom, onda nas ne bi trebalo iznenaditi što upućuju na neke odlomke iz Biblije, gdje Sionska stijena ima šire značenje od brda. Sionska stijena je određeni kamen kojega su neopravdano zaboravili tijekom gradnje Hrama, a kojega su poslije našli i ugradili kao zaglavni kamen.

Naprimjer, u Psalmu 118. nalazimo:

Kamen što ga odbaciše graditelji, postade kamen zaglavni.

U Mateju, 21, 42 Isus sasvim određeno ukazuje na taj psalm:

Zar niste nikada čitali u Pismima:

'Kamen koji odbaciše graditelji postade ugaonim kamenom.'

U Poslanici Rimljanima, 9, 33 nalazi se još jedna napomena, iako nešto složenija:

"Evo na Sionu postavljam kamen spoticanja i stijenu sablazni; ali tko vjeruje u nj, neće se razočarati. "

U Djelima apostolskim, 4, 10-11, Sionska stijena se lako može tumačiti kao metafora za samog Isusa:

... po imenu Isusa Krista Nazarećanina, koga ste vi razapeli, a koga je Bog uskrisio od mrtvih, po njemu zdrav stoji ovaj čovjek pred vama. Isus je onaj 'kamen koji ste vi, graditelji, odbacili, a koji je postao ugaonim kamenom.

U Poslanici Efežanima, 2, 20, još jasnije se izjednačava Isus sa Sionskom stijenom:

... nazidani na pravom temelju — na apostolima i prorocima, a zaglavni je kamen sam Krist Isus.

U Prvoj poslanici Petrovoj, 2, 3-8, to se iznosi još izravnije:

... ako "ste zbilja iskusili daje dobar Gospodin". Pristupite k njemu, živomu kamenu koji su, istina, ljudi odbacili, ali koji je u očima Božjim izabran, dragocjen, te dopustite da se od vas samih kao živog kamenja sagradi duhovna kuća, sveto svećeništvo, da prinosi duhovne i Bogu ugodne žrtve po Isusu Kristu! Jer stoji najednom mjestu Pisma: "Evo na Sionu postavljam ugaoni kamen, izabran, dragocjen; tko vjeruje u nj, sigurno neće biti pošteđen." Prema tome, "kamen koji su odbacili graditelji — upravo taj — postao je ugaonim kamenom", za vas koji vjerujete dragocjen, a za one koji ne vjeruju "kamen spoticanja, stijena sablazni". O nj se spotiču jer ne vjeruju Riječi: to je njihova sudbina.

Već u sljedećem stihu tekst dalje naglašava teme čiji nam je značaj postao jasan tek poslije. Tekst kazuje o izabranoj lozi kraljeva, koji su i duhovni i svjetovni poglavari, loza kraljeva-svećenika:

Vi ste, naprotiv, "izabrani rod, kraljevsko svećenstvo, sveti puk, narod određen..."

Što smo mogli zaključiti iz ovih zbunjujućih odlomaka? Kako smo trebali protumačiti Sionsku stijenu - da li kao zaglavni kamen hrama koji je, čini se, imao tako istaknuto mjesto među "duhovnim tajnama" slobodnoga zidarstva? Kako smo trebali razumjeti izravno poistovjećivanje tog zaglavnog kamena sa samim Isusom? Kako je trebalo shvatiti "kraljevsku tradiciju" koja je - zasnovana na Sionskoj stijeni ili na samom Isusu - bila "ravna" vladajućim dinastijama Europe za vrijeme križarskih vojni?

Katolički modernistički pokret

Jean Baptiste Pitois, nekadašnji učenik u Arsenalskoj knjižnici, postao je 1833. službenik Ministarstva javnog obrazovanja, a te godine je to ministarstvo započelo ambiciozan projekt. Odlučili su tiskati sve spise o povijesti Francuske, koji su do tada javnosti bili nepoznati. Taj posao, kako je određeno, vodila su dva odbora. U tim odborima, između ostalih, bili su Victor Hugo, Jules Michelet i jedan priznati stručnjak za križarske pohode, barun Emmanuel Rey.

Među radovima koji su objavljeni pod okriljem Ministarstva javnog obrazovanja bio je Micheletov monumentalni rad *Templarski proces*, koji je sadržavao iscrpnu zbirku zapisa Inkvizicije vezanih za suđenja vitezovima templarima. Barun Rey je na isti način objavio brojna djela u kojima se bavio križarskim pohodima i franačkim kraljevstvom Jeruzalema. U tim su radovima prvi put tiskane izvorne povelje koje su govorile o Sionskom prioratu, a neki tekstovi koje je Rey tamo iznio potpuno su jednaki dijelovima "Prioratskih spisa".

Barun Rey je 1875. bio jedan od osnivača "Societe de l'Orient Latin" (Društvo latinskog - ili franačkog srednjeg istoka). Ovo društvo, sa sjedištem u Ženevi, bavilo se ambicioznim arheološkim projektima, i tiskalo vlastiti časopis, *Revue de l'Orient Latin*, koji je i danas jedan od najboljih izvora suvremenim povjesničarima, kao što je sir Steven Runciman. *Revue de l'Orient Latin* tiskala je, između ostaloga, i niz drugih povelja Sionskog priorata.

Reyeva istraživanja bila su na tragu nove povijesne znanosti koja se u to doba javljala u Europi, poglavito u Njemačkoj, i predstavljala ozbiljnu prijetnju Crkvi. Širenje darvinističke misli i agnosticizma urodilo je "krizom vjere" kasnog devetnaestog stoljeća, a nova znanost je tu krizu samo produbila. Povijesna istraživanja su u ranijim razdobljima uglavnom bila nepouzdana. Oslanjala su se na predaju i običaje, osobno pamćenje, i dolazilo je do preuveličavanja zbog raznih potreba. Njemački znanstvenici su tek u devetnaestom stoljeću počeli uvoditi stroge, precizne metode koje su danas široko prihvaćene i temelj su zanata svakoga ozbiljnog povjesničara. Ta obuzetost kritičkim preispitivanjem, istraživanjem neposrednih izvora, uz obvezna paralelna preispitivanja i točnu kronologiju, ustanovili su prihvaćeni stereotip tipično njemačke pedantnosti. Iako su se možda gubili u detaljima, njemački pisci toga vremena ipak su stvorili čvrste temelje za kasnija povijesna, ali i arheološka otkrića. Najpoznatiji primjer je, dakako, Heinrich Schliemann i njegovo otkriće Troje.

Bilo je samo pitanje vremena kada će se metode njemačke znanosti primijeniti sa sličnom preciznošću i na Bibliju, a Crkva, koja je počivala na bespogovornom prihvaćenju dogme, bila je svjesna da sama Biblija neće izdržati takvo kritičko preispitivanje. Ernest Renan je u svom vrlo dobro prodavanom i vrlo proturječnom djelu *Život Isusov* primijenio njemačku metodologiju na Novi zavjet, a ishod je bio vrlo neugodan po Rim.

Katolički modernistički pokret izvorno je nastao kao odgovor na ovaj novi izazov. Njihov prvi cilj bio je proizvesti novu generaciju crkvenih stručnjaka odgojenih u njemačkoj tradiciji, koji bi branili doslovnu istinu Svetoga pisma najtežim argumentima kritičke znanosti. Pokazalo se, međutim, da je plan imao suprotan učinak. Što je više Crkva nastojala obrazovati svoje ljude kako bi se spremno suprotstavili u modernom polemičkom svijetu, ti su isti crkveni ljudi sve više počeli napuštati stvar za koju su bili odabrani. Kritičko preispitivanje Biblije otkrilo je mnoštvo nedosljednosti, suprotnosti i dubljeg smisla nesumnjivo stranog rimskoj dogmi. Tako krajem stoljeća modernisti više nisu bili elitne jurišne čete, kako se Crkva nadala, već otpadnici koji su naginjali herezi. Oni su postali ozbiljnom

prijetnjom, kakvu Crkva nije doživjela od Martina Luthera i doveli katolički svijet na rub raskola koji je stoljećima bio nepoznat.

Žarište djelatnosti modernista, kao i ranije Družbi svetoga Sakramenta, bio je Saint Sulpice u Parizu, a jedan od najglasnijih modernista bio je, doista, čovjek koji je upravljao sjemeništem Saint Sulpice od 1852. do 1884. godine. Stavovi modernista brzo su se širili Francuskom, Italijom i Španjolskom, a govorili su da biblijski tekstovi nisu bili neosporno vjerodostojni, već ih je valjalo razumjeti u skladu s prilikama njihova vremena. Modernisti su se pobunili i protiv jačanja centralizacije crkvene vlasti, a osobito protiv tada nedavno ustanovljene doktrine o papinoj nepogrešivosti, koja se otvoreno suprotstavila novom pokretu. Stavove modernista veoma brzo su usvojili ne samo crkveni ljudi intelektualci, nego i poznati i utjecajni književnici. Roger Martin du Gard u Francuskoj i Miguel de Unamuno u Španjolskoj su među prvima počeli zastupati ideje Modernista.

Crkva je uzvratila očekivanim gnjevom i silinom. Moderniste su optužili da su slobodni zidari, neke smijenili s položaja na neodređeno vrijeme, neke čak i izopćili, a njihove knjige stavljene su na indeks.* Godine 1903. papa Lav XIII osnovao je Papinsku biblijsku komisiju koja je imala zadatak nadgledati rad bibličara. Papa Pio X je 1907. godine javno osudio moderniste, a 1. rujna 1910. Crkva je zatražila od duhovnika polaganje prisege protiv modernista.

Usprkos tome pokret modernista se i dalje razvijao sve do Prvog svjetskog rata, kada se pozornost javnosti okrenula drugim problemima. Jedan modernist, opat Turmel, bio je posebno neukrotiv. Na svom nastavničkom mjestu u Bretanji ponašao se naoko besprijekorno, no objavio je niz modernističkih djela potpisanih sa čak četrnaest različitih pseudonima. Svako od tih djela stavljeno je na indeks, no Turmela su otkrili tek 1929., i tada je, dakako, izopćen.

U međuvremenu pokret modernista je stigao i u Britaniju, gdje gaje s oduševljenjem dočekala Anglikanska crkva. Među anglikanskim pobornicima Modernizma bio je William Temple, kasniji nadbiskup Canterburyja, koji je izjavio da je modernizam "ono u što

* Index librorum prohibitorum (latinski) = popis zabranjenih knjiga; poseban popis, ustrojen od raznih crkvi (naročito od Katoličke), u kojem se nabrajaju knjige koje su po mišljenju mjerodavnih crkvenih stručnjaka štetne za vjernike; time su te knjige zabranjene za čitanje pripadnicima dotične crkve. (op. prev.)

većina obrazovanih ljudi već vjeruje". Među suradnicima Templea bio je i kanonik A. L. Lilley, a ovaj je poznavao svećenika od kojega smo primili ono sudbinsko pismo koje je spominjalo "nepobitan dokaz" da Isus nije umro na križu.

Lilley je, koliko nam je bilo poznato, radio neko vrijeme u Parizu, gdje se upoznao s opatom Emileom Hoffetom - onim čovjekom kojemu je Sauniere donio svitke koje je našao u Rennes-le-Chateau. Kao stručnjak za povijest, jezike i lingvistiku Hoffet je bio uzor mlađome modernističkom znanstveniku svoga doba, no njega nisu odgojili u Saint-Sulpiceu, nego u pokrajini Lorraine, u Sjemenišnoj školi Siona koja se zvala *Colline inspiree*.

Sionski protokoli

Jedno od najuvjerljivijih svjedočanstava o postojanju i radu Sionskog priorata, koje smo pronašli, nastalo je krajem devetnaestoga stoljeća. To svjedočanstvo je vrlo dobro poznato, iako ga mnogi ne priznaju. Odigralo je važnu ulogu u nedavnoj povijesti i još uvijek budi snažne osjećaje, gorka neprijateljstva i grozne uspomene, pa su ga mnogi pisci rado spremni odbaciti. Takva reakcija je savršeno razumljiva ako se uzme u obzir koliko je to svjedočanstvo pridonijelo ljudskoj patnji i predrasudama. No iako su zločinci to svjedočanstvo zloupotrijebili, naša istraživanja su nas uvjerila da je to svjedočanstvo u velikoj mjeri pogrešno tumačeno.

Manje ili više, Raspučinova uloga na dvoru ruskog cara Nikolaja i carice Aleksandre dobro je poznata. No nije tako dobro poznato da su na ruskom dvoru postojali vrlo utjecajni ezoterijski krugovi puno prije Raspučina. Zadnjih godina devetnaestoga i početkom dvadesetoga stoljeća jedan se takav krug stvorio oko čovjeka koji je bio poznat pod imenom Monsieur Philippe, ali i oko njegovog mentora koji je k njemu povremeno dolazio na dvor u Petrograd. Mentor Monsieur Philippea, po imenu Papus, bio je francuski ezoterik koji je bio povezan s Julesom Doinelom (osnivačem neo-katarske crkve u Languedocu), Peladanom (koji je tvrdio daje otkrio Isusov grob), Emmom Calve i Claudeom Debussyjem. Ukratko, "francuski okultni preporod" kasnog devetnaestog stoljeća ne samo da je stigao do Petrograda, već su njegovi predstavnici uživali povlašteni položaj osobnih povjerenika cara i carice.

Ezoteričkom krugu Papusa i Monsieur Philippea suprotstavili su se drugi moćnici sa svojim interesima, a među njima je bila i velika kneginja Elizabeta, koja je htjela na dvor, u blizinu carskoga prijestolja, postaviti vlastite miljenike. Jedan od miljenika velike kneginje bio je čovjek vrijedan prijezira koji je potomstvu poznat pod pseudonimom Sergej Nilus. Oko 1903. godine Nilus je caru predočio jedan sporan spis, koji je trebao potvrditi navodno opasnu urotu. Ako je Nilus očekivao da će mu car biti zahvalan na tome otkriću, onda se silno razočarao, jer je car izjavio da je spis nezamisliva izmišljotina i naredio spaljivanje svih primjeraka. Nilus je sramotno prognan s dvora.

Taj spis, ili njegova kopija, spasenje, tijekom 1903. godine i objavljanje u nastavcima u nekim novinama, no nije izazvao zanimanje. Ponovno je objavljen 1905. godine kao dodatak knjizi istaknutog filozofa mistika, Vladimira Solovjeva. Tek tada je počeo privlačiti pozornost, a tijekom godina koje su uslijedile postao je jednim od malobrojnih najozloglašnijih spisa dvadesetoga stoljeća.

Spis o kojemu je riječ je neka vrsta rasprave ili, točnije rečeno, smišljeni politički i društveni program, a pojavljivao se pod različitim nazivima od kojih je najpoznatiji *Protokoli Sionskih mudraca?* Protokoli su navodno potekli iz Židovskih izvora, pa se na taj način veliki broj anti-semita toga doba osvjedočio o "međunarodnoj židovskoj uroti". Tako su, 1919. godine razdijeljeni po četama Bijele ruske vojske, a te su čete u sljedeće dvije godine masakrirale oko 60 000 Židova, jer su ih smatrali odgovornima za revoluciju iz 1917. Oko 1919. godine Protokole je umnožavao i Alfred Rosenberg, poslije glavni rasistički teoretičar i propagandist nacional-socijalističke partije Njemačke. Hitler je u svojoj knjizi *Mein Kampf* (Moja borba) iskoristio *Protokole* kao pothranu vlastitih fanatičnih predrasuda i nije se, navodno, dvoumio oko njihove vjerodostojnosti. U Engleskoj je dnevni list *Morning Post* odmah proglasio *Protokole* pouzdanima, i čak ih je Times 1921. ozbiljno shvatio i tek poslije priznao svoju pogrešku. Stručnjaci se danas slažu, kako se nama čini - s pravom, da su *Protokoli*, u svojem sadašnjem obliku opaka i podmukla krivotvorina. Usprkos tome, i dalje su u optičaju, u Latinskoj Americi, Španjolskoj, pa čak i u Britaniji, u svrhu antisemitske propagande.

Protokoli iznose skicu programa koji kazuje, ni manje ni više nego, kako zavladata cijelim svijetom. Pri prvom čitanju djeluju kao makijavelistički program, kao neka vrsta internog podsjetnika skupine pojedinaca koji su odlučili svijetu nametnuti novi poredak i postati vladarima. Tekst govori u prilog smišljenoj uroti čiji sudionici su međusobno povezani po sustavu hobotnice. Ta urota mora poremetiti svjetski poredak, i povesti ga ka anarhiji, uvući se u redove slobodnih zidara i drugih sličnih organizacija i, konačno, sebi priskrbiti potpuni nadzor nad društvenim, političkim i ekonomskim ustanovama Zapadnog svijeta. Nepoznati sastavljači *Protokola* otvoreno kazuju da su već "upravljali" cijelim narodima "u skladu s političkim planom koji nitko nije ni naslutio tijekom niza proteklih stoljeća".

Današnji čitatelj mogao bi pomisliti da su *Protokoli* neka vrsta književne izmišljotine, poput *Spectre*, iz romana Iana Fleminga o Jamesu Bondu. Međutim, kada su *Protokoli* objavljeni, tvrdilo se da su sastavljeni na međunarodnom židovskom saboru 1897. godine u Bazelu. Ova je tvrdnja već davno oborena, jer je poznato da su najraniji primjerci *Protokola* napisani na francuskom jeziku, a na saboru u Bazelu nije sudjelovao nijedan jedini zastupnik iz Francuske. Štoviše, zna se da je jedan primjerak *Protokola* bio u opticaju još 1884., trinaest godina prije sabora u Bazelu. Primjerak *Protokola* iz 1884. našao se u rukama člana one slobodnozidarske lože čiji je kasniji član, a i veliki majstor, postao Papius. U toj istoj loži prvi se put pojavila priča o Ormusu, legendarnom egipatskom mudracu koji je ujedinio poganske i kršćanske misterije i osnovao Ružin križ.

Suvremeni znanstvenici uvrđili su da su *Protokoli* dijelom zasnovani na satiričkom djelu koje je napisano i tiskano u Ženevi 1864. godine. To djelo je napisao Maurice Joly, kao napad na Napoleona III, te je poslije bio uhićen. On je navodno bio član nekog reda Ružina križa, no bez obzira je li to istina ili ne, bio je prijatelj Victora Hugoa, a Hugo, koji također nije bio naklonjen Napoleonu, bio je član jednog reda Ružina križa.

Na taj se način može dokazati da *Protokoli* nisu nastali na židovskom saboru u Bazelu 1897., no ostaje nam pitanje otkuda su zapravo potekli. Suvremeni znanstveni odbacili su ih kao potpuni falskifikat, spis koji je u cijelosti sumnjiv, i koji su antisemiti podmetnuli u

namjeri da ozloglase Židove. Ipak, sami *Protokoli* ne nameću takav zaključak, jer, primjerice, sadrže neke zagonetne napomene koje sasvim sigurno nisu židovske. Te su napomene toliko očite da ih nije mogao smisliti ni nekakav prevarant. Nijedan obrazovaniji antisemitski falsifikator ne bi umiješao takve napomene s namjerom da stvori nepovjerenje u Židovstvo, jer nitko ne bi povjerovao da su židovskog podrijetla.

Tekst *Protokola* završava neobičnom rečenicom: "U potpisu predstavnici Siona 33. stupnja."

Zašto bi antisemitski falsifikator sastavio takvu rečenicu? Zašto nije pokušao okriviti sve Židove, a ne samo onaj mali dio koji čini "predstavnik Siona 33. stupnja"? Zašto nije objavio da su spis potpisali predstavnici međunarodnog židovskog sabora? "Predstavnici Siona 33. stupnja" ne zvuči uopće židovski, niti upućuje na "međunarodnu židovsku urotu", nego na slobodne židare. Trideset i treći stupanj u slobodnom židarstvu vezanje uz ono što se naziva "Stroga pokornost" - po slobodnožidarskom ustroju kojega je uveo Hund, po zapovjedi "neznanih starješina", od kojih je jedan, čini se, bio Charles Radclyffe.

Protokoli sadrže i druge nepravilnosti koje su još uočljivije. Na više mjesta se govori o dolasku "slobodnožidarskog kraljevstva" i "kralja Sionske krvi", koji će vladati tim "slobodnožidarskim kraljevstvom". Budući kralj trebao bi biti izdanak "dinastičke loze kralja Davida", a "kralj Židova će postati papom" i "patrijarhom međunarodne crkve". Tekst završava vrlo tajanstveno: "Neki nositelji sjemena Davidovog pripremit će kraljeve i njihove nasljednike... Samo će kralj i trojica njegovih zaštitnika znati što će se dogoditi."

Kao stvarne ili izmišljene židovske misli, ove rečenice zvuče suviše besmisleno. Još od biblijskih vremena židovska predaja ne poznaje kralja, a načelo vladavine kralja izgubilo je važnost. Ideja kralja je Židovima 1897. godine izgledala jednako besmisleno, kao što im to izgleda i danas, i to je svaki falsifikator morao znati. Spomenute napomene zapravo su bliže kršćanskoj nego židovskoj misli. Tijekom posljednja dva tisućljeća jedini "kralj Židova" bio je sam Isus, a Isus je po evanđeljima bio dinastički nasljednik Davidov. Zašto je taj koji je izmišljao spis i pripisao ga židovskoj uroti, unio sasvim prepoznatljive kršćanske prizvuke? Zašto je spominjao sasvim odre-

đenu i isključivo kršćansku zamisao kao što je papa? Zašto je spominjao "međunarodnu crkvu", a ne međunarodnu sinagogu ili međunarodni hram? Čemu "Kralj i trojica zaštitnika" kad to ne podsjeća ni na židovstvo ni na kršćanstvo, već na tajna društva Johanna Valentina Andreae i Charlesa Nodiera? Ako je protokole izmaštao neki antisemitski propagandist, teško je zamisliti daje taj mogao biti toliko neobrazovan, nesposoban i neobaviješten.

Zaključci do kojih smo došli u vezi s *Protokolima Sionskih mudraca* rezultat su dužeg i pažljivog istraživanja:

1. Postojao je izvorni tekst koji je bio temeljem objavljenih *Protokola* i taj izvorni tekst nije bio falsifikat. Također, taj tekst nije imao nikakve veze sa židovstvom, niti s "međunarodnom židovskom zavjerom", već je po svoj prilici potekao od neke slobodnozidarske organizacije ili tajnog društva slobodnozidarskog usmjerenja, a koje je u svom nazivu imalo i riječ "Sion".
2. Izvorni tekst na kojemu se temelje objavljeni Protokoli nije nužno morao biti toliko provokativan i bombastičan, no vjerojatno je sadržavao program za osvajanje vlasti, prodiranje u slobodno zidarstvo, kao i nadzor društvenih, političkih i ekonomskih ustanova. Takav program bio bi sasvim u skladu s tajnim društvima renesanse, kao i s Družbom svetoga Sakramenta, i ustanovama Andreae i Nodiera.
3. Izvorni tekst na kojemu se temeljila tiskana verzija *Protokola* dospio je u ruke Sergeja Nilusa, koji isprva nije želio ozloglasiti Židove. On je, naprotiv, *Protokole* donio caru u namjeri da razotkrije skupinu ezoterika na carskom dvoru - grupu u kojoj su bili Papus, Monsieur Philippe i drugi članovi tog tajnog društva. Prije nego što je to učinio, on je gotovo sigurno izmijenio jezik i učinio ga jetkijim i bombastičnijim, kakav izvorno vjerojatno nije bio. Kad ga je car otjerao, Nilus je dao tiskati izmijenjene *Protokole*. Njima nije postignut prvenstveni cilj, optužba Papusa i Monsieur Philippea, no još su uvijek mogli poslužiti drugome cilju - potpirivanju antisemitizma. Nilusov glavni cilj bili su Papus i Monsieur Philippe, no bio je također neprijateljski raspoložen i prema Židovima.

4. Stoga, tiskana verzija *Protokola* nije u potpunosti falsifikat, već bi se moglo reći da je to u velikoj mjeri izmijenjeni tekst. Ipak, usprkos tim izmjenama, mogu se prepoznati tragovi izvornog oblika u jednom palimpsestu ili u dijelovima Biblije. Ti dijelovi koji su se odnosili na kralja, papu, međunarodnu crkvu i Sion vrlo vjerojatno nisu ništa značili Nilusu. On ih svakako ne bi sam izmislio, no kada su već bili tamo, s obzirom na njegovu neobrazovanost, nije imao razloga izostaviti ih. Ti su dijelovi bili nevažni za židovsko pitanje, no mogli su biti presudni ako je u pozadini stajalo neko tajno društvo. Poslije smo saznali da su ti dijelovi bili, i još uvijek jesu, važni Sionskom prioratu.

Hieron zlatne doline

Za vrijeme našeg istraživanja stalno su se pojavljivali novi "Prioratski spisi". Neki od tih radova nisu bili za javnu uporabu, kao *Dossiers secrets*, no do njih smo dolazili preko raznih službi u kojima su radili naši prijatelji u Francuskoj, ili preko Nacionalne knjižnice, a druga vrsta materijala pojavljivala se i u novotiskanim knjigama.

Neki od ovih radova nudili su nove podatke o kraju devetnaestoga stoljeća, a osobito o Berengeru Saunieru. Jedan takav "suvremeni" izvještaj kazuje da Saunier nije slučajno otkrio u svojoj crkvi one sudbonosne svitke, već da su ga na to uputili izaslanici Sionskog priorata, koji su ga posjetili u selu Rennes-le-Chateau i tom prilikom učinili svojim povjerenikom. Kazuje se da se Saunier pred kraj 1916. godine suprotstavio izaslanicima Siona i posvađao s njima. Ako je to istina, onda župnikova smrt u siječnju 1917. možda ima i mračniju stranu. Deset dana prije svoje smrti on se odlično osjećao, no ipak je deset dana prije njegove smrti naručen mrtvački sanduk baš za njega. Priznanica za sanduk nosila je datum 12. siječnja i predana je Saunieruovoj domaćici, Marie Denarnaud.

Jedna novija i možda naizgled vjerodostojnija "prioratska" knjiga dalje razrađuje priču o Saunieru i ona jednim dijelom potvrđuje onu prethodnu. Ta priča kazuje kako je Saunier bio tek nešto više od pijuna i da je njegova uloga u misteriju Rennes-le-Chateau u velikoj mjeri preuveličana. Iza svih događaja u malom planinskom

selu navodno je stajao Sauniereov prijatelj, opat Henri Boudet, župnik susjednog sela Rennes-le-Bains.

Navodno je Boudet davao novac Sauniereu, svih onih trinaest milijuna franaka između 1887. i 1915. godine. Boudet je navodno i upućivao Saunierea u različite projekte - javne radove, izgradnju Ville Bethanije i kule Magdale. On je također navodno nadgledao obnovu crkve u Rennes-le-Chateauu i oblikovao Sauniereov zbu-njujući Križni put - kao neku vrstu ilustrirane verzije vlastite tajne knjige.

Ta nedavno objavljena knjiga kazuje da Sauniere nije znao za najvažniju tajnu čiji je bio čuvar, sve dok mu tu tajnu nije povjerio Boudet u iščekivanju vlastite smrti u ožujku 1915. Ista ta knjiga navodi da je Marie Denarnaud, Sauniereova kućanica, zapravo bila Boudetova špijunka, da je on preko nje prenosio upute Sauniereu, i isplaćivao sav novac, ili možda veći dio, na njezino ime. Boudet je također, između 1885. i 1901. platio 7.665.250 franaka biskupu Carcassonnea, istom onom čovjeku koji je Saunierea poslao u Pariz sa svicima o svom vlastitom trošku. Tako je, čini se, i biskup bio Boudetov čovjek. To svakako nije normalan odnos, jer kako značajan mjesni biskup može biti plaćeni službenik skromnoga i povučenog župnika. No, što je bilo sa samim župnikom? Čiji je on bio čovjek? Čije je on interese zastupao? Što mu je podarilo moć da plaća i ima svoje ljude i zašto je njemu pretpostavljena crkvena osoba to odobravala? Tko mu je mogao osigurati novčane izvore za takvo razbacivanje? Na ova pitanja nema izravnog odgovora, no on se nazire - Sionski priorat.

To pitanje je objasnila jedna druga, također nedavno objavljena knjiga. I ta se knjiga, kao i druge što su joj prethodile, čini se, oslanjala na neke "povlaštene izvore". Radi se o knjizi *Tresor du triangle d'or* (Blago zlatnog trokuta) koju je napisao Jean-Luc Chaumeil, a tiskana je 1979. godine. Gospodin Chaumeil navodi da su mnoge crkvene osobe upletene u zagonetku Rennes-le-Chateaua - Sauniere, Boudet, a vjerojatni i drugi, kao Hoffet, Hoffetov ujak iz Saint Sulpicea i biskup Carcassonea - pripadali su nekom obliku slobodnoga zidarstva "Škotskog obreda". Taj se oblik slobodnoga zidarstva, navodi Chaumeil, razlikovao od drugih po tome što je bio "kršćanski, aristokratski i hermetičan". Ukratko, nije uključivao u prvom redu slo-

bodne mislitelje i ateiste, kao što je bio slučaj s mnogim drugim obredima slobodnoga zidarstva, već su, čini se, njegovi članovi bili duboko religiozni, no usmjereni magiji, pri čemu je bila naglašena svetost društvene i političke hijerarhije, božanski poredak i opće vrijedan kozmički plan. Chaumeil također navodi, da su gornji razredi ili stupnjevi tog slobodnog zidarstva, bili niži razredi ili stupnjevi Sionskog priorata.

U našem istraživanju smo već naišli na slobodno zidarstvo takvog tipa koje opisuje Chaumeil. Njegov opis mogao bi se lako primijeniti na izvorni "Škotski obred" kojega su uveli Charles Radclyff i njegovi suradnici. Radclyffovo slobodno zidarstvo i ono koje opisuje Chaumeil bili bi prihvatljivi, usprkos papinoj osudi, predanim katolicima, bez obzira jesu li oni bili jakobiti osamnaestoga stoljeća ili francuski svećenici devetnaestoga stoljeća. U oba slučaja papa bi se žestoko usprotivio, no pri svemu tome oni su se i dalje smatrali i kršćanima i katolicima, a neka dostupna svjedočanstva kazuju nam da su oni stekli neko novo i osvježavajuće pretakanje vjere, koje im je omogućilo da sebe dožive kao istinitije kršćane od pape.

Iako je Chaumeil neodređen i neuhvatljiv, on se trudi naglasiti da se u godinama do 1914. slobodno zidarstvo kojemu su pripadali Boudet i Saunier, spojilo s drugom ezoteričkom ustanovom. Ta bi ustanova lako mogla razjasniti spomen vladara u *Protokolima sionskih mudraca* - osobito ako je, kako tvrdi Chaumeil, stvarna sila u pozadini te druge ustanove bio Sionski priorat.

Ustanova o kojoj je riječ nosila je naziv *Hieron Zlatne doline* (Hieron du Val d'Or, na francuskom, gdje možemo prepoznati anagram Orval, koji se stalno pojavljuje). *Hieron Zlatne doline* bilo je tajno političko društvo osnovano, kako se misli, 1873. To društvo je bilo slično drugim ezoterijskim organizacijama toga vremena, a karakteristično su naglašavali svetu geometriju, kao i razna sveta mjesta. Nepokolebljivo su mislili da su mistička ili gnostička istina proizvele mitološke motive, i bili zaokupljeni podrijetlom ljudi, rasa, jezika i simbola, baš kao što je slučaj i u teozofiji. *Hieron Zlatne doline* je poput mnogih drugih sljedbi i tajnih društava toga vremena i kršćanske i "trans-kršćanske" orijentacije. Isticali su važnost Svetoga Srca, ali je Sveto Srce bilo vezano i za druge, pretkršćanske simbole. Željeli su pomiriti, a to se govorilo i za Ormus, kršćanske i poganske miste-

rije, a osobiti značaj pridavali su druidskoj misli,* koju su, kao i mnogi suvremenici shvaćali djelomice kao pitagorejsku. Sve ove teme je ukratko obradio Sauniereov prijatelj opat Henri Boudet u svojoj knjizi.

Hieron Zlatne doline pokazao se važnim za istraživanje zbog njihova uzora koji Chaumeil naziva "ezoterijskom geopolitikom" i "etno-arhaičnim svjetskim poretkom". Ako to pokušamo reći govornim jezikom to bi, zapravo, značilo iznova ustanovljavanje Svetoga Rimskog carstva u Europi devetnaestog stoljeća - pomlađenog i preuređenog Svetoga Rimskog carstva, svjetovne države koja bi trebala ujediniti sve narode i temeljiti se na duhovnim, a ne na društvenim, političkim ili ekonomskim vrijednostima. Za razliku od onog prvog, ovo novo Sveto Rimsko carstvo bilo bi uistinu "sveto", uistinu "rimsko" i uistinu "carsko", iako se ove riječi kod njih bitno razlikuju od tradicionalno prihvaćenih značenja. Takva država trebala je ostvariti san o "carstvu nebeskom" na zemlji, zemaljski odraz reda, harmonije i hijerarhije svemira. Ta država ponovno bi prizvala drevnu hermetičku postavku "kako na nebu, tako i na zemlji". Ta ideja nije bila potpuno utopijska niti naivna, već je gotovo bila izvediva u ozračju prilika Europe kraja devetnaestoga stoljeća.

Chaumeil navodi sljedeće ciljeve *Hieronu Zlatne doline*:

Teokracija u kojoj narodi ne bi bili više od pokrajina, a njihovi vođe samo prokonzuli u službi svjetske okultne vlade koju bi činila elita. Za Europu bi ta vladavina Velikog kralja značila dvostruku hegemoniju Papinstva i Carstva, Svete stolice i Habsburga, koji bi bili desna ruka Vatikana.

U devetnaestom stoljeću Habsburzi su već bili isto što i kuća Lorraine. Zamisao o "Velikom kralju" predstavljala je na taj način ostvarenje Nostradamusovih proročanstava, a na neki bi način i ostvarila monarhistički plan postavljen u *Protokolima sionskih mudraca*.

* Druidi su galski ili keltski svećenici koji obavljaju žrtvovanje, gataju, obnašaju političku i sudbenu vlast, brinu se za odgoj mladih pripadnika vojne aristokracije. Druidi ispunjavaju jednu od tri društvene funkcije u Kelta (uz stočare-ratara i vojnu aristokraciju), a postojali su od VI. stoljeća prije Krista do V. stoljeća poslije Krista.

Ostvarenje takvog plana bi, dakako, unijelo velike promjene u postojeće ustanove. Vatikan više ne bi bio kao onaj koji je smješten u Rimu, a ni Habsburzi više ne bi bili samo carski vladari države. To bi dovelo do stvaranja dinastije kraljeva-svećenika, poput faraona drevnog Egipta, ili Mesije kojega su Zidovi iščekivali u osvit kršćanskog doba.

Chaumeil nije razjasnio jesu li, i u kojoj mjeri, Habsburzi bili uključeni u ove ambiciozne planove. Neki događaji, kao što je bio posjet habsburškog nadvojvode selu Rennes-le-Chateau, potvrđuju njihovu umiješanost, ali ako su i postojali neki planovi, oni su propali s Prvim svjetskim ratom, koji je, među ostalim, zbacio Habsburge s vlasti.

Ciljevi *Hierona Zlatne doline* - ili *Sionskog priorata* - kako ih je objasnio Chaumeil, bili su donekle logični u kontekstu onoga što smo već otprije znali i bacili novo svjetlo na *Protokole sionskih mudraca*. Ti ciljevi podudarali su se s ciljevima drugih tajnih društava, a među njima i s onima koja su osnovali Charles Radclyffe i Charles Nodier. No najvažnije od svega, podudarali su se s političkim težnjama kuće Lorraine, što smo ih pratili kroz niz stoljeća.

Ipak, usprkos logičkom smislu, ciljevi *Hierona Zlatne doline* nisu imali stvarnog političkog smisla. Na temelju čega bi Habsburzi branili pravo da vladaju kao dinastija kraljeva-svećenika? Osim u slučaju najšire javne potpore, takvo pravo ne bi mogli braniti protiv republikanske francuske vlade, a da ne govorimo o dinastijama koje su tada vladale Rusijom, Njemačkom ili Britanijom. Na koji bi, uopće, način mogli izvojevati potrebnu javnu potporu?

U okružju političke stvarnosti devetnaestoga stoljeća takva se shema, usprkos logičke dosljednosti, nama učinila lišena praktičnog smisla. Možda smo pogrešno protumačili *Hieron Zlatne doline*, no možda su jednostavno njegovi članovi bili suludi.

Cijelu stvar smo morali odložiti dok ne dođemo do novih podataka, a u međuvremenu smo se posvetili sadašnjem vremenu i pokušali utvrditi postoji li Sionski priorat i danas. Uvjerili smo se da postoji i da njegovi članovi nisu ni najmanje suludi. Nakon Prvog svjetskog rata, tijekom dvadesetoga stoljeća, oni su razvijali program koji je u biti vrlo sličan programu *Hierona Zlatne doline* u devetnaestom stoljeću.

Tajno društvo danas

Francuski Journal Officiel je tjedna vladina publikacija u kojoj se moraju predstaviti sve grupe, društva i organizacije u zemlji. U broju 167, od 20. srpnja 1956. Journal Officiel je donio sljedeću prijavu:

25. juin 1956. Declaration a la sous-prefecture de Saint-Julien-en-Genevois. Priure de Sion. But: etudes et antr'aide des membres. Siege social: Sous-Cassan, Annemasse (Haute Savoie).

25. lipnja 1956. Prijava okružnoj prefekturi Saint-Julien-en-Genevois. Sionski priorat. Namjena: Obrazovanje i uzajamna pomoć članova. Sjedište društva: Sous-Cassa, Annemasse (Gornja Savoja).

Sionski priorat službeno je bio upisan u policijske knjige. To je na neki način bio dokaz o njegovu postojanju u naše doba, iako smo pomislili da je čudno što se tajno društvo na taj način pojavljuje u javnosti. No s druge strane, možda i nije bilo čudno. Sionski priorat nije se nalazio ni u jednom telefonskom imeniku, a adresa je bila toliko neodređena da nismo mogli ustanoviti ne samo gdje je njihov ured, nego čak ni zgradu ili ulicu u kojoj se nalaze. Kada smo nazvali okružnu prefekturu, nisu nam mogli pomoći. Pokušali su to više puta istražiti, rekli su umorno, no nisu uspjeli ništa doznati. Prema njihovu mišljenju tu adresu nije bilo moguće naći. To nas je ipak iznenadilo, jer smo se upitali kako je moguće da su neke osobe na policiji uspjele navesti pogrešnu ili nepostojeću adresu, i poslije toga izbjeći daljnju istragu i posljedice koje bi morale uslijediti. Je li policija bila nemarna i ravnodušna, ili su ih na neki način pridobili, čime je anonimnost Siona postala zajamčenom?

Okružna prefektura nam je dala primjerak onoga što je trebalo predstavljati statut Sionskog priorata. Taj je dokument sadržavao dvadeset i jedan paragraf, ni na koji način nije bio sporan, ali nije nam ništa osobito razjasnio. Nisu bili navedeni ciljevi Reda, niti podaci koji bi ukazali na moguć Sionov utjecaj, članove ili izvore sredstava. Statut je bio prilično nezanimljiv, no zbunio nas je članak po kojemu pristup u Red nije bio ograničen jezikom, društvenim podrijetlom, klasom, ni političkom ideologijom. Jedan drugi paragraf kazivao je da pristupiti mogu svi katolici stariji od dvadeset i jedne godine, i zapravo je cijeli statut ostavljao dojam pobožne, vrlo katoličke ustanove. Ipak, navodni Sionovi majstori, kao i povijest Reda, koliko smo mi uspjeli otkriti, nisu svjedočili o nekom pravovjernom katolicizmu. Čak su i suvremeni "Prioratski spisi", od kojih su mnogi objavljeni istodobno kada i statut, svojim usmjerenjem više bili hermetički, pa čak i heretičko gnostički, nego katolički. Ta proturječnost naizgled nije imala smisla, osim ako Sion nije zahtijevao, kao što su to činili Vitezovi templari i Družba svetoga Sakramenta, katolicizam kao vanjski preduvjet koji bi član poslije nadrastao unutar samoga Reda. Čini se da su Sion, templari i Družba svetoga Sakramenta zahtijevali posluš koji je morao biti jači od svih drugih svjetovnih ili duhovnih obveza. Sedmi članak pravilnika kazuje: "Kandidat se mora odreći svoje osobnosti kako bi se posvetio službi visokomoralnog propovjedništva".

Statut poslije objavljuje da Sion radi pod naslovom Viteški red katoličkih ustanova i pravila nezavisnog i tradicionalnog saveza (Chevalerie d'Institutions et Regies Catholiques d'Union Independente et Traditionaliste). Ovaj naslov nudi skraćenicu CIRCUIT, što znači krug, a to je i bio naziv časopisa kojega je Red objavljivao, ali samo za članstvo.

Možda je najzanimljiviji podatak u Statutu koji kazuje da je Sionski priorat 1956. godine, kako se čini, peterostruko povećao svoje članstvo. U *Dossiers secrets* nalazi se kopija stranice koja je tiskana prije 1956. godine, gdje piše da je Sion brojio 1093. člana koji su bili svrstani u sedam stupnjeva. Struktura reda bila je tradicionalno piramidalna. Na vrhu je bio veliki majstor ili "navigator", stupanj ispod njega činila su trojica s naslovom "princ Noahit naše Gospe", a stu-

panj još niže devetorica s naslovom "Križar svetog Ivana". Svaki stupanj niže bio je tri puta brojniji od prethodnoga - 27, 81, 243, 729. Tri najviša stupnja, veliki majstor i dvanaest njemu podređenih činili su trinaesteročlani "Ružin križ". Taj broj mogao je upućivati na mnogo toga, od sotonističkog zbora do Isusa i njegovih dvanaest učenika.

Prema Statutu koji je napisan poslije 1956., Sion je brojao ukupno 9841 člana, koji su bili podijeljeni ne više u sedam, nego u devet stupnjeva. Ustroj Reda ostao je u svojoj biti nepromijenjen, iako su ga pročistili, a dva nova stupnja dodana su na dnu hijerarhije. Na taj način vodstvo se još više udaljilo od mreže početnika, a veliki majstor je i dalje zadržao titulu "navigator". Trojica "prinčeva Noahita naše Gospe" dobili su naziv "senešali", a devetorica "križara svetoga Ivana" postali su "veliki zapovjednici". Ustroj Reda, vrlo neobičnog nazivlja izgledao je ovako:

Opći zbor čine svi članovi udruge. Udruga se sastoji od 729 pokrajina, 27 zapovjedništava i jednog Svoda koji se zove "Kyria".

Svako zapovjedništvo, kao i svod sastoje se od 40 članova, a svaka pokrajina od trinaest članova.

Članovi su podijeljeni u dvije izvršne grupe:

- a) Legija, čija je zadaća propovijedanje, i
- b) Falanga, čuvar Predaje.

Članovi čine hijerarhiju od devet stupnjeva.

Hijerarhija devet stupnjeva sastoji se od:

- a) 729 pokrajina
 - 1) novaci (Novices): 6561 član
 - 2) križari (Croises): 2187 članova
- b) 27 zapovjedništava
 - 3) junaci (Preux): 729 članova
 - 4) štitonoše (Ecuyers): 243 člana
 - 5) vitezovi (Chevaliers): 81 član
 - 6) zapovjednici (Commandeurs): 27 članova

c) svod "Kyria"

7) veliki zapovjednici (Connetables): 9 članova

8) senešali (Senechaux): 3 člana

9) navigator (Nautonnier): 1 član

Četiri osobe bile su navedene kao članovi "Savjeta", po svemu sudeći, radi službenih i zakonskih potreba. Tri imena bila su nam nepoznata, no moguće je da su to bili i pseudonimi: Andre Bonhomme, rođen 7. prosinca 1934., predsjednik; Jean Delaval, rođen 7. ožujka 1931., potpredsjednik; Armand Defago, rođen 11. prosinca 1928., blagajnik. Samo jedno ime smo znali otprije - Pierre Plantard, rođen 18. ožujka 1920, generalni tajnik. Istraživanje jednog drugog autora kazuje da je službena titula Pierrea Plantarda bila generalni tajnik odsjeka za dokumentaciju - što ukazuje da su postojali i drugi odsjeci.

Alain Poher

Ranih sedamdesetih godina dvadesetoga stoljeća Sionski priorat je postao skromni *cause celebre* među nekim ljudima u Francuskoj. Pojavilo se mnogo tekstova u časopisima i pokoja novinska reportaža. U broju od 13. veljače 1973. list *Midi Libre* objavio je poduži tekst o Sionu, Saunieru i misteriju sela Rennes-le-Chateau. Tekst je posebno istaknuo vezu Siona s mogućim opstankom loze Merovinga sve do dvadesetoga stoljeća. Tekst je također istaknuo da se među potomcima Merovinga nalazi i "istinski pretendent" na francusko prijestolje, po imenu Alain Poher.

Iako njegovo ime nije osobito poznato u Britaniji ili u Sjedinjenim državama, Alain Poher je bio svima znan u Francuskoj. Tijekom Drugog svjetskog rata odlikovan je medaljom pokreta otpora i ratnim križem, a poslije ostavke De Gaullea bio je predsjednik Francuske od 28. travnja do 19. lipnja 1969. Isti je položaj imao i poslije smrti Georges-a Pompidoua, od 2. travnja do 27. svibnja 1974. Godine 1973., kada je *Midi Libre* objavio tekst, gospodin Poher je bio predsjednik francuskog Senata.

Koliko je nama poznato, gospodin Poher nikada i ni na koji način nije komentirao pretpostavljenu vezu sa Sionskim prioratom i krvnom lozom Merovinga. U rodoslovljima "Prioratskih spisa" spominje se Arnaud, grof de Poher, koji se između 894. i 896. godine priženio obitelji Plantard, koji su, kako se vjeruje, bili izravni potomci Dagobertha II. Praunuk Arnauda de Pohera, Alain, postao je vojvoda od Bretanje 937. godine. Stoga, bez obzira je li gospodin Poher priznavao Sion ili nije, Sion je njega sigurno priznavao i to kao osobu merovinškog podrijetla.

Izgubljeni kralj

Dok smo mi nastavljali naše istraživanje, a francuska sredstva pripočavanja cijeloj stvari povremeno pridavala pozornost, "Prioratski spisi" su se i dalje pojavljivali. Kao i prije, bile su to nove knjige, privatno tiskane rasprave i razni članci što su i dalje stizali u parišku Nacionalnu knjižnicu. Sve to je i dalje veličalo opću mistifikaciju, no iako je bilo jasno da je netko morao proizvoditi to gradivo, i dalje nam je cilj toga rada izgledao nejasan. Bilo je trenutaka kada smo sve zajedno htjeli odbaciti kao nečiju dobro pripremljenu i razrađenu šalu, kao prijevaru velikih razmjera. No, ako se radilo o prijevari, činilo nam se da su ljudi na njoj ustrajali više stoljeća. Upitali smo se, može li se ono u što su ljudi uložili toliko vremena, snage i sredstava doista nazvati prijevarom ili obmanom? Jer na taj način isprepleteno povijesno gradivo, kao i način pisanja činili su "Prioratske spise" bliže umjetničkom djelu nego nekoj šali. Bio je to prikaz oštroumlja, napetosti, točnosti, zamršenosti, povijesnog znanja i arhitektonske složenosti kakva je prisutna, recimo, kod Jamesa Joycea. Ako se na *Finneganovo buđenje* može gledati kao na neku vrstu šale, nikada se nije dovelo u pitanje je li je njezin tvorac zamislio sasvim ozbiljno.

Važno je pripomenuti da "Prioratski spisi" nisu bili neka vrsta uobičajene, unosne mode koja se razvila u pravu industriju nastavaka i novih izvornika i drugih izvedenih proizvoda. Ti se spisi nisu mogli usporediti s *Kočijama bogova*, Ericha von Danikena, izvješćima o Bermudskom trokutu ili djelima Carlosa Castanede. Motiv pisanja "Prioratskih spisa" sigurno nije bio novčane naravi. Čini se da je novac bio potpuno usputan čimbenik, jer najvažniji od "Prioratskih spisa"

uopće nisu bili javno tiskani. Usprkos komercijalnom potencijalu, oni su se javljali kao ograničene privatne naklade ili radovi koji su potihom pohranjeni u Nacionalnu knjižnicu, gdje uglavnom nisu bili dostupni. Podaci koji su se javljali u javno tiskanim knjigama nisu bili slučajni, niti proizvoljni i najvećim dijelom nisu bili djela neovisnih istraživača. Činilo se da većina njih dobiva podatke iz istog, jedinstvenog izvora, a nove podatke kao da je netko davao kapaljkom, prema nekom unaprijed smišljenom planu. S novim podacima nizale su se izmjene, svaki put s novim djelićem u mozaiku. Ti mali dijelovi podataka pojavljivali su se pod raznim imenima, pa je tako stvoren površan dojam o većem broju, međusobno nepovezanih autora koji su tako svi zajedno pridonosili općoj vjerodostojnosti priče.

Nama se učinilo da je za takav postupak postojao samo jedan razlog - privući pažnju javnosti, izazvati dojam vjerodostojnosti, potaknuti zanimanje i stvoriti stanje duha ili klimu u kojoj ljudi suzdržana duha čekaju na nova otkrića. Kao da su "Prioratski spisi" trebali utrti stazu nekom velikom otkriću. Bez obzira što je to otkriće trebalo pokazati, očito je bilo potrebno razdoblje "smekšavanja", pripreme ljudi. To otkriće je, dakle, uključivalo merovinšku dinastiju, produženje krve loze te dinastije do naših dana i tajnu vladavinu. U jednom časopisu je član Sionskog priorata napisao: "Bez Merovinga Sionski priorat ne bi postojao, a bez Sionskog priorata dinastija Merovinga bi izumrla". Odnos Reda i krvne loze je djelomice objašnjen, ali je i djelomice zamršen sljedećim tekstom:

Kralj je istodobno i pastir i svećenik. On ponekad pošalje nekog vrsnog poklisara svojemu vazalu na vlasti i to je njegov čovjek za sve, čovjek koji ima sreću biti podložan smrti. Tako su se pojavili Rene d'Anjou, Connetable de Bourbon, Nicolas Fouquet... i brojni drugi kod kojih je nakon zapanjujućeg uspjeha uslijedio neobjašnjiv pad — jer ti su izaslanici bili i strašni i ranjivi. Kao čuvare tajne moglo ih se ili uzvisiti ili uništiti. Tako su se pojavili i ljudi poput Gillesa de Raisa, Leonarda da Vincija, Josepha Bakama, vojvode od Neversa i od Gonzage čija bdjenja je pratio miris magije u kojem se sumpor prožima tamjanom — mirisom Magdalene.

Ako se Charles VII pri ulasku Ivane Orleanske u veliku dvoranu njegova zamka u Chinonu skrio među svojim dvorjanima, to

nije bila vrsta jeftine sale — jer gdje je u njoj humor? — već je to učinio zato jer je već znao čija je ona bila izaslanica. Pred njom, on je bio jedva nešto više od drugih dvorjana. Tajna koju mu je povjerila nasamo bila je sadržana u ovim riječima: "Dobri gospodar, ja dolazim od Kralja."

Ono što ovaj ulomak naviješta je i provokativno i zbunjujuće. Kao prvo, kralj, "izgubljeni kralj", pretpostavlja se, krvne loze Merovinga, nastavlja vladati samom činjenicom da je to što jest. Kao drugo, možda još više uznemirujuće jest navještaj, da su svjetovni vladari svjesni njegova postojanja, da ga priznaju, poštuju i da ga se boje. Kao treće, veliki majstor Sionskog priorata, ili neki drugi član reda, radi kao posrednik između "izgubljenog kralja" i njegovih određenim vremenom ograničenih predstavnika ili zamjenika. Te su posrednike, kako se čini, smatrali potrošnima.

Neobični pamfleti u Nacionalnoj knjižnici u Parizu

Povodom smrti Lea Schidlofa 1966. razmijenjeno je mnoštvo pisama. On je bio čovjek koji je, navodno pod pseudonimom Henri Lobineau, sastavio genealogije nekih "Prioratskih spisa". Prvo se pismo pojavilo u *Katoličkom tjedniku Geneve* 22. listopada 1966. Potpisao ga je Lionel Burrus, koji je tvrdio da govori u ime Švicarske kršćanske mladeži. Gospodin Burrus piše da je Leo Schidlof, ili Henri Lobineau, umro u Beču tjedan dana prije, 17. listopada i brani preminulog od kleveta koje su se netom pojavile u Rimokatoličkom biltenu. U svojoj pohvali izjavljuje daje Schidlof, pod imenom Lobineau 1956. napisao "izvanrednu studiju ... o rodoslovlju merovinških kraljeva i događajima vezanim uz Rennes-le-Chateau".

Rim se, kako tvrdi gospodin Burrus, nije usuđivao suprotstaviti Schidlofu dok je bio živ, iako je bio u posjedu iscrpnog dosjea o tomu čovjeku i njegovu radu. No i sada, usprkos njegove smrti, merovinški interesi i dalje napreduju. Kao da je gospodin Burrus malo pretjerao u namjeri da potkrijepi svoje gledište. On spominje ono što je 1966. bio zaštitni znak Antara, jedne od vodećih francuskih tvrtki koje se bave naftom. Taj znak je navodno merovinškog podrijetla i prikazuje,

u karikaturnoj formi, merovinškog kralja. Taj zaštitni znak, po mišljenju gospodina Burmsa, dokazuje uspješno širenje informacija i propagande Merovinga. On dodaje, posve neprikladno, da čak i francusko svećenstvo ne skače na svaki mig Vatikana, a što se tiče Lea Schidlofa, zaključuje (uz prizvuke slobodnog zidarstva i katarske misli): "Za sve nas koji smo poznavali Henrija Lobineaua, koji je bio veliki putnik i marljivi istraživač, odan i dobar čovjek, u našim će srcima ostati simbolom *maetre parfait*", koji valja poštovati i uvažavati."

Ovo pismo Lionela Burrusa djeluje prilično neuravnoteženo i vrlo čudnovato. No još je čudniji spomenuti navodni napad na Schidlofa u Rimokatoličkom biltenu iz kojega gospodin Burrus donosi izvatke. Bilten, po gospodinu Burrusu, napada Schidlofa kao "pro-sovjetskog čovjeka, ozloglašenog slobodnog zidara koji je aktivno pripremao put ustavnoj monarhiji u Francuskoj". To je sasvim posebna i naizgled proturječna optužba, jer obično se ne združuju sklonost Sovjetskom savezu i nastojanje da se uspostavi neka monarhija. Pa ipak, bilten, kako tvrdi gospodin Burrus, donosi još neobičnije optužbe:

Potomci Merovinga uvijek su stajali iza svih herezi, od arijanista, preko katara i templara, do slobodnih zidara. Početkom protestantske reformacije, kardinal Mazarin je u lipnju 1659. naredio da se razori njihov zamak Barberie iz dvanaestog stoljeća. To se dogodilo zato jer ta kuća i obitelj o kojoj je riječ, kroz sva stoljeća nisu radali ništa osim tajnih buntovnika protiv Crkve.

Gospodin Burrus ne govori u kojem se rimokatoličkom biltenu ovaj navod pojavio, pa nismo uspjeli provjeriti njegovu vjerodostojnost. No ako jest vjerodostojan, njegovo značenje nije zanemarivo, jer predstavlja potvrdu uništenja zamka Barberie u Neversu, no ovaj put iz rimokatoličkog izvora, kao i djelomičan razlog postojanja Sionskog priorata. Već smo stekli dojam da su Sion i obitelji koje su s njime bile povezane lutale u pokušaju da se domognu vlasti u svrhu vlastitih ciljeva i da su se uvijek iznova sukobljavali s Crkvom. Gornji navod nas navodi na pomisao da suprotstavljanje Crkvi nije bilo slučajno, a ni rezultat okolnosti ili trenutne procjene, već je bilo

pitanje vladajuće politike. To nas je, međutim, upozorilo na još jednu proturječnost, jer je statut Sionskog priorata potekao od postojeane katoličke ustanove, koja se takvom barem činila izvana.

Ubrzo nakon objavljivanja ovoga pisma Lionel Burrus je poginuo u automobilskoj nesreći u kojoj je stradalo još šest osoba. Neposredno prije njegove smrti njegovo pismo je potaknulo odgovor koji je bio još neobičniji i provokativniji od pisma kojega je sam napisao. Taj se odgovor pojavio kao skromna privatno tiskana rasprava, a potpisao je neki S. Roux.

Na neki način je tekst S. Rouxa zvučao kao odjek izvornog napada na Schidlofa, onoga koji je pobudio pismo gospodina Burrusa. I on ga kori što je mlad, pretjerano gnjevan, neodgovoran i suviše sklon retorici. I dok naizgled osuđuje stavove gospodina Burrusa, ta mala rasprava ne samo da potvrđuje činjenice koje je naveo, već ih još i razrađuje. Leo Schidlof je, kako potvrđuje S. Roux, bio važan član švicarske velike lože Alpine - iste one lože čiji se pečat pojavljivao na nekim "Prioratskim spisima". S. Roux piše da Schidlof "nije tajio svoje prijateljske osjećaje prema Istočnom bloku", a što se tiče iskaza gospodina Burrusa o crkvi, S. Roux nastavlja:

"Ne može se reći da Crkva ne zna za postojanje lože Razes, no mora se znati da su svi njezini potomci, još od Dagoberta, bili buntovnici protiv kraljevske lože Francuske, kao i protiv Crkve, i da su bili izvorom svih hereza. Povratak jednog od merovinških potomaka na vlast donio bi u Francuskoj proglašenje ustavne monarhije, postala bi saveznik SSSR-a, a slobodno zidarstvo bi trijumfiralo — ukratko, vjerske slobode bi nestalo."

Sam zaključak kratke rasprave S. Rouxa još je neobičniji:

"Što se tiče propagande Merovinga u Francuskoj, opće je poznato da je simbol tvrtke Antar Petrol, na kojemu merovinški kralj rukom drži ljiljan i krug, javni poziv u prilog vraćanju Merovinga na vlast. Ne možemo se ne zapitati što je Lobineau pripremao u vrijeme kada ga je u Beču zadesila smrt, na pragu velikih promjena u Njemačkoj. Je li točno i to da je Lobineau u Austriji pripremao

budući obostrani sporazum s Francuskom? Nije li to bio temelj francusko-ruskoga sporazuma?"

Lako je pretpostaviti da smo bili potpuno smeteni i da nam nimalo nije bilo jasno o čemu S. Roux govori. Izgledalo nam je daje vlastitom besmislenošću nadmašio gospodina Burrusa, jer je poput biltena na kojega se oborio gospodin Burrus, S. Roux povezivao političke ciljeve koji su se činili potpuno raznorodnima i suprotnima, kao što su sovjetska vlast i ustavna monarhija. On je otišao i korak dalje od gospodina Burrusa govoreći da je "svima poznato" kako je zaštitni znak naftne tvrtke razrađeni oblik propagande. Ukazao je i na opsežne promjene u Francuskoj, Njemačkoj i Austriji, kao da je to vidio u zvizdama, a o tajanstvenom "francusko-ruskom" sporazumu govorio je kao da je to općepoznata stvar, pa nam se činilo da je taj pamflet djelo poremećena uma. Ipak, pažljivim proučavanjem uvjerali smo se da je to bio još jedan u nizu "Prioratskih spisa", koji je nastao u namjeri da zbuni, uznemiri i skicira nešto sudbonosno i monumentalno. U svakom slučaju taj je pamflet pružio, na osobit način, sliku o važnosti pitanja o kojima je bila riječ. Ako je S. Roux bio u pravu, predmet naše istrage nije bio više u granicama djelatnosti neuhvatljivog i bezopasnog viteškog reda u njegovim poznim danima, već je predmet naše istrage postala visoka međunarodna politika.

Katolički tradicionalisti

Iznimno značajan novi "Prioratski spis" na šest stranica, naslovljen kao "Odisejev krug", pojavio se 1977. godine. Napisao ga je neki Jean Delaude. Pisac se u tekstu izravno obraća Sionskom prioratu, a uz mnoštvo poznatoga gradiva, navodi i neke nove pojedinosti o Redu:

"Boudouin je u ožujku 1177. u mjestu Saint Leonard d'Acre bio prisiljen pregovarati i pripremiti osnivanje reda Hrama prema uputama Sionskog priorata. Red Hrama ustanovio je 1118. godine Hugues de Payen. Od 1118. do 1188. Sionski priorat i Red hrama imali su zajedničke velike majstore. Poslije razdvajanja

ovih dviju organizacija 1188. Sionski priorat je imao dvadeset i sedam velikih majstora, a zadnji su bili:

<i>Charles Nodier</i>	<i>1801. - 1844.</i>
<i>Victor Hugo</i>	<i>1844. - 1885.</i>
<i>Claude Debussy</i>	<i>1885. - 1918.</i>
<i>Jean Cocteau</i>	<i>1918. - 1963.</i>

a od 1963. sve do pojave novog pretka, veliki majstor je bio opat Ducaud-Bourget.

Za što se priprema Sionski priorat? Ja to ne znam, ali on predstavlja silu koja je u stanju sukobiti se s Vatikanom u danima koji tek slijede. Monsinjur Lefebvre je vrlo djelatna osoba, on uljeva strahopoštovanje i sposoban je reći: "Učini me papom i ja ću tebe učiniti kraljem."

U ovom se odlomku nalaze dva nova važna podatka. Jedan podatak pretpostavlja vezu nadbiskupa Marcela Lefebvrea sa Sionskim prioratom, a on, naravno, predstavlja krajnje konzervativno krilo Rimokatoličke crkve. On je odvažno grmio protiv pape Pavla VI i vatreno mu prkosio. Godine 1976. i 1977. otvoreno su mu prijetili izopćenjem, a njegova je odvažna ravnodušnost gotovo strmoglavila Crkvu u potpuni raskol. No kako smo mogli povezati ratobornog katolika "čvrste linije" kao što oje bio monsinjur Lefebvre s pokretom i Redom krajnje hermetičnim, ako ne i u svojoj orijentaciji krajnje heretičkim. Nismo mogli naći objašnjenje za ovu vezu osim ukoliko monsinjur Lefebvre nije bio suvremeni predstavnik slobodnoga zidarstva devetnaestog stoljeća povezanog s Hieronom Zlatne doline - "kršćanskim, aristokratskim i hermetičkim slobodnim zidarstvom", koje se smatralo pravovjernijim katoličanstvom od samoga pape.

Drugi važan podatak u spomenutom odlomku je spominjanje opata Ducaud-Bourgeta kao tadašnjeg velikog majstora Sionskog priorata. Francois Ducaud-Bourget rođen je 1897. i učio je za svećenika, što je lako za pretpostaviti -u sjemeništu Svetog Sulpicija. Lako je moguće da je svojedobno upoznao tamošnje moderniste, kao i Emilea Hoffeta. Poslije je bio samostanski kapelan Uzvišenog malteškog reda, a za svoj rad tijekom Drugog svjetskog rata dobio je odlikova-

nje Pokreta otpora i ratni križ. Danas je poznat kao istaknuti čovjek od pera, član Francuske akademije, biograf istaknutih francuskih katoličkih književnika kao što su Paul Claudel i Francois Mauriac, a također je i veoma cijenjen kao samosvojan pjesnik.

Opat Ducaud-Bourget se, kao i monsinjor Lefebvre, oštro suprotstavio papi Pavlu VI, a on je, opet kao i monsinjor Lefebvre, pobornik tridentske mise. I on se također proglašavao "tradicionalistom" i vatrenim protivnikom crkvene obnove i svakog pokušaja "osuvremenjivanja" katoličke vjere. Dana 22. svibnja 1976. zabranili su mu ispovijedati i otpuštati grijeha, a on je, kao i monsinjor Lefebvre, odvažno prkosio zabrani koju su mu nametnuli pretpostavljeni. On je 27. veljače 1977. poveo tisuću katoličkih tradicionalista pri zauzimanju crkve Saint-Nicolas-du-Chardonnet u Parizu.

Kao da su i monsinjor Lefebvre i Francois Ducaud-Bourget pripadali "desnici" i na teološkom i na političkom polju. Prije Drugog svjetskog rata monsinjor Lefebvre bio je povezan s Francuskom akcijom, krajnjom desnicom ondašnje francuske političke pozornice, koja je dijelila neke stavove s nacional-socijalistima u Njemačkoj, a u skorije vrijeme "buntovni nadbiskup" privukao je na sebe pozornost odobravanjem vojnog režima u Argentini. Kada su mu postavili pitanje o tom stavu, on je odvratio da je pogriješio, jer nije mislio na Argentinu, već na Čile! Francois Ducaud-Bourget nije bio toliko ekstreman, a njegova odlikovanja svjedoče o domoljubnoj, protu-njemačkoj djelatnosti za vrijeme rata. No usprkos tome izražavao je visoko mišljenje o Mussoliniju i nadao se da će Francuska "obnoviti svoj osjećaj za vrijednosti pod vodstvom jednoga novoga Napoleona".

Isprva smo mislili da Marcel Lefebvre i Francois Ducaud-Bourget nisu bili povezani sa Sionskim prioratom i da ih je netko namjerno pokušao dovesti u neugodan položaj pridružujući ih onima kojima bi se, teoretski, trebali najodlučnije suprotstaviti. S druge strane, u statutu koji smo dobili od francuske policije Sionski priorat je u podnaslovu označen kao Viteški red katoličkih ustanova i pravila neovisnog i tradicionalističkog saveza. Ustanova takva naziva mogla je vrlo dobro odgovarati osobama poput Marcela Lefebvrea i Francoisa Ducaud-Bourgeta.

Postojalo je još jedno objašnjenje, priznajemo pomalo nevjerovatno, no ono je moglo objasniti proturječnost na koju smo naišli.

Možda Lefebvre i Francois Ducaud-Bourget nisu bili ono za što su se izdavali, već nešto sasvim drugo. Možda su bili špijuni provokatori čiji je zadatak bio stvoriti zbrku, unijeti razdor i podgrijati raskol koji je bio na začetku i prijeto pontifikatu pape Pavla VI. Takva bi taktika bila u skladu s tajnim društvima u opisu Charlesa Nodiera i u skladu s *Protokolima sionskih mudraca*. Nedavno su u svojim komentarima neki novinari, ali i crkveni velikodostojnici, objavili da je nadbiskup Lefebvre radio za nekog drugog, odnosno da se netko drugi njime okoristio.

Koliko god se naša hipoteza čini nevjerojatnom, ona nije nelogična. Ako netko papu Pavla VI smatra "neprijateljem" i ako ga želi natjerati na liberalniju politiku, kako će to postići? To mu ne bi uspjelo s liberalnog gledišta, jer bi to Papu samo jače utvrdilo u njegovu konzervativizmu. Međutim, ako bi netko zauzeo stav koji bi bio izrazitije konzervativan od Pavlovog? Zar ga to, usprkos njegovim željama ne bi natjeralo da prijeđe na liberalnije gledište? A upravo je to uspjelo nadbiskupu Lefebvreu i njegovim istomišljenicima- učinili su podvig stvorivši od pape liberala.

Bez obzira na valjanost naših zaključaka, čini se jasnim da je nadbiskup Lefebvre, poput mnogih drugih osoba tijekom našega istraživanja, bio upućen u neku važnu i opasnu tajnu. Kada je 1976. godine njegovo izopćenje izgledalo neminovno, i kada je tisak to svakodnevno iščekivao, papa Pavao VI, iako suočen s drskim protivljenjem nije imao izbora, u posljednji je trenutak ipak odustao. Nije jasno zašto je on tada tako postupio, iako isječak iz dnevnika *Guardian* od 30. kolovoza nudi odgovor:

Nadbiskupova skupina svećenika u Engleskoj... vjeruje da njihov vođa još uvijek ima moćno duhovno oružje koje je primjenjivo u svađi s Vatikanom. Nitko ne želi ni na koji način reći o čemu se radi, ali otac Peter Morgan, predvodnik grupe... govori da bi to nešto potreslo svijet".

Kakva to pitanja mogu potresti svijet i kakva to tajna oružja mogu ugroziti Vatikan? Kakva je to vrsta Damoklova mača, a o kojem nitko ništa ne zna, mogla biti nad papinom glavom? Što god da je to bilo, pokazalo se djelotvornim, jer je nadbiskup, čini se, bio potpuno

otporan na kazne iz Rima. To je Jean Delaude i napisao: "Marcel Lefebvre predstavljao je silu koja se mogla suprotstaviti Vatikanu".

Ali, kome je on navodno rekao, ili kome će tek reći: "Učini me papom i ja ću tebe učiniti kraljem"?

Opći zbor 1981. i statut Cocteaua

Neka pitanja vezana uz Francois Ducaud-Bourgeta nedavno su se razjasnila. Bila je to posljedica iznenađujuće čestog spominjanja imena Sionskog priorata u francuskoj javnosti krajem 1980. i početkom 1981. godine. Zahvaljujući nastalom publicitetu naziv Sionski priorat posve se udomaćio.

U kolovozu 1980, popularni časopis *Bonne Soiree* objavio je reportažu u dva dijela o misteriju sela Rennes-le-Chateau i o Sionskom prioratu. Tom prilikom su i Marcel Lefebvre i Francois Ducaud-Bourget izričito bili povezani sa Sionom, a u tekstu je pisalo da su obojica nedavno posjetili jedno od Sionu svetih mjesta, selo Sainte-Colombe u Neversu, gdje se nalazio zamak Barberie obitelji Plantard prije uništenja koje je naredio kardinal Mazarin 1659.

U to smo vrijeme već bili uspostavili telefonsku i pismenu vezu s opatom Ducaud-Bourgetom, koji se pokazao vrlo ljubaznim. Ipak, njegovi odgovori na većinu naših pitanja bili su vrlo neodređeni, a kao što smo mogli i očekivati, poricao je svaku vezu sa Sionskim prioratom. Ubrzo nakon našeg razgovora to je isto ponovio u pismu koje je poslao *Bonne Soireeu*.

U francuskom tisku 22. siječnja 1981. pojavio se članak koji zavređuje da ga većim dijelom prenesemo:

Istinsko tajno društvo koje je brojalo 121-og velikodostojnika, Sionski priorat, osnovao je Godjroi de Bouillon u Jeruzalemu 1099. godine, i ubrajalo je među svoje velike majstore Leonarda da Vincija, Victora Hugoa i Jeana Cocteaua. Taj Red održao je svoj opći zbor u mjestu Blois 17. siječnja 1981., a prethodni opći zbor održan je 5. lipnja 1956. u Parizu.

Na tom nedavnom općem zboru u mjestu Blois Pierre Plantard de Saint-Claire izabran je za velikog majstora reda s 83 od 92 moguća glasa, u trećem krugu glasovanja.

Ovaj izbor velikog majstora označava odlučni korak u razvoju zamisli i duha Reda u njegovu odnosu prema svijetu, jer su svi velikodostojnici Sionskog priorata, a ima ih 121, odreda eminences grises (sive eminencije) visokih financija i međunarodnih političkih ili filozofskih društava. Pierre Plantard je izravan potomak merovinških kraljeva, preko Dagoberta II. Njegovo podrijetlo zakonski je bilo dokazano pergamentima kraljice Blanche od Kastilje, a koje je opat Sauniere otkrio u svojoj crkvi u mjestu Rennes-le-Château 1891. godine

Te je spise 1965. godine svećenikova nećakinja prodala kapetanu Rolandu Stanmoreu i sir Thomasu Frazeru, a oni su ih pohranili u iznajmljeni trezor u Lloyds Bank Europe Limited of London¹

Neposredno prije pojavljivanja ovog teksta pisali smo Philippeu de Cheriseyu, koji je bio jednako poznat kao predstavnik Sionskog priorata kao i Pierre Plantard, i s njime smo uspjeli uspostaviti vezu. U odgovoru na jedno od pitanja koje smo mu postavili gospodin de Cherisey je napisao da Francois Ducaud-Bourget nije bio izabran za velikoga majstora odgovarajućim brojem glasova, i da se, štoviše, javno odrekao svoje veze s Redom. Ova druga tvrdnja izgledala je nejasno, no njezin se smisao pojavio u sklopu onoga što je gospodin de Cherisey poslao uz svoje pismo.

Nešto prije uspjeli smo dobiti od okružne prefekture Saint-Julien statut Sionskog priorata, a kopija tog istog statuta pojavila se u jednom francuskom časopisu 1973. Ipak, u Parizu nam je Jean-Luc Chaumeil rekao da je taj statut lažan, a u svom pismu gospodin de Cherisey poslao nam je i kopiju onoga što se smatra istinskim statutom Sionskog priorata, u prijevodu s latinskog jezika. Statut je potpisao Jean Cocteau, a potpis se činio autentičnim, osim ako ga nije izradio neki vrlo vješt krivotvoritelj. Mi ga nismo mogli razlikovati od drugih primjera njegova potpisa, pa smo na temelju toga skloni prihvatiti statut na kojemu se nalazi potpis koji se činio originalnim. Članci toga statuta su:

ČLANAK PRVI: Ovime se od strane potpisnika ovog sadašnjeg pravilnika i svih onih koji će ubuduće pristupiti i ispunjavati

uvjete koji slijede, osniva Viteški red izabranika, čiji se postupci i običaji oslanjaju na temelje koje je postavio Godfroi VI, zvani Pobožni, vojvoda de Bouillon, u Jeruzalemu 1099., a koji su priznati 1100. godine.

ČLANAK DRUGI: Naziv reda je "Sionis Prioratus" ili "Sionski priorat".

ČLANAK TREĆI: Cilj Sionskoga priorata je nastavljnje tradicionalističkoga viteškog reda, inicijacijsko učenje i stvaranje odnosa uzajamne pomoći članova, kako moralnog, tako i materijalnog, u svakoj prilici.

ČLANAK ČETVRTI: Trajanje Sionskog priorata je neograničeno.

ČLANAK PETI: Sionski priorat kao svoj glavni ured usvaja prebivalište generalnoga tajnika, kojega imenuje opći zbor. Sionski priorat nije tajno društvo. Sve njegove odluke, zapisnici i imenovanja latinskim tekstom dostupni su javnosti.

ČLANAK ŠESTI: Sionski priorat sastoji se od 121 člana. Unutar ovoga otvoren je svim odraslim osobama koje prihvataju njegove ciljeve, kao i obveze određene ovim statutom. Članovi se primaju bez obzira na spol, rasnu, filozofsku, vjersku ili političku pripadnost.

ČLANAK SEDMI: U slučaju da član pismeno predloži jednoga od potomaka kao svog nasljednika, opći zbor će se usuglasiti s tim zahtjevom, a u slučaju da je kandidat malodoban, može preuzeti na sebe i njegovu naobrazbu.

ČLANAK OSMI: Budući član mora za svoj pristup u prvi stupanj o vlastitu trošku osigurati bijeli talar s konopom. Član stječe pravo glasa pristupom u prvi stupanj. Prilikom primanja novi član mora prisegnuti na službu Redu u svakoj prilici, da će raditi za MIR i poštivati ljudski život.

ČLANAK DEVETI: Nakon primanja, član mora kao zalog uplatiti članarinu proizvoljnog iznosa. Svake godine mora ponuditi generalnom tajništvu dragovoljni prilog za Red, o čijem iznosu sam mora odlučiti.

ČLANAK DESETI: Po primanju član mora predati krsni list i uzorak svog potpisa.

ČLANAK JEDANAESTI: Član Sionskog priorata protiv kojega je izrečena presuda zbog prekršaja običajnog prava biti će lišen svih dužnosti i titula, kao i svoga članstva.

ČLANAK DVANAESTI: Opći zbor članstva naziva se konvencija. Niti jedno zasjedanje konvencije neće se smatrati valjanim ako broj nazočnih članova bude manji od osamdeset i jedan. Glasovanje je tajno, a izvodi se pomoću bijelih i crnih kuglica. Svi prijedlozi koji ne dobiju šezdeset i jednu bijelu kuglicu prilikom jednog glasovanja ne mogu se ponovo podastrijeti.

ČLANAK TRINAESTI: Jedino konvencija Sionskog priorata odlučuje, većinom 81-og glasa od 121-og člana, o svim promjenama pravilnika i unutrašnjim odredbama ceremonijala.

ČLANAK ČETRINAESTI: O svakom primanju odlučivat će "Savjet trinaestorice Ružina križa". Titule i dužnosti dodjeljivat će Veliki majstor Sionskog priorata. Članovi zauzimaju svoje službene položaje doživotno. Njihove titule po pravu prelaze na jedno od njihove djece koje sami odaberu, bez obzira na spol. To dijete može se odreći svojih prava, ali to ne može učiniti u korist svoga brata, sestre niti neke druge osobe s kojom je u srodstvu. To dijete također ne može ponovo biti primljeno u Sionski priorat.

ČLANAK PETNAESTI: U roku od dvadeset i sedam punih dana dva člana moraju stupiti u vezu s budućim članom kako bi pribavili njegov pristanak ili njegovo odricanje. U slučaju izostanka čina prihvaćanja nakon razdoblja razmišljanja u trajanju od

osamdeset i jednoga dana, odricanje će biti službeno, a mjesto će se smatrati slobodnim.

ČLANAK ŠESNAESTI: Na osnovi nasljednoga prava utvrđenog prethodnim članovima, dužnosti i titule velikoga majstora Sionskoga priorata prenosit će se na njegova nasljednika u skladu s istim prirodnim pravom. U slučaju da je službeni položaj Velikoga majstora slobodan i da nema izravnog nasljednika, konvencija mora pristupiti izboru u roku od osamdeset i jednoga dana.

ČLANAK SEDAMNAESTI: Za sva rješenja mora se glasovati na konvenciji i ona moraju biti ovjerena pečatom Velikog majstora. Konvencija imenuje Generalnog tajnika na tri godine, što se produžuje uz prešutni pristanak. Generalni tajnik mora pripadati razredu zapovjednika da bi preuzeo svoje dužnosti. Službe i zaduženja nisu plaćeni.

ČLANAK OSAMNAESTI: Hijerarhija Sionskoga priorata sastavljena je od pet razreda:

1. navigator (Nautonnier)	broj:	1	Svod trinaestorice
2. križar (Croise)	broj:	3	Ružina križa
3. zapovjednik (Commandeur)	broj:	9	
4. vitez (Chevalier)	broj:	27	devet dobara
5. štitonoša (Ecuyer)	broj:	81	hrama
	ukupni broj:	121	

ČLANAK DEVETNAESTI: Od 1681. godine 243 Slobodna brata, Preux, koji se od 1681. godine nazivaju *Enfants de Saint Vincent*, koji ne sudjeluju ni na glasovanju ni na konvencijama, ali kojima Sionski priorat dodjeljuje neka prava i povlastice u skladu s rješenjem od 17. siječnja 1681. godine.

ČLANAK DVADESETI: Fondovi Sionskog priorata nastaju poklonima i članarinom. Novčana zaliha, zvana "baština Reda", na raspolaganju je Savjetu trinaestorice Ružina križa. To blago se može upotrijebiti samo u slučaju krajnje nužde i velike opasnosti po Sionski priorat i njegove članove.

ČLANAK DVADESET I PRVI: Konvenciju saziva generalni tajnik kada Savjet Ružina križa procijeni da je to potrebno.

ČLANAK DVADESET I DRUGI: Poricanje članstva u Sionskom prioratu, predloženo javno i u pismenom obliku, bez razloga ili osobne ugroženosti, iziskuje isključenje člana koje će biti proglašeno na konvenciji.

Tekst pravilnika od XXII članka, prema izvorniku i izmjenama koje su napravljene na konvenciji od 5. lipnja 1956. godine.

potpis Velikog majstora
JEAN COCTEAU

Ovaj se pravilnik u nekim pojedinostima razlikuje od pravilnika koji smo dobili od francuske policije, kao i od podataka koji se odnose na Sion u "Prioratskim spisima". "Prioratski spisi" govorili su o ukupno 1093 člana, dok je policijski pravilnik navodio 9841 člana. U pravilniku, pak, koji smo u cijelosti naveli, Sionski priorat ukupno broji, uključujući i 243 "djece svetoga Vincenta", 364 člana. "Prioratski spisi" navode hijerarhiju od sedam stupnjeva; u pravilniku koji smo dobili od francuske policije ta je hijerarhija proširena na devet stupnjeva. Prema gore navedenim članovima, hijerarhija broji samo pet stupnjeva, a pojedini nazivi stupnjeva razlikuju se također od onih iz prethodnih izvora.

Ta proturječja mogu svjedočiti o nekoj vrsti raskola u začetku u Sionskom prioratu, koji je nastao oko 1956. godine, kad su se "Prioratski spisi" počeli pojavljivati u pariškoj Nacionalnoj knjižnici. U jednom nedavno objavljenom članku Philippe de Cherisey upućuje upravo na takvu vrstu raskola. On tvrdi da je do raskola došlo između 1956. i 1958. godine i da je postojala bojazan da će poprimiti razmjere razdora Sionskog priorata i templarskog Reda 1188., što ga je obilježila "sječa brijesta". Gospodin de Cherisey kaže da do raskola nije došlo zbog diplomatske umješnosti gospodina Plantarda, koji je otpadnike vratio u stado. U svakom slučaju, bez obzira na unutrašnju politiku Sionskog priorata, čini se da Red, barem od konvencije u siječnju 1981., predstavlja jedinstvenu cjelinu.

Ako je Francois Ducaud-Bourget bio veliki majstor Sionskoga priorata, čini se da on sada to više nije. Gospodin de Cherisey izjavio je da on nije bio izabran zadovoljavajućim brojem glasova, što bi moglo značiti da su ga izabrale osobe sklone raskolu. Poznato je i da se javno odrekao svoje veze s Redom, pa se time stavio pod udar članka dvadeset i dva pravilnika, te se iz toga može zaključiti da njegova veza sa Sionom, bez obzira na prošla vremena, više ne postoji.

Pravilnik koji smo prenijeli razjašnjava položaj Francois Ducaud-Bourgeta, ali i načelo koje upravlja izborom velikih majstora Sionskog priorata. Sada je jasno kako su kao Veliki majstori mogla postojati djeca od pet ili osam godina, ali i kako je zvanje Velikog majstora prelazilo i vraćalo se u pojedine obitelji kroz isprepletena rodoslovlja. To zvanje je, čini se, nasljedno, a tijekom prošlih stoljeća prenosilo se unutar jedne rodoslovljima zapletene skupine obitelji od kojih sve polažu pravo na merovinško podrijetlo. Kad nije postojao nasljednik ili kad bi se on odrekao ponuđenog položaja, zvanje Velikog majstora je, u skladu s postupkom koji je opisan u pravilniku, bivalo ponuđeno nekoj odabranoj stranoj osobi. Vjerojatno su na taj način osobe kao Leonardo, Newton, Nodier i Cocteau našle svoj put do popisa.

Plantard de Saint-Clair

Ime obitelji Plantard zauzimalo je jedno od najistaknutijih mjesta u raznolikim "Prioratskim spisima" i javljalo se vrlo često. Među brojnim osobama koje su bile povezane s misterijem sela Rennes-le-Chateau, čini se da je najugledniji bio Pierre Plantard de Saint-Clair. Rodoslovlja "Prioratskih spisa" govore da je Plantard bio izravan nasljednik kralja Dagoberta II i merovinške dinastije. Ta ista rodoslovlja također kazuju da je on nasljednik vlasnika zamka Barberie, kojega je 1659. godine razorio kardinal Mazarin.

Tijekom našeg istraživanja iznova smo se stalno susretali s Plantardovim imenom, a tragovi podataka koji su se pojavili u posljednjih dvadeset i pet godina uvijek su na kraju vodili do njega. Kada ga je 1960. intervjuirao Gerard de Sede, spomenuo je jednu "međunarodnu tajnu" koja je skrivena u Gisorsu, a čini se da je on tijekom sljedeća dva desetljeća bio glavni izvor podataka za knjige de Sedea o Gisorsu i o misteriju Rennes-le-Chateau. Neka novija otkrića kazuju da

je Plantardov djed bio osobni poznanik Berengera Sauniera, a Plantard je sam naveo da posjeduje neke zemlje u blizini mjesta Rennes-le-Chateaua i Rennes-le-Bainsa, uključujući i planinu Blanchefort. Kad smo razgovarali s gradskim arhivarom Stenaya, u Ardenima, rečeno nam je da zemljište na kojemu je bila stara crkva Svetog Dagoberta također pripada Plantardu, a u pravilniku koji smo dobili od francuske policije, Plantard je naveden kao generalni tajnik Sionskog priorata.

Godine 1973. jedan francuski časopis objavio je nešto nalik telefonskom razgovoru s Plantardom u kojem nije mnogo otkrio. Kako se moglo očekivati, njegove izjave bile su neodređene, tajnovite i vrlo izazovne, pa su na neki način više poticale nova pitanja, nego što su nudile odgovore. Tako je, govoreći o merovinskoj krvnoj lozi i kraljevskim pretenzijama, izjavio: "Morate istražiti podrijetlo nekih velikih francuskih obitelji, pa ćete razumjeti kako bi čovjek po imenu Henri de Monpezat jednog dana mogao postati kraljem." Kada smo ga mi upitali za ciljeve Sionskog priorata, Plantard nam je odgovorio veoma dvosmisleno, što smo mogli i predvidjeti: "Ja vam to ne mogu reći. Društvo za koje sam vezan vrlo je staro. Ja tek nastavljam druge i tek sam jedna točka u nizu. Mi neke stvari čuvamo, i držimo se po-dalje od javnosti."

Taj isti francuski časopis objavio je Plantardov psihološki profil, koji je sastavila njegova prva žena, Anne Lea Hisler. Ako je vjerovati časopisu, taj se profil prvi put pojavio u *Circuitu*, internoj publikaciji Sionskog priorata, za koju je Plantard navodno redovito pisao pod pseudonimom "Chyren":

Nemojmo zaboraviti da je taj psiholog bio prijatelj tako različitih osoba kao što su bili grof Israel Monti, jedan od braće svetoga Ehma, Gabriel Tratieux d'Egmont, jedan od trinaestorice članova Ružina križa, Paul Lecour, filozof Atlantide, opat Hoffet iz Vatikanske dokumentacijske službe, Th. Moroux, upravitelj konzervatorija u Bourgesu, itd. Prisjetimo se da je za vrijeme njemačke okupacije bio uhićen, propatio Gestapova mučenja i dugi niz mjeseci bio zatvoren kao politički zatvorenik. Kao doktor tajnih znanosti naučio je cijiniti vrijednost tajnih podataka i to je, bez sumnje, dovelo do toga da stekne počasna članstva u nekoliko hermetičkih društava. Sve je ovo pridonijelo stvaranju iznimne

osobe, mistika mira, propovjednika slobode, askete kojemu je ideal bio služenje dobrobitima čovječanstva. Je li stoga iznenađujuće što je postao eminence grise, od kojega su svjetski moćnici tražili savjete? Godine 1947., po pozivu švicarske vlade, nekoliko je godina boravio u blizini Lemanskog jezera, gdje su se skupljali brojni Charge de missin i poslanici iz cijelog svijeta.

Madame Hisler nesumnjivo je željela napraviti sjajan portret, no ono što iz njega izranja jest prije svega jedinstvenost osobe o kojoj je riječ. Na nekim mjestima jezik gospođe Hisler postaje neodređen i pun hiperbola, a razni ljudi koji su navedeni kao odabrani Plantardovi poznanici čine vrlo čudnovatu družinu.

S druge strane, Plantardove neprilike s Gestapom ukazuju na hvale vrijedne aktivnosti tijekom okupacije, a mi smo od naših istraživača dobili i pisane dokumente koji to potvrđuju. Pierre Plantard je još 1941. godine počeo uređivati novine Pokreta otpora, *Vaincre*, koje su izlazile u pariškom predgrađu. Zatvorenik Gestapoa bio je više od godinu dana, od listopada 1943. do kraja 1944.

Pokazalo se da su među Plantardovim prijateljima i poznanicima bili mnogo poznatiji ljudi od onih koje je navela gospođa Hisler, a među njima, Andre Malraux i Charles de Gaulle. Plantardove veze doista su sezale u predvorja moći. Kada je 1958. u Alžiru izbila pobuna, a general de Gaulle se borio za povratak na mjesto predsjednika Francuske, čini se da se obratio za pomoć upravo Plantardu, a ovaj je, zajedno s Malrauxom, pokrenuo takozvane Odbore javne sigurnosti koji su odigrali presudnu ulogu pri povratku de Gaullea u Elizejsku palaču. U pismu koje je datirano 29. lipnja 1958., de Gaulle je osobno zahvalio Plantardu na učinjenim uslugama, a u jednom drugom pismu, pet godina poslije, general je tražio od Plantarda da Odbori, nakon što su poslužili svojoj svrsi, budu ukinuti. Plantard je jednim javnim priopćenjem u tisku i na radiju raspustio Odbore.

Kako je naše istraživanje napredovalo, postajali smo sve nestrpljiviji u želji da upoznamo Plantarda, što isprva nije izgledalo vjerojatno. Tijekom ranog proljeća 1979. započeli smo raditi najoš jednom filmu o misteriju Renes-le-Chateau za BBC, koji nam je omogućio

sredstva za rad. Tek smo pod okriljem BBC-ja konačno uspjeli uspostaviti vezu s Plantardom i Sionskim prioratom.

Prva ispitivanja poduzela je jedna Engleskinja, novinarka koja je živjela u Parizu, i koja je već radila na projektima za BBC i stvorila širom Francuske mrežu veza i poznanstava uz pomoć kojih je tada pokušala naći Sionski priorat. Na početku je tragajući kroz slobodnozidarske lože i parišku ezoteričnu supkulturu nailazila na dimne zavjese raznih mistifikacija i proturječja. Jedan novinar ju je upozorio da onaj koji se suviše približi Sionu prije ili poslije bude ubijen. Drugi novinar joj je rekao da je Sion zaista postojao tijekom Srednjega vijeka, ali da više ne postoji, a jedan dostojnik velike lože Alpina rekao joj je da Sion danas postoji, ali da je to suvremena organizacija, koja u prošlosti nije postojala.

Probijajući se kroz ovo mnoštvo nedoumica, naša je suradnica konačno uspostavila vezu s Jean-Lucom Chaumeilom, koji je razgovarao s Plantardom za neki časopis i koji je široko pisao o Sauniereu, misteriju Rennes-le-Chateau i Sionskom prioratu. On sam, kako je rekao, nije bio član Sionskog priorata, ali se ponudio uspostaviti vezu s Plantardom i organizirati susret sa nama. U međuvremenu, našoj je suradnici ponudio neke nove podatke.

Chaumeil je rekao da Sionski priorat nije, strogo uzevši, "tajno društvo", već samo ne želi biti upadljiv svojim postojanjem, svojim djelatnostima i svojim članstvom. Prijava registracije u *Journal Officiel*, bila je lažna, po njegovim riječima, podnijeli su je neki "otpadnički članovi" Reda, a pravilnik uveden u policijske knjige bio je također lažan.

Jean-Luc Chaumeil je potvrdio naše sumnje da Sion gaji ozbiljne političke planove za blisku budućnost. On je rekao da će se u roku od nekoliko godina u francuskoj vladi dogoditi dramatična promjena, koja će utrti put ustavnoj monarhiji s merovinškim vladarom na prijestolju. Iza te će promjene, prema njegovim riječima, stajati Sion, kao što je stajao iza brojnih drugih promjena tijekom mnogih proteklih stoljeća. Sion je, dalje, usmjeren protumaterijalistički i voljan upravljati ponovnom uspostavom "istinskih vrijednosti" - onih vrijednosti koje su, kako se čini, duhovne, a možda i ezoteričke prirode. Te vrijednosti su, kako je objasnio Chaumeil, prvenstveno pretkrš-

ćanske, usprkos tome što se katoličanstvo ističe u njihovu pravilniku. Chaumeil je potvrdio i to da je tadašnji veliki majstor Siona doista bio Francois Ducaud-Bourget. Na pitanje kako se kasniji katolički tradicionalizam mogao uskladiti s prekršćanskim vrijednostima, Chaumeil je zagonetno odgovorio da bi to trebalo pitati samog opata Ducad-Bourgeta.

Jean-Luc Chaumeil je isticao starost Sionskog priorata, kao i raznovrsnost njegovog članstva. U njega su uključeni, kako je rekao, članovi iz svih sfera života, a njegovi ciljevi nisu ograničeni samo na ponovno uspostavljanje merovinške krvne loze. Na ovom je mjestu Chaumeil dodao nešto vrlo neobično: "Nisu svi članovi Sionskog priorata Židovi". Iz toga jasno proizlazi da neki, ili čak mnogi članovi Sionskog priorata, jesu Židovi. Ponovo smo se suočili s velikim proturječjem. Čak i ako je pravilnik bio lažan, nismo mogli pojmiti Red sa židovskim članstvom, niti smo tu mogli uklopiti Velikoga majstora koji je prigrio ekstremni katolički tradicionalizam i čiji je blizak prijatelj bio Marcel Lefebvre, čovjek poznat po svojim izjavama na rubu antisemitizma.

Jean-Luc Chaumeil nas je zbunio i na drugim mjestima. Govorio je o "Princu de Lorraine", koji je podrijetlom merovinške loze i čija je "sveta misija prema tome jasna". Ta tvrdnja još više zbunjuje ako se zna da danas nema nijednog takvog princa, čak ni po tituli. Je li on tom prilikom dao naslutiti da taj princ postoji i da možda živi *incognito*, ili je pod "princ" mislio na "nositelja loze"? Ako je slučaj ovo drugo, tada je sadašnji nositelj loze dr. Otto von Habsburg, koji nosi titulu vojvode od Lorraine.

U cjelini, odgovori koje smo dobili postali su temeljem daljih pitanja, no naša ih suradnica, zbog kratke pripreme, nije znala postaviti. Ipak, postigla je značajan napredak naglasivši zanimanje BBC-ja. BBC, naime, uživa znatno veći ugled u ostalom dijelu Europe, nego u samoj Velikoj Britaniji, pa to ime može otvoriti mnoga vrata. Prema tome, mogućnost sudjelovanja BBC-ja u cijelom projektu nije se mogla olako prihvatiti. Možda je "propaganda" suviše jaka riječ, ali ako neki BBC-jev film naglasi i potvrdi neke činjenice, to će biti moćno sredstvo stjecanja povjerenja i stvaranja duhovne klime, osobito u zemljama engleskoga govornog područja. Kada bi Merovinzi i

Sionski priorat postali prihvaćeni kao "povijesne činjenice", kao što su, boj kod Hastingsa ili umorstvo Thomasa Becketa, to bi išlo u prilog Sionskom prioratu. Nema sumnje da su upravo takve misli navele Jean-Luca Chaumeila da telefonira Plantardu.

Naš susret s Plantardom konačno je dogovoren, uz posredovanje producenta BBC-ja, Roya Daviesa, u ožujku 1979. godine. Susret je, kada je konačno do njega došlo, imao ozračje sastanaka mafijaških kumova. Održao se na "ničijoj zemlji", u jednom pariškom kinu, koje je za tu priliku iznajmio BBC, a svaka je strana bila okružena svojom pratnjom.

Plantard je bio vrlo dostojanstven, ljubazan čovjek, neprimjetno aristokratskog držanja, skromne pojave, pristojnog i smirenog ponašanja. Pokazao je široko obrazovanje i upečatljivu iskrenost, s darom za dvosmislene, duhovite i nestašne, ali nikad zajedljive dosjetke. U njegovim se očima često javljao bljesak popustljivosti, koji je odavao da se dobro zabavlja. Uza svu skromnost i nenametljivost, uživao je poštovanje svojih pratitelja, a svojstva asketizma i strogosti jasno su se mogla uočiti. Ničim nije pokazivao svoje imovinsko stanje, a njegova je odjeća bila konzervativna, ali ne upadljivo elegantna niti primjetno skupocjena, već ukusno odabrana i bezbrižno neformalna. Koliko smo mi mogli vidjeti, nije čak ni vozio automobil.

Na našem prvom sastanku, kao i na dva sljedeća, Plantard nam je jasno rekao da neće ništa govoriti o sadašnjim djelatnostima i planovima Sionskoga priorata, ali je ponudio odgovarati na sva pitanja o prošlosti Reda. Odbio je dati bilo kakve javne izjave o budućnosti u našem filmu, ali je tijekom razgovora ponudio nekoliko natuknica. Tako je spomenuo da se u rukama Sionskoga priorata zaista nalazi izgubljeno blago Jeruzalemskog hrama, koje je bilo plijenom Titovih rimskih legija 70. godine po. Kr. "Ti će predmeti", rekao je, "biti vraćeni u Izrael kad za to dođe vrijeme". Svaku povijesnu, arheološku ili čak političku važnost blaga Plantard je spomenuo tek usputno, jer je ono, kako je rekao, prvenstveno "duhovnog" karaktera. To "duhovno blago" jednim je svojim dijelom tajna, koja će, kako je rekao, pomoći da dođe do velike društvene promjene. Plantard nam je ponovio ono što smo čuli od Jean-Luc Chaumeila, da će u bliskoj budućnosti doći do dramatičnog preokreta u Francuskoj, da

to neće biti revolucija, već korjenita promjena francuskih ustanova koja će dovesti do uspostave monarhije. Ovu nam je tvrdnju izrekao bez lažnog proročkog tona, jednostavno, mirno, razložno i neopozivo.

Bilo je i nekih nedosljednosti u onome što nam je Plantard govorio. Povremeno bi govorio u ime Sionskog priorata, počínjući s "mi", mislivši pri tome na Red, a povremeno bi govorio o samome sebi, izvan Reda, kao merovinškom nasljedniku i pretendentu na prijestolje, a Sionski priorat bi tek bio njegov saveznik. Činilo nam se kao da čujemo dva glasa koji nisu uvijek bili u suglasju. Dok je jedan pripadao Sionovu Generalnom tajniku, drugi je pripadao tajnom kralju koji "vlada, ali ne upravlja", i koji Sion vidi kao neku vrstu državnog savjeta. Nesuglasje ovih dvaju glasova nismo uspjeli riješiti, a Plantard nam nije u tome želio pomoći.

Poslije tri sastanka s Plantardom i njegovim suradnicima, nismo bili mnogo pametniji nego prije. Osim Odbora javne sigurnosti i pisma Charlesa de Gaullea, nismo dobili nikakve natuknice o političkom utjecaju Siona, niti o njegovoj moći. Nismo shvatili, također, u kakvom položaju se nalaze ljudi koje smo susreli, da bi mogli promijeniti vladu i ustanove Francuske, a niti smo mogli naslutiti zašto bi merovinška krvna loza mogla biti važna i zašto bi njezin povratak na vlast trebalo shvatiti ozbiljnije od bilo kojih pokušaja drugih kraljevskih dinastija. Postoje nekoliko pretendenata na britansko prijestolje iz porodice Stuart, a njihovo pravo je, po mišljenju suvremenih povjesničara, čvršće utemeljeno nego što je to bio slučaj s pravom Merovinga. Postoje također i mnogi drugi pretendenti na prazna prijestolja u cijeloj Europi, a ima i preživjelih pripadnika dinastija Bourbon, Habsburg, Hohenzolern i Romanov. Zašto bi oni u svojim nastojanjima bili manje vjerodostojni od Merovinga? Ako se govori o "punoj legitimnosti", s tehničke točke gledišta, merovinško bi pravo moglo imati prvenstvo, no to pitanje, u današnjem svijetu, izgleda sasvim akademsko. Na isti način bi danas neki Irac mogao dokazivati da njegovo podrijetlo seže do vrhovnih kraljeva Tare.

Ponovo smo pomislili da odbacimo Sionski priorat kao manje važnu sljedbu, ili možda kao veliku prijevaru. No ipak su naša istraživanja pokazala da je Red u prošlosti imao veliku moć i da je sudjelovao u rješavanju važnih međunarodnih odnosa. Jasno nam je bilo

da je tu postojalo još nešto i u današnje vrijeme, iako to nije bilo vidljivo. Daje Plantard to poželio, on je mogao Sionski priorat pre-tvoriti u nešto veoma isplativo, nalik pomodnim kultovima i raznim drugim ustanovama koje se danas vezuju uz "new age". No ipak su se najznačajniji "Prioratski spisi" većinom nalazili u ograničenim, sasvim privatnim izdanjima. Sionski priorat čak nije niti vabio nove članove, kao što to čine neke slobodnozidarske lože, već je njegovo članstvo, koliko smo mi mogli shvatiti, bilo ograničeno na strogo određeni broj, a novi članovi primali su se tek nakon što se neko mjesto oslobodilo. Takva isključivost svjedočila je o iznimnom samopouzda-nju, o sigurnosti koja je isključivala potrebu upisivanja velikog broja novih članova radi novčane dobiti ili nekog drugog razloga. Drugim riječima, Sionski priorat je "imao razlog postojanja", ono što mu je osiguralo vjernost ljudi kao što su bili Malraux ili de Gaulle. Ipak, svakako nismo mogli povjerovati da su ljudi poput Malrauxa ili de Gaullea imali namjeru ponovo dovesti na vlast krvnu lozu Merovinga.

Politika Sionskog priorata

Godine 1973. objavljena je knjiga pod naslovom *Les Dessous d'une ambition politique (Naličja jedne političke ambicije)*. U toj knjizi švicarski novinar Mathieu Paoli iscrpno prepričava svoje pokušaje istrage Sionskog priorata. On je, poput nas, uspio konačno usposta-viti vezu s predstavnikom Reda, ali ne navodi imenom kojega. Paoli nije imao kao zaleđe ugled BBC-ja, pa je predstavnik s kojime se susreo bio, sudeći po njegovu izvješću, nižeg položaja od Plantarda i nije bio toliko razgovorljiv. Paoli je, pak, živeći na europskom kopnu, bio pokretljiviji od nas, pa je mogao slijediti više tragova i, za razliku od nas, istraživati na svim potrebnim mjestima. Njegova je knjiga bila veoma korisna i sadržavala mnoštvo podataka, pa smo se začudili zašto nije nastavio i napisao drugu. Raspitali smo se o njemu i saznali da ga je izraelska vlada strijeljala kao špijuna zbog pokušaja prodaje nekakvih tajni Arapima.

Paolijev pristup, kako ga je opisao u svojoj knjizi, bio je u mnogo čemu nalik našem. On je također stupio u vezu s kćeri Lea Schidlofa u Londonu i njemu je također gospođica Schidlof kazala da njezin

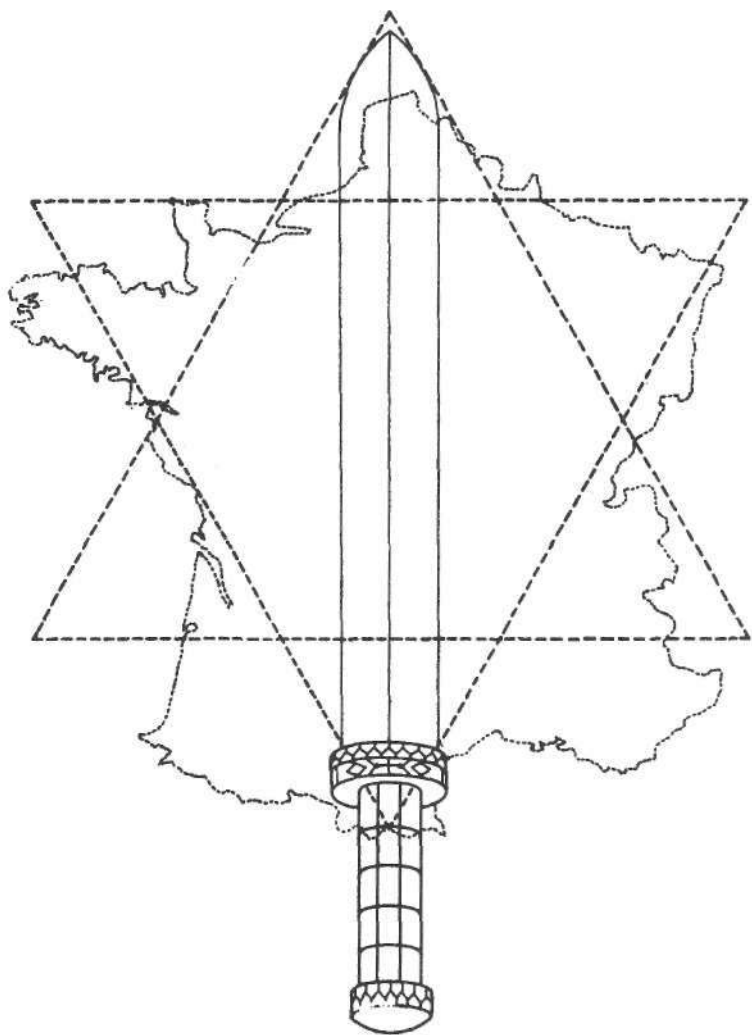
otac, koliko je njoj bilo poznato, nije bio povezan s tajnim društvima, slobodnim zidarima, niti s merovinškim rodoslovljima. Paoli je, kao i istraživač BBC-ja stupio s u vezu s Velikom ložom Alpina i sastao se s tajnikom lože. Tajnik je tada porekao da išta zna o osobama pod imenom Laubineau ili Schidlof. Također je tvrdio da razni radovi s pečatom Alpine jednostavno ne postoje. Međutim, jedan osobni Paolijev prijatelj, koji je bio član Alpine, tvrdio je daje te radove vidao u knjižnici lože. Evo što je Paoli zaključio:

Postoje samo dvije mogućnosti. Suočena s djelima Henrija Lobineaua, Velika loža Alpina, koja zabranjuje političku djelatnost unutar Švicarske, kao i izvan njezinih granica, ne želi pokazati svoju umiješanost. No moguće je, također, da je i neki drugi pokret iskoristio ime Velike lože u namjeri da prikrije vlastitu djelatnost.

Paoli je u Nacionalnoj knjižnici, u odjeljku Versailles, otkrio četiri broja časopisa Circuit, koji se spominje u pravilniku Sionskog priorata. Prvi je nosio datum 1. lipnja 1959., a kao glavni urednik časopisa bio je naveden Pierre Plantard. U samom časopisu nije bilo navedeno da ima veze sa Sionskim prioratom, već je bilo navedeno da je to glasilo Federacije francuskih snaga. Tu se nalazio i pečat, koji Paoli prenosi u svojoj knjizi, kao i sljedeći podatak:

*Publication periodique culturelle de la Federation
des Forces Francaises
116, Rue Pierre Jouhet, 116
Aulnay-sous-Bois-(Seine-et Oise)
Tel: 929-72-49*

Kada je provjerio navedenu adresu, Paoli je ustanovio da tamo nikada nijedan časopis nije bio objavljivan. Telefonski broj je također bio lažan, a svi pokušaji da uđe u trag Federaciji francuskih snaga ostali su neuspješni. Do današnjega dana nije se pojavio nijedan podatak o organizaciji takva naziva. No teško je povjerovati da se francuski glavni stožer Odbora javne sigurnosti slučajno također nalazio na adresi Aulnay-sous-Bois. Čini se da ima nekih osnova po kojima

Ilustracija 2. - Naslovna stranica romana Circuit.

se može zaključiti da je Federacija francuskih snaga bila povezana s odborima. Paoli kazuje da se u drugom broju *Circuita* spominje pismo koje je de Gaulle napisao Pierreu Plantardu i zahvalio mu na uslugama, a čini se da su usluge o kojima je riječ bile djelo Odbora javne sigurnosti.

Paoli kazuje da je većina tekstova u *Circuitu* posvećena ezoteričkim pitanjima, a potpisivali su ih Pierre Plantard, pod svojim imenom i pod pseudonimom Chyren, zatim Anne Lea Hisler, kao i drugi ljudi koje smo znali od prije. U nekim tekstovima govorilo se o tajnoj znanosti vinove loze i vinogradarstva, križanja i cijepjenja, što se, na neki presudan način, odražavalo na političkom planu. Sve ovo ima smisla jedino ako vinovu lozu i vinogradarstvo ne shvatimo metaforički, kao zamjenu za rodoslovlja, obiteljska stabla i saveze dinastija.

Osim tajanstvenih i nejasnih članaka, u *Circuitu* je bilo i podosta nacionalizma. U jednome od takvih tekstova, kojega je potpisao Adrian Sevrette, autor tvrdi da neće doći do rješenja postojećih problema

"osim uz pomoć novih metoda i novih ljudi. Čudnovato je da to ljudi ne žele shvatiti. Postavlja se samo jedno pitanje: ekonomska organizacija. Postoje li, međutim, ljudi koji su sposobni misliti kao Francuzi, kao za vrijeme okupacije, kada se domoljubi i borci Pokreta otpora nisu zamarali mislima o političkim sklonostima svojih suboraca?"

Iz *Circuita* broj 4 gosp. Paoli navodi sljedeći ulomak:

Željeli bismo da 1500 primjeraka časopisa Circuite potpali vatru, željeli bismo da glas domoljuba uspije svladati prepreke kao što se to dogodilo 1940., kad su morali napustiti slobodnu Francusku da bi došli i pokucali na vrata ureda vođe Slobodne Francuske. Danas je isto tako, ali mi smo prije svega Francuzi, mi smo ta snaga koja se na ovaj ili onaj način bori za čistu i novu Francusku. To moramo učiniti u istom domoljubnom duhu, istom voljom i slogom djelovanja. Stoga, ono što ovdje objavljujemo smatramo veoma starom filozofijom

Nakon toga slijedi iscrpan plan upravljanja koji će Francuskoj vratiti izgubljeni sjaj. Taj plan, nastoji ustrajati na raspuštanju okruga i ponovnoj podjeli na pokrajine:

Sustav okruga je potpuno proizvoljan, a stvoren je i nametnut u vrijeme Revolucije, u skladu s mogućnostima kretanja toga doba (konjima). Ta podjela danas više ništa ne znači. Nasuprot tome, pokrajine su živi dijelovi Francuske, cjelovito nasljeđe naše prošlosti, one su temelj stvaranja naše nacije i imaju vlastitu narodnu predaju, običaje, spomenike, nerijetko i svoje narječje, a naša je želja da sve to obnovimo. Pokrajina mora imati vlastiti sustav obrane i uprave, prilagođen njezinim potrebama, ali nacionalno jedinstven.

Paoli zatim navodi osam ulomaka koji slijede. Gradivo je u njima sadržano pod ovim podnaslovima:

Savjet pokrajina

Državni savjet

Parlamentarni savjet

Porezi

Rad i proizvodnja

Zdravstvo

Nacionalno obrazovanje

Doba punoljetnosti

Stanovanje i školstvo

Plan upravljanja koji se predlaže posebno ne proturječi postojećem i vjerojatno je izvediv uz neznatan prevrat. Taj plan nema ni političko obojenje, ne može se nazvati ni desničarskim, ni ljevičarskim, liberalnim ili konzervativnim, radikalnim ili reakcionarnim. Djeluje prilično bezopasno i nije jasno na koji način bi obnovio taj izgubljeni sjaj Francuske. Paoli kaže da "prijedlozi... nisu revolucionarni. Oni razborito razmatraju sadašnji ustroj francuske države i nose u sebi zdravi razum". Taj plan upravljanja ni na jednom mjestu otvoreno ne spominje neke nove temelje na koje će se vjerojatno osla-

njati - obnovljenu ustavnu monarhiju kojom će vladati predstavnik loze Merovinga. Možda i nije bilo potrebe da se to objavi u časopisu Circuit, jer bi to trebala biti osnovna pretpostavka, premisa na kojoj se temelji sve što se u časopisu objavljuje. Obnova merovinške dinastije je čitateljima tog časopisa potpuno očit i prihvaćen cilj, pa dodatno uvjeravanje nije bilo potrebno.

Na ovome mjestu u svojoj knjizi Paoli postavlja ključno pitanje, koje je i nas proganjalo:

Sjedne strane postoje prikriveni potomci Merovinga, a s druge tajni pokret, Sionski priorat, čiji je cilj omogućiti obnovu ustavne monarhije merovinške loze... Nužno je, međutim, zadovoljava li se taj pokret ezoteričko-političkim spekulacijama (čiji je nepriznati cilj zarada velikog novca na lakovjernosti i naivnosti svijeta) ili je taj pokret doista djelatan.

Paoli razmatra to pitanje preispitujući svjedočanstva kojima raspolaže. Ovo je njegov zaključak:

Sionski priorat nesumnjivo posjeduje moćne veze. U stvarnome svijetu, osnutak jednog udruženja prati prethodno ispitivanje ministra unutrašnjih poslova, što vrijedi i za časopise i za izdavačke kuće. Ipak, ti su ljudi mogli objavljivati pod pseudonimima, s lažnih adresa, preko nepostojećih izdavačkih kuća, tekstove koji se ne mogu naći u švicarskoj ili francuskoj javnosti. Dvije su mogućnosti: ili upravne vlasti ne obavljaju svoj posao ili...

Paoli ne kazuje drugu mogućnost, iako je očito da upravo tu neku drugu mogućnost smatra vjerojatnijom. Ukratko, on zaključuje da su vladini službenici, kao i mnogi drugi utjecajni ljudi članovi Sionskog priorata ili su njemu podložni. Ako je tome tako, onda je Sionski priorat uistinu utjecajna organizacija.

Nakon što je sam iscrpno istraživao, Paoli je smatrao merovinško pravo legitimnim i do te točke smatrao je da razumije ciljeve Sionskog priorata. Međutim, ako se krene dalje, on priznaje da je zbunjen, jer koja je svrha, pita se, povratka merovinške dinastije danas, tisuću tristo godina nakon što su je svrgnuli? Bi li suvremeni merovinški

režim bio različitiji od drugih suvremenih režima i po čemu? Što to čini Merovinge posebnima? Ukoliko njihovo pravo i jest legitimno, ono danas gubi svaku važnost. Zašto bi tako puno moćnih i umnih ljudi posvetilo tome toliko pozornosti i odanosti kroz sve ovo vrijeme?

Mi smo također sami sebi postavili ta pitanja. Poput Paolija, i mi smo bili spremni priznati pravo Merovinga, no nismo uspjeli shvatiti što bi to danas značilo. Zar bi tehnička zakonitost jedne monarhije uistinu mogla biti toliko uvjerljiv i presudan dokaz? Zašto bi krajem dvadesetoga stoljeća bilo koja monarhija, zakonita ili ne, uživala takvu vrstu odanosti koju su, čini se, uživali Merovinzi?

Da smo se bavili nekom skupinom osobito predanih čudaka, cijelu smo stvar mogli jednostavno odbaciti. Ipak, činilo nam se da se bavimo iznimno utjecajnom organizacijom koja je u svojim redovima imala najznačajnije, najistaknutije, najpoznatije i najodgovornije ljude našeg vremena, a koji su u mnogim slučajevima na ponovnu uspostavu merovinške dinastije gledali kao na dovoljno vrijedan cilj zbog kojega vrijedi potisnuti vlastita politička, društvena i vjerska gledišta.

Činilo se kao da sve zajedno nema smisla - da obnova krvne loze stare tisuću tristo godina može predstavljati *cause celebre* tolikom broju javnih i visoko cijenjenih osoba. Osim ako nešto nismo previdjeli, ako Merovinzi nisu polagali pravo na još nešto uz svoje zakonito nasljeđe, i ako je postojalo nešto drugo što je Merovinge činilo različitima od drugih dinastija. Ukratko, osim ako doista nije postojalo nešto uistinu osobito oko merovinške kraljevske krvi.

9. POGLAVLJE

Redovnici duge kose

Merovinšku dinastiju smo do sada već proučili. Uspjeli smo se probiti, koliko je to bilo moguće, kroz maglu izmišljotina i tajni koje su ih okruživale. Nekoliko mjeseci nam je trebalo da raščlanimo koje su povijesne činjenice izmiješane s izmišljenim pričama i usprkos našim naporima, Merovinzi su najvećim dijelom ostali zastrti velom misterija.

Merovinška dinastija potekla je od germanskog plemena Sikambrijaca, naroda koji su bili objedinjeni imenom Franci. Merovinzi su od petog do sedmog stoljeća vladali velikim dijelovima današnje Francuske i Njemačke, a vrijeme njihova uspona je i vrijeme vladavine kralja Artura u Britaniji, pa to doba čini pozadinu priča o svetoj Gralu. To je vjerojatno najmanje poznato razdoblje povijesti koje se danas naziva mračnim Srednjim vijekom. No mračni Srednji vijek, kako smo otkrili i nije bio baš toliko mračan, već je, naprotiv, izgledalo kao da ga je netko namjerno zamračio. Rimska je Crkva uživala monopol na učenje, osobito na pisanje, pa nam zapisi koji su preživjeli predstavljaju stečene interese. Gotovo sve ostalo je izgubljeno ili cenzurirano. Ipak, na nekim mjestima je s vremena na vrijeme ponešto prošlo mimo zastora spuštenog preko prošlosti, pa smo od tih nejasnih tragova uspjeli iznova predočiti stvarnost koja je bila iznimno zanimljiva i potpuno neusklađena s načelima pravovjerja.

Predaja i Merovinzi

Počeci merovinške dinastije obavijeni su mnoštvom nejasnoća. Pod pojmom dinastija obično se podrazumijeva jedna obitelj vladara ili jedna kuća koja nasljeđuje drugu obitelj vladara ili drugu kuću, pri čemu svoje prethodnike istisne, svrgne ili zamijeni. Dinastija obično

započinje svoje postojanje prevratom, što je često značilo istrebljenje prethodne loze vladara. U Engleskoj su Ratovi ruža označili promjenu dinastije, a Stuarti su se ponovo uspjeli na prijestolje Engleske tek stoljeće poslije, kada su Tudori izumrli. Stuarthe su, pak, svrgnuli pripadnici kuća Orange i Hanover.

U slučaju Merovinga nije postojala nasilna ili iznenadna smjena, prisvajanje, istiskivanje ili uništenje ranijih vladara. Ta kuća, koja je postojala pod imenom Merovinga već je neko vrijeme vladala nad Francima i oni su kao kraljevi bili legitimni i priznati. No, čini se da je jedan od tih kraljeva bio sasvim poseban, u toj mjeri da je svoje ime nametnuo cijeloj dinastiji.

Vladar po kojemu je merovinška dinastija stekla ime vrlo je zagonetan, a njegovu povijesnu ulogu nadrasla je legenda. Meroveh (Merovech ili Meroveus) je bio polunadnaravna figura dostojna klasičnog mita, kojemu čak i samo ime svjedoči o čudesnom podrijetlu i prirodi, jer podsjeća na francusku riječ "majka" (mere), kao i francusku i latin-sku riječ za "more" (mer, francuski i mare, latinski).

Vodeći franački ljetopisac, kao i legende nastale poslije, kazuju da je Meroveh rođen od dva oca. Nakon što je već bila trudna sa svojim mužem, kraljem Klodvigom, Merovehova majka je navodno otišla plivati u ocean. Nju je u vodi zaveo i/ili silovao jedan nepoznati morski stvor iz prekomorja, "Neptunova zvijer nalik *Quinotauru*", što god da je Quinotaur bio. Taj je stvor po drugi put oplodio ženu, a kada je Meroveh rođen, njegovim je žilama kolala mješavina dvaju različitih krvi, krvi franačkog vladara i krvi tajanstvenog vodenog stvora.

Ovakve maštovite legende vrlo su česte ne samo u starom svijetu, već i u kasnijoj europskoj tradiciji. Takve legende obično nisu u cijelosti izmišljene, već svojom simbolikom i metaforom stvaraju bajkoviti veo kako bi se prikrile stvarne povijesne činjenice. U slučaju Meroveha, bajkoviti veo je možda skrivao neku vrstu mješovitog braka, na rodoslovlje preneseno po majci, kao kod Židova, ili na spajanje dinastičkih loza pri Čemu su se Franci srodili s nekim drugim iz "prekomorja," koji je poslije iz nekog razloga pretvoren u morskoga stvora.

U svakom slučaju govorilo se da je zbog mješavine dviju krvi Meroveh obdaren nadljudskim moćima. Bez obzira na povijesne či-

njenice, merovinška dinastija ostala je obasjana magičnom austom, čarolijama i nadnaravnim moćima. Merovinški vladari su, po legendama, bili upućeni u okultne i tajne znanosti, te poznavali ezoteričke vještine ili bili dostojni protivnici Merlinu, svom suvremeniku iz bajke. Često su ih nazivali kraljevima-čarobnjacima ili kraljevima-čudotvorcima, jer su, zahvaljujući nekom čudesnom svojstvu svoje krvi, mogli iscijeliti dodiranjem ruke, a jedna priča kazuje da su ukrasi na resama njihovih odora imali čudotvorne ljekovite moći. Pričalo se da su bili vidoviti i da su telepatski mogli razgovarati sa zvijerima i prirodnim svijetom, kao i da nose magične ogrlice, da imaju tajnu čaroliju koja ih je štitila i omogućava dug život, što, s druge strane, povijest, kako se čini, ne potvrđuje. Navodno ih je jedan madež na tijelu razlikovao od drugih ljudi i činio prepoznatljivima, a svjedočio je o njihovoj polubožanskoj, svetoj krvi. Taj je madež, po legendi, nalikovao crvenom križu (neobična pojava kasnijeg templarskog grba), a nalazio se iznad srca ili među lopaticama.

Merovinge su također nazivali i kraljevima duge kose, jer su se oni, poput Samsona iz Staroga zavjeta, odbijali šišati. Njihova je kosa, poput Samsonove, sadržavala njihovu snagu, bit i tajnu njihove moći. Bez obzira na temelje ovog vjerovanja, ono je, čini se, bilo potpuno ozbiljno na snazi, jer je 754. po. Kr., kada je Hilderik II svrgnut, po izričitoj papinoj zapovjedi, njegova kosa obredno odsječena.

Legende koje su nastale o Merovinzima nedvojbeno su neobične, no temeljile su se na nekoj vrsti statusa koji su merovinški kraljevi uživali tijekom svoga života. Njih se nije smatralo kraljevima u današnjem značenju te riječi, već kraljevima-svećenicima, oni su bili utjelovljenje božanskog, pri čemu se nisu puno razlikovali od drevnih egipatskih faraona. Nisu vladali jednostavno Božjom milošću, već su bili smatrani živim utjelovljenjem i inkarnacijom Božje milosti, a taj se status obično isključivo pridavao Isusu. Obredi koje su izvršavali, pak, zahtijevali su više svećenički nego kraljevski položaj. Na poslije nađenim lubanjama merovinških vladara nalazi se nešto nalik obrednom usjeku, rupa na tjemenu. Slični urezi mogu se naći i na lubanjama prvosvećenika ranog tibetanskog budizma, a tamo su one nastale kako bi omogućile duši da izmakne smrti i postigne izravan dodir s božanstvom. Postoji, dakle, pretpostavka da je svećenička tonzura odjek merovinškog običaja.

Godine 1653. otkriven je važan merovinški grob u Ardenima. Bio je to grob kralja Hilderika I, sina Meroveha i oca Klovisa, najznamenitijeg i najutjecajnijeg od svih merovinških vladara. U grobu se nalazilo oružje, blago i kraljevsko znamenje, što je uobičajeno za kraljevsku grobnicu. Međutim, tamo su se također nalazili i predmeti bliži čarobnjacima i prorocima nego kralju - odrubljena glava konja, zlatna glava bika i kristalna kugla.

Jedan od najsvetijih merovinških simbola bila je pčela. U grobu kralja Hilderika nalazilo se tri stotine minijaturnih pčela izrađenih od čistoga zlata. Zajedno s cijelim sadržajem groba i te su pčele povjerene Leopoldu Wilhelmu von Habsburgu, vojnom upravitelju tadašnje Austrijske Nizozemske, bratu cara Ferdinanda III. Vremenom je veći dio Hilderikova blaga vraćen u Francusku, a pri svojoj krunidbi 1804., Napoleon je posebno naglasio da na krunidbenoj odori budu pričvršćene zlatne pčele.*

Ovaj događaj nije bio jedini primjer Napoleonova zanimanja za Merovinge. On je posebno naručio izradu zbirke rodoslovlja od nekog opata Pinchona u namjeri da utvrdi jesu li Merovinzi preživjeli pad dinastije ili nisu. Na tim rodoslovljima koje je naručio Napoleon većim dijelom se temelje i rodoslovlja "Prioratskih spisa".

Medvjed iz Arkadije

Legende koje su okruživale Merovinge pokazale su se dostojnima Arturova doba i romansi o Gralu, ali su jednako tako bile i prepreka što nas je dijelila od povijesne stvarnosti koju smo željeli istražiti. Kada smo konačno dosegнули tu stvarnost, ili ono što je od nje preostalo, ponešto se razlikovala od legendi, bila je također veoma misteriozna, neobična, ali i veoma poticajna.

Bilo je malo podataka koji su govorili o istinskim počecima Merovinga koje smo mogli provjeriti. Merovinzi su sami tvrdili da po-

*Jedan gelazijski sakramentarij aludira na iznimne osobine pčela koje skupljaju med s cvijeća dotičući ga a da ga ne oštete. Ne rađaju: majkama postaju radom svojih usana; nije li tako i Krist postao iz Očevih ustiju. Zbog meda i žalca pčela se smatra Kristovm znakom: s jedne strane blagosti i milosrđe, a s druge izvršavanje pravde: Krist-sudac (vidi Chevalier i Gheerbrant: Rječnik simbola) Također, zbog njihova voska koji se koristi za misne svijeće, narodna predaja u Hrvata, i Slavena uopće, za njihovu smrt ne dopušta izraze "krepati" ili "uginuti" kao za druge životinje, nego "umrijeti", kao za čovjeka (op.prev.)

tječu od Noe, koga su više od Mojsija smatrali izvorom sveukupne biblijske mudrosti. To se mišljenje ponovno pojavilo tisuću godina poslije među europskim slobodnim zidarima, što je veoma zanimljivo. Merovinzi su također tvrdili da potječu izravno od drevne Troje, što, bez obzira na istinitost ovih navoda, može objasniti pojavu trojanskih imena u Francuskoj, kao što su Troyes ili Paris. Suvremeni su autori, a među njima i pisci "Prioratskih spisa", pokušali slijediti trag Merovinga do stare Grčke, posebno do pokrajine poznate pod imenom Arkadija. Ti spisi kazuju da su Merovinzi bili povezani s kraljevskom kućom Arkadije, a prije početka kršćanskoga doba počeli su se seliti Dunavom i Rajnom i nastanili se na prostorima današnje Njemačke.

Danas se čini sasvim nebitno jesu li Merovinzi podrijetlom iz Troje ili Arkadije, jer te dvije tvrdnje ne moraju nužno potirati jedna drugu. Homer nam kazuje da su u opsadi Troje sudjelovali većom vojskom i Arkađani. Rani grčki povjesničari kazuju, pak, da su Troju zapravo osnovali doseljenici iz Arkadije. Usput, vrijedi napomenuti daje medvjed u drevnoj Arkadiji bio sveta životinja, totem na kojemu su se zasnivali kultovi misterija i kojemu su se prinosile obredne žrtve. Samo ime Arkadija izvedenica je od "arcades", što znači "medvjedi narod", a drevni Arkađani tvrdili su da potječu od Arkasa, boga zaštitnika zemlje, a njegovo ime znači i "medvjed". U grčkim mitovima nalazimo da je Arkasova majka bila Kalista, nimfa povezana s Artemidom, božicom lova, a današnjem čovjeku Kalista je poznata po zviježđu Velikog medvjeda.

Sikambrijskim Francima, od kojih potječu Merovinzi, medvjed je također bio veoma značajan i zauzimao je važan položaj. Oni su, poput drevnih Arkađana, medvjeda obožavali u liku Artemide ili, bolje rečeno, njezinog galskog blizanca, Ardvine, božice zaštitnice Ardena. Kult Ardvine bio je na snazi i većim dijelom Srednjega vijeka, a jedno od glavnih središta toga kulta bilo je mjesto Luneville, u blizini Steneya i Orvala, koji su se često pojavljivali tijekom našeg istraživanja. Crkva je sve do 1304. godine objavljivala proglase zabranjujući obožavanje te poganske božice.

Medvjed je, dakle, u srcu merovinške zemlje, u Ardenima uživao magijski, mitski i totemski ugled, pa stoga ne iznenađuje što je ime

"Ursus" - medvjed na latinskom jeziku - vezano uz kraljevsku lozu Merovinga. Mnogo više iznenađuje da se na velškom jeziku medvjed kaže *arth* i da je iz te riječi izvedeno ime Artur. Time se dalje u ovom trenutku nismo bavili, ali nas je sama podudarnost zainteresirala, jer je Artur bio suvremenik Merovinga, ali i kod njega je postojala veza s medvjedom.

Prodor Sikambrijaca u Galiju

Početak petoga stoljeća po Kr. invazija Huna potaknula je selidbe velikih razmjera gotovo svih europskih naroda. U to su vrijeme Merovinzi, odnosno njihovi preci Sikambrijci, prešli Rajnu i prodrli u Galiju, naselivši se na prostorima današnje Belgije i sjeverne Francuske, u blizini Ardena. Stoljeće poslije ovo je područje postalo kraljevstvo Austrazije, a srce toga kraljevstva bila je današnja pokrajina Lorraine.

Sikambrijci nisu došli u Galiju u divljačkim hordama da bi divljački preplavili zemlju, već su to napravili vrlo mirno i civilizirano. Sikambrijci su stoljećima održavali bliske veze s Rimljanima i nisu bili divljaci, usprkos tome što su bili pogani. Vrlo dobro su bili upućeni u običaje Rimljana, njihov način uprave i trudili su se živjeti na sličan način. Neki Sikambrijci postali su visokim časnicima carske vojske, a neki od njih su postali i rimski konzuli. Stoga je prodor Sikambrijaca tek manjom mjerom bio najezda, a više neka vrsta pokušaja miro-ljubivog uklapanja. Kada je krajem petoga stoljeća Rimsko carstvo propalo, Sikambrijci su ispunili nastalu prazninu i to ne nasiljem, već su zadržali stare običaje i unijeli tek malo izmjena. Bez prevrata su preuzeli vlast nad postojećom upravnom strukturom, koja je iznenađujuće postala dostupna. Vladavina prvih Merovinga se na taj način vrlo čvrsto oslanjala na model staroga Rimskoga carstva.

Meroveh i njegovi nasljednici

Naše traganje otkrilo je dvije povijesne osobe po imenu Meroveh, i nije do kraja jasno kojoj od njih legenda pripisuje podrijetlo od morskog stvora. Jedan je Meroveh bio Sikambrijski poglavica, spominje se 417. godine, a borio se u rimskim redovima i umro 438. Jedan

suvremeni stručnjak za to razdoblje kazuje da je taj Meroveh stvarno posjetio Rim i izazvao neku vrstu senzacije. Zapis o posjetu uglednog franačkog vojskovođe doista postoji, i tamo se navodi da je bio upadljiv svojom raspuštenom žutom kosom.

Sin prvog Meroveha, koji je nosio ime po svome ocu, proglašen je 448. franačkim kraljem u mjestu Tournai i vladao je deset godina sve do svoje smrti. On je po svoj prilici bio prvi službeni kralj ujedinjenoga franačkog naroda, pa je možda zbog toga, ili možda zbog onoga što je predstavljala i značila legenda o njegovu dvostrukom začecu, dinastija po njemu nazvana merovinškom.

Za vrijeme Merovehovich nasljednika Franačko carstvo je cvjetalo. To nije bila sirova, barbarska kultura, kako se često misli, već je naprotiv, u mnogo čemu nalikovala visokoj bizantskoj civilizaciji. Poticali su opismenjivanje, pa je pismenost svjetovnih ljudi pod Merovinzcima dosegнула rasprostranjenost kakva nije postojala pet stotina godina poslije, nakon što su se izmijenile još dvije dinastije. Znanje su stjecali i sami vladari, što iznenađuje ako znamo da su kasniji srednjovjekovni vladari bili grubi, neuki i nepismeni. Kralj Hilperik, koji je vladao tijekom šestoga stoljeća, sagradio je raskošne amfiteatre u rimskom stilu u Parizu i Soissonsu, a i sam je bio nadaren i plodan pjesnik, koji se ponosio tom svojom vještinom. Zapisi njegovih rasprava s crkvenim dostojanstvenicima pokazuju izvanrednu dosjetljivost, preciznosti i učenost, što su osobine koje se obično nisu vezivale uz kraljeve toga vremena. U većini tih rasprava Hilperik se pokazuje dorašlim crkvenim sugovornicima.

Pod Merovinzcima su Franci često bili vrlo okrutni, ali oni ni po svojoj naravi ni po određenju nisu bili ratnički narod kao što su bili Vikinzi, Vandali, Vizigoti ili Huni. Najviše su se bavili poljoprivredom i trgovinom, a osobitu su pozornost posvetili trgovini na moru, poglavito na Sredozemlju. Zanatski proizvodi merovinškoga doba pokazuju zavidnu vještinu, što potvrđuje brod-riznica Sutton Hoo.

Blago koje su merovinški kraljevi prikupili bilo je neizmjerljivo čak i po kasnijim mjerilima, a velikim dijelom bili su to zlatnici izvanredne kakvoće, načinjeni u kraljevskim talionicama u raznim mjestima, od kojih je jedno bio i današnji Sion u Švicarskoj. Neki od tih zlatnika nađeni su na brodu-riznici Sutton Hoo i danas se

nalaze u Britanskom muzeju u Londonu. Na većini zlatnika može se prepoznati križ čiji su svi kraci jednake duljine, a koji je jednak onome koji je poslije usvojen za franačko kraljevstvo Jeruzalema u vrijeme križarskih pohoda.

Kraljevska krv

Merovinška kultura bila je umjerena i iznenađujuće moderna, no vladari su bili sasvim posebni. Oni nisu bili nalik vladarima svoga doba, jer su još za života stvarali oko sebe ozračje misterija i legendi, magije i natprirodnih sila. Ako se običaji i gospodarstvo merovinškog svijeta nisu bitno razlikovali od drugih zajednica toga vremena, sjaj njihova prijestolja i njihove kraljevske loze bio je sasvim jedinstven.

Od sinova merovinške krvi nije se moralo "stvarati" kraljeve, već ih se takvima smatralo od njihova dvanaestog rođendana. Nije postojala javna ceremonija posvećenja niti ikakva krunidba. Vlast se preuzimala jednostavno, kao po svetom pravu. Kralj je bio vrhovni vladar u kraljevstvu, ali on nikada nije bio prisiljen, a to se od njega nije ni očekivalo, da prlja ruke svjetovnim poslom upravljanja. U biti, on je bio obredna figura, kralj-svećenik, koji ništa nije morao raditi, a njegova uloga bila je svedena na puko postojanje. Kralj je vladao, ali nije upravljao. Njegov je položaj bio nalik današnjem položaju britanske kraljevske obitelji. O vladi i upravi brinuo je službenik, koji nije bio kraljevskoga roda, u činu kancelara, i koji je nosio titulu "dvorskog nadstojnika". Struktura merovinške vladavine u mnogo čemu je bila nalik modernim ustavnim monarhijama.

I nakon što su prihvatili kršćansku vjeru merovinški su vladari ostali vjerni poligamiji, poput patrijarha iz Staroga zavjeta, a imali su na raspolaganju hareme orijentalnih razmjera. Kad je poslije aristokratski sloj, pod pritiskom Crkve, prihvatio strogu monogamiju, vladari se toga nisu pridržavali. Veoma je čudno da je Crkva, čini se, prihvatila taj običaj bez nekog posebnog prigovora. Evo što kaže jedan današnji komentari:

Zašto su Franci prešutno prihvatili poligamiju? Možda je ovdje na snazi bio drevni običaj poligamije u kraljevskoj obitelji, koja

je bila takvoga roda da njezina krv nije mogla biti dodatno oplemenjena kakvom dobrom prilikom, ali nije je mogla niti uniziti krv robova... Bilo je svejedno je li kraljica izabrana iz neke kraljevske dinastije ili među dvorjankama... Sudbina dinastije bila je određena njezinom krvlju, a dijelili su je svi oni koji su bili te krvi.

Također: "Sasvim je moguće da su Merovinzi bili dinastija germanskih *Heerkonige*, podrijetlom od jedne drevne kraljevske obitelji iz razdoblja selidbi."

No, ostaje pitanje, koliko je obitelji uopće u sveukupnoj svjetskoj povijesti imalo tako poseban i uzvišen položaj? Zašto su to bili baš Merovinzi? Zašto je njihova krv nosila tako veliku važnost? Sva ova pitanja su nas i dalje nastavila zbunjivati.

Klovis i njegov savez s Crkvom

Najpoznatiji merovinški vladar bio je Merovehov unuk, Klovis I, koji je stolovao između 481. i 511. godine. Klovisovo ime dobro je poznato svim francuskim đacima, jer su Franci baš za vrijeme Klovisa prihvatili rimsko kršćanstvo, i preko njega je Rimski crkva počela nametati svoju prevlast u zapadnoj Europi, koja će trajati tisuću godina.

Stanje Rimske crkve je oko godine 496. bilo veoma teško, i gotovo da je bio ugrožen sam njezin opstanak. Rimski biskup je između 384. i 399. godine sebe počeo nazivati papom, no njegov službeni položaj nije bio viši od nekog drugog biskupa i, dakako, potpuno različit od položaja koji danas zauzima papa. On nije bio duhovni vođa, ni vrhovni poglavar kršćanskog svijeta, već je zastupao jedinstveni skup interesa, tek jedan od razgranatih vidova kršćanstva, koji se žestoko borio za vlastiti opstanak u mnoštvu sukobljenih raskola i teoloških gledišta. Rimski crkva službeno nije imala veću vlast od keltske crkve, s kojom je stalno bila u sukobu, niti je imala veću vlast od nekih hereza, kao što je bio arijanizam, koji je poricao Isusovu božansku narav i uporno se držao načela o njegovoj ljudskosti. Tijekom većeg dijela petoga stoljeća biskupije u zapadnoj Europi koje nisu bile arijanske, gotovo da nisu ni postojale.

Rimskoj je crkvi za opstanak i učvršćenje vlasti bila nužna potpora neke istaknute, snažne svjetovne osobe koja bi je mogla zastupati. Ako se kršćanstvo trebalo razvijati u skladu s rimskom doktrinom, tu doktrinu je morala podržati, provoditi i nametnuti neka svjetovna sila, dovoljno jaka kako bi se mogla oduprijeti suparničkim kršćanskim sljedbama i iskorijeniti ih. Zbog toga ne treba čuditi što se Rimaska crkva u svojim najtežim trenucima priklonila Klovisu.

Klovis je do 486. godine znatno proširio merovinške posjede. Sa sjedištem u Ardenima, upadao je u susjedna kraljevstva i kneževine i pobjeđivao brojna suparnička plemena, pa su u to doba značajni gradovi, kao Troyes, Rheims i Amiens, bili unutar njegova kraljevstva. Nakon deset godina vladavine, postalo je jasno kako je Klovis na putu da postane najsnažniji vladar zapadne Europe.

Klovisov prijelaz na kršćanstvo i njegovo krštenje pokazali su se za naše istraživanje presudnima. O tom je događaju napisana kronika sa svim pojedinostima, *Život svetoga Remija* otprilike u vrijeme kada se to i dogodilo, no dva i pol stoljeća poslije, tekst je uništen i od njega je preostalo tek nekoliko stranica. Neki izvori upućuju na pomisao da je to učinjeno namjerno, a preostali dijelovi svjedoče da je tekst bio važan.

Predaja kaže da se Klovis iznenada i neočekivano preobratio i to zahvaljujući svojoj ženi Klotildi, koja je bila vjerna Rimu. Čini se da ga je ona nagovarala dok konačno nije popustio i prihvatio njezinu vjeru. Zbog tih svojih nastojanja ona je poslije proglašena svetom, a u svemu tome joj je, navodno, pomagao njezin osobni ispovjednik, sveti Remi. Povijesna stvarnost, koja stoji iza ove predaje kaže nam, međutim, da je Klovis, obraćanjem na vjeru rimskog kršćanstva postao prvim katoličkim kraljem Franaka, osim što je time usrećio svoju ženu, dobio je i kraljevstvo čije je značenje bilo mnogo opipljivije od onog nebeskog.

Godine 496. Klovis i sveti Remi su se nekoliko puta tajno sastali, a neposredno poslije toga Klovis i Rimaska crkva su sklopili sporazum. Rimu je taj sporazum bio velik politički uspjeh, jer je njime valjalo osigurati opstanak Crkve i ustoličiti je kao vrhovnu duhovnu vlast na Zapadu. Status Rima morao je postati jednak onome što ga je Carigrad imao za grčku pravoslavnu vjeru. Rim je na taj način stekao

izglede za prevlast, ali i djelotvorno sredstvo za iskorjenjivanje višeglave hereze. Sredstvo ostvarenja tih zamisli bio je upravo Klovis, kao mač Rimske crkve, svjetovno oruđe koje će Rimu pomoći da nametne duhovnu vlast, i biti oipljiv izraz rimske moći.

Klovis je zauzvrat stekao titulu "Novus Constantinus", "Novi Konstantin", a "Sveto Rimsko carstvo", s njime kao vladarom, trebalo je obnoviti ono što je stvorio car Konstantin, a uništili Vizigoti i Vandali. Jedan stručnjak za to razdoblje kaže da je Klovisa prije njegova krštenja "okrijepila... vizija jednog carstva što će naslijediti ono rimsko i koje će postati nasljedem Merovinga." Jedan drugi stručnjak piše da je "Klovis u to vrijeme morao postati neka vrsta zapadnjačkoga cara, patrijarh zapadnih Germana, koji je vladao nad svim narodima i kraljevima, iako njima nije upravljao."

Savez Klovisa i Rimske crkve bio je presudno važan za kršćanski svijet onoga doba, ali i za sljedećih tisuću godina. Klovisovo krštenje označilo je rođenje novoga Rimskoga carstva, kršćanskog carstva utemeljenog na Rimskoj crkvi, a na svjetovnoj razini pod upravom Merovinga. Drugim riječima, nastala je neraskidiva spona Crkve i države sa zavjetom na uzajamnu vjernost i vječnu uzajamnu povezanost. Prihativši taj savez, Klovis je 496. pristao dolično biti kršten, a obred je izveo sveti Remi u Rheimsu, gdje je tom prigodom, izgovorio sljedeće riječi:

Mitis depone colla, Sicamber, adora quod incendisti, incendi quod adorasti.

(Ponizno sagni glavu, Sikambrijče, pokloni se onome što si spaljivao, spali ono čemu si se klanjao.)

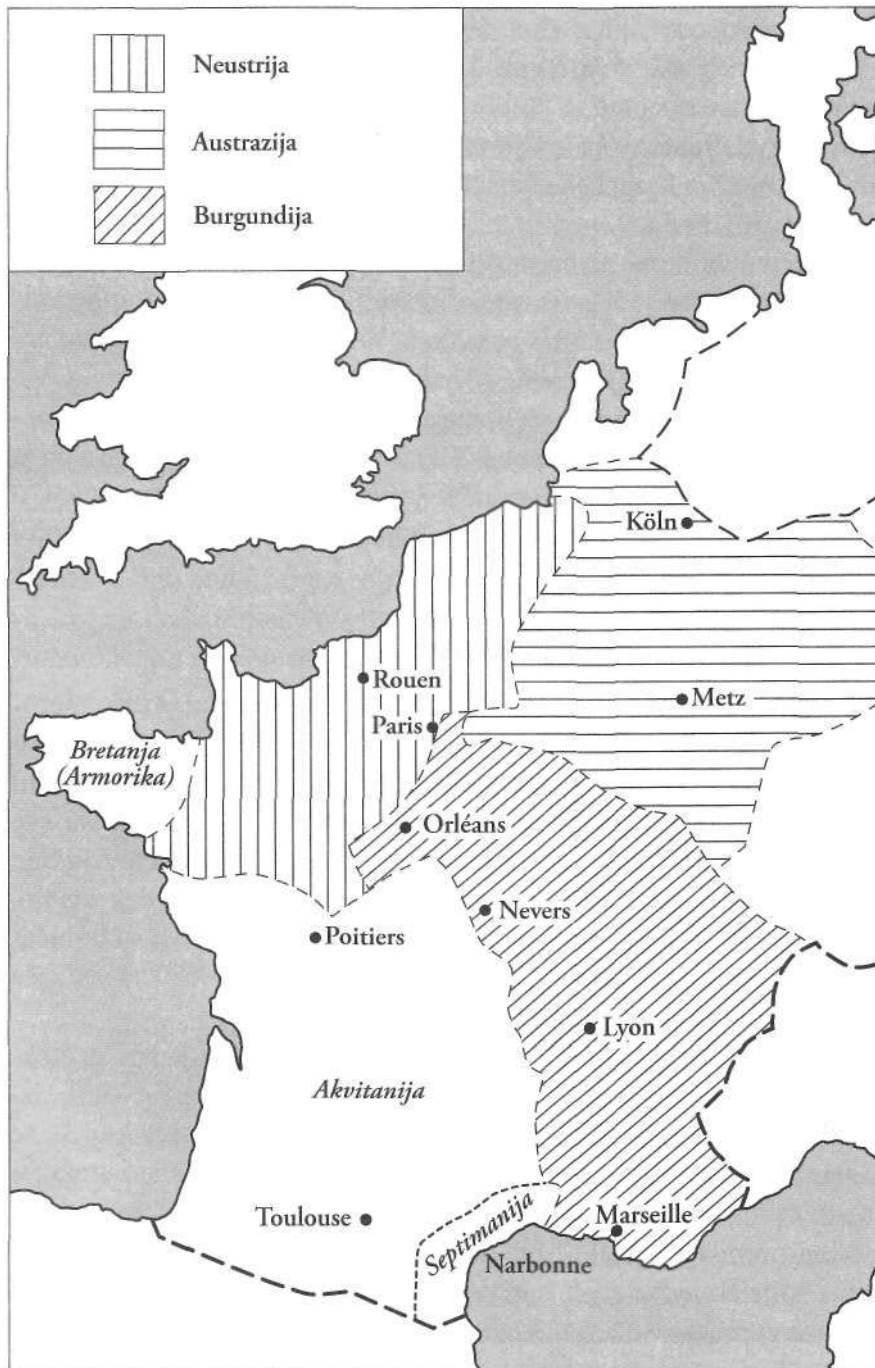
Važno je znati da Klovisovo krštenje nije bilo i krunidba, kako tvrde neki povjesničari. Crkva nije Klovisa učinila kraljem. On je to već bio, a Crkva gaje jedino mogla priznati kao kralja, čime se službeno obvezala ne samo Klovisu, već i njegovim nasljednicima, njegovoj krvnoj lozi. Ovaj je sporazum bio nalik savezu što ga je Bog u Starome zavjetu sklopio s kraljem Davidom. Taj se Savez mogao izmijeniti, kao sa Salomonom, ali se nije mogao opozvati, raskinuti ili izigrati. Merovinci, pak, tu usporedbu nisu smetnuli s uma.

Tijekom preostalih godina života Klovis je u potpunosti ispunio ambiciozna očekivanja Rima. Djelotvornošću kojoj se nije moglo suprotstaviti nametnuo je svoju vjeru mačem, a uz potporu i duhovnu skrb Crkve, franačko se kraljevstvo proširilo na istok i jug, po većem dijelu današnje Francuske i znatnim dijelovima današnje Njemačke. Najvažniji Klovisovi neprijatelji bili su Vizigoti, skloni arijanskom kršćanstvu. Njihovo se carstvo protezalo s Pireneja na sjever sve do Toulousea i tamo je Klovis usmjerio svoje najžešće i najupornije vojničke pohode. Godine 507. porazio je Vizigote u boju kod Vouillea, a brzo poslije toga Akvitanija i Toulouse su pali u franačke ruke. Vizigotsko carstvo sjeverno od Pireneja počelo se raspadati i prije franačkog napada. Od Toulousea povukli su se prvo do Carcassonnea, a onda dalje do svog posljednjeg uporišta, gdje su smjestili prijestolnicu, u pokrajini Razes, u mjestu Rhedae, a koje se danas zove Rennes-le-Chateau.

Dagobert II

Klovis je umro 511. godine, a carstvo koje je stvorio, prema merovinškom običaju, podijeljeno je među četvoricom sinova. Tijekom sljedećih stotinu godina merovinška dinastija vladala je nejednakim i često zaraćenim kraljevstvima, a nasljedne loze postajale su sve zamršenije, kao i prava na prijestolja. Vlast, koja je za Klovisa bila centralizirana, počela se raspadati, a svjetovni je poredak slabio. Spletke, podmetanja, otmice i politička umorstva postali su uobičajeni, dvorski povjerenici ili "Nadstojnici majura" stjecali su sve više vlasti, što je na kraju dovelo do pada dinastije.

Kako su sve više gubili vlast, kasniji merovinški vladari su stekli epitet "nejakih" kraljeva, a sljedeće generacije prezrivo su ih označile kao slabe, beskorisne vladare, povodljive mekušce koji su se nalazili u rukama lukavih i domišljatih savjetnika. Našim istraživanjem otkrili smo da ta slika nije bila potpuno točna. Točno je da su stalna ratovanja, krvne osvete i ubilačke razmirice na merovinško prijestolje dovodile premlade prinčeve, kojima su lako upravljali njihovi savjetnici. Međutim, vladari koji su stekli muževno doba dokazali su se kao jaki i odlučni, kao i njihovi prethodnici. Po svemu sudeći, tako je bilo i s Dagobertom II.

Karta broj 7. - Merovinška kraljevstva.

Dagobert II rođen je 651. kao prijestolonasljednik kraljevstva Austrazije. Nakon očeve smrti, 656. godine, poduzeto je puno toga kako on ne bi naslijedio prijestolje. Rana povijest njegova života doima se kao srednjovjekovna legenda ili bajkovita priča, no povijest je vrlo dobro bilježi.

Nakon smrti njegova oca, Dagoberta je oteo tadašnji dvorski nadstojnik, koji se zvao Grimoald. Svi pokušaji da se pronađe petogodišnji dječak bili su neuspješni, pa je dvor brzo postao uvjeren da je on mrtav. Na temelju takvoga stanja Grimoald je isposlovao da njegov vlastiti sin dođe na prijestolje, tvrdeći da je to bila želja Dagobertova pokojnog oca. Podvala je uspjela, pa se čak i Dagobertova majka, misleći kako je ovaj mrtav, priklonila upornom dvorskom nadstojniku.

Grimoald je, međutim, odustao od namjere da doista ubije mladoga princa i Dagobert je potajice povjeren skrbi biskupu grada Poitiersa. Kako ga ni biskup nije htio ubiti, Dagobertu je dosuđeno doživotno progonstvo u Irsku. Odrastao je u samostanu Slane, blizu Dublina, gdje je stekao naobrazbu kakva mu u to doba u Francuskoj nije mogla biti omogućena. Pretpostavlja se da je neko vrijeme proveo na dvoru vrhovnog kralja Tare, i da je tijekom toga razdoblja sklopio poznanstvo s trojicom prinčeva Sjeverne Umbrije, koji su se također školovali u Slaneu. Godine 666. vjerojatno je još bio u Irskoj i oženio je keltsku kraljevnju Matildu. Iz Irske je preselio u Englesku, i nastanio se u Yorku, u kraljevstvu Sjeverne Umbrije. Tamo se blisko sprijateljio sa svetim Vilfridom, biskupom Yorka, koji je postao njegovim savjetnikom.

U to vrijeme još je uvijek postojao raskol između rimske i keltske Crkve, jer su Kelti odbijali priznati vlast Rima. Vilfrid je po cijenu jedinstva želio keltsku Crkvu uvesti u rimsko stado. Godine 664. on je to već postigao na čuvenom saboru u Whitbyju, no čini se da je u njegovom prijateljstvu s Dagobertom II bilo i nekih skrivenih namjera. U Dagobertovo vrijeme odnosi Merovinga i Rima, nametnuti savezom Crkve s Klovisom sto pedeset godina prije, do kraja su zahladili. Vilfrid je bio odan Rimu i želio je učvrstiti rimsku prevlast ne samo u Britaniji, već i u drugim dijelovima Europe. Stoga je, u slučaju da se Dagobert jednoga dana vrati u Francusku i vrati carstvo Austrazije, trebalo unaprijed osigurati njegovu odanost. Vilfrid je prognanog kralja vidio kao buduću naoružanu ruku Crkve.

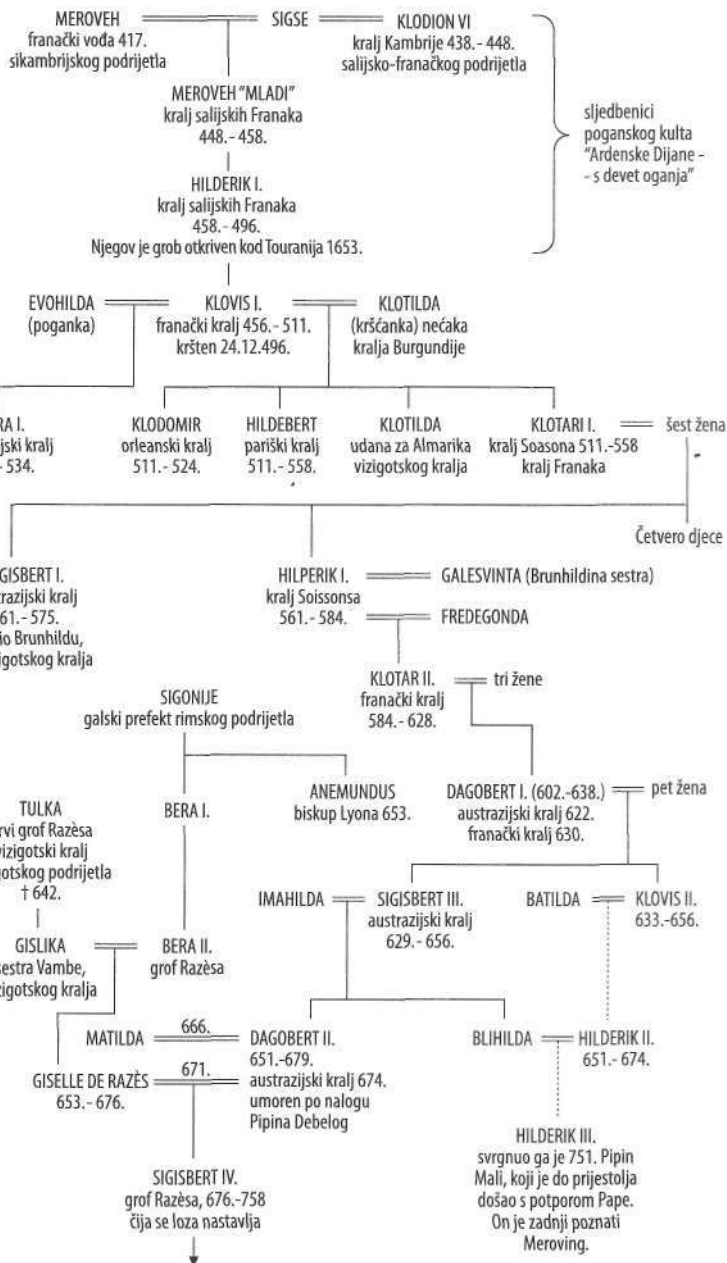
Matilda, Dagobertova keltska žena, umrla je 670. godine, no Vilfrid je brzo pronašao novu priliku za vladara udovca, pa se Dagobert 671. godine oženio drugi put. Ako je njegov prvi brak bio opterećen važnošću dinastije, drugi brak je to bio još više. Dagobertova nevjesta bila je Giselle de Razes, kći grofa Razesa i nećakinja vizigotskog kralja. Merovinška krvna loza srodila se s kraljevskom lozom Vizigota i tu je ležala mogućnost stvaranja novoga carstva koje će ujediniti veliki dio današnje Francuske, od Pireneja do Ardena. A takvo bi carstvo Vizigote, koji su još uvijek bili izrazito skloni arijanzizmu, dovelo pod čvrst rimski nadzor.

Kada se Dagobert oženio Gisellom, već je bio u Francuskoj, a postojeće kronike kažu da je vjenčanje proslavljeno u Gisellinom službenom prebivalištu u mjestu Rhedae ili, Rennes-le-Chateau. Navodno se vjenčanje održalo u crkvi Svete Magdalene, na čijim je ostacima kasnije sagrađena crkva u koju je došao Berenger Saunier.

Plod prvoga Dagobertova braka bile su tri kćeri, pa nije imao muškog nasljednika. Giselle je Dagobertu rodila još dvije kćeri i, napokon, 676. godine sina, Sigisberta IV. Kada se Sigisbert rodio, Dagobert je opet postao kralj.

Čini se da je tijekom tri godine, što ih je proveo u mjestu Rennes-le-Chateau, razmatrao promjene koje su se zbivale na njegovim posjedima na sjeveru. Prilika se ukazala 674. godine i tada je, uz potporu svoje majke i njezinih savjetnika, dugo prognani kralj vratio svoje kraljevstvo i službeno proglašen kraljem Austrazije. Vilfrid iz Yorka posredovao je ovom ustoličenju, a Gerard de Sede tvrdi da je tamo bio prisutan i jedan tajanstveni čovjek, o kojemu povijest zna malo, sveti Amatus, biskup iz Siona u Švicarskoj.

Kad je napokon osvojio prijestolje, Dagobert nije bio "nejaki kralj", već se dokazao kao Klovisu dostojan nasljednik. Odmah se prihvatio stege, kako bi učvrstio svoju vlast, krotio bezvlašće po cijeloj Austraziji i počeo ponovo uspostavljati red. Bila je to vladavina čvrste ruke koja je nadjačala razne buntovne velikaše s dovoljno vojne i gospodarstvene vlasti da ugroze prijestolje. U Rennes-le-Chateau navukao je blago za veliku riznicu, a ta su sredstva bila namijenjena osvajanju Akvitanije, koja je izmaknula iz ruku Merovinga četrdeset godina prije i proglasila se neovisnom kneževinom.

Rodoslovlje broj 2. - Merovinška dinastija - kraljevi (Preneseno iz djela Henrija Lobineaua /Henri de Lenoncourt/)

Istodobno, Dagobert je vjerojatno jako razočarao Vilfrida iz Yorka. Usprkos njegovim očekivanjima, Dagobert nije postao oružanom rukom Crkve, već je gotovo naprotiv, obuzdao pokušaje Crkve da se proširi po njegovu kraljevstvu i time na sebe navukao njezino nezadovoljstvo. Sačuvano je pismo jednog srditog franačkog premeta Vilfridu u kojem osuđuje Dagoberta zbog nameta, zbog "izrugivanja Božjim crkvama i njihovim biskupima"

To nije bilo jedino čime je Dagobert zgriješio prema Rimu. Vjenčanjem s vizigotskom princezom, Dagobert je stekao prostrane posjede u današnjoj pokrajini Languedoc, a mogao je steći još nešto. Vizigoti su Rimskoj crkvi bili odani samo na riječima, a sklonost arijanizmu još je uvijek bila prisutna u kraljevskoj obitelji. Postoje dokazi koji kazuju da je Dagobert i sam poprimio nešto od tih sklonosti.

Nakon što je tri godine bio na prijestolju, 679. godine Dagobert je stekao mnogo utjecajnih, svjetovnih i crkvenih neprijatelja. Obuzdao je buntovničku samovladu plemića i navukao na sebe njihov osvetoljubivi bijes, a nemilost Crkve stekao je osujetivši njezine planove za proširenjem. Djelotvorna, centralizirana vlast pobudila je zavist drugih franačkih velikaša i vladara susjednih kraljevstava. Neki od tih vladara imali su uhode u Dagobertovu kraljevstvu, a jedan od tih uhoda bio je i kraljev dvorski nadstojnik, Pipin Debeli. On, tajno pridružen Dagobertovim političkim protivnicima, nije prezaao ni od izdaje, niti od podlog umorstva.

Poput većine merovinških vladara, Dagobert je imao više prijestolnica od kojih je najvažnija bila u Stenayu, na obroncima Ardena. U blizini te kraljevske palače prostiralo se šumovito prostranstvo, koje je dugo vremena smatrano svetim, a nazivali su ga Šumom Woevres. Priča se da je u tu šumu 23. prosinca 679. kralj Dagobert pošao u lov. S obzirom na taj datum, lako je moguće da lov bio priređen povodom nekog obreda, no ono što je uslijedilo u svakom slučaju podsjeća na niz arhetipskih situacija, u koje možemo ubrojiti i umorstvo Zigfrida iz Pjesme o Nibelunzima.

Oko podneva, svladan umorom, kralj je otpočinuo podno nekog drveta pokraj potoka. Dok je spavao, njegov sluga, kojemu je, navodno bio kum, tiho mu se prikrao i, po Pipinovoj zapovjedi, zabio mu koplje u oko. Ubojice su se nakon toga vratile u Stenay u namjeri da ubiju i ostale pripadnike kraljevske obitelji koji su tamo boravili. Nije

poznato kakav im je pritom bio uspjeh, no nema sumnje da se vladavina Dagoberta i njegove obitelji završila naglo, snagom sile. Crkva nije dugo žalovala, već je, naprotiv, spremno prigrlila kraljeve podmukle ubojice, a postoji čak i pismo jednog franačkog premeta Vilfridu od Yorka u kojemu se pokušava objasniti i opravdati umorstvo kralja.

Dagobertovo tijelo, kao i mjesto pokopa imali su čudnovatu sudbinu. Neposredno poslije smrti Dagobert je pokopan u Steneyu, u kraljevskoj kapelici svetoga Remija. Dvjesto godina poslije, 872. godine, tijelo je otkopano i prebačeno u drugu crkvu koja je dobila ime Sveti Dagobert, jer je kralj te godine bio kanoniziran. Kanonizirao ga nije papa (koji na taj čin nije imao isključivo pravo sve do 1159. godine), nego metropolitanska zajednica, no razlog kanonizacije je ostao nepoznat. Postoji mišljenje daje tome bio razlog što su njegove relikvije očuvale okolicu Steneya od vikinških napada, iako pri tome nije jasno zašto su njegove relikvije posjedovale tu moć. Crkvene vlasti tvrde da su neupućene, no priznaju da je Dagobert postao predmetom razvijenog kulta i da ga se slavilo 23. prosinca, na obljetnicu njegove smrti, iako izmiče razlog zbog kojega je bio toliko uzvišen. Moguće je i da je Crkva osjećala krivnju zbog svoje uloge oko kraljeve smrti, pa je kanonizacija možda bila pokušaj neke nadoknade. Čak i ako je bilo tako, ništa ne objašnjava zbog čega je taj postupak bio nužan, ni zašto je trebalo dva stoljeća da se to učini.

Stenay, crkva svetog Dagoberta i relikvije, koje su se tamo nalazile, stekli su važnost koju su priznavali važni ljudi sljedećih stoljeća. Vojvoda od Lorraine, djed Godfroija de Bouillona proglasio je crkvu zaštićenom i smjestio je pod okrilje obližnje opatije Gorze. Nakon nekoliko godina crkvu je prisvojio tamošnji vlastelin, a godine 1093. Godfroi de Bouillon je digao vojsku i poduzeo opsadu Stenaya s jedinim ciljem, čini se, da vrati crkvu opatiji Gorze.

Tijekom Francuske revolucije crkva je razorena, a relikvije svetog Dagoberta su, poput mnogih drugih u to doba, nestale po Francuskoj. Obredno zasječena lubanja, za koju se smatra da je Dagobertova, danas se čuva u samostanu u Monsu, no sve druge kraljeve relikvije su nestale. Sredinom devetnaestog stoljeća, međutim, pojavio se jedan neobičan spis, pjesma u dvadeset i jednom stihu, pod nazivom "De sancti Dagoberto martyre prose" (Priča o svetom Dagobertu

mučeniku), koja govori da je Dagobert iz nekog razloga umro mučeničkom smrću. Pretpostavlja se da je pjesma nastala u Srednjem vijeku, a nađena je, što može biti važno, u opatiji Orval.

Karolinzi preuzimaju vlast

Strogo gledano, Dagobert nije bio posljednji vladar merovinške dinastije. Merovinški su kraljevi svojim imenom zadržali položaj još oko sedamdeset i pet godina, no oni su opravdali kasniju atribuciju kraljeva slabića. Mnogi od njih bili su mladi i zbog toga su postali bespomoćne igračke dvorskih nadstojnika. Nisu bili sposobni namenuti svoju vlast, ni sami odlučivati, a mnogi od njih bili su ubijeni.

Kasniji Merovinzi potjecali su od pridošlih, mlađih grana rodoslovlja, a ne od glavne loze podrijetlom od Klovisa i Meroveha. Glavna loza merovinškog stabla svrgnuta je umorstvom Dagoberta II i to je zapravo bila najava svršetka merovinške dinastije. Kada je 754. godine umro Hilderik III, izvorna merovinška loza koja je dala franačke vladare, stvarno je izumrla mnogo prije.

Moć je počela prelaziti od Merovinga u ruke dvorskih nadstojnika još prije nego što je Dagobert došao na vlast, a upravo je dvorski nadstojnik Pipin Debeli izazvao Dagobertovu smrt. Pipina Debelog je naslijedio njegov sin, čuveni Karlo Martel.

Potomci slave Karla Martela kao jednog od najvećih junaka francuske povijesti, jer je pod njegovim vodstvom zaustavljena navala Maura na Francusku u boju kod Poitiersa 732. godine. Slavom te pobjede Karlo je postao "branitelj vjere" i "spasitelj kršćanstva". Neobično je što tako moćan čovjek nije poželio prijestolje, koje mu je nesumnjivo bilo dostupno, no čini se da je on na to gledao s određenim praznovjerjem, kao na isključivo prirodno pravo Merovinga. Karlovi nasljednici, koji su se ipak popeli na prijestolje, potrudili su se ozakoniti svoje titule brakovima s merovinškim princezama.

Karlo Martel umro je 741. godine, a deset godina poslije, njegov sin Pipin III dvorski nadstojnik kralja Hilderika III, dobio je potporu Crkve u traženju službene potvrde prava na prijestolje. "Tko bi trebao postati kralj?", pitali su Pipinovi izaslanici papu, "Čovjek koji doista ima vlast, ili onaj koji, usprkos tome što se naziva kraljem, nema nikakvu moć?". Papa se opredijelio za Pipina i svojom apostolskom vlašću naredio je da Pipina učine kraljem Franaka, što je bilo

besramna izdaja saveza s Klovisom prije dvjesto pedeset godina. Uz pomoć Rima, Pipin je svrgnuo Hilderika III i zatvorio ga u neki samostan, a da ga ponizi i liši "čarobnih moći", naredio je da mu odrežu njegovu svetu kosu. Kada je četiri godine poslije Hilderik umro, nitko nije osporio Pipinovo pravo na prijestolje.

Godinu dana prije nego što se sve ovo zbililo, prigodno se pojavio jedan spis od sudbinske važnosti, koji je izmijenio tijek povijesti Zapada. Taj je spis nosio naziv "Konstantinova darovnica" i danas se zna da je bio krivotvoren, ne osobito vješto, u uredima samoga pape. U to vrijeme, međutim, taj je darovnica smatrana istinskom i njezin je utjecaj bio golem.

"Konstantinova darovnica" tobože je nastala kad je Konstantin prešao na kršćanstvo, godine 312. Tom "darovnicom" Konstantin je službeno podario biskupu Rima svoje carsko znamenje, te svoja vladarska prava i povlastice, koji su na taj način, prvi put dospjeli u ruke Crkve. "Darovnicom" je Konstantin po prvi put proglasio rimskog biskupa za "Kristovog namjesnika" i ponudio mu položaj cara. U svojstvu Kristovog namjesnika, biskup je, navodno, vratio carska prava Konstantinu, a ovaj je nakon toga bio njihov nositelj s odobrenjem i dopuštenjem Crkve.

Značaj ovog spisa potpuno je jasan. "Konstantinovom darovnicom" rimski je biskup posjedovao vrhovnu svjetovnu i duhovnu vlast nad kršćanskim svijetom. On je bio papa i car koji je po vlastitom nahođenju i potrebi mogao raspolagati carskom krunom i prenositi svoju vlast ili dio te vlasti na nekog drugog. Drugim riječima, preko Krista je stekao neprikosnoveno pravo da postavlja ili svrgava kraljeve. Ta moć Vatikana u svjetovnim stvarima potekla je izravno od "Konstantinove darovnice".

Našavši temelje prisvajanja vlasti u "Konstantinovoj darovnici", Crkva je upotrijebila svoju moć u prilog Pipina III, a osmišljen je obred kojim se krv onoga koji je preuzimao vlast, ali i bilo koga drugog, mogla učiniti svetom. Obred je postao poznat kao krunidba i pomazanje, a ti su se pojmovi na taj način tumačili tijekom Srednjeg vijeka i renesanse. Tijekom Pipinove krunidbe biskupima je po prvi put dopušteno da budu nazočni u istom redu sa svjetovnim plemstvom. Krunidba više nije bila samo priznavanje kralja i sklapanje neke vrste

sporazuma s njime, već je taj obred postao ništa manje nego stvaranje kralja.

Obred pomazanja na sličan je način izmijenjen. Prije je to bio obred ukrašavanja, kao čin priznavanja i ovjere, i nije se uvijek primjenjivao. Ovom krunidbom stekao je novo značenje, pravo prvenstva pred krvlju. Sam obred mogao je "magijski" posvetiti krv. Pomazanje je postalo nešto više od simboličkog postupka, postalo je stvarni čin kojim se božanska milost prenosila na vladara. Papa je, pak, vodeći taj obred, postao vrhovnim posrednikom između Boga i kraljeva. Obredom pomazanja Crkva je sebi bespravno prisvojila pravo stvaranja kraljeva, krv se podredila ulju, a svi vladari su postali podređeni i podčinjeni papi.

Pipin III. službeno je pomazan u Ponthionu 754. godine i time je svečano začeta karolinška dinastija. Ime dinastije nastalo je iz imena Karla Martela, iako se najčešće povezuje za najčuvanijeg karolinškog vladara, Karla Velikog, latinski zvanog Carolus Magnus, a koji je u Francuskoj poznat pod imenom Charlemagne. Karlo Veliki je 800.-te godine proglašen za cara Svetoga Rimskog carstva. Rim je postao sjedištem carstva koje se protezalo cijelom zapadnom Europom, a vladari toga carstva mogli su vladati samo uz odobrenje pape.

Crkva se godine 496. obvezala merovinškoj krvnoj lozi, no nakon što je odobrila umorstvo Dagoberta i izmislila obrede krunidbe i pomazanja, te prihvatila Pipinovo pravo na prijestolje, taj je sporazum tajno izdan. Crkva je krunidbom Karla Velikog tu izdaju učinila javnom i, štoviše, konačnom. Evo što o tome kaže jedan današnji povjesničar:

Ne možemo, stoga, biti sigurni da je pomazanje Karolinga svetom mirtom učinjeno s namjerom da se nadoknadi gubitak nadnaravnih svojstava krvi koje je simbolizirala duga kosa. Ako se nešto željelo nadoknaditi, bio je to gubitak vjere koji je nastao kršenjem zavjeta vjernosti na osobito potresan način.

I dalje: "Rim je ukazao na put stvorivši jedan obred stvaranja kralja... koji je na neki način umirio savjest svih *Franaka*"

Ipak, nisu se baš svi umirili. Čak su i oni koji su preuzeli vlast osjećali potrebu da potvrde svoju zakonitost. Neposredno prije po-

mazanja, Pipin III je oženio merovinšku kraljevnju, a Karlo Veliki je postupio na isti način.

Čini se da je Karlo Veliki bio svjestan izdaje koja je prethodila njegovoj krunidbi. Izvješća suvremenika kazuju da je krunidba bila pažljivo izvedena predstava koju je papa smislio bez znanja franačkog vladara, pa se činilo da je Karlo Veliki bio iznenađen i vrlo smeten. Kruna je bila pripremljena u tajnosti, a Karla Velikog su pozvali u Rim da bude prisutan na posebnoj misi. Nakon što je zauzeo svoje mjesto u crkvi, papa je bez upozorenja stavio krunu na njegovu glavu, a narod je počeo klicati "Karlo, August, Bogom vjenčani, silni i miroljubivi car Rimljana". Ondašnji kroničar je zapisao da je "on (Karlo) jasno je rekao da toga dana ne bi stupio u katedralu, da je bila i najveća crkvena svetkovina, da je unaprijed znao što papa namjerava učiniti".

Bez obzira na odgovornost Karla Velikog u svemu tome, Savez s Klovisom i merovinškom lozom je besramno prekršen. Sva naša istraživanja pokazala su da je ta izdaja, iako se dogodila prije više od tisuću petsto godina, i dalje progonila Sionski priorat. Mathieu Paoli, neovisni istraživač, kojega smo citirali u prethodnom poglavlju, došao je do sličnog zaključka:

Oni (Sionski priorat) su smatrali da je pravo plemstvo jedino vizigotsko-merovinškog podrijetla. Karolinzi, a za njima i svi drugi, nisu ništa drugo nego silom preuzeli vlast, uzurpatori. Oni su, doista, bili samo kraljevi službenici, zaduženi za upravljanje zemljama, koji su prenijevši nasljeđem svoje pravo da upravljaju tim zemljama, nakon toga jednostavno prigrabili vlast za sebe. Posvetivši Karla Velikog 800.-te godine, Crkva je počinila krivokletstvo, jer je prilikom Klovisova krštenja sklopila sporazum s Merovinzima, čime je Francuska postala prvorođena kći Crkve.

Dagobert II nestaje iz povijesti

Umorstvom Dagoberta II godine 679. merovinška je dinastija bila dokrajčena. Smrću Hilderika III godine 754. Merovinzi su, kako je izgledalo, potpuno nestali s pozornice svjetske povijesti. Međutim, "Prioratski spisi" kažu da je merovinška loza opstala i nastavila se

sve do naših dana i to od maloga Sigisberta IV, Dagobertova sina od njegove druge žene, Giselle de Razes.

Nema sumnje da je Sigisbert postojao i da je on bio Dagobertov nasljednik. Međutim, njegova sudbina ostala je prema svim izvorima nejasna, s iznimkom "Prioratskih spisa". Neki su kroničari prešutno pretpostavili da je ubijen zajedno s ocem i drugim članovima kraljevske obitelji. Jedan vrlo nepouzdan izvještaj kaže da je poginuo u nesreći za vrijeme nekog lova godinu ili dvije prije očeve smrti, no ako je to bila istina, onda je Sigisbert rano postao lovcem. Tad su mu, naime, bile tri godine.

O Sigisbertovoj smrti ništa nije zabilježeno, ali nije zabilježeno ni da je preživio, ako izuzmemo "Prioratske spise". Čini se kao da se sve zajedno izgubilo u "magli prošlosti", a možda se nitko time nije zanimao, osim, naravno, Sionskog priorata. U svakome slučaju, čini se da su Sionskom prioratu poznati podaci koji su inače bili ili nedostupni, ili je procijenjeno da su beznačajni, ili ih je netko namjerno prikrilo.

Ne treba puno čuditi što nijedan izvještaj o Sigisbertovoj smrti nije došao do nas, jer čak ni Dagobertova sudbina nije bila poznata javnosti sve do sedamnaestoga stoljeća. Tijekom Srednjeg vijeka pokušalo se Dagoberta izbrisati iz povijesti, na način da se porekne i samo njegovo postojanje. Iako se danas ime Dagobert II može naći u svakoj enciklopediji, do 1646. godine ništa nije moglo pokazati da je on ikada bio živ. Popisi i rodoslovlja francuskih vladara, koji su bili sastavljeni prije 1646. godine izostavljali su ga na način da su ga jednostavno preskočili, s Dagoberta I. na Dagoberta III, koji je umro 715. i bio jedan od posljednjih merovinških vladara. Dagobert II vraćen je na prihvaćene popise francuskih kraljeva tek 1655. S obzirom na takvo stanje stvari, nismo bili pretjerano iznenađeni oskudnim podacima o Sigisbertu, ali nismo mogli ni ne posumnjati da su podaci, koji su postojali, namjerno skrivani.

Upitali smo se zbog čega je bilo potrebno izbrisati Dagoberta II i što se time moglo postići? Jedan od mogućih odgovora jest, da se time moglo poreći postojanje njegovih nasljednika, jer ako nije nikada živio Dagobert, tada nije postojao ni Sigisbert. Postavlja se pitanje zašto je još u sedamnaestom stoljeću bilo potrebno negirati neka-dašnje postojanje Sigisberta? Da li bi, s druge strane, potvrda o nje-

govu životu, njegove nasljednike učinila prijatnijom tadašnjim vladarima?

Bilo nam je jasno da je ovdje na snazi bila neka vrsta "dimne zavjese". Očito bi objavljeni podaci o Sigisbertovu životu mogli naškoditi nečijim interesima. U devetom stoljeću, a možda još i u vrijeme križarskih vojni, nositelji tih interesa su, po svoj prilici, bili Rimska crkva i francuska kraljevska loza. Međutim, taj je problem očito bio važan i u vrijeme Louisa XIV, a tada je to već moralo biti sasvim sporedno, jer su se već izmijenile tri francuske dinastije dok je protestantizam razbio rimsku prevlast. No, možda je postojalo i nešto drugo u krvi Merovinga, ne "magična svojstva", već nešto drugo, što je zadržalo svoju snagu i nakon što se razvilo uvjerenje o "magičnoj krvi".

Princ Guillem de Gellone, grof de Razes

"Prioratski dokumenti" navode da je Sigisberta IV nakon smrti oca spasila sestra i kriomice ga odvela na jug, na posjed njegove majke, vizigotske princeze Giselle de Razes. On je navodno stigao u Languedoc 681. godine i ubrzo nakon toga naslijedio titule svog ujaka, vojvode de Razesa i grofa de Rhedaea. Misli se, također, da je usvojio prezime ili nadimak "*Plant-Ard*" (kasnije *Plantard*), što je izvedeno iz "*rejeton ardent*" - "bujni izdanak", naziva koji je nosila merovinška loza. Navodno je on pod tim imenom i uz pomoć titula koje je naslijedio od ujaka produžio svoju lozu. U jednoj grani te loze se, kako se tvrdi, 886. godine pojavilo ime Bernard Plantavelu (ime koje je izvedeno iz *Plant-ard* ili *Plantard*), a njegov sin je postao prvim vojvodom Akvitanije.

Niti jedan povjesničar ove tvrdnje nije ni osporio niti potvrdio, jer se tom stvari očito nisu ni bavili. Neki pak posredni dokazi svjedoče da je Sigisbert preživio i produžio svoj rod, a temeljito iskorjenjivanje Dagoberta iz povijesti ide u prilog ovom zaključku. Poricanje njegova postojanja onemogućilo je i postojanje neke grane njegova potomstva. To nam pruža motiv za taj inače neobjašnjiv postupak. Jedan drugi dokaz je i povelja iz 718. godine koja govori o osnivanju jednog samostana, nekoliko milja udaljenog od mjesta Rennes-le-Chateau, a osnivači tog samostana bili su "Sigebert, grof de Rhedae

i njegova žena, Magdala". Osim na ovoj povelji, titule Rhedae i Razes nisu se mogle nigdje naći još cijelo sljedeće stoljeće. Kada se pak jedna od tih titula pojavila, to se dogodilo u vrlo zanimljivim okolnostima.

Godine 742. na jugu Francuske postojala je neovisna i potpuno samostalna država, o kojoj neka izvješća govore da je bila kneževina, a drugi da je bila kraljevstvo. Zapisi su škrti, a povijest vrlo neodređena, no većina povjesničara ne zna o čemu se radi, iako nema sumnje da je ta država doista postojala. Službeno su je priznali Karlo Veliki i njegovi nasljednici, kao i bagdadski kalif i islamski svijet. Nevoljko je priznala i Crkva, kojoj je prisvojila neka imanja. Ta je država postojala sve do kraja devetog stoljeća.

Otprilike između 759. i 768. vladar te države - kojoj su pripadali i Razes i Rennes-le-Chateau - službeno je proglašen kraljem. Usprkos protivljenju Rima priznali su ga Karolinzi, čijim se vazalom sam proglasio; u zapisima koji postoje najčešće se pojavljuje pod imenom Teodorik. Većina današnjih znanstvenika smatra da je bio merovinškog podrijetla. Ne postoje nepobitni dokazi o tom podrijetlu, no ono vjerojatno seže do Sigisberta. Nema sumnje, s druge strane, da je Teodorikov sin, Guillem de Gellone 790. godine nosio titulu grofa de Razesa, za koju se tvrdi da je nosio Sigisbert i prenio svojim nasljednicima.

Guillem de Gellone bio je jedan od najpoznatijih ljudi svoga vremena, tako da je povijesnu stvarnost, kao i u slučaju Godfroija de Bouillona i Karla Velikog, zasjenila legenda. O njemu je prije razdoblja križarskih vojni ispjevano šest epskih junačkih pjesama, *chansons de geste*, nalik Pjesmi o Rolandu, a Dante mu je u *Božanstvenoj komediji* dodijelio jedinstven, uzvišen položaj. Guillem je, međutim, i prije Dantea bio predmetom pažnje pisaca. Početkom trinaestog stoljeća pojavio se kao glavni junak nedovršenog epskog djela *Willehalm*, Wolframa von Eschenbacha, čiji je *Parsifal* vjerojatno jedno od najvažnijih djela koje govori o misteriju svetoga Grala. Isprva smo se začudili što se Wolfram, čija su sva djela vezana za Gral, "gralsku obitelj" i lozu "gralske obitelji", odjednom posvetio drugoj temi, Guillemu de Gelloneu. No, s druge strane, Wolfram u jednoj drugoj pjesmi kaže da je "gralski zamak", dom "gralske obitelji", bio smješten u Piri-nejima, u predjelu koji je početkom devetog stoljeća pripadao Guillemu de Gelloneu.

Guillem je bio u bliskim odnosima s Karlom Velikom. Njegova je sestra bila udana za jednog od Karlovih sinova i tako se stvorila dinastička spona s carskom krvi. Guillem je bio jedan od najvažnijih Karlovih zapovjednika u neprekidnim ratovima protiv Maura, a godine 803., nakon što je Karlo Veliki okrunjen za rimskog cara, Guillem je osvojio Barcelonu, čime je dva puta povećao svoje posjede i proširio utjecaj na drugu stranu Pireneja. Karlo Veliki bio mu je toliko zahvalan da je njegova kneževina stekla carsku potvrdu stalnog statusa. Povelja koja je to ovjerila izgubljena je ili uništena, no postoji niz svjedočanstva da je postojala.

Neovisni stručnjaci sastavili su rodoslovlja Guillema de Gellonea, njegove obitelji i potomaka, no ti izvori nisu naveli podatke o njegovim precima, osim što navode oca, Teodorika, pa je podrijetlo obitelji ostalo prikriveno. Znanstvenici i povjesničari našeg doba uglavnom su zbunjeni zagonetnom pojavom te toliko utjecajne plemenitaške obitelji. Jedno je, međutim, neosporno. Do 886. godine loza Guillema de Gellonea je dosegla vrhunac s nekim Bernardom Plantavelom, koji je uspostavio vojvodstvo u Akvitaniji. Drugim riječima, Guillemova loza dosegla je vrhunac istom onom osobom u kojoj i loza poistovjećena u "Prioratskim spisima" sa Sigisbertom IV i njegovim potomcima.

Našli smo se u iskušenju da brzopleto, pomoću rodoslovlja u "Prioratskim spisima" premostimo prazninu koju je povijest prihvatila. Bili smo u iskušenju prihvatiti da su nepoznati preci Guillema de Gellonea bili Dagobert II i Sigisbert IV, glavna grana oborene merovinške dinastije - grana koja se u "Prioratskim spisima" spominje kao Plant-Ard ili Plantard.

Nažalost, nismo to mogli učiniti, jer zbog nepovezanosti postojećih zapisa nismo mogli neosporno ustanoviti točnu vezu Plantarda i loze Guillema de Gellonea. To je doista mogla biti jedna loza, no one su se u jednome trenutku mogle spojiti i bračnim vezama. Jedino što je bilo neosporno jest to, da su obje loze do godine 886. dosegnule vrhunac u osobi Bernarda Plantavela i vojvodama Akvitanije.

Iako se datumi i imena nisu uvijek poklapali, rodoslovlja koja su vezana za Guillema de Gellonea neovisno su potvrđivala rodoslovlja "Prioratskih spisa". U nedostatku dokaza koji bi potvrdili suprotno, mogli smo utvrditi da se merovinška loza ipak nastavila, kako su to

tvrdili "Prioratski spisi". Također, mogli smo privremeno prihvatiti da je Sigisbert preživio očevo umorstvo, da je prihvatio ime Plantard i da je kao grof de Razes nastavio lozu svojega oca.

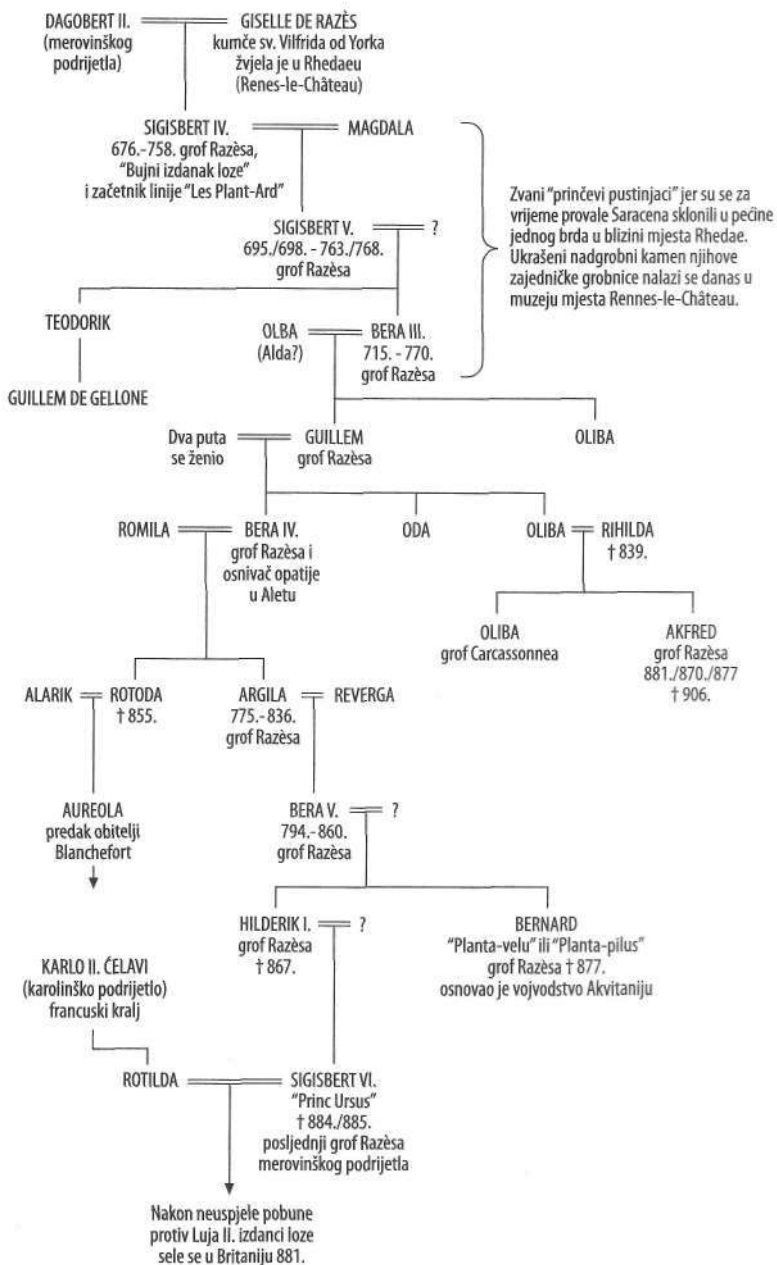
Princ Ursus

Do godine 886. merovinška loza se razgranala u veliko i zamršeno obiteljsko stablo. Bernard Plantavel i vojvode Akvitanije činili su jednu njegovu granu, no bilo je i drugih. "Prioratski spisi" kažu da je unuk Sigisberta IV, Sigisbert VI, bio poznat pod imenom "Princ Ursus", a on je između 877. i 879. godine službeno proglašen kraljem Ursusom. Kaže se da je on uz pomoć dvojice plemića - Bernarda d'Auvergnea i markiza de Gothiea - digao bunu protiv francuskog kralja Louisa II u pokušaju da vrati svoje zakonito nasljeđe.

Neovisni povjesničari potvrđuju da se ta buna doista zbila između 877. i 879. te spominju Bernarda de Auvergnea i markiza de Gothiea. Vođa pobune se ne spominje kao Sigisbert VI, ali se spominje osoba pod imenom princ Ursus. Poznato je, također, daje princ Ursus sudjelovao u jednoj neobičnoj i nejasnoj ceremoniji u Nemesu, gdje je tom prigodom zbor od pet stotina crkvenih osoba zapjevao *Te Deum*. Izvješća koja govore o toj ceremoniji navode na zaključak da je to bila krunidba, pa je moguće da je upravo to krunidba o kojoj se govori u "Prioratskim spisima", kada je "princ Ursus" proglašen za kralja.

"Prioratski spisi" ponovo su dobili potvrdu iz neovisnih izvora. Ponovno je izgledalo da ti spisi crpe podatke koji su inače nedostupni, i da ti podaci istodobno popunjavaju praznine u prihvaćenom povijesnom slijedu. U ovom slučaju, činilo se da ti spisi kazuju da je neuhvatljivi princ Ursus doista bio, preko Sigisberta IV, pravolinijski potomak umorenoga Dagoberta II. A ona pobuna, u čiji smisao povjesničari nisu uspjeli proniknuti, sada se može protumačiti kao savršeno razumljiv pokušaj svrgnute merovinške dinastije da vrati svoje nasljeđe, koje joj je podario Rim sporazumom s Klovisom i koji je poslije iznevjeren.

I "Prioratski spisi" i neovisni izvori kazuju da je pobuna propala poslije poraza princa Ursusa i njegovih pristaša u boju kod Poitiersa godine 881. Navodno je zbog ovog neuspjeha obitelj Plantard izgubila svoje posjede na jugu Francuske, iako je i dalje zadržala titule

Rodoslovlje broj 3. - Merovinška dinastija - grofovi Razesa (Preneseno iz djela Henrija Lobineaua baziranog na radu Abbe Pichona i De Hervea)

vojvode de Rhedaea i grofa de Razesa. Princ Ursus je navodno umro u Bretanji, a njegova se loza poslije orodila s vojvodskom obitelji iz Bretanje. U kasnom devetom stoljeću merovinška krv se, dakle, uplela u vojvodstva Akvitanije i Bretanje.

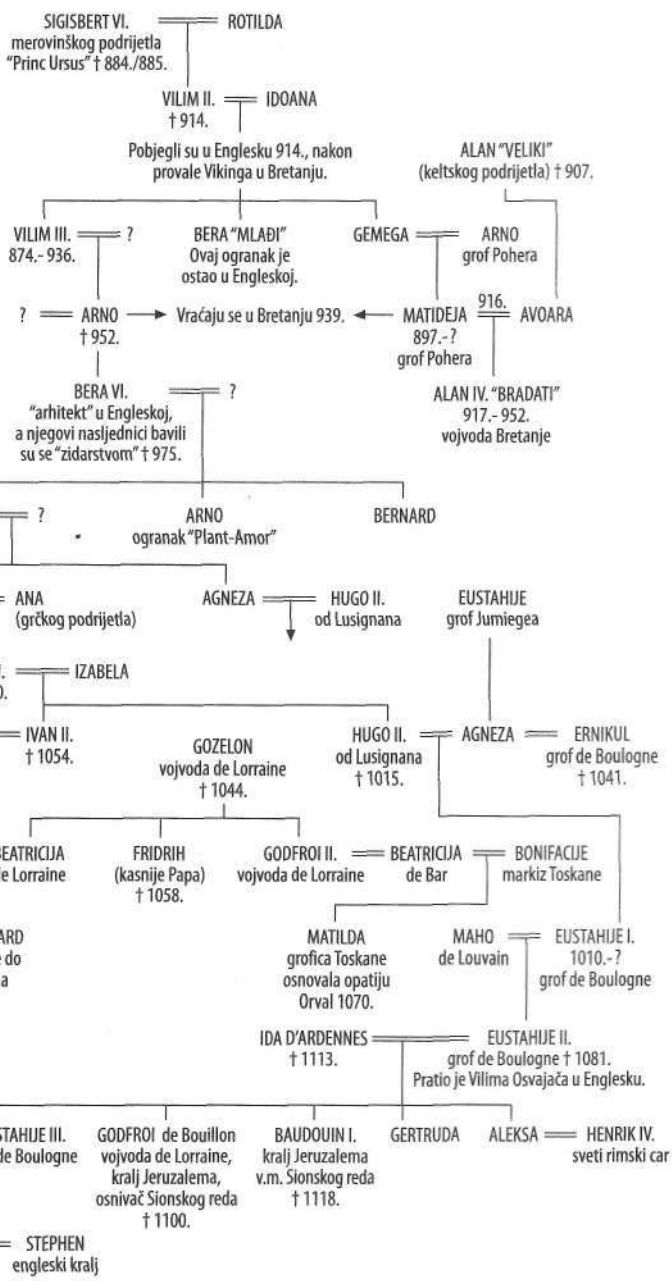
U stoljećima koja su uslijedila, ta je obitelj, kako se tvrdi, zajedno s Alainom, kasnijim vojvodom Bretanje, potražila spas u Engleskoj i tamo ustanovila englesku granu koja se zvala "Planta". Neovisni stručnjaci, s druge strane, ponovo potvrđuju da su Alain, njegova obitelj i pratnja, pobjegli pred Vikinzima u Englesku. "Prioratski spisi" navode da je jedan član engleske grane obitelji, Bera VI dobio nadimak "Arhitekt". On i njegovi nasljednici, koji su našli utočište u Engleskoj, pod kraljem Atelstanom, kako se navodi, bavili su se "zidarstvom", što je naizgled zagonetna napomena. Također je zanimljiv podatak da slobodnozidarski izvori smještaju početak slobodnoga zidarstva u Engleskoj upravo u razdoblje vladavine kralja Atelstana. Postavili smo sami sebi pitanje, je li merovinška loza, polažući pravo na francusko prijestolje, mogla biti povezana s nečim što je bila sama srž slobodnoga zidarstva?

Obitelj Grala

Mitologija Srednjega vijeka bogata je i važna poput mitologija drevne Grčke i Rima, a dio te mitologije govori, usprkos preuveličavanjima, o povijesnim ljudima kao što su bili Artur, Roland, Karlo Veliki i Rodrigo Diaz de Vivar, poznatiji pod imenom El Cid. Drugi mitovi, koji govore o Gralu, naoko počivaju na manje čvrstim povijesnim temeljima.

Jedan od najpopularnijih i najomiljenijih srednjovjekovnih mitova govori o Lohengrinu, "Labuđem vitezu". Blizak je čuvenim romansama o Gralu, no u njemu se pojavljuju i neke poznate osobe iz povijesti. Upravo je skladom činjenica i fantazije Lohengrin stekao povlašten status, zahvaljujući poslije nastalim djelima, poput Wagnerove opere, ta priča nam je bliska i danas.

U poemi Wolframa von Eschenbacha Lohengrin je zapravo sin Parsifala, vrhovnog "gralskog viteza". Jednoga dana je u svetom gralskom hramu u Munsalvaescheu Lohengrin navodno čuo zvono iz kapelice koje nije zatresla ljudska ruka - znak da netko u svijetu odmah treba njegovu pomoć. Kako se moglo pretpostaviti, pomoć

Rodoslovlje broj 4. - Merovinška dinastija - izgubljeni kraljevi (Preneseno iz djela Henrija Lobineaua)

je tražila jedna mlada dama u nevolji. Neki izvori tvrde da je to bila vojvotkinja od Brabanta, a drugi da je bila vojvotkinja od Bouillona. Ta dama je očajnički trebala zaštitnika i Lohengrin joj je požurio u pomoć čamcem kojega su vukli labudovi glasonoše. Dvobojem je progonitelj vojvotkinje poražen i nakon toga se Lohengrin vjenčao s mladom damom. Ipak, na samoj svadbi izrekao je jedno strogo upozorenje: njegova nevjesta ne smije ga nikada upitati o njegovu podrijetlu, precima, niti iz kojeg je mjesta stigao. Nekoliko se godina dama pridržavala zabrane svog muža, no na kraju je, potaknuta kobnom znatiželjom, pobuđenom sramnim podmetanjima suparnika, odlučila postaviti zabranjeno pitanje. Lohengrin je zbog toga bio prisiljen napustiti je i svojim čamcem, kojega su vukli labudovi, nestao je u zalasku sunca. Za njim je, zajedno sa ženom, ostalo i jedno dijete nejasnoga podrijetla. To dijete, kako nam kazuje cijeli niz različitih izvora, bilo je otac ili djed Godfroija de Bouillona.

Današnjem umu teško je shvatiti uzvišenost Godfroijeva položaja u popularnoj kulturi, ne samo njegova vremena, već sve do sedamnaestoga stoljeća. Kada danas pomislimo na križarske pohode, sjetimo se Rikarda Lavljeg Srca, Kralja Johna i možda Louisa IX. (Svetog Louisa) ili Friedricha Barbarosse. Sve donedavno nijedna od spomenutih osoba nije ni približno uživala ugled ili popularnost poputa Godfroija. Godfroi je bio predvodnik Prve križarske vojne, bio je vrhunski junak, junak *par excellence*. Godfroi je bio taj koji je potaknuo križarske pohode, on je oteo Jeruzalem iz ruku Saracena i spasio Kristov grob iz ruku nevjernika. Narodna svijest upravo je u Godfroiju utjelovila sve uzvišene viteške ideale i vatrenu kršćansku pobožnost, pa stoga nas ne treba čuditi što su Godfroija obožavali na razini kulta i dugo vremena nakon njegove smrti.

Obzirom na takav povlašteni položaj, razumljivo je da je Godfroi stekao uzvišeno mitsko podrijetlo. Razumljivo je također i to što ga je Wolfram von Eschenbach, kao i drugi srednjovjekovni pisci, povezo izravno sa svetim Gralom, kao nasljednika tajanstvene "gralske obitelji". Nastanak ovakvog fantastičnog rodoslovlja čini se potpuno razumljivim, obzirom na činjenicu da je pravo Godfroijevo podrijetlo nejasno. Povijesna znanost nesigurna je o njegovim precima.

"Prioratski spisi" najprihvatljivije su, ili bolje rečeno, prvo prihvatljivo rodoslovlje Godfroija de Bouillona, koje se do sada pojavilo.

Gdje god se to rodoslovlje moglo provjeriti, a moglo se provjeriti mnogo toga, pokazalo se točnim, a osporavajuće dokaze nismo pronašli. Mnoštvo povijesnih praznina koje su zbunjivale ovo rodoslovlje je uvjerljivo uspjele premostiti.

Rodoslovlje "Prioratskih spisa" kazuje da je Godfroi de Bouillon - zahvaljujući udaji svoje prabake za Huguesa de Plantarda 1009. - postao izravnim potomkom obitelji Plantard. Drugim riječima, Godfroi je bio merovinške krvi, potomak Dagoberta II, Sigisberta IV i loze merovinških "izgubljenih kraljeva" - *"les rois perdus"*. Merovinška je krv, čini se, četiri stoljeća tekla brojnim obiteljskim stablima, da bi, kao što se cijepi vinova loza, urodila likom Godfroija de Bouillona, vojvode Lorrainea. Na tome je mjestu, u kući Lorraine, našla novo utočište.

Ovo otkriće je pružilo značajnu novinu u gledanju na križarske vojne, novu perspektivu koja u križarskim vojnama otkriva više od pukog simboličkog osvajanja Kristova groba iz ruku Saracena.

U svojim vlastitim očima, kao i u očima onih koji su ga slijedili, Godfroi je bio puno više od vojvode Lorrainea. On je bio, zapravo, punopravni kralj, zakoniti predstavnik dinastije koja je srušena s Dagobertom II 679. godine. A ako je Godfroi bio punopravni kralj, on je također bio i kralj bez svoga kraljevstva, jer je dinastija Capetiens, koju je podržavala rimska crkva, u to vrijeme u Francuskoj bila prejaka da bi je mogao svrgnuti.

Što može učiniti kralj koji nema svoje kraljevstvo? Može ili pronaći neko kraljevstvo, ili ga stvoriti. Stvoriti najdragocjenije kraljevstvo u cijelome svijetu, Palestinu, Svetu Zemlju, na tlu kojim je hodao sam Isus. Ne bi li se vladar takvoga kraljevstva mogao nositi s bilo kojim drugim vladarom u Europi? Zar ne bi takav vladar, koji bi upravljao najsvetijim mjestom na svijetu, uživao u slatkoj osveti nad Crkvom, koja je iznevjerila njegove pretke četiri stoljeća prije?

Neshvatljiva zagonetka

Pojedini dijelovi mozaika počeli su se uklapati. Ako je Godfroi bio merovinške krvi, niz naizgled nepovezanih dijelova počeo je stvarati skladnu razvojnu cjelinu. Na taj način smo mogli protumačiti važnost različitih čimbenika, kao što su bili merovinška dinastija,

križarski pohodi, Dagobert II i Godfroi, Rennes-le-Chateau, Vitezovi templari, kuća Lorraine, kao i Sionski priorat. Uspjeli smo ući u trag merovinškoj dinastiji sve do naših dana, do Alaina Pohera, Henrija de Montpezata (supruga danske kraljice), Pierrea Plantarda de Saint-Clairea, i Otta von Habsburga, koji je svojim titulama vojvoda Lorraine i kralj Jeruzalema.

Ipak, odgovor na ključno pitanje nam je i dalje izmicao. Nismo uspijevali shvatiti zašto je i danas merovinška krvna loza i dalje toliko važna. Nismo uspijevali shvatiti po čemu je pravo koje tu lozu prati važno za današnja zbivanja, niti čime je ta loza zaslužila odanost brojnih istaknutih ljudi tijekom povijesti. Nismo mogli shvatiti ni što bi opravdalo prihvaćanje današnje merovinške monarhije, bez obzira što bi, tehnički gledano, ona bila zakonita. Bilo je sasvim jasno da je posrijedi bio previd.

Prognano pleme

Je li Merovinci posjedovali još nešto, osim akademski i tehnički gledane zakonitosti loze? Je li tu doista moglo biti još nešto istinski važno ljudima našeg vremena? Je li tu bila sadržana mogućnost utjecaja ili čak izmjene postojećih društvenih, političkih ili vjerskih ustanova? Ta pitanja su nas i dalje mučila, a činilo se da ne nalazimo odgovore.

Još jednom smo prošli kroz zbirku "Priorastkih spisa" i posebno kroz *Dossiers secrets*. Iznova smo pročitali odlomke koji nam prije nisu ništa govorili i sada su nam se činili jasnima, no i dalje nisu objašnjavali cijeli misterij, niti su davali odgovore na ključna pitanja. S druge strane, i dalje je bilo poglavlja čije značenje nam je i dalje bilo nejasno. Ti odlomci nisu mogli riješiti zagonetku, no ako ništa drugo, naveli su nas na razmišljanje u određenim smjerovima koji su se poslije pokazali kao iznimno važnima.

Već smo otkrili da su sami Merovinci tvrdili, kako pišu njihovi kroničari, da njihovo podrijetlo seže do drevne Troje. Međutim, neki "Prioratski spisi" kazivali su da je merovinško rodoslovlje starije od opsade Troje. Neki od tih spisa pratili su njihovo rodoslovlje sve do Staroga zavjeta.

Rodoslovlja "Prioratskih spisa" puna su raznih bilješki i opaski, od kojih se neke izričito odnose na jedno od dvanaest plemena drevnoga Izaela, na pleme Benjaminovo. U jednoj takvoj bilješci spominju se i ističu tri biblijska poglavlja - Postanak 33, Jošua 18, te Suci 20 i 21.

Postanak 33 sadrži Mojsijev blagoslov patrijarsima dvanaest plemena. "O Benjaminu (Mojsije) reče: Jahvin je on ljubimac i u miru svagda počiva. Višnji ga štiti svih njegovih dana, između njegovih prebiva bregova". 33.12. Drugim riječima, Benjamin i njegovi po-

tomci istaknuti su sasvim osobitim i uzvišenim blagoslovom. To nam je bilo jasno, no zbunilo nas je ono obećanje da ga Višnji štiti između njegovih bregova. To nas je sjetilo legendarnog urođenog merovingškog obilježja, crvenog madeža u obliku križa među plećima. Ta veza izgledala nam je odviše nategnuta, no s druge strane, bilo je i drugih, jasnijih sličnosti Benjamina iz Staroga zavjeta i predmeta našeg istraživanja. Robert Graves navodi, da je dan posvećen Benjaminu bio 23. prosinca, isti dan kada su se održavale svečanosti u slavu Dagoberta. Među rodovima koji su sačinjavali pleme Benjaminovo bio je i rod Ahirama, koji je možda na neki nejasni način bio povezan s Hiramom, graditeljem Salomonovog hrama i središnjom figurom tradicije slobodnoga zidarstva. Hiramu najbliži učenik zvao se Benoni, a Ben Oni je bilo i prvotno ime koje je majka Rahela nadjenuła svome sinu odmah nakon poroda, u trenucima umiranja.

Druga napomena o Bibliji u *Dossiers secrets*, o 18 poglavlju Knjige o Jošui, puno je jasnija. To poglavlje govori o dolasku Mojsijeva naroda u Obećanu zemlju i podjeli zemlje po njihovim dijelovima plemenskim. Po tom ždrijebu Benjaminovo pleme steklo je zemlju gdje je poslije nastao Sveti grad Jeruzalem. Drugim riječima, Jeruzalem je, prije nego što je postao prijestolnicom Davida i Salomona, postao priznatom baštinom Benjaminovog plemena. U Jošua 18,28 piše da baština Benjamina uključuje "Sela Haelef, Jebus (to je Jeruzalem), Gibat i Kirjat: četrnaest gradova sa svojim selima. To je baština sinova Benjaminovih po porodicama njihovim".

Treći ulomak iz Biblije koji se navodi u *Dossiers secrets* sadrži prilično složeni slijed događaja. Jednog Levita su na putu kroz Benjaminovu zemlju napali, a njegovu inoću* silovali do smrti poklonici Bela, koji je bio izvedenica sumerske božice majke, koju su Babilonci nazivali Ištar, a Feničani Astarta. Pozivajući predstavnike dvanaest plemena da budu svjedocima, Levit je tražio osvetu za počinjeni zločin. Nakon sabora, Benjaminovcima je rečeno da izruče zločince pravdi, a oni, iako se moglo očekivati da će prihvatiti taj zahtjev, iz nekog razloga to nisu učinili, već su se latili oružja da zaštite "sinove Benijale". Izbio je ogorčen i krvav rat između Benjaminovaca i ostalih jedanaest plemena. Dok je trajalo neprijateljstvo,

* Priležnica, op.pr.

u savezu jedanaest plemena zakleli su se Jahvom da je proklet onaj koji daje ženu Benjaminu. Nakon što se rat završio, Benjaminovci su bili gotovo do kraja istrijebljeni, a izraelska plemena su se pokajala zbog date kletve, koju nisu mogli prekršiti.

Izraelovi se ljudi bijahu ovako zakleli u Mispi: "Nitko od nas neće dati svoju kćer za ženu Benjaminovu sinu". I ode narod u Betel i ostade ondje pred Bogom do večeri, naričući i jecajući. Govorili su: "Zašto se, o Jahve, Bože Izraelov, ova nesreća morala dogoditi da Izraelu danas nestane jednog plemena?" (Suci, 21, 1-3)

Nekoliko stihova dalje, tužaljka se ponavlja:

Izraelcima se sada sažalilo na brata Benjamina te rekoše: "Danas je otkinuto jedno pleme od Izraela. Kako ćemo dati žene onima koji su preostali, kad se zaklesmo Jahvom da im nećemo dati svojih kćeri za žene?" (Suci, 21, 6-7)

I ponovo:

Narodu se sažalio Benjamin što je Jahve načinio prazninu među Izraelovim plemenima. "Kako ćemo naći žene onima što su ostali — rekoše starješine zbora — kad su Benjaminu istrijebljene žene? Rekoše još: "Kako sačuvati ostatak Benjaminu da se ne zatre jedno pleme Izraela? A ne možemo im dati svoje kćeri za žene". (Suci, 21, 15-18)

Suočeni s mogućnošću istrebljenja cijelog jednog plemena, starješine su brzo našle rješenje. U Šilu, sjeverno od Betela, uskoro se trebala održati svetkovina, a njihove žene, čiji muškarci su tijekom rata ostali neopredijeljeni, trebale su biti lak plijen. Benjaminovce su savjetovali da odu u Šilu, u zasjedu po vinogradima. Kada djevojke iz Sila iziđu da plešu u kolu, oni su trebali iskočiti, oteti i uzeti ih sebi za žene.

Ni najmanje nije jasno zašto su u *Dossiers secrets* izdvojena baš ova poglavlja, no usprkos svakom obrazloženju, jasno je da su Be-

njaminovci u biblijskoj povijesti vrlo važni. Usprkos ratnim razaranja, brzo su povratili svoj ugled, iako ne i brojno stanje. Toliko su se brzo oporavili da su već u Prvoj knjizi o Samuelu dali Izraelu prvog kralja, Šaula.

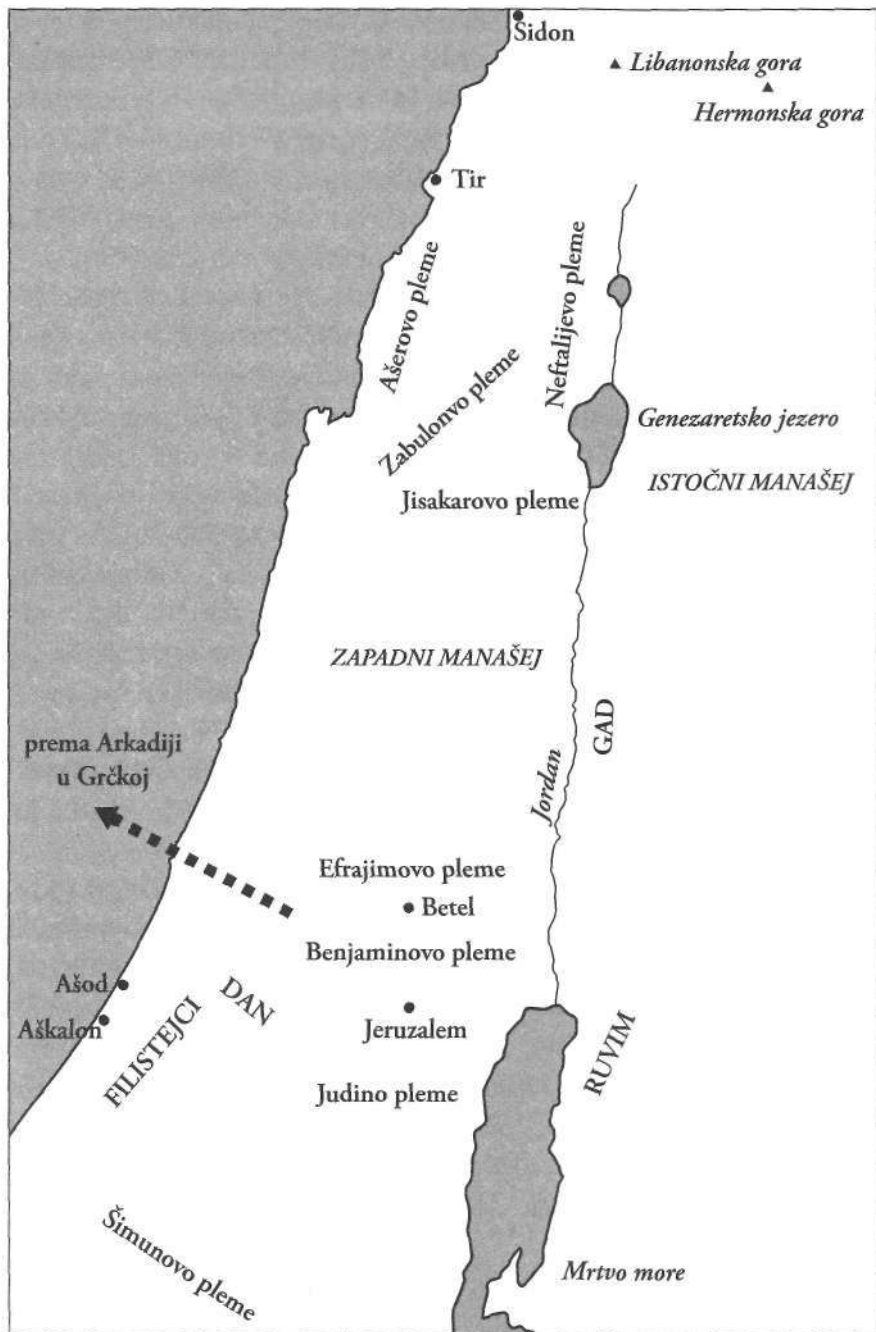
Koliko god su se Benjaminovci brzo oporavili, *Dossiers secrets* daju do znanja da je rat protiv štovatelja Baala predstavljao sudbonosnu prekretnicu. Čini se da su u osvit ovog sukoba mnogi Benjaminovci, ako ne i većina, otišli u progonstvo. *Dossiers secrets* donose jednu zloslutnu bilješku ispisanu velikim slovima:

JEDNOGA DANA BENJAMINOVI POTOMCI NAPUSTIŠE SVOJU
ZEMLJU; NEKI OSTADOŠE; DVIJE TISUĆE GODINA POSLIJE
GODFROI VI (DE BOUILLON) POSTADE KRALJ JERUZALEMA I
OSNOVA SIONSKI RED.

Nakon što smo prikupili različite i razasute bilješke iz *Dossiers secrets*, iz navedene je bilješke počela izranjati dosljedna priča. Većina je Benjaminovaca zaista otišla u progonstvo. Prognanici su, navodno, stigli u Grčku, u središnji dio Peloponeza, u Arkadiju, gdje su se, navodno, orodili s tamošnjom kraljevskom lozom. Dolaskom kršćanske ere krenuli su smjerom Dunava i Rajne, ženeći se s teutonskim plemenima, da bi konačno izrodili sikambrijske Franke, neposredne pretke Merovinga.

Podrijetlo Merovinga je, dakle, prema "Prioratskim spisima", sezalo preko Arkadije do plemena Benjaminovog. Drugim riječima, Merovinzi su, kao i njihovi potomci, loze Plantard i Lorraine, bili semitskog, ili izraelskog podrijetla. Ako je Jeruzalem doista bio zakonita baština Benjaminovaca, Godfroi de Bouillon je, napredujući prema Svetom gradu, zapravo tražio svoje drevno i zakonito nasljeđe. Važno je također da se Godfroi de Bouillon, jedini među uzvišenim prinčevima zapada koji su krenuli u Prvu križarsku vojnu, prije odlaska riješio svih svojih posjeda - kao da je htio dati do znanja da se ne namjerava vratiti u Europu.

Nije potrebno posebno isticati da nismo uspjeli utvrditi jesu li Merovinzi doista podrijetlom Benjaminovci. Podaci u "Prioratskim spisima" govorili su o suviše nejasnoj prošlosti o kojoj se nisu mogle naći nikakve potvrde ni zapisi. Ova tvrdnja, međutim nije oso-

Karta broj 8. - Judeja. Strelica pokazuje jedini mogući smjer bijega Benjaminova plemena.

bito jedinstvena, ni nova. O tome je bilo neodređenih glasina i predaja, koje je Proust koristio u svom djelu. U našoj bližoj prošlosti romanopisac Jean d'Ormesson dao je navijestiti židovsko podrijetlo nekih francuskih obitelji, a godine 1965., Roger Peyfritte, koji, kako se čini, voli sablažnjavati svoje sunarodnjake, jednim je svojim romanom uzbudio duhove tvrdeći da je cjelokupno francusko, kao i većina europskoga plemstva, židovskog podrijetla.

Takva prosudba nije potpuno neprihvatljiva, iako se ne može dokazati. Isto vrijedi i za progono i seobe koje su pripisane plemenu Benjaminovaca u "Prioratskim spisima". Pleme Benjaminovaca diglo se na oružje u zaštitu poklonika Baala, neke vrste božice majke koju su često povezivali uz sliku bika ili teleta. Također se s razlogom može vjerovati da su Benjaminovci obožavali to isto božanstvo, a moguće je da je i obožavanje Zlatnog teleta u *Izlasku* bio upravo izričit obred Benjaminovaca. Podsjetimo se, također, da je to bio i predmet jedne od najčuvenijih Poussinovih slika.

Poslije ratovanja protiv ostalih jedanaest plemena Izraelovih, Benjaminovci su, bježeći u progono, morali u nuždi ići na zapad, prema feničkoj obali. Feničani su posjedovali brodove koji su bili prikladni za prijevoz velikog broja izbjeglica, a mogli su biti i prirodni saveznici bježećih Benjaminovaca, jer su, naime, također obožavali božicu majku u liku Astarte, nebeske kraljice.

Ukoliko se doista dogodilo progono Benjaminovaca iz Palestine, ponadali smo se pronaći neki pisani trag koji bi to potvrdio. U grčkim mitovima tako nešto smo našli u legendi o sinu kralja Belusa, Danajca, koji je stigao u Grčku brodom, zajedno sa svojim kćerima. Njegove su kćeri navodno uvele kult božice majke, koji se poslije udomaćio kod Arkađana. Robert Graves tvrdi da taj mit bilježi dolazak "doseljenika iz Palestine" na Peloponez, te da je kralj Belus zapravo Baal ili Bel, ili možda Beliah (Belial) (Belijal) iz Staroga zavjeta. Važno je primijetiti i da je jedan rod plemena Benjaminovaca bio rod Bela.

Kult božice majke je bio dobro primljen u Arkadiji i tamo je opstao duže nego u drugim dijelovima Grčke. Povezali su ga s obožavanjem Demetre, a zatim i Dijane ili Artemide. Poznata kao Ardvina, Artemida je postala božica zaštitnica Ardena, a upravo su iz Ardena

sikambrijski Franci stigli u današnju Francusku. Znamen Artemide bilaje medvjedica Kalista, čiji je sin, mali medvjed Arkas bio zaštitinik Arkadije. Kalista je, nakon što ju je Artemida prenijela na nebo, postala zvijezde Ursa Major, Veliki medvjed. Stoga, možda stalno pridijevanje naziva Ursus uz merovinšku krvnu lozu i nije puka podudarnost.

Uz mitologiju postoje i drugi naputci koji ukazuju na židovsku seobu u Arkadiju. U razdoblju antike pokrajinom koja je poznata pod nazivom Arkadija vladala je snažna vojnička država Sparta. Spartanci su znatno usvojili stariju arkadsku kulturu, pa odraz legendarnog Arkadanina Liceja možemo vidjeti u Likurgu, čovjeku koji je kodificirao spartanski zakon. Nakon što bi zakoračili u zrelo doba, spartanski su muškarci, kao i Merovinzi poslije, pridavali osobit, magijski značaj vlastitoj kosi - nosili su dugu kosu, kao i Merovinzi. Prema jednom izvoru, "dužina kose pokazivala je njihovu tjelesnu snagu i postala je svetim simbolom". Obje knjige o Makabejcima naglašavaju vezu Spartanaca i Židova. Druga knjiga o Makabejcima govori o nekim Židovima koji su otišli Lakedemoncima ne bi li u ime srodnštva našli zaštitu. A u Prvoj knjizi o Makabejcima izričito stoji "Našlo se u spisu o Spartancima i Židovima da su braća i da su od Abrahamova roda".

Mogli smo, prema tome, barem pretpostaviti mogućnost židovske seobe u Arkadiju, tako da, iako nismo dokazali "Prioratske spise", nismo ih mogli ni odbaciti. Semitski utjecaj na franačku kulturu, s druge strane, potkrepljuju čvrsti arheološki nalazi. Feničanski ili semitski trgovački putovi prolazili su cijelom južnom Francuskom, od Bordeauxa do Marseillesa i Narbonnea i sve do rijeke Rhone. U razdoblju od 700. do 600. godine pr. Kr. nastala su fenička naselja uzduž francuske obale, ali i u unutrašnjosti, na mjestima kao što su Carcassonne i Toulouse. Među predmetima koji su nađeni na tim mjestima bilo ih je mnogo semitskog podrijetla. To nas ne treba čuditi, jer su se u devetom stoljeću prije Krista fenički kraljevi Tira orodili s kraljevima Izraela i Judeje, tvoreći savez dinastija koji je morao uroditi bliskim dodirima njihovih naroda.

Pljačka Jeruzalema i razaranje Hrama potaknuli su masovni izgon Židova iz Svete Zemlje. Tako se, u Pompejima, gradu kojega je zatr-

pala erupcija vulkana Vezuv 79. godine poslije Krista, nalazila i židovska zajednica. U otprilike isto vrijeme židovske su izbjeglice našle utočište i u nekim mjestima u južnoj Francuskoj, Arlesu, Lunelu i Narbonneu. Ipak, priljev židovskog naroda u Europu, a osobito u Francusku, prethodio je padu Jeruzalema u prvom stoljeću i započeo je prije razdoblja kršćanstva. Između 106. i 48. godine pr. Kr. ustanovljena je židovska kolonija u Rimu, a brzo poslije toga, još je jedna kolonija osnovana daleko uz Rajnu, u Kolnu. Također, neke su rimske legije u svojem sastavu imale i grupe židovskih robova, a oni su pratili svoje gospodare po cijeloj Europi, da bi s vremenom, otkupili ili na neki drugi način stekli slobodu i osnovali svoja naselja.

Posljedica toga je mnogo semitskih imena naselja po cijeloj Francuskoj, a neka od njih su gotovo pravilno raspoređeno u srcu drevne merovinške zemlje. Nekoliko kilometara od Stenaya, na rubu šume Woevres, gdje je Dagobert bio ubijen, nalazi se selo pod nazivom Baalon. Između Stenaya i Orvala nalazi se grad Avioth, a planina Sion u pokrajini Lorraine - "la colline inspiree" - prvotno se zvala Mont Semita.

Ponovo nismo mogli dokazati tvrdnje "Prioratskih spisa", no nismo ih mogli ni odbaciti. Bilo je dovoljno dokaza da se te tvrdnje učine prihvatljivima, "Prioratski spisi" su mogli biti točni, podrijetlo Merovinga i raznih drugih plemenitaških obitelji moglo je sezati do semitskih izvora.

Ponovo smo se upitali je li to bilo sve, je li to bila ta strašna tajna koja je izazvala toliko strke i intriga, toliko podmetanja i misterija, proturječnosti i sukoba kroz niz stoljeća? Ako je to bila samo još jedna legenda o izgubljenom plemenu, pa čak i ako je bila istinita, je li to moglo biti razjašnjenje pobuda Sionskog priorata i prava merovinške dinastije? Jesu li to bili razlozi koji su naveli ljude poput Leonarda i Newtona da im se pridruže, objašnjava li to postupke kuća Guise i Lorraine, zatim nastojanja Družbe presvetog Sakramenta i nesagledive tajne slobodnoga zidarstva škotskog obreda? Očito nije baš tako. Jer zbog čega bi podrijetlo od Benjaminovog plemena bilo tako važna tajna? Pitanje se može i bolje postaviti: zbog čega bi podrijetlo od Benjaminovog plemena imalo ikakvu važnost u našem vremenu? Na koji to način danas objašnjava djelatnost i ciljeve Sionskog priorata?

Tijekom našeg istraživanja nailazili smo na izražene semitske ili židovske interese, ali također i na cijeli niz čimbenika izrazito kršćanske prirode. Savez Klovisa i Rimske crkve, autentično kršćanstvo Godfroija de Bouillona i osvajanje Jeruzalema, heretička, ali zbog toga ništa manje kršćanska misao katara i templara, nabožne ustanove kao Družba presvetog Sakramenta, slobodno zidarstvo kao "hermetično, aristokratsko i kršćansko", umiješanost tolikog broja pripadnika kršćanske crkve, od najviših glavara do malih seoskih župnika poput Boudeta i Sauniera.

Ako su Merovinzi doista bili židovskog podrijetla, to nam se činilo nebitno, jer nam se činilo da tajna koju istražujemo nije neraskidivo povezana sa starozavjetnim židovstvom, već s kršćanstvom. Mislili smo da je Benjaminovo pleme, na neki način, poslužilo kao lažni trag. Koliko god se to činilo važnim, bilo je tu još nešto mnogo važnije, a što tada još nismo uočili.

Sveti Gral

Gdje je bio naš previd? Ili, što smo to tražili na pogrešnomu mjestu? Je li cijelo vrijeme pred našim očima postojao neki dio koji nismo uspjeli primijetiti? Koliko smo mi mogli ustvrditi, nismo izostavili nijedno pitanje i nijedan podatak koji je proizlazio iz onoga što se smatra znanstveno prihvaćenim povijesnim činjenicama. Pitanje je bilo, postoji li nešto "izvan okvira" dokumentima potkrijepljene povijesti i činjenica kojih smo se trudili držati?

Postojao je jedan bajkoviti motiv koji se protezao našim istraživanjem i uporno pojavljivao uvijek iznova i potpuno dosljedno. Bio je to tajanstveni predmet poznat pod nazivom sveti Gral. Suvremenici katara vjerovali su da oni posjeduju sveti Gral, templare su stoljećima ljudi smatrali čuvarima svetoga Grala, a romanse o Gralu izvorno su nastale na dvoru grofa pokrajine Champagne, koji je bio blisko vezan s osnivanjem vitezova templara. Nakon što su templari raspušteni, neobične glave koje su navodno štovali, posjedovale su, kako kazuju službena izvješća Inkvizicije, neka svojstva koja su se obično povezivala uz Gral - podržavale su život, naprimjer, i zemlji darivale plodnost.

Tijekom našeg istraživanja nailazili smo na Gral na različitim mjestima. Od okultnog kruga Josephina Peladana i Claudea Debussyja krajem devetnaestoga stoljeća, pa do onih znatno starijih. Godfroi de Bouillon je, kako kazuju srednjovjekovna legende i predaje, potjecao od Lohengrina, Labuđeg viteza. Lohengrin je, pak, u romansama bio sin Parsifala, glavnog junaka prvotnih priča o Gralu. Guilleme de Gellone, vladar srednjovjekovne kneževine na jugu Francuske u vrijeme vladavine Karla Velikog, bio je junak poeme Wolframa von Eschenbacha, kojega se smatra najvažnijim kroničarom Grala. Što-

više, -Wolframova poema govori da je Guillem bio na neki način povezan s tajanstvenom "gralskom obitelji".

Upitali smo se, nije li pojava Grala tijekom našeg istraživanja bila tek slučajna podudarnost i je li postojala neka razvojna crta koja je te pojave povezivala, bez obzira što je taj Gral doista bio. Uslijedila su nova pitanja: je li Gral mogao biti nešto više od ploda mašte, je li on doista postojao, i je li postojalo nešto čega je sveti Gral bio tek simbol?

Sva ta pitanja bila su, najblaže rečeno, izazovna i uzbudljiva i prijetila su da nas odvedu daleko, na područje sumnjivih prosudbi. Usredotočili smo se na romanse o Gralu, a one su nam pružile cijeli niz zbudjućih, ali i vrlo važnih zagonetki.

Općenito je prihvaćeno da je sveti Gral na neki način vezan uz Isusa. Predaja kaže da je to bio kalež iz kojega su Isus i njegovi učeniци pili za vrijeme Posljednje večere. Druga predaja kaže da je to bila čaša u koju je Josip iz Arimateje skupljao Isusovu krv dok je ovaj bio razapet na križu. Treća pak tvrdi da je Gral bio i jedno i drugo. Ipak, ako je Gral bio tako tijesno povezan s Isusom, ako je zaista postojao, zašto ga nitko nije spominjao više od tisuću godina? Gdje se nalazio sve to vrijeme? Zašto se nije javio u starijoj književnosti, folkloru i predaji? Zbog čega je nešto toliko važno i blisko kršćanstvu bilo prikriveno toliko dugo?

Poticajno pitanje je i zašto se Gral pojavio upravo na samom vrhuncu križarskih pohoda? Je li to bila slučajnost što je taj zagonetni predmet, koji prividno nije postojao cijelo tisućljeće, stekao takav status upravo u vrijeme kada je franačko kraljevstvo Jeruzalema bilo u procvatu, kada su templari bili najmoćniji i kada je katarska hereza u svom zamahu istinski zaprijetila Rimu? Je li stjecaj tih okolnosti bio slučajan, ili je postojala neka uzajamna povezanost tih zbivanja?

Pomalo uplašeni ovakvim pitanjima, počeli smo se baviti romanama o Gralu. Ponadali smo se da će nam pažljivo proučavanje tih "izmišljenih" priča pomoći da utvrdimo radi li se o slučajnostima ili je često pojavljivanje Grala tijekom našeg istraživanja dio nekog značajnog sustava.

Legenda o svetom Gralu

Mnogi znanstvenici dvadesetog stoljeća slažu se da romanse o Gralu počivaju prije svega na poganskim temeljima, na obredu vezanom uz smjenu godišnjih doba, smrću jedne i ponovnim rađanjem druge godine. Moguće je da je na samom početku u taj obred bio uključen i kult rasta, blisko vezan, a vjerojatno neposredno nastao iz kultova Tamuza, Atisa, Adonisa i Ozirisa, koje su veličali na Srednjem istoku. U mitologijama Irske i Walesa često se spominju smrt, ponovno rađanje i obnavljanje povezani uz mijene na zemlji, jalovost i plodnost. To je i središnja tema staroengleske poeme neznanog pjesnika iz četrnaestog stoljeća, pod nazivom *Sir Gawain i Zeleni vitez*. U skupu legendi Walesa, koje su nastale otprilike kada i romanse o Gralu, pod nazivom *Mabinogion*, na temeljima nešto starijih zapisa, pojavljuje se tajanstveni "kotao ponovnog rađanja", iz kojega mrtvi ratnici, nakon što su navečer ubačeni, ujutro ponovo uskrsnu. Taj se kotao vezuje s gorostasnim junakom Branom, a on je posjedovao i jednu posudu i "kakvu je hranu poželio, tamo bi se ona odmah našla". Znamo da su takvo svojstvo pripisivali i Gralu. Kada je Bran umro, njegova je glava bila odrubljena i navodno postavljena kao neka vrsta talismana u Londonu. Kaže se da je imala mnoge magijske moći, ne samo daje pridonosila plodnost zemlje, već je, na neki nepoznati način, odbijala i osvajače.

Neki od ovih motiva našli su se poslije u romansama o Gralu, a nema sumnje da je Bran svojim kotlom i posudom pridonio kasnijoj predodžbi Grala. Branova glava, pak, ne samo da ima zajednička svojstva s Galom, već i s glavama koje su, navodno, štovali templari.

Poganske temelje romansi o Gralu proučavali su mnogi znanstvenici, od sir Jamesa Frazera u njegovoj knjizi *Zlatna grana*, pa sve do danas. Sredinom i krajem dvanaestog stoljeća poganski temelji romansi o Gralu doživjeli su čudnovat i važan preobražaj. Istraživačima je nejasno zašto, no Gal je postao sasvim i isključivo povezan s kršćanstvom i to kršćanstvom koje je bilo udaljeno od službenog pravovjerja. Gal je postao neraskidivo vezan s Isusom, a čini se da je razlog tome bio izvan stapanja jednostavne poganske i kršćanske predaje.

Kao relikvija, koja je mistično vezana s Isusom, Gal je bio poticaj mnogim romansama i dugim epskim pjesmama, koje i danas raspi-

ruju maštu čitatelja. Usprkos službenom neodobravanju, te su romanse imale uspjeha stotinu godina i na taj način postale predmetom obožavanja same po sebi, a njihov je životni vijek, što je zanimljivo, tekao usporedno s vijekom reda Hrama, nakon njegova odvajanja od Sionskog priorata godine 1188. S padom Svete Zemlje 1291. godine i raspuštanjem templara između 1307. i 1314. godine, romanse o Gralu su također nestale s povijesne pozornice, i to je trajalo sljedećih dvjesto godina. Godine 1470. taj je motiv iskoristio sir Thomas Malory u svom čuvenom djelu *La Morte d'Arthur* i od tada je on kontinuirano prisutan u kulturi Zapada. Nije se pojavljivao isključivo u književnosti i umjetnosti, jer znamo da postoji cijeli niz pisanih dokaza kako su neki članovi nacional-socijalističke hijerarhije u Njemačkoj vjerovali u fizičko postojanje Grala, pa su tijekom Drugog svjetskog rata organizirali iskopavanja na jugu Francuske, upravo u cilju potrage za Gralom.

U vrijeme Thomasa Maloryja tajanstveni je predmet znan kao Gral već stekao prepoznatljiv identitet. Govorilo se da je to bio kalež s Tajne večere u koji je Josip iz Arimateje poslije prikupio Isusovu krv. Navodno je upravo Josip iz Arimateje Gral donio u Englesku, točnije u Glastonbury. Neki drugi izvori kažu da ga je u Francusku donijela Magdalena. Legende iz četvrtog stoljeća opisivale su Magdalenin bijeg iz Svete Zemlje negdje u okolicu Marseillesa, gdje se, možemo usput pripomenuti, još uvijek štiju njezini navodni ostaci. Srednjovjekovne legende kažu da je ona ponijela Gral sa sobom u Marseilles. U petnaestom stoljeću ta je predaja stekla veliku važnost za osobe poput Renea d'Anjoua, koji je prikupljao "gralske pehare".

Ipak, ranije legende kazuju da je Magdalena u Francusku donijela Gral, a ne neki pehar, što drugim riječima znači da je Gral povezan s peharom tek poslije. Malory je tu jednostavnu vezu ovjekovječio i ona je kao takva zauvijek prihvaćena, iako se Malory vrlo slobodno služio svojim izvorima. Ti izvori kazivali su da je Gral ipak nešto više od jednog kaleža, a ta mistična strana Grala daleko je važnija od one viteške, koju slavi Malory.

Mnogi znanstvenici misle da je prva prava romana o Gralu nastala krajem dvanaestog stoljeća, oko 1188. godine., presudne godine kada se zbio pad Jeruzalema i navodni raskid templarskog reda i Sionskog priorata. Ta romana nosi naziv *Le Roman de Perceval ou Le*

Conte du Graal (Roman o Parsifalu ili Priča o Gralu). Napisao ju je Chretien de Troyes, koji je u nekom neznanom svojstvu boravio na dvoru grofa Champagne.

Malo toga je poznato o životu Chretiena, no s dvorom Champagne bio je povezan i prije nego što je napisao romansu o Gralu, što se vidi iz više djela koja je posvetio Mariji, grofici Champagne. Nizom dvorskih romansi, među kojima je i jedna koja govori o Lancelotu i u kojoj se Gral ne spominje, Chretien je osamdesetih godina dvanaestog stoljeća postao vrlo priznat autor. Moglo se očekivati da će na sličan način nastaviti i poslije, no prije kraja života posvetio se novoj, do tada neistraženoj temi. Tako se sveti Gral, kakvim ga danas poznajemo, službeno po prvi put pojavio u kulturi i svijesti Zapada.

Chretien nije romansu o Gralu posvetio Mariji Champagne, nego Filipu d'Alsaceu, grofu Flandrije. Na početku svog djela Chretien navodi da ga je napisao na Filipov zahtjev, kao i da je upravo od njega prvi put čuo tu priču. Samo djelo postavilo je osnovni kostur i postalo uzorom kasnijim pripovijestima o Gralu. Glavni junak zove se Parsifal, a opisan je kao "sin gospoje udovice". To je vrlo zanimljivo, jer su te riječi upotrebljavali dualisti i gnostički heretici za vlastite proroke, ali i za samoga Isusa. Poslije je to postala cijenjena oznaka u slobodnom zidarstvu.

Ostavivši majku udovicu, Parsifal nastoji postati vitezom. Putem nailazi na nekog zagonetnog ribara, čuvenog "Kralja ribara", koji mu u svom zamku nudi zaštitu i odmor. Te večeri pojavljuje se Gral, no na tom mjestu, kao ni kasnije u djelu, Gral ni na koji način nije povezan s Isusom. O samom Gralu čitatelj saznaje vrlo malo. Ne kaže se što je to, no zlatno je i ukrašeno draguljima i donosi ga jedna mlada gospojica. Parsifal ne zna da od njega očekuju da postavi pitanje o tajanstvenom predmetu, očekuje se da upita "koga se njime služi". Pitanje je, po svemu sudeći, dvosmisleno, jer ako je Gral neka vrsta posude ili zdjele, smisao može biti "tko treba iz njega jesti?". Pitanje se može i drukčije shvatiti, "Koga čovjek zaista služi (kao vitez) dok služi sami Gral?". Bez obzira na važnost tog pitanja, Parsifal ga nije postavio, a sljedeće jutro, kada se probudio, zamak je bio pust. Taj propust će, kako je poslije i sam saznao, izazvati pošast u zemlji. Uskoro Parsifal doznaje da i sam pripada "gralskoj obitelji" i da je tajanstveni Kralj ribar, kojemu je Gral bio potpora, zapravo bio njegov

vlastiti stric. U tom trenutku Parsifal izgovara neobično priznanje: od nesretnog doživljaja s Gralom, prestao je voljeti i vjerovati u Boga.

Chretienova poema još je zagonetnija time što je nedovršena. On je umro oko 1188. godine, vjerojatno prije nego što je svoje djelo dovršio, a ako i jest, nije nađen nijedan takav primjerak. Ukoliko je cjelovito djelo postojalo, lako je moguće da je uništeno požarom u mjestu Troyes 1188. godine. Ovo nismo ni pokušali istraživati, no neki znanstvenici misle da je taj požar, koji se poklopio s pjesnikovom smrću, prilično sumnjiv.

Chretienova obrada same priče nije toliko zanimljiva koliko sama činjenica da je on prvi upotrijebio motiv Grala. Tijekom prve polovice narednog stoljeća, taj se motiv s dvora u Troyesu proširio po cijeloj zapadnoj Europi poput šumskog požara. Današnji stručnjaci koji se bave tim pitanjem slažu se u ocjeni da kasnije romanse o Gralu nisu u potpunosti izvedene iz Chretienova djela, već se oslanjaju na još jedan ili više izvora koji su prethodili Chretienu. Tim obradama priča o Gralu sve je tješnje vezana za kralja Arthura, koji je kod Chretienova samo sporedni karakter i, također, vezala se uz Isusa.

Od niza romansi o Gralu, koje su nastale poslije Chretienova, tri su nam se učinile osobito zanimljivima i važnima. Robert de Boron napisao je *Roman de l'Estoire dou Saint Graal* između 1190. i 1199. godine. Njemu se vrlo često pripisuje da je Gral pretvorio u kršćanski simbol, dok je on sam tvrdio da se služio jednim ranijim izvorom, a taj nije bio Chretienov. Govoreći o svojoj pjesmi, a osobito o kršćanskoj prirodi Grala, Robert je spominjao "veliku knjigu", čije tajne je sam otkrio.

Stoga nije jasno je li Robert učinio Gral kršćanskim, ili je to netko drugi napravio prije njega. Danas stručnjaci vjeruju u ovu drugu mogućnost, iako nema sumnje da je Robert prvi put ispričao povijest Grala. On objašnjava da je Gral bio pehar s Posljednje večere. Nakon toga je dospio u ruke Josipa iz Arimateje, koji je u njemu sačuvao Isusovu krv, nakon što su ga skinuli s križa. Upravo ta sveta Spasiteljeva krv dala je Gralu magijska svojstva. Nakon Raspeća, kako nam kazuje Robert, Josipova obitelj je postala čuvarom Grala. Robert de Boron je držao da se romanse o Gralu bave pustolovinama i sudbinom te obitelji, pa je tako tvrdio, naprimjer, da je Galahad bio sin Josipa iz Arimateje. Sam Gral prešao je u ruke Josipovog zeta, Bron-

sa, koji ga je odnio u Englesku i postao Kralj ribar. Kao i u Chretienovoj pjesmi, Parsifal je ovdje sin "gospoje udovice", ali je također i unuk Kralja ribara.

Robertova obrada priče o Gralu se na taj način bitno razlikuje od Chretienove. I u jednoj i u drugoj obradi Parsifal je "sin gospoje udovice", ali u Robertovoj je on unuk, a ne nećak Kralja ribara, pa je tako u izravnijoj vezi s Gralskom obitelji. Chretien svojom neodređenom kronologijom smješta priču u Arthurovo doba, dok je Robert puno određeniji i smješta priču ne u Arthurovo, već u vrijeme Josipa iz Arimateje.

Još jedna romansa o Gralu ima puno zajedničkoga s Robertovom. Oslanjala se, čini se, na iste izvore, no upotreba tih izvora je razhčitija i puno zanimljivija. Ta romansa poznata je pod nazivom *Perlesvaus*, a nastala je otprilike u isto vrijeme kada i Robertova pjesma, između 1190. i 1212. godine. Njezin autor, usprkos običajima svoga vremena, odlučio je ostati nepoznat. Takav postupak jest neobičan, jer su pjesnici stjecali uzvišeni status, ali postoji mogućnost da je autor već pripadao nekom vojničkom ili crkvenom redu, pa bi pisanje ovakvih romansi bilo neprilično i neumjesno. Težina podataka koji se nalaze u *Perlesvausu* ukazuje da je upravo tako i moglo biti, a moderni stručnjaci dopuštaju mogućnost da je *Perlesvaus* napisao upravo neki templar. Takvu pretpostavku potkrjepljuje nekoliko dokaza. Poznato je da su teutonski vitezovi ohrabivali nepoznate pjesnike iz svojih redova, pa su možda takav presedan napravili i templari. Autor *Perlesvausa* u pjesmi pokazuje izvanredno poznavanje okolnosti bitke, oklope, opremu, strategiju i taktiku, oružje, kao i učinak oružja na ljudsko tijelo. Slikoviti opis rana, naprimjer, svjedoči o doživljenom iskustvu s bojnog polja, koje je lišeno romantike i različito od opisa iz drugih romansi o Gralu.

Ako autor *Perlesvausa* i nije templar, on je pružio dovoljno osnova za povezivanje templara s Gralom. Red se ne spominje imenom, no čini se da je u pjesmi nesumnjivo prisutan. Parsifal tijekom svojih lutanja nailazi na zamak, u kojemu se ne nalazi Gral, ali u njemu boravi skupina "posvećenika", koji očito znaju za Gral. Parsifala primaju dvojica majstora, koji pljesnu rukama i na to im se pridružiše još trideset i tri osobe. "Bili su odjeveni u bijele haljine. Nijedan nije bio bez crvenog križa na grudima, a svi su izgledali kao da su istih

godina". Jedan od tih tajanstvenih majstora izjavi da je svojim očima vidio Gral, a to je iskustvo dopušteno samo odabranima, i izjavljuje također da mu je poznato Parsifalovo podrijetlo.

Perlesvaus pridaje veliku važnost podrijetlu, kao i pjesme Chretienia i Roberta. Na nekim mjestima Parsifalovo podrijetlo opisano je kao "vrlo sveto" i izričito se spominje da je Parsifal "rodom bio od Josipa iz Arimateje", kao i da je "taj Josip bio stric Parsifalove majke i sedam godina Pilatov vojnik".

Ipak, radnja *Perlesvausa* ne odvija se u Josipovo vrijeme, već je kao i u Chretienovoj obradi smještena u Arthurovo doba. Kronološka zbrka nastaje činjenicom da je Sveta Zemlja već u rukama "nevjernika" (iako se to dogodilo tek dva stoljeća poslije Arthura) i činjenicom da Svetu Zemlju, po svemu, treba izjednačiti s Kamelotom.

Perlesvaus posjeduje mnogo više magijskih elemenata od pjesama Chretienia i Roberta. Uz to što dobro poznaje bojišta, nepoznati autor pokazuje za svoje doba izvanredno poznavanje vraćanja i prizivanja duhova. Neke rečenice upućuju i na alkemiju, kada se, na primjer, spominju dvojica ljudi "načinjeni od bakra vještinom nekromancije".

Neke magijske i alkemijske napomene podsjećaju na tajanstvenost templara, pa tako jedan od "majstora" družine odjevene u bijelo kaže Parsifalu: "Postoje glave optočene srebrom i glave optočene olovom, kao i tijela kojima su te glave pripadale; kažem ti da moraćemo dopremiti glave Kralja i Kraljice."

Perlesvaus obiluje magijskim, ali također i heretičkim i poganskim elementima. Parsifal je ponovo označen kao "sin gospoje udovice", no ima i pripomena o prihvaćenom obredu žrtvovanja kralja, koji su krajnje neprimjereni jednoj kršćanskoj pjesmi. Spominje se i pečenje i proždiranje djece, za što su templare često optuživali, a na jednome mjestu nalazimo opis jedinstvenog obreda koji priziva sjećanje na suđenje templarima. U podnožju crvenog križa postavljenog u šumi, prekrasnu bijelu zvijer neodređene vrste psi trgaju na komade. Dok Parsifal promatra taj prizor, pojavljuju se jedan vitez i jedna gospojica sa zlatnim sudovima u koje prikupe komade rastrganog tijela. Poljube križ i nestanu među drvećem. Nakon toga Parsifal klekne pred križ i također ga poljubi:

i od križa i od tog mjesta omami ga miris toliko sladak da se ni sa čime taj slad nije mogao mjeriti. Pogleda i vidi kako iz sume pješače dva svećenika. Prvi mu povika: "Gospodine viteže, uzmakni od križa, jer ovdje nemaš nikakva prava pristupa". Parsifal odstupi, a svećenik klečeći stane obožavati križ, klanjati se i ljubiti ga više od dvadeset puta, pokazujući najveću radost na svijetu. Drugi svećenik dođe za prvim, silom ga odgurne i šibom počne udarati svuda po križu plačući gorko poslije svakog udarca.

Parsifal ga je gledao u veliku čudu i reče mu: "Gospodine, izgleda da ti nisi nikakav svećenik! Zbog čega izvodiš ovakve sramotne radnje?" "Gospodine", reče svećenik, "ne moraš brinuti, jer što god mi činili, ti za to ne trebaš znati". Da to nije bio svećenik, Parsifal bi se ljuto razgnjevio, ali ovako nije imao želju da mu učini nešto nažao.

Ovakav način zloporabe križa podsjeća nas na odjeke optužbi protiv templara, ali i ne samo njih. Podsjeća na dualističku ili gnostičku misao - misao katara, za koje znamo da su također odbacili križ.

U *Perlesvausu* se dualistička ili gnostička misao prepliće na neki način i oko samoga Grala. Chretien je Gral prikazao kao nešto neodređeno, napravljeno od zlata i ukrašeno draguljima. Robert de Boron poistovjetio ga je s peharom iz kojega se pilo na Posljednjoj večeri i u kojega se poslije prikupila Isusova krv. U *Perlesvausu*, međutim Gral je stekao dimenziju čuda od silne važnosti. Na jednome mjestu sir Gawain upozorava neki svećenik da "ne valja otkrivati tajne Spasitelja, a oni kojima su povjerene, moraju ih čuvati dobro skrivene". Gral je, dakle, nosio tajnu koja je na neki način povezana s Isusom, a priroda te tajne povjerena je izabranom družbi.

Kada Gawain napokon ugleda Gral, "učini mu se da u Gralu vidi lik nekog djeteta... pogleda nagore i učini mu se da je Gral od krvi i mesa, a poviše njega vidje, okrunjenog Kralja, pribijenog na križ". Nešto kasnije Gral se pojavio pri služenju mise, na pet različitih načina, koje nitko ne bi smio reći, jer svetu tajnost sakramenta nitko ne bi smio izreći javno, osim onoga kojemu je Bog podario. Kralj Arthur zamijetio je sve te promjene da bi se na kraju Gral pretvorio u kalež.

Gral se, ukratko, u *Perlesvausu* sastoji od izmjeničnih slika ili vizija. Prva od njih je okrunjeni kralj na križu, druga je dijete, a treća je čovjek koji na glavi ima krunu od trnja koji krvari s čela, iz stopala, dlanova i s boka.

Sve to nam govori daje Gral u *Perlesvausu* istodobno označavao nekoliko stvari ili je Gral bio podložan tumačenju na više različitih načina. Na svjetovnoj razini Gral je bio posuda, kalež ili pehar. Na metaforičkoj razini predstavljao je lozu ili pojedine ljude koji su joj pripadali. Čini se sasvim jasno da je Gral predstavljao i neku vrstu iskustva, možda gnostičko prosvjetljenje nalik onome koje su štovali katari i druge dualističke sljedbe toga vremena.

Priča o Wolframu von Eschenbachu

Najpoznatija i umjetnički najvažnija od svih romansi o Gralu je Parsifal. Napisana je otprilike između 1195. i 1216. godine, a njezin autor je Wolfram von Eschenbach, vitez podrijetlom iz Bavarske. Isprva smo mislili da ga ta činjenica udaljava od teme, kao i da je njegova priča manje pouzdana od drugih. Ipak, ubrzo smo shvatili da je upravo Wolfram bio jedan od rijetkih autora koji je imao puno pravo govoriti o Gralu.

Na samom početku *Parsifala* Wolfram tvrdi da je Chretienova obrada priče o Gralu pogrešna, a da je njegova vlastita točna, samo zato, jer se temelji na podacima iz do tada nepoznatog izvora. Te je podatke, kako poslije objašnjava, dobio od nekog Kyota iz Provance, a ovaj ih je navodno saznao od nekog Flegetanisa. Ovdje vrijedi navesti Wolframove riječi u cijelosti.

Tko me prije pitao o Gralu i zamjerio mi što mu nisam odgovorio, bio je posve u krivu. Kyot me zamolio da to ne otkrijem, jer mu je Pustolovina zapovjedila da na to i ne pomisli, sve dok ona sama, Pustolovina, ne potakne to kazivanje, nakon čega čovjek o tome mora govoriti, što se po sebi razumije.

Kyot, dobro znani majstor, u Toledu je naišao na prvi izvor ove pustolovine koji je bio odbačen i napisan bezbožničkim pismenima. Prvo je morao svladati abecedu, no bez znanja crne magije...

Neki bezbožnik, Flegetanis, pročitao se po svojoj učenosti. Taj znalac prirode podrijetlom je bio od Salomona i rođen u obitelji koja je dugo vremena bila Židovska, sve dok krštenje nije postalo našim štitom od paklenoga ognja. On je zapisao pustolovinu Grala. Po očevoj strani, Flegetanis je bio poganin koji se klanja teletu...

Bezbožnik Flegetanis je bio u stanju reći kako sve zvijezde zalaze i kako se iznova rađaju... Za kružnu stazu zvijezda vezani su čovjekovi poslovi i njegova sudbina. Bezbožnik Flegetanis svojim je očima u zvijezdama vidio stvari o kojima nije želio govoriti, skrivene misterije, a rekao je i da postoji jedna stvar koja se naziva Gral, a čiji je naziv jasno iščitao u zvijezdama. Jedna družba anđela ostavila ga je na zemlji.

Od toga vremena kršteni ljudi dobili su zadatak da ga čuvaju i to s vrlim poslušom, pa su u službu Grala pozivani uvijek plemeniti ljudi. Tako je Flegetanis pisao o tim stvarima.

Kyot, mudri majstor, dao si je u zadatak naći trag ove pripovijesti u latinskim knjigama kako bi pronašao je li ikada igdje postojao narod koji se posvetio čistoći i bio dostojan brige o Gralu. Iščitao je ljetopise raznih zemalja, u Britaniji, Francuskoj, Irskoj, a u mjestu Anjou uspio je pronaći tu pripovijest. Tamo je pročitao istinitu povijest o Mazadanu, kao i zapis o cijeloj njegovoj obitelji.

Niz pojedinosti iz ovog odlomka zahtijeva objašnjenje, no mi ćemo izdvojiti samo četiri. Prvo, priča o Gralu uključuje obitelj osobe koja se zove Mazadan. Drugo, kuća Anjou na neki je način od najveće važnosti. Treće, čini se da je prvotna priča o Gralu stigla u Zapadnu Europu preko Pireneja, iz muslimanske Španjolske, što je prihvatljivo ako znamo da je Toledo bio središte židovskih i muslimanskih ezoterijskih učenja. Četvrto, i najuočljivije u cijelom odlomku, jest da Wolfram objašnjava nastanak priče ukazujući na njezino židovsko podrijetlo. Ako je Gral kršćanski misterij koji ulijeva toliko strahopoštovanja, zašto su njegovu tajnu prenosili židovski posvećenici? I zašto bi židovski pisci imali pristup izričito kršćanskom gradivu, čijeg postojanja nisu bili svjesni ni ljudi iz kršćanskoga svijeta?

Znanstvenici su izgubili puno vremena i snage pokušavajući utvrditi jesu li Kyot i Flegetanis bili stvarna ili izmišljena lica. Kyotov

identitet, kako smo saznali baveći se templarima, nije teško ustanoviti. Čini se da je Kyot iz Provanse bio, gotovo sigurno, Guiot de Provins, trubadur, monah i zastupnik templara, koji je živio u Provansi, a pisao je ljubavne pjesme, napade na crkvu, himne u čast templarskom redu i šaljive stihove. Guiot je posjetio Mayence, u Njemačkoj, 1184. godine prigodom viteške svetkovine o Duhovima, kada je sveti rimski car Fridrih Barbarosa svoje sinove uzdigao u vitezove. Ceremoniji su, kako je priličilo, prisustvovali pjesnici i trubaduri iz svih krajeva kršćanskoga svijeta. Wolfram je tamo gotovo sigurno morao biti prisutan kao vitez Svetoga Rimskog carstva, pa se može pretpostaviti da su se on i Guiot tamo sreli. Obrazovani ljudi u to vrijeme nisu bili česta pojava, pa su jedni druge neizbježno tražili i međusobno se upoznavali. Guiot je u Wolframu lako mogao naći sebi blisku osobu i možda mu je povjerio neke podatke, tek simboličkog karaktera. Ako je Guiot dopustio da Kyota prihvatimo kao istinito lice, postoji vjerojatnost da je to također bio i Flegetanis. Ako to ipak nije bio, onda su i Guiot i Wolfram morali imati jak razlog da ga izmisle. Isto vrijedi i za okružje u koje su ga smjestili, kao i za rodoslovlje za koje tvrde da je njegovo.

Kao dodatak priči o Gralu Wolfram se od Guiota mogao zaraziti neutaživim zanimanjem za templare. Poznato je da Wolfram bio opsjednut takvim zanimanjem. Obojica su išli na hodočašće u Svetu Zemlju i tamo je Wolfram svojim očima mogao promatrati templare na djelu. U *Parsifalu* on ističe da su čuvari Grala i gralske obitelji upravo templari. To, dakako, može biti rezultat netočne kronologije i pjesničke slobode, kakav se lako prepoznaje i u nekim drugim romansama o Gralu. Wolfram je, međutim, bio mnogo pažljiviji oko tih stvari od ostalih pisaca svoga vremena. U *Perlesvausu* se također otvoreno ukazuje na templare, pa je pitanje mogu li i Wolfram i autor *Perlesvausa* biti krivi za isti anakronizam. To je, dakako, moguće, kao što je i moguće da se upadljivim ukazivanjem na templare možda pokušalo ukazati na nešto drugo. Ako su templari bili čuvari Grala, iz toga slijedi samo jedno, da Gral nije postojao samo u vrijeme Arthura, već i tijekom križarskih pohoda, kada su nastale romanse o kojima govorimo. Uvodeći u priču templare, i Wolfram i autor *Perlesvausa* su možda željeli ukazati da Gral ne pripada samo prošlosti, već i za njih ima suvremenu važnost.

Pozadina Wolframove romanse na nejasan je način važna koliko i sam sadržaj, a čini se da su uloga templara i identiteti Kyota i Flegetanisa tu presudni. Lako je moguće da su upravo to ključni čimbenici za razumijevanje cijeloga misterija koji okružuje Gral. Ipak, nažalost, tekst *Parsifala* ne pridonosi odgovorima, već postavlja cijeli niz novih pitanja.

Wolfram tvrdi da je njegova obrada priče o Gralu, za razliku od Chretienove, točna. On tvrdi, također, i da je Chretien napisao sasvim izmišljeno štivo, dok je njegovo djelo neka vrsta "posvećenog spisa". Drugim riječima, kako to iskazuje nedvosmisleno i sam Wolfram, u misteriju o Gralu postoji nešto više od onoga što se samim pogledom nudi. On brojnim opaskama kroz tekst jasno daje do znanja da Gral nije samo predmet prožet tajnovitošću i maštom, već da se njime nastoji i prikriti nešto od velike važnosti. On svaki put iznova ukazuje čitatelju da čita između redaka, a na nekim mjestima ubacuje i vrlo poticajne upute, no neprekidno ponavlja da je nužno čuvati tajnu, "jer nijedan čovjek nikada ne može steći Gral, osim ako nije na Nebu znan i ako ne bude Gralu pozvan svojim imenom". Na drugom mjestu nalazimo, "Gral je nepoznat svima onima koji nisu imenom pozvani ... u družbu Grala."

Pri opisivanju točnog izgleda Grala Wolfram je podjednako uvjerljiv i neodređen. Kada ga prvi put srećemo, za vrijeme Parsifalova boravka u zamku Kralja ribara, ničim se na ukazuje koja je priroda njegova izgleda. Ipak, čini se da ima sličnosti s kratkim opisom iz Chretienove obrade:

Ona (Kraljica obitelji Grala) je bila odjevena u arapsku svilenu haljinu. Preko tamno zelenog ahmardija nosila je Rajsko savršenstvo, s korijenom i granom. Ta stvar nazivala se Gral, a nadilazila je svako zemaljsko savršenstvo. Repanse de Schoye bilo je ime one kojoj je Gral dopustio da ga nosi. U prirodi je Grala, da ona koja nad njim bdije, mora sačuvati svoju čistoću i odreći se svakog poroka.

Između ostalog, na ovome mjestu se Gral predstavlja kao neka vrsta roga izobilja:

Stotinu plemića po zapovjedi, s poštovanjem, uzme bijelim ubrusima kruh koji je bio pred Gralom, odstupi u gomili i razdvajajući se, razdijeli kruh po svim stolovima. Meni su kazali, aja kazujem i vama, na vašu riječ, a ne moju, jer ako ja lažem, onda smo lašci svi koliko nas ima, da se sve za čime bi čovjek posegnuo nalazilo spremno pred Gralom, hrana topla i hrana hladna, jela svježā ili odstajala, meso domaće ili od divljači. "Nikada nije bilo tako nečega", mnogi bi rekli. No u krivu bi bili svojim gnjevnim prigovorom, jer Gral je bio plod blaženstva, obilje naslade svijeta tolike da su njegovi dosezi bili nalik onome sto se kazuje o Kraljevstvu Nebeskom.

Sve ovo je vrlo svjetovno i gotovo nisko, pa izgleda kao daje Gral bio vrlo bezazlen predmet, no kasnijim tumačenjem Parsifalova strica pustinjaka, Gral postaje bez sumnje puno moćniji. Nakon dužeg izlaganja, u kojem su sadržane i razgovijetne gnostičke misli, pustinjač opisuje Gral:

Ja dobro znam da mnogi hrabri vitezovi borave s Gralom u Munsalvaesheu. Kada izjašu van, a to čine često, to čine u potrazi za pustolovinom. To čine radi svojih grijeha, ti templari, bez obzira hoće li biti nagrađeni porazom ili pobjedom. Tamo živi domaćin pun vrlina, a ja ću ti kazati što im pomaže da opstanu. Oni žive od nekog kamena najčistije vrste. Ako ga ne poznaješ, njegov naziv ću ovdje izreći zbog tebe. Zovu ga lapsit exillis. Zbog moći toga kamena, feniks izgori u pepeo, ali mu pepeo opet podari život. Tako se feniks rastapa i mijenja svoje perje, koje je opet blistavo i sjajno i zanosno koliko je bilo i prije. Ne postoji biće koje je toliko bilo bolesno, a da je nakon pogleda na taj kamen umrlo u sljedeći tjedan. Izgledom se neće izmijeniti, to biće svojom će pojavom ostati jednako, bila to žena ili muškarac, kao na dan kad ugleda kamen, kao na početku najboljih godina svog života. Ako gleda kamen u dvije stotine ljeta, neće se nikada izmijeniti, osim što će mu kosa posijedjeti. Moć koju taj kamen daje čini da čovjeku meso i kosti odmah postanu iznova mladi. Taj kamen se naziva Gral.

Wolfram kaže, dakle, da je Gral neka vrsta kamena. Takav opis nas, međutim, ne zadovoljava, već upravo potiče na dalje zanimanje. Mnogi poznavatelji su ponudili različita tumačenja izraza *lapsit exillis*, i gotovo ih sve možemo prihvatiti. *Lapsit exillis* moglo je biti izvedeno iz *lapis ex caelis* - "kamen s neba"; Moglo je to biti izvedeno i iz *lapsit ex caelus* - "palo s neba"; ili *lapis lapsus ex caelus* - "kamen pao s neba"; ili konačno, *lapis elixir* - čuveni Kamen mudrosti kojega znamo iz alkemije. Ovo odabrano poglavlje, kao i cijela Wolframova romansa, obiluju alkemijskim simbolima. Feniks je, naprimjer, poznati alkemijski simbol uskrsnuća ili ponovnog rođenja, a u srednjovjekovnoj ikonografiji to je znamen Isusova umiranja i uskrsnuća.

Ako feniks predstavlja Isusa, Wolfram ga povezuje s kamenom, u čemu nije usamljen. Petrom (Pierre na francuskom jeziku znači kamen), kamenom ili stijenom, Isus temelji svoju Crkvu. Već smo prije otkrili da Isus u Novom zavjetu "kamen koji odbaciše graditelji (i koji) postade ugaonim kamenom" izričito izjednačava sa samim sobom, a to je bio temeljni kamen Hrama, "Sionska stijena". A zbog toga što je utemeljena na toj stijeni, navodno, kraljevska tradicija, podrijetlom od Godfroija de Bouillona, izjednačila se s drugim vladajućim dinastijama Europe.

U poglavlju koje se neposredno nastavlja na ono prije navedeno Wolfram povezuje Gral s razapinjanjem, a preko simbola goluba povezuje Gral s Magdalenom.

Ovog istog dana stigla je (Gralu) poruka u kojoj leži njegova najveća moć. Danas je Veliki Petak i iščekuje se golub koji dolijeće s Neba. On donosi malen bijeli kolač i ostavlja ga na tom kamenu. Nakon toga, u sjaju svoje bjeline, golub se ponovo uznosi na Nebo. On uvijek na Veliki Petak donosi kamenu ono što sam ti upravo kazao, a od toga kamen izvede svakojake dobre mirise pila i jestvina što postoje na zemlji, nalik Rajskom savršenstvu. Mislim na stvari koje zemlja stvara. I još, kamen prinosi svakojaku divljač što živi pod nebeskim svodom, bilo da leti, trči ili pliva. Na taj način Gral pomaže viteškoj družbi da opstane.

Uz ostala izvanredna svojstva, Gral u Wolframovoj romansi gotovo posjeduje neku vrst čulnosti. On posjeduje sposobnost da poziva ljude u svoju službu, da ih poziva na aktivno sudjelovanje.

Čujte sada kako Gral priziva ljude. Na kamenu, oko ruba, pojave se pismena što kazuju ime i podrijetlo djeve ili mladića, koji su pozvani na taj sveti put. Nitko ne mora zapis izbrisati, jer kada onaj koji treba, pročita svoje ime, zapis za njegova pogleda izbli- jedi. Svi oni koji su sada već stasali u zrelost ovamo su stigli kao' djeca. Blagoslovljena je majka koja rodi dijete kojemu je predodređeno da ovdje služi. I siromašni i bogati raduju se jednako kad je njihovo dijete pozvano priključiti se družbi. Oni ovamo dolaze iz mnogih zemalja. Od grješnog stida uživaju veću zaštitu od drugih i primaju dobru nagradu na Nebu. Kada ovdje za njih život stane, tamo stječu savršenstvo?

Ako su templari bili čuvari Grala, čini se da su sami stražari pripadali određenoj obitelji. Ta je obitelj bila vrlo razgranata, a neki pripadnici te obitelji, čiji identitet nije bio poznat čak ni njima samima, bili su rasuti širom svijeta. Drugi članovi te obitelji nastanjivali su zamak Munsalvaesche - sasvim očito u vezi s legendarnim katarskim zamkom Montsalvat, kojega je više autora prepoznalo kao Montsegur. Unutar Munsalvaeschea bilo je mnoštvo neobičnih figura. Tamo se nalazio stvarni čuvar i nositelj Grala, "Reponse de Choix" ili "Odabrani odgovor". Tu je bio i Anfortas, Kralj ribar i gospodar gralskog zamka koji, zbog toga što je bio ranjen u genitalije, nije mogao imati potomstvo, kao ni umrijeti. Kao i u Chretienovoj romansi, Wolfram navodi da je Anfortas Parsifalov stric. Na kraju romanse, kada prokletstvo nestane, i Anfortas konačno umre, Parsifal postaje nasljednikom gralskog zamka.

Gral ili gralska obitelj zovu neke pojedince iz vanjskog svijeta u svoju službu, a ti pojedinci moraju se uputiti u neku vrstu tajne. Istodobno, svoje obučene službenike Gral šalje van u svijet da se bore za njega, a ponekad i da zauzmu neko prijestolje. Gral, očito, posjeduje snagu da stvara karljeve:

Djeve su izabrane da brinu o Gralu... To je bila Božja volja, i ove djeve izvršavaju svoju dužnost po toj volji. Gral odabire samo plemenitu družbu. Oni koji su izabrani da ga čuvaju su vitezovi, oni koji su Bogu odani i koji su dobri. Dolaskom velikih zvijezda ti ljudi, mladi i stari jednako, žaloste se. Gnjev Božji predugo je za njih trajao. Kada će oni jednom poželjeti radosti?... Kazati ću vam još nešto, a u istinitost tih riječ bolje ti je vjeruj. Njihova je sreća dvostruka; oni dobitak i dijele i primaju. Tamo primaju lijepu mladu djecu, plemenita roda. A ako negdje koja zemlja izgubi svoga gospodara, i ako taj narod priznaje ruku Božju, i zatraži novoga gospodara, tada im stiže pripadnik družbe Gralove. Snjime tada moraju postupati ljubazno, jer blagoslov Božji ga štiti.

Gornji ulomak kazuje da je Gralska obitelj u prošlosti navukla na sebe Božju srdžbu. Aluzija "Božja srdžba nad njima" podsjeća na veliki broj srednjovjekovnih izjava o Židovima. A također nas sjeća i naslova knjige Nikole Flamela - *Sveta knjiga Abrahama Židova*, kneza, svećenika, Levita, astrologa i filozofa onog plemena židovskoga koje je srdžbom Božjom razasuto među Galima. Flegetanis, koji je prema Wolframovim riječima napisao izvornu pripovijest o Gralu, navodno je potekao od Salomona. Nametnulo se pitanje, je li moguće da je obitelj Grala židovskoga podrijetla?

Bez obzira na prokletstvo koje je isprva zadesilo obitelj Grala, u vrijeme Parsifala ona je uživala Božju milost, kao i veliki dio Njegove moći. Ipak, identitet te obitelji, strogo gledano, bio je tajna.

Muževе (iz gralske obitelji) Bog šalje kriomice; dame odlaze javno. .. Zato žene od Grala odlaze javno, a muževi tajno, kako bi mogli imati djecu koja će jednoga dana, kada dođe njihovo vrijeme, službovati Gralu i svojom službom povećati njegovu družbu. Bog ih može poučiti kako da to naprave.

Žene iz gralske obitelji su, prema tome, pri sklapanju braka s osobama izvanjskoga svijeta smjele otkriti svoje rodoslovlje i identitet. Muškarci su, pak, to morali pažljivo skrivati, u toj mjeri da nisu smje-

li dopustiti čak ni da ih se o tome ispituje. To je nosilo sigurno veliku važnost, jer se Wolfram na to vraća s velikim naglaskom na samom kraju romanse:

Na Gralu je sada nađen zapis kojim svaki čovjek od hrama, a kojega je ruka Božja postavila za gospodara stranog naroda, mora tom narodu zabraniti pitanja o svome imenu ili rodu, a on će im pomoći da steknu svoja prava. Ako mu se ipak takvo pitanje postavi, oni više neće uživati njegovu pomoći

Ovdje vidimo zašto Lohengrin, Parsifalov sin, koji nakon što ga upitaju o podrijetlu, mora napustiti svoju ženu i djecu i povući se u osamu iz koje je potekao. Zašto se zahtijevala tako stroga tajnovitost? Ako je gralska obitelj doista bila židovskog podrijetla, s obzirom na vrijeme u kojemu je Wolfram pisao, to bi mogao biti jedan od mogućih razloga. Postoji više obrada priče o Lohengrinu, gdje se on uvijek ne naziva tim imenom. U nekim obradama on se naziva Helios, imenom sunca, a u nekim drugim naziva se Elie ili Eli, dakle nesumnjivo židovskim imenom.

U romansi Roberta de Borona, kao i u *Perlesvausu*, Parsifal je židovskoga podrijetla, od "svete loze" Josipa iz Arimateje. U Wolframovoj romansi, položaj Parsifala je, kako se čini, nevažan, iako je on nećak ranjenoga Kralja ribara, pa je na taj način i on u krvnom srodstvu s gralskom obitelji. Iako on ne ulazi u gralsku obitelj ženidbom, jer je, zapravo, već oženjen, on ipak u nasljedstvo dobiva gralski zamak i postaje njegovim gospodarom. Wolframu je manje bilo važno rodoslovlje glavnog junaka od načina na koji on dokazuje da ga je dostojan. On, ukratko, mora zadovoljiti određena mjerila koja mu se nameću krvlju što kola njegovim žilama. To jasno ukazuje na važnost koju Wolfram pripisuje toj krvi.

Nije dvojbeno da Wolfram pripisuje neizmjernu važnost sasvim određenoj krvnoj lozi. Ako pokušamo utvrditi koja je glavna tema što prožima ne samo *Parsifal*, već i druga njegova djela, vidjet ćemo da to nije sam Gral, već upravo gralska obitelj. Gralska obitelj je gotovo opsjedala Wolframa, pa on puno više pažnje poklanja njezinim pripadnicima i njihovu rodoslovlju, nego tajanstvenom predmetu kojega čuvaju.

Rodoslovlje gralske obitelji možemo otkriti pažljivim čitanjem *Parsifala*. Parsifal je nećak Anfortasa, ranjenog Kralja ribara i go-spodara gralskog zamka. Anfortas je, pak, sin nekog Frimutela, a Frimutel je sin Titurela. Na ovome mjestu loza postaje zamršenija i vodi unazad sve do nekog Lazilieza, a to je ime možda bilo izvedeno od Lazara, brata Marije i Marte iz Novog zavjeta. Laziliezovi roditelji, začetnici gralske obitelji, zovu se Mazadan i Terdelaschoye. Ovo drugo ime je očito njemačka izvedba francuske fraze "Terre de la Choix", što znači "Izabrana zemlja". Ime Mazadan je pomalo nejasno, no možda potječe od zoroasterskog dulasitičkog načela svjetlosti, Ahura Mazda. Istodobno, to ime nas podsjeća, iako tek samim izgovorom, na Masadu, važnu židovsku utvrdu za vrijeme židovske pobune protiv rimskih vlasti 68. g. po. Kr.

Imena kojima Wolfram naziva pripadnike gralske obitelji vrlo su izazovna i nose cijeli niz asocijacija, no nismo naišli ni na što od povijesne koristi. U svakom slučaju, povijesni uzor gralske obitelji očito smo morali tražiti negdje drugdje. Putovi koji su vodili rješenju naše zagonetke postali su sasvim nejasni. Iako smo znali da je gralska obitelj svoj vrhunac dostigla s Godfroijem de Bouillonom, to nam nije pomoglo da otkrijemo njegove zagonetne pretke. Wolfram je tvrdio da je Kyot našao zapis pripovijesti o Gralu u ljetopisima kuće Anjou, gdje se za Parsifala tvrdi da je bio anžuvinske krvi, što je zanimljivo, jer je kuća Anjou bila tijesno vezana i s templarima i sa Svetom Zemljom. Fulko, grof de Anjou bio je na neki način "povremeno" templar. Godine 1131. oženio se nećakinjom Godfroija de Bouillona, Melizinom i postao kralj Jeruzalema. "Prioratski spisi" navode da su se gospodari Anjoua, obitelj Plantagenet, na taj način orodili s merovinškom lozom. A samo ime Plantagenet možda je trebalo podsjetiti na "Plant-Ard" ili Plantard.

Sve te veze bile su vrlo dvojbene. Još smo neke tragove potražili u zemljopisnom okviru Wolframove romanse, a taj okvir u najvećoj mjeri pokriva Francusku. Za razliku od kasnijih pripovjedača o Gralu, Wolfram tvrdi da se čak i Arthurov dvor Kamelot nalazio u Francuskoj i to u Nantesu. Nantes, koji se danas nalazi u Bretanji, bio je na samoj zapadnoj granici merovinškog kraljevstva u vrijeme vrhunca njegove moći.

U jednom rukopisu Chretienove obrade priče o Gralu, Parsifal kaže da je rođen u "Scaudoneu" ili "Sinadonu", u nekom mjestu koje je pisano na više načina, no nalazilo se u planinskom kraju. Wolfram kaže da je Parsifal došao iz "Waleisa". Znanstvenici su Waleis tumačili kao Wales, a Sinadon kao Snowdon ili Snowdonia. Ako je tome tako, onda se javljaju neke nerazjašnjive nedoumice, jer nam, kako je primijetio jedan znanstvenik, "zemljopisne karte krivo pokazuju". Likovi se kreću od Waleisa do Arthurova dvora u Nantesu, kao i do drugih mjesta u Francuskoj, a da pri tome ne prelaze nikakvu vodu. Kreću se kopnom, kroz krajeve čiji stanovnici govore francuski. Je li Wolframova topografija bila pogrešna, ili Waleis možda nije bio Wales. Dva znanstvenika su ukazala da je to ime moglo biti i Valois, francuska pokrajina sjeveroistočno od Pariza, iako u njoj nema planina, kao ni krajolika koji odgovaraju Wolframovim opisima. Postoji još jedno mjesto gdje je mogao biti Waleis, a to je planinski kraj koji se slaže s drugim Wolframovim topografskim opisima i čiji stanovnici doista govore francuski. To je pokrajina Valais u Švicarskoj, na obali jezera Lemana, istočno od Ženeve. To bi značilo da Parsifalov zavičaj nije bio niti Wales, niti Valois, već Valais, a rodno mjesto Sinadon nije bio Snowdon ni Snowdonia, već Sidonensis, glavni grad pokrajine Valais. Danas se Sidonensis, glavni grad pokrajine Valais zove Sion.

Wolfram tvrdi, dakle, da se Arthurov dvor nalazi u Bretanji. Ako je Parsifal, po svemu sudeći, rođen u Švicarskoj, što je s gralskom obitelji i gralskim zamkom? Wolfram nam nudi odgovor u svom najambicioznijem, nedovršenom djelu pod nazivom *Mladi Titurel* (Der Junge Titurel), gdje se bavi životom Titurela, Anfortasovog oca, prvog graditelja gralskog zamka. *Mladi Titurel* puno je određeniji u rodoslovnim pojedinostima, kao i u opisu dimenzija, sastavnih dijelova, materijala i konfiguracije gralskog zamka, gdje, primjerice, spominje kružnu kapelicu koja je nalik templarskima. Sam zamak smješten je u Pirenejima.

Wolfram je ostavio još jedno nedovršeno djelo, pjesmu poznatu pod nazivom Willehalm, čiji je glavni junak Guilleme de Gellone, merovinški vladar kneževine koja se u devetom stoljeću prostirala s jedne i druge strane Pireneja. Kaže se da je Guilleme bio povezan s gralskom obitelji. Čini se da je on jedini junak iz Wolframovih djela

čiji se povijesni identitet može stvarno ustanoviti, iako nas je zaprepastila i Wolframova preciznost pri opisivanju nepoznatih lica. Što smo se duže bavili njime, činilo nam se sve vjerojatnijim da on pripovijeda o stvarnoj skupini ljudi koja je u povijesti bila stvarna i među kojima je možda bio i Guilleme de Gellone. Taj zaključak nam se još više nametao samim Wolframovim priznanjem da nešto skriva, da *Parsifal* i druga njegova djela nisu puke romanse, već i posvećeni spisi, riznice tajni.

Gral i kabala

Perlesvaus nas upućuje da je Gral, jednim svojim dijelom, neka vrsta iskustva. Pričajući nam o ljekovitim svojstvima Grala i njegovoj moći da osigura dugovječnost, Wolfram ukazuje i na plod iskustva i na neku vrstu simbolike, na stanje duha ili stanje postojanja. Nema sumnje da je na jednoj razini Gral neka vrsta iskustva koje bi se današnjim rječnikom opisalo kao "preobražaj", ili "izmijenjena stanja svijesti". To bi se moglo opisati i kao "gnostičko iskustvo", "mistično iskustvo", "prosvjetljenje", ili "sjedinenje s Bogom". Želimo li biti još određeniji, možemo iskustvenu stranu Grala smjestiti u sasvim posebno okružje. To okružje je kabala i kabalistička misao. Ta je misao zacijelo bila "u ozračju" vremena kada su nastajale romanse o Gralu. U Toledu je postojala čuvena škola kabale, a navodno je i Kyot upravo tamo čuo za Gral. Postojale su i druge škole, naprimjer u Geroni i Montpellieru, kao i u drugim mjestima na jugu Francuske, a teško možemo kao slučajnost prihvatiti činjenicu da je i u Troyesu postojala takva škola. Ustanovljena je 1070. godine, vrijeme Godfrojia de Bouillona, a na čelu škole je bio neki Rashi, jedan od najpoznatijih srednjovjekovnih kabalista.

Ovdje je nemoguće dovoljno reći o kabali ili o kabalističkoj misli, a mi ćemo izdvojiti samo najvažnije kako bi se mogla shvatiti veza između kabale i romansi o Gralu. Kabala se, ukratko, može opisati kao židovski ezoterizam, praktična psihološka metodologija u potpunosti židovskog podrijetla, zamišljena u svrhu poticanja dramatičnog preobražaja svijesti. U tom smislu na kabalu se može gledati kao na židovsku protutežu sličnim metodama ili disciplinama koje poznaju hindu, budizam i tao, naprimjer, neki oblici joge ili zena.

Poput svojih istočnjačkih uzora, kabalistička znanost podrazumijeva niz obreda, složeni slijed posvećenih iskustava koja vode prema korjenitim izmjenama svijesti i spoznaje. Smisao i važnost takvih izmjena predmet su raznih tumačenja, no samo postojanje psihološkog fenomena nije sporno. Jedan od najvažnijih "stupnjeva" kabalističkog posvećenja naziva se *tiferet*. *Tiferet* je stanje u kojem se nadilazi oblike i prelazi u bezličje, ili, kako bismo mi danas rekli, "nadilazi svoj ego". Ako se izrazimo simbolički, to se stanje sastoji od neke vrste žrtvene "smrti", "smrti" ega, svakog osjećaja posebnosti i izdvojenosti, ali i ponovnog rođenja ili uskrsnuća u novoj dimenziji sveobuhvatnog jedinstva i sklada. U kršćanskom prilagođavanju kabale *tiferet* je povezan s Isusom.

Srednjovjekovni kabalisti su uvođenje u *tiferet* vezivali s nekim određenim simbolima. Među tim simbolima su bili pustinjak, vodič ili mudri starac, veličanstveni kralj, dijete i žrtvovani bog. S vremenom su se počeli koristiti i drugi simboli kao, naprimjer, odsječena piramida, kocka i ružin križ. Odnos ovih simbola s romansama o Gralu dovoljno je jasan. U svakoj romansi o Gralu nalazi se jedan star i mudar pustinjak, koji je često Parsifalov stric, i on je duhovni predvodnik. U Wolframovoj romansi Gral kao "kamen" lako može odgovarati kocki, a u *Perlesvausu* raznolikost pojavnih oblika Grala gotovo potpuno odgovara simbolima *tifereta*. Tako u *Perlesvausu* nalazimo ključnu sponu između iskustava *tifereta* i Grala.

Igra riječi

Uspjeli smo, dakle, prepoznati iskustvenu razinu Grala i sasvim je točno povezati s kabalom. To je pretpostavljenu kršćansku prirodu Grala podarilo još jednim naizgled neskladnim židovskim čimbenikom. No bez obzira na iskustvenu razinu Grala, postojale su i druge razine, povijesna i rodoslovna, koje nismo smjeli zaobići, a upravo je to bilo od najveće važnosti za našu priču.

Uvijek smo ponovo u romansama o Gralu nalazili obrasce svjetovne naravi izvan svake mističnosti. Uvijek se ponovo pojavljivao neiskusni vitez kojega bi nakon niza iskušenja uputili u neku veličanstvenu tajnu. Takvu je tajnu uvijek iznova brižno čuvao neki Red, po svom sastavu očito viteški. Ta je tajna uvijek bila vezana uz odre-

đenu obitelj, a glavni bi junak, nakon što se srodio s obitelji i/ili zahvaljujući svome podrijetlu, postajao je gospodarom Grala, kao i svega što je s njime bilo u vezi. Činilo nam se da smo se na ovoj razini bavili nečim što je povijesno bilo moguće. Čovjek može postati gospodar zamka ili vođa skupine ljudi, kao što može steći i nasljedstvo. Međutim, čovjek ne može zagospodariti iskustvom, niti ga naslijediti.

Nakon bavljenja romansama o Gralu, ustanovili smo da se one bitno oslanjaju na podrijetlo, rodoslovlje, lozu i nasljeđe, pa smo se upitali ima li to kakve važnosti? Je li bitno što se loza i rodoslovlje o kojemu govorimo, preklapaju u nekim ključnim točkama s rodoslovljima kuće Anjou, primjerice Guillema de Gellonea i Godfroija de Bouillona? Može li se misterij vezan za Rennes-le-Chateau i Sionski priorat na neki način povezati sa zagonetnim predmetom koji se naziva sveti Gral? Jesmo li, zapravo, idući Parsifalovim stopama i sami krenuli u našu vlastitu potragu za Gralom?

Svi su dokazi upućivali da je to zaista moguće, a ono što smo naknadno ustanovili konačno je prevagnulo u korist takvog zaključka. U nizu ranijih rukopisa Gral su nazivali "Sangraal", a i poslije ga Malory naziva "Sangreal", pa je vjerojatno jedan od tih oblika bio izvoran. Postoji mogućnost da je ta riječ poslije na pogrešnom mjestu razdvojena, što drugim riječima znači da "Sangraal" ili "Sangreal" možda nije trebalo razdijeliti u "San Graal" ili "San Greal", već u "Sang Raal" ili "Sang Real". U današnje vrijeme to bismo napisali Sang Royal, dakle Kraljevska krv.

Ovakva igra riječima može povesti daleko, ali ne i do krajnjeg zaključka. Ipak, kad to povežemo sa stalnim isticanjem rodoslovlja i loze, ostaje malo mjesta sumnji, a upravo uobičajena asocijacija, kalež u kojem je sačuvana Isusova krv, osnažuje takvu pretpostavku. Ovim slijedom čini se jasnim da se Gral, na neki način, odnosi na krv i krvnu lozu.

To nam postavlja nova pitanja: na čiju krv se odnosi i na čiju krvnu lozu?

Izgubljeni kraljevi i Gral

Romanse o Gralu nisu bile jedina djela te vrste koja su imala svoju publiku krajem dvanaestoga i početkom trinaestoga stoljeća. Nastalo je i mnoštvo drugih, kao *Tristan i Izolda* i *Erik i Enida*, a neke od

njih je ispjevao Chretien, kao i razni Wolframovi suvremenici, kao naprimjer Gottfried Strasburški i Hartmann von Aue. U tim romansama nije se spominjao Gral, no bile su smještene u isto mitsko-povijesno razdoblje kao i romanse o Gralu, jer uglavnom govore o Arturu. Otprilike se može odrediti da je Artur živio krajem petog i početkom šestog stoljeća, u vrijeme kad je merovinški uspon u Galiji bio na vrhuncu, pa je Artur bio gotovo Klovisov suvremenik. Ako se naziv *Ursus* - "medvjed" - povezivao uz merovinšku kraljevsku lozu, ime "Artur", što također znači "medvjed", moglo je nastati kao rezultat pokušaja da se slično dostojanstvo prenese na britanskoga kralja.

Pisci iz razdoblja križarskih pohoda pridavali su veliku važnost merovinzima, pa je upravo njihovo doba poslužilo kao pozadina romansama koje nisu bile vezane ni s Arturom, ni s Gralom. Jedno od takvih djela je njemački nacionalni ep, *Pjesma o Nibelunzima*, koji je u devetnaestom stoljeću obilato koristio Richard Wagner za svoj veličanstveni operni ciklus Prsten Nibelunga. To glazbeno djelo, kao i pjesma iz koje je nastalo, smatraju se u cjelini plodovima mašte. Ipak, Nibelunzi su bili njemačko pleme i doista su živjeli krajem merovinškog razdoblja, a imena koja se u pjesmi pojavljuju, naprimjer Sigmund, Sigfrid, Siglinda, Brunhilda i Krimhilda, merovinškoga su podrijetla. Cijeli niz zbivanja koja se opisuju u pjesmi odvijaju se usporedno sa zbivanjima iz merovinškog razdoblja, a moguće je i da govore upravo o njima.

Iako nije povezana s Arturom ili Gralom, *Pjesma o Nibelunzima* svjedoči o snažnom utjecaju merovinškoga razdoblja na maštu pjesnika dvanaestog i trinaestog stoljeća. Čini se kao da su o toj epohi znali nešto vrlo važno, što je kasnijim piscima i povjesničarima promaknuto. Danas se znanstvenici slažu da se romanse o Gralu, kao i *Pjesma o Nibelunzima*, odnose na merovinško razdoblje. Djelomice se taj zaključak čini očitim s obzirom na istaknutu Arturovu povijesnu ulogu. Međutim, postoje i smjernice samih romansi o Gralu. *Potruga za svetim Gralom* (Queste del Saint Graal), napisana između 1215. i 1230. godine, jasno kazuje da su se događaji priče o Gralu zbili točno 454 godine nakon Isusovog uskrsnuća. Ako pretpostavimo da je Isus umro 33. godine, to bi značilo da se priča o Gralu zbivala 487. godine po Kr., u vrijeme procvata merovinške vladavine, samo devet godina prije Klovisovog krštenja.

Nema dakle ničeg novog ni neobičnog u povezivanju romansi o Gralu s merovinškim razdobljem, međutim imali smo osjećaj da smo nešto preskočili. Zbog Artura je težište postavljeno na Britaniju i upravo zbog toga nismo odmah povezali Gral s merovinškom dinastijom. Wolfram uporno tvrdi da se Arturov dvor nalazi u Nantesu i da se zbivanja u njegovoj pjesmi odvijaju u Francuskoj. Isto se tvrdi i u *Potrazi za Svetim Gralom*, a spomenuli smo već srednjovjekovne predaje koje kazuju da Gral nije u Britaniju donio Josip iz Arimateje, već da ga je Marija Magdalena donijela u Francusku.

Razmišljali smo nisu li tumači Gralskih romansi pogrešno dali prvenstvo Britaniji, jer su se zbivanja romansi, čini se, odnosila na europski kontinent, točnije na Francusku. Posumnjali smo da se Gral, "kraljevska krv", odnosio na kraljevsku krv merovinške dinastije, krv koja se smatrala svetom i za koju se vjerovalo da je obdarena magijskim ili čudotvornim moćima.

Posumnjali smo da su romanse o Gralu jednim dijelom simbolički ili alegorijski prikazale neka zbivanja merovinškog razdoblja. Možda smo se tijekom istraživanja susreli s nekima od tih događaja? Bračne veze s nekom istaknutom obitelji, koje su, pod velom vremena potaknule legende što prate dvostruko Merovehovo podrijetlo? Možda predstavljanje tajnog nastavka merovinške krvne loze u Gralskoj obitelji - *les roisperdus* ili "izgubljeni kraljevi" - u vrltima i špiljama Razesa? Možda je to bilo progonstvo te iste loze u Englesku krajem devetog i početkom desetog stoljeća? Tajne, uzvišene veze dinastija koje su merovinškom stablu, kao i onome gralske obitelji, donijele plod Godfroijem de Bouillonom i kućom Lorraine? Možda su legendarnog Artura iz ljetopisa Geoffreya of Monmoutha samo preuzeli pisci o Gralu i preobličili ga u nositelja potpuno različite i skrivene tradicije? Ako je tako, to objašnjava zašto su templari, koje je Sionski priorat osnovao kao čuvare merovinške krvne loze, proglašeni za čuvare Grala i gralske obitelji. Ako su gralska obitelj i merovinška krvna loza jedno te isto, templari su zaista bili čuvari Grala i to otprilike u vrijeme kada su nastajale romanse o Gralu. Stoga, za njihovu nazočnost u romansama o Gralu nije bilo vremenske prepreke.

Ova je hipoteza bila primamljiva, no poticala je još jedno veoma značajno pitanje. Radnje romansi o Gralu možda su bile smještene u merovinško razdoblje, ali one su sasvim izravno vezivale Gral za

početke kršćanstva, za Isusa, Josipa iz Arimateje i Mariju Magdalenu. Romansa Roberta de Borona ide još dalje, gdje se kaže da je Galahad sin Josipa iz Arimateje, a identitet vitezove majke ostaje nepoznat. U *Potrazi za Svetim Gralom* Galahad je izdanak kuće Davidove i poistovjećen je s Isusom. Neki pak znanstvenici našega vremena kažu da je ime Galahad izvedeno iz imena Gilead, koje se smatra Isusovom mističkom oznakom.

Ako je Gral bio izjednačen s merovinškom krvnom lozom, kakva je bila veza s Isusom? Zašto je nešto toliko tijesno povezano s Isusom bilo povezano i s merovinškim razdobljem? Kako uskladiti vremenske razlike između nečega što je toliko vezano uz Isusa i zbivanja nakon najmanje četiristo godina? Kako je Gral mogao imati veze i s merovinškim razdobljem i s nečim što je Josip iz Arimateje donio u Englesku ili Marija Magdalena u Francusku?

Takva su se pitanja pojavljivala i na simboličkoj razini. Gral je na neki način vezan za krv. Vjerovalo se da je Gral bio posuda u kojoj je bila Isusova krv, pa za tu izravnu veza s krvlju nije bilo nužno podijeliti riječ "SaanGral" ili "Sangreal". Kakvu je to vezu moglo imati s Merovinzima? Zašto je to bilo povezano baš s njima tijekom križarskih vojni, kad su merovinški vladari nosili krunu Jeruzalemskog kraljevstva i bili pod zaštitom reda Hrama i Sionskog priorata?

Romanse o Gralu ističu važnost Isusove krvi, a ističu također i neko podrijetlo. Kad znamo da je gralska obitelj dosegula svoj vrhunac s Godfroijem de Bouillonom, čini se da je to bilo povezano i s merovinškom krvlju.

Je li postojala neka veza između tih tako očito neskladnih čimbenika? Je li Isusova krv na neki način bila u vezi s kraljevskom krvlju Merovinga? Je li taj rod vezan uz Gral, koji je stigao u Zapadnu Europu vrlo brzo nakon Raspeća mogao biti u vezi s podrijetlom Merovinga?

Potreba za sintezom

Na ovome smo mjestu zastali da vidimo s čime raspolažemo. Sve što smo imali vodilo nas je u jednom neizbježnom smjeru. Pitali smo se zašto znanstvenici nisu nikada prije ispitali sva ova svjedočanstva? Sve je to stoljećima bilo dostupno, no koliko nam je bilo poznato, nitko prije nas nije iz svih tih podataka pokušao izvesti ova-

kve zaključke. Bez obzira što ih je teško dokazati, ti zaključci nam se čine vrlo očitima. Nekoliko stotina godina prije, takvi zaključci ne bi bili dopušteni, a njihovo objavljivanje bilo bi oštro kažnjeno. Posljednjih dvjesto godina takva opasnost nije postojala, no usprkos tome nitko nije sve ove djeliće mozaika složio u cjelinu.

Shvatili smo da odgovor na sva ta pitanja nudi vrijeme u kojem živimo, kao i danas uvriježeni način mišljenja. Nakon "prosvjetiteljstva" osamnaestoga stoljeća, kultura i svijest Zapada usmjereni su više prema analizi, nego prema sintezi. Takva, sve uža specijalizacija rezultirala je podjelom znanja na fakultetima u zasebne "discipline". Različita područja u koja je naše istraživanje prodrlo bila su prethodno vrlo dobro istražena, no ti su ih stručnjaci neovisno istraživali. Vrlo je malo znanstvenika pokušalo uspostaviti vezu vlastitog područja interesa s drugima, bez obzira što su se i predmeti i razlozi proučavanja nesumnjivo preplitali. Stručnjaci su često sumnjičavi prema radovima s drugih polja, kao i prema drukčijim pristupima i često ih znaju odbaciti ili proglasiti nevažnim. Šire postavljeno, interdisciplinarno istraživanje, često zasluži obeshrabrujući sud i ocjenu da je odviše spekulativno.

Napisane su mnogi radovi o gralskim romansama, o njihovim izvorima i razvitku, kulturnom utjecaju, kao i o njihovoj književnoj vrijednosti. Napisano je također mnogo dobrih, ali i loših studija o templarima i križarskim pohodima. Vrsni povjesničari čvrsto su se oslanjali na niz činjeničnih zapisa i dokumenata, a gralske romanse su odbacivali kao plod mašte, kao usput nastali "kulturni fenomen" jednog razdoblja. Kad bi se takvom povjesničaru ponudila mogućnost da romanse o Gralu sadrže možda i nešto povijesne istine, to bi bilo ravno krivovjerju, bez obzira što je Schliemann prije više od stotinu godina otkrio položaj Troje upravo pažljivim čitanjem Homera.

S druge strane, razni okultni pisci su pristrano pripisivali legenda-ma doslovnu vjerodostojnost i tvrdili da su templari, na neki mističan način, bili čuvari Grala, bez obzira što je Gral zapravo bio. Nijedna ozbiljna povijesna studija nije pokušala uspostaviti takvu vezu. Na templare se gledalo kao na povijesnu činjenicu, a na Gral kao na plod mašte, pa se mislilo da to dvoje nije moguće spojiti. Romanse o Gralu su zanemarili znanstvenici i povjesničari razdoblja u kojemu su nastale, pa nas ne mora čuditi što ih ni poslije nisu ozbiljnije ra-

zmotrili. Stručnjaku za merovinško razdoblje nije palo na um posumnjati da bi romanse o Gralu mogle ikako rasvijetliti predmet njegova proučavanja, ako je uopće išta znao o tim romansama. Ipak, nije li ozbiljan propust što znanstvenici koji su proučavali merovinško razdoblje nisu nigdje čak ni spomenuli legende o Arturu, iako znamo da se one vremenski odnose upravo na razdoblje za koje ti isti ljudi slove kao stručni?

Povjesničari nisu bili spremni uspostaviti takve veze, no isti takvi su bili i proučavatelji Biblije. Tijekom posljednjih desetljeća pojavila se lavina knjiga u kojima su Isusa predstavljali kao pacifistu, mistika, budistu, čarobnjaka, revolucionara, homoseksualca, pa čak i kao gljivu. No usprkos obilju raznih podataka o Isusu, nama nije poznato da je netko povezao Isusa s Gralom. Zašto bi se stručnjak za biblijsku povijest zanimao za romantične romanse koje su nastale u Zapadnoj Europi tisuću godina poslije? Teško im se moglo učiniti mogućim da bi romanse o Gralu na bilo koji način mogle pojasniti tajne Novog zavjeta.

Ipak, stvarnost, povijest i saznanja ne mogu se dijeliti i raspoređivati shodno proizvoljnosti ljudskoga uma. Do pisanih dokumenata je uvijek teško doći, a znamo da usmena predaja može opstati i preko tisuću godina, da bi se pojavila u pisanom obliku i tako pojasnila ranija zbivanja. Irske sage, danas nam mogu mnogo reći o prijelazu iz matrijarhata u patrijarhat u to doba u Irskoj, a bez Homerovog djela nitko ne bi znao za opsadu Troje, iako ga je napisao mnogo kasnije. Roman Rat i mir može nam reći o Rusiji za vrijeme Napoleona više od mnogih povijesnih knjiga, a napisan je pedeset godina poslije.

Svaki savjestan istraživač mora, poput detektiva, slijediti svaki trag na koji naiđe, koliko god se možda činio nevjerojatnim. Ne bismo smjeli gradivo odbacivati *a priori*, dok ga ne provjerimo, samo zato jer nas usmjerava na možda nepoznato područje. Zbivanja afere Watergate rekonstruirana su iz mnoštva naoko nepovezanih dijelova, a ni jedan zasebice nije se činio osobito važnim. Tadašnjim istražiteljima izgledalo je da sitne podvale ne mogu imati veze s važnim stvarima, baš kao što se nemogućim činila veza romansi o Gralu s Novim zavjetom. Ipak, afera Watergate zbivala se u jednoj zemlji i u vrlo kratkom vremenskom razdoblju, dok naše istraživanje obuhvaća cijelu Zapadnu kulturu u vremenskom rasponu od dvije tisuće godina.

Interdisciplinarni pristup odabranom gradivu čini se neophodnim, jer pruža mogućnost prilagodbe, lakšu pokretljivost kroz različite discipline, u prostoru i vremenu. Morali bismo biti sposobni vladati podacima u naporu da povežemo ljude, zbivanja i pojave koji se čine međusobno nepremostivo udaljenima. Mora postojati način kretanja, po potrebi, iz trećeg u dvanaesto, iz sedmog u osamnaesto stoljeće, slijedom najrazličitijih izvora, ranih crkvenih tekstova, romansi o Gralu, merovinškim zapisima i ljetopisima kao i tekstovima koje su pisali slobodni zidari. Tek sposobnošću sinteze i jedino tim putem možemo prepoznati osnovni slijed, jedinstvo i cjelovitost koji se nalaze u biti svakog povijesnog problema. Takav pristup nije osobito nov, niti osobito sporan. To bismo mogli usporediti pokušaju da se preispitivanje nekih dogmi suvremene Katoličke crkve, kao što su Bezgrešno Začeće ili svećenički celibat, iskoristi za izučavanje prvobitnog kršćanstva. Vrlo sličnim postupkom mogu se upotrijebiti romanse o Gralu za poneko razjašnjenje u Novom zavjetu, u traženju odgovora tko je bio Isus i o njegovom životnom putu.

I konačno, nije se dovoljno ograničiti samo na činjenice. Moramo moći prepoznati do kojih su posljedica dovele neke činjenice, jer se te posljedice stoljećima pojavljuju kao mitovi i legende. Točno je i da se na taj način, predajom, činjenice mogu i izmijeniti, poput jeke u kanjonu, no ako se ne zna odakle glas dopire, takav odjek će ipak pokazati smjer kojim ga valja potražiti. Činjenice su nalik kamenčićima potonulima u jezero povijesti. Oni nestaju brzo i često bez traga, ali u svom padu prave valove koji pažljivom promatraču omogućuju da ustanovi gdje su pali. Vođeni takvim tragom možemo zaroniti, baciti mrežu ili činiti što mislimo da je potrebno, jer su nas ti valići uputili u traganje onoga što se smatralo nestalim.

U ovom trenutku postalo nam je jasno da je sve što smo do tada proučili bio tek skup takvih valića koji bi nas pažljivim praćenjem mogao uputiti na kamen koji je bačen u mirne vode povijesti prije dvije tisuće godina.

Hipoteza

Marija Magdalena zauzela je važno mjesto tijekom našega istraživanja. Neke srednjovjekovne legende kažu da je ona donijela sveti Gral - ili "kraljevsku krv" u Francusku. Gral je blisko povezan s

Isusom. On se barem na jednoj svojoj razini odnosi na neki način na krv, a još određenije možemo reći da se odnosi na jednu krvnu lozu i podrijetlo. Romanse o Gralu najvećim se dijelom zbivaju za merovinških vremena, no ipak nisu nastale sve dok Godfroi de Bouillon, kojega su zamišljali kao izdanak Gralske obitelji, a koji je bio stvarni izdanak Merovinga, nije ustoličen, na svaki način osim imenom, kao kralj Jeruzalema.

Da smo se bavili nekim drugim, naprimjer Aleksandrom ili Julijem Cezarom, a ne Isusom, ovakvi bi sitni dokazi po svoj prilici doveli do nekog blještavog i očitog zaključka. Ipak, bez obzira što smo se bavili Isusom dopustili smo si jedan takav zaključak, usprkos tome što je i proturječan i bombastičan. Iskušali smo taj zaključak kao pokusnu hipotezu.

Postoji mogućnost da je Marija Magdalena, ta nejasna žena iz evanđelja, bila Isusova žena. Moguće je i da je njihova zajednica stvorila potomstvo. Možda je Marija Magdalena nakon Razapinjanja, s barem jednim djetetom, kriomice otišla u Galiju, gdje su tada postojale židovske zajednice u kojima je mogla pronaći utočište. Možda je, dakle, postojala nasljedna krvna loza podrijetlom izravno od Isusa. Možda se ta krvna loza, vrhunaravna *sang real*, nakon toga produžavala kao netaknuta i nepoznata četiri stotine godina, što za važnu lozu nije dugačko razdoblje. Možda su se dogodili dinastički brakovi sa židovskim obiteljima, ali i s Rimljanima i Vizigotima. A možda se u petom stoljeću Isusova krv srodila s kraljevskom lozom Franaka i tako stvorila merovinšku dinastiju.

Kad bi ovako slabo postavljena hipoteza bila točna, to bi pojasnilo niz čimbenika tijekom našega istraživanja. Postao bi jasan važan položaj koji se pridavao Mariji Magdaleni, kao i njena kulturna važnost tijekom križarskih pohoda. Razjasnila bi se i svetost koja se vezivala uz Merovinge. Pojasnilo bi se legendarno Merovehovo rođenje u kojemu je prikazan kao dijete s dva oca, od kojih je jedan simboličan morski stvor iz prekomorja, morski stvor kojega se, kao i Isusa, moglo izjednačiti s mističkom ribom. Pojasnio bi se sporazum Rimske crkve s Klovisovom lozom, jer se savez s Isusovim potomcima čini posve naravnim Crkvi osnovanoj u njegovo ime. Time se pojašnjava i naizgled pretjerana briga oko umorstva Dagoberta II, jer je onda Crkva kriva ne samo za umorstvo kralja, već i, prema svojim načelima,

umorstvo Boga. To, dakle, pojašnjava i pokušaj da povijest zaboravi Dagoberta, kao i opsjednutost Karolinga željom da kao kraljevi Svetog Rimskog carstva prisvoje merovinško podrijetlo.

Krvna loza koja potječe od Isusa, a vodi preko Dagoberta objasnila bi i pojavu gralske obitelji u romansama o Gralu, njenu tajnovitost i uzvišen položaj, spolno nemoćnog Kralja ribara koji nije sposoban vladati, kao i način na koji je Parsifal postao vladarom Gralskog zamka. Na taj bi se način konačno pojasnilo i tajanstveno podrijetlo Godfroija de Bouillona, Lohengrinova sina ili unuka, ili Parsifalova praunuka, koji je i izdanak gralske obitelji. Ako je Godfroi podrijetlom sezao do Isusa, pobjedonosno osvajanje Jeruzalema u tome slučaju nije bilo samo spašavanje Svetoga groba iz ruku nevjernika. Godfroi je u tom slučaju potraživao svoje vlastito, pravedno nasljeđe.

Već smo ustanovili da su brojne pripomene o uzgoju vinove loze, koje su se često pojavljivale tijekom istraživanja, predstavljale zapravo veze među dinastijama. Temeljem ove naše hipoteze sada se čini da je uzgoj vinove loze simbolički prikazao način kojim je produžena Isusova loza. Isus je često bio predstavljen kao čokot vinove loze, a na jednom izdubljenim vratima Isus je bio prikazan i kao grozd. Ta vrata su se nalazila u Sionu, u Švicarskoj.

Ovaj hipotetički scenarij činio nam se logički dosljedan i izazovno privlačan. U tom času, bio je također i lišen čvrstih temelja. Premda su se na taj način pojasnila mnoga pitanja, scenarij sam za sebe nije mogao stajati. Bilo je u njemu još uvijek previše praznina, nedosljednosti i nepravilnosti i nepovezanih sljedova. Željeli smo utvrditi postoje li neki stvarni dokazi koji bi taj scenarij podržali, prije nego što ga ozbiljno prihvatimo. Pokušavajući pronaći nove dokaze, počeli smo proučavati evanđelja, povijesno okruženje Novoga zavjeta i spise prvih crkvenih otaca.

Kralj — svećenik koji nikad nije vladao

Kada danas ljudi spomenu kršćanstvo, pri tome misle na sasvim određenu, dosljednu i usklađenu religiju. Ipak, dobro znamo da to uopće nije tako. Kao što je općenito poznato, kršćanstvo se razvilo u više smjerova, pa tako postoji Rimokatolička crkva, kao i Anglikanska crkva, koju je osnovao Henrik VIII. U krilu protestantizma postoje i druge skupine, od izvornog luteranizma i kalvinizma, nastalih u šesnaestom stoljeću, do nekih nedavno osnovanih skupina, kao što je, naprimjer, unitarijanizam. Postoji i mnoštvo "ekstremnih" ili "evangelističkih" vjerskih zajednica, poput Adventista sedmog dana ili Jehovinih svjedoka, kao i sasvim suvremene sljedbe i kultovi, poput Djece Božje i Crkve ujedinjenja prečasnog Moona. Kad pogledamo taj zastrašujući raspon, od čvrsto dogmatskih i konzervativnih, do onih posve radikalnih i ekstatičnih uvjerenja, postaje teško odrediti na čemu se zapravo temelji kršćanstvo.

Ako uopće postoji jedan čimbenik kojeg možemo izdvojiti u raspravi o kršćanstvu, čimbenik koji doista povezuje raznorodne i međusobno udaljene kršćanske vjeroispovijesti, to je Novi zavjet, i poseban položaj u koji Novi zavjet stavlja Isusa razapinjanjem i uskrsnućem. Ukoliko netko i ne želi pristati na doslovnu i povijesnu istinitost tih zbivanja, samo prihvaćanje simboličke važnosti tih zbivanja dovoljno je da se netko, općenito govoreći, smatra kršćaninom.

Dakle, ako postoji imalo jedinstva u fenomenu koji se naziva kršćanstvo, ono se nalazi u Novom zavjetu, posebno u prikazima Isusa koji se nazivaju Četiri evanđelja. Ti se tekstovi smatraju najistinitijima koji postoje i mnogi ih kršćani prihvaćaju kao cjelovite i nepobitne.

Od ranog djetinjstva počinjemo vjerovati u "priču" o Isusu, onako kako je sačuvana u Četiri evanđelja i ona je, ako i nije Bogom nadahnuta, sasvim neopoziva. Četvorica evanđelista se smatraju nepogrešivim očevicima koji su međusobno potkrijepili i potvrdili svjedočanstva. Usprkos tome, malo je ljudi, koji danas sebe smatraju kršćanima, svjesni činjenice da se ta četiri evanđelja, osim što su proturječna, međusobno na nekim mjestima i prilično različita.

U narodnoj predaji Isusovo podrijetlo i njegovo rođenje dovoljno su dobro poznati, međutim, evanđelja, na kojima se ta predaja temelji, znatno su manje određena u tom pitanju. Samo dva evanđelja, Matejevo i Lukino, kazuju o Isusovu podrijetlu i rođenju i u tome se prilično razlikuju. Po Mateju, Isus je bio visoka roda, možda čak i punopravni i zakoniti kralj, preko Salomona potomak Davidov. Po Luki, Isusova obitelj, iako od kuće Davidove, bila je nešto nižeg roda. Ipak, na temelju Markova izvješća nastala je predaja o "siromašnom stolaru". Ova dva rodoslovlja, koja smo naveli, toliko su neskladna da bi se lako mogla odnositi na dvije različite osobe.

Evanđelja se ne razlikuju samo po pitanju Isusovih predaka i rodoslovlja. Po Luki, Isusa su po rođenju posjetili pastiri. Po Mateju, posjetili su ga kraljevi. Po Luki, Isusova je obitelj živjela u Nazaretu. Kaže se da su se od tamo uputili u Betlehem, zbog popisa pučanstva, koji se po povijesnim zapisima nikada nije dogodio. U Betlehemu se Isus rodio u siromašnim jaslama. Po Mateju, Isusova je obitelj bila dobrostojeća i živjela u Betlehemu, a sam Isus se rodio u kući. Po Mateju, Herodov progon nevinih tjera obitelj u Egipat, i oni se tek po povratku nastane u gradu zvanom Nazaret.

Podaci u svakom od evanđelja posve su određeni i ako pretpostavimo da se popis pučanstva doista dogodio, veoma su vjerodostojni. Ipak, podaci u evanđeljima se ne podudaraju i to proturječje je teško obrazložiti. Ne postoji mogućnost da obje povijesti, koje se međusobno razlikuju, budu istinite, kao ni da se dovedu u uzajamni sklad. Htjeli mi to priznati ili ne, moramo prihvatiti činjenicu da je barem jedno evanđelje krivo, ako možda ne i oba. Evanđelja, dakle, ne možemo smatrati nepobitnima, kad se ona sama međusobno potiru.

Dužim proučavanjem, uzajamna proturječnost evanđelja postaje sve uočljivija. Razilaze se, naprimjer, i oko samog dana razapinjanja. Po Ivanu, razapinjanje se dogodilo dan prije Pashe. Evanđelja po

Marku, Luki i Mateju kažu da se dogodilo dan poslije Pashe. Evanđelisti ne dijele ni mišljenje o Isusovoj naravi i osobnosti. Njihovi opisi se međusobno vidljivo razlikuju - Luka opisuje blagog Spasitelja nalik jaganjcu, a Matej (10,34) moćnog i veličanstvenog vladara koji kaže "Nisam došao da donesem mir, nego mač". Postoji i nesuglasje oko posljednjih Isusovih riječi na križu. Po Mateju (27,46) i Marku (15,34) te riječi glase: "Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio". Po Luki (23,46): "Oče, u ruke tvoje predajem duh svoj", a po Ivanu (19,30) jednostavno: "Svršeno je!".

Obzirom na ova nesuglasja, evanđelja možemo prihvatiti kao vrlo sporan izvor, a ni u kom slučaju kao konačno svjedočanstvo. Evanđelja ne predstavljaju savršenu riječ Boga, a ukoliko predstavljaju, onda su te riječi bez puno ustezanja cenzurirane, promijenjene i ponovo napisane ljudskom rukom. Moramo znati da je Biblija, Stari i Novi zavjet, tek izbor djela, po mnogo čemu proizvoljan, i da su u Bibliju vrlo lako mogli biti uključeni mnogi drugi tekstovi i knjige. Knjige koje nedostaju nisu se "zagubile", već su bile namjerno izostavljene. Godine 367. po Kr. je biskup Atanazije Aleksandrijski sastavio popis djela koja je trebalo uključiti u Novi zavjet. Taj je popis ovjeren Crkvenim saborom u Hiponu 393. i ponovo na saboru u Kartagi četiri godine poslije. Na tim skupovima postignut je dogovor o tom izboru, neka su djela sabrana i uobličena u Novi zavjet kakav danas poznajemo, no neka djela su pri tome zanemarena. Nije jasno kako se takav postupak pri odabiru mogao smatrati konačnim i kako su crkveni zborovi mogli nepogrešivo odlučiti koje knjige spadaju u Bibliju, a koje ne. To pitanje je posebno važno ako su neke od izostavljenih knjiga bile povijesno vjerodostojne.

Ovakvom, kakvom je danas znamo, Biblija nije plod samo proizvoljnog odabira, već je ona poslije bila podložna temeljitoj cenzuri i preradi. Godine 1958. je profesor Morton Smith, s Univeziteta Columbia, otkrio u nekom samostanu u okolini Jeruzalema pismo u kojem se nalazio dio evanđelja po Marku, koji je nedostajao. Taj dio nije bio izgubljen, već je, kako se čini, namjerno izostavljen na poticaj ili izričit zahtjev aleksandrijskog biskupa Klementa, koji je bio jedan od najvažnijih otaca rane Crkve.

Čini se da je Klement primio pismo od nekog Teodorika, koji se žalio na gnostičku sljedbu, karpokratovce. Ti karpokratovci su tumačili neke dijelove Evanđelja po Marku u skladu s vlastitim načelima, koja se nisu slagala sa stavovima Klementa i Teodorika. Teodorik ih je, kako izgleda, zbog toga napao i o tome izvijestio Klementa. Ovdje donosimo dio pisma kojeg je našao profesor Smith gdje Klement odgovara svom učeniku:

Dobro si postupio ušutkavši neizreciva učenja karpokratijanaca. Jer oni su "zalutale zvijezde" što se spominju u proročanstvima, što lutaju od uskih staza zapovjedi do bezgraničnih ponora putenih i tjelesnih grijeha. Dičeći se svojim znanjem, kako kažu, "o dubinama Sotone", oni ne shvaćaju da se i sami bacaju u podzemni svijet tame" i neistina, a hvaleći se svojom slobodom, postali su robovima niskih strasti. Takvima se moramo potpuno suprotstaviti, svim sredstvima. Jer kad bi oni i rekli nešto istinito, onaj koji istinu ljubi ne bi se smio čak ni tada suglasiti s njima. Jer sve što je istinito nije istina, ni takvu istinu, samo zato što se čini istinitom ljudskom umu, treba pretpostaviti istinskoj istini koja proizlazi iz vjere.

Ovo je vrlo neobičan iskaz za crkvenog oca. Klement zapravo kaže "Ako tvoj protivnik, slučajno, govori istinu, ti se tome moraš suprotstaviti i lagati kako bi to opovrgnuo". To ipak nije sve. U sljedećem odlomku Klement nastavlja raspravu o Evanđelju po Marku i njegovoj "zloporabi", što, po njegovu mišljenju, čine karpokratovci:

Marko je, dakle, tijekom Petrovog boravka u Rimu zapisao (pri kaz) djela Gospodnjih, i nije objavio sve (o njima), niti ukazao na tajna (djela), već je birao ono što je smatrao najkorisnijim za uzdizanje vjere onih koji se poučavaju. Nakon što je Petar umro kao mučenik, Marko je došao ovamo, u Aleksandriju i donio svoje i Petrove zabilješke, iz kojih je u svoju prvu knjigu prenio ono što je smatrao prihvatljivim za napredovanje pri stjecanju znanja (gnoze). (Tako) je stvorio znatno duhovnije evanđelje, na korist onima koji se usavršavaju. Uz sve to, on nije objavio što se

ne smije, niti je zapisao hijerofantsko učenje Gospodinovo, nego je već napisanim pričama dodao još neke i pri tome je znao da će njihovo tumačenje, poput mistagogije, ** povesti slušatelje ka iskonskom svetištu istine skrivene sa sedam velova. Ukratko, on je sadržaj preoblikovao, i pri tome nije bio ni nasilan ni nesmotren. Mislim da je umirući ostavio svoje djelo Crkvi u Aleksandriji, gdje se i danas brižno čuva i čita samo onima koji žele doprijeti do najskrivenijih tajni.*

No kako zli dusi stalno smišljaju propast ljudskog roda, Karpokrat je poučen od njih iskoristio moć obmanjivanja i zasužnjio starješinu crkve u Aleksandriji, pa mu je ovaj predao primjerak tog tajnog evanđelja. Poslije je to evanđelje tumačio po svojim bogohulnim i bludnim načelima i okaljao ga miješajući čiste i svete riječi s potpuno besramnim lažima?

Klement je otvoreno priznao da postoji vjerodostojno tajno Evanđelje po Marku. Ipak, Teodoriku nalaže da to porekne:

Stoga se njima (karpokratovcima), kako sam već naveo, ne smije popustiti pri njihovu nastojanju da predoče svoje krivotvorine, niti treba priznati da je ono tajno Evanđelje Markovo, već se to mora poreći, ako treba i pod zakletvom. Jer "ne valja sve što je istinito kazivati svim ljudima"?

Kakvo je to bilo "tajno evanđelje" kojeg je Klementov učenik, po naredbi, trebao poreći i koje su karpokratovci "loše tumačili"? Klement odgovara na to pitanje i u pismo unosi doslovni prijepis teksta:

Neću oklijevati s odgovorima na (pitanja) koja si postavio, suprotstavljajući se krivotvorini riječima samoga evanđelja. Na primjer, nakon "I bili su na cesti išavši prema Jeruzalemu", pa sve do rečenice "Nakon tri dana on će ustati", (u tajnom evanđelju) stoji sljedeće:

* Hijerofant je tumač, učitelj bogoslovlja u drevnih Grka i Egipćana; prvosvećenik Demetrij; voditelj starogrčkih misterija. (p. prev.)

** Mistagogija je uvođenje u vjerske tajne, u religiozno čarobnjaštvo, u misterije. (p.prev)

"Dodoše u Betaniju i tamo je bila neka žena, čiji brat bijaše umro. Pristupivši, pade na koljena pred Isusom i reče mu:

'Sine Davidov, smiluj mi se'. Učenici je ukoriše. Isus, rasrdivši se, ode s njom u vrt gdje se nalazio grob i tog se časa iz groba začuo glasan vapaj. Isus pristupi i odvali kamena vrata grobnice. Odmah nakon što je unišao tamo gdje bijaše mladić, on posegnu i uze ga za ruku i podigne. A mladić ga s jednim pogledom zavoli i poče moliti da ostane s njime. Nakon što su izišli iz grobnice, odoše kući mladićevoj, jer ovaj bijaše bogat. Nakon šest dana Isus mu kaza što da učini, a kad pade noć, mladić mu pristupi odjeven u lanenu haljinu preko golog tijela. On ostade s njim cijelu noć, jer Isus ga je poučavao tajnama kraljevstva Božjeg. Po svitanju, vratio se na drugu stranu Jordana. '"

Ovaj usputni događaj ne pojavljuje se u postojećem obliku Evanđelja po Marku. Ipak, događaj je, u općim naznakama poznat. To je uskrsnuće Lazarovo, opisano u Evanđelju, po Ivanu. U obradi koju smo upravo naveli, ipak ima nekih važnih razlika. Tu se pojavljuje "glaslan vapaj" iz groba, prije nego što je Isus odmakao kamen ili viknuo onome koji je unutra da iziđe. To navodi na pomisao da taj nije bio mrtav, čime se gubi svaki element čuda. Također, čini se da je u priču utkano nešto više od onoga što nam nudi prihvaćeni prikaz događaja s Lazarom iz Evanđelja po Luki. Navedeni ulomak svjedoči o nekoj vrsti posebnog odnosa između čovjeka iz groba i čovjeka koji ga je "uskrsnuo". Današnji čitatelj je možda u iskušenju da u tome prepozna natruhu homoseksualnosti, a moguće je i da su to prepoznali i karpokratovci, a oni su bili sljedba koja je, između ostalog, težila nadilaženju čulnosti zasićenjem tih čula. Profesor Smith misli da je puno vjerojatnije da se cijeli taj događaj odnosi na čin inicijacije svojstven nekoj školi misterija, na obrednu, simboličnu smrt i ponovno rođenje na način koji je bio uobičajen na Srednjem istoku tog vremena.

U svakom slučaju, bitno je da se taj događaj, i prije navedeni ulomak ne nalaze u Evanđelju po Marku, a jedini spomen Lazara ili neke njemu slične osobe nalazi se u Novome zavjetu jedino u Evanđelju po Ivanu. Jasno je, dakle, kako je Klementov savjet prihvatio

ne samo Teodorik, već i drugi važni ljudi Crkve, pa je cijeli događaj s Lazarom u cijelosti uklonjen iz Evanđelja po Marku.

Evanđelje po Marku temeljito je pročišćeno, ali su neke stvari i pridodane. U izvornoj verziji to evanđelje završava razapinjanjem, pokopom i praznim grobom. U njemu ne stoji prizor uskrsnuća, ni ponovni sastanak s učenicima. Postoje, međutim, danas neke Biblije koje sadrže gotovo uobičajeni završetak Evanđelja po Marku, u kojem se nalazi i Uskrsnuće. Gotovo svi bibličari se danas slažu da je taj prošireni svršetak posljedica dopune izvornom spisu, nastale krajem drugoga stoljeća.

Evanđelje po Marku pruža nam primjer svetog spisa, navodno Bogom nadahnutog, kojega su ljudi mijenjali, cenzurirali i prerađivali. Navedeni primjeri nisu teorijske naravi, već su danas među znanstvenicima dokazani i kao takvi prihvaćeni. Pa ako je Evanđelje po Marku mijenjano, zašto ne bismo mogli pretpostaviti da se i s drugim evanđeljima postupalo na sličan način?

Nismo mogli prihvatiti evanđelja kao konačne i nepobitne izvore u svrhu našeg istraživanja, no također ih nismo mogli ni odbaciti, jer svakako nisu bila u cijelosti izmišljena i pružala su mogućnost za razumijevanje zbivanja u Svetoj Zemlji prije dvije tisuće godina. Prihvatili smo se, dakle, pažljivijeg proučavanja evanđelja, pokušavajući razdvojiti stvarno od izmišljenog, raspoznati istinita zbivanja od neistinitih primjesa. Da bismo to izveli, morali smo se prvo upoznati s povijesnom stvarnošću i prilikama u Svetoj Zemlji u osvit kršćanskog razdoblja. Evanđelja nisu nastala neovisno od svoga okružja. To su povijesni spisi poput Svitaka s Mrtvog mora, Homerovih i Vergilijevih epova, kao i romansi o Gralu. Evanđelja su nastala na određenome mjestu, u određeno vrijeme, unutar određene skupine ljudi, u okružju određenih povijesnih čimbenika.

Palestina u Isusovo doba

U prvom stoljeću po Kr. Palestina je bila vrlo nemiran dio svijeta. Sveta Zemlja je već duže vrijeme bila opterećena dinastičkim razmiricama, krvavim sukobima i, povremeno, pravim ratovima. Za vrijeme drugog stoljeća pr. Kr. privremeno je uspostavljeno više ili manje jedinstveno židovsko kraljevstvo, kako je zapisano u Staro-

zavjetnim knjigama o Makabejcima. No, zemlja je već 63. godine pr. Kr. ponovo bila u nemirima i zrela da je netko osvoji.

U prvoj polovici stoljeća koje je prethodilo Isusovu rođenju, Palestina je podlegla Pompejevoj vojsci i uspostavljena je rimska vlast. Rimsko carstvo je u to vrijeme bilo preveliko i previše zaokupljeno vlastitim poslovima da bi moglo uspostaviti vlastitu administraciju koja bi osigurala izravno upravljanje. Stoga je Rim postavio na prijestolje dinastički niz marionetskih kraljeva, koji su morali stolovati pod okriljem rimske vlasti. To je bila loza Herodijana, arapskog, a ne židovskog podrijetla. Prvi u tom nizu bio je Antipa, koji je preuzeo prijestolje Palestine 63. pr. Kr. Nakon njegove smrti 37. g. pr. Kr., naslijedio ga je njegov sin Herod Veliki, koji je vladao sve do 4. godine pr. Kr. Moramo si predočiti, dakle, stanje slično onom u Francuskoj, za vrijeme uprave vlade iz Vichyja od 1940. do 1944. Moramo si predočiti osvojenju zemlju i pokoreni narod pod vlašću marionetskog režima, koji je mogao opstati jedino pomoću vojne sile. Narodu je bilo dopušteno zadržati vlastita vjerovanja i običaje, no vrhovna je vlast pripadala Rimu. Vladalo se u skladu s rimskim zakonima i silom rimskog oružja, baš kako se to zbilo i poslije u Britaniji.

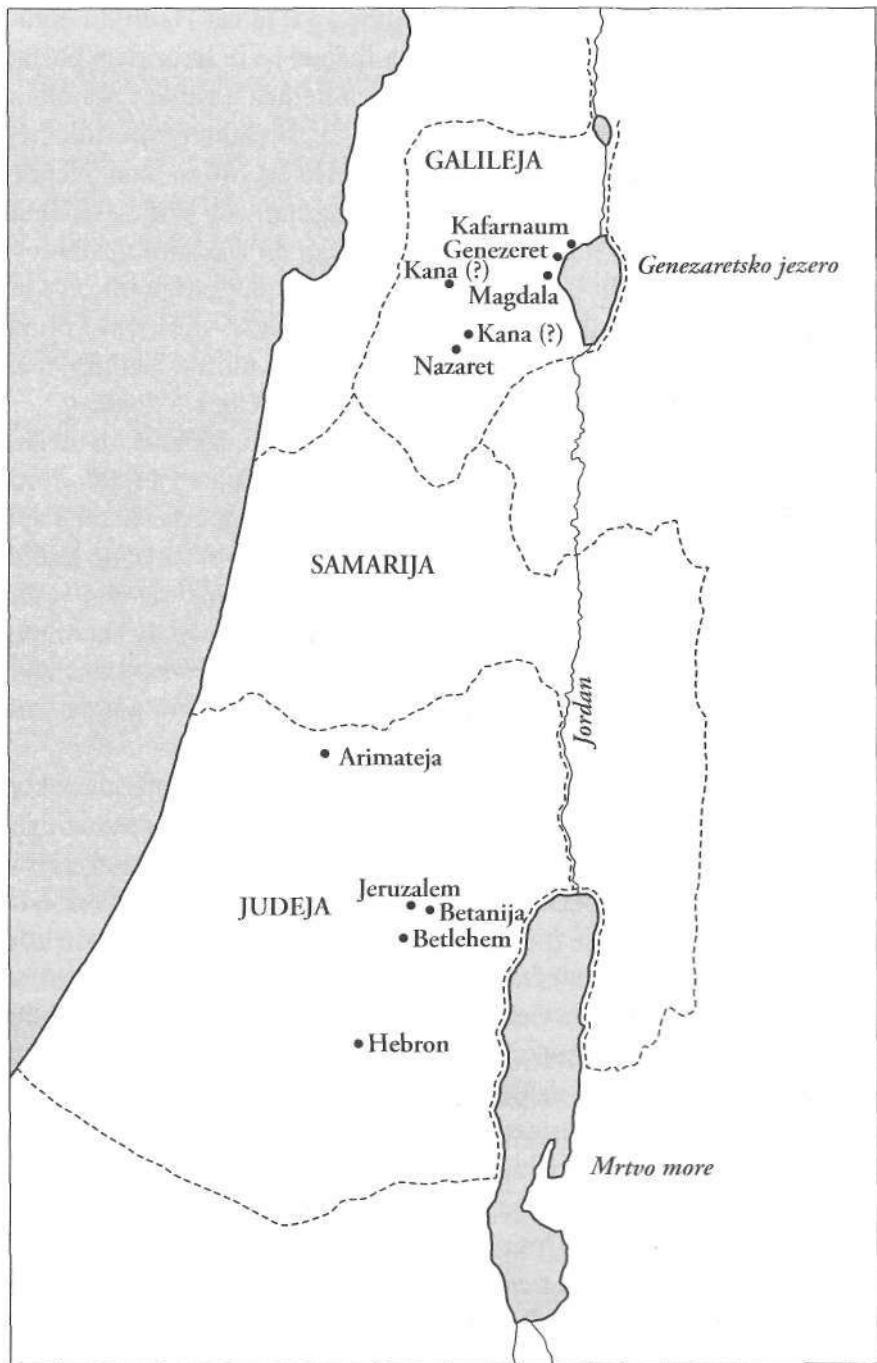
Godine 6. po. Kr. prilike su postale zaoštrenije. Te godine je zemlja podijeljena na dvije provincije, Judeju i Galileju. Herod Antipa je postao kraljem Galileje, no Judeja je potpala pod izravnu rimsku vlast i njome je upravljao rimski prokurator sa sjedištem u Cezareji. Rimska je vlast bila okrutna i jednomna. Kad je Rim preuzeo izravnu vlast nad Judejom, razapeto je odjednom više od tri tisuće pobunjenika. Rimljani su hram opljačkali i oskvrnuli, a narod opteretili teškim nametima. Mučenja su bila uobičajena, a ljudi su često i sami sebe ubijali. To se stanje nije poboljšalo dolaskom Poncija Pilata, koji je bio prokurator Judeje od 26. do 36. po. Kr. Suprotno slici kakvu nam o njemu nudi Biblija, drugi povijesni izvori kažu da je bio okrutan i potkupljiv čovjek koji je stegu, naslijedenu od svoga prethodnika, samo pojačao. Stoga je iznenađujuće, barem na prvi pogled, da u Evanđeljima nema kritičkog suda o Rimljanima, ni spomena o teškom životu kojeg su nametnuli. Evanđelja gotovo navode na pomisao da su stanovnici Judeje bili spokojni i zadovoljni svojom sudbinom.

U stvarnosti ih je malo moglo biti zadovoljno ili spokojno. Židovi su u to vrijeme u Judeji bili podijeljeni na nekoliko sljedbi i pod-

sljedbi. Saduceji su, naprimjer, bili malobrojan i bogat sloj, koji je usprkos ogorčenju svojih sunarodnjaka, surađivao s Rimljanima. Postojala je i napredna skupina, farizeji, koja je u židovstvo unijela mnoge promjene i koja je, usprkos slici koju su o njoj stvorila evanđelja, imala stav nepokolebljivog, iako uglavnom pasivnog, otpora. **Eseni su bili stroga, mistički usmjerena sljedba**, čija su učenja bila mnogo prostranjenija i utjecajnija nego što im se to priznaje. Osobine mnogih manjih sljedbi povijest nije uspjela zabilježiti, pa ih je stoga teško odrediti, no korisno je ipak znati za nazireje, kojima je mnogo stoljeća prije pripadao Samson, i koji su još uvijek postojali u Isusovo vrijeme. Postojali su i nazarejci ili nazareni, a taj se naziv vezivao za Isusa i njegove sljedbenike. U Novome zavjetu na grčkom jeziku Isus se naziva "Isus nazarenac", što je na engleski jezik krivo prevedeno kao "Isus Nazarećanin" (Jesus of Nazareth). "Nazaren" je riječ koja se odnosi na sljedbu, i nema nikakve veze s mjestom Nazaretom.

Među brojnim drugim sljedbama samo je jedna privukla našu osobitu pozornost. Godine 6. po Kr., kada je Rim uspostavio izravnu kontrolu nad Judejom, jedan farizejski rabin, po imenu Juda Galilejac, osnovao je vrlo ratobornu skupinu koju su sačinjavali farizeji i eseni. Postali su poznati pod imenom zeloti, i nisu bili, strogo uzevši, sljedba, već je to bio pokret kojemu su pripadali članovi raznih sljedbi. U vrijeme Isusova djelovanja zeloti su već preuzeli važnu ulogu u poslovima Svete Zemlje. Njihova djelatnost je činila možda najvažniji dio političkog okružja u kojemu se događala Isusova drama. Djelatnost zelota nastavila se nesmanjenom snagom i nakon razapinjana, a oko 44. po Kr. bili su toliko jaki da je neka vrsta oružane pobune postala vjerojatnom. Godine 66. po Kr. izbila je organizirana pobuna protiv rimske vlasti u kojoj je sudjelovala cijela Judeja. Bila je to borba očajnika, žilava, ali i krajnje uzaludna, koja u mnogo čemu podsjeća na Mađarsku 1956. Rimljani su samo u Cezareji izmasakrirali 20000 Židova. Za četiri godine rimske legije su osvojile Jeruzalem, razorile ga, te opljačkale i uništile tamošnji Hram. Usprkos svemu tome planinska tvrđava Masada izdržala je u svom otporu još tri godine, pod zapovjedništvom Jude Galilejca.

Posljedica pobune u Judeji bio je masovni odlazak Židova iz Svete Zemlje. Usprkos tome, ostalo ih je dovoljno za još jednu pobunu šez-

Karta broj 9. - Palestina u Isusovo vrijeme

deset godina poslije, 132. po Kr. Godine 135. je car Hadrijan donio zakon kojim se protjeruju svi Židovi iz Judeje, pa je Jeruzalem postao isključivo rimski grad. Naziv grada je izmijenjen u Aelia Capitolina.

Isusov životni vijek odvijao se, otprilike, tijekom prvih trideset i pet godina velikih nemira koji su trajali više od 140 godina. Nemiri nisu prestali njegovom smrću, već su potrajali još stotinu godina, tijekom kojih je kod stanovnika moralo doći do značajnih psiholoških promjena i novih potreba, neizbježnih pri dugotrajnom otporu. Jedna od tih izraženih potreba bila je i Čežnja za mesijom koji bi svoj narod oslobodio ropstva. Vezivanje naziva mesija isključivo uz Isusa je plod tek povijesnih okolnosti i semantičke sličnosti.

Isusovi suvremenici nikada nisu smatrali mesiju božanskim bićem, sama pomisao na takvog mesiju bila je nerazumna i vjerojatno nezamisliva. Grčka riječ za mesiju je *christos*, a ta je riječ na hebrejskom, kao i na grčkom jeziku značila "pomazanik", i odnosila se na kralja. Tako je David, nakon što je postao pomazani kralj, sasvim jasno postao "mesija" ili "krist". Svaki sljedeći židovski kralj Davidova roda bio je poznat pod istim nazivom. Čak je i tijekom rimske okupacije Judeje prvosvećenik, kojega je imenovao Rim, bio poznat kao svećenik mesija ili svećenik krist.

Zeloti, kao i drugi neprijatelji Rima, smatrali su tog marionetskog svećenika lažnim mesijom. Pravi mesija je za njih značio nešto drugo, bio je to zakoniti *roi perdu*, izgubljeni kralj, neznani potomak Davidova roda, koji bi oslobodio narod od rimskog ropstva. Tijekom Isusova života iščekivanje mesijinog dolaska dosegnuo je vrhunac koji je graničio s masovnom histerijom. Nakon Isusove smrti takvo se raspoloženje nastavilo, a pobuna 66. godine znatno je bila potaknuta vijestima o skorom dolasku mesije, a te su vijesti širili zeloti.

Riječju "mesija" se, dakle, ne označuje božansko podrijetlo, već, strogo uzevši, samo pomazani kralj. Narodni duh pretvorio je to u pomazanoga kralja koji bi bio i osloboditelj. To je postao izraz posebnog političkog metaznačenja, potpuno različit od kasnije kršćanske ideje o "Sinu Božjem". Upravo je takvim svjetovnim značenjem bila opterećena riječ mesija u trenutku kad je pridodana Isusu, Isus Mesija ili, po grčkom, Isus Krist. Riječ koja je prvotno nosila obredno značenje, pretvorila se u vlastito ime.

Povijest evanđelja

Evanđelja su nastala u prepoznatljivom povijesnom vremenu. Bilo je to vrijeme tlake, građanske i društvene potištenosti, političkih previranja, progona i povremenih pobuna. Bilo je to i vrijeme vječnih i mučnih obećanja, nada i snova o kralju koji će se pojaviti kao zakoniti, duhovni i svjetovni vođa i donijeti slobodu svome narodu. Težnje ka političkoj slobodi surovo su ugušene ratom od 66. do 74. godine po. Kr., a ta ista nastojanja, u vjerskom ruhu, ovjekovječena su evanđeljima i time im je pridodan snažan poticaj.

Znanstvenici su danas jednoglasni u zaključku da evanđelja ne potječu iz vremena Isusova života. Najvećim dijelom nastala su za vrijeme dvije velike pobune u Judeji, od 66. do 74. i od 132. do 135. godine, iako se gotovo sigurno oslanjaju na neke ranije izvještaje. Među njima je možda bilo i spisa koji su se izgubili, jer je za vrijeme prve pobune uništeno mnoštvo dokumenata. Postojala je i usmena predaja, koja je bez sumnje u velikoj mjeri preuveličala i/ili izmijenila događaje prenošenjem iz druge, treće, ili četvrte ruke. Dio te predaje možda je potekao od ljudi koji su živjeli u Isusovo vrijeme i možda ga čak osobno poznavali. Ako je netko u vrijeme razapinjanja bio mladić, mogao je doživjeti i godine u kojima su napisana evanđelja.

Smatra se da je najstarije Evanđelje po Marku, i da je nastalo za vrijeme pobune od 66. do 74. ili možda ubrzo nakon toga. Tu se ne ubraja dio koji opisuje razapinjanje, **koji je napisan i pridodan poslije**. Marko se nije ubrajavao među Isusove učenike, a čini se da je stigao iz Jeruzalema. Bio je, čini se, u društvu svetog Petra, jer njegovo Evanđelje nosi nesumnjivi pečat Pavlove misli. No iako je Marko potekao iz Jeruzalema, Evanđelje je, kako tvrdi Klement Aleksandrijski, sastavio u Rimu, i to za grčku i rimsku publiku. To objašnjava mnogo toga. U vrijeme nastanka Evanđelja po Marku u Judeji je trajala pobuna protiv rimske vlasti, ili je tek ugušena, a tisuće Židova je zbog toga bilo razapeto. Ako je Marko želio da Evanđelje ostane trajno prisutno i da se dojmi rimske publike, nije mogao Isusa prikazati kao protivnika Rima, niti pokazati njegove političke sklonosti. U svrhu opstanaka svoje poruke, bio je prisiljen razriješiti Rimljane svake krivnje za Isusovu smrt, morao je sprati ljagu s postojećeg režima i za mesijinu smrt okriviti neke Židove. Ovu su zamisao usvojili i pisci drugih

Evandjelja, kao i rana kršćanska Crkva. Po svoj prilici, bez te dosjetke ne bi opstala ni Evandjelja, niti Crkva.

Nastanak Evandjelja po Luki znanstvenici smještaju oko 80. po Kr. Izgleda da je Luka bio grčki liječnik, a svoje je djelo napisao za nekog uvaženog rimskog službenika iz Cezareje, rimske prijestolnice Palestine. Stoga je i Luka imao razlog popustiti i zadovoljiti Rimljane i prebaciti krivnju na nekog drugog. U vrijeme nastanka Evandjelja po Mateju, oko 85. po Kr. prebačena je krivnja, kako se čini, bila prihvaćena kao utvrđena činjenica. Više od polovice Evandjelja po Mateju izvedeno je iz Markovog, iako je bilo napisano na grčkom jeziku i nosilo grčka svojstva. Čini se da je autor bio Židov, moguće neki izbjeglica iz Palestine. Njega ne bi trebalo miješati s učenikom Matejom, koji je morao živjeti mnogo prije i koji je vjerojatno znao samo aramejski jezik.

Evandjelja po Marku, Luki i Mateju poznata su pod zajedničkim nazivom "sinoptička evandjelja", što navodi na istodobnost njihova nastanka, pregled svih dijelova cjeline "jednim okom", iako to nije točno. Imaju mnogo zajedničkih mjesta, pa to ukazuje da su sva tri svjedočanstva potekla iz jednog izvora, usmene predaje, ili nekog poslije izgubljenog spisa. Po tome se ta tri Evandjelja razlikuju od Ivanovog, koje je poteklo iz drugih izvora.

Ne zna se ništa o autoru Četvrtog evandjelja, kao što se ni po čemu ne može pretpostaviti da je njegovo ime bilo Ivan. Osim Ivana Krstitelja u Evandjelju se ne spominje nijedan drugi Ivan, a atribucija tog Evandjelja čovjeku po imenu Ivan, prihvaćena je tek poslije. Četvrto Evandjelje nastalo je najkasnije, oko 100. godine, u okolici grčkog grada Efeza. Ono je po mnogo čemu posebno. U njemu ne nalazimo prizor Isusova rođenja, naprimjer, niti ikakav opis tog događaja, a sam početak je gotovo spoznajne naravi. Tekst je mnogo zagonetniji, a razlikuje se i u sadržaju. Prva tri Evandjelja opisuju prvenstveno Isusove doživljaje iz sjeverne provincije, Galileje, dok se doživljaji s juga, iz Judeje i Jeruzalema, u što je uključeno i razapinjanje, prenose samo po čuvenju od nekog drugog. Četvrto Evandjelje, pak, kazuje malo o Galileji, iscrpno opisuje zbivanja u Judeji i Jeruzalemu krajem Isusova života, a sam prikaz razapinjanja vrlo vjerojatno je utemeljen očevitom nekoga tko je tomu događaju prisustvovao. U tome Evan-

đelju nalazi se i niz događaja koji nisu spomenuti u ostalim Evanđeljima, svadba u Kani Galilejskoj, uloge Nikodema i Josipa iz Arimateje, kao i uskrsnuće Lazarovo (iako je ovo zadnje bilo uključeno u Evanđelje po Marku). Na temelju ovih čimbenika današnji znanstvenici upućuju da bi Evanđelje po Ivanu moglo biti najpouzdanije i povijesno najtočnije, usprkos tome što je nastalo znatno kasnije. Čini se da se ono puno više oslanja narodnom predajom poteklom od Isusovih suvremenika, kao i nekim drugim izvorima koji nisu bili dostupni Marku, Luki i Mateju. Jedan istraživač iz našeg vremena ističe da Evanđelje po Ivanu pokazuje točno topografsko poznavanje Jeruzalema iz doba prije 66. godine, kada se zbilja pobuna. Isti pisac zaključuje da je "temelj Četvrtog Evanđelja usmena tradicija, što nije slučaj s drugim Evanđeljima". Ovo gledište prevladava u današnjoj bibliistici. Jedan drugi pisac kaže da se "Evanđelje po Ivanu temelji na ranoj i vjerodostojnoj predaji o Isusu, iako se ne drži kronološkog okvira Evanđelja po Marku,"

Mi smo također, tijekom istraživanja, zaključili da je Četvrto Evanđelje najpouzdanije među knjigama Novoga zavjeta, iako je i ono poslije bilo podložno dotjerivanju, prerađivanju, kraćenju, i ispravljanju. Naše smo zaključke izveli proučavajući sva Četiri Evanđelja, kao i mnoštvo usporednog gradiva, a Četvrto Evanđelje nam je ponudilo najuvjerljivije dokaze za našu, tada još uvijek probnu hipotezu.

Isusovo bračno stanje

Naša namjera nije bila osporiti vjerodostojnost evanđelja. Željeli smo ih istražiti i pronaći mjesta koja su možda istinita i izlučiti ih od kitnjastog okružja. Tražili smo one dijelove koji bi mogli potvrditi brak Isusa i žene koja se naziva Marija Magdalena. Bilo nam je jasno da takvi dijelovi neće biti izričito jasni i znali smo da ćemo morati tražiti između redaka kako bismo popunili neke očite praznine. No nismo morali tražiti samo dokaze o tom braku, već i okolnosti i razloge za taj brak. Istraživanje je moralo obuhvatiti niz različitih, malih, ipak tijesno povezanih pitanja. Krenuli smo od onog koje se samo nametalo:

1) Postoji li u evanđeljima posredno ili neposredno svjedočenje, koje ukazuje da je Isus zaista bio oženjen?

U tom smislu ne postoji nijedan izravan iskaz, ali ne postoji također niti jedna izričita tvrdnja da on nije bio oženjen. I prvo i drugo nam se učinilo važnim. Dr. Geza Vermes sa sveučilišta u Oxfordu tako ističe: "U evanđeljima nema ni spomena po pitanju Isusovog bračnog stanja... Takvo stanje stvari u okružju drevnog židovstva dovoljno je neobično da potakne dalje istraživanje".

Evanđelja nam kažu da su mnogi od učenika, kao naprimjer Petar, bili oženjeni. Sam Isus se nigdje ne zalaže za celibat, već, naprotiv, u Evanđelju po Mateju (19, 4-5) kaže: "Zar niste čitali da ih je Stvoritelj, kad ih u početku stvorio, 'stvorio muško i žensko', i da je rekao: 'Zato će čovjek ostaviti oca i majku te će prionuti uz ženu svoju, pa će oboje biti samo jedno tijelo'?". Ovakva izjava je teško spojiva sa zahtjevom za celibatom, a ako Isus nije propovijedao celibat, nema razloga pretpostavljati da ga se sam držao. Ondašnji židovski običaji nalagali su gotovo obavezom da muškarac bude oženjen. Celibat se žestoko osuđivao, osim u nekim zajednicama esena. Krajem prvog stoljeća jedan židovski pisac je celibat usporedio s umorstvom, a čini se da u tom mišljenju nije bio usamljen. Uz to, obveza svakog oca da svome sinu pronađe ženu bila je ravna obvezi da se pobrine za njegovo obrezivanje.

Da Isus nije bio oženjen, ta bi činjenica bila upadljiva, privukla bi pažnju i iskoristila se u svrhu njegova opisivanja i prepoznavanja, jer bi ga bitno razlikovala o njegovih suvremenika. Da je bilo tako, barem bi jedno Evanđelje spomenulo odstupanje od tog običaja. Ako je Isus bio neoženjen, kako tvrdi kasnija predaja, također je neobično što nema spomena o njegovu celibatu. Odsustvo takvih napomena govori da se Isus, kada je riječ o celibatu, očito pridržavao običaja svoga vremena i svoje kulture. Prema tome, bio je oženjen. Jedan uvaženi teolog iz našega vremena sazeo je tu raspravu na sljedeći način:

Obzirom na postojeću kulturnu sredinu, vrlo je mala vjerojatnost da Isus nije bio oženjen puno prije početka svoje duhovne misije. Da je u svom celibatu bio nepokolebljiv, to bi izazvalo neku vrstu reakcije i nemira koji bi za sobom ostavili traga. Prema tome, upravo to što Isusov brak u Evanđeljima nije spomenut, ide u prilog hipotezi o njegovu braku, jer bi ustrajno zastupanje dobrovoljnog

celibata u židovskoj sredini toga vremena, bilo vrlo neobično i privuklo bi veliku pozornost i mnoštvo primjedbi.

Hipotezu o braku podržava i naslov "učitelj", koji se u Evanđeljima često pojavljuje uz Isusovo ime. Moguće je, dakako, da je taj izraz upotrijebljen za učitelja u širem smislu, što bi značilo samozvani učitelj. Međutim, Isusovo obrazovanje i znanje koje je pokazao pred stariješinama u Hramu, upućuju da je on bio nešto više od samozvanog učitelja i navještava da je prošao neku vrstu škole i bio službeno proglašen učiteljem. To se poklapa s predajom koja Isusa prikazuje kao učitelja u najužem smislu. No ako je Isus bio učitelj, ne samo da je vjerojatno daj bio oženjen, već je to sasvim sigurno. Židovski zakon iz Mišne po tome je vrlo jasan: "Neoženjeni čovjek ne može biti učitelj".

U Četvrtom evanđelju opisuje se jedno vjenčanje, koje bi moglo, zapravo, biti vjenčanje samog Isusa. To je, dakako, poznata priča o svadbi u Kani. Usprkos tome što je ta priča poznata, u njoj se pojavljuju neka pitanja koja zaslužuju da se njima pozabavimo.

U Četvrtom evanđelju prikazano je da je svadba u Kani bila skromna mjesna priredba, prava seoska svadba, a mladenki i mladoženji ne spominju se imena. "Na svadbu bijaše pozvan i Isus" (Ivan 2,2), što je pomalo neobično, jer on se zapravo još nije ni uputio u svoju duhovnu misiju. Još je čudnije da je tamo bila prisutna i njegova majka i da se to ni na koji način ne objašnjava.

Upravo je Marija ta koja predloži i gotovo naredi sinu da se pobrine za vino. Ona se ponaša baš kao da je domaćica. "Kad nestade vina, reče Isusu njegova majka: 'Nemaju vina'. 'Što hoćeš od mene, ženo - odvrati joj Isus - Zar moj čas nije već došao?' (Ivan 2, 3-4). Marija, međutim, kao da ne čuje taj odgovor. "Na to njegova majka reče slugama: 'Što vam god rekne, učinite" (Ivan, 2, 5). Sluge su spremno izvršile njezin nalog, kao da su naviknuli primati zapovjedi i od Marije i od Isusa.

Usprkos jasnom Isusovom pokušaju da je odbije, Marija je ustrajala, a Isus nakon toga izvodi svoje prvo veliko čudo, pretvaranje vode u vino. Iz Evanđelja se vidi da on do tada još nije pokazao svoje moći i nema nikakvog razloga da je Marija mogla pretpostaviti da ih on posjeduje. No ako je za te moći i znala, zašto bi tražila da se

ta jedinstvena moć upotrijebi u tako svakidašnjoj prilici? Zbog čega bi Marija to zahtijevala od svog sina, i zbog čega bi dva gosta na svadbi preuzela na sebe takvu brigu, kad to po običaju mora napraviti domaćin? Ako je, pak, svadba u Kani bila Isusova svadba, onda je to zaista bila njegova briga.*

Postoje i drugi dokazi u prilog hipotezi da je to bila Isusova svadba. Neposredno nakon što je čudo izvedeno, "...ravnatelj stola okusi vodu pretvorenu u vino - on nije znao odakle je vino, ali su znali sluge koji su zahvatili vodu - zovnu zaručnika te mu rekoše: 'Svatko najprije iznosi dobro vino, a kad se ljudi ponapiju, slabije. *Ti si čuvao dobro vino do sada*'. (Ivan, 2, 9-10, kurziv autora). Čini se jasno da su te riječi upućene Isusu. Po Evanđelju, te su riječi upućene "zaručniku". Očit je zaključak da su Isus i "zaručnik" jedno te isto.

Isusova žena

2) Drugo važno pitanje glasi: ako je Isus bio oženjen, ima li u evanđeljima spomena o identitetu njegove žene?

U prvom redu treba uzeti u obzir dvije žene, koje se uz Isusovu majku, često spominju kao dio njegove pratnje. Prva od njih je Marija Magdalena, ili točnije, Marija iz sela Migdal ili Magdala u Galileji. Uloge te žene je u svim Evanđeljima vrlo neodređena, pa se čini da je to učinjeno namjerno. Po Marku i Mateju, ona se spominje tek pred sam kraj. Kada se konačno pojavi, to se dogodi u Judeji, u vrijeme razapinjanja, i nalazi se među Isusovim učenicima. Po Luki, ona se pojavi u ranom razdoblju Isusove duhovne misije, dok propovijeda po Galileji. Čini se, stoga, da ga ona prati iz Galileje u Judeju, a ako ga ne prati, da se lako kreće u te dvije provincije. To navodi na pomisao da je za nekoga bila udana, jer je u Palestini Isusova vremena bilo nezamislivo da neudana žena putuje bez pratnje. Još je teže bilo zamislivo da putuje bez pratnje, a s jednim vjerskim učiteljem i njegovom pratnjom. Neke su predaje osvijestile tu zbujujuću činjenicu, pa se u nekima od njih kaže da je Marija Magdalena bila udana za nekog od Isusovih učenika. No ako je tome bilo tako, njen odnos s

* Pripomenimo da u Četvrtom evanđelju stoji da su na svadbu bili pozvani Isus i njegovi učenici (Iv 2,2) (p.prev.)

Isusom i njihova bliskost doveli bi ih do sumnjičenja ili optužbe zbog preljuba.

Usprkos narodnoj predaji, Marija Magdalena se ni na jednomu mjestu u Evanđeljima ne spominje kao bludnica. Po Luki je prvi put opisana kao "Marija, zvana Magdalena, iz koje bijaše istjerao sedam zlih duhova". Prihvaćeno je mišljenje da se ta rečenica odnosi na Isusovo istjerivanje zlih duhova, čime se naviješta da je Marija Magdalena bila njima opsjednuta. Ta se rečenica mogla lako odnositi i na neku vrstu preobraćenja i/ili obrednog uvođenja. Uvođenje u kult božice Aštar ili Astarte, božice majke i "kraljice Nebeske" - sastojalo se od sedam stupnjeva posvećenja. Vrlo vjerojatno je Marija Magdalena pripadala nekom takvom kultu prije nego što se pridružila Isusu.

U prethodnom poglavlju, "Isusovu sudu o suvremenicima" Luka neodređeno spominje jednu ženu koja pomazuje Isusa. I u Evanđelju po Marku nalazi se sličan prizor gdje neimenovana žena pomazuje Isusa. Ni Luka ni Marko ne poistovjećuju tu ženu s Marijom Magdalenom, a Luka, ipak, (7,37) kaže da je to bila "žena koja bijaše javna grješnica". Tumači su poslije pretpostavili da je Marija Magdalena, kako je iz nje istjerano sedam zlih duhova, morala biti grješnica, pa se temeljem toga Mariju Magdalenu i ženu koja je pomazala Isusa počelo gledati kao istu osobu. To je lako moguće, jer ako je Marija Magdalena bila povezana s nekim poganskim kultom, to bi je učinilo grješnicom i u očima Luke i u očima kasnijih pisaca.

Ako je Marija Magdalena bila "grješnica", jasno je daje i uz to bila nešto više od obične bludnice iz kasnijih predaja. Ona je sigurno bila imućna žena. Luka kaže, naprimjer, da je među njezinim prijateljima bila i žena nekog velikodostojnika s Herodova dvora, te da su obje žene, zajedno s drugim ljudima, novčano pomagale Isusa i njegove učenike. Žena koja je pomazala Isusa također je bila imućna. U Evanđelju po Marku velika se pozornost poklanja skupocjenosti nardove pomasti kojom je obred izvršen.

Čini se daje događaj Isusovog pomazanja od velike važnosti, jer inače ga ne bi toliko isticali u Evanđeljima. Sve to kao da je bilo nešto više od naglog i spontanog postupka, više nalik pažljivo promišljenom obredu. Moramo se prisjetiti da je pomazanje bilo uvriježena povlastica kraljeva i "zakonitog Mesije", što znači "pomazanika". Iz ovoga

slijedi da je Isus postao pravi Mesija zahvaljujući pomazanju, a žena koja ga je, dakle, posvetila, nije mogla biti neka nevažna osoba.

U svakom je slučaju jasno da je Marija Magdalena krajem Isusove duhovne misije postala osobom velike važnosti. Evanđelja po Mateju, Marku i Luki uvijek njezinim imenom počinju nabrajati žene u Isusovoj pratnji, kao što Šimun Petar vodi pratnju muških učenika. Ona je bila prva nazočna Isusovu praznu grobu nakon razapinjanja, a među svima koji su mu bili odani, Isus je odabarao upravo Mariju Magdalenu da bude prva kojoj će otkriti svoje ukrsnuće.

U cijelom tekstu Evanđelja Isus se obraća Mariji Magdaleni na poseban način čineći joj time povlasticu, a to je lako moglo potaknuti ljubomoru drugih učenika. Kasnija je predaja pokušala ocrniti njeno podrijetlo i ime. Predstavljajući je kao bludnicu, sljedbenici su vjerojatno pretjerali u svojoj osvetoljubivosti i ozloglasili je zbog vlastite, ljudima inače svojstvene zavisti, jer je s Isusom bila prisnija od njih. Ako su i ostali kršćani tijekom Isusova života, ili kasnije, također bili zavidni zbog njene osobite veze s duhovnim vođom, moguće je da je postojala namjera da se ona ponizi u očima sljedećih naraštaja. Da su je ponizili, nema sumnje. O njoj se i danas misli kao o bludnici, a tijekom Srednjega vijeka domovi za prostitutke nazivali su se magdaleni. Sama Evanđelja, međutim, svjedoče da žena koja je podarila ime tim ustanovama, to nije zaslužila.

Bez obzira na svoj položaj u evanđeljima, Marija Magdalena nije jedina osoba koja mu je mogla biti ženom. Marija iz Betanije, sestra Lazara i Marte najveću ulogu ima u Četvrtom evanđelju. Ona i njena obitelj su očito u bliskim odnosima s Isusom. I oni su imućni, posjeduju kuću u boljem dijelu Jeruzalema, koja je dovoljno prostrana da može ugostiti Isusa s cijelom njegovom pratnjom. Štoviše, prizor s Lazarom otkriva da se uz tu kuću nalazila i privatna grobnica, što je u Isusovo vrijeme bila začudna raskoš, ne samo zato što je to bio znak bogatstva, nego i neka vrsta statusnog obilježja, koje svjedoči o pripadnosti visokim slojevima društva. U Jeruzalemu je tada, kao što je slučaj i u današnjim gradovima, zemlja bila vrlo cijenjena, pa je samo mali broj ljudi mogao imati vlastito ukopno mjesto.

Kada se u Četvrtom evanđelju Lazar razboli, Isus je izvan Betanije nekoliko dana sa svojim učenicima i boravi na rijeci Jordanu.

Kad čuje što se dogodilo, on odgađa povratak u Betaniju za dva dana, što je vrlo neobična odluka, i tek onda stiže na Lazarov grob. Kad je dolazio, Marta mu iziđe u susret i povika: "Gospodine, da si bio ovdje, ne bi umro moj brat". To je zbujujuća rečenica, jer navodi da bi svojim tjelesnom nazočnošću Isus spriječio čovjekovu smrt. Taj događaj je važan i po tome što Marta sama dočekuje Isusa, iako se možda očekivalo da bi i Marija, njena sestra, trebala biti uz nju. Marija, pak, sjedi u kući i pojavljuje se tek po Isusovu pozivu. Ovo je mjesto jasnije u "tajnom" Evanđelju po Marku, koje je otkrio profesor Morton Smith i koje smo prije naveli. Taj uklonjeni dio Evanđelja kaže da Marija izlazi iz kuće prije nego je Isus pozove, učenici je srdito prekoravaju, pa ih Isus mora utihniti. Vrlo je vjerojatno Marija bila u kući u trenutku kada je Isus došao. Ona je u skladu sa židovskim običajima morala "sjediti šivu", sjedeći žalovati. Postavlja se pitanje, zašto se nije pridružila Marti i požurila dočekati Isusa po njegovu povratku? Ovdje nam se nudi moguće objašnjenje. Tadašnja načela židovskog zakona strogo su zabranjivala ženi koja "sjedi šivu" da izađe iz kuće, osim u slučaju da je pozove muž. U ovoj situaciji i Isus i Marija iz Betanije ponašaju se u skladu s običajima židovskog muža i žene.

Postoji još jedno mjesto u Evanđeljima koje svjedoči o mogućem braku Isusa i Marije iz Betanije, koje kao da je ubačeno u Evanđelje po Luki:

Dok su putovali, ude u jedno selo, gdje ga neka žena imenom Marta primi u svoju kuću. Ona je imala sestru Mariju, koja je sjela Gospodinu do nogu i slušala njegovu riječ. A Marta bijaše mnogo zauzeta posluživanjem. Ona mu pristupi i reče: 'Gospodine!. Tebi nije ništa stalo do toga što me moja sestra ostavila samu da poslužujem? Reci joj da mi pomogne!' Marta, Marta! — odgovori joj Gospodin — brineš se i uznemiruješ za mnoge stvari; ipak je malo i samo jedno potrebno. Marija je doista izabrala najbolji dio koji joj se zato neće oduzeti. (10, 38-42)

Iz Martine molbe vidi se da Isus ima neku vlast nad Marijom. No, još je znakovitije ono što Isus odgovori. Te rečenice bi u svakom drugom okružju bez dvojbe tumačili kao natruhu o braku. Ovako se,

pak, jasno pokazuje da je i Marija iz Betanije bila Isusu bliska učenica kao i Marija Magdalena.

Ima dovoljno razloga da se poistovjete Marija Magdalena i žena koja je pomazala Isusa, no mi smo se upitali, nije li i Marija iz Betanije, sestra Lazarova i Martina, također ta ista osoba? Jesu li te žene, koje se u Evanđeljima pojavljuju na tri različita mjesta, u tri različita okružja, zapravo jedna osoba? Crkva je u Srednjem vijeku smatrala da je bilo tako, a pridružila joj se i narodna predaja. Danas se u tome slažu mnogi bibličari, a postoji niz dokaza u prilog takvog zaključka.

Sva četiri Evanđelja navode da je Marija Magdalena bila nazočna razapinjanju, a nijedno u toj prilici ne spominje Mariju iz Betanije. Ali ako je Marija iz Betanije bila toliko privržena učenica, kako se to čini, njeno odsustvo bi prilikom tog čina bilo bi vrlo nesavjesno. Možemo li povjerovati da bi ona, a da ne spominjemo njezina brata Lazara, propustila prisustvovati višnjem trenutku Isusova života? Tako nešto bilo bi gotovo neobjašnjivo i vrijedno svake osude, osim ako ona jest bila tamo, i ako su je evanđelja spomenula po imenu Marije Magdalene. A ako su Marija Magdalena i Marija iz Betanije ista osoba, onda ne moramo tražiti odgovor na pitanje gdje je bila ona druga za vrijeme razapinjanja.

U Mariji Magdaleni može se prepoznati Marija iz Betanije, a može se prepoznati i ona žena koja je pomazala Isusa. Evanđelje po Ivanu poistovjećuje ženu koja je pomazala Isusa s Marijom iz Betanije. Pisac je u ovom slučaju posve jasan:

Bijaše neki bolesnik iz Betanije, iz sela Marije i sestre joj Marte. A Marija kojoj bolovaše brat Lazar bijaše ona što je miomirisnom masti pomazala Gospodina i svojom mu kosom otrla noge. (11, 1-2)

Isto nalazimo i u sljedećem poglavlju:

Šest dana prije Pashe dođe Isus u Betaniju gdje stanovaše Lazar koga Isus uskrisi od mrtvih. Tu mu pripremiše večeru na kojoj je Marta posluživala. Lazar bijaše jedan od onih što su s Isusom sjedili za stolom. Tada Marija uze litru prave nardove dragocjene i miomirisne pomasti te Isusu pomaza noge pa mu ih otre svojom kosom. Kuća se napuni mirisom pomasti.

Iz ovoga je jasno da su Marija iz Betanije i žena koja pomazuje Isusa ista osoba. A iako to nije potpuno jasno, vrlo je vjerojatno da je Marija Magdalena također ta ista osoba. Stoga, ako je Isus bio oženjen, njegova supruga je mogla jedino biti ta žena koja se više puta pojavljuje u evanđeljima na raznim mjestima i u raznim ulogama.

Ljubljeni učenik

3) Ako su Marija Magdalena i Marija iz Betanije bile ista žena, i ako je ta žena bila Isusova supruga, onda je Lazar bio njegov šurjak. Pogledajmo postoje li u evanđeljima zapisi koji bi mogli potvrditi da je Lazar imao tu ulogu.

Lazar se ne spominje imenom u Evanđelju po Luku, Mateju i Marku, iako je njegovo "uskrснуće iz mrtvih" bilo sadržano u Markovu tekstu i **poslije uklonjeno**. Lazar je, dakle, kasnijim naraštajima poznat samo iz Četvrtog evanđelja, po Ivanu. No upravo je ovdje i jasno da je on uživao neku vrstu povlastica, a to nije bilo svedeno samo na "ustajanje od mrtvih". U toj je prilici, kao i u mnogim drugima, Lazar, čini se, bio bliži Isusu i od samih učenika.

Za razliku od učenika, Lazar je bio u stvarnoj opasnosti. U Četvrtom evanđelju čitamo: "Tada glavari svećenički odlučiše ubiti i Lazara" (12, 10). Napominje se da je Lazar na neki način radio u Isusovu korist, a to je više od onoga što se može reći za njegove učenike. Teoretski, to bi ga činilo dostojnim da i sam bude učenikom, no on se kao takav ne spominje. Za njega se ne kaže ni da je bio naznačen razapinjanju, što je naizgled besramno nezahvalno prema čovjeku kojemu je doslovce dugovao život. Postoji mogućnost i da se skrivao, znajući da mu prijete opasnost, no čudno je da dalje o njemu nema ni riječi u Evanđeljima. Čini se kao da je potpuno nestao i nikada se više ne spominje. Upitali smo se je li baš tako i pokušali to pobliže ispitati.

Nakon tromjesečnog boravka u Betaniji Isus se s učenicima povlači na obalu Jordana, udaljenu ne više od jednog dana hoda. Tamo se k njemu žuri glasnik s viješću da je Lazar bolestan. Glasnik ne spominje Lazara imenom, već bolesnika prikazuje kao osobu od velikog značaja: "Gospodine, bolestan je onaj koga ljubiš" (11, 3). Isus se poslije te vijesti ponaša krajnje neobično. Umjesto da se požuri

vratiti i spasiti čovjeka kojega, kako se kaže, voli, on se ponaša vrlo bezbrižno: "Ova bolest nije na smrt - odgovori Isus kad to ču - već je određena za slavu Božju: da proslavi Sina Božjega" (11, 4). Tim riječima nas zbunjuje, ali onim što tada čini još i više: "Kad ču da je on bolestan, ostade još dva dana u mjestu u kojem se nalazio" (11, 6). Isus, dakle, ostaje još dva dana na Jordanu usprkos važnoj vijesti koju je primio. Kada se naposljetku odluči vratiti u Betaniju, on proturječi svojoj ranijoj izjavi kazujući da je Lazar mrtav i u tome je nepokolebljiv. On jasno kaže da je Lazarova smrt poslužila nekoj svrsi i da će se sve dobro završiti. "Naš prijatelj Lazar spava, ali ja idem da ga probudim". Četiri retka dalje on doslovce priznaje da je cijela priča bila unaprijed temeljito pripremljena i postavljena: "I ja sam veseo radi vas što nisam bio ondje, da porastete u vjeri. Ali, hajdemo k njemu!" (11, 15). Ovakvo ponašanje zbunjuje, ali zbunjuje i odgovor učenika: "Toma, zvani Blizanac, reče suučenicima: Hajdemo i mi da umremo s njim!" (11, 16). Što to znači? Ako je Lazar zaista mrtav, sigurno je da mu se učenici ne žele pridružiti zajedničkim samoubojstvom. A teško je protumačiti i Isusovu bezbrižnost nakon što je čuo za Lazarovu bolest i nakon toga odugovlačio s povratkom u Betaniju.

Objašnjenje se nalazi, kako je ukazao profesor Morton Smith, u manje više poznatom uvođenju u "školu misterija". Profesor Smith je pokazao da su ta uvođenja, kao i pridruženi obredi, bili uvriježena pojava u Palestini Isusova vremena. Uvođenje se sastojalo od simbolične smrti i ponovnog rođenja, što se tako i nazivalo. Grob je postajao utroba iz koje se akolit* ponovno rađao, a odvijao se i obred koji se danas naziva krštenjem, simbolično potapanje u vodu. Koristio se i pehar vina, koji se poistovjećivalo s krvlju proroka ili čarobnjaka koji je vodio obred. Pijući vino iz tog pehara, učenik se simbolički sjedinjavao sa svojim učiteljem, i mistički s njime postajao "jedno". Važno je, dakako, da je i Sveti Pavao svrhu krštenja objašnjavao na isti takav način, a i sam Isus je koristio isto nazivlje na Posljednjoj večeri.

Profesor Smith ističe da je Isusov životni put bio vrlo nalik drugim čarobnjacima, iscjeliteljima i čudotvorcima toga vremena.¹² U sva

* akolit - grč. Izraz se obično upotrebljava u katoličkoj crkvi za oznaku bogoslova zaredenog nižim redom, koji pri svečanim bogoslužjima vrši pomoćne službe

četiri Evanđelja Isus se uvijek tajno sastaje s ljudima koje se sprema izliječiti ili s njima tiho govori nasamo. Poslije ih često moli da to ne razglase, a širem slušateljstvu uvijek se obraća u prenesenom značenju, alegorijama i parabolama.

Iz ovoga slijedi da je Lazar, za vrijeme Isusovog boravka na Jordanu, sudjelovao u obredu uvođenja pri čemu je, po tradicionalnom običaju, simbolički uskrsnuo i ponovo se rodio. Ako to tako promotrimo, želja učenika "da s njime umru" postaje razumljivija, kao i Isusovo inače neobjašnjivo zadovoljstvo cijelim događajem. Marija i Marta djeluju pri tome iskreno uznemirene, vjerojatno kao i mnogi drugi ljudi, no moguće je da su nešto pogrešno razumjele ili pogrešno protumačile cijelo zbivanje. Moguće je i da je prilikom uvođenja nešto krenulo krivo, a to se znalo dogoditi, ili je sve zajedno bio vješto i domišljato izveden i odglumljen prizor čija je prava svrha i zadaća bila poznata tek odabranima.

Ako prizor s Lazarom ukazuje na obredno uvođenje, to znači da je njegov položaj bio poseban. Kako se čini, on je bio obredno uveden prije od ostalih učenika, koji nesumnjivo djeluju kao da mu na tome zavide. Upitali smo se zašto bi taj, do tada nepoznati čovjek iz Betanije bio na taj način izdvojen i zašto je on stekao iskustvo za kojim ostali učenici tek žude? Zašto bi kasniji mistički usmjereni heretici, kao što su bili karpokratovci, toj stvari pridavali toliku pozornost i zašto je cijeli taj događaj izbačen iz Evanđelja po Marku? Tome je možda razlog to što je Lazar bio onaj "koga Isus ljubljao" više od ostalih učenika, a možda i zbog toga što je Lazar na neki poseban način bio vezan s Isusom, time što mu je bio šurjak. Možda je posrijedi i jedno i drugo. Možda je Isus upoznao i zavolio Lazara jer mu je ovaj bio šurjak, no u svakom slučaju ta je ljubav vrlo naglašena. Kad se Isus vrati u Betaniju i plače, ili se pravi kao da plače zbog Lazarove smrti, ljudi oko njega ponove glasnikove riječi: "Gledaj kako ga je ljubio!" (Ivan, 11,36).

Autor Evanđelja po Ivanu, u kojemu se pojavljuje priča o Lazaru, ni najednom se mjestu ne predstavlja kao "Ivan". On uopće ne otkriva svoje ime, već, govoreći o sebi, upotrebljava riječi koje ga ističu među ostalima. On cijelo vrijeme sebe naziva "učenikom koga je Isus osobito ljubio", čime sebe stavlja u povlaštenu položaj u odnosu prema ostalima. Na posljednjoj večeri on ne skriva svoju osobnu

bliskost s Isusom, a Isus jedino njemu povjerava kako će se dogoditi izdaja:

A jedan od učenika — onaj koga je Isus osobito ljubio — nalazio se za stolom Isusa do krila. Njemu namignu Šimun Petar i reče mu 'Upitaj o kome govori!' I on se tako nasloni Isusu na grudi pa ga upita: 'Gospodine, tko je taj?' 'To je onaj komu ja dadnem zalogaj kad ga umočim', odgovori Isus. I umoči zalogaj i dade ga Judi Simuna Iskariotskoga. (Ivan 13, 23-26)

Tko je taj ljubljeni učenik na čijem se svjedočenju temelji Četvrto evanđelje? Sve navodi da je to bio, zapravo, Lazar - "koga Isus ljubljaše". Čini se, dakle, da su Lazar i ljubljeni učenik jedna osoba i da je Lazar zapravo Ivan. Mi nismo jedini došli do ovog zaključka. Profesor William Brownlee, jedan od vodećih bibličara i stručnjak za svitke s Mrtvog mora kaže da "Dokazi iz Četvrtog evanđelja... navode na zaključak da je ljubljeni učenik Lazar iz Betanije".

Ako su Lazar i "ljubljeni učenik" jedna osoba, to razjašnjava cijeli niz nepravilnosti. To objašnjava Lazarov tajanstveni nestanak iz Novoga zavjeta i njegovu odsutnost za čina razapinjanja. No ako su Lazar i "ljubljeni učenik" bili ista osoba, Lazar je bio prisutan na razapinjanju, i upravo je on bio taj kojemu je Isus povjerio brigu o svojoj majci. Riječi kojima to kaže lako bi se mogle uputiti šurjaku:

Kad Isus opazi majku i blizu nje učenika kojeg je osobito ljubio, reče majci svojoj: 'Ženo, evo ti sina!' Zatim reče učeniku: 'Evo ti majke!' I od tog časa je učenik uze u svoju kuću. (Ivan 19, 26-27)

Posljednja riječ ovog navoda je posebno važna. Ostali učenici su, čini se, napustili svoje domove u Galileji i postali beskućnici. Lazar ima svoj dom, onu važnu kuću u Betaniji, gdje je znao odsjedati.

Nakon mjesta gdje su ga svećenici osudili na smrt, Lazara se više ne spominje imenom, pa izgleda da je nestao. No ako je on "ljubljeni učenik", njegovo se kretanje može pratiti sve do samog svišetka Četvrtog evanđelja. Na tom se mjestu nalazi još jedan neobičan događaj koji smo pobliže promotrili. Na kraju Četvrtog evanđelja Isus pretkazuje Petrovu smrt i nalaže mu: "Slijedi me!".

Petar se obazre i vidje gdje za njima ide onaj učenik kojega je Isus osobito ljubio; onaj koji se na večeri bijaše oslonio na Isusove grudi i upitao: 'Gospodine, tko je onaj koji te ima izdati?' Kada ga opazi, Petar reče Isusu: 'Gospodine, a što će biti s ovim?' A Isus mu odgovori: 'Ako hoću da on ostane dok opet ne dođem, što se tebe to tiče? Ti me slijedi!' Zato se prenese među braćom da onaj učenik neće umrijeti. A Isus nije rekao: 'Neće umrijeti, nego: 'Ako hoću da on ostane dok opet ne dođem, što se tebe to tiče?' Ovo je taj učenik što svjedoči za ovo i napisa ovo. I znamo da je istinito njegovo svjedočanstvo. (Ivan 21, 20-24)

Usprkos neodređenosti u izražavanju, čini se da je značenje ovog ulomka ipak jasno. "Ljubljenom učeniku" nalaže se da čeka na Isusov povratak, a primjetno se naglašava da taj povratak ne treba shvatiti simbolično, u smislu "drugog dolaska", već se navješćuje nešto puno prizemnije. Navješćuje se da se Isus, nakon što pošalje svoje sljedbenike po svijetu, mora vratiti i povjeriti svom ljubljenu učeniku nekakav poseban zadatak. Kao da imaju u vidu neke posebne dogovore i planove.

Ako je "ljubljeni učenik" bio Lazar, taj njihov tajni dogovor, za koji ostali učenici ne znaju, ne bi bio prvi te vrste. U tjednu prije razapinjanja Isus se priprema za pobjedonosni ulazak u Jeruzalem, a da bi to učinio u skladu sa Starozavjetnim preoročanstvima o Mesiji, mora u grad ujahati na magarcu. Prema tome, mora negdje nabaviti magarca. U Evaželju po Luki Isus šalje dva učenika u Betaniju, gdje će naći spremnog magarca. Naređeno im je da odgovore vlasniku životinje ako ih što pita: "Gospodinu treba!". Kako je sve ispalo po Isusovim riječima, na taj se događaj gleda kao na neku vrst čuda. Međutim, upitajmo se ima li tu doista nešto neobično? Nije li lako moguće daje taj čovjek koji je u dogovoreno vrijeme osigurao magarca zapravo Lazar?

To je zaključio dr. Hugh Schonfield u knjizi *Pashalna urota*. On vješto dokazuje kako su pripreme za ulazak u Jeruzalem povjerenе Lazaru i da ostali učenici o tome nisu ništa znali. Ako je zaista

bilo tako, to znači da je postojao još jedan uži krug Isusovih sljedbenika, jezgra suradnika ili članova obitelji koji su bili dostojni povjerenja svojega starješine. Dr. Schonfield vjeruje da je Lazar pripadao tom krugu, a to se slaže s mišljenjem profesora Smitha, da je Lazar stekao povlašteni položaj obrednim uvođenjem ili svojom simboličkom smrću u Betaniji. Postoji mogućnost da je Betanija bila središte kulta, mjesto koje je služilo za osobite obrede koje je predvodio sam Isus. Ako je to točno, to objašnjava pojavljivanje Betanije na drugim mjestima tijekom našeg istraživanja. Sionski priorat je svoj svod u Rennes-le-Chateau nazvao "Betanija", a vjerojatno je i Sauniere svoju vilu krstio imenom Betanija na zahtjev Sionskog priorata.

Postoji vjerojatnost da se tajni dogovor, prema kojemu je nabavljen magarac od "vlasnika iz Betanije", nazire i na kraju Četvrtog evanđelja, kada Isus kaže svom ljubljenom učeniku da čeka na njegov povratak. Čini se kao da on i njegov "ljubljeni učenik" trebaju skovati neke planove, a između ostalog i dogovoriti brigu o Isusovoj obitelji. On je "ljubljenom učeniku" već povjerio svoju majku, no ako je imao ženu i djecu, vjerojatno bi i njih povjerio istom "ljubljenom učeniku". Sve je to, dakako, vjerojatnije ako je taj "ljubljeni učenik" bio doista njegov šurjak.

Po kasnije nastaloj predaji, Isusova je majka umrla u progonstvu, u Efezu, gdje je, kako se tvrdi, nastalo Četvrto evanđelje. Ipak, nema navještaja da je "ljubljeni učenik" pomagao Isusovu majku do kraja života. Profesor Schonfield kaže da je lako moguće da Četvrto evanđelje nije nastalo u Efezu, već da ga je tamo samo doradio i izmijenio neki grčki starješina po svojim vlastitim pogledima.

Ako "ljubljeni učenik" nije otišao u Efez, ne znamo što se s njim dogodilo. Ako je on doista bio Lazar, na to se pitanje može lakše pokušati odgovoriti, jer je predaja jasna kad govori o Lazarovoj sudbini. Predaja, kao i neki stari crkveni pisci, kažu da su Lazar, Marija Magdalena, Marta, Josip iz Arimateje i još neki otplovili brodom do Marseillea. Kaže se i da je tamo sveti Filip zaredio Josipa i poslao ga u Englesku, gdje je osnovao Crkvu u mjestu Glastonbury. Lazar i Marija Magdalena su navodno ostali u Galiji, a predaja kaže da je Marija Magdalena umrla u mjestu Aix-en-Provence ili Saint Baume, a Lazar u Marseilleu, nakon što je tamo osnovao prvu biskupiju.

Navodno je jedan od njihov suputnika, sveti Maksimin, osnovao prvu biskupiju u Narbonneu.

Ako je Lazar bio "ljubljeni učenik", to objašnjava njihov zajednički nestanak. Čini se da se Lazar, "ljubljeni učenik" iskrcao kod Marseillea zajedno sa svojom sestrom, koja je, kako predaja tvrdi, sa sobom nosila sveti Gral, "kraljevsku krv". Na ovome mjestu možemo lako pretpostaviti da je pripreme za taj bijeg i boravak u progonstvu načinio sam Isus, zajedno s "ljubljenim učenikom", kako je naviješteno na kraju Četvrtoga evanđelja.

Isusova dinastija

4) Ako je Isus bio oženjen Marijom Magdalenom, upitali smo se je li taj brak imao neku posebnu važnost? Je li to mogla biti neka vrsta dinastičkog saveza političke naravi? Je li krvna loza koja je proistekla iz tog braka mogla u potpunosti opravdati naziv "kraljevska krv".

U Evanđelju po Mateju jasno se kaže daje Isus bio kraljevske krvi, istinski kralj, izravni potomak Salomona i Davida. Ako je to istina, onda je on imao zakonito pravo na prijestolje sjedinjene Palestine, a možda je bio i jedini zakoniti pretendent. Natpis koji je stajao na njegovu križu u tom slučaju nije bio samo plod okrutnog podsmjeha, jer je Isus doista bio "kralj židovski". Njegov je položaj bio nalik onome Lijepog princa Charlieja 1745. godine. Možda je Isus izazvao toliko protivljenje upravo zbog svoje uloge kralja-svećenika koji je mogao ujediniti zemlju i židovski narod i na taj način bio ozbiljna prijetnja i Herodu i rimskoj vlasti.

Neki bibličari danas tvrde da se čuveni Herodov "pokolj nevine dječice" nikada nije dogodio. A ako se i jest dogodio, da ni izdaleka nije bio tako strašan kao što je to opisano u Evanđeljima i kasnijoj predaji. Ipak, sama činjenica da se takva priča održala, ide u prilog tome da je Heroda doista nešto plašilo, daje doista bio nečim uznemiren, da se plašio vlastitoga svrgnuća. Herod je bio vrlo nesiguran vladar, kojeg nisu voljeli njegovi porobljeni podanici, a svoju je vlast držao uz pomoć rimskih snaga. No koliko god je njegov položaj bio nesiguran, njega nisu mogle ozbiljno ugroziti glasine o nekom mističnom ili duhovnom Spasitelju, kakvih je u to vrijeme bilo mnogo u

Svetoj Zemlji. Herod je ozbiljno mogao biti zabrinut jedino zbog neke stvarne političke prijetnje, a ta je prijetnja bila utjelovljena u čovjeku koji je polagao pravo na njegovo prijestolje i koji je mogao dobiti potporu naroda. Ako se "pokolj nevine dječice" i nije dogodio, predaja koja je za taj događaj vezana kao da odražava Herodovu ozbiljnu zabrinutost zbog težnji suparnika, pa je vjerojatno da je nešto poduzeo u namjeri da svog suparnika preduhitri i onemogući. Težnje suparnika mogle su biti jedino političke naravi, i očito ih je morao shvatiti krajnje ozbiljno.

Sama pomisao da je Isus posjedovao takvo pravo oštro se suprotstavlja popularnoj predodžbi Isusa u liku "siromašnog stolara iz Nazareta". Ipak, niz razloga nas navodi na tu pomisao. Kao prvo, nije sasvim sigurno da je Isus bio iz Nazareta. Sintagma "Isus Nazarećanin" loše je prevedeno "Isus nazarenac", ili možda "Isus iz Genezareta". Predmet rasprave je također i pitanje, je li mjesto Nazaret postojalo u Isusovo vrijeme, jer se ne pojavljuje ni najednom rimskom zemljovidu, kao ni u njihovim spisima. Ne spominje se ni u Talmudu, a također ni u spisima svetog Pavla, koji su nastali prije Evanđelja. Josip Flavije, poznati ljetopisac tog vremena, zapovjednik vojske u Galileji, koji je popisao mjesta te provincije, ne spominje Nazaret. Čini se da se ime Nazaret pojavljuje tek nakon pobune 66-74. po Kr. i da je Isusovo ime povezano s tim mjestom zabunom u iščitavanju značenja. Bez obzira je li se to dogodilo slučajno ili namjerno, takve su se stvari dogodile na više mjesta u Novome zavjetu.

Nijedno od evanđelja ne spominje da je Isus bio "siromašni stolar". Njihova svjedočanstva ukazuju zapravo na suprotno. Isus djeluje kao da je obrazovan, kao da je pohađao školu za učitelja, ali i da se družio podjednako s bogatim i utjecajnim ljudima, kao i sa sirotinjom, spomenimo samo Josipa iz Arimateje i Nikodema. Svadba u Kani, čini se, također svjedoči o Isusovu statusu i društvenom položaju.

Ta svadba ne izgleda kao skromna svečanost u kojoj sudjeluje "običan svijet", već nosi sva obilježja raskošnog skupa velikaša, visokog društva kojemu je nazočno barem nekoliko stotina uzvanika. Tu nalazimo posluhu koja žurno izvišava Marijine i Isusove zapovjedi, ali i ravnatelja stola, majstora ceremonije, koji je možda u ovom slučaju bio nadzornik posluge ili i sam visokog roda. Jasno je da se

vino obilno točilo. Kad Isus pretvara vodu u vino, po *Evandjeljskoj Bibliji*, on stvori šesto litara, dakle više od osamsto boca, a to je tek popuna onome što se prije popilo.

Kad sve to zajedno uzmemo u obzir, čini se da je svadba u Kani bila raskošna svečanost visokog staleža bogataša ili plemića. Ako to i nije bila Isusova svadba, njegova nazočnost, kao i nazočnost njegove majke ukazuju da su i oni pripadnici istog sloja. U tom slučaju je poslušnost posluge potpuno opravdana. Ako je Isus bio visokog roda, i ako je bio oženjen Marijom Magdalenom, vjerojatno je i ona uživala sličan društveni položaj. A kao što smo već spomenuli, među svoje prijatelje ona ubraja i ženu nekog velikodostojnika s Herodova dvora. Međutim, njen je položaj mogao biti još puno važniji.

Slijedeći tragove "Prioratskih spisa" otkrili smo da je Jeruzalem, Sveti grad i prijestolnica Judeje, puno prije pripadao plemenu Benjaminovom. Benjaminovci su bili desetkovani tijekom rata i mnogi su otišli u progonstvo, no kako navode "Prioratski spisi", "neki su i ostali". Jedan od njihovih potomaka bio je i sveti Pavao, koji za sebe jasno kaže u Poslanici Rimljanima da je iz Benjaminovog plemena (11,1).

Usprkos sukobu s drugim plemenima, Benjaminovo pleme je, čini se, uživalo nekakav poseban položaj. Između ostalog, to je pleme dalo Izraelu prvog kralja, Šaula, kojeg je pomazao prorok Samuel, i time prvu kraljevsku kuću. Šaul je nakon niza neprilika izgubio prijestolje, koje je preuzeo David, iz plemena Judinog. David je lišio Benjamine prijestolja, ali i zakonitog nasljeđa, jer je svoju prijestolnicu smjestio u Jeruzalem.

U Novom zavjetu stoji da je Isus bio Davidovog roda, pa prema tome i plemena Judinog. Benjaminovci su ga po toj liniji morali smatrati uzurpatorom, a on je to mogao izbjeći ženidbom s nekom od njihovih kraljevni. Takav brak je mogao značiti dinastički savez jakih političkih posljedica, jer osim što bi Izrael dobio moćnog kralja-svećenika, tim činom bi se simbolički Jeruzalem vratio zakonitim gospodarima. To je također moglo poslužiti kao poticaj stvaranju narodnog jedinstva, kao i poticaj Isusovu pravu na prijestolje.

U Novom zavjetu se ne spominje plemenska pripadnost Marije Magdalene, iako kasnije legende kažu da je bila kraljevskog roda, a neke druge predaje da je bila iz plemena Benjaminovog.

Na ovome mjestu smo počeli raspoznavati obrise jednog dosljednog povijesnog scenarija i činilo se da se također naziru i zdravi politički razlozi. Isus je mogao biti kralj-svećenik Davidove loze, koji ima prava na prijestolje. Svoj položaj mogao je učvrstiti dinastičkim brakom jake simboličke važnosti. Nakon toga je mogao težiti ujedinjenju zemlje, pokrenuti stanovništvo, protjerati izrabljivače, svrgnuti marionetskog kralja i vratiti slavu kraljevstva iz vremena Salomona. Takav čovjek doista je mogao biti "židovski kralj".

Razapinjanje

5) Gandijeva dostignuća su nam pokazala kako duhovni vođa, sa snažnom, potporom naroda, može predstavljati veliku prijetnju vladajućem režimu. Međutim, oženjen čovjek, s pravom na prijestolje i djecom kao nasljednicima dinastije, predstavlja puno ozbiljniju prijetnju. Pogledajmo postoji li u evanđeljima neko svjedočanstvo koje potvrđuje da su Rimljani smatrali Isusa takvom prijetnjom?

Na ispitivanju pred Pilatom Isusa nekoliko puta nazivaju "kraljem židovskim". U skladu s Pilatovim nalogom, na njegov je križ pričvršćen natpis s upravo tom titulom. Profesor Brandon, sa Sveučilišta u Manchesteru, tvrdi da se natpis s križa mora smatrati istinitim, kao i sve drugo u Novom zavjetu. Isti se natpis pojavljuje gotovo neizmijenjen u sva Četiri evanđelja, a i sam taj događaj bio je suviše neugodan, da bi ga kasniji priređivači izmislili.

U Evanđelju po Marku Pilat pita okupljene starješine: "Što da onda učinim s onim koga zovete kraljem židovskim?" (15, 12). Iz ovoga možemo zaključiti da su ga barem neki Židovi smatrali kraljem. No i Pilat ga tako naziva u sva četiri evanđelja. Nema razloga da bi on to činio ironično ili mu se na taj način podrugivao. U Četvrtom evanđelju Pilat i Isus o tome povedu duži razgovor (18, 33-40), a u prva tri evanđelja Isus i sam priznaje pravo na tu titulu: "Pilat ga zapita: 'Jesi li ti kralj židovski?' 'Ti kažeš' - odgovori mu." (Marko 15, 2) Ovaj odgovor u prijevodu može izgledati dvosmisleno, no u grčkom izvorniku puno je jasniji i može se prevesti: "Ispravno si kazao". Ta se rečenica, uostalom, tako i tumači i na ostalim mjestima u Bibliji.

Evandjelja su nastala tijekom pobune 66 -74. po Kr. i nakon toga, kada je Židovska zajednica već prestala postojati kao organizirana društvena, politička i vojna sila. Štoviše, evandjelja su napisana za grčku i rimsku publiku i u tom su smislu morala biti prilagođena. Rim je upravo izborio gorak i skup rat protiv Židova, pa je bilo vrlo prikladno te Židove prikazati u lošem svjetlu. U osvit židovske pobune Isus također nije mogao biti predstavljen kao politički junak, niti ga se smjelo na bilo koji način povezati s pobunama koje su završile ratom. Moralo se i osvijetlati obraz Rimljana u njihovoj ulozi pri suđenju Isusu i njegovom pogubljenju i predstaviti ih što je moguće boljima. Tu treba tražiti razlog zašto je Pilat u evandeljima prikazan kao ljubazan, odgovoran i tolerantan čovjek, koji je nevoljko pristao na razapinjanje. Usprkos ovako slobodnom tumačenju povijesti, nije teško prepoznati pravo stajalište rimske vlasti o ovom pitanju.

Prema Evandeljima, Isusa je prvo osudio Sinedrij, židovsko Veliko vijeće svećenika, starješina i pismoznanaca. Zatim su ga doveli pred Pilata i zahtijevali prokuratorovu osudu. Povijesno gledano, ovo nema mnogo smisla. Prva Tri evandjelja bilježe da je Isusa uhitio i osudio Sinedrij u noći Pashe, a prema židovskom zakonu Sinedrij se nije smio sastajati za vrijeme Pashe. U evandeljima je zabilježeno da se uhićenje i suđenje događa noću, a židovski zakoni nisu dopuštali zasjedanje noću, kao što nisu dopuštali ni da se to smije raditi po privatnim kućama, odnosno bilo gdje izvan Hrama. Evandjelja navode da Sinedrij ne može izreći smrtnu presudu i da je to razlog zašto su Isusa doveli pred Pilata. Međutim, Sinedrij je ipak bio ovlašten izreći smrtnu presudu, koja se mogla izvršiti kamenovanjem, a ne razapinjanjem, pa je prema tome Sinedrij, ako se želio riješiti Isusa, to mogao učiniti na vlastitu odgovornost. Nije postojala zakonska potreba da se zbog toga uznemiri Pilata.

Autori Evandjelja su na mnogim mjestima pokušali skinuti krivicu i odgovornost s rimskih vlasti. U takve pokušaje spada i Pilatova ponuda pomilovanja jednog od zatvorenika, po izboru puka. Po Marku i Mateju, to je za blagdana bio običaj, iako tako nešto, zapravo, nije postojalo. Današnji stručnjaci mišljenja su da Rimljani nisu nikada vodili takvu politiku i da su autori izmislili ponudu da se oslobodi Isusa ili Barabu. Pilatova nedoumica pri osudi Isusa i nevoljko po-

koravanje silnog pritiska svjetine čini se jednako nestvarnim, jer je u to vrijeme bilo nevjerojatno da se neki rimski prokurator, a posebno prokurator koji je bio nemilosrdan poput Pilata, prikloni zahtjevima svjetine. Svrha ovakvog postupka je jasna: valjalo je razriješiti Rimljane svake krivice, prebaciti je na Židove, i učiniti Isusa bliskim rimskoj publici.

Moguće je, također, da doista ni svi Židovi nisu bili nevini. Čak i ako se rimska vlast bojala kralja-svećenika s pravom na prijestolje, ona nije smjela dopustiti otvorene provokacije koje su mogle prerasti u opću pobunu. Rimskim vlastima je u tom slučaju moglo biti puno spretnije prikazati kako su tog kralj a-svećenika izdali ljudi iz njegova vlastitog naroda. Stoga nije teško zamisliti da su se Rimljani okoristili nekim saducejima kao nekom vrstom provokatora. Međutim, čak i da je bilo tako, i dalje stoji nepobitna činjenica da je Isus bio žrtva rimskih vlasti, rimskog suda i presude, rimske vojske i da je pogubljen na način koji su Rimljani primjenjivali isključivo za vlastite neprijatelje. Isus nije bio razapet zbog zločina protiv židovstva, već zbog zločina protiv Rimskog carstva.

Tko je bio Baraba

6) Postoji li u Evandeljima neki dokaz daje Isus imao djece?

U tom se smislu ništa jasno ne kazuje, no od učitelja se očekivalo i podrazumijevalo da imaju djecu. Ako je Isus bio učitelj, bilo bi vrlo neobično da je ostao bez djece, a bilo bi neobično da nije imao djece čak i ako nije bio učitelj. Ovo nam, samo po sebi, ništa određeno ne govori, no postoji ipak jedan moguć dokaz kojeg smo ispitali. Pokušali smo otkriti tko je bio onaj neodređeni čovjek koji se u Evandeljima pojavljuje kao Baraba, ili kao Isus Baraba u Evandelju po Mateju. Današnji znanstvenici nisu sigurni kako je nastala i što znači riječ "Baraba". "Isus Baraba" moglo je nastati iz "Isus Berabi", a "berabi" je bila titula najviših i najcjenjenijih učitelja (rabija) i stajala je iza učiteljevog vlastitog imena. "Isus Berabi" je tako moglo stajati i za samog Isusa, no s druge strane "Isus Baraba" je moglo nastati i iz "Isus bar Rabi" što znači "Isus sin učiteljev (rabijev)". Nigdje ne stoji da je Isus imao oca koji je bio učitelj, no ako je on sam imao sina, komu je dao ime po sebi, tada se taj sin mogao zvati "Isus

bar Rabi". Postoji i još jedna mogućnost, da je "Isus Baraba" nastalo iz "Isus bar Aba", gdje "aba" na hebrejskom znači "otac". To bi, dakle, značilo "sin oca", što nije osobito smisljeno, osim ako taj "otac" nije po nečemu izniman. Ako je to "otac" značilo "otac nebeski", to bi značilo da je "Baraba" opet bilo ime za Isusa. S druge strane, ako je Isus bio otac, Baraba bi bila oznaka za njegovog sina.

Bez obzira na moguća značenja i podrijetlo imena, Baraba je vrlo neobičan lik. Što smo duže razmatrali događaj koji je vezan uz njega, sve nam se više činilo da se tu odvijalo nešto neobično i da je netko, izgleda, pokušao nešto prikriti. U prvom redu čini se da je Barabino ime, poput imena Marije Magdalene dosljedno ocrnjeno. Dok narodna predaja Mariju Magdalenu prikazuje kao bludnicu, Barabu prikazuje kao lopova. Ako je on, međutim, bio nešto od onoga što samo njegovo ime navješćuje, teško je povjerovati daje običan lopov. Koji je mogao biti razlog da se njegovo ime ocrni, osim da priređivači Novog zavjeta ne pokušaju nešto prikriti od narednih naraštaja?

Strogo gledano, Evanđelja Barabu ne opisuju kao lopova. Po Marku i Luki, on je politički zatvorenik, odmetnik okrivljen za umorstvo i buntovništvo. Po Mateju, opisan je kao "zloglasni sužanj", a po Ivanu (18, 40) se za njega (na grčkom) kaže da je *lestai*, a to se može prevesti kao pljačkaš ili razbojnik. U povijesnom okružju to je moglo značiti nešto posve drugo. Rimljani su izrazom *lestes* zvali zelote - ratoborne nacionalističke buntovnike koji su u to vrijeme već poticali na društveni prevrat. Ako znamo da je po Marku i Luki Baraba bio kriv za pobunu, a Evanđelje po Mateju tome ne proturječi, možemo zaključiti da je bio zelot.

Ovo, međutim, nisu svi podaci o Barabi. Po Luki, on je bio "bačen u tamnicu zbog neke bune u gradu". Povijest ne spominje nemire u Jeruzalemu u to vrijeme, no Evanđelja to ipak čine. Evanđelja spominju gradske nemire nekoliko dana prije, kad su Isus i njegovi sljedbenici isprevtali stolove mjenjačima novca u Hramu. Je li to bila pobuna u kojoj je sudjelovao Baraba i zbog koje je zatvoren? Čini se kako je to vjerojatno, a u tom slučaju Baraba je morao biti dio Isusove pratnje.

Današnji znanstvenici tvrde da "običaj" puštanja zatvorenika na Pashu nije postojao. No čak i da jest postojao, kakvog je imalo smisla to što je izabran Baraba? Ako je Baraba bio zločinac koji je bio

kriv za umorstvo, zašto bi puk baš njemu poštedio život? Ako je pak Baraba bio zelot ili buntovnik, još je manje vjerojatno da bi Pilat oslobodio onoga koji može biti opasan i osudio bezopasnog zanesenjaka, koji je bio spreman "Caru dati Carevo". Među nizom proturječnosti, nedosljednosti i nevjerojatnosti, izbor Barabe možda je najteže objasniti. Gotovo je očito daje nešto ostalo prikriveno iza tako nespretnog i zbunjujućeg niza događaja.

Jedan naš suvremenik predložio je zanimljivo objašnjenje koje bi moglo biti moguće. On pomišlja da je Baraba bio Isusov sin, a da je Isus bio zakoniti kralj. Ako je bilo tako, onda je izbor Barabe imao smisla. Ako zamislimo potlačeno stanovništvo koje se nalazi pod prijeljnom neposrednog uništenja duhovnog i političkog vladara, Mesije, čiji je dolazak toliko mnogo obećavao, ne bi li u takvim okolnostima dinastija postala važnijom od jedne osobe? Očuvanje krvne loze ostaje najvažnije, a puk bi, suočen sa strašnim izborom, vjerojatno žrtvovao svog kralja u ime opstanka njegovog potomka i loze. Jer ako preživi loza, za budućnost još uvijek preostaje nada.

Nije, dakako, nemoguće da je Baraba bio Isusov sin. Općenito se vjeruje da je Isus rođen 6. godine pr. Kr. Razapinjanje se dogodilo najkasnije 36. godine po Kr., pa je, gledajući tako, Isus mogao imati najviše četrdeset i dvije godine kad je umro. Čak i daje imao samo trideset i tri godine, mogao je imati sina, jer se u skladu s ondašnjim običajima mogao oženiti već sa šesnaest ili sedamdeset godina. Ako se nije ženio i sve do dvadesete godine, mogao je imati sina od trinaest, koji se po židovskim običajima već smatrao odraslim. Mogao je, dakako, imati i druge djece, koja su mogla biti začeta bilo kada do dana uoči razapinjanja.

Pojedinosti oko razapinjanja

7) Isus je lako mogao začeti djecu prije razapinjanja, no ako je preživio razapinjanje, vjerojatnost da je imao potomstvo još je veća. Pokušat ćemo utvrditi postoji li svjedočanstvo u prilog tome daje Isus preživio razapinjanje, i je li razapinjanje na neki način bila tek prijevara?

Po načinu kako je Isus predstavljen u evanđeljima, nije moguće objasniti zašto je Isus uopće bio razapet. Prema evanđeljima, nje-

govi su neprijatelji bili nositelji židovskih interesa u Jeruzalemu. Ako su takvi neprijatelji doista postojali, oni su ga mogli kamenovati na smrt po vlastitoj odluci i na vlastitu odgovornost, bez miješanja rimskih vlasti. Prema evanđeljima, Isus se nije sukobljavao s rimskim vlastima, niti je kršio njihove zakone. Međutim, kažnjavajaju ga Rimljani, u skladu sa svojim zakonom i razapinju na križ, a to je bila kazna koja se izvršavala isključivo nad zločincima koji su se suprotstavili njihovoj vlasti. Ako je Isus razapet na križ, onda u svom radu nije bio apolitičan, kako ga opisuju evanđelja, već je nečim morao izazvati bijes Rimljana, a ne Židova.

Bez obzira na narav prijestupa zbog kojih je razapet, Isusova navodna smrt na križu obiluje nedosljednostima i gotovo nema razloga da njegovo razapinjanje, po prikazima evanđelja, bude smrtonosno. Ovakva misao zahtijeva pažljivo objašnjenje.

Rimsko razapinjanje na križ sastojalo se iz sasvim određenog postupka. Po izricanju presude slijedilo je šibanje, koje je, zbog gubljenja krvi, dovodilo do iscrpljenosti. Nakon toga su osuđeniku remenjem ili klinovima pričvrstili raširene ruke za tešku drvenu gredu, koja je bila postavljena preko njegovih ramena i vrata. Pod tim teretom osuđenika su vodili do mjesta pogubljenja i tamo se ta greda, s osuđenikom koji je s nje visio, pričvrstila za uspravni stup ili kolac.

Obješen o ruke na taj način, osuđenik nije mogao disati, osim ako i stopala nisu bila pričvršćena za križ, pa je tim osloncem mogao smanjiti pritisak na grudni koš. Usprkos agoniji, s pričvršćenim stopalima jak i zdrav čovjek živio bi još dan ili dva. Osuđenik je znao umirati i po sedam dana dok ga ne bi savladala iscrpljenost, žeđ ili trovanje krvi zbog klinova. Takva duga agonija mogla se brže okončati lomljenjem nogu ili koljena osuđenika, što u evanđeljima Isusovi krvnici i žele učiniti prije nego ih u tome onemoguće. Lomljenje nogu nije bilo dodatno izživljavanje, već čin milosrđa, koji je donosio bržu smrt. Bez mogućnosti drugog oslonca, pritisak na prsa postao bi neizdrživ i osuđenik bi se zagušio.

Današnji se znanstvenici slažu u mišljenju da se jedino Četvrto evanđelje oslanja na stvarni očevid razapinjanja. Po Četvrtom evanđelju, Isusova stopala bila su pričvršćena za križ, pritisak na grudne mišiće bio je olakšan, a njegove noge nisu bile slomljene. Teoretski

gledano, mogao je živjeti još barem dva ili tri dana. Ipak, on je na križu bio tek nekoliko sati prije nego što je proglašen mrtvim. U Evanđelju po Marku (15, 44) "I Pilat se začudi da je već umro".

Što je sve moglo uzrokovati smrt? To nije moglo biti koplje u bok, jer Četvrto evanđelje navodi da je Isus već bio mrtav kada mu je nanijeta ta rana (Ivan 19, 33). Jedino objašnjenje smrti su iscrpljenost, umor, i opća slabost od rana nanesenih bičevanjem. Ipak, ni ti čimbenici nisu nužno morali biti tako brzo kobni. Moguće je da se, usprkos zakonima fiziologije, to tako dogodilo, jer čovjek može umrijeti i od naoko bezopasnog udara, no ipak se sve zajedno čini veom sumnjivim. Po Četvrtom evanđelju Isusovi krvnici već su odlučili prebiti mu noge i ubrzati smrt, no čemu su se trudili ako je već bio na samrti? Nije imalo smisla Isusu prebiti noge, osim ako je smrt bila još jako daleko.

Evanđelja navode da Isus umire u trenutku koji je odviše prikladan. Smrt nastupa na vrijeme da spriječi njegove krvnike da mu prebiju noge, čime je omogućeno ispunjenje starozavjetnog proročanstva. Neki današnji poznavatelji Biblije slažu se da je Isus možda sasvim namjerno oblikovao svoj život u skladu s proročanstvima koja su najavljivala dolazak Mesije. Možda je upravo zato doveden magarac iz Betanije kako bi on na njemu mogao pobjedonosno ući u Jeruzalem. Pojedinosti oko razapinjanja čine se oblikovane na sličan način u svrhu ispunjenja proročanstava Staroga zavjeta.

Isusov navodni i prikladni "odlazak", koji mu omogućuje spas od sigurne smrti i pruža priliku da ispuni proročanstvo, najblaže rečeno je sumnjiv. Okolnosti su previše povoljne da bi to moglo biti slučajno. Sve navodi da je to naknadno umetnuto, a u svrhu pažljivo smišljenog plana. Navest ćemo neke dokaze koji to potkrjepljuju.

U Četvrtom evanđelju, Isus s križa izjavljuje da je žedan. Kao odgovor na tu molbu, prinose mu spužvu natopljenu, navodno, octom. Taj se prizor tako opisuje i u ostalim evanđeljima. Prinošenje spužve uglavnom se tumači kao čin sadističkog izivljavanja, no upitajmo se je li to doista bilo tako. Ocat, ili ukiseljeno vino je nadražajno sredstvo s učinkom mirišljavih soli. U ono doba na taj su se način prizivali k svijesti posustali robovi na galijama. Ranjen i iscrpljen čovjek udisajem ili gutljajem octa doživljava dkrepljujući učinak i na trenutak

obnavlja snagu. U Isusovom slučaju taj učinak je bio posve suprotan. Nakon što udahne ili ovlaži usne octom, on izgovara svoje posljednje riječi i "predaje duh". Takav učinak octa teško je fiziološki objasniti, no ako je spužva bila natopljena nekim opojnim sredstvom, mješavinom opijuma i/ili atropina koji su se u to vrijeme upotrebljavali na Srednjem istoku, takav učinak bio bi normalan. Ipak, čemu bi to opojno sredstvo poslužilo? Možda se rješenje nazire u vrlo složenom i lukavom planu kojime je trebalo stvoriti tek privid smrti, čime bi Isusov život bio spašen, ali bi se ostvarilo i starozavjetno proročanstvo o Mesiji.

Navest ćemo još nekoliko detalja koji upućuju da je posrijedi moglo biti lukavstvo. Po Evanđeljima, Isus je bio razapet na mjestu koje se zove Golgota, "Mjesto lubanje". Kasnija predaja odredila je Golgotu kao pusto brdo u obliku lubanje, smješteno sjeverozapadno od Jeruzalema. Sama Evanđelja opisuju mjesto razapinjanja puno drukčije. Četvrto evanđelje je u tome najjasnije: "A na mjestu gdje je bio razapet bijaše vrt i u vrtu nov grob, u koji još nitko nije bio položen" (Ivan, 19, 41). Isus, dakle, nije bio razapet na nekom pustom brdu, niti na nekom javnome mjestu određenom za pogubljenja. Bio je razapet unutar ili blizu vrta, gdje se nalazio neki privatni grob. Po Mateju (27, 60), taj grob i vrt bili su vlasništvo Josipa iz Arimateje, a on je u svim Evanđeljima prikazan kao bogat čovjek koji je bio Isusov tajni učenik.

Narodna predaja prikazuje razapinjanje kao javni čin, dostupan mnoštvu, kojemu su prisustvovala tisuće ljudi, dok Evanđelja ukazuju na drukčije okolnosti. Po Mateju, Marku i Luki, očevici razapinjanja, među njima i žene, "podalje su stajali" (Luka, 23, 49), pa se čini da to nije bio javno, već sasvim privatno događanje, na privatnom posjedu. Neki današnji znanstvenici tvrde da je stvarno mjesto razapinjanja bio Getsemanski vrt. Ako je Getsemani doista bio privatni posjed nekog od Isusovih učenika, to objašnjava zašto je Isus prije razapinjanja slobodno boravio u tome mjestu.

Nije potrebno posebno isticati kako razapinjanje na privatnom posjedu ostavlja prostora za pomisao o obmani, na lažno razapinjanje, vješto izrežirani obred. Samo nekoliko očevidaca je u tom slučaju moglo biti nazočno, a širi puk, kako i Evanđelja kazuju, vidio bi

dramu tek izdaleka. Iz daljine se ne može jasno vidjeti niti koga razapinju, niti je li taj uistinu mrtav.

Takva prijevarena nalagala je dosluh s Poncijem Pilatom ili s nekim drugim moćnikom iz rimske vlasti i njegov prešutni pristanak. Lako je moguće da se to dogodilo. Pilat je bio surov i nemilosrdan čovjek, ali je također bio vrlo pokvaren i podmitljiv. Pilat, kakvog poznaje povijest, za razliku od onog koji je prikazan po Evanđeljima, ne bi bio nesklon Isusu poštediti život u zamjenu za izvjesnu svotu novca ili možda obećanje da neće biti narednih političkih nemira.

Bez obzira na Pilatove pobude, čini se da nema sumnje da je Pilat bio upleten. On priznaje Isusovo pravo "kralja židovskog", a poslije se čudi ili se ograđuje, kako je Isusova smrt nastupila tako brzo kao što je izgledalo. Ipak, od svega se najznakovitijim čini što upravo on predaje Isusovo tijelo Josipu iz Arimateje.

Po rimskom zakonu koji je tada bio na snazi, razapeti čovjek nije imao pravo na pokop. Stražari su sprječavali rodbinu i prijatelje da uklone tijelo, pa je osuđenik ostajao na križu na milost lešinara. Pilat predaje Isusovo tijelo Josipu iz Arimateje i pri tome krši spomenuti zakon, a to ipak svjedoči o nekoj vrsti njegova suučesništva. Vidjet ćemo da to svjedoči o još nečemu.

U engleskim prijevodima Evanđelja po Marku, Josip traži od Pilata Isusovo tijelo. Pilat se čudi što je Isus mrtav, provjeri to kod centuriona i nakon toga odobrava Josipov zahtjev. To na prvi pogled izgleda ispravno, no u grčkoj verziji Evanđelja po Marku to izgleda puno zamršenije. U grčkoj verziji Josip traži Isusovo tijelo, a upotrebljava riječ *soma* - koja je označavala živo tijelo. Pilat, nakon što odobri zahtjev, predaje mu tijelo i upotrebljava riječ *ptoma* - koja je označavala mrtvo tijelo ili truplo. Po Grcima je, dakle, Josip otvoreno tražio živo tijelo, a Pilat mu dopušta da uzme ono za koje misli, ili se ograđuje da misli, da je mrtvo.

Obzirom na zabranu pokapanja razapetih osuđenika, vrlo je neobično što Josip uspije dobiti Isusovo tijelo. Upitajmo se, zbog čega ga dobije i kakvo pravo on polaže na Isusovo tijelo? Ako je on bio jedan od tajnih učenika, teško bi mogao opravdati zahtjev, a da se pri tome ne razotkrije. To nije bilo bitno jedino ako je Pilat to već znao, ili ako je postojao neki drugi razlog koji je Josipu išao u prilog.

O Josipu iz Arimateje nema puno podataka. Evanđelja spominju tek da je bio Isusov tajni učenik, da je bio bogat i da je bio član Sinedrija, Savjeta staraca koji su vladali židovskom zajednicom Jeruzalema pod rimskom vlašću. On je očito bio vrlo utjecajan čovjek, što potkrjepljuje činjenica da je razgovarao s Pilatom, kao i to što je posjed s privatnim grobom bio njegovo vlasništvo.

Srednjovjekovna predaja prikazuje Josipa iz Arimateje kao čuvara svetog Grala i tvrdi da je Parsifal bio njegov nasljednik. Kasnije predaje pridružuju ga krvnom vezom s Isusom i njegovom obitelji, a ako je bilo tako, to bi pružilo dovoljan razlog da Josip zatraži Isusovo tijelo. Teško je povjerovati da bi Pilat ustupio tijelo pogubljenog zločinca onome koji s njime nije imao nikakve veze, a ovako je, potkupljen, za to mogao naći razloga. Ako je Josip, bogat i utjecajan član Sinedrija, doista bio s Isusom u rodu, to još jednom svjedoči o Isusovu aristokratskom podrijetlu. Na taj ga način puno lakše možemo povezati sa svetim Gralom - "kraljevskom krvi".

Scenarij

Već smo skicirali probnu hipotezu koja se temelji krvnom lozom koja vuče podrijetlo od Isusa. Pri razradi te hipoteze pridodali smo, iako samo privremeno, cijeli niz presudnih pojedinosti, a slika je u svojoj cjelovitosti postajala sve skladnijom i uvjerljivijom.

Pretpostavka da je Isus bio kralj-svećenik čini se sve očitijom. Visokog roda, noseći zakonito pravo na prijestolje, pokušao ga je ponovo zadobiti. Po našoj hipotezi, bio je rodom iz Galileje, područja gdje je otpor rimskoj vladavini bio veoma osviješten. Imao je brojne plemenite, bogate i utjecajne pristaše po cijeloj Palestini, kao i u samoj prijestolnici, Jeruzalemu. Jedan od njegovih pristaša, moćni član Sinedrija, možda je također bio s njime u rodu. U predgrađu Jeruzalema, u Betaniji, nalazio se dom njegove žene i tu je, uoči pobjedonosnog ulaska u Jeruzalem, boravio budući kralj-svećenik. Tu je osnovao središte svoga kulta misterija i proširio krug svojih sljedbenika obrednim inicijacijama, poput one u kojoj je sudjelovao njegov šurjak Lazar.

Takav pretendent lako bi izazvao jak otpor na nekim mjestima, među rimskim činovnicima i vjerojatno među nositeljima ukorije-

njenih židovskih interesa od kojih su neki bili saduceji. Nositelji tih interesa našli su način kako ga spriječiti u pokušaju da osvoji prijestolje, ali u svojoj namjeri da ga unište nisu bili uspješni koliko su se nadali. Čini se da je kralj-svećenik imao prijatelje na visokim položajima, a oni su, u dosluhu s pokvarenim i potkupljivim rimskim prokuratorom, zamislili i izveli lažno razapinjanje na privatnom zemljištu, gdje su mogli biti prisutni samo odabrani. Dok je puk bio na dovoljnoj udaljenosti, izvršeno je pogubljenje, a pri tome je ili netko zamijenio kralja-svećenika na križu ili kralj-svećenik nije doista umro. U sumrak, kada je vidljivost smanjena, tijelo je preneseno u grob, koji se ondje sasvim prikladno našao i iz tog groba je to tijelo, dan ili dva poslije, "čudesno" nestalo.

Ako je ovaj dio scenarija točan, upitali smo se kamo je Isus nakon toga otišao? Slijedeći našu hipotezu o krvnoj lozi, odgovor na to pitanje nije bio posebno važan, no neke islamske i indijske legende kažu da je on umro u dubokoj starosti, negdje na dalekom istoku, u Kašmiru. Jedan, pak, australski novinar vrlo zanimljivo i uvjerljivo tvrdi da je Isus umro u Masadi, kad je tvrđava pala u ruke Rimljana 74. godine. U to vrijeme on se već morao približiti starosti od osamdeset godina.

Po onom pismu kojeg smo primili, spisi koje je pronašao Berenger Saunier u mjestu Rennes-le-Chateau, sadržavali su nepobitni dokaz da je Isus bio živ 45. godine, no nigdje se ne spominje gdje se nalazio. Jedna od mogućnosti je Egipat, točnije Aleksandrija, gdje je u to vrijeme mudrac Ormus osnovao Ružin križ, stapajući kršćanstvo s ranijim, pretkršćanskim misterijima. Postojala je i pretpostavka da se Isusovo mumificirano tijelo nalazi negdje u okolici mjesta Rennes-les-Chateau, što bi onda moglo objasniti zagonetnu poruku u Saunierovim svicima, koja glasi: "IL EST LA MORT" (On je ovdje mrtav). Mi ne tvrdimo da je on dopratio svoju obitelj u Marseilles, jer sve okolnosti govore protiv toga. Vjerojatno nije bio u stanju koje dopušta putovanje, a i njegova nazočnost ugrozila bi sigurnost obitelji. Lako mu se moglo učiniti važnijim da ostane u Svetoj Zemlji - kao i njegov brat, sveti Jakov - i da tamo potraži svoj put do cilja. Mi nismo u stanju iznijeti nijedan putokaz koji bi rasvijetlio njegovu kasniju sudbinu, ništa više od samih evanđelja.

Našoj hipotezi je manje bilo važno ono što se dogodilo Isusu, od onog što se dogodilo sa svetom obitelji, posebno s njegovim šurjakom, ženom i djecom. Ako je naš scenarij točan, oni su zajedno s Josipom iz Arimateje i nekim drugim ljudima, kriomice brodom prebačeni iz Svete Zemlje. A kad su se iskrcali kod Marseillea, Marija Magdalena je doista donijela "Sangraal" - "kraljevsku krv", što potječe od doma Davidovog, u Francusku.

Tajna koju je crkva zabranila

Bili smo svjesni da se naš scenarij ne slaže s uvriježenim kršćanskim naukom. Što smo duže istraživali, sve je više bilo očito da taj nauk, prenošen stoljećima, predstavlja vrlo probrani skup dijelova koji su bili strogo pročišćeni i prerađeni. Može se reći da Novi zavjet nudi sliku Isusa i njegova vremena na način koji zadovoljava potrebe određenih skupina ljudi i njihovih interesa, a koji su sudjelovali i još uvijek sudjeluju u toj stvari. Sve što je moglo ometati ili ugrožavati te interese, kao naprimjer "tajno Evanđelje po Marku", bilo je na vrijeme uklonjeno. Kako je uklonjeno mnogo toga, u nekoj vrsti novonastalog zrakopraznog prostora stvorila se opravdana i neophodna potreba za novim promišljanjima.

Ako je Isus zakonito pretendirao na prijestolje, u tome ga je, barem na početku vjerojatno podržavala određena skupina ljudi, njegova najbliža obitelj iz Galileje, neki pripadnici njegova vlastitog visokog staleža, kao i neki strateški raspoređeni ljudi u Judeji i u glavnom gradu, Jeruzalemu. Ti sljedbenici, usprkos tome što su bili odabrani, nisu bili dovoljni kako bi se njegove težnje za osvajanjem prijestolja ostvarile. Sukladno tome, on je morao okupiti puno veći broj sljedbenika iz drugih staleža, kao što je to, sjetimo se prijašnje usporedbe, učinio Lijepi princ Charlie 1745.

Kako se može pridobiti brojne sljedbenike? To je moguće učiniti tako da se objavi poruka koja je zamišljena tako da potakne odanost i potporu. Ta poruka nije nužno morala biti cinična, poput onih koje se vežu uz današnju politiku. Naprotiv, mogla se izgovarati u iskrenoj vjeri, s plemenitim i vatrenim idealizmom. Usprkos izričitog vjerskog

usmjerenja, prvenstveni cilj te poruke bio je osigurati potporu i naklonost naroda. Isus je nosio poruku kojom je pokušavao pružiti nadu ljudima osvojene zemlje, koji su bili potlačeni, ispaćeni i obespravljeni. To je bila poruka koja je obećavala. Ako današnji čitatelj nadvlada vlastite predrasude, moći će prepoznati mehanizam koji je vrlo sličan onome što se može vidjeti u današnjem svijetu, jer se i danas, kao i oduvijek ljudi okupljaju u ime zajedničkog cilja i pretvaraju u oruđe kojime se zbacuju samovoljne vladavine. Vrlo je važno što je Isusova poruka bila i etična i politična, a upućivao ju je vrlo odabranom dijelu stanovništva, već u skladu s političkim namjerama. Jer brojne je sljedbenike mogao naći upravo među tim obespravljenim i potlačenim ljudima. Saduceji, koji su se složili s rimskom okupacijom, nisu nimalo bili voljni rastati se od svojih dobara koja su stekli, niti se kockati svojom sigurnošću i mirom, upravo kao i svi njima slični u povijesti ljudskoga roda.

Isusova poruka, kako je prikazana u evanđeljima, nije u cijelosti ni nova, niti iznimna. On je sam vjerojatno bio farizej, a njegov nauk sadržavao je i dijelove farizejskog nauka, dok Svici s Mrtvog mora svjedoče da je taj nauk sadržavao i dijelove esenskih učenja. Iako Isusova poruka možda nije bila u cijelosti nova, način na koji je prenošena vjerojatno jest. Sam Isus je bio nesumnjivo karizmatični pojedinac, koji je vjerojatno posjedovao sposobnost iscjeljivanja i izvođenja sličnih "čuda". On je bez sumnje posjedovao dar za prenošenje ideja prepoznatljivim i jasnim parabolama, koje nisu zahtijevale obrazovanost, pa su bile razumljive najširoj publici. Za razliku od svojih prethodnika, esena, Isus nije morao najavljivati dolazak Mesije. Mogao je tvrditi da je on sam Mesija, a to je sigurno njegovim riječima pridalo mnogo veću vjerodostojnost.

Jasno je daje Isus okupio svoje sljedbenike prije pobjedonosnog ulaska u Jeruzalem. Među tim sljedbenicima bilo je moguće razlikovati dvije skupine čiji interesi i ciljevi nisu bili jednaki. Na jednoj strani bili su oni "posvećeni", najuža obitelj, te bogati i utjecajni pristaše, koji su željeli vidjeti svog kandidata na prijestolju. Na drugoj strani bila je znatno veća skupina "običnih ljudi", narodne mase pokreta, koje su željele vidjeti ispunjenje sadržaja obećane poruke. Važno je razlučiti te dvije strane, koje su imale isti politički cilj - dovesti Isusa na prijestolje - ali iz potpuno različitih pobuda.

Kada je pokušaj propao, što se očito dogodilo, savez dviju strana, "sljedbenika poruke" i "sljedbenika obitelji", vjerojatno se raspao. Sučeljeni slomu i prijetnji izravnog uništenja, članovi obitelji dali su prednost očuvanju loze po svaku cijenu, čak i u progonstvu, a to je odvijek najvažnije za plemenitaške i kraljevske obitelji. "Sljedbenicima poruke", međutim, budućnost te obitelji i njihov opstanak bili su nevažni, a njihov prvenstveni cilj bio je ovjekovječiti poruku i širiti je.

Kršćanstvo, koje se razvijalo tijekom prvih stoljeća stiglo je do nas zahvaljujući upravo tim "sljedbenicima poruke". Tijek širenja i razvijanja kršćanstva vrlo je iscrpno prikazan u radovima mnogih znanstvenika i ovdje se nećemo time baviti. Dovoljno je napomenuti da je "poruka" zahvaljujući svetom Pavlu poprimila jasan i konačan oblik i to je postalo temeljem kasnijeg teološkog zdanja kršćanstva. U vrijeme kad nastaju evanđelja, osnovne postavke nove vjere već su bile dovršene.

Nova vjera ciljala je prije svega na rimsko i romanizirano pučanstvo. Zbog toga je uloga rimskih vlasti u Isusovoj smrti nužno morala biti ublažena, a krivnja prebačena na Zidove, no to nije bio jedini primjer izmjene prikaza zbivanja kako bi se učinili prihvatljivijima rimskom narodu. Rimljani su, naime, bili vični obožavati svoje vladare, a već je Cezar službeno bio proglašen bogom. Isus je, stoga, postao božanstvom, iako ga nitko prije toga takvim nije smatrao, kako bi se njime mogli ravnopravno natjecati u pridobivanju puka. To je bio Pavlov zadatak.

Prije nego što se počela vrlo uspješno širiti, iz Palestine u Siriju, Malu Aziju, Grčku, Egipat, Rimsko carstvo i Zapadnu Europu, nova religija morala je prvo postati prihvaćena u narodu krajeva gdje je nastala i održati se unatoč starim vjerovanjima. Novi Bog morao je biti dovoljno moćan, veličanstven i činiti najrazličitija čuda kako bi se mogao mjeriti s onima koje je trebao zamijeniti. Da bi se Isus udomaćio u romanskom svijetu toga vremena, on je morao postati pravi Bog. Ne Mesija u tradicionalnom smislu te riječi, ne kralj-svećenik, već utjelovljeni Bog, koji je poput svojih sirijskih, feničkih, egipatskih i drugih drevnih Bogova, prolazio podzemni svijet i muke pakla i nakon toga izranjao pomlađen, s proljećem. Tek je u toj ideji uskrsnuće dobilo presudnu važnost iz vrlo jasnog razloga. Isus je morao po-

stati jednak bogovima koji su umrli i ponovo se rodili i bili prisutni i na zemlji i u svijesti svojih sljedbenika. Rođenje od djevice također je propovijedano iz istog razloga, a blagdan Uskrsa, slavljenje smrti i uskrsnuća, događao se istodobno s proljetnim svečanostima drugih tadašnjih kultova i škola misterija.

Zbog potrebe širenja božanskog mita stvarna obitelj tog "boga", kao i svi politički i dinastički čimbenici, morali su postati nevažni. Određeno mjesto i vrijeme u kojem su se nalazili sputalo bi svaku težnju ka univerzalnosti. U svrhu potpore toj univerzalnosti uklonjeni su svi politički i dinastički elementi iz njegova životopisa. Izbjegnuto je spominjanje zelota i esena, jer bi u najboljem slučaju bilo nepodesno da je Bog bio upleten u neku političku i dinastičku urotu, koja čak nije ni uspjela. Ostalo je samo ono što nalazimo u evanđeljima, stroga jednostavnost, gdje se zbivanja odvijaju tek pukim slučajem u Palestini pod rimskom okupacijom tijekom prvog stoljeća, a zapravo u vječnoj sadašnjosti koja vrijedi za sve mitove.

Dok se "poruka" razvijala na taj način, obitelj i njeni sljedbenici nisu, čini se, gubili vrijeme. Julije Afrički piše u trećem stoljeću da su preživjeli Isusovi nasljednici optužili dinastiju Heroda za uništenje rodoslovlja židovskog plemstva, čime su uklonili sve dokaze koji bi mogli ugroziti njihovo pravo na prijestolje. Za te nasljednike kaže da su se raselili po svijetu i sa sobom ponijeli rodoslovlja koja su izmaknula uništenju spisa tijekom pobune između 66. i 74. po Kr.

Pobornicima novog mita postojanje te obitelji moglo je stvoriti teškoće zastrašujućeg dosega. Ta obitelj je, kao nositelj izvornog svjedočanstva o onome što se doista dogodilo, mogla predstavljati opasnu prijetnju i potpuno razoriti taj mit. Zbog toga se za prvih dana kršćanstva moralo potisnuti svaki spomen plemenitaške ili kraljevske obitelji, njihove loze, te političkih i dinastičkih težnji. Samu obitelj, koja je mogla raskrinkati novu religiju, trebalo je, po mogućnosti, uništiti. Zbog svega toga je bila nužna najveća tajnost, ali i nesnošljivost otaca rane Crkve prema bilo kakvom odstupanju od nametnutog pravovjerna. Možda su na taj način nastali i neki korijeni antisemitizma, jer su "sljedbenici poruke" i pobornici mita istodobno postigli dva cilja optuživanjem Židova i skidanjem odgovornosti s Rimljana. Na taj su način mit i "poruka" postali prihvatljiviji rimskom narodu, a sama

obitelj, koja je bila židovska, izgubila je svoju vjerodostojnost. Protužidovski osjećaji, koje su poticali, također su mogli poslužiti njihovu cilju. Ako je obitelj našla utočište u nekoj židovskoj zajednici unutar granica Carstva, javno proganjanje moglo je u svom zamahu prikladno ušutkati opasne svjedoke.

Na način kojim se ugodilo rimskoj publici, proglasilo se Isusa za Boga i Židovima dodijelilo ulogu žrtve, kršćanstvo se počelo širiti sigurnim uspjehom. Položaj pravovjernog kršćanstva postajao je sve sigurniji tijekom drugog stoljeća, uglavnom zahvaljujući Ireneju, biskupu Lyona, oko 180. godine. On je vjerojatno najjasnije uspio kršćanskoj teologiji dati čvrst i cjelovit oblik. To je postigao svojim vrlo obimnim djelom, *Libros Quinque Adversus Haereses* (Pet knjiga protiv krivovjerja), gdje je nabrojao i razvrstao sva odstupanja od prihvaćenog pravovjerja i oštro ih osudio. Odbacio je različitost i tvrdio da može postojati samo jedna prava Crkva, izvan koje nije moguće naći spasenje. One koji su se suprotstavili ovoj tvrdnji, Irenej je proglasio hereticima, koje treba izopćiti i, ako je moguće, uništiti.

Među brojnim različitim oblicima ranog kršćanstva, gnosticizam je potaknuo najgorčenu Irenejevu srdžbu. Gnosticizam se oslanjao na osobno iskustvo i osobno sjedinjenje s Bogom. Irenej je shvaćao da bi to omelo vlast svećenika i biskupa i postalo smetnjom stvaranju jedinstva. Sukladno tome, upotrijebio je svu svoju snagu da potisne gnosticizam. Bilo je nužno obeshrabriti osobna, pojedinačna promišljanja, a s druge strane, ohrabriti neupitnu vjeru u utvrđenu dogmu. Zato je bio nužan teološki sustav, struktura kodificiranih načela, koja ne bi dopuštala pojedinačna tumačenja. Nasuprot osobnom doživljaju i gnozi, Irenej je tražio jedinstvenu "katoličku", to jest sveobuhvatnu Crkvu, koja se temeljila na tradiciji i nasljeđu apostola. Stvaranje takve Crkve bilo je moguće, a to je Irenej shvatio, tek s konačno utvrđenim crkvenim kanonom, popisom vjerodostojnih tekstova. On je sastavio takav kanon, služeći se dostupnim djelima, od kojih je neka prihvatio, a druga odbacio. Irenej je prvi pisac čiji se novozavjetni kanon slaže s onim kakvog danas poznajemo.

Sve to nije spriječilo širenje ranih hereza, koje su se i dalje razvijale. Irenej je zaslužan što je "pravovjerje", vrsta kršćanstva kojeg su propovijedali "sljedbenici poruke", steklo cjelovit oblik uz pomoć

kojega mu je osiguran opstanak i konačna pobjeda. Vrlo vjerojatno je upravo Irenej zaslužan za sve ono što se zbivalo za vrijeme vladavine cara Konstantina, kao i neposredno poslije toga, kada je Rimsko carstvo postalo, u određenom smislu, carstvo kršćanstva.

Uloga cara Konstantina u povijesti i razvitku kršćanstva često je pogrešno prikazivana i pogrešno tumačena. Lažna "Konstantinova darovnica" iz osmog stoljeća, o kojoj smo govorili u devetom poglavlju, samo je dodatno zbunila kasnije pisce. Općenito gledano, Konstantin se smatra zaslužnim za konačnu pobjedu "sljedbenika poruke", što je donekle i opravdano. Odlučili smo, stoga, proučiti prilike tog vremena i istodobno se lišiti iluzija da je on doista učinio sve ono što mu se pripisuje.

Poslije, crkvena predaja kaže kako je Konstantin naslijedio privrženost kršćanstvu od svog oca. U to je vrijeme to bilo vrlo prikladno, jer su kršćani već bili brojni, a Konstantinu je bila potrebna sva moguća pomoć u borbi protiv drugog pretendenta na rimsko prijestolje, Maksenta. Maksent je 313. po Kr. izgubio bitku kod Milvijskog mosta, čime je Konstantinovo pravo na prijestolje postalo neupitno. Prije tog sudbonosnog sukoba, Konstantin je navodno doživio viđenje, koje je poslije potkrijepljeno jednim proročkim snom blistavog križa koji je lebdio na nebu. Na križu je bilo ispisano "*In hoc signo vinces*" (Pod ovim ćeš znakom pobijediti). Predaja kaže da je Konstantin, odlučivši poslušati nebesko pretkazanje, naredio da se štitovi njegovih vojnika urese Kristovim monogramom, grčkim slovima *hi i ro*, početnim slovima grčke riječi "Kristos". Na taj je način Konstantinova pobjeda kod Milvijskog mosta postala primjerom pobjede kršćana nad paganima.

To je poznata crkvena predaja na osnovi koje se često zaključuje da je Konstantin "preobratio Rimsko carstvo na kršćansku vjeru". Stvarne činjenice govore da on to nije učinio, no da bismo ustanovili što on jest učinio, moramo pobliže ispitati postojeća svjedočanstva.

Konstantinovo "obraćenje", ukoliko je ta riječ uopće ovdje prikladna, nije bilo kršćanske, već nesumnjivo poganske naravi. Čini se da je on doživio neku vrstu viđenja ili svjetlosnog doživljaja u blizini poganskog hrama posvećenog galskom bogu Apolonu, u okolici Vosgesa ili Autuna. Po svjedočenju čovjeka koji je pratio Konstantinovu

vojsku, bilo je to priviđenje boga Sunca, kojega su u nekim kultovima obožavali pod imenom "Sol Invictus", odnosno, "Nepobjedivo Sunce". Neka druga svjedočanstva kažu da je Konstantin, neposredno prije svog priviđenja, iniciran u kult Sol Invictus. Nakon pobjede kod Milvijskog mosta Rimski je senat podigao slavluk pobjede u Kolo-seumu, a natpis na slavluku kaže da je Konstantinovu pobjedu donio "poticaj Božanstva". Međutim, božanstvo o kojemu je riječ nije bio Isus, već Sol Invictus, poganski bog sunca.

Različito od onog što kaže predaja, Konstantin nije proglasio kršćanstvo državnom religijom Rimskog carstva, već je to bilo, zapravo, pogansko obožavanje sunca, Konstantin je cijelog života bio njen prvosvećenik. Njegova je vladavina bila nazvana "carevanje sunca", a Sol Invictus se nalazio posvuda, čak i na carskim zastavama i novcu. Predodžba Konstantina kao vatrenog pristaše i obraćenika na kršćanstvo nesumnjivo je pogrešna. On je kršten tek 337. po Kr. na smrtnoj postelji, kad je očito bio previše iscrpljen i lišen volje da bi se tome suprotstavio. Ne može se reći ni da je on prvi upotrijebio Kristov monogram, jer je natpis s takvim monogramom nađen na nekom grobu u Pompejima iz vremena koje je Konstantinu prethodilo dvjesto i pedest godina.

Kult Sol Invictus bio je sirijskog podrijetla, a uveli su ga rimski carevi sto godina prije Konstantina. Iako je u tom kultu bilo elementa obožavanja Baala i Astarte, on je u svojoj osnovi bio monoteističan. Bog sunca bio je zbir odlika svih drugih bogova i na taj je način svladao sve svoje moguće suparnike. Taj je kult također bio dobro usklađen s kultom Mitre, koji je bio važan u Rimu i u cijelom Carstvu tog vremena, a i u tom kultu bilo je uključeno obožavanje sunca.

Kult Sol Invictus odlično je odgovarao Konstantinu. Konstantinov prvi cilj, kojim je bio opsjednut, bilo je uspostavljanje političkog, vjerskog i teritorijalnog jedinstva. Taj kult, koji je u sebi obuhvaćao sve ostale, je kao državna religija sasvim jasno pomagao ostvarenju njegovih ciljeva. Međutim, upravo je za vladavine toga kulta kršćanstvo učvrstilo svoj položaj.

Kršćansko pravovjerje imalo je mnogo sličnosti s kultom Sol Invictus i zato se moglo nesmetano razvijati u njegovoj sjeni. Kult Sol Invictus, koji je u svojoj osnovi bio jednobožački, utro je put mono-

teističkom kršćanstvu. Kult Sol Invictus pokazao se pogodnim u još jednom slučaju, čime je širenje kršćanstva znatno olakšano. Konstantin je 321. po Kr. donio proglas kojime je naredio da sudovi budu zatvoreni "na dan štovanja Sunca" i odredio da to bude dan odmora. Do tada je kršćanstvo smatralo židovski sabbath (subotu) svetim, a tada je, u skladu s Konstantinovim proglasom, svetim danom proglasilo nedjelju. To je dovelo do suglasja s postojećim vlastima, ali je također još više udaljilo kršćanstvo od židovskih korijena. Sve do četvrtog stoljeća Isusov rođendan slavio se 6. siječnja. Kult Sol Invictus slavio je kao najvažniji dan u godini 25. prosinca. Bila je to svečanost rođenja sunca, *Natalis Invictus*, kada dani u godini postaju sve duži. Odabiranjem toga dana, kršćanstvo se također uskladilo s tadašnjim vlastima i važećom državnom vjerom.

Kult Sunca vrlo je tijesno povezan s kultom Mitre i njih se često pogreškom zamjenjuje. Oba kulta su naglašavala važnost sunca, oba su smatrala nedjelju svetim danom, i slavila svoju najveću svečanost 25. prosinca. Tako je kršćanstvo steklo dodirne točke i s kultom Mitre, koji je, između ostalog, isticao besmrtnost duše, posljednji sud i uskrsnuće mrtvih.

U naporu da postigne jedinstvo, Konstantin je namjerno odlučio ne naglašavati razlike između kršćanstva i kultova Mitre i Sunca i nije obraćao pozornost na njihove proturječnosti. Na taj je način prihvatio božanski status Isusa kao zemaljsko utjelovljenje Nepobjedivog Sunca. Tako je u isto vrijeme Konstantin mogao graditi kršćanske crkve i postavljati kipove božice majke Cibebe, kao i samog boga Sunca, koji mu je izrazito nalikovao.

Svi ti eklektički i ekumenski potezi vodili su ka jedinstvu, vjeru je Konstantin smatrao političkim pitanjem, i dopuštao je postojanje svake vjere koja je vodila u tom smjeru.

Konstantin je, dakle, usprkos tome što nije bio dobar kršćanin, u ime jedinstva učvrstio položaj kršćanskog pravovjerja. Godine 325. on je okupio Crkveni sabor u Niceji i tom je prilikom utvrđeno vrijeme slavljenja Uskrsa. Određena su pravila koja su određivala vlast biskupa i na taj je način započelo koncentriranje vlasti u rukama Crkve. Najvažnija odluka, koja je donesena na crkvenom saboru u Niceji, a do koje je došlo glasovanjem, jest, da se Isus smatra Bogom,

a ne smrtnim prorokom. Na ovom mjestu ponovo moramo naglasiti daje Konstantin sve to postigao u težnji kajedinstvu i učinkovitosti, a ne radi vlastitih pobožnih razloga. Isusa se kao Boga lakše moglo združiti s Nepobjedivim Suncem, a smrtnom proroku bi to bilo mnogo teže uskladiti. Kršćansko pravovjerje krenulo je u politički poželjno stapanje s državnom religijom, a Konstantin je u tome pružio svu potrebnu potporu.

Godinu dana nakon crkvenog sabora u Niceji, Konstantin je odobrio oduzimanje i uništavanje svih djela koja su se protivila pravovjernom kršćanskom učenju, među kojima su bila djela poganskih pisaca, koja su govorila o Isusu, kao i djela "heretičkih" kršćana. Njegovom zaslugom je određen iznos koji se imao isplaćivati Crkvi i smjestio rimskog biskupa u Lateransku palaču. Godine 331. Konstantin je naručio i platio izradu novih prijepisa Biblije, a to je bio jedan od ključnih trenutaka u čitavoj povijesti kršćanstva. Kršćanskom pravovjerju, "sljedbenicima poruke", pružila se izvanredna prilika.

Dvadeset i pet godina prije, 303. po Kr., poganski car Dikloecijan odlučio je uništiti sve dostupne kršćanske spise. Zahvaljujući toj odluci gotovo svi kršćanski spisi, osobito oni koji su se nalazili u Rimu, nestali su, pa su uz pomoć Konstantina čuvari pravovjerja dobili priliku iznova pregledati, srediti i napisati nove verzije crkvenih spisa, na način koji su smatrali najprikladnijim svojim načelima. Vjerojatno je upravo tada nastala većina izmjena u Novom zavjetu, čime je Isus stekao sasvim uzvišeni položaj, koji uživa i danas. Važnost Konstantinove narudžbe ne smije se podcjenjivati, jer od pet tisuća danas postojećih ranih rukopisa Novog zavjeta nijedan nije nastao prije četvrtog stoljeća. Novi zavjet kakvim ga danas poznajemo u osnovi je djelo urednika i pisaca iz četvrtog stoljeća, koji su bili čuvari pravovjerja, "sljedbenici poruke" s vlastitim interesima koje su morali obraniti.

Zeloti

Nakon Konstantina je slijed događanja u svezi s kršćanskim pravovjerjem vrlo dobro poznat i prati ga mnoštvo spisa. Kršćansko pravovjerje je, dakako, konačno pobijedilo, no usprkos tome što su se "sljedbenici poruke" nametnuli kao vodeći i zavladaali civilizacijom

Zapada, ta "poruka" ni dalje nije bila lišena prijetnji. Bez obzira što je bila u progonstvu, Isusova kraljevska obitelj je svojim postojanjem i mogućim težnjama i dalje ugrožavala kršćansko pravovjerje.

Pravovjerje Rimske crkve utemeljeno je na knjigama Novog zavjeta, koje su tek izbor ranokršćanskih spisa, izbor koji je nastao u četvrtom stoljeću. Postoji cijeli niz djela koja su starija od Novog zavjeta kakvog danas poznajemo, a neka od tih djela bitno drugačije, sasvim kontroverzno, prikazuju ta prihvaćena svjedočanstva.

Postoje, naprimjer, razne knjige koje su bile isključene iz Biblije, koje čine zbir tekstova danas poznati pod imenom apokrifi. Opće je poznato da su neka djela iz tog zbira nastala u šestom stoljeću, no neka od njih bila su poznata još u drugom stoljeću i moguće ih je smatrati vjerodostojnima koliko i sama biblijska evanđelja.

Jedno od takvih djela je Evanđelje po Petru, čiji je primjerak nađen u gornjem dijelu toka Nila 1886. godine, no antiohijski ga biskup spominje još davne 180. g. Po tom "apokrifnom" evanđelju, Josip iz Arimatejeje bio blizak prijatelj Poncija Pilata, a to, ako je istina, ide u prilog tezi o lažnom razapinjanju. U Evanđelju po Petru kaže se i da se grob u koji je Isus položen nalazio na mjestu koje se zvalo "Josipov vrt", a posljednje Isusove riječi na križu, kako se navodi, posebno iznenađuju: "Snago moja, snago moja, zašto si me napustila?".

Drugo apokrifno djelo, koje je zanimljivo, Evanđelje djetinjstva Isusa Krista, nastalo je najkasnije u drugom stoljeću, a možda i prije. U toj knjizi Isus je prikazan kao iznimno nadareno, ali naglašeno ljudsko biće. Prikazan je možda i odviše ljudski, kao žestok, neposlušna, hirovit i vrlo neodgovoran pri korištenju svoje darovitosti. U jednoj prilici, naprimjer, on udarcem usmrti drugo dijete koje ga je naljutilo, a slična sudbinu doživi ijedan strog učitelj. Ti doživljaji su, dakako, neistiniti, ali pokazuju na koji način su morali prikazivati Isusa da bi dosegnuo božanski status među svojim sljedbenicima.

Postoji još jedan neobičan i možda važan dio u Evanđelju djetinjstva u kojem se kaže kako je prilikom Isusova obrezivanja neka starica uzela obrezanu kožicu i sačuvala je u posudi od alabastra koja se koristila za nardovu pomast. Na drugome mjestu nalazimo: "Ovo je posuda od alabastra koju je grješnica Marija donijela i izlila miris na glavu i noge Gospodina našeg Isusa Krista". I ovdje, dakle, kao i u prihvaćenim evanđeljima nailazimo na pomazanje koje

je, iako to na prvi pogled tako ne izgleda, dio nekog važnog obreda. U ovom slučaju je jasno daje pomazanje bilo planirano i priređeno puno prije. Cijelo zbivanje ukazuje na neku nejasnu, ali očitu vezu između Marije Magdalene i Isusove obitelji, vezu koja je postojala prije nego što je Isus, u tridesetoj godini započeo svoju misiju. Po svoj prilici stoji pretpostavka da Isusovi roditelji ne bi povjerali obrezanu kožicu svog sina bilo kojoj starici. Ta je starica morala biti neka važna osoba i/ili osoba u bliskoj vezi s Isusovim roditeljima. To što se taj bizarni komad tijela, ili posuda u kojoj je bio čuvan, kasnije našla kod Marije Magdalene svjedoči o nekoj njezinoj vezi sa staricom. Na ovome smo mjestu opet, čini se, naišli na nejasan trag nečega što je bilo mnogo važnije nego što se danas misli.

Neki dijelovi u knjigama apokrifa, kao što su oni doživljaji iz djetinjstva, zacijelo su bili neugodni kasnijem pravovjerju, a i danas bi se činili takvima mnogim kršćanima. Ipak, ne smijemo zaboraviti da su apokrifne knjige, kao i prihvaćene dijelove Novog zavjeta sastavili "sljedbenici poruke", u namjeri da Isusa učine božanstvom, tako da se ne može očekivati da je sadržaj apokrifnih knjiga na bilo koji način mogao ugroziti "poruku", primjerice spomenom Isusove političke djelatnosti, kao i njegovih dinastičkih težnji. Svjedočanstva o tim pitanjima morali smo potražiti na drugim mjestima.

U Svetoj zemlji Isusova vremena postojalo je zbujujuće mnogo židovskih stranaka, struja i sljedba. Evanđelja spominju samo farizeje i saduceje i prikazuju ih kao neprijatelje. Ipak, uloga neprijatelja odgovarala je samo saducejima koji su doista surađivali s rimskim vlastima, dok su farizeji cijelo vrijeme pružali jak otpor Rimljanima, a Isusova je djelatnost, iako nije bio farizej, u srži bila sukladna tradiciji farizeja.

Kako bi učinili evanđelja što privlačnijima rimskoj publici, pisci su bili prisiljeni Rimljane osloboditi krivnje i ocrniti Židove. Tu negdje leži razlog pogrešnog prikazivanja farizeja koje su izjednačili s onima koji su doista bili krivi, saducejima. Ipak, postavlja se pitanje zašto se nigdje u evanđeljima ne spominju zeloti, ratoborni nacionalni borci za slobodu, željni prevrata, koje bi rimska publika sa zadovoljstvom prihvatila kao krivce? Čini se da za to ne postoji objašnjenje, osim ako Isus nije bio s njima u toliko bliskoj vezi da se samim njihovim spomenom to ne bi moglo zaniijekati. Profesor

Brandon tvrdi da "Šutnja evanđelja o zelotima... ukazuje na vezu Isusa s tim domoljubima, koju evanđelisti nisu željeli otkriti".

Bez obzira na narav Isusove veze sa zelotima, čini se da nema sumnje da je on bio razapet kao jedan od njih. Dvojica ljudi koji su razapeti zajedno s njim jasno su opisani kao *lestai* - kako su ih zvali Rimljani. On vjerojatno nije bio zelot, iako u evanđeljima ponekad pokazuje agresivnu borbenost, koja podsjeća na njih. Na jednome poznatome mjestu on kaže: "Nisam došao donijeti mir, nego mač". U Evanđelju po Luki, (22,36) Isus kaže svojim sljedbenicima koji nemaju mača, da ga kupe, a nakon pashalne večere (22,38) sam provjeri jesu li naoružani i kad vidi da jesu, to odobri. U Četvrtom evanđelju Šimun Petar zapravo nosi mač u trenutku kad uhite Isusa. Veoma je teško uskladiti ove slike s uobičajenom predodžbom Isusa kao blagog i miroljubivog Spasitelja. Je li moguće da je takav Spasitelj mogao dopustiti jednom od svojih najdražih učenika, onome na kojemu je temeljio svoju Crkvu, da nosi oružje?

Ako Isus nije bio zelot, evanđelja ipak uspostavljaju neku vezu s tom ratobornom skupinom. Vidjeli smo da postoje jasne veze Barabe i Isusa, a Barabu su također nazvali *lestai*. Jakov, Ivan i Šimun Petar svojim imenima također podsjećaju na zelote i navode na pomisao da su i oni bili pripadnici tog pokreta. Neki današnji stručnjaci tvrde da je ime Juda Iškariotski izvedeno iz "Juda Sikarijac", a zelote su također nazivali i "sikarijci" što je značilo isto što i *lestai*. Štoviše, sikarijci su, čini se, bili najbolji iz redova zelota, najbolji ubojice od zanata. U Evanđelju po Marku na grčkom jeziku, Šimun se zove *Kananaios* - a to je grčka transliteracija aramejske riječi koja je označavala zelota. U engleskom prijevodu Biblije za kralja Jamesa, grčka riječ je pogrešno prevedena i Šimun se pojavljuje kao "Simon the Canaanite". Evanđelje po Luki ne ostavlja prostora za sumnju. Šimun je jasno označen kao zelot, a čak i u "Bibliji kralja Jamesa" Šimuna predstavljaju kao "Simon Zelotes". Iz toga dakle prilično jasno slijedi daje među Isusovim sljedbenicima bio barem jedan zelot.

Osim što u evanđeljima nema zelota, prilično je upadljivo i odsustvo esena. U Svetoj Zemlji Isusova vremena eseni su po važnosti sljedba bili jednaki farizejima i saducejima, i stoga je nepojmljivo da Isus nije bio s njima u dodiru. Ipak, po načinu na koji je prikazan Ivan Krstitelj, čini se da je on bio esen. Izostavljanje esena je očito bilo

vođeno istim razlozima kao i u slučaju zelota. Isusove veze s esenima su vjerojatno bile odviše bliske i odviše poznate da bi ih se moglo prešutjeti. Stoga je valjalo esene potpuno izostaviti.

Povjesničari i ljetopisci toga vremena pisali su da su eseni imali svoje zajednice širom Svete Zemlje, a vjerojatno i izvan njezinih granica. Pojavili su se oko 150. godine pr. Kr., a Stari zavjet nisu shvaćali kao doslovnu povijesnu istinu, nego više kao alegoriju. Odbacivali su konvencionalno židovstvo u ime gnostičkog dualizma, pri čemu su obožavali Sunce i oslanjali se na pitagorejska učenja. Bavili su se iscjeljivanjem i bili su cijenjeni zbog svoje vještine liječenja. Bili su strogi isposnici, pa su ih lako prepoznavali po njihovim jednostavnim bijelim haljama.

Većina današnjih stručnjaka za to područje je uvjereni da su čuveni Svici s Mrtvog mora, nađeni u Kumranu, u svojoj biti esenske naravi. Nema sumnje da su učenja isposničke sljedbe, koja je prebivala u Kumranu u mnogo čemu bila podudarna s učenjima esena, jer Svici s Mrtvom mora pokazuju također dualističku teologiju i pridaju veliku važnost dolasku Mesije, "pomazanika", podrijetla od Davidove loze. Ti svici se oslanjaju na osobit kalendar, po kojemu se pashalno bogoslužje slavilo u srijedu, a ne u petak, što se slaže s podacima iz Četvrtog evanđelja. Ti se svici slažu s mnoštvom pogleda, od riječi do riječi, s nekim Isusovim učenjima, kao da je Isus znao za kumransku zajednicu i daje, barem jednim dijelom, svoje učenje uskladio s njihovim. Jedan današnji stručnjak tvrdi da Svici s Mrtvog mora "samo podržavaju uvjerenje da su mnoga zbivanja iz Novog zavjeta samo projekcija onoga što se očekivalo od Mesije i kao takva uvrštena u Isusov životopis".

Bez obzira jesu li pripadnici kumranske sljedbe bili eseni ili ne, čini se prilično jasno da je Isus, čak i ako nije formalno prošao takvu naobrazbu, dobro poznao esensku misao. Mnoga njegova učenja podsjećaju na esene, a na njih podsjeća i njegova vještina iscjeljivanja. Međutim, pažljivim uvidom u evanđelja otkriva se da su eseni možda imali i važniju ulogu u Isusovu životu.

Esene je bilo lako prepoznati po njihovoj bijeloj odjeći, koja je, ako zaboravimo slikarske i filmske prizore, u to vrijeme bila puno

rjeđa nego što se misli. U izostavljenom, "tajnom" Evanđelju po Marku, bijela platnena halja ima važnu obrednu ulogu, a ta halja se javlja čak i poslije, u prihvaćenoj verziji. Ako je Isus vodio inicijacije u školi misterija u Betaniji ili negdje drugdje, halja od bijelog platna nam govori da su te inicijacije mogle biti esenske naravi. Motiv bijele platnene halje pojavljuje se i u svim evanđeljima Novoga zavjeta. Nakon razapinjanja, Isusovo tijelo "čudom" nestaje iz groba u kojemu se nalazila još barem jedna osoba odjevena u bijelo. U Evanđelju po Mateju (28,3), to je anđeo kojemu "odijelo bijaše bijelo kao snijeg". Po Marku (16,5), oni koji uđoše u grob "opaziše mladića u bijeloj dugoj haljini. Luka (24,4) kaže da su ženama koje su došle na grob pristupila "dva čovjeka u blistavu odijelu". U dva prikaza ovog događaja osobe iz groba nemaju nadnaravni status. Pretpostavlja se da su to bili smrtni ljudi, koji su bili, po svoj prilici, učenicima nepoznati, a možemo pretpostaviti da su to bili eseni, osobito ako se prisjetimo njihove iscjeliteljske vještine. Ako je Isus bio još uvijek živ, kad su ga skinuli s križa, ti iscjelitelji su svakako bili neophodni. Ako je, pak, bio mrtav, njihova nazočnost značila je vjerojatno tek "posljednju nadu", jer u to vrijeme u Svetoj Zemlji nije bilo cjenjenijih iscjelitelja od esena.

Po našem scenariju, nekoliko Isusovih sljedbenika je u dosluhu s Pilatom organiziralo lažno razapinjanje na privatnom posjedu. Jo su mogli biti prvenstveno "sljedbenici loze", najuža obitelj, plemići ili pripadnici najodanijeg kruga. Te osobe su također mogle biti eseni ili su mogli biti s njima u vezi. Mišljenja smo da "sljedbenicima poruke", unutar redova Isusove sljedbe, a čiji je najistaknutiji predstavnik bio Šimun Petar, to lukavstvo nije bilo otkriveno.

Nakon što su Isusa prenijeli u grob Josipa iz Arimateje, njegovo zdravstveno stanje moralo je tražiti liječniku njegu i zato je tamo morao biti esenski iscjelitelj. Poslije, nakon što je otkriveno daje grob prazan, također je na tome mjestu morao biti nazočan netko tko nije bio poznat "sljedbenicima poruke". Njegov je zadatak bio da ih uvjeri u cijelu priču, kako bi postali posrednici između Isusa i ostalih sljedbenika, ali i da se spriječe optužbe za pljačku i oskrvuće groba na račun Rimljana, koje su mogle dovesti do opasnih građanskih nemira.

Bez obzira je li ovaj scenarij točan ili ne, činilo nam se prilično jasnim da je Isus morao biti blisko vezan s esenima, kao i sa zelotima,

iako to na prvi pogled djeluje neobično, zato što se misli da zeloti i eseni nisu bili ni na koji način združeni. Zeloti su bili skloni nasilju, u svojoj žestini vrlo borbeni i nisu prezali od umorstva iz potaje, dok se esene često opisuje kao politički ravnodušne, miroljubive i plemenite ljude. Stvarne činjenice govore drukčije, jer je među zelotima bilo puno esena, jer zeloti nisu bili sljedba, nego pokret poput političke stranke. Zato su uživali potporu ne samo anti-rimskih farizeja, već i esena, koji su mogli biti jednako vatreni rodoljubi, kao i drugi Židovi toga vremena.

Veze zelota i esena vrlo su jasne u djelima Josipa ben Matije, koji nam je ostavio puno podataka o Palestini tog vremena. On je rođen 37. po Kr. kao židovski plemić. Godine 66. imenovan je za starješinu Galileje, neposredno prije izbijanje pobune i preuzeo je zapovjedništvo snaga svrstanih za borbu protiv Rimljana. Kao vojni zapovjednik pokazao se prilično nesposoban i vrlo brzo ga je zarobio rimski car Vespazijan. Nakon toga je prešao na protivničku stranu, romanizirao svoje ime u Josip Flavije, postao rimski građanin, od svoje se žene rastao, i oženio bogatu rimsku nasljednicu. Od rimskog je cara primio bogate poklone, stan u samoj carskoj palači, i posjed koji je bio oduzet Židovima u Svetoj zemlji. Josip Flavije umro je 100. po Kr. i tada su se počeli pojavljivati opširni ljetopisi koje je napisao u proteklom vremenu.

U *Židovskom ratu* Josip je pružio iscrpno izvješće o pobuni koja se događala između 66. i 74. O tom nesretnom ustanku kasniji povjesničari naučili su najviše upravo od Josipa Flavija, o pljački Jeruzalema i razaranju tamošnjeg Hrama. Josipovo djelo jedino bilježi pad tvrđave Masade, smještene na jugozapadnim obalama Mrtvog mora, godine 74.

Tvrđava Masada postala je simbolom postojanosti, junaštva i mučeništva u obrani izgubljenih ciljeva, poput Montsegura tisuću i dvije stotine godina poslije. Masada je pružala otpor osvajačima nakon što su organizirane borbe po Palestini već duže vremena bile ugušene. Položaj tvrđave postao je neodrživ tek 74., kada su nakon dugotrajnog bombardiranja teškim opsadnim oruđem, Rimljani uspjeli postaviti most koji im je omogućio da prodru preko zidina. U noći 15. travnja, kada su se pripremali za završni juriš, 960 muškaraca,

žena i djece izvršili su u tvrđavi kolektivno samoubojstvo. Sljedećeg jutra Rimljani su provalili glavni ulaz, no u unutrašnjosti tvrđave našli su među vatrom samo mrtva tijela.

Josip je sam pratio rimsku vojsku koja je ušla među ruševine Masade ujutro 16. travnja. Tvrдио je daje bio svjedokom tog stravičnog pokolja, ali i da je razgovarao s troje preživjelih, majkom i njeno dvoje djece koji su se navodno skrili u prolazima ispod tvrđave. Od njih je saznao što se dogodilo prethodne noći. Po tom svjedočenju, vojni zapovjednik tvrđave zvao se Elazar - a to je jedan od mogućih oblika imena Lazar. Čini se da je upravo on svojom uvjerljivom i karizmatičnom rječitošću naveo branitelje na konačnu strašnu odluku. Josip u svojem ljetopisu ponavlja te riječi kako ih je čuo od preživjelih. Povijest nam kaže da su Masadu branili ratoborni zeloti, iako Josip naizmjenice govori o zelotima i sikarijcima. Elazarove riječi, međutim, nisu pripadale konvencionalnom židovstvu, već su bile esenske, gnostičke i dualističke naravi:

Još od vremena kad su prvi ljudi počeli razmišljati, riječi naših predaka i riječi naših bogova, potkrijepljene djelima i duhom naših pradjedova, učile su nas da je čovjekova nesreća život, a ne smrt. Smrt našim dušama daruje slobodu i pušta ih da odu svom neokaljanom domu, gdje neće znati ni za kakavjad. Dok su te duše sužnjevi smrtnog tijela i dok dijele njegove patnje, istinski one su mrtve. Spajanje božanskog i smrtnog sasvim je neprilično. Duša može učiniti mnogo toga i dok je zatvorena u tijelu: pretvara tijelo u vlastito čulno oruđe, neprimjetno ga pokreće i potiče da svojim djelovanjem stigne što dalje od domašaja smrtno prirode. Kada se duša, oslobođena tereta što je vuče dolje, vrati na svoje mjesto, tek tada istinski sudjeluje u blaženoj moći i nesputanoj sili, ostajući pri tome nevidljiva ljudskom oku, poput samog Boga. Nju se ne može vidjeti ni dok je u tijelu, jer ona ulazi i izlazi nezamijećena, a svojom neuništivom prirodom u tijelu izaziva promjene. Što duša dotakne, to živi i cvjeta, a što napusti, to vene i umire: takvo je obilje besmrtnosti koje ona ima.

Na drugome mjestu nalazimo sljedeće:

To su ljudi istinske hrabrosti, koji život vide kao neku vrstu usluge što je moramo pružiti prirodi. Kroz život prolaze nerado, želeći osloboditi svoje duše od svojih tijela. Istoga, usprkos tome što ih ne muči i ne progoni nevolja, u žudnji za besmrtnim životom, oni kazuju svojim prijateljima da se spremaju na odlazak.

Koliko je nama poznato, do sada se znanstvenici nisu bavili ovim zapisima, iako iz njih izvire cijeli niz pitanja. Pravovjerno židovstvo, naprimjer, nikada i nigdje ne govori o "duši", a pogotovo ne govori o njenoj besmrtnosti ili neuništivosti. Ideja duše i besmrtnosti strana je glavnoj struji židovske tradicije i židovske misli. Premoć duha nad materijom, sjedinjenje s Bogom u smrti i osuda života kao zla su stavovi koji proizlaze iz mističke tradicije gnoze i dualizma, a u okružju Masade karakteriziraju esene.

Neke od tih stavova mogli bismo opisati i kao "kršćanske", u onom smislu koji se mogao primijeniti na prve Isusove sljedbenike, na one koji su se poželjeli pridružiti Lazaru u smrti, kako je to prikazano u Četvrtom evanđelju. Lako je moguće da su među braniteljima Masade bili i neki sljedbenici Isusove loze, jer su se tijekom pobune od 66. do 74. brojni kršćani borili protiv Rimljana jednako žestoko kao i Židovi. Mnogi zeloti su zapravo bili ono što bi se danas moglo nazvati ranim kršćanima, a vrlo je vjerojatno da su neki od njih bili u Masadi.

Josip Flavije ne kaže ništa slično tome, iako bi to sigurno kasniji urednici uklonili iz teksta, da je kojim slučajem bilo napisano. Moglo se očekivati i da će Josip Flavije, pišući povijest Palestine u prvom stoljeću, barem spomenuti Isusa. Mnoga kasnije izdanja doista sadrže takve pripomene, no one govore o Isusu ustanovljenog kršćanskog pravovjerja, pa ih većina današnjih znanstvenika smatra lažnima, odnosno pridodanima najranije za Konstantinova doba. U devetnaestom stoljeću u Rusiji je otkriveno izdanje Josipove knjige, koje se razlikuje od svih ostalih. Tekst je preveden na staroslavenski jezik, a potječe otprilike iz 1261. Prepisivač očito nije bio pravovjerni Židov, jer je zadržao mnoštvo pro-kršćanskih napomena. Isusa je u ovoj verziji Josip opisao kao obična čovjeka, političkog prevratnika i "kralja koji nije vladao". Kaže se, također, i da je kosu nosio razdijeljenu po sredini glave, poput nazirejaca.

Znanstvenici su ispisali mnogo papira iscrpljujući se raspravama o mogućoj vjerodostojnosti onoga što je nazvano "Slavenskim Josipom". Mi to djelo smatramo uglavnom izvornim prijepisom, koji je nastao na temelju jednog ili više primjeraka knjige iz onoga što je preostalo poslije uništenja kršćanskih spisa pod Dioklecijanom, i poslije promaknulo uredničkoj brizi ponovno uspostavljenog pravovjerja pod Konstantinom. Više razloga nas je navelo na takav zaključak. Ako je Slavenski Josip bio falsifikat, čijim bi interesima poslužio? Opis Isusa kao kralja teško bi bio prihvatljiv židovskoj publici, a prikazivanje Isusa kao čovjeka ne bi obradovalo kršćanski svijet u trinaestom stoljeću. Origen, crkveni otac iz ranog trinaestog stoljeća, ukazuje na jednu verziju Josipa u kojoj se poriče Isusova uloga mesije. Ta je verzija, koja se nekada mogla smatrati izvornom, vjerodostojnom i "uzoritom", lako mogla biti izvor teksta prepisivaču Slavenskog Josipa.

Gnostički spisi

Nakon pobune koja je trajala od 66. do 74. godine, sljedeći veći ustanak zbio se između 132. i 135., nakon čega su svi Židovi službeno prognani, a Jeruzalem je postao rimski grad. Povijest je već prvu pobunu prikazala nejasno, a tijekom naredna dva stoljeća u Svetoj zemlji gotovo nije bilo nikakvih novih zapisa. To se razdoblje uvelike ne razlikuje od Europe za vrijeme takozvanog mračnog Srednjeg vijeka. Poznato je da su mnogi Židovi ipak ostali u zemlji, iako izvan Jeruzalema, kao i mnogi kršćani. Postojala je jedna židovska sljedba, ebioniti, koja je, držeći se stare vjere, štovala Isusa, ali tek kao smrt-nog proroka.

Usprkos tome, istinski duh židovstva i kršćanstva napustio je Svetu Zemlju, a najveći dio židovskog življa Palestine raspršio se dijasporom, kao i sedamsto godina prije, kad je Jeruzalem pao u ruke Babilonaca. Kršćanstvo je, pak, počelo svoje putovanje oko zemljine kugle, u Malu Aziju, Grčku, Rim, Galiju, Britaniju i Sjevernu Afriku. Stoga ne iznenađuje da su se zapisi o događajima oko godine 33. počeli razlikovati širom civiliziranoga svijeta. Usprkos naporima koje su poduzeli Klement Aleksandrijski, Irenej i njihovi pristaše, takvi prikazi, koji su proglašeni herezama, posvuda su se pojavljivali

i nailazili na odobravanje. Neke od tih hereza nesumnjivo su nastale na temelju osnovnih saznanja očevidaca, koji su se predajom sačuvali među Židovima, kao i u skupinama ebionita, Židova koji su se preobratili u neki oblik kršćanstva, no neki od tih prikaza temeljili su se i na legendama, glasinama ili mješavini postojećih vjerovanja, proteklih iz egipatske i helenističke mističke tradicije. Usprkos različitosti izvora, te su hereze uzrokovale nespokoj "sljedbenika poruke" onih koji su pokušavali uspostaviti pravovjerje i tako učvrstiti svoj položaj.

Podaci o ranim herezama vrlo su oskudni. Ono što danas o njima znamo potječe prvenstveno od njihovih protivnika, što, dakako, navodi na izobličenu sliku, poput one koju bismo dobili o francuskom pokretu otpora iz spisa Gestapoa. Ipak, čini se da su rani heretici doživljavali Isusa kao pravoga Boga, s malo ili nimalo ljudskih odlika ili su ga doživljavali kao smrtnoga proroka, koji se u biti nije razlikovao od Bude ili, pak, Muhameda, koji se pojavio petsto godina kasnije.

Jedan od najvažnijih ranih heretika bio je Valentin, rođen u Aleksandriji, koji je drugi dio života proveo u Rimu, od 136. do 165. U svoje je vrijeme bio vrlo utjecajan, a među njegovim sljedbenicima bio je i Ptolomej. Tvrдио je kako posjeduje glavna Isusova "tajna učenja", i odbijao je prikloniti se autoritetu Rima te tvrdio da osobna gnoza ima prednost nad svakom izvana nametnutom hijerarhijom. Lako se može pretpostaviti da su Valentin i njegovi pristaše bili glavna meta na koju se obrušavao Irenejev bijes.

Još jedna takva meta bio je Marcion, bogati brodovlasnik i biskup, koji je stigao u Rim 140. i četiri godine poslije bio ekskomuniciran. Marcion je postavio bitnu razliku između "zakona" i "ljubavi", vezujući prvo uz Stari, a drugo uz Novi Zavjet. Neke od tih ideja pojavile su se tisuću godina poslije u djelima kao što je bio Perlesvaus. Marcion je bio prvi pisac koji je sastavio kanonski popis biblijskih knjiga, iz kojeg je, u njegovu slučaju, izostavljen cijeli Stari zavjet. Irenej je sastavio vlastiti popis kanonskih djela kao neposredan odgovor upravo Marcionu, i taj je popis poslužio kao osnova Bibliji kakvu danas poznajemo.

Treći veliki heretik toga vremena bio je možda i najzanimljiviji. Zvao se Bazilid, a bio je aleksandrijski znanstvenik koji je pisao iz-

među 120 i 130. Bazilid je dobro poznao židovske svete spise, kršćanska evanđelja, kao i egipatsku i helensku misao. Danas se misli da je on napisao dvadeset i četiri rasprave o evanđeljima. Po Ireneju on je zastupao zaista gnjusnu herezu, tvrdio je da je razapinjanje bila obmana, da Isus nije umro na križu, nego da je njegovo mjesto preuzeo neki Šimun iz Cirene. Takva neobična tvrdnja pokazala se vrlo postojana i izdržljiva, jer čak u sedmom stoljeću Kuran iznosi upravo tu tvrdnju, da je Isusovo mjesto na križu, po predaji, zauzeo Šimun iz Cirene. Taj isti zaključak podupirao je i svećenik od kojega smo dobili tajanstveno pismo, u kojemu se spominjao "nepobitni" dokaz o zamjeni, o čemu je pisano u prvom poglavlju.

Rane hereze najdublje su se ukorijenile u Egiptu, ili još točnije, u Aleksandriji. U to vrijeme to je bio najprosvjećenije i najrazvijenije središte tog vremena, drugi po veličini grad u Rimskom carstvu, stjecište čudesno šarolikog mnoštva vjera, učenja i tradicija. Neposredno prije nego što su izbile pobune u Judeji, Egipat je bio vrlo pristupačno utočište židovskih i kršćanskih izbjeglica, od kojih je veliki broj završio u Aleksandriji. Iz toga razloga možda nije čudno što smo najuvjerljivije dokaze za našu hipotezu pronašli upravo u Egiptu. Ti dokazi nalazili se u takozvanim gnostičkim evanđeljima, ili točnije u zbirci Nag Hammadija.

U prosincu 1945. neki egipatski seljak je u potrazi za mekom i plodnom zemljom, iskopao crveni zemljani vrč, u okolici mjesta Nag Hammadi, u Gornjem Egiptu. U tom se vrču nalazilo trinaest kodeksa, knjiga papirusa ili svitaka, u kožnom ovitku. Ne sluteći važnost otkrića, seljak i njegova obitelj upotrijebili se neke od svitaka za potpalu. Ipak, ostatak nalaza našao je put do stručnjaka i jedna od tih knjiga prokrijumčarena je iz Egipta i dospjela na crnu burzu. Jedan dio tog kodeksa, koji je kupila Fondacija Carla Gustava Junga, sadrži danas čuveno Evanđelje po Tomi.

Egipatska vlada je, pak, nacionalizirala ostatak zbirke Nag Hammadi 1952. godine, a međunarodni tim stručnjaka sastao se tek 1961. u namjeri da umnoži i prevede cjelokupnu gradivo. Prvi svezak fototipskog izdanja objavljen je 1972., a cijela zbirka svitaka pojavila se 1977. u engleskom prijevodu.

Svici iz Nag Hammadija su zbirka biblijskih tekstova, po svojoj prirodi gnostički, a nastali su, kako se čini, krajem četvrtog ili po-

četkom petog stoljeća, negdje oko 400. godine. Svici su prijepisi, a izvornici iz kojih je štivo preuzeto potječu iz znatno ranijeg razdoblja. Neke od tih tekstova, kao naprimjer, Evanđelje po Tomi, Evanđelje istine i Evanđelje po Egipćanima, spominju najraniji crkveni oci, Klement Aleksandrijski, Irenej i Origen. Današnji znanstvenici utvrdili su da neki od tekstova, ako ne i većina, potječu najkasnije iz 150. godine, a jedan od njih možda sadrži gradivo koje je starije čak i od četiri uvriježena evanđelja Novog zavjeta.

Zbirka Nag Hammadi predstavlja neprocjenjivu riznicu ranokršćanskih spisa čija je vjerodostojnost, u nekim slučajevima, ravna vjerodostojnosti evanđelja. Štoviše, neki od tih spisa možda su i jedinstveno istiniti, jer su izmaknuli obradi kasnijeg rimskog pravovjerja. Drugi razlog u prilog njihove istinitosti jest i da su ti tekstovi bili napisani za egipatsku, a ne rimsku publiku, te stoga nisu postojali ranije poznati razlozi preinaka. Lako je moguće i da su se sastavljači tih tekstova oslanjali na podatke očevidaca, usmene izvještaje Židova, izbjeglica iz Svete Zemlje, a možda čak i osobnih poznanika ili prijatelja Isusovih, koji su svoju priču mogli ispričati povijesno vjerodostojnije od pisaca evanđelja.

Svici iz Nag Hammadija sadrže puno dijelova koji se suprotstavljaju pravovjerju i "sljedbenicima poruke", što nas ne mora čuditi. U jednom kodeksu, koji vremenski nije označen, pod naslovom *Druga rasprava velikog Seta*, Isus je prikazan kao i u Bazilidovoj herezi, kako izbjegava smrt na križu nadahnuto smišljenom zamjenom. U sljedećem poglavlju Isus govori u prvom licu:

Nisam im podlegao kako su mislili... I nisam umro stvarno, već prividno, da me ne osramote... Jer moja smrt koju željaše, nastupila je u smutnji njihovoj i sljepilu, jer prikovaše svog čovjeka za svoju smrt... Bijaše to netko drugi, njihov otac, koji popi žuč i ocat, ne bijah to ja. Udariše me trskom, no bijaše to netko drugi, Šimun, koji je nosio križ na leđima svojim. Bijaše to netko drugi kome staviše vijenac od trnja... A ja se smijah neznanju njihovu.

Neki drugi dijelovi iz zbirke Nag Hammadi vrlo uvjerljivo i dosljedno svjedoče o ogorčenoj i dugotrajnoj zavadi Petra i Marije Magdalene, zavadi koja, kako izgleda, odražava raskol između "sljedbenika po-

ruke" i sljedbenika loze. Tako u Evanđelju po Mariji nalazimo kako se Petar obraća Mariji Magdaleni: "Sestro, mi znamo da te Spasitelj ljubio više od drugih žena. Kaži nam riječi Spasiteljeve koje si upamtila - one koje znaš, a mi ne znamo". Na jednom drugome mjestu, Petar se ozlojeđeno obraća ostalim učenicima: "Je li on doista nasamo razgovarao s jednom ženom, a nama zatajio? Trebamo li mi sada nju slušati? Je li on dao njoj prvenstvo pred nama?" Jedan od učenika ovako odgovara Petru: "Spasitelj je zacijelo poznašao jako dobro. I zato je ljubljao više nego nas."

U Evanđelju po Filipu razlozi ove zavade, čini se, sasvim su jasni. Više puta se spominje bračna odaja. "Gospodin je sve činio potajno: u krštenju, pomazanju, pričešću, izbavljenju, i u bračnoj odaji." Iako se isprva čini da je bračna odaja, simbol ili alegorija, Evanđelje je na sljedećem mjestu još jasnije: "Bile su tri koje su uvijek išle za Gospodinom; Marija, majka njegova, sestra njezina, i Marija Magdalena koju su nazivali njegovom družicom." Jedan znanstvenik misli da riječ družica (companion) treba prevesti kao supruga, što se može prihvatiti, jer je Evanđelje po Filipu kasnije još jasnije:

Družica Spasiteljeva je Marija Magdalena. No Krist je nju ljubio više nego druge učenike i znao je često cjelivati u usta. Druge je učenike to vrijeđalo, pa izražavaše negodovanje. Rekoše mu: Zašto ljubiš nju više od svih nas? A odgovarajući Spasitelj im reče: Zašto ne ljubim vas kao nju?

Evanđelje po Filipu taj predmet još dalje razvija: "Ne plašite se tijela, niti ga ljubite. Ako vas zaplaši, postat će vašim gospodarom, a ako ga zavolite, progutat će vas i bit ćete oduzeti." Na jednom drugome mjestu kaže se puno jednostavnije: "Velika je tajna braka! Jer bez njega svijet ne bi postojao. O čovjeku zavisi postojanje svijeta, a o braku postojanje čovjekovo." Pred sam kraj Evanđelja po Filipu nalazi se sljedeća tvrdnja: "Postoji Sin čovječji i postoji sin Sina čovječjeg. Gospodin je Sin čovječji, a sin Sina čovječjeg je onaj koji bješe stvoren kroz Sina čovječjeg".

Gralska dinastija

V eć samim svojim postojanjem, spisi iz Nag Hammadija znatno su povećali vjerojatnost postojanja loze koja se nastavljala na Isusa. Neka od gnostičkih evanđelja zaslužila su da u njih vjerujemo kao i knjigama Novog zavjeta. Prema tome, neki događaji o kojima ta evanđelja kazuju, kao što su zamjena na križu, zavada Petra i Marije Magdalene, brak Isusa i Marije Magdalene, rođenje "sina Sina čovječjeg", nisu se mogli potpuno odbaciti, bez obzira koliko bili sporni. Mi smo se bavili poviješću, a ne teologijom, a povijest je u Isusovo vrijeme bila jednako složena, višestrana i podložna različitim razmatranjima, kao i danas.

Zavada Petra i Marije Magdalene, kako stoji u spisima iz Nag Hammadija, svjedoči, čini se, o sukobu koji smo bili pretpostavili, o sukobu "sljedbenika poruke" i sljedbenika loze. Oni prvi su na kraju pobijedili i uspjeli snažno utjecati na razvoj civilizacije Zapada. Nakon što su prvo prisvojili pravo na nauk, na prenošenje podataka i njihovo čuvanje, ostalo je malo svjedočanstava koja su mogla pokazati da je Isusova obitelj doista postojala. Svjedočanstava, pak, koja bi uspostavila vezu između merovinške dinastije i te obitelji, bilo je još manje.

Ne može se reći da "sljedbenici poruke" nisu imali problema. Prva dva stoljeća povijest kršćanstva je bila zatrovana snažnim herezama, no to nije prestalo niti poslije. Dok se kršćansko pravovjerje teološki učvršćivalo pod Irenejem, a politički pod Konstantinom, hereze su se nastavile i dalje naveliko množiti.

Bez obzira na razlike u teološkim pojedinostima, glavne su hereze imale zajedničke čimbenike. One su u svojoj biti bile gnostičke, ili pod gnostičkim utjecajem i odbacivale su hijerarhijski ustroj Rima i postavljale osobno prosvjetljenje iznad slijepe vjere. Te hereze su na ovaj ili onaj način bile dualističke, a dobro i zlo ih nisu zanimali kao

svjetovni etički problemi, već kao pitanja od kozmičke važnosti. I konačno, većina tih hereza smatrala je Isusa smrtnim bićem, stvorenim u naravnom začecu, prorokom koji je možda bio nadahnut Bogom, ali koji nije bio božanske naravi. Taj je prorok za njih ili jednom za sva vremena umro na križu ili na križu uopće i nije umro. Naglašavajući njegovu ljudsku narav, mnoge hereze su se pozivale na uzvišeni autoritet svetog Pavla, koji je govorio da je Isus "po tijelu rođen od potomstva Davidova" (Poslanica Rimljanima 1,3).

Najpoznatija i najradikalnija bila je manihejska hereza, koja je u biti bila gnostičko kršćanstvo sazdana na čvrstim temeljima tradicije Zoroastre i Mitre. Tu je herezu osnovao čovjek po imenu Mani, rođen u blizini Bagdada 214. po Kr. u obitelji koja je bila orođena s perzijskom kraljevskom kućom. Manija je otac, još kao mladića, uveo u neku mističku sljedbu, po svoj prilici gnostičku, u kojoj su naglašavali asketizam i celibat, krstili se i odijevali u bijele halje. Negdje oko 240. Manije počeo propovijedati vlastito učenje i, poput Isusa, stekao glas duhovnog iscjeljitelja i istjerivača demona. Sljedbenici su ga prozvali "novim Isusom" i čak mu pripisivali bezgrešno začecje - što se u to vrijeme pripisivalo samo božanstvu. Bio je također poznat kao "Spasitelj", "Apostol", "Prosvjetitelj", "Gospodin", "Onaj koji uskrisuje iz mrtvih", "Vodič" i "Kormilar". Posljednja dva naziva osobito su važna, jer se mogu zamijeniti izrazom "*Nautonnier*", službenom titulom velikog majstora Sionskog priorata.

Kasniji arapski povjesničari kažu da je Mani napisao mnogo knjiga u kojima je tvrdio da otkriva tajne koje je Isus samo usput spomenuo. Svoje prethodnike vidio je u Zaratrustri, Budi i Isusu, i izjavio daje on sam primio isto snažno prosvjetljenje, s istog izvora, kao i oni. Njegovo učenje temeljilo se na gnostičkom dualizmu, vezanom za jasno razvijeni kozmološki sustav. Ono kazuje da je sve prožeto općim sukobom svjetla i tame, i da se najvažniji sukob tih dviju sila odvija u ljudskoj duši. Mani je prihvatio učenje o reinkarnaciji, kao što su to poslije učinili i katari. On se nepokolebljivo držao postavke o jednoj izabranoj klasi posvećenih, "prosvjetljenih izabranika", što su također činili i katari. O Isusu je govorio kao o "udovičinu sinu", što su, pak, poslije preuzeli slobodni zidari. U isto vrijeme je kazivao da je Isus bio smrtnan, a da je ono božansko u njemu bilo tek simbo-

ličke i metaforičke naravi. Mani je, kao i Bazilid, tvrdio da Isus nije umro na križu, nego da je njegovo mjesto zauzeo netko drugi.

Godine 276. Mani je po kraljevoj zapovjedi zatvoren, pri pogubljenju su mu prvo odrali kožu, a potom mu je odrubljena glava. Nakon toga je unakaženo tijelo javno bilo izloženo, možda čak u namjeri da se spriječi njegovo uskrsnuće. Njegovo učenje je, međutim, samim mučeništvom steklo još više utjecaja, a među njegovim kasnijim pristašama bio je jedno vrijeme i sveti Augustin. Maniheizam se brzo proširio kršćanskim svijetom i usprkos oštrim mjerama potiskivanja, uspio se održati sve do naših dana. Manihejske škole su bile osobito jake u Španjolskoj i u južnoj Francuskoj. U vrijeme prvih križarskih pohoda te škole su se već uspjele povezati s manihejskim sljedbama Italije i Bugarske. Danas se ne čini vjerojatnim da su katari potekli od bugarskih bogumila. Najnovija istraživanja pokazuju da su katari nastali u tada već tradicionalnim manihejskim školama Francuske. U svakom slučaju, albigenska križarska vojna bila je u prvom redu usmjerena protiv manihejaca, a usprkos velikih napora Rima, izraz "manihejski" održao se i danas u jeziku i rječniku do naših dana.

Uz maniheizam postojalo je i mnoštvo drugih hereza. Najopasniju prijetnju pravovjernom kršćanskom nauku predstavljala je tijekom prvih tisuću godina Arijeva hereza. Arije je bio crkveni starješina u Aleksandriji oko 318. godine, a umro je 355. Njegov spor s pravovjermem zasnivao se na jednoj jedinoj postavci: tvrdio je da je Isus bio smrtnan, da nije bio božanske naravi i da nije bio ništa drugo nego nadahnuti učitelj. Uspostavljajući svemogućeg i vrhovnog Boga, koji se nije utjelovio u čovjeku i koji nije podnio sramoćenje i pogubljenje od ruku onih koje je stvorio, Arije je, zapravo, kršćanstvo vratio židovskim okvirima. Moguće je da je on, kako je živio u Aleksandriji, bio pod utjecajem tamošnjih židovskih učenja, primjerice ebionita. Vrhovni bog arijanizma bio je vrlo privlačan ljudima zapadne civilizacije. Kako je kršćanstvo stjecalo sve veću svjetovnu vlast, takav bog je postajao sve privlačniji. Kraljevi i velikaši lakše su se mogli poistovjetiti s jednim takvim bogom, nego s blagim, pasivnim božanstvom, koje se bez otpora podvrglo mučeništvu i izbjeglo dodir sa svijetom.

Iako je arijanizam osuđen na Nicejskom saboru 325. godine, Konstantin mu je bio sklon, što je postalo izrazitije koncem njegova života. Poslije njegove smrti, njegov sin i nasljednik, Konstancij, postao je otvoreni pristaša arijanaca, i sazvaio je crkvene sabore kojima je pravovjerne crkvene prvake istjerao u progonstvo. Do 360. arijanizam je gotovo u cijelosti zamijenio rimsko kršćanstvo, i usprkos službenoj osudi 381. godine, nastavio je i dalje rasti i stjecati sljedbenike. Kad su Merovinci stekli vlast tijekom petom stoljeća, gotovo su sve biskupije kršćanskog svijeta bile ili arijanske ili u njima nije bilo crkvene vlasti.

Među najgorljivijim pristašama arijanizma bili su Goti, koji su se na tu vjeru preobratali poslije poganstva tijekom četvrtog stoljeća. Arijanici su bili i Svevi, Langobardi, Alani, Vandali, Burgundi, Ostrogoti, kao i Vizigoti, koji su, pljačkajući Rim 480. godine, poštedjeli kršćanske crkve. Ako je među ranim Merovincima uopće bilo kršćanske vjere, onda je to po svoj prilici bilo arijansko kršćanstvo njihovih najbližih susjeda, Vizigota i Burgunda.

Zahvaljujući Vizigotima, arijansko je kršćanstvo ovladalo Španjolskom u području Pireneja i jugom današnje Francuske. Ako je Isusova obitelj doista potražila spas u Galiji, tamošnji gospodari su do petoga stoljeća bili arijanski Vizigoti. Za vladavine arijanizma Isusovu obitelj vjerojatno nisu progonili, a ako je bila visoko uvažena, lako se mogla dinastičkim ženidbama oroditi s vizigotskim plemstvom, prije nego što je kasnijim vezama s Francima iznjedrila Merovinge. Pod zaštitom Vizigota, ta obitelj je bila izvan dosega prijetnji Rima, pa nas stoga ne moraju čuditi neka nesumnjivo semitska imena, naprimjer Bera, među vizigotskim plemićima i kraljevima. Dagobert II se oženio vizigotskom princezom čiji se otac zvao Bera, a to ime se često pojavljuje u vizigotsko-merovinškom obiteljskom stablu koje je začeto Dagobertom II i Sigisbertom IV. Rimski crkva je objavila da se Dagobertov sin preobratio na arijanizam, što je doista bilo moguće, jer su uprkos savezu koji je sklopljen između Klovisa i Crkve, Merovinci i dalje bili naklonjeni arijanizmu. Jedan od Klovisovih unuka, Hilperik, nije nimalo tajio svoje arijanske sklonosti.

Arijanizam se nije protivio židovstvu, a ni islamu, koji se meteor-ski brzo širio tijekom sedmog stoljeća. Arijansko shvaćanje Isusa

bilo je u skladu s onim što je pisalo u Kuranu. Isus se tamo spominje trideset i pet puta, i to raznim upečatljivim imenima, među kojima su "Izaslanik Božji" i "Mesija". Na svim mjestima on se smatra smrtnim prorokom, Muhamedovim prethodnikom i zastupnikom jedinstvenog, vrhovnog Boga. U Kuranu piše, kao i u učenjima Bazilida i Manija, da Isus nije umro na križu: "A oni ga nisu ubili ni objesili, nego im se to pričinilo". U Kuranu se ovaj dvosmislen izraz dalje ne spominje, no to su učinili islamski tumači. Većina njih tvrdi da je posrijedi bila zamjena, i uglavnom se pretpostavlja da je to bio Šimun iz Cirene. Neki muslimanski pisci tvrde da se Isus sakrio u nekoj udubini zida odakle je promatrao razapinjanje svog zamjenika, što se slaže s odlomkom koji smo naveli iz zapisa Nag Hammadija.

Židovi i Merovinzi

Ustrajnost kojom su hereze, a posebno arijanska, promicale da je Isus bio smrtno ljudsko biće, opirala se i najstrašnijim progonima. Mi nismo uspjeli pronaći dokaza da je netko od njih posjedovao neka posebna saznanja o postavci koje su se držali. S iznimkom Nag Hammadi zapisa, nisu im vjerojatno bili poznati ni neki drugi dokazi o mogućoj Isusovoj krvnoj lozi. Može se pretpostaviti da su neki spisi postojali, neki spisi nalik onima iz Nag Hammadija, no rimski progoni su vjerojatno pobudili strah od posjedovanja takvih svjedočanstava i uklonili svaku želju da se takva svjedočanstva javno predstave. Ako je tome bilo tako, onda je Rim svakako uspio u svojoj namjeri.

Hereze nam nisu uspjele otkriti vezu Isusove obitelji i Merovinga, koji su se u svjetskoj povijesti pojavili tek četiri stoljeća poslije. Dokaze o toj vezi morali smo potražiti kod samih Merovinga. Svjedočanstva o njima činila su se prilično nedostatnima. Već smo govorili o legendarnom rođenju Meroveha, koji je bio dijete dvaju otaca. Jedan od njih je bio tajanstveni vodeni stvor iz prekomorja, pa smo pretpostavili da je ta maštovita priča nastala iz potrebe da se pokaže, ali i prikrije neki dinastički savez ili mješoviti brak. Simbolika ribe je u toj priči bremenita značenjem, no teško je prihvatiti da je baš to bilo presudno. Kasniji sporazum Klovisa i rimske Crkve stekao je nešto dublji smisao u okvirima scenarija koji smo ponudili, no sam sporazum nije predstavljao u tom smislu stvarno svjedočanstvo.

Merovinška krv nosila je pridjevke svetosti, čudotvornosti i pripisivala joj se božanska narav, no nigdje nije bilo jasno rečeno da je ta krv, zapravo, potekla od Isusa.

U nedostatku presudnih dokaza, morali smo oprezno nastaviti, procijeniti djelomične i tek posredne dokaze i pokušati složiti skladnu i cjelovitu sliku. Za početak smo odlučili ustanoviti je li bilo nekih izričito židovskih utjecaja kod Merovinga.

Čini se da merovinški kraljevi nisu bili antisemitski raspoloženi, već su, naprotiv, bili ne samo tolerantni, već i javno skloni Židovima na svojim posjedima, usprkos oštrih prosvjeda rimske Crkve. Mješoviti brakovi su u to vrijeme bili česti. Mnogi Židovi su, osobito u južnim krajevima, imali velike posjede i na njima kršćanske robove i sluge, a mnogi od njih su bili mjesni poglavari i visoki činovnici svojih merovinških gospodara. Merovinški stav prema Židovima je, gledajući u cjelini, u povijesti civilizacije Zapada, bio sasvim izniman, sve do Lutherove reformacije.

Merovinzi su vjerovali daje njihova čudotvorna moć jednim dijelom vezana uz njihovu kosu, pa se nisu šišali, baš poput nazireja iz Staroga zavjeta i njihovog vođe Samsona. Danas postoje mišljenja da je i Isus bio nazirej. Neki rani crkveni oci, kao i neki današnji znanstvenici, tvrde da je njegov brat, Jakov, svakako bio nazirej.

U merovinškoj kraljevskoj kući, kao i u obiteljima koje su s njom bile povezane, postojao je veliki broj izrazito židovskih imena. Brat kralja Klotara II dobio je 577. ime Samson. Neki Miron "le Levite" bio je grof Besaloua i biskup Gerone. Jedan od grofova Roussillona zvao se Salomon, a još jedan Salomon bio je kralj Bretanje. Postojao je i jedan opat Elisachar, a to je ime izvedenica imena "Eleazar" i "Lazar". Čak i samo ime Meroveh, čini se, nosi podrijetlo sa Srednjeg istoka.

Židovska imena postala su još uočljivija nakon dinastičkih brakova Merovinga i Vizigota. Javljaju se u vizigotskom plemstvu, kao i u kraljevskoj obitelji, tako da je moguće da su neke takozvane "vizigotske" obitelji zapravo bile židovske. To je sasvim vjerojatno, jer se zna da su ljetopisci toga razdoblja često znali zamjenjivati riječi "Got" i "Židov". U južnom dijelu Francuske, kao i u dijelu Španjolske, koji je za razdoblja Merovinga i Karolinga bio poznat pod nazivom

Septimanija, živjelo je mnogo židovskog stanovništva. Taj je dio Europe bio poznat i pod nazivom Gotska, pa su možda pogrješkom, a možda i s nekim razlogom, tamošnji stanovnici nazivani Gotima. Zahvaljujući toj zamjeni Židove je bilo moguće prepoznati samo po obiteljskom nazivlju. Tako nalazimo da je ime Dagobertovog tasta bilo Bera, semitskog podrijetla, a Berina sestra udala se za nekoga iz obitelji Levy.

Usprkos svemu ovome, sama imena i mističko poimanje kose nisu morali biti dokazom veze Merovinga i Židova, no postajao je i uvjerljiviji dokaz. Merovinzi su bili kraljevska dinastija Franaka, teutonsko pleme, koje se držalo teutonskog plemenskog zakona. Krajem petoga stoljeća taj su zakon uobličili i doradili Rimljani i postao je poznat pod nazivom Salijski zakon. Svojim nastankom, Salijski zakon je prije svega teutonskog podrijetla i prethodio je prodoru rimskog kršćanstva u zapadnu Europu. Tijekom sljedećih stoljeća taj se zakon održao, usprkos crkvenom zakonu, koji je nastojao provoditi Rim, pa je tako cijelim Srednjim vijekom Salijski zakon bio službeni svjetovni zakon svetog Rimskog carstva. Još u vrijeme Lutherove reformacije njemački su seljaci, kao i viteški stalež, kao jednu od nepravdi crkvenih vlasti navodili nepoštivanje Salijskog zakona.

Jedan dio Salijskog zakona, Odredba 45, pod nazivom "De Migrantibus" (O seliteljima) već duže vremena zbunjuje znanstvenike i tumače prava. Taj je dio zakona prepun uvjeta i stavova koji se odnose na okolnosti pod kojima lugalice mogu dobiti dozvolu za boravak, kao i na stjecanje građanskih prava. Ono što ovdje posebno začuđuje, jest, da taj dio zakona nije teutonskog podrijetla, pa je nastao cijeli niz hipoteza koje su se trudile objasniti na koji je način taj dio dospio u Salijski zakon. Tek je relativno nedavno otkriveno da je taj dio Salijskog zakona izveden neposredno iz židovskog zakona, a njegov trag može se pratiti sve do jednog poglavlja u Talmudu. Dakle, može se reći da Salijski zakon jednim dijelom potječe i od tradicionalnog židovskog zakona. To nas opet vraća na Merovinge, pod čijom je upravom Salijski zakon nastao, i pokazuje nam da su oni dobro poznavali židovski zakon, ali i da su imali na raspolaganju i židovske tekstove.

Kneževina u Septimaniji

Ovakvi djelomični dokazi bili su veoma poticajni, no to je bila slaba potpora našoj hipotezi gdje nastojimo dokazati da su krvni nasljednici Isusa postojali na jugu Francuske, da su se priženili Merovinzima, te da su stoga Merovinci podrijetlom djelomice i Židovi. Iako unutar samoga razdoblja Merovinga nismo uspjeli pronaći važne dokaze za tu hipotezu, to nam je uspjelo u razdoblju koje je neposredno uslijedilo nakon Merovinga. Uz pomoć tih "naknadnih" dokaza hipoteza se pokazala održivom.

Već smo prije istražili mogućnost opstanka merovinške loze nakon što su ih Karolinzi svrgnuli s prijestolja. Tada smo upoznali malu neovisnu kneževinu, koja je na francuskom jugu postojala sto pedeset godina. Najznačajniji vladar te kneževine bio je Guillem de Gellone, jedan od najcjenjenijih junaka svoga vremena. On se pojavljuje kao glavni lik *Willehalma*, Wolframa von Eschenbacha, koji ga dovodi u vezu s gralskom obitelji. Tako smo, istražujući podrijetlo Guillema i njegove sredine, naišli na neočekivane i uzbudljive podatke.

Posjedi Guillema de Gellonea su se na vrhunce njegove moći protezali od sjeverostočne Španjolske, preko Pirneja do južnog dijela Francuske, Septimanije. To su područje već duže vremena naseljavali Židovi, a tijekom šestog i sedmog stojeća oni su bili u dobrim odnosima sa svojim vizigotskim gospodarima, privrženim arijanskom kršćanstvu. Njihovi odnosi su bili toliko dobri da su mješoviti brakovi bili uobičajeni, a nazive "Got" i "Židov" ljetopisci su znali zamjenjivati.

Položaj Židova je do 711. godine u Septimaniji već postao veoma težak. Dagobert II tada je bio mrtav, a njegovi nasljednici morali su se skrivati u Razesu, pokrajini gdje se nalazio i Rennes-le-Chateau. Dok su pripadnici merovinške loze i dalje nominalno bili na prijestolju, stvarna moć bila je u rukama načelnika dvoraca, Karolinga, koji su, uz pomoć Rima, težili ustoličenju vlastite dinastije. U to su se vrijeme Vizigoti već uveliko preobratali na rimsko kršćanstvo i započeli s progonom Židova na svojim posjedima. To je svakako bio jedan od razloga što su, u vrijeme najezde Maura u Španjolskoj, Židovi dočekali osvajače dobrodošlicom.

Pod muslimanskom vlašću Židovi su živjeli sretno. Mauri su bili blagonakloni prema njima i znali su ih upošljavati na odgovornim

položajima u upravi osvojenih gradova, poput Kordobe, Granade i Toleda. Trgovina i zanatstvo Židova bili su dopušteni, židovska misao razvijala se usporedno s islamskom, a mnogi gradovi, među kojima je bila i maurska prijestolnica Kordoba, pretežito su bili naseljeni židovskim stanovništvom.

Početak osmog stoljeća Mauri su preko Pireneja prodrli u Septimaniju, pa je tako u vrijeme između 720. i 759. godine, kada su Dagobertov unuk i praunuk bili skriveni u Razesu, Septimanija bila pod muslimanskom vlašću. Septimanija je tako postala samostalna maurska kneževina s prijestolnicom u Narbonneu, a nominalno je polagala vjernost emiru iz Kordobe. Iz Narbonnea su septimanijski Mauri počeli prodirati na sjever i zauzimati gradove unutar franačke zemlje sve do Lyona.

Maursko napredovanje je zaustavio Karlo Martel, načelnik dvora i djed Karla Velikog. Do 738. g. Karlo je potisnuo Maure nazad do Narbonnea i tamo ih opkolio. Narbonne se, međutim, pod opsadom pokazao neosvojivim. Grad su branili Mauri i Židovi, a Karlo je u svom bijesu mogao samo pustošiti njegovu okolicu.

Karlov sin, Pipin, je do 752. sklopio nekoliko sporazuma s mjesnim plemićima i na taj način zapravo preuzeo vlast u Septimaniji. Grad Narbonne je, međutim, i dalje odolijevao sedmogodišnjoj opsadi Pipinove vojske, a Pipinu je u to vrijeme bilo nužno učvrstiti svoj položaj. On i njegovi nasljednici optuženi su za prisilno osvajanje merovinškog prijestolja, pa je Pipin, u želji da ozakoni svoje pravo, uspostavio dinastičke veze s preživjelim članovima obitelji merovinške kraljevske krvi, a svoju krunidbu je naglasio biblijskim obredom pomazanja. Obred pomazanja je bio neupitno pravo Crkve da stvara kraljeve, no neki znanstvenici misle da je svrha toga obreda bila stvoriti privid da je franačka monarhija bila nalik židovskoj monarhiji iz Staroga zavjeta, a na neki način i njezin produžetak. To je veoma zanimljivo, jer se postavlja pitanje, zašto bi Pipin želio ozakoniti svoj položaj po biblijskom uzoru. No, možda je imao tu potrebu iz razloga što je merovinška dinastija, koju je maknuo s prijestolja, sebe ozakonila na isti način.

Pipin je imao dva velika problema, žilavi otpor Narbonnea i uspostavljanje punog prava na prijestolje po biblijskom primjeru. Profesor Arthur Zuckerman, sa Sveučilišta u Columbiji, pokazao je kako je

Pipin oba problema riješio pogodbom sa židovskim stanovništvom Narbonnea. Tom pogodbom Pipin je trebao dobiti židovsku suglasnost za prisvojeno pravo na biblijsko nasljeđe, kao i pomoć Židova u borbi protiv Maura. On bi, pak, Židovima Septimanije priznao njihovu kneževinu i dopustio da imaju svog kralja.

Židovi Narbonnea su se 759. okrenuli protiv muslimana, poubijali ih i otvorili vrata tvrđave Francima. Ubrzo nakon toga Židovi su priznali Pipinovu vrhovnu vlast i potvrdili zakonitost njegova prava na biblijsko nasljeđe, a Pipin je, držeći se svoje nagodbe, 768. u Septimaniji dopustio osnivanje židovske kneževine, koja je nominalno bila pokorna Pipinu, no u biti je bila neovisna. Vladar te kneževine službeno je bio proglašen kraljem Židova. U romansama su ga nazivali Aymery, no čini se da je, pristupajući franačkom plemstvu, uzeo ime Teodor ili Thierry. On je bio otac Guillemata de Gellonea, a Pipin i bagdaski kalif priznali su ga kao "sjeme Davidove kraljevske kuće".

Današnji znanstvenici nisu sigurni u podrijetlo i sredinu iz koje je potekao Teodor, no većina istraživača misli da je bio potomak Merovinga. Arthur Zuckerman tvrdi da je podrijetlom bio iz Bagdada, "prognanik", čiji su preci bili Židovi Babilona još za vremena babilonskog ropstva. Moguće je također da "prognanik" iz Bagdada nije bio Teodor, već da je to bi neki čovjek koji je došao posvetiti Teodora i da su ih kroničari zamijenili. Profesor Zuckerman spominje da su "zapadnjački (židovski) prognanici" bili "čistije krvi" od onih na istoku.

Tko su mogli biti ti "zapadnjački prognanici", ako to nisu bili Merovinzi? Zašto bi osoba merovinškog podrijetla postala priznatim kraljem Židova, vladarem židovske kneževine, "sjemenom Davidovim", osim ako Merovinzi doista nisu djelomice bili Židovi? Nakon što je Crkva sudjelovala u umorstvu Dagoberta i nakon što je odbila poštovati pogodbu s Klovisom, Merovinzi, koji su preživjeli, lako su se mogli odreći vjernosti Rimu i vratiti se svojoj prijašnjoj vjeri. Veze s tom vjerom svakako su ponovo ojačale nakon što je Dagobert oženio kćer Bere, navodno vizigotskog kneza koji je nosio pravo semitsko ime.

Teodor ili Thierry je učvrstio svoj, kao i Pipinov položaj hitrim vjenčanjem s njegovom sestrom, koja je bila tetka Karla Velikog. Godine koje su uslijedile donijele su napredak i blagostanje kraljevini

Septimaniji. Bila je nagrađena posjedima koji su bili oslobođeni name-
ta karolinških vladara, kao i nekim većim dijelovima crkvenog ze-
mljišta, usprkos protivljenju pape Stjepana III i njegovih nasljednika.

Teodorov sin, kralj Židova Septimanije, bio je Guillem de Gel-
lone, no on je po svojim naslovima bio i grof Barcelone, Tolousea,
Auvergne i Razesa. Guillem je, kao i njegov otac, bio ne samo mero-
vinške, nego i židovske kraljevske krvi, koju su Karolinzi, kalif i,
protiv svoje volje, papa, priznavali kao krv kuće Davidove.

Usprkos kasnijim pokušajima zatiranja, današnja znanost i istra-
živači su nedvojbeno dokazali da je Guillem bio Židov. Njegov tečni
arapski i hebrejski spominje se i u romansama, gdje se on pojavljuje
kao Guillem Prince d'Orange. Grb s njegovog štita jednak je štitu
istočnjačkih "prognanika" - Judin lav, a tom su plemenu pripadali i
kuća Davidova i poslije Isus. Njegov je nadimak bio "Orlovski nos",
a poštovao je židovski sabath i blagdan Sjenica čak i usred svojih
pohoda. Evo što o tome kaže Arthur Zuckerman:

"Ljetopisac koji je napisao prvo izvješće o opsadi i padu Barcelo-
ne bilježio je događaje po židovskom kalendaru...

Zapovjednik pohoda, vojvoda Villiam od Narbonnea i Toulousea
vodio je borbe poštujući židovski sabath, kao i druge svete dane. Pri
svemu tome, nailazio je na punu potporu i razumijevanje kralja
Louisa."

Guillem de Gellone dobio je od Karla Velikog visoku titulu kraljev-
skog vazala kojom je postao jednak vladaru i ravnopravan u odlučiva-
nju, a u narodnoj predaji izjednačio se s legendarnim likovima Rolanda
i Oliviera. Kada je sin Karla Velikog, Louis, postao carem, Guillem
je bio taj koji mu je položio krunu na glavu. Louis je tada navodno
rekao: "Gospodine Guillem... tvoja je loza uzdigla moju". Ova je
izjava vrlo neobična, jer je upućena čovjeku čija je loza, bar što se
tiče kasnijih povjesničara, potpuno nejasna.

Guillem je u isto vrijeme bio i više od ratnika. Nešto prije 792. g.
ustanovio je akademiju u Gelloneu, doveo znanstvenike i stvorio
značajnu knjižnicu, čime je to mjesto postalo cijenjenim središtem
židovskih nauka. Možda je upravo iz takve neke akademije ponikao
onaj bezbožnik Flegetanis, židovski znanstvenik, podrijetlom od Sa-
lomona, koji je, po Wolframu, povjerio tajnu svetog Grala Kyotu iz
Provanse.

Guillem se 806. povukao iz javnog života na akademiju. Umro je 812., a akademija je poslije pretvorena u samostan, danas čuveni Saint-Guilhelm-le-Desert. Mjesto Gellone je, pak, postalo još za Guillemova života jednim od prvih poznatih sjedišta kulta Marije Magdalene, koji se tamo razvijao usporedo sa židovskom akademijom.

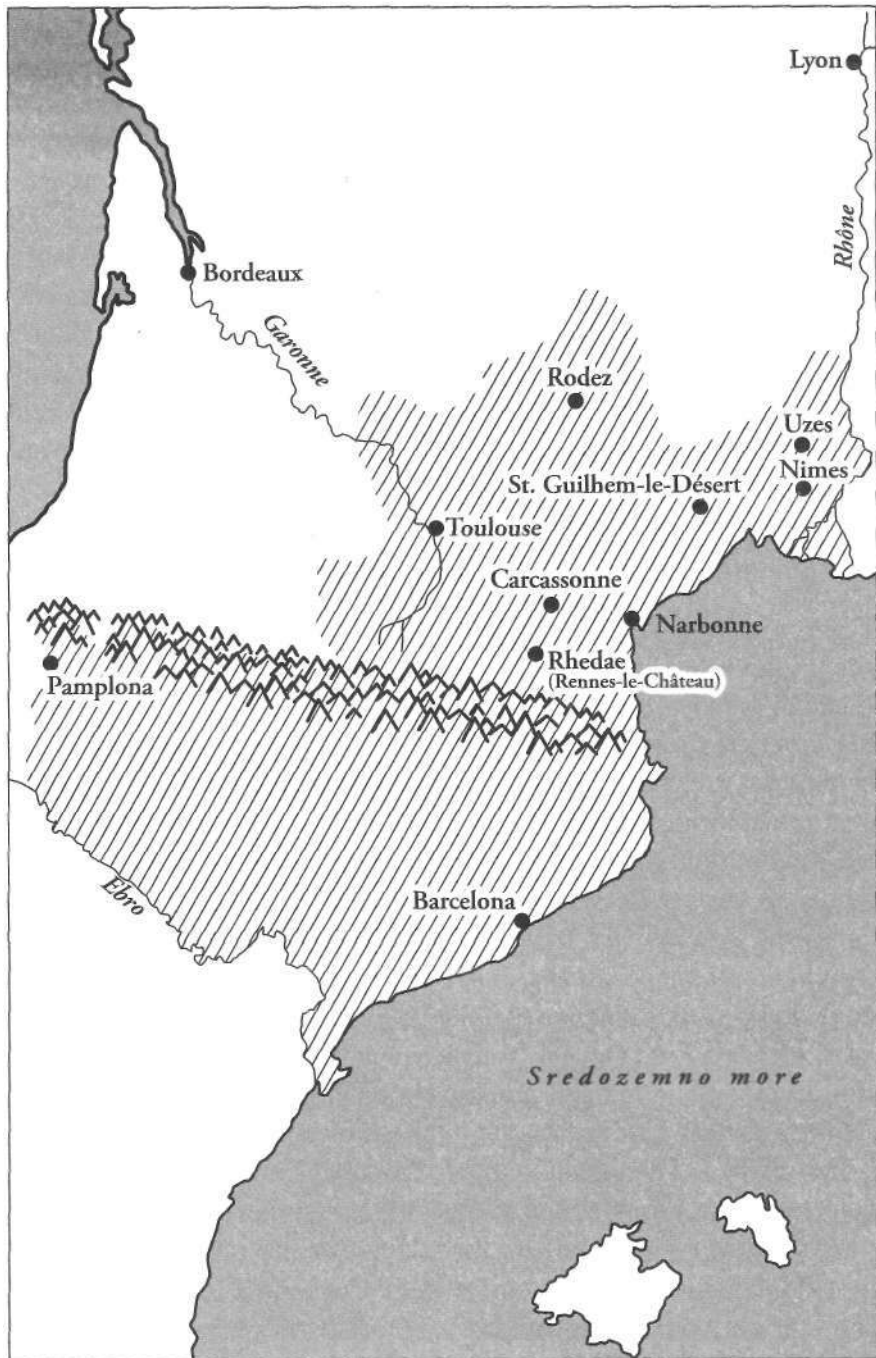
Isus je potekao iz plemena Judinog, od kraljevske kuće Davidove. Smatra se da je Marija Magdalena donijela sveti Gral - Sangraal, ili "kraljevsku krv" u Francusku. U osmom stoljeću živio je u južnoj Francuskoj plemić iz plemena Judinog, od kraljevske kuće Davidove, koji je bio priznat kao kralj Židova. No, on nije bio samo Židov, već i Meroving, a on i njegova obitelj su u romansama Wolframa von Eschenbacha povezani sa svetim Gralom.

Davidovo sjeme

Tijekom kasnijih stoljeća bilo je dosta napora da se izbriše trag židovske kraljevine u Septimaniji, a na to ukazuje i često zamjenjivanje "Gota" i "Židova". Ipak, taj trag nije bilo lako izbrisati. Godine 1143. Petar, opat iz Clunyja, u svom obraćanju Louisu VII., osuđuje Židove Narbonnea koji tvrde da među njima živi jedan kralj. Godine 1144. opat iz Cambridgea, neki Teobald, govori o "važnim židovskim princčevima i rabinima, koji žive u Španjolskoj i sastaju se u Narbonneu, gdje stoji kraljevsko sjeme". Iz godina 1165.-66. poznati putnik i ljetopisac Benjamin iz Tudele izvještava da se u Narbonneu nalaze "mudraci, plemići i kneževi koje predvodi... nasljednik kuće Davidove, kako stoji u njegovom rodoslovlju".

Tko god da je od Davidova sjemena bio u Narbonneu u dvanaestom stoljeću, to je bilo manje važno od činjenice da su drugi nositelji tog sjemena živjeli negdje drugdje. Obiteljska stabla se granaju, šire i iznova dijele. Ako su neki potomci Teodora i Guillemoa ostali u Narbonneu, bilo je i drugih, koji su za četiri stoljeća stekli puno veće posjede. Do dvanaestoga stoljeća neki od tih posjeda mogli su se svrstati među najbolje u kršćanskome svijetu - pokrajina Lorraine i frančko kraljevstvo u Jeruzalemu.

U devetom je stoljeću loza Guillemoa de Gellonea dosegla svoj vrhunac s vojvodama Akvitanije, kada se povezala i s vojvodskom

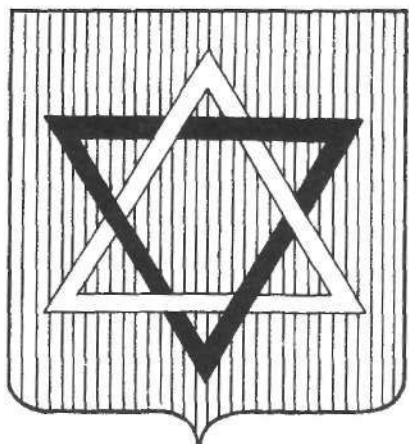

Karta broj 10. - Židovska kneževina

kućom Bretanje. U desetom stoljeću, neki Hugo de Plantard, zvan "Dugi nos", izravni potomak Dagoberta i Guillema de Gellonea, dobio je sina Eustahija, koji je postao prvi vojvoda de Boulogne. Eustahijev unuk je bio Godfroi de Bouillon, vojvoda de Lorraine i osvajač Jeruzalema. A Godfroi je ustanovio dinastiju i "kraljevsku tradiciju" koja je, zasnovana na "Sionskoj stijeni" bila ravnopravna tradiciji koja je vladala Francuskom, Engleskom i Njemačkom. Ako su Merovinzi doista podrijetlom od Isusa, onda je Godfroi, kao izdanak merovinške kraljevske krvi, zauzimajući Jeruzalem, vratio svoje zakonito nasljeđe.

Godfroi je javno bio katolik, kao i kuća de Lorraine. Oni su to morali biti da bi preživjeli u svijetu koji je postao isključivo kršćanski, no čini se kako se na nekim mjestima ipak znalo za njihovo podrijetlo. Postoji izvješće iz šesnaestoga stoljeća o posjetu Henrija de Lorrainea, vojvode de Guisea, gradu Joinvilleu u pokrajini Champagne, u kojemu se kaže da je pri ulasku u grad svjetina uzvikivala: "Hosana sinu Davidovom".

Možda nije nevažno da je ovaj događaj prepričan u jednoj nedavno napisanoj povijesti pokrajine Lorraine, koja je tiskana 1966. To djelo sadrži i poseban uvod, koji je napisao Otto von Habsburg, koji je po svojim titulama danas vojvoda de Lorraine i kralj Jeruzalema.

Ilustracija 3.
Grb mjesta Rennes-le Chateau.

Ilustracija 4.
Službeni znak Sionskog priorata.

Zaključak i predviđanje budućnosti

Ali, ako tvrdnju daje Isus ustao iz mrtvih ne shvatimo doslovno, već simbolički, onda je možemo protumačiti na razne načine, koji se ne sukobljavaju s našim saznanjima i koji ne umanjuju njenu važnost. Prigovor u kojemu stoji da simboličko shvaćanje gasi svaku nadu kršćana u besmrtnost je nedovoljan, jer je ljudski rod vjerovao u zagrobni život puno prije nastupanja kršćanstva, i stoga nije imao potrebu za događajem uskrsnuća kao zalogom besmrtnosti. Danas je veća opasnost no ikada da se mitologija, po nauku Crkve shvaćena doslovno, potpuno odbaci. Nije li vrijeme da se kršćansku mitologiju, umjesto da nestane, pokuša shvatiti simbolički?

*Carl Jung, "Neotkriveno ja", Sabrana djela,
svezak 10, (1956), str. 266.*

Na početku nismo imali namjeru nešto izričito dokazati, kao ni osporiti. Pogotovo nismo imali namjeru osporiti neke od osnovnih načela kršćanstva. Počeli smo istraživati jednu tajnu i tražili smo odgovore na zbunjujuća pitanja, rješenja nekih povijesnih zagonetki. Tijekom istraživanja naišli smo na nešto puno veće od onoga čemu smo se nadali, a konačni, sporni zaključak nas je na prvi pogled, iznenadio u svojoj besmislenosti.

Taj zaključak nam je usmjerio pozornost na Isusov život i na neke početke religije koji su na njemu zasnovani. Ni tada nismo željeli osporavati kršćanstvo, već smo željeli utvrditi je li naš zaključak bio

moguć ili nije. Proučavajući biblijsko gradivo ustvrdili smo da jest, iako ni sada ne možemo dokazati njegovu istinitost. On i dalje ostaje na razini hipoteze. Ipak, po našem mišljenju, ta hipoteza objašnjava puno toga i, gledajući s povijesnoga gledišta, pruža znatno vjerojatniji prikaz zbivanja ljudi, koji su prije dvije tisuće godina ostavili neizbrisiv trag u svijesti civilizacije Zapada i u narednim stoljećima uobličili našu kulturu i civilizaciju.

Iako svoju hipotezu sami ne možemo dokazati, čini se da bi to na temelju niza svjedočanstava, spisa, kao i njihovih predstavnika, mogao učiniti Siortski priorat. Pismene natruhe, kao i osobni razgovori ukazuju da oni posjeduju neku vrstu "neoborivog dokaza" za hipotezu koju smo mi ovdje izložili. Mi ne znamo točno o kakvom se dokazu radi, ali na temelju onoga što znamo, možemo pokušati pogoditi.

Ako je naša hipoteza točna, Isusova žena i njegovi izravni potomci (a mogao je imati mnogo djece od svoje šesnaeste ili sedamnaeste godine do svoje navodne smrti) sklonili su se u židovsku zajednicu na jugu Francuske i tamo održali svoju lozu. Čini se da su pripadnici te loze, ženeći se osobama iz franačke kraljevske loze, stvorili merovinšku dinastiju. Godine 496. Crkva je sklopila nagodbu s tom dinastijom, kojom se vječno vezala za merovinšku krv i lozu, a vjerojatno je pri tome znala pravo podrijetlo te loze. To objašnjava ponudu Klovisu da postane Svetim rimskim carom, "novim Konstantinom", te zašto on doista nije bio promaknut u kralja, već samo priznat kao takav.

Nakon što je Crkva sudjelovala u umorstvu Dagoberta, a poslije i iznevjerila merovinšku lozu, time je postala krivom za zločin koji se nije mogao ni objasniti, ni zaniijekati. Taj je zločin valjalo prikriti, jer otkriće pravog identiteta Merovinga ni na koji način ne bi ojačalo položaj rimske Crkve u odnosu na njene neprijatelje.

Usprkos svim naporima za uništenjem, Isusova je, ili barem merovinška loza, ipak opstala. Jednim dijelom nastavila se preko Karolinga, koji su zbog uzurpacije prijestolja osjećali veću krivnju nego Rim, pa su težili ozakoniti svoj položaj dinastičkim brakovima s merovinskim princezama. No još je važnije što je loza opstala i preko Dagobertovog sina, Sigisberta, čiji su potomci bili Guillem de Gellone, vladar židovske kraljevine Septimanije, a poslije i Godfroi de Bouillon. Nakon što je Godfroi zauzeo Jeruzalem 1099. godine, Isusova

je loza na taj način vratila zakonito nasljeđe, koje joj je pripadalo još od starozavjetnih vremena.

Je li Godfroijevo stvarno podrijetlo u doba križarskih pohoda bilo doista nepoznato, kako je to Crkva željela, nije potpuno sigurno. Obzirom na tadašnju crkvenu prevlast, njegovo podrijetlo nije moglo biti javno, no vjerojatno su postojale brojne predaje i legende. To je osobito bilo izraženo u pričama poput one o Lohengrinu, Godfroijevom mitskom pretku, kao i u romansama o svetom Gralu.

Ako je naša hipoteza točna, sveti Gral je nosio barem dvostruko značenje. S jedne strane to je bila Isusova krvna loza, zajedno s njegovim potomcima - "Sang Raal", "Real" ili "kraljevska" krv, čiji su čuvari bili templari, koje je stvorio Sionski priorat. Istodobno sveti Gral je bio, doslovno, posuda koja je sadržavala Isusovu krv. U prenesenom značenju to je bila utroba Marije Magdalene ili, šire, sama Marija Magdalena. Na taj je način nastao kult Marije Magdalene koji se veličao tijekom Srednjega vijeka, a znali su ga miješati s kultom Djevice. Nije teško dokazati da su mnoge "crne Djevice" ili "crne Madone" u vrijeme ranog kršćanstva zapravo bile svetišta koja su slavila Mariju Magdalenu, a ne Djevicu, a na tim je mjestima bila prikazana majka s djetetom. Neki autori su pokušavali dokazati i da su gotičke katedrale, te veličanstvene kopije maternice, koje su bile posvećene Gospi, bile zapravo posvećene Isusovoj ženi, a ne njegovoj majci, kako to, naprimjer, iznosi *Le Serpent rouge*.

Sveti Gral je, dakle, simbolizirao i Isusovu krvnu lozu i samu Mariju Magdalenu, iz čije se utrobe ta loza nastavila. Ipak, naslućuje se još nešto. Godine 70. po Kr., za vrijeme velike pobune u Judeji, rimske su legije pod Titovim zapovjedništvom opljačkale jeruzalemski Hram. Kaže se da je opljačkano blago stiglo do Pirineja. Međutim, u razgovoru nam je Pierre Plantard rekao da se to blago sada nalazi u rukama Sionskog priorata. Postoji, međutim, mogućnost da je Hram u Jeruzalemu sadržavao još nešto uz blago koje su otele Titove legije. Drevno židovstvo nije razdvajalo vjeru i politiku. Mesija je bio kralj-svećenik čija se vlast trebala podjednako razvijati na duhovnoj i na svjetovnoj razini. Stoga postoji vjerojatnost da su se u Hramu nalazili i službeni zapisi o izraelskoj kraljevskoj lozi. Ako je Isus doista bio "Židovski kralj", u Hramu se morao nalaziti zapis koji je to potvrđivao. Na tom su se mjestu mogli nalaziti njegovo tijelo ili grob u koji je bio smješ-

ten nakon što je maknut iz privremenog groba koji se spominje u Evanđeljima.

Nema znakova da je Tit prilikom pljačke Hrama 70. godine pronašao nešto u vezi s Isusom. Takav materijal je također mogao biti i uništen, ako je uopće postojao, no također je mogao i ostati skriven. Titove vojnike zanimao je samo plijen, pa možda nisu dovoljno tražili. Svaki svećenik koji se u to vrijeme mogao zateći u Hramu postupio bi na isti način. Suočen s vojničkom hordom, prepustio bi im zlato, dragulje i ostalo materijalno blago kojemu su se nadali. Istodobno, potrudio bi se skriti možda puno važnije zapise, zapise o punopravnom kralju Izraela, priznatome Mesiji, kao i o kraljevskoj obitelji.

Do 1100. godine Isusovi su potomci stekli istaknute položaje u Europi, a preko Godfroija de Bouillona i u Palestini. Njima samima bilo je poznato njihovo podrijetlo, no možda nisu mogli dokazati svoj identitet. No, takav je dokaz možda bio neophodan za njihove dalje namjere. Ako se znalo za postojanje ili za mogućnost postojanja takvog dokaza negdje oko Hrama, vjerojatno se nije žalilo truda oko njegova traženja. To objašnjava ulogu templara, koji su pod velom tajne istraživali ispod Hrama, na mjestu koje se zvalo Salomonove štale. Temeljem ispitanih svjedočanstava, čini se da su Vitezovi templari poslani u Svetu Zemlju s jasnim ciljem da tamo nešto nađu. Također se čini da su svoj zadatak obavili, pronašli ono zbog čega su tamo poslani i donijeli to natrag u Europu. Sto se dalje s tim dogodilo, ne zna se, no čini se da je, po nalogu Bertranda de Blacheforta, četvrtog velikog majstora templarskog reda, nešto skriveno u okolici mjesta Rennes-le-Chateau. To što je tamo bilo skriveno bilo je razlogom dolaska odreda njemačkih rudara na to mjesto, gdje su u najvećoj tajnosti, strogo osigurani, iskopavali i gradili neko spremište. Možemo samo nagađati što je tamo moglo bilo skriveno. To je moglo biti mumificirano Isusovo tijelo, ili neki dokumenti koji su govorili o Isusu i njegovoj djeci, no vjerojatno je bilo nešto od velike važnosti. Bilo koji od spomenutih predmeta možemo nazvati svetim Gralom, i bilo koji od njih mogao je dospjeti u ruke katarskih heretika i biti dijelom tajanstvenog blaga Montsegura.

"Kraljevska tradicija" stvorena je Godfroijem i Baudouinom de Bouillonom i to zato, jer je osnovana na "Sionskoj stijeni". Svojim statusom bila je izjednačena drugim istaknutim europskim dinasti-

jama. Ako je "Sionska stijena", kako to kaže Novi zavjet, a poslije i slobodni zidari, bilo drugo ime za Isusa, ta tvrdnja odjednom dobiva novi smisao.

Nakon što je jednom zauzela prijestolje kraljevine Jeruzalema, merovinška dinastija je mogla početi navještavati svoje podrijetlo. Tako se romanse o Gralu pojavljuju upravo u to vrijeme i zato su bile tako izravno povezane s templarima. U to je vrijeme, nakon što je učvrstila svoj položaj u Palestini, "kraljevska tradicija" trebala razotkriti svoje podrijetlo. Kralj Jeruzalema postao bi važniji od svih drugih vladara Europe, a jeruzalemski patrijarh potisnuo bi papu. Na taj način bi Jeruzalem postao kršćanskom prijestolnicom svijeta, a taj bi kršćanski svijet vjerojatno bio mnogo veći. Da je Isus bio priznat kao smrtni prorok, kralj-svećenik i zakoniti vladar, kao nasljednik Davidove loze, veoma bi ga lako prihvatili i muslimani i Židovi. Kralj Jeruzalema bi tada mogao nastaviti politiku po načelima templara i izmiriti kršćanstvo sa židovstvom i islamom.

Povijesne okolnosti nisu dopustile ovakav slijed događanja. Fra-načko jeruzalemsko kraljevstvo nikad nije učvrstilo svoj položaj. Sa svih je strana bilo opkoljeno muslimanskom vojskom i upravom, pa nije moglo steći snagu i unutrašnju sigurnost koja je bila potrebna za opstanak države, kao i za suprotstavljanje europskim krunama i rimskoj Crkvi. Veličanstvena zamisao je nakon gubitka Svete Zemlje 1291. godine bila potpuno izgubljena. Merovinzi su ponovno ostali bez krune, a templari su postali suvišni i trebalo ih je ukloniti.

U narednim stoljećima Merovinzi su uz pomoć i zaštitu Sionskog priorata više puta pokušavali vratiti svoju baštinu, no to se već sve događalo samo u Europi. U tim pokušajima bila su sadržana barem tri različita, iako međusobno povezana programa. Jedan je bio stvaranje određene psihološke klime putem tajnih predaja u svrhu slabljenja duhovne prevlasti rimske Crkve. Ta se predaja izražavala hermetičkom i ezoteričkom misli, rosenkreuzerskim manifestima i sličnim, njima sklonim tekstovima, obredima slobodnih zidara i, dakako, simbolima poput Arkadije i podzemnog toka. Drugi program je sadržavao političke spletke u svrhu otimanja vlasti, kako su to činile obitelji Guise i Lorraine u šesnaestom stoljeću i vođe Fronde u sedamnaestom stoljeću. Trećim programom Merovinzi su pokušavali vratiti svoje nasljeđe brakovima s drugim dinastijama.

Na prvi pogled može izgledati da su takvi "bizantinski" postupci bili nepotrebni i da Merovinzi, ako su zaista podrijetlom sezali do Isusa, nisu trebali imati toliko muke da uspostave svoj položaj primata. Čini se da je samo trebalo razotkriti i ustanoviti pravi identitet i da bi ih svijet priznao. Međutim slijed događanja nije bio tako jednostavan. Samog Isusa nije priznavalo Rimsko carstvo. U onome trenutku kad se Dagobertovo umorstvo i zbacivanje njegove loze činilo potrebnim, Crkva je to odobrila. Prerano otkrivanje identiteta ne bi Merovinzima osiguralo uspjeh. Vrlo je vjerojatno da bi to bio posve pogrešan potez, koji bi doveo do žestoke borbe suprotstavljenih strana, vjera bi bila u opasnosti, došlo bi do ozbiljnih sukoba s Crkvom, kao i sa svjetovnim vladarima. Takav bi sukob Merovinzi mogli izdržati jedino da su bili čvrsto na vlasti, a u protivnom bi tajna njihova identiteta, njihov jedini pravi adut, bila uzaludno iskorištena i nepovratno izgubljena. Obzirom na političke i povijesne okolnosti, tim se adutom oni nisu mogli domoći vlasti. Snaga tog aduta mogla je doći do izražaja tek nakon što je vlast preuzeta, dakle s moćnog položaja.

Stoga su se Merovinzi, da bi se domogli važnog položaja, morali služiti metodama koje su bile uobičajene. U četiri slučaja gotovo su uspjeli, no onemogućili su ih pogrešni proračuni, nesretne ili pak nepredviđene okolnosti. U šesnaestom stoljeću kuća Guise gotovo se popela na prijestolje. U sedamnaestom stoljeću Fronde je sprečavajući Louisa XIV. gotovo uspjela na njegovo mjesto postaviti predstavnik kuće Lorraine. Krajem devetnaestoga stoljeća postojao je plan za stvaranje neke vrste Svete lige koja je trebala ujediniti katoličku Europu, a trebale su je činiti Austrija, Francuska, Italija i Španjolska, pod vlašću Habsburga. Taj je plan omelo neobično ponašanje Njemačke i Rusije, koje su dovele do različitih saveza velikih sila i konačno do rata koji je oborio sve europske dinastije.

U osamnaestom stoljeću merovinška je loza bila najbliže svom cilju. Ženidbenim vezama s Habsburzima, kuća Lorraine je osvojila austrijsko prijestolje i zavladała Svetim rimskim carstvom. Kada je Marija Antoaneta, kći Françoisa de Lorrainea postala kraljicom Francuske, francusko prijestolje je bilo u dosegu sljedećeg naraštaja Merovinga. Da se nije dogodila Francuska revolucija, kuća Habsburg-Lorraine je vrlo lako početkom devetnaestog stoljeća mogla zavladata cijelom Europom.

Francuska revolucija bila je koban udarac merovinškim nadama i težnjama. U kratkoj kataklizmi nestalo je sve ono što su planirali sto pedeset godina. Iz nekih opaski u "Prioratskim spisima" vidljivo je da je Sionski priorat tijekom revolucionarnih gibanja izgubio neke svoje najdragocjenije dokumente, no možda i još nešto više. To možda objašnjava zašto su veliki majstori nakon tih događanja bili samo osobe iz francuskog kulturnog života, poput Nodiera, koji su jedini imali pristupa inače nedostupnim spisima. To možda objašnjava i ulogu Saunierea. Njegov predšasnik, Antoine Bigou, skrio je, a vjerojatno i sam sastavio šifrirane pergamente prije samog početka Revolucije i nakon toga pobjegao u Španjolsku, gdje je ubrzo umro. Možda zbog toga Sionski priorat nije znao gdje se nalaze pergamenti, no čak i da se znalo gdje su, nije ih bilo lako uzeti bez pristanka svećenika koji se tamo nalazio. Taj čovjek morao se pokoriti zapovijedima Sionskoga priorata, suzdržati se neugodnih pitanja, držati se šutnje i ne miješati u interese i poslove Reda. Ako su pak pergamenti govorili o nečem drugom, o nečemu što je možda bilo skriveno u okolici mjesta Rennes-le-Chateau, takav čovjek bi im bio još dragocjeniji.

Sauniere je umro ne otkrivši svoju tajnu, a isto se dogodilo i s njegovom domaćicom Marie Denarnaud. U godinama koje su uslijedile više puta je uzaludno kopano u okolici mjesta. Ako su se tamo, kao što mi pretpostavljamo, nalazili predmeti velike važnosti, vjerojatno su maknuti kad je Sauniereova priča počela privlačiti pozornost, kao i lovce na blago, što dakako, ne mora biti točno ukoliko su se ti predmeti nalazili u spremištu izvan ičijeg domašaja, u kakvom podzemnog skrovištu, naprimjer, ispod umjetnog ribnjaka ili nečeg sličnog. Takvo podzemno skrovište bilo bi sigurno i nedostupno, a kopanje bi bilo nemoguće bez da se prethodno isprazni ribnjak, što je teško učiniti nezapaženo na privatnom posjedu. Jedan takav umjetni ribnjak postoji u okolici mjesta Rennes-le-Chateau, nadomak mjesta Laval Dieu, što znači "Božji dol". Taj je ribnjak lako mogao biti napravljen iznad neke podzemne odaje, koju je lako bilo spojiti podzemnim prolazom s nekom od špilje koje su razasute poput saća na okolnim brdima.

Od pergamenata koje je Sauniere našao, dva su reproducirana i objavljivanjem puštena u javnost, no druga dva su držana u strogoj tajnosti. U razgovoru s nama, Pierre Plantard je izjavio da se ti per-

gamenti nalaze u privatnom trezoru londonske banke Lloyd. Njihov dalji trag više nismo mogli pratiti.

Što je bilo sa Saunierovim novcem? Jedan dio novca, čini se, dao mu je novčanom transakcijom nadvojvoda Johann Habsburški. Poznato nam je, također, da je opat Henri Boudet, župnik Rennes-les-Baina, osigurao neke svote novca ne samo Saunieru, nego i biskupu Carcassonnea. Po nekim osnovama možemo zaključiti da je najveći dio novca Saunieru dao opat Boudet i to preko Marie Denarnaud, Sauniereove domačice. A kako je siromašni opat Bodet sam došao do tog novca, ostaje nejasno. Čini se da on jest bio član Sionskog priorata, no ostaje nejasno je li novac stizao neposredno od njih. Mogao je stići iz riznice Habsburga, ili iz Vatikana, kojega su ucijenili Sionski priorat i Habsburzi. Novac ili blago iz kojega je novac potekao poslije je za nas postao manje važnim u usporedbi s drugim otkrićima. Taj je novac privukao našu pozornost na cijeli misterij, no poslije nam je postao manje važan.

Stvorili smo hipotezu o krvnoj lozi, koja podrijetlom seže do Isusa, i koja se održala do naših dana. Ne možemo, dakako, biti sigurni da je ta hipoteza točna u svim pojedinostima, no čak i ako neke detalje valja izmijeniti, uvjereni smo da je u osnovi naša hipoteza točna. Možda smo pogriješili i pri tumačenju uloge nekog velikog majstora ili pri tumačenju nekog saveza u borbama oko vlasti i političkim igrama osamnaestoga stoljeća. No usprkos tome, naša su nas istraživanja uvjerala da je u misteriju mjesta Rennes-le-Chateau bio sadržan i ozbiljan pokušaj da ponovno uspostave merovinšku monarhiju u Francuskoj, vjerojatno i u cijeloj Europi, te da pravo te monarhije počiva na činjenici da Merovinzi svojim podrijetlom sežu do Isusa.

Na ovaj način niz nepravilnosti, zagonetki i pitanja na koja se nisu našli odgovori tijekom istraživanja nalaze svoje objašnjenje. Isti je slučaj i s naoko nevažnim, no jednako zbunjujućim sitnicama, kao što su: naslov knjige vezane za Nikolu Flamela - *Sveta knjiga Abrahama Židova, kneza, svećenika, Levita, astrologa i filozofa plemena židovskoga koje je gnjevom Božjim raspršeno među Galima*; simbolični gralski pehar Rene d'Anjoua, koji onome koji ga popije naiskap omogućuje viđenje Boga i Marije Magdalene; Andreino *Kemijsko vjenčanje Christian Rosenkreuza*, koje govori o tajanstvenoj djevojci

kraljevske krvi, koja je stigla na obalu u čamcu, i čije je punopravno nasljeđe palo u muslimanske ruke; tajna koju je poznao Poussin, kao i "tajna" za koju se govorilo da čini "srž" Družbe svetog sakramenta.

Tijekom istraživanja naišli smo i na mnoge manje važne pojedinosti, koje tek sada dobivaju smisao. Sada se čini jasnim zašto je Louis IX u Mariji Magdaleni vidio izvor francuske kraljevske loze, a to se vjerovanje čak i u okolnostima petnaestoga stoljeća činilo nerazumnim. Sada također možemo shvatiti zašto je kruna Karla Velikog, čija se kopija danas nalazi u riznicama Habsburga, nosila natpis "Rex Salomon" (Kralj Salomon). Također postaje jasno zašto se u *Protokolima sionskih mudraca* govori o novom kralju "od svetog sjemena Davidovog".

Nikada do kraja nije razjašnjeno kako je križ pokrajine Lorraine postao simbolom snaga Slobodne Francuske pod vodstvom Charles de Gaullea. Samo po sebi to je vrlo neobično, jer je križ Lorraine, znamen Renea d'Anjoua, poistovjećen s cijelom Francuskom. Pokrajina Lorraine nikada nije bila srce Francuske, i tijekom svoje povijesti uglavnom je bila neovisno vojvodstvo, germanska država u sastavu staroga Svetog rimskog carstva.

Križ Lorraine je mogao biti usvojen i zbog važne uloge Sionskog priorata u francuskom pokretu otpora. Možda je usvojen i zato jer je general de Gaulle bio povezan s članovima Sionskog priorata, među kojima je bio i Pierre Plantard. Otprilike trideset godina prije križ Lorraine se znakovito javlja u jednoj pjesmi Charlesa Peguya. Neposredno prije nego što je poginuo na Marni 1914. godine, Peguy - blizak prijatelj Mauricea Barresa, pisca *La Coline Inspiree* - napisao je sljedeće stihove:

*Les armes de Jesus c'est la croix de Lorraine,
Et le sang dans l'artere et le sang dans la veine,
Et la source de grace et la claire fontaine;*

*Les armes de Satan c'est la croix de Lorraine,
Et c'est la meme artere et c'est la meme veine
Et c'est le meme sang et la truble fontaine...*

*Znak Isusa je križ Lorraine
I krv arterije i krv u veni,
Vrelo su milosti i izvor bistar;*

*Znak Sotone je križ Lorraine,
Iste arterije i iste vene,
Iste je krvi i izvor zamućen.*

Krajem sedamnaestoga stoljeća, prečasni otac Vincent, povjesničar i antikvar iz Nancyja, napisao je povijest Sionskog priorata u području Lorraine, a uz to je napisao još jedno djelo pod nazivom *Istinita povijest svetog Sigisberta*, gdje se nalazi i prikaz Dagobertovog života. Na naslovnoj stranici ove knjige nalazi se epigraf, izvor iz Četvrtog evanđelja, koji glasi: "On je među vama, a vi ga ne znate".

Prije početka ovog istraživanja osobno smo bili agnostici, nismo bili ni za, ni protiv kršćanstva. Zahvaljujući sredini iz koje smo potekli, te činjenici da smo religije proučavali usporedno, bili smo skloni vrijednosnoj srži većine svjetskih vjera, ali smo bili ravnodušni prema njihovim dogmama, teologiji i nadgradnji, lako smo mogli poštovati gotovo svaku vjeru, nijednoj nismo mogli priznati isključivo pravo na istinu.

Kad nas je traganje dovelo do Isusa, oslonili smo se na vlastiti osjećaj za ravnotežu i perspektivu. Bez predrasuda i preduvjerenja, nismo imali namjeru steći korist dokazivanjem bilo čega. Ako je objektivnost uopće moguća, mi smo se na taj način bavili Isusom, možda na isti način kako bi povjesničari pristupili Aleksandru ili Cezaru. Zaključci do kojih smo stigli, zaprepastili su nas, ali ne i uzdrмали. Nismo osjetili potrebu preispitivanja vlastitih uvjerenja, a naš sustav vrijednosti nije se poljuljao.

No ipak, nametnulo se pitanje o drugim ljudima. O milijunima ljudi cijeloga svijeta kojima je Isus Sin Božji, Spasitelj, Izbavitelj. Da li povijesni Isus, kralj-svećenik, koji se pojavio u našem istraživanju, ugrožava njihovu vjeru? Do koje smo mjere narušili ono što mnogi ljudi drže da je u samoj srži njihovog razumijevanja svetosti?

Vrlo dobro smo svjesni da je naše istraživanje dovelo do zaključaka koji se na više načina protive određenim temeljnim načelima

današnjeg kršćanstva, da su ti zaključci heretičke, možda i blasfemične naravi. Sa stajališta određene, utvrđene dogme, mi smo za takve prijestupe. Međutim, mi ne vjerujemo da smo poništili ili umanjili svetost Isusa u očima onih koji u njega doista vjeruju. Iako sami ne prihvaćamo Isusa kao božanstvo, naši zaključci ne tjeraju druge da nužno tako misle. Jednostavno, nema razloga koji su mogli spriječiti Isusa da se oženi i ima djecu, i da pri tome zadrži svoju božansku narav. Ne postoji razlog zbog kojega bi takva narav došla u pitanje zbog njegove čednosti, jer da je doista bio Sin Božji, nema razloga zbog kojih nije mogao imati ženu i obitelj.

Temelj većine kršćanskih teologija jest tvrdnja da je Isus Božje utjelovljenje. Drugim riječima, Bog se, nakon što mu se smililo vlastito stvorenje, u njemu utjelovio, preuzeo ljudsko obličje. Na taj je način, reći ćemo, mogao izravno upoznati ljudski položaj i sam proživjeti ljudski život. Mogao je shvatiti, u iskonskom smislu, što znači biti čovjek i sučeliti se njegovoj usamljenosti, patnji, bespomoćnosti i tragičnoj smrtnosti. Samim time što je postao čovjek, Bog je mogao upoznati čovjeka na način koji Stari zavjet nije dopuštao. Odrekao se svoje visine i daljine Olimpa i neposredno podijelio čovjekovu sudbinu. Tako se ljudska sudbina mogla iskupiti, On joj je pridao vrijednost i opravdao je svojom patnjom i svojom žrtvom.

Isusovo simboličko značenje izvire iz toga što je on Bog koji je stekao ljudsko iskustvo i na taj način neposredno spoznao što znači biti čovjek. Ipak, je li se Bog, utjelovljen u Isusu, mogao istinski smatrati čovjekom, a da ne upozna dva osnovna, možda najtemeljnija ljudska iskustva, kao što su upoznavanje seksualnosti i roditeljstvo?

Mi mislimo da nije i zapravo nam se čini da ta inkarnacija nosi istinsku simboličku snagu tek ukoliko Isus jest bio oženjen i ako je imao djecu. Evanđelja i kršćanska vjera ne prikazuju savršenog Isusa, on je Bog koji se tek djelomično utjelovio u čovjeku. Mi mislimo da je Isus, onakav kakav se otkrio tijekom našeg istraživanja, zaslužniji da mu se prizna sve ono što mu kršćanstvo pripisuje.

Mi, dakle, ne mislimo da smo, gledajući u cjelini, kompromitirali Isusa, niti umanjili njegovu važnost. Zaključci do kojih smo došli nisu mu nanijeli zla, jer se on pojavio kao živ čovjek, čiji je život i važan i prihvatljiv današnjim ljudima.

Mi ne možemo pokazati čovjeka za kojega ćemo moći reći da je on izravan Isusov potomak, jer su se obiteljska stabla za svih ovih stoljeća granala i množila. Danas u Velikoj Britaniji, kao i u ostalom dijelu Europe postoji dvanaestak obitelji, s mnogim pridruženim granama, koje su merovinškog roda. To su kuće Habsburg-Lorraine (današnji titularni vojvode od Lorraine i kraljevi Jeruzalema), Plantard, Luxembourg, Montpezat, Montesquieu i niz drugih. "Prioratski spisi" kažu da je obitelj Sinclair u Velikoj Britaniji također u vezi s tom krvnom lozom, kao i razne grane Stuarta. Čini se da je, između ostalih, i obitelji Devonshire bila poznata ova tajna. Sve te kuće vjerojatno vode svoje podrijetlo od Isusa, ali ako postoji jedan čovjek, koji bijednog dana trebao istupiti kao budući kralj-svećenik, mi ne znamo tko bi to trebao biti.

No ipak, nekoliko je stvari jasno. Što se nas tiče, Isusov izravni potomak ne nosi u sebi ništa više božanskog od bilo kojeg od nas. Vrlo vjerojatno tako misle danas i mnogi drugi, a pretpostavljamo i Sionski priorat. Kad bi se danas otkrilo da jedna ili više osoba podrijetlom seže do Isusa, to ne bi uzdrimalo svijet kako se to moglo dogoditi prije stotinu ili dvije stotine godina. Vjerojatno bi ljudi danas, čak i da im se predoči "neoboriv dokaz" o postojanju takve loze, samo slegnuli ramenima. Stoga se čini da razrađeni planovi Sionskog priorata nemaju mnogo smisla, ukoliko nisu na neki značajan način vezani uz politiku. Bez obzira na teološku razinu naših zaključaka, oni bi se mogli odraziti i drugdje, jer bi posljedice na političkom planu mogle biti nesagledive, obzirom na vladajuće mišljenje, važeće vrijednosti i ustanove svijeta u kojemu živimo.

U prošlim vremenima razne su se obitelji merovinškog podrijetla ozbiljno bavile politikom, a između ostalog, željeli su se domoći političke moći. To je svakako vrijedilo i za Sionski priorat i za njegove velike majstore, pa nema razloga da ne pretpostavimo kako to za sve njih ne vrijedi i danas. Cijeli niz svjedočanstava kazuje da Sionski priorat razmišlja o sjedinjavanju crkve i države, sjedinjavanju duhovnog i svjetovnog, svetog i profanog, politike i religije. U mnogim spisima se kaže da Sionski priorat tvrdi kako će novi kralj, u skladu s merovinškom tradicijom, "vladati, ali ne i upravljati", što dakle znači da će on biti kralj-svećenik, čija uloga će biti prvenstveno obredna i simbo-

ličke važnosti, a da bi samo upravljanje preuzeo netko drugi, po svoj prilici, Sionski priorat.

U devetnaestom stoljeću Sionski je priorat preko slobodnih zidara i Hierona Zlatne doline pokušao oživjeti i osuvremeniti Sveto rimsko carstvo, kao neku vrstu teokratskih Sjedinjenih europskih država, kojima bi vladali s jedne strane Habsburzi, a s druge temeljito izmiješana Crkva. Taj pothvat je spriječio Prvi svjetski rat, s kojim su pale sve vladajuće europske dinastije. Možemo pretpostaviti da su i današnji ciljevi Sionskog priorata u temeljnim postavkama slični onima kojima je težio Hieron Zlatne doline.

Nepotrebno je posebno istaknuti da su ova nagađanja spekulativna, no u ta nagađanja uključene su i Sjedinjene europske države, kao neka vrsta europske konfederacije, združene u carstvo pod vlašću dinastije koja vuče podrijetlo od Isusa. Ta bi dinastija u tom slučaju vladala na političkom, svjetovnom prijestolju, ali i na onome svetog Petra. Pod tom vrhovnom vlašću uspostavila bi se mreža kraljevina ili kneževina, uzajamno povezanih dinastičkim brakovima ili savezima, po feudalnom sustavu dvadesetog stoljeća, ali lišena zlouporaba koje se obično vezuju uz pojam feudalnih odnosa. Stvarno upravljanje vjerojatno bi bilo prepušteno Sionskom prioratu, koji bi možda preuzeo obličje europskog parlamenta s izvršnom i/ili zakonodavnom vlašću.

Ovakva Europa bi stvorila novu i jedinstvenu političku snagu na međunarodnoj pozornici čija bi se važnost mogla usporediti sa Sovjetskim Savezom ili Sjedinjenim Državama, a mogla bi postati i snažnijom od njih zbog svog oslonca u duboko ukorijenjenim duhovnim i emocionalnim temeljima, lišenih apstraktne teorije i ideologije. Takva Europa bila bi prihvatljiva i umu i srcu, a napajala bi se zajedničkom svijesću Zapadne Europe, u kojoj bi se probudio iskonski vjerski nagon.

Takav program može se činiti neostvarivim, no povijest nas je do danas naučila da ne podcjenjujemo potencijal kolektivne svijesti i snagu koja se može stvoriti njenim upravljanjem. Nekada je izgledalo nezamislivo da bi jedan vjerski fanatik, bez vlastite vojske, bez političke stranke u pozadini, bez ičega osim vlastite karizme, ali i naroda gladnog vjere, mogao bez pomoći svladati moderan, vrhunski ustrojen režim, kako je to uspjelo Homeiniju protiv Šaha u Iranu.

Mi, naravno, ne izričemo upozorenje i ne trudimo se uspoređivati Sionski priorat s Ajatolahom Homeinijem, niti smatramo da je Sionski priorat mračan poput iranskog demagoga. No ipak, iranski je demagog pokazao kako iskoristiti ono što je duboko ukorijenjeno u ljudskoj naravi, snagu i skrivenu moć ljudskog vjerskog nagona i to je upotrijebio za političke potrebe. Političke potrebe ne moraju uvijek dovesti do zloporabe vlasti, kako su to pokazali Churchill i De Gaulle za vrijeme Drugog svjetskog rata. Vjerski se nagon može usmjeriti u bezbroj smjerova. Taj nagon je izvor velike potisnute snage i često ga današnje vlasti zanemaruju, jer se temelje na razumu, koji ih često sputava. Vjerski nagon je izraz dubokih psiholoških i emocionalnih potreba, koje su jednako stvarne kao i potrebe za kruhom, zaštitom ili materijalnog sigurnošću.

Znamo da Sionski priorat nije "ekstremna" organizacija, no novčano je izvanredno zbrinuta i u nju su uključeni ili su joj skloni mnogi odgovorni i utjecajni ljudi iz politike, ekonomije, medija, kao i umjetničkog svijeta. Od 1956. godine njihovo članstvo je povećano četiri puta, kao da su posrijedi pripreme i okupljanje. Pierre Plantard nam je rekao da on i njegov Red rade u skladu s manje ili više pažljivo razrađenom rasporedu. A od 1956. godine je i Sionski priorat počeo javnost iznositi neke podatke, čineći to suzdržano, da potakne zanimanje, u malim, odmjerenim količinama. Takvo zanimanje je i nas navelo da napišemo ovu knjigu.

Ako Sionski priorat misli "pokazati karte", vrijeme je za to zrelo. Politički sustavi i ideologije koje su ranijih godina našeg stoljeća nešto obećavali, pokazali su vrlo potrošnima. Komunizam, socijalizam, fašizam, kapitalizam, zapadna demokracija, svi su redom iznevjerili svoja obećanja, i razočarali svoje pristaše, ne ostvarivši snove koje su obećavali. Političari sa svojim uskim pogledima bez perspektive, te zloporabom položaja, danas više ne ulijevaju povjerenje. Na Zapadu danas vladaju cinizam, nezadovoljstvo i gubitak iluzija. Sve je više psihičkih stresova, strepnji i beznađa. I dalje se uporno traga za smislom, ispunjenjem duhovne strane života, za onim u što bi se istinski moglo vjerovati. Postoji i potreba za novim smislom svetosti, a kao posljedica toga javlja se neka vrsta religiozne obnove u cijelom nizu sljedbi i kultova, kao naprimjer, širenje fundamentalizma u Sjedinjenim Državama. Postoji i potreba za novim, istinskim

"vođom", ne *Fuhrerom*, već potreba za mudrom i benignom duhovnom figurom, kraljem-svećenikom kojemu će ljudska vrsta moći pokloniti svoje povjerenje. Naša civilizacija se zasitila materijalizma, no postala je svjesne i druge vrste gladi. Ljudi su počeli gledati drugdje u potrazi za ispunjenjem emocionalnih, psiholoških i duhovnih potreba.

Može se učiniti da ovakva klima pogoduje ciljevima Sionskog priorata i da pruža Sionskom prioratu priliku da ponudi alternativu postojećim društvenim i političkim sustavima. Teško je povjerovati da bi ta alternativa mogla biti stvaranje Utopije ili Novoga Jeruzalema. Ipak, u onoj mjeri u kojoj bi zadovoljila potrebe koje postojeći sustavi niti ne prepoznaju, takva ideja mogla bi se pokazati iznimno privlačnom.

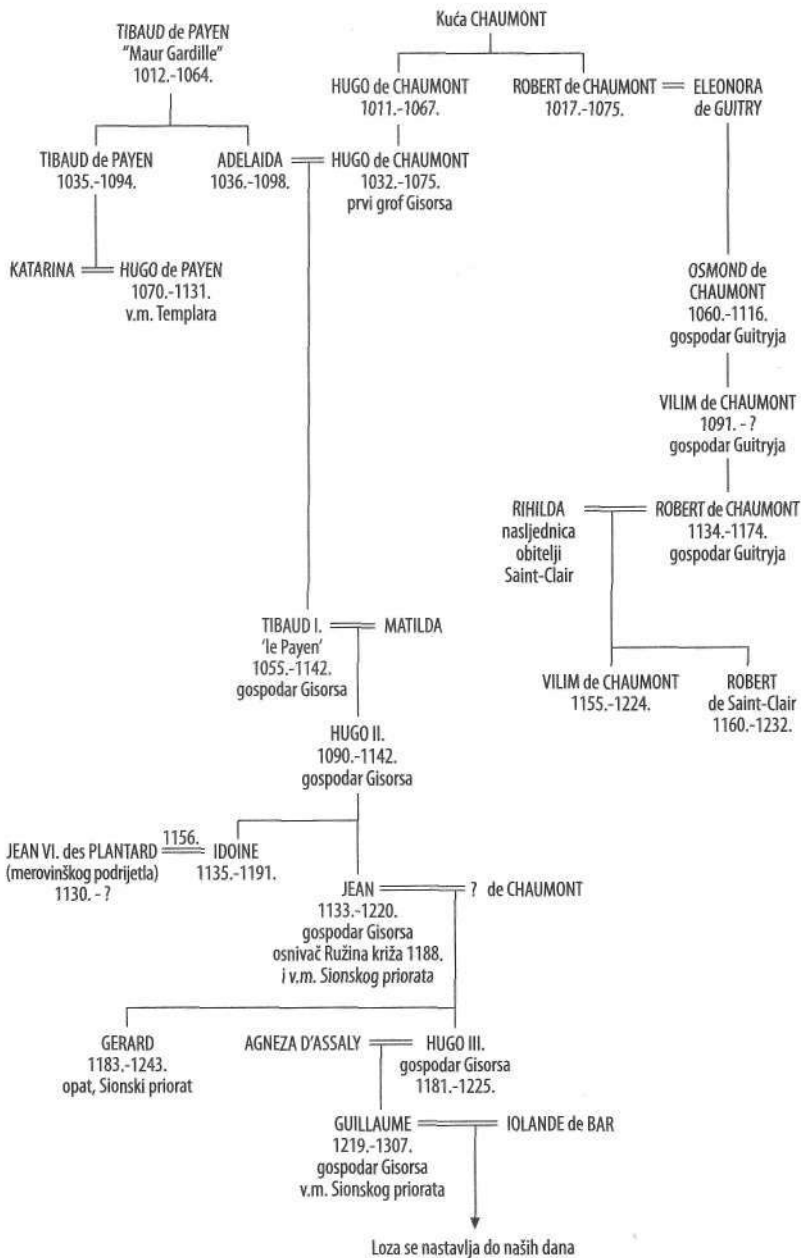
Mnogi pobožni kršćani ne ustežu se tumačiti Apokalipsu kao atomski holokaust. Kako bi se moglo interpretirati pojavljivanje Isusovog izravnog nasljednika? Publika koja je voljna slušati mogla bi u tome prepoznati Drugi dolazak.

K R A J

Navodni veliki majstori Sionskog priorata

JEAN DE GISORS • "Prioratski dokumenti" kazuju da je Jean de Gisors bio prvi neovisni veliki majstor, a preuzeo je položaj nakon "sječe brijesta" i razdvajanja od vitezova templara 1188. godine. Rođen 1133., umro je 1220. godine. Bio je službeni gospodar utvrde Gisors u Normandiji, gdje su se tradicionalno susretali engleski i francuski kraljevi, i gdje se 1188. godine dogodio čudnovat sukob, pri čemu je posječen jedan brijest. Sve do 1193. godine bio je vazal engleskog kralja Henrika II, a nakon toga Rikarda I. Posjedovao je također imanja u Engleskoj - u Sussexu i u Hampshireu. Prioratski dokumenti navode da se susreo s Thomasom Becketom 1169. O tom susretu ne govore neki drugi spisi, no Becket je bio u Gisorsu 1169. i morao se susresti s gospodarom utvrde.

MARIE DE SAINT-CLAIRE • Podaci o Marie de Saint-Clair još su oskudniji od onih o Jeanu de Gisorsu. Rođena je oko 1192. i bila je u rodu s Henrikom de Saint-Clairem, barunom Rosslyna u Škotskoj, koji je pratio Godfroi de Bouillona u Prvoj križarskoj vojni. Rosslyn je bio smješten nedaleko glavnoga templarskog preceptorata u Škotskoj, a za crkvicu u Rosslynu, koja je sagrađena u petnaestom stoljeću, vezane su mnoge legende o Ružinu križu i slobodnom zidarstvu. Baka Marie de Saint-Claire vjenčala se u francusku obitelj Chaumont, baš kao i Jean de Gisors. Na taj su se način obiteljska stabla obitelji Chaumont, Gisors i Saint-Clair tijesno ispreplela, a neki podaci kazuju da je Marie de Saint-Clair zapravo bila druga supruga Jeana de Gisorsa, no to nismo uspjeli sami potvrditi. Po obiteljskim stablima

*Rodoslovlje broj 5. - Obitelj Gisors, Payen i Saint/Clair
(preneseno iz djela Henrija Lobineaua)*

iz Prioratskih spisa, njezina majka je neka Izabela Levis. To prezime, koje djeluje kao da je židovskog podrijetla, često se pojavljuje u pokrajini Languedoc, gdje su židovska naselja postojala prije dolaska kršćanstva.

GUILLAUME DE GISORS • Guillaume de Gisors bio je unuk Jeana de Gisorsa, rođen je 1219. godine. Njegovo je ime vezano uz otkriće misteriozne glave u templarskom preceptoratu u Parizu, poslije uhićenja koja su se zbila 1307. godine. Spomen o njemu našli smo još samo jednom, na povelji iz 1244., gdje se navodi da je bio vitez. Prema rodoslovljima u "Prioratskim spisima", njegova je sestra bila udana za nekog Jeana des Plantarda. "Prioratski spisi" spominju i da je 1269. bio iniciran u red Lađe i dvostrukog polumjeseca, koji je osnovao Louis IX (Sveti Louis), za plemiće koji su ga pratili na zlosretnoj šestoj križarskoj vojni. Ako je Guillaume de Gisors bio član tog reda, morao je sa Svetim Louisom biti na pohodu u Egiptu.

EDOUARD DE BAR • Rođen 1302., Edouard, grof de Bar bio je unuk engleskoga kralja Edouarda I i nećak Edouarda II. Potjecao je iz obitelji koja je bila utjecajna u Ardenima od vremena Merovinga i gotovo je sigurno bio vezan uz dinastiju Merovinga. Edouardova kćer udala se u kuću Lorraine, pa su se rodoslovlja Bar i Lorraine međusobno ispreplela.

S navršenih šest (!) godina, Edouard se 1308. godine pridružio vojvodi de Lorraineu u nekom boju, bio zarobljen, a otkupnina za njega nije plaćena sve do 1314. Nakon što je postao punoljetan, kupio je posjed Steney od jednog od svojih stričeva, Jeana de Bara. Godine 1324. bio je vojni saveznik Ferryja de Lorrainea i Jeana Luksemburškog, a kuća Luxembourg je, poput kuće Lorraine, nosila merovinšku krv. Edouard je poginuo 1336. u brodolomu kraj ciparske obale.

Nijedan neovisni izvor ne navodi vezu između Edouarda de Bara i Guillaumea de Gisorsa. Prema rodoslovlju iz "Prioratskih spisa", Edouard je pranećak Guillameove žene, Iolande de Bar. Nismo uspjeli potvrditi ovo srodstvo, no nismo našli ni podatak koji ga osporava.

Ako je Edouard postao veliki majstor Siona 1307. godine, kako iznose "Prioratski spisi", on je tada imao pet godina. To nije nemoguće, ako je bio zarobljen u boju kada je imao šest godina. Dok

Edouard nije postao punoljetan, grofovijom Bar upravljao je njegov stric, Jean de Bar, u svojstvu regenta, a moguće je da je Jean također bio i "regent veliki majstor". Čini se besmisleno da je petogodišnji dječak izabran za velikog majstora, ukoliko status velikog majstora nije na neki način bio vezan nasljeđem ili krvnim srodstvom.

JEANNE DE BAR • Jeanne de Bar, Edouardova starija sestra, rođena je 1295. Ona je, dakle, bila unuka engleskoga kralja Eduarda I i nećakinja Eduarda II. S navršениh petnaest godina udala se 1310. za earla od Warrena, Surreya, Sussexa i Stratherna, a pet godina poslije razvela se od njega, nakon što je on bio izopćen zbog preljuba. Jeanne je ostala živjeti u Engleskoj, a usprkos tome što nismo uspjeli naći zapise o njezinu životu ili radu, čini se da je bila u bliskim odnosima s engleskom kraljevskom kućom. U sličnim je odnosima, izgleda, bila i s francuskim kraljem, koji ju je 1345. pozvao da se vrati u Francusku, gdje je postala namjesnicom grofovije Bar. Godine 1353., unatoč Stogodišnjem ratu i neprijateljstvu Engleske i Francuske, Jeanne se vratila u Englesku. Kad je francuski vladar zarobljen u boju kod Poitiersa 1356. godine, i zatvoren u Londonu, Jeanne ga je posjećivala i "dvorila". Navodno je tijekom dugog zatočeništva postala njegovom ljubavnicom, iako su oboje bili u poznim godinama. Umrla je 1361. u Londonu.

"Prioratski spisi" kazuju da je Jeanne de Bar upravljala Sionskim prioratom sve do 1351., pa izgleda daje ona jedina osoba koja se povukla prije svoje smrti, dala ostavku, ili je pak bila smijenjena.

JEAN DE SAINT-CLAIR • Tijekom našeg istraživanja nismo uspjeli gotovo ništa saznati o Ivanu de Saint-Clairu, i čini nam se da je on bio manje važna osoba. Rođen je oko 1329. Podrijetlom vuče korijene od francuskih kuća Chaumont, Gisors i Saint-Clair-sur-Epte. Po rodoslovljima "Prioratskih spisa" njegov je djed bio oženjen tetkom Jeanne de Bar. Ta je veza prilično slaba, no čini se da i to dokazuje kako je zvanje velikog majstora kružilo isključivo unutar mreže međusobno vezanih obitelji.

BLANCHE D'EVREUX • Blanche d'Evreux zvala se, zapravo, Blanche de Navarre i bila je kćer navarskoga kralja. Rođena je 1332.

godine, a od oca je naslijedila grofovije Longueville i Evreux, u neposrednoj blizini Gisorsa. Deset godina ranije udala se za francuskoga kralja Filipa VI, i preko njega je sigurno upoznala Jeanne de Bar. Veliki dio života provela je u zamku Neuphle, blizu Gisorsa, gdje je i umrla 1398.

Brojne legende kazuju da se Blanche ozbiljno bavila alkemijom i raznim eksperimentima, pa se spominju i laboratoriji koji su postojali u jednom od njezinih zamkova. Ona je, navodno, posjedovala i neku alkemijsku knjigu neprocjenjive vrijednosti, nastalu u Languedocu tijekom četrnaestog stoljeća, koja se temeljila na nekom rukopisu iz posljednjih dana merovinške dinastije sedamsto godina prije. Bilo je govora i o tome da je bila osobni pokrovitelj Nicolasa Flamela.

NICOLAS FLAMEL • Na popisu velikih majstora Flamel je prvi koji nije u krvnom srodstvu s pripadnicima rodoslovlja koja se navode u "Prioratskim spisima", pa izgleda da je s njime zvanje velikog majstora po prvi put ponuđeno izvan obiteljskog kruga. Flamel je rođen oko 1330. godine i neko je vrijeme radio kao bilježnik u Parizu. Tamo su mu kroz ruke prošle mnoge rijetke knjige, a on je stekao široko znanje s područja slikarstva, poezije, matematike i arhitekture, te se počeo zanimati i za alkemiju, kabalu i hermetičku misao.

Flamel se, prema vlastitom izvještaju, oko 1361. godine susreo s jednim alkemijskim tekstom, koji je poslije izmijenio njegov život. Cjeloviti naziv toga djela potpuno zbunjuje, ali i budi zanimanje: *Sveta knjiga Abrahama Židova, kneza, svećenika, levita, astrologa i filozofa iz plemena židovskoga, koje je gnjevom Božjim rasuto među Galima*. Ovo je djelo poslije postalo čuveno u tradiciji ezoterije Zapada, a izvornik je, kako se smatra, pohranjen u Nacionalnoj knjižnici u Parizu. Prijepise toga djela pažljivo su i predano, no čini se bez uspjeha, proučavale generacije onih koji su se željeli baviti čarobnjaštvom.

Također prema vlastitim zapisima, Flamel se bavio tom knjigom bez većih uspjeha dvadeset i jednu godinu. Konačno je tek na putovanju u Španjolsku, u Leonu susreo 1382. jednog obraćenog Židova koji mu je knjigu protumačio, pa je po povratku primijenio ono što je naučio. Navodno je svoju prvu alkemijsku transmutaciju izveo 17. siječnja, a to je datum koji se više puta ponavljao u vezi sa Saunierom i mjestom Rennes-le-Chateau.

Bez obzira je li Flamelov zapis točan ili ne, on se nevjerojatno obogatio, a pred kraj života posjedovao je, samo u Parizu, preko tri-deset kuća i zemljišta. Istodobno je bio vrlo skroman čovjek koji nije uživao u vlastitoj moći, a veliki dio bogatstva potrošio je na dobra djela. Do 1413. godine osnovao je i opremio četrnaest bolnica, sedam crkava, i tri crkvice u Parizu, a otprilike jednako toliko i u pokrajini Boulogne, bivšoj grofoviji oca Godfroija de Bouillona. Upravo je zbog svoje nesebičnosti i velikodušnosti stekao naklonost sljedećih naraštaja, a u osamnaestom stoljeću su mu duboko poštovanje iskazivali ljudi poput sir Isaaca Newtona, koji je neumorno, praveći bilješke, iščitavao njegova djela, a jedno je od njih i vlastoručno prepisao.

RENE D'ANJOU • Nismo uspjeli otkriti nijedan zapis o vezi Nicolasa Flamela i Rene d'Anjoua, iako nas je pri tome Rene naveo da dobro promislimo, jer je on bio jedan od najvažnijih ljudi u godinama koje su neposredno prethodile renesansi. Rođen je 1408. godine, a tijekom života je nosio niz titula čiji broj ulijeva strahopoštovanje. Nosio je titulu grofa od Bara, Provanse, Pijemonta, Guisea, kralja Napulja i Sicilije, Aragona i Valensije, Malorce i Sardinije, i ono najzvučnije, kralj Jeruzalema. Kralj Jeruzalema bio je, dakako, samo počasno, a ne i stvarno, a to nas podsjeća na kontinuitet koji se proteže sve do Godfroi de Bouillona. Ipak, taj su naslov uvažavali drugi europski vladari, pa se jedna Reneova kćer udala 1445. za engleskog kralja Henrika VI i postala važna osoba za vrijeme Rata ruža.

"Prioratski spisi" kažu da je Rene postao veliki majstor Sionskog priorata 1418. godine, kada je imao samo deset godina, a njegov stric, Louis, kardinal od Bara obnašao je dužnost "namjesnika velikog majstora" do 1428. godine. Tijekom našeg istraživanja otkrili smo da je Rene bio uveden u neki Red 1418. godine. Bio je to red Bijelog hrta, ali nismo našli nikakvih drugih podataka o tome. To je, međutim, mogao biti Sionski priorat pod drugim imenom.

Između 1420. i 1422. godine kardinal pokrajine Lorraine osnovao je još jedan Red, red Vjernosti, a Rene je bio primljen kao jedan od prvih članova. Godine 1448. Rene je osnovao vlastiti Red, Red polumjeseca, a sam ga je predstavljao kao obnovljeni red Lađe i Dvostrukog polumjeseca, čiji je član stotinu i pedeset godina prije bio Guillaume de Gisors. Među prvim vitezovima Polumjeseca bili su

Francesco Sforza, milanski grof, i otac pokrovitelja Leonarda da Vincija, zatim grof od Lenoncourta, koji je, prema "Prioratskim spisima" sastavio rodoslovlja koja su se poslije našla u *Dossiers secrets*, a među njima je bio i neki Ferri, vlasnik nekog posjeda u pokrajini Lorraine, Sion-Vaudemont, nastalog još za merovinških vremena. Rene je svoj red zamislio kao protutežu redu Podvezice u Engleskoj i redu Zlatnog runa u Burgundiji, međutim iz nekih nejasnih razloga red Polumjeseca je izazvao nezadovoljstvo Crkve i papa ga je zabranio.

Simbol Snaga slobodne Francuske tijekom Drugog svjetskog rata, križ pokrajine Lorraine, potekao je upravo od Rene d'Anjoua. Kada je postao vojvoda pokrajine Lorraine, danas poznati križ sa dvije vodoravne crte, postao je njegov osobni grb.

IOLANDE DE BAR • Rođena je oko 1428. godine, a bila je kćer Rene d'Anjoua. Godine 1445. udala se za Ferrija, gospodara Sion-Vaudemonta, koji je bio i jedan od prvih vitezova Reneova reda Polumjeseca. Nakon Ferrijeve smrti Iolande je najveći dio života provela u Sion-Vaudemontu, koji je za njezina vremena od lokalnog hodočasničkog okupljališta prerastao u svetište cijele pokrajine Lorraine. Isti takav status to je mjesto uživalo i za poganskih vremena, a poslije je tamo nađen i kip Rosemerte, stare galsko-teutonske božice-majke. To mjesto je smatrano svetim i u ranom kršćanskom razdoblju, iako se tada zvalo Mont Semita, što je vuklo na židovsko, a ne na kršćansko podrijetlo. Za merovinškog razdoblja na tom je mjestu postavljen kip Djevice, a 1070. godine grof od Vaudemonta, koji je tada vladao, proglasio je sebe "vazalom Kraljice Nebeske". Djevica Sionska je službeno proglašena "gospodaricom grofovije Vaudemont", u njezinu čast svakog svibnja su se održavale svečanosti i postala je zaštitnicom cijele pokrajine Lorraine. Tijekom našeg istraživanja naišli smo na povelju iz 1396. godine koja se odnosi na jedno osobito viteško bratstvo koje je imala sjedište na planini, bratstvo sionskih vitezova, čiji su se korijeni, navodno, mogli naći u staroj opatiji na brdu Sionu u blizini Jeruzalema. Čini se da je do petnaestog stoljeća Sion-Vaudemont prestao biti vatnim, pa mu je Iolande na neki način vratila staru slavu.

Njezin je sin Rene poslije postao vojvodom pokrajine Lorraine. Po nalogu roditelja školovao se u Firenci i temeljito upoznao ezote-

ričku tradiciju usmjerenjem samih akademija, a njegov učitelj i staratelj bio je Georges Antoine Vespucci, jedan od zaštitnika Botticelija.

SANDRO FILIPEPI • Poznatiji kao Botticeli, Sandro Filipepi rođen je 1444. Ako izuzmemo Nicolasa Flamela, on je prvi na popisu velikih majstora Siona koji nije u neposrednom srodstvu s obiteljima čija se rodoslovlja pojavljuju u "Prioratskim spisima". Čini se da je bio u bliskim odnosima s nekima od tih obitelji, jer su njegovi zaštitnici bile obitelji Medici, Este, Gonzaga i Vespucci, a već smo naveli da je jedan Vespucci bio učitelj sina Iolande de Bar, kasnijeg vojvode pokrajine Lorraine. Sam Botticeli učio je u Filippa Lippija i Mantegne, koji su uživali zaštitu Rene d'Anjoua. Botticeli je također bio učenik i Verocchija, alkemičara i istaknutog predstavnika hermetičke misli, među čijim je đacima bio i Leonardo da Vinci.

Isprva nismo povezivali Botticelijevo ime uz okultno ili ezoteriju, no neki moderni istraživači koji se bave razdobljem renesanse, poput Edgara Winda i Francis Yates, uvjerljivo su pokazali da je on imao sklonosti prema ezoteriji i mi smo se priklonili njihovim zaključcima. Čini se da se veliki dio Botticelijeva djela oslanja na ezoterička načela. Postoje tvrdnje da je najranije poznate tarot karte napravio upravo Botticeli, odnosno njegov učenik Mantegna, a poznata slika "Proljeće", između ostalog, tumači se kao razrada motiva Arkadije i ezoteričkog "podzemnog toka".

LEONARDO DA VINCI • Rođen je 1452. i dobro se poznavao s Botticelijem, vjerojatno i zato što je zajedno s njime bio Verocchijev učenik. I njemu su, kao i Botticeliju, zaštitnici bile obitelji Medici, Sforza i Gonzaga. Ludovico Sforza, koji mu je bio zaštitnik, bio je sin Francesca Sforze, koji je bio prisan prijatelj Rene d'Anjoua i jedan od prvih članova Reda polumjeseca.

Leonardovo zanimanje za ezoteriku do sada je već utvrđeno, kao što je slučaj i s Botticelijem. Francis Yates ga opisuje kao ranog rosenkreuzera, a čini se da ga je ezoterija zanimala još više nego Botticelija. Njegov biograf i suvremenik, Vasari, opisuje ga kao čovjeka "heretičkog uma", no nejasno je što je pod tim mislio. Posljednjih godina neki su mu autori pripisali staro heretičko vjerovanje koje kaže da

je Isus imao brata blizanca. Neki znakovi koji podupiru tu tvrdnju nalaze se na skici slike pod nazivom "Djevica sa svetim Ivanom Krstiteljem i svetom Anom", kao i na čuvenoj "Posljednjoj večeri", gdje se nalaze dva gotovo istovjetna Krista. Ipak, nema ničega što bi moglo ukazati da li treba doktrinu o Isusovu blizancu shvatiti doslovno ili simbolički.

Između 1515. i 1517. godine Leonardo je bio vojni inženjer u vojsci Charlesa de Montpensiera i de Bourbona, connetabla (maršala) Francuske, vicekralj a pokrajine Languedoc i Milana. Godine 1518. smjestio se u dvorcu Cloux, pa je tako, čini se, ostao u blizini connetabla koji je živio u obližnjem mjestu Amboise.

CONNETABLE DE BOURBON • Charles de Monpensier i de Bourbon, vojvoda od Chatelleraulta, connetable Francuske, bio je početkom šesnaestoga stoljeća vjerojatno najmoćniji velikaš u Francuskoj. Rođen je 1490., a bio je sin Claire de Gonzage. Njegova sestra udala se za vojvodu de Lorrainea, unuka Iolande de Bar i praunuka Rene d'Anjoua. U njegovoj osobnoj pratnji bio je i neki Jean de Joyeus, koji je, po svojoj ženi, postao gospodarom mjesta Couiza, Rennes-le-Chateau i Arques, u blizini čega je poslije otkriven grob posve jednak onome s Poussinove slike.

Kao vicekralj Milana, Charles je upoznao Leonarda da Vincija, a čini se da su se viđali i poslije, u okolici Amboisea. Godine 1521. Charles je dopao u nemilost francuskog kralja Francoisa I, pa je morao napustiti svoja imanja i pobjeći iz zemlje. Primio ga je Karlo V, vladar Svetoga Rimskog carstva i postao je zapovjednikom njegove vojske. U tom je svojstvu porazio i zarobio francuskog kralja u boju kod Pavije 1525., a dvije godine poslije umro je za vrijeme opsade Rima.

FERDINAND DE GONZAGA • Poznatiji kao Ferrante de Gonzaga, rođen je 1507. godine, a bio je sin vojvode od Mantove i Isabelle d'Este, velike Leonardove zaštitnice. Njegova osnovna titula bila je grof od Guastalle. Godine 1527. pomogao je svom nećaku Charlesu de Montpensieru i de Bourbonu u vojnim pohodima. Nekoliko godina poslije je, čini se, bio tajni vojni saveznik Francoisa de Lorrainea, vojvode de Guisea, koji se tada gotovo domogao francuskog prijestolja.

Kao i gotovo svi iz obitelji Gonzaga iz Mantove, Ferrante se predano bavio ezoterijom.

Uz njega je vezan i jedan podatak iz "Prioratskih spisa", koji se isprva činio pogrešnim. Popis velikih majstora Sionskog priorata iz *Dossiers secrets* kaže da je Ferrante upravljao Redom sve do svoje smrti, 1575. godine. Neki drugi izvori navode da je on umro u blizini Bruxellesa godine 1557. Okolnosti pod kojima je umro neodređene su, a moguće je i da nije umro te godine, već da se jednostavno pritažjio. S druge strane, postoji mogućnost i da je godina u *Dossiers secrets* pogrešna. Ferrante je imao sina Cesara, koji je umro 1557. pa se njegova smrt slučajno ili ne pomiješala s očevom. Važno je to što mi nismo našli nijednu tako upadljivu i očitu netočnost u "Prioratskim spisima", čak ni u slučajevima koji su bili zagonetniji i podložniji osporavanju drugih izvora. Činilo nam se nezamislivo da je ta grješka posljedica nepažnje ili previda. Naprotiv, kao da se tom pogreškom, koja tako očito potire već prihvaćene činjenice, željelo nešto reći.

LOUIS DE NEVERS • Louis, vojvoda Neversa, bio je, zapravo, Louis de Gonzaga. Rođen 1539., bio je nećak Ferrantea de Gonzage, svog prethodnika s popisa velikih majstora Siona. Njegov se brat priženio u obitelj Habsburg, a kći mu se udala za vojvodu od Longuevillea, nositelja titule koja je prije pripadala Blanch d'Evreux. Neka njegova dalja rodica udala se za vojvodu de Lorrainea i ozbiljno se posvetila svetome mjestu Sion-Vaudemont. Godine 1622. naručila je da se tamo postavi poseban križ, a 1627. godine osnovali su samostan i bogoslovlju.

Tijekom vjerskih ratova Louis de Nevers bio je saveznik kuće Lorraine i njezina mlađeg ogranka, kuće Guise, koja je tragom stare francuske dinastije Valois gotovo i sama dospjela do prijestolja. Godine 1584. Louis je potpisao sporazum s vojvodom de Guiseom i kardinalom pokrajine Lorraine, i obvezao se na zajednički otpor francuskom kralju Henriku III. Ipak, ubrzo se, zajedno sa svojim saveznicima, pomirio s Henrikom IV i postao vrhovnim nadglednikom novčanih poslova novoga vladara. Na tom je poslu vjerojatno blisko surađivao s ocem Roberta Fludda. Sir Thomas Fludd bio je rizničar vojne skupine koju je engleska kraljica Elizabeta uputila kao pomoć francuskom kralju.

Louis de Nevers je, poput ostalih Gonzaga, dobro poznao tradiciju ezoterije, a vjeruje se da je surađivao i s Giordanom Brunom, koji je, kako tvrdi Francis Yates, bio član nekih hermetičkih društava koja su prethodila "rosenkreuzerima". Louis je 1582. godine boravio u Engleskoj i viđao se sa sir Philipom Sidneyem, autorom Arcadije, i Johnom Deejem, koji je u to vrijeme bio najcjedeniji engleski poznavalac ezoterije. Godinu dana kasnije Bruno je posjetio Oxford, susreo se s tim istim ljudima i unaprijedio rad njihove tajne udruge.

ROBERT FLUDD • Rođen je 1574. godine, a nakon Johna Deeja, postao je predvodnikom ezoterijske misli u Engleskoj. Iscrpno je pisao i objavljivao djela širokog spektra ezoterijskih tema i pri tome razradio vrlo razumljiv pogled na hermetičku filozofiju, koji se smatra jednim od najuspjelijih djela te vrste što su ikada napisani. Francis Yates ukazuje da bi jedan dio njegovih djela mogao biti "pečat ili tajna šifra neke hermetičke sljedbe ili društva". Iako sam Fludd nikada nije tvrdio da je pripadao "rosenkreuzerima", koji su tada u kontinentalnom dijelu Europe izazivali veliku pozornost, on ih je žarko podupirao izjavljujući da su "magija, kabala i alkemija braće Ružina križa vrhunsko dobro".

U to isto vrijeme Fludd je stekao visoki položaj na londonskom Medicinskom fakultetu, a jedan od njegovih prijatelja bio je i William Harvey, koji je prvi došao do otkrića cirkulacije krvi. Fludd je također uživao naklonost Jamesa I i Charlesa I, koji su ga oslobodili plaćanja zakupnine na zemljište u Suffolku, i bio je član znanstvene komisije koja je nadgledala engleski prijevod Biblije zvan "Prijevod kralja Jamesa".

Fluddov je otac poznao Louisa de Neversa, a Fludd se školovao na Oxfordu, gdje su John Dee i sir Philip Sidney već ustanovili ezoterijsku skupinu nekoliko godina prije. Između 1596. i 1602. godine Fludd je puno putovao po Europi i družio se s ljudima koji su poslije bili upleteni u zbivanja oko "rosenkreuzera". Među tim ljudima je bio i neki Janus Gruter, osobni prijatelj Johanna Valentina Andrea.

Godine 1602. Fludd je dobio vrlo zanimljivu, a za naše istraživanje važnu ponudu. Pozvali su ga u Marseilles, da bude osobni učitelj sinova vojvode de Guisea, a posebno Charlesa, mladog vojvode de Guisea. Čini se da je Fludd održavao vezu s Charlesom sve do 1620. godine.

Taj isti Charles, vojvode de Guise, oženio je 1610. godine Henriette-Catherine de Joyeuse, koja je između ostaloga posjedovala mjesto Gouiza, u podnožju planine gdje se nalazi Rennes-le-Chateau, kao i Arques, u čijoj blizini se nalazi grob koji je sasvim nalik onome s Poussinove slike. Dvadesetak godina poslije, 1631., vojvoda de Guise je, nakon urote protiv francuskoga kralja, otišao u dobrovoljno progonstvo u Italiju, gdje mu se ubrzo pridružila žena. Umro je 1640., a njegovoj ženi nije dopušten povratak u Francusku, sve dok nije pristala prodati posjede Couize i Arques francuskoj kruni.

JOHANN VALENTIN ANDREA • Sin luteranskoga pastora i teologa, rođen je 1586. u Wlirtenburgu, koji je bio smješten na granici pokrajine Lorraine i Palatinata Rajne. Već oko 1610. godine putovao je Europom i govorilo se da je član tajnog društva ezoterijskog ili hermetičkog usmjerenja. Godine 1614. postao je đakon u malom mjestu blizu Stuttgarta, i čini se da je tamo ostao cijelo vrijeme Tridesetogodišnjega rata (1618.-1648.).

ROBERT BOYLE • Rođen je 1627. kao najmlađi sin vojvode od Corca. Kasnije ponuđeno, vlastito plemstvo, odbio je, a školovao se na Eatonu, gdje je u to vrijeme rektor bio sir Henry Wotton, koji je bio usko vezan s "rosenkreuzerskim" krugom Friedricha Palatinskog.

Godine 1639. krenuo je na dulji put po Europi. Proveo je neko vrijeme u Firenci, gdje je obitelj Medici, odolijevajući pritiscima pape, i dalje pružala potporu ljudima koji su se bavili ezoterijom, kao i znanstvenicima, među kojima je bio i Galileo. U Genevi je proveo gotovo dvije godine i tamo se počeo zanimati za ezoteriju i demonologiju. U to je vrijeme napisao djelo pod naslovom "Vrag iz Mascona", a preveo ga je neki Pierre du Moulin s kojim je prijateljevao do kraja života. Du Moulinov je otac bio osobni kapelan Catherine du Bar, žene Henrika de Lorrainea, vojvode od Bara. Kasnije je Du Moulin stariji stekao trajnu zaštitu Henrika de la Tour d'Auvergne, vikonta od Turrennea i vojvode od Bouillona.

Nakon što se vratio u Englesku, Boyle je odmah uspostavio vezu s krugom Samuela Hartliba, koji se dopisivao s Andreom i bio njegov blizak prijatelj. U pismima iz 1646. i 1647. godine često spominje "nevidljivi koledž" i navodi da su ga "stupovi *Nevidljivog* ili,

kako se sami nazivaju, Filozofskog fakulteta, nekoliko puta počastili svojim društvom".

Godine 1654. Boyle je već dulje u Oxfordu, gdje se viđao s Johnom Wilkinom, bivšim osobnim kapelanom Friedricha Palatinskog. Godine 1660. Boyle je bio među prvima koji su svoju vjernost ponudili dinastiji Stuart, pa je Charles II postao zaštitnikom Kraljevskog društva. U London se doselio 1668., zajedno sa sestrom koja je, preko muža, bila u srodstvu s Johnom Duryjem, koji se također dopisivao s Andreom i bio njegov prijatelj. U svome stanu u Londonu, Boyle je primao uvažene posjetitelje, među kojima je bio i Cosimo III de Medici, kasniji vladar Firence i veliki vojvoda Toskane.

Tih su godina najprisniji Boyleovi prijatelji bili Isaac Newton i John Locke, a neki izvori navode da je on poučio Newtona tajnama alkemije, a Locke je vrlo brzo nakon što je upoznao Boylea, proveo dulje vrijeme na jugu Francuske. Poznato je da je posjetio grobove Nostradamusa i Rene d'Anjoua i boravio u okolici Toulousea, Carcassonea i Narbonea, a vjerojatno i Rennes-le-Chateaua. Viđao se s vojvotkinjom de Guise i proučavao inkvizicijske spise o katarima, kao i povijest legendi koje su govorile kako je Marija Magdalena donijela sveti Gral u Marseilles. Godine 1676. posjetio je Saint Baum, mjesto u kojemu je ona navodno živjela.

Za vrijeme dok je Locke istraživao Languedoc, Boyle se marljivo dopisivao s ljudima iz Europe. Među njegovim spisima nalazi se polovica prepiske s nekom nepoznatom osobom iz Francuske, pod imenom Georges Pierre, što je vjerojatno bio nečiji pseudonim. U tim se pismima govori o alkemiji i alkemijskim pokusima, i, što je još važnije, spominje se Boyleovo članstvo u jednom tajnom hermetičkom društvu kojemu su pripadali i vojvoda od Savoje i Pierre du Moulin.

U razdoblju od 1675. do 1677. godine Boyle je objavio dvije vrlo smjele alkemijske rasprave - *Zagrijavanje živog srebra sa zlatom* i *Povijesni prikaz srozavanja zlata*. Godine 1689. javno je izjavio da ne može primati posjetitelje u danima koji su određeni za alkemijske pokuse. Ti pokusi moraju, pisao je, poslužiti ranijoj zamisli da ostavim neku vrstu hermetičke ostavštine odanim učenicima te vještine i da jasno, u pratećim bilješkama iznesem neke postupke, kemijske i medicinske, koji su jednostavniji od onih jedva shvatljivih, a koje sam imao običaj primjenjivati, ali složeniji i teže razumljivi od onih

koje sam već objavljivao, ali one vrste koja je bliža najplemenitijim hermetičkim tajnama, ili, kako ih je nazvao Helmont, "arcana majora".

Boyle ovdje također dodaje da namjerava govoriti jasno koliko se to može, "iako se postupci u cijelosti ne navode, usprkos moga čovjekoljublja, budući sam obvezan čuvati tajne."

"Prateće bilješke", koje Boyle spominje, nikada nisu nađene, a lako su mogle završiti kod Lockea ili, još vjerojatnije, kod Newtona. Godine 1691., pred samu smrt, Boyle je sve svoje bilješke i papire predao njima dvojici, kao i uzorke tajanstvenoga "crvenog praha" koji je igrao važnu ulogu u većem dijelu Boyleovih pisama, kao i u njegovim alkemijskim pokusima.

ISAAC NEWTON • Rođen je u Lincolnshireu 1642. godine. Sam je tvrdio da su mu preci bili "drevni škotski plemići", iako to nitko nije uzimao ozbiljno. Školovao se u Cambridgeu. U Kraljevsko društvo izabran je 1672., a prvi put se susreo s Boyleom godinu dana poslije. Johna Lockea upoznao je 1689. ili 1690. godine, kao i zagonetnu osobu pod imenom Nicholas Fatio de Duillier. Podrijetlom ženevski plemić, Fatio de Duillier je, čini se, viteški bezbrižno lutao Europom i možda radio kao špijun protivnika francuskoga kralja Louisa XIV. Čini se da je također bio vrlo prislan s brojnim vodećim znanstvenicima svoga doba. Vrlo brzo nakon što je došao u Englesku postao je Newtonom blizak prijatelj, a tijekom sljedećih dvadeset godina bili su gotovo nerazdvojni.

Newton je 1696. postao upravitelj Kraljevske talionice i sudjelovao pri utvrđivanju standarda zlata. Predsjednikom Kraljevskog društva postao je 1703., a otprilike, u isto je vrijeme upoznao mladog francuskog protestantskog izbjeglicu Jeana Desaguliersa, koji je bio jedan od nadzornika pokusa Kraljevskog društva. Sljedećih godina Desaguliers je postao jedan od najglasnijih zagovornika slobodnoga zidarstva u cijeloj Europi. Družio se s vodećim slobodnim zidarima, poput Jamesa Andersona, viteza Ramsaya i Charlesa Radclyffa, a 1731. je kao majstor slobodnozidarske lože u Haagu vodio inicijaciju prvoga europskog princa koji je postao pripadnikom "zanata". Taj princ bio je Francois, vojvoda de Lorraine, koji je poslije ženidbe s austrijskom caricom Marijom Terezijom postao vladar Svetoga Rimskog carstva.

Nigdje nije zabilježeno daje Newton bio slobodni zidar, iako je bio član polu-slobodnozidarske udruge, "Kluba gospode Spaldinga", kojoj je pripadao i Alexander Pope. Svojim djelima, a prije svega interesima, nije se puno razlikovao od drugih slobodnih zidara svoga doba. Kao i mnogim drugim slobodnozidarskim piscima, i njemu je Noa bio važniji od Mojsija, u smislu izvora ezoterijske mudrosti. Godine 1689. započeo je djelo koje je smatrao najvažnijim, studiju o drevnim monarhijama, pod nazivom *Kronologija drevnih kraljevstava*, gdje je pokušao ustvrditi podrijetlo institucije kralja, kao i prednost Izrealu nad ostalim kulturama antike. Newton kaže da je judaizam bio riznica božanskog znanja, koje se poslije rasplinulo, iskvarelilo i u velikoj mjeri izgubilo. Usprkos tome, vjerovao je, veliki dio toga znanja stigao je do Pitagore, čiju je "glazbu sfera" tumačio kao metaforu zakona gravitacije. U pokušaju da znanstveno postavi vremenske odrednice događaja iz Svetoga pisma i klasičnih mitova, koristio je Jazonovo traganje za Zlatnim runom kao ključnu prekretnicu. To je traganje, kao i drugi pisci što su se bavili slobodnim zidarstvom i ezoterijom, tumačio kao alkemijsku metaforu. Također je pokušao odgonetnuti hermetičke "podudarnosti", odnosno uzajamne veze glazbe i arhitekture. Kao i mnogi drugi slobodni zidari, držao je da su sam sklop i odnosi unutar Salomonova hrama vrlo značajni i vjerovao da u sebi kriju alkemijske formule, kao i da su alkemijski postupci bili dio drevnih obreda u Hramu. Za nas je bilo veliko otkriće da se Newton bavio takvim stvarima. To se u svakom slučaju ne poklapa s načinom kako je on predstavljen u našem stoljeću, kao znanstvenik koji je jednom za sva vremena razdvojio filozofiju prirode od teologije. Međutim, Newton je bio predan hermetičkim tekstovima više od bilo kojeg znanstvenika svoga vremena i vlastitim je stavovima podupirao tu tradiciju. Duboko religiozan, bio je opsjednut traganjem za božanskim jedinstvom i mrežom podudarnosti unutar same prirode. To traganje odvelo ga je u istraživanje svete geometrije i numerologije, u proučavanje srži svojstava oblika i brojeva. Zahvaljujući druženju s Boyleom često se bavio i alkemijom i zapravo je njoj pridavao najveću važnost. Uz primjerke manifesta "rosenkreuzera" s osobno pridodanim bilješkama, u njegovoj je knjižnici bilo više od stotinu alkemijskih naslova. Jedno od tih djela, koje je napisao Nikola Flamel, on je sam marljivo prepisao. Newton se bavio alkemijom cijelo-

ga života, a o tome je održavao obimnu tajnu prepisku s Boyleom, Lockeom, Fatio de Duillierom i drugima. U jednom takvom pismu neke riječi koje su bile ključne za razumijevanje bile su izbačene.

Newtonovi znanstveni interesi bili su slobodniji nego smo mislili, no takvi su bili i njegovi religiozni pogledi. On se vrlo odlučno, no ipak šutljivo, protivio ideji presvetog Trojstva, i odbacivao je pomodni deizam svoga vremena, koji je svemir svodio na mehanički stroj nebeskog Tvorca. Preispitivao je Isusovu božansku narav i vrijedno prikupljao sve rukopise koji su o tome govorili. Dovodio je u sumnju cjelovitu istinitost Novoga zavjeta, vjerujući da su neki dijelovi izmijenjeni i umetnuti u petom stoljeću. Neke rane gnostičke hereze poticale su njegovu radoznalost, a o jednoj od njih je napisao i veliku studiju.

Newton je na poticaj Fatia de Duilliera pokazao iznenađujuću sklonost kamizarima, prorocima iz Cevennesa, koji su se nakon 1705. počeli pojavljivati u Londonu. Kamizari, koji su dobili ime po bijelim tunikama, pojavili su se na jugu Francuske, kao nekada katari. Također poput katara, i oni su se suprotstavili Rimu i naglašavali značaj gnoze, neposrednog znanja nad vjerom, i sumnjali u Isusovu božansku narav. I njih su uništili surovom vojnom silom, nekom vrstom albigenkog pohoda osamnaestog stoljeća, a nakon što su protjerani iz Languedoca, našli su utočište u Genevi i Londonu.

Nekoliko tjedana prije smrti Newton je, uz pomoć prisnih prijatelja, bespoštedno spalio mnoge kutije s rukopisima i osobnim spisima. Njegovi suvremenici nemalo su se iznenadili kad na smrtnoj postelji nije zatražio bolesničko pomazanje.

CHARLES RADCLYFFE • Obitelj Radclyffe iz Sjeverne Umbrije bila je vrlo utjecajna još od šesnaestog stoljeća. Godine 1688., neposredno prije nego što su ga svrgnuli s prijestolja, James II dodijelio im je titulu earl pokrajine Derwentwater. Charles Radclyffe rođen je 1693. Njegova majka bila je nezakonita kći Charlesa II i njegove ljubavnice, Moll Davis. Tako je Radclyffe preko majčine strane bio kraljevske krvi, unuk Charlesa II, bratić Lijepog princa Charleya i Georgea Leeja, earla od Lichfielda, koji je također bio nezakoniti unuk stuartskog kralja. Stoga se ne trebamo čuditi što se Radclyffe tijekom svoga života toliko posvetio problemima i ciljevima Stuarta.

CHARLES DE LORRAINE* • Rođen je 1744. i od brata Francoisa bio je mlađi četiri godine. Vjerojatno je da su obojica u mladosti bili pod jakim utjecajem jakobita, jer je njihov otac ponudio zaštitu i utočište u Bar-le-Ducu prognanim Stuartima. Godine 1735., kad je Francois oženio Mariju Tereziju, Charles se također orodio s austrijskom caricom, a jedanaest godina poslije, 1744., tu vezu je potvrdio vjenčanjem sa sestrom Marije Terezije, Marijom-Anom. Iste je godine imenovan guvernerom austrijske Nizozemske (današnje Belgije) i vrhovnim zapovjednikom austrijske vojske.

Francois se prilikom ženidbe odrekao svih prava na pokrajinu Lorraine, koja je bila povjerena nekom Francuzu, a u zamjenu je dobio nadvojvodstvo Toskane. Charles je pak odbio priznati tu zamjenu i nije se odrekao svojih prava na pokrajinu Lorraine. Nakon što je Francois abdicirao, on je postao naslovni vojvoda de Lorraine, pa je godine 1742. krenuo s vojskom od sedamdeset tisuća ljudi ponovo osvojiti rodnu zemlju. U tome bi vrlo vjerojatno uspio da nije morao vojsku skrenuti u Češku, kako bi spriječio francusku najezdu.

U vojnim operacijama Charles se pokazao kao vješt zapovjednik i danas bi ga smatrali jednim od boljih generala svoga doba, da nije na svoju nesreću, morao krenuti na Friedricha Velikog. Friedrich je jednu od svojih najblistavijih i najvažnijih pobjeda ostvario upravo protiv Charlesa, u boju kod Leuthena 1757. Ipak, Friedrich je Charlesa smatrao dostojnim i "opasnim" protivnikom i govorio je o njemu samo biranim riječima.

Nakon poraza kod Leuthena, Marija Terezija je razriješila Charlesa zapovjedništva i on se povukao u Bruxelles, gdje je postao zaštitnikom umjetnika na dvoru koji je bio ugodan, istančan, postavši središtem književnih, slikarskih, glazbenih i kazališnih djelatnosti. Taj je dvor u mnogo čemu nalikovao dvoru Charlesovog pretka Rene d'Anjoua, a ta sličnost vjerojatno nije bila slučajna.

Charles je 1761. postao velikim majstorom Teutonskog reda, a taj je Red predstavljao trag starih teutonskih vitezova, njemačkih zaštitnika templara, koji su bila važna vojna sila sve do šesnaestog stoljeća. Godine 1770., novim pomoćnikom teutonskog reda imenovan je Charlesov omiljeni nećak, Maximilian. Sljedećih godina stric i

* Charles de Lorraine u nas je poznat i pod imenom Karlo Lotariński.

nećak bili su vrlo bliski, a kada je 1775. godine u Bruxellesu postavljen Charlesov kip na konju, Maximilian je također bio nazočan. Kip je službeno bio otkriven na pažljivo odabrani dan, 17. siječnja. Tog je datuma Nicolas Flamel napravio prvu alkemijsku transmuciju, taj se datum javlja na nadgrobnom kamenu Marie de Blanchefort i konačno, tog se datuma dogodio i fatalan Sauniereov udar.

MAXIMILIAN DE LORRAINE* • Maximilian de Lorraine ili Maximilian von Habsburg rođen je 1756. Bio je omiljeni nećak Charlesa de Lorrainea i najmlađi sin Marije Terezije. Dok je bio mlađi, činilo se da je pred njime vojna karijera, sve dok nakon jednog pada s konja nije trajno povrijedio nogu. Poslije toga događaja posvetio se crkvi i 1784. postao biskup Munstera, ali i nadbiskup i carski izbornik Kolna. Nakon smrti strica Charlesa postao je 1780. veliki majstor teutonskog reda.

I na drugim je područjima Maximilian slijedio stope strica. Poput Charlesa, postao je vatreni poštovatelj umjetnosti, a među njegovim štitičenicima bili su Haydn, Mozart i mladi Beethoven, koji mu je namjeravao posvetiti svoju Prvu simfoniju. Ipak, Maximilian je umro prije nego je Beethoven završio i objavio svoje djelo.

Maximilian je bio oštrouman, blag i tolerantan vladar, podanici su ga voljeli, a oni ravni njemu, cijenili. On je bio sjajan primjer prosvijetljenog velikaša osamnaestoga stoljeća i vjerojatno jedan od obrazovanijih ljudi svoga vremena. U političkim pitanjima pokazao je bistrinu duha i pokušavao je upozoriti svoju sestru, Mariju Antoinetu, na buru koja se spremala u Francuskoj. Kada je pobuna konačno izbila, Maximilian je ostao priseban, a čini se da je na neki način bio sklon izvornim ciljevima Francuske revolucije, iako je u isto vrijeme pružao utočište plemićima u bijegu.

Iako je Maximilian poricao da je slobodni zidar, to je uvijek prihvaćano s rezervom. Sumnja se da je pripadao jednom ili dvoma tajnim društvima, usprkos vlastitom položaju u Crkvi i usprkos oštrim zabranama Rima. Poznato je, u svakom slučaju, da se javno družio s pripadnicima "zanata", među kojima je bio i Mozart.

Maximilian se poput Roberta Boylea, Charlesa Radclyffa i Charlesa de Lorrainea, uklapa u neku vrstu obrasca koji se može izvesti

* U nas je poznat kao Maksimilijan Lotarinški i također kao Maksimilijan Habsburški

iz popisa velikih majstora Sionskog priorata, a taj se obrazac proteže sve do srednjega vijeka. Poput Boylea, Radclyffa i vlastitoga strica, i Maximilian je bio najmlađi sin. Popis velikih majstora čine brojni mladi ili najmlađi sinovi, od kojih mnogi imaju puno poznatiju stariju braću.

Maximilian se, slično Radclyffu i Charlesu de Lorraineu, nije osobito isticao i radio je iz sjene, djelujući, ako veliki majstori uopće djeluju, preko posrednika ili zastupnika. Radclyffe je djelovao, čini se, preko viteza Ramsaya, a poslije preko Hunda. Charles de Lorraine je djelovao preko svojeg brata Francoisa. Maximilian je, pak, djelovao preko osoba iz kulturnog života, kao i preko svojih brojnih polusestara i polubraće, kao naprimjer preko Marije Karoline, koja je kao kraljica Napulja i Sicilije najviše utjecala na razvoj slobodnog zidarstva u tim krajevima.

CHARLES NODIER • Charles Nodier, rođen 1780., čini se da je prvi uveo novi obrazac, koji su poslije slijedili svi veliki majstori Sionskog priorata nakon Francuske revolucije. Za razliku od svojih prethodnika, nije imao plemićke krvi i nije bio u izravnom dodiru niti s jednom obitelji čija rodoslovlja donose "Prioratski spisi". Nakon Francuske revolucije, prema našem dosadašnjem istraživanju, Sionski priorat, ili barem njegovi veliki majstori, bili su izolirani od staroga plemstva, kao i od svakoga praga političke moći.

Nodierova majka bila je neka Suzanne Paris, za koju se tvrdi da nije poznavala svoje roditelje. Njezin je otac bio odvjetnik u Besanconu i pripadnik mjesnoga jakobinskog kluba. Nakon izbijanja revolucije Nodier je postao gradonačelnikom Besancona i predsjednikom gradskog revolucionarnog vijeća. Bio je također i vrlo cijenjeni slobodnozidarski majstor, na čelu slobodnozidarske djelatnosti i politike svoga vremena.

Charles Nodier pokazao je vrlo ranu zrelost i navodno su uključio u kulturna i politička događanja već kao desetogodišnjak. Do svoje osamnaeste godine postao je poznat kao književnik i do kraja života je nastavio objavljivati po jednu knjigu godišnje. Zanimao se za vrlo različite stvari i pisao putopise, oglede o književnosti i slikarstvu, rasprave o pjesničkim oblicima i versifikaciji, studiju o kukcima, ispitivao je narav samoubojstva, pisao je autobiografska sjećanja,

bavio se arheologijom, lingvistikom, pravnim pitanjima i ezoterijom i, najviše od svega, pisao je brojna prozna djela. Danas Nodiera obično spominju tek kao književno nesvakidašnju pojavu.

Iako je isprva pokazao sklonost Francuskoj revoluciji, Nodier joj se ubrzo suprotstavio. Sličan je obrat pokazao i u odnosu prema Napoleonu, pa se već 1804. imperatoru glasno suprotstavio i objavio u Londonu jednu satiričnu pjesmu, *The Napoleone*. Nakon što je izdao ovaj buntovnički traktat, dosta je neobično što je poduzeo sve što je bilo u njegovoj moći da na taj čin privuče pozornost. U početku vlasti na njega nisu obraćale pozornost, a Nodier se namučio kako bi konačno bio uhićen. Nakon što je napisao pismo Napoleonu u kojemu priznaje svoju krivicu, zatvorili su ga na mjesec dana i poslije toga poslali natrag u Besancon, gdje su ga, preko volje, tek držali na oku. Nodier je poslije tvrdio da se njegovo suprotstavljanje režimu nastavilo i da je sudjelovao u dvije urote protiv Napoleona, 1804. i 1812. godine. Iako je bio sklon hvastanju i razmetljivosti, možda je ta njegova tvrdnja i bila točna, jer je organizatore dviju zavjera upoznao još kao mladić u Besanconu, i bio je s njima u prijateljskim odnosima.

VICTOR HUGO • Hugoova obitelj bila je podrijetlom iz pokrajine Lorraine i, kako je poslije uporno tvrdio, visokoga plemićkog roda. Sam Hugo je rođen 1802. u Besanconu, mjestu u kojemu su začete mnoge subverzivne djelatnosti. Njegov je otac bio Napoleonov general, no bio je u prisnim odnosima s urotnicima koji su bili umiješani u splotku protiv cara. Jedan od tih urotnika bio je i ljubavnik gospođe Hugo. Živio je zajedno s njima u istoj kući i imao je važnu ulogu u razvoju mladoga Victora, kao njegov kum i učitelj. Hugo je tako od sedme godine živio u svijetu splotki, urota i tajnih društava.

Već u sedamnaestoj godini bio je učenik Charlesa Nodiera i upravo je uz njega stekao eruditsku širinu poznavanja gotičke arhitekture, koja je zamjetna u *Zvonaru crkve Notre Dame*. Hugo i njegov brat su 1819. godine osnovali nakladničku kuću zajedno s Nodierom, i ta je kuća izdavala časopis koji je uređivao Nodier. Hugo se oženio 1822. g. I tom je prilikom održana posebna ceremonija u Saint Sulpiceu. Tri godine poslije on i Nodier su sa suprugama otišli na duže putovanje u Švicarsku. Iste godine, 1825., dva prijatelja otputovala su zajedno na krunidbu Karla X. Sljedećih godina Hugo je ustanovio vlastiti

salon, po uzoru na Nodierov, kojega su potpomagali isti slavni i utjecajni ljudi toga vremena. Kada je 1845. godine Nodier umro, Hugo je bio jedan od ljudi koji su na sprovodu nosili lijes.

Hugo je, poput Newtona, bio duboko religiozan čovjek, no njegovi su religiozni pogledi bili vrlo slobodni. Poput Newtona, snažno se opirao presvetom Trojstvu i odbacivao Isusovo božanstvo. Posljedičom Nodierova utjecaja cijeloga se života zanimao za ezoteriju, gnozu, kabalu i hermetičku misao, što je vidljivo iz njegove poezije i proze. Poznato je, također, da je bio povezan s takozvanim redom "Ružina križa" u kojemu su također bili Eliphaz Levi i mladi Maurice Barres.

Hugoovi politički stavovi uvijek su bili izvorom smutnje kod kritičara i povjesničara, a bili su odviše složeni, nedosljedni i ovisni o drugim čimbenicima da bismo sada o njima govorili. Ipak, čini nam se važnim da je Hugo bio nepokolebljivi rojalist, i da je, usprkos osobnom divljenju koje je osjećao prema Napoleonu, pozdravljao obnovu burbonske dinastije. S druge strane, čini se da je Bourbone smatrao poželjnima tek privremeno, kao neku vrstu privremenog rješenja. Čini se da ih je prezirao, a posebno je osuđivao Louisa XIV. Hugo je najsrdahnije prihvatio Louisa Filipa, koji mu je bio i osobno blizak prijatelj, "kralja građanina", izabranog da vlada ustavnom monarhijom. Louis Filip je brakom bio vezan s kućom Habsburg-Lorraine, a njegova je žena, zapravo, bila nećakinja Maximiliana de Lorrainea.

CLAUDE DEBUSSY • Rođen je 1862. g., usprkos tome što mu je obitelj bila siromašna, vrlo brzo se povezao s bogatim i utjecajnim krugovima. Već kao mladić nastupao je kao pijanist u zamku ljubavnice francuskog predsjednika, a čini se da je i s njime sklopio poznanstvo. Jedna ruska plemkinja, koja je prije toga uzdržavala Čajkovskog, posvojila ga je, i on je s njom putovao po Švicarskoj, Italiji i Rusiji. Nakon što je osvojio dugo željenu glazbenu nagradu, neko je vrijeme studirao u Rimu, u razdoblju od 1887. do 1906. g. Uglavnom je boravio u Parizu, a prije i poslije tih godina uglavnom je puno putovao. Na tim je putovanjima upoznao mnogo istaknutih ljudi, od kojih, prema našim istraživanjima, nitko nije bio povezan s obiteljima čija su se rodoslovlja javljala u "Prioratskim spisima". Debussy je bio vrlo tajanstven u pogledu svojih prijatelja plemića ili političara,

većina njegovih pisama nije objavljena zbog zabrana, a iz onih koja su objavljena pažljivo su izostavljena važna imena, a često i cijele rečenice.

Debussy je upoznao Victora Hugoa preko simbolističkog pjesnika Paula Verlainea, a kasnije je skladao glazbu po Hugoovim djelima. Tijekom boravka u Parizu priključio se simbolističkim krugovima, koji su tada vladali kulturnim životom glavnoga grada Francuske. Ti su krugovi ponekad bili briljantni, ponekad nastrani, a ponekad i jedno i drugo. Među osobama koje su tamo pripadale bili su mladi Emile Hoffet, preko kojega je Debussy upoznao Berengera Sauniera, zatim Emma Calve, diva sklona ezoteriji, tajanstveni čarobnjak simbolističke poezije Stephane Mallarme, čije je remekdjelo, *Poslije-podne jednog fauna*, Debussy uglazbio, zatim dramski pisac simbolizma Maurice Maeterlinck, čiju je dramu, *Peleas i Melisanda*, Debussy pretvorio u svjetski poznatu operu. Bio je tu i ekstravagantni grof Philippe Auguste Villiers de Pisle-Adam, koji je napisao "rosenkreuzersku" dramu *Axel*. Godine 1918. smrt je Debussyja spriječila da dovrši libreto za Villiersovu okultnu dramu, koju je također želio pretvoriti u operu. Među njegovim poznanicima koji su posjećivali čuvene Mallarmeove sjedeljke utorkom bili su Oscar Wilde, W. B. Yates, Paul Valery, Andre Gide i Marcel Proust.

Debussyjev i Mallarmeov krug bili su prožeti ezoterijom, iako su isti ljudi pripadali i krugovima koji su se ozbiljnije bavili ezoterijom. Debussy se viđao s gotovo svim istaknutim ljudima takozvanoga francuskog okultnog preporoda.

JEAN COCTEAU • Rođen je 1889. godine i činio nam se najlošijim kandidatom za velikog majstora utjecajnoga tajnog društva. Međutim, sličan nas je osjećaj pratio i s nekim drugim imenima s kojima smo se po prvi puta susreli. Uz gotovo sva imena vrlo brzo bi se pojavile potrebne važne veze, no ipak, u slučaju Cocteaua, toga je bilo vrlo malo.

Moramo primijetiti da je Cocteau odrastao u krugovima koji su bili bliski vlasti, njegova je obitelj bila politički utjecajna, a njegov stric je bio ugledan diplomat. S tim krugovima Cocteau nikada nije izgubio veze, usprkos tome što je poslije živio boemski. Iako je njegovo ponašanje ponekad bilo nesnosno, uspio je održati bliske odnose

s pojedinim ljudima iz najviših plemićkih i političkih krugova. Po-put mnogih drugih majstora Sionskog priorata, Boylea, Newtona i Debussyja, naprimjer, ostavljao je dojam osobe koja je bila potpuno ravnodušna prema politici. Nije aktivno sudjelovao u pokretu otpora za vrijeme njemačke okupacije, ali je privukao pažnju javnosti svojom odbojnošću prema Petainu i njegovu režimu. Poslije rata uživao je naklonost de Gaullea, a de Gaulleov brat ga je pozvao da održi jedno važno predavanje o stanju u Francuskoj. Nama se najuvjerljiviji dokaz o njegovoj pripadnosti Sionskom prioratu čine njegova djela - film *Orfej*, naprimjer, zatim kazališni komad *Orao ima dvije glave*, o austrijskoj carici Elizabeti, i uređenje crkava, kao što je Gospina crkva u Londonu. A najuvjerljiviji od svega je ipak njegov potpis na statutu Sionskog priorata.

Post scriptum, 1996.

Bilo bi iznimno teško i pomalo dosadno, sakupiti sve pojedinosti i fragmente informacija, koji su do nas stizali nakon objavljivanja knjige *Sveta krv, sveti Gral* i izložiti ih u obuhvatnom obliku. Mnogi od njih bi mogli biti svedeni na samo jednu rečenicu. Mnoge takve rečenice bi zahtijevale čitave odlomke s komentarima, prije nego li bi se mogle umetnuti u suvisao kontekst. U ovom post scriptumu možemo pružiti samo pikantne primjere informacija, koje omogućuju više ili manje jezgrovitu prezentaciju. Čitatelj će u nekim slučajevima možda morati pribjeći tekstu knjige, kako bi mogao umetnuti nov dje-lić mozaika na njegovo primjereno mjesto. No, u većini slučajeva će novi fragmenti mozaika sami pružiti objašnjenje i pronaći put do svog pravog mjesta.

1.) Kada je knjiga *Sveta krv, sveti Gral* prodana francuskom izdavaču, gosp. Pierre Plantard de Saint-Clair, tadašnji Veliki majstor Sionskog priorata nas je zamolio da pročita rukopis. Spremno smo mu ispunili molbu, nakon čega nam je predao šest stranica na kojima je iznio svoje prijedloge dodataka i ispravaka francuskom izdanju knjige. Veći dio gradiva, koje nam je ustupio gosp. Plantard, suviše je specijalizirano i vjerojatno suviše akademski da bismo ga uključili u ovu knjigu, jer se, primjerice, sastoji od bibliografskih referenci, datuma, istančanosti titula i nomenklatura, nepoznatih i sporednih povijesnih pojedinosti. Međutim, vrijedno je spomenuti barem dvije točke.

Čitatelj će se nedvojbeno prisjetiti da smo, nakon prvotnog skepticizma, bili oduševljeni uvjerljivošću i dosljednošću popisa Velikih majstora Sionskoga priorata. No, u dodatku knjige smo ukazali na jednu očitu nepodudarnost, toliko sumnjivu pogrešku, koja kao da je namjerno privlačila pozornost na sebe. Prema popisu Velikih majstora, Ferdinand de Gonzague - poznatiji pod imenom Ferrante de

Gonzaga - predsjedao je Sionskim prioratom od 1527. do 1575. Iako treba priznati da Ferrante nije jedno od zvučnih imena u povijesti Zapada, površno istraživanje postojećih biografskih podataka, otkriva da je umro 1557. U našem dodatku smo raspravljali o mogućim razlozima te nedosljednosti, ali nismo mogli pružiti nikakvo zadovoljavajuće objašnjenje. U svom romanu o Nostradamusu, naslovljenom *The Dreamer of the Vine*, Liz Greene je, posluživši se pjesničkom slobodom, postavila Charlesa, kardinala Lorraine, na mjesto Velikoga majstora nakon Ferrantea, navijestivši da mu je ime možda poslije izbrisano s popisa zbog njegove upletenosti u masakar Bartolomejske noći. Neposredno nakon objavljivanja knjige *The Dreamer of the Vine*, kolega gosp. Plantarda, markiz de Cherisey nam je poslao dokument s fragmentarnim informacijama. U jednom odlomku je uzgredno spomenuo da je u razdoblju od 1557. do 1575., Veliki majstor Sionskog priorata bio kardinal Lorraine, čije je ime poslije izbačeno s popisa. Je li Liz Green ispravno pretpostavila? Ili je, pak, markiz de Cherisey *a posteriori*, nakon objavljivanja njezina romana, pretvorio njezinu pjesničku slobodu u povijesnu činjenicu? Tada to još nismo mogli saznati; a markiz de Cherisey je umro prije nego smo o tome s njime mogli razgovarati. Objašnjenje nam je pružio gosp. Plantard u svojim dodacima. U njima potvrđuje da se u redovima Priorata doista dogodio nekakav raskol. Kako je rekao gosp. Plantard, Ferrante je svrgnut na tajnom sastanku članova Priorata u Torinu, održanom 1556., godinu dana prije njegove smrti 15. studenog 1557. Pretpostavlja se da je Nostradamus sljedećih deset godina nakon toga, djelovao u funkciji svojevrsnog 'regenta' Velikog majstora. Nakon njegove smrti 1566., navodno je nastupilo devetogodišnje razdoblje razmirica unutar Reda. To se vjerojatno promijenilo uspostavom trijumvirata, koji su tvorili vojvoda Longuevillea, čija se obitelj iznova provlači našom pričom, Nicolas Froumenteau, s kojim se do tada nismo upoznali, te treća osoba, koju gosp. Plantard nije imenovao, a možda je riječ o kardinalu Lorraine.

Gospodin Plantard nam je pružio neke zanimljive podatke i o događajima, koji su uključivali neka mnogo poznatija imena. Tako je rekao da je Victor Hugo uveden u Sionski priorat na tajnom sastanku održanom u Bloisu 2. svibnja 1825., pod pokroviteljstvom Charlesa

Nodiera. U lipnju 1829., Hugo je navodno predsjedao sastanku održanom povodom pristupanja u red Theophilea Gautiera, kojeg su predložila dva druga istaknuta književnika, Gerard de Nerval i Petrus Borel. Na sastanku Reda održanom 22. srpnja 1844. u Sainte Madeleineu, Hugo je izabran za Velikog majstora i Nodierova nasljednika. Prema gosp. Plantardu, Hugo se godinu dana nakon toga pokušalo svrgnuti lažnim uplitanjem u jedan skandal. Nakon osujećenja tog plana, Gautier, koji je navodno bio njegov glavni tvorac, pobjegao je iz Pariza u Alžir.

Naravno, ništa od navedenog se ne može provjeriti bez detaljnog istraživanja, koje, međutim, ne mora rezultirati uspjehom. Isto tako, ništa od toga u suštini nije ni osobito značajno. No, nevjerojatna je preciznost navedenih pojedinosti. S takvom smo se preciznošću često susretali tijekom našeg istraživanja Sionskog priorata, što nas je uvjerilo da Prioratu pridamo ozbiljnu pozornost. Naravno, književnik lako može proizvesti veoma precizne pojedinosti. Ali, gosp. Plantard za to nije imao nikakvih umjetničkih razloga. Niti mu je cilj bio stjecanje financijske ili neke druge koristi. S obzirom da nismo mogli pronaći nijedan uvjerljiv razlog zbog kojeg bi pobjegao krivotvorenju, odlučili smo mu povjerovati. No, nismo bili spremni bezuvjetno prihvatiti njegove tvrdnje, ali ni potpuno ih odbaciti.

2.) Godine 1985., John Saul i Janice Glaholm objavili su knjigu *Rennes-le-Chateau: A Bibliography*. Nakon toga je dr. Saul osobno poduzeo istraživanje, koje je rezultiralo nekim provokativnim otkrićima. Tako je, primjerice, predložio zanimljivo objašnjenje za takozvanog 'kvinotaura' - tajanstveno morsko stvorenje koje je, prema legendi, oplodilo Merovehovu ženu dok se kupala u moru i na taj način postalo jedan od utemeljitelja merovinške dinastije. Dr. Saul će to objašnjenje izložiti u svojoj novoj knjizi. Osim toga, u najmanje dva izvora je otkrio naizgled posredne, ali jasne književne aluzije o ljubavnoj vezi, možda čak i braku, između Isusa i Marije Magdalene. Jedna od njih je pjesma *Les Perles ou les Larmes de la Sainte Magdeleine*, koju je 1606. u Toulouseu objavio Cesar de Nostradamus (1553-1629), najstariji sin Michela de Nostradamusa. Pjesma je posvećena gospođi Elinor de Mont-Pezat, a današnji izdanci obitelji Montpezat, od kojih

je jedan suprug danske kraljice, nalaze se na prioratskom popisu obitelji, koje još uvijek ističu svoje zakonito merovinško podrijetlo. Dr. Saul je otkrio još neke navještaje o vezi Isusa i Magdalene, u drugim djelima nepoznatih francuskih pisaca iz 17. st., - Charlesa Saint-Paula, Claudea Corteza, Desmaretza de Saint-Sorlina i Pierrea de Saint Louisa. Posljednji od njih, primjerice, bio je redovnik rođen 1626., koji je napisao opsežnu i fantastičnu poemu *La Magdeleine au Desert de la Sainte-Baume en Provence*. To djelo obiluje igrom riječi, anagramima, akrostihovima, dvosmislenim izrazima i drugim literarnim dosjetkama, koje odjekuju stilom srednjovjekovne trubadurske poezije i prethode manirama književnih veličina 20. st., kao što su Joyce, Nabokov, Queneau, Cabrera Infante i Julian Rios - i, naravno, Saunierova mentora, opata Henrija Boudeta, u djelu *La Vrai Langue Celtique*, te markiza de Cheriseya u romanu *Circuit*. A iza vela verbalne virtuoznosti, *La Magdeleine au Desert* ne aludira samo na postojanje braka, nego i Magdalenine krvne loze.

3.) Tijekom istraživanja za svoju knjigu *The Hidden Tradition in Europe*, Yuri Stoyanov je naišao na izvanredan i provokativan dokument. Taj dokument tvore detaljna izvješća o katarskim vjerovanjima, osobito u području Languedoca. Sastavio ga je katolički pisac, možda i svećenik, koji se infiltrirao u visoke katarske krugove i prisustvovao je njihovim inicijacijskim obredima. Tijekom tih obreda, budućim 'parfaits' (savršenima) su se povjeravale skrivene i potencijalno eksplozivne tajne. Prema svjedočanstvu koje je otkrio Yuri Stoyanov, katari su prenosili tajno učenje o tome kako je Isus doista bio oženjen Magdalenom.

U svojoj knjizi, kao i tijekom razgovora s nama, Yuri Stoyanov je ukazao na jedinstvenost katarskog učenja o braku Isusa i Magdalene. On tvrdi da to učenje ne postoji među bogumilima, dualističkim 'hereticima' iz Istočne Europe, za koje mnogi vjeruju da predstavljaju izvor katarskih vjerovanja. Ti katari, ustvari, *nisu* potjecali od bogumila, nego su se neovisno utemeljili u području Pireneja i južne Francuske. Ako je Magdalena sa svojim djetetom, Isusovim potomkom, doista pronašla utočište u židovskoj zajednici u tome području, neka saznanja o tome su se nedvojbeno, nakon stoljetnog prenošenja,

ukorijenila i u katarskoj predaji. No, to učenje nije bilo poznato istočnoeuropskim bogumilima, koji su prigrlili sličnu teologiju. Naravno, križarski ratovi su doprinijeli uspostavi novih veza između Istoka i Zapada i, u skladu s tim, omogućili nova miješanja vjerovanja i predaja. Upravo su se u tom razdoblju počela stapati katarska i bogumilska učenja i bogumili su se tek tada mogli upoznati s baštinom katarske predaje.

4.) U Istočnoj Europi su mnogi vjekovima isticali svoje zakonito podrijetlo, premda možda ne od samoga Isusa, ali stoga neosporno od njegove obitelji i kuće Davidove. To je osobito značajno za povijest dinastije Bagratida. Tvrdilo se da su preci obitelji Bagration bili pripadnici plemena, koje je živjelo u okolici današnjeg Libanona i Sirije u 1. st. po Kr. To pleme je poslije migriralo na sjeveroistok, preko Male Azije. Do četvrtog stoljeća su postali nasljedni kraljevi Armenije, a potom i Gruzije. Gruzijom su vladali do 1801., kada je car Aleksandar I zatočio njihova posljednjeg vladara, Georga XII, čije je kraljevstvo pripojeno Ruskom Carstvu. Istaknuti potomak te obitelji, princ Petyr Ivanovich Bagration, stekao je slavu u Napoleonskim ratovima kao možda najveći i zasigurno najsmioniji od svih ruskih generala. Spominje ga i Tolstoj u svom romanu *Rat i mir*. Sudjelovao je u brojnim velikim bitkama, uključujući onu kod Austerlitza 1805. Izbavio je rusku vojsku od katastrofe u bitki kod Borodina 1812., u kojoj je i poginuo, podlegavši zadobivenim ozljedama. Izdanci obitelji Bagration danas žive u New Yorku, Parizu i Španjolskoj. Da se u današnjoj Gruziji ponovno uspostavi monarhija, obitelj Bagration bi mogla ostvariti svoje zakonito pravo na prijestolje.

U srednjovjekovnim bizantskim izvorima iznova se ističe davidovsko podrijetlo Bagratida. Službeni naslov svih vladara te dinastije, glasio je 'Potomak kralja i proroka Davida'. A svoje pečate bi potpisivali riječima: 'Od kuće Jišajeve, Davidove, Salomonove, Bagratidove.' U rodoslovlju vladara dinastije Bagratida, iznova se spominju imena 'David' i 'Emanuel'.

U knjizi *The Messianic Legacy*, raspravljali smo o 'poslije-evanđeoskoj' povijesti Isusove obitelji - o njegovoj braći, Jakovu, Judi i možda o osobi poznatoj pod imenom Toma ('Blizanac'). Citirali smo

Julija Afrikanca, koji te Isusove srodnike naziva 'desposyni' ili 'Učiteljevi ljudi', 'zbog njihove povezanosti sa Spasiteljevom obitelji'.³ Naveli smo i odlomak iz Euzebijeva djela, koji govori sljedeće:

"...od Gospodinove su obitelji preživjeli unuci Judini, za kojega se govorilo da Mu je brat, u svjetovnom smislu. Optuživalo ih se da nisu Davidovi potomci, te su dovedeni pred ... Cezara Domicijana ... Domicijan ih je upitao jesu li Davidovi potomci, što su priznali. "

Euzebije izvješćuje da su 'desposyni' poslije postali poglavari različitih kršćanskih crkava, navodno sukladno strogom dinastičkom naslijeđu. Euzebije ih slijedi do razdoblja vladavine cara Trajana, 98.-117. po Kr. Jedan suvremeni crkveni povjesničar iznosi priču koja ih smješta u 4. st., u doba Konstantinove vladavine. Godine 318. po Kr., tadašnji rimski biskup, a poslije papa Silvestar, navodno se osobno susreo s osam 'desposyna', od kojih je svaki predsjedao 'kršćanskom' kongregacijom. Oni su mu navodno iznijeli sljedeće zahtjeve: 1.) opoziv kršćanskih biskupa Jeruzalema, Efeza i Aleksandrije; 2.) da te biskupije potom budu dodijeljene članovima 'desposyna'; i 3.) da kršćanske crkve 'nastave' novčano pomagati crkvu 'desposyna' u Jeruzalemu, koja se valja smatrati Majkom svih crkvi.

Ne iznenađuje da je rimski biskup odbio te zahtjeve, uz obrazloženje da se Majka svih crkvi nalazi u Rimu i da Rim zadržava vrhovnu ovlast imenovanja svojih biskupa. Tvrdi se da je to bio posljednji kontakt između 'desposyna' i združene ortodoksije utemeljene na pavlinskoj misli. 'Desposyni' su nakon toga navodno nestali s pozornice svjetske povijesti, otišavši dalje na sjeveroistok. Posve je moguće da su se ondje ženidbama povezali s Bagratidima. Možda su i sami bili izdanci te obitelji, čiji su pripadnici, od kraja 3. st., ponosno isticali svoj status prvih kršćanskih vladara Europe, iako možda ne rimokatoličkih.

5.) U knjizi *Sveta krv, sveti Gral*, raspravljali smo o tajanstvenim redovnicima, koji su navodno potjecali iz Kalabrije, čiju je opatiju Orval u Ardennesu utemeljila tetka Godfroija de Bouillona, 1070. Spomenuli smo da je iz Orvala stigao i Petar Pustinjak, koji je bio

glavni zagovornik Prvog križarskog rata; isto tako, nagađali smo o mogućoj Petrovoj ulozi u izboru Godfroija za 'kralja' Jeruzalema, nakon križarskog osvajanja toga grada. Pretpostavili smo da je možda upravo Petar povjerio Godfroiju informaciju, koja je pripomogla njegovu izboru.

U *The Messianic Legacy*, kao i u prethodnoj 4. točki, raspravljali smo o opstanku članova Isusove obitelji i njegovih sljedbenika, tako-zvane 'nazorejske stranke', suprotstavljene pavlinskoj ortodoksiji Rimske crkve. U jeku učestalih pobuna u Judeji, mnogi su 'nazorejci' pobjegli iz zemlje, neki na zapad u Egipat i zemlje uz istočnoafričku obalu, a drugi na sjeveroistok, u Libanon i Siriju, potom u Malu Aziju i konačno u Istočnu Europu. Neki su od njih, pak, pronašli utočište u koptskim, nestorijanskim i ivanovskim samostanima na Srednjem istoku, koji su sačuvala njihova učenja. Svici iz Nag Hammadija ili takozvana 'gnostička evanđelja', potječu upravo iz jednog od tih koptskih izvora.

Islam, koji se utemeljio u 7. st, prvotno je bio snošljiv prema kršćanskim zajednicama u svojim zemljama, od kojih su neke bile ortodoksne, druge heterodoksne, a katkad i 'heretičke'. Međutim, tijekom 8. i 9. st., te zajednice su bile podvrgnute žestokim progonima, što je mnoge kršćane natjeralo na bijeg. Pritom su sa sobom odnosili svete tekstove i uspostavljali nove samostane u Siciliji i Kalabrij, koje su tada bile pod vlašću Bizantskog carstva. Godine 1070., progon nekolicine preostalih kršćanskih skupina u Svetoj zemlji, dosegnuo je vrhunac kada su sjeveroistočni Turci pokorili arapske muslimane; to je izazvalo nova iseljavanja u Siciliju i Kalabrij. Godinu dana poslije, 1071., posljednji posjedi Bizantskog carstva pali su u ruke Normana i vladarske kuće Anjou. Sicilija i Kalabrija su tako potpale pod normansku vlast.

S obzirom na takav razvoj događaja, podrijetlo monastičkog reda u Orvalu postaje jasnije, smislenije i mnogo uvjerljivije. Posve je razumljivo zašto su redovnici, koji su posjedovali informaciju o Isusu, pronašli svoj put iz Egipta, Sirije ili Libanona, Male Azije ili možda čak Svete zemlje, do Kalabrije. I posve je razumljivo zašto im je talijanska plemenitašica, Mathilde de Toscane, ustupila zemlju na feudalnom posjedu svojega supruga u Ardennessu. Na taj način su joj

njezini štićenici mogli povjeriti sve tajne koje su skrivali. A njezinim štićenicima su mogli postati upravo zahvaljujući informacijama kojima su raspolagali. Ako su redovnici iz Orvala doista bili protjerrani iz Svete zemlje, tada se njihovo propovijedanje križarskog rata može jednostavno objasniti. A, ako je Mathilde bila upućena u tajnu o zakonitom, davidovskom podrijetlu Godfroija de Bouillona, tada je imala još veći razlog da postane zaštitnicom redovnika. To bi moglo objasniti središnju orvalsku legendu o prstenu izgubljenom u jezeru, koji je poslije otkriven u utrobi ribe, koja veoma podsjeća na priču o kralju Salomonu.

6.) Templari u Francuskoj uhićeni su 13. listopada 1307., kako se pretpostavlja, u iznenadnom prepadu na njihove preceptorate. Ubrzo nakon toga su uslijedila slična uhićenja - kao, primjerice, u prosincu u Aragonu. Neki aragonski templari su pobjegli, odbacivši svoju odjeću, obrijavši brade i izgubivši se među civilnim stanovništvom. No, većina se povukla u svoje utvrđene dvorce diljem kraljevstva i u susjednu Kataloniju, gdje su se pripremali za obranu.

U siječnju 1308., kraljeva vojska je opsjela templarsku utvrdu Miravet. Templari su održavali obranu do studenog sljedeće godine, kada su se predali pod povoljnim uvjetima. Ušavši u preceptorat, opsadna vojska je otkrila, između ostalog, željezno koplje koje je navodno imalo neke osobite, možda čak svete značajke i koje se štvalo kao relikvija. To koplje se navodno prenosilo naraštajima obitelji grofova Barcelone.

Zašto je to koplje bilo značajno? O tome možemo samo nagađati. No, prvi grof Barcelone se u našoj knjizi spominje pod imenom Guillem de Gellone, princ Orangea, grof Toulousea i Razesa (Rennes-le-Chateau). On je bio jedan od velmoža Karla Velikog i vladar židovske kneževine u južnoj Francuskoj. Osim toga, Wolfram von Eschenbach spominje Guillema kao člana 'gralske obitelji', a pojavljuje se i u njegovu Willehalmu. Je li to koplje na neki način povezano s kopljem iz gralske priče, koju je Wolfram ispriopovijedao u *Parsifalul* Valja iznova spomenuti da je Wolfram tvrdio da je tu priču saznao od izvjesnog Guiot de Provinsa, koji ju je, pak, u Španjolskoj čuo od nekog Flegetanisa.

7.) Mnogi naši čitatelji su nam poslali neke veoma zanimljive informacije. Jedna od njih se odnosila na Leonarda. U prvom izdanju knjige *Lives of the Artists* iz 1550., Vasari je napisao da je Leonardo oblikovao: "...toliko heretičan nauk, da više nije ovisio ... ni o jednoj religiji." Ta rečenica je ispuštena iz drugog izdanja te knjige iz 1568., kao i svih sljedećih. No, u svim sljedećim izdanjima, uključujući ono na kojemu se osniva suvremeni prijevod, izvješćuje se da se Leonardo, kao nemoćan starac, ispovjedio i pokajao, te primio posljednju pomast. No, to je jasan propust. Naime, bez rečenice isključene iz prvog izdanja, čitatelj ne bi znao što je Leonardo ispovjedio i zbog čega se pokajao. Ne bi čak ni mogao pomisliti da se u svojoj ispovijedi zbog nečega uopće pokajao.

8.) Godine 1988., kanadski pisac Michael Bradley, objavio je knjigu *Holy Grail across the Atlantic*, u kojoj slijedi neke tragove naše priče do Sjeverne Amerike. Prema Bradleyu, 'prava sila iza osnutka Montreala' bio je Compagnie du Saint-Sacrament (Družba svetog sakramenta). Godine 1641., Compagnie je u strogoj tajnosti poslala 50 naseljenika, koji su osnovali središte Montreal, u kojemu su nastavili djelovati. Godine 1650., su utemeljili budući grad pod imenom 'Societe de Montreal' ili Montrealsko Društvo. Otprilike sljedećih pedeset godina, Montreal se održavao neprestanim priljevom novca, koji je stizao iz redova Compagnie - oko 200 000 livri tijekom prvih 30 godina. Među zajedničkim vlasnicima otoka Montreala, nalazio se i Jean-Jacques Olier. Valja se prisjetiti da se Olier učestalo spominje u prioratskim dokumentima, kao osoba koja je zastupala njihove interese i utemeljila tajnu konklavu u Saint-Sulpiceu, među čijim su članovima bili Vincent de Paul i Nicolas Pavilion, tadašnji biskup Alea, gradića nekoliko kilometara udaljenog od Rennes-le-Chateaua. Osobito zanimanje za Montreal pokazivao je, između ostalih, ministar financija Louisa XIV, Nicolas Fouquet, koji je zajedno sa svojim bratom Louisom, odigrao ključnu ulogu u našoj priči. Fouquet je, čak, jednom prilikom poželio sebi pripisati titulu 'kralja Amerike'.

9.) U razdoblju neposredno prije tiskanja knjige *Sveta kry, sveti Gral*, nastavili smo dobivati nasumične i raštrkane informacije od

Pierrea Plantarda de Saint-Claira i markiza de Cheriseya. No, tada je bilo prekasno da provjerimo i potvrdimo te nove podatke, a kamoli da ih uključimo u naš tekst. Nismo ih mogli prilagoditi ni knjizi *The Messianic Legacy*, budući da se ne bavi određenim razdobljima francuske povijesti, na koja su se ti podaci odnosili. Tek smo poslije, u slobodno vrijeme, mogli provjeriti i potvrditi vjerodostojnost tih podataka i utvrditi njihovo značenje.

Tako nam je, primjerice, tijekom tiskanja knjige *Sveta krv, sveti Gral*, markiz de Cherisey počeo postupno slati indikativne podatke o slikaru Jacquesu Louisu Davidu (1748-1825). Bili smo upoznati s Davidovim slikama. Primjerice, uočili smo njegov brižljiv prikaz zlatnih merovinških pčela na Napoleonovom krunidbenom plaštu. No, Davidovo ime se do tada još nije pojavilo u vezi sa zagonetkom Rennes-le-Chateaua, kao ni u 'Prioratskim dokumentima', kako smo ih nazvali. No, u ovom post scriptumu mu konačno možemo posvetiti zasluženu pozornost.

Poznato je da je David bio Napoleonov dvorski slikar 'neoklasičnog' izričaja, koji se proslavio svojim prikazima Napoleonove krunidbe (koji su se godinama reproducirali na reklamama za konjak) i Maratova ubojstva, kao i portretom Marije Antoanete neposredno prije njezina pogubljenja. Prvu značajnu slikarsku narudžbu primio je 1782., od supruge tadašnjeg ministra za rat, maršala de Noaillesa. Bila je to Catherine de Cosse-Brissac. Obitelj Noailles se često navodi u 'Prioratskim dokumentima', čiji su pripadnici zakoniti merovinški nasljednici. Iznova se spominju i u našoj priči, sve do 20. st, kada je Cocteauova pokroviteljica bila grofica de Noailles. Veza između obitelji Cosse-Brissac i Noailles, seže do 16. st. i one su jedne od obitelji najuže povezanih s francuskim slobodnim zidarstvom. 'Fouquetovo pismo' iz 1656. iznjedrilo je upravo iz arhiva obitelji Cosse-Brissac.

Oko 1795., David je u svom pariškom studiju počeo okupljati učenike. Među članovima toga kruga bio je i izvjesni Maurice Quay. Quay je bio utemeljitelj nepoznatog društva i blizak prijatelj mladog Charlesa Nodiera, navodnog velikog majstora Priorata od 1801. do 1844. Tajno društvo koje je osnovao Quay i kojemu je pripadao Nodier, redovito se sastajalo u prostoriji iznad Davidova studija. Malo

je vjerojatno da David nije znao za to društvo i njegove aktivnosti, osobito jer je jedan od članova bio njegov učenik. Štoviše, moguće je da su novaci stizali upravo iz njegova kruga učenika. A taj krug, barem u jednom slučaju, izravno nas vodi natrag do zagonetke Rennes-le-Chateaua.

Među Davidovim učenicima nalazio se i budući vojni zapovjednik, markiz d'Hautpoul. Markiz Armand d'Hautpoul je bio potomak obitelji Hautpoul-Blanchefort, koja je, do francuske revolucije, gospodarila Rennes-le-Chateuom. Ustvari, Armand je bio nećak Marie de Negri d'Ables ili Marie de Blanchefort, čiji zagonetan nadgrobni kamen predstavlja jednu od polaznih točaka našega istraživanja misterija Rennesa.

Armand d'Hautpoul nikada nije izlagao svoje slike i o razdoblju njegova šegrtovanja kod Davida nije poznato ništa. Od 1803., kada je postao poručnik u regimenti konjičke artiljerije, nastavio je svoju vojnu karijeru. Borio se u Ulmu, Austerlitzu i Španjolskoj. Ranjen je u Wagramu. Borio se uz samoga cara, kao stožerni artiljerijski časnik, prilikom Napoleonove invazije na Rusiju; a tijekom povlačenja vojske, borio se u Lutzeniu i Dresdenu, gdje je iznova ranjen, no taj put mnogo ozbiljnije. Godine 1814. napustio je Napoleonovu vojsku i položio svoju vjernost novo uspostavljenoj burbonskoj monarhiji, postavši generalom i zapovjednikom Stožernog zbora. Pod kraj života, dao je ostavku na to mjesto, odbivši služiti pod vlašću Louisa Philippea.

Stric Armanda d'Hautpoula, Joseph-Marie, markiz d'Hautpoul, bio je suprug Marie de Negri d'Ables ili Marie de Blanchefort, poznate i pod imenom Marie d'Hautpoul-Rennes. Tim brakom su ponovno ujedinjena dva ogranka drevne obitelji Hautpoul, koja su se razdvojila 1418. No, Joseph-Marie d'Hautpoul je umro prilično mlad 1753., a Marie 1781. Naslijedio ju je budući general, Armand d'Hautpoul, koji je tako postao i čuvar obiteljskih tajni. Na taj način njegova izravna povezanost s Davidom i, preko njega, s Nodierom, dobiva posve novo značenje.

10.) Jedna osoba kojoj nismo posvetili dovoljno pozornosti u *Svetoj krvi, svetome Gralu* je grof de Chambord. Čitatelj će se pri-

sjetiti da se Chambordovo ime povezivalo s pričom o Berengeru Saunieru i, prema tome, s polaznom točkom svakog istraživanja zagonetke Rennes-le-Chateaua. Naime, poznato je daje jedna od Saunierovih pokroviteljica i zaštitnica bila udovica grofa de Chamborda. A, kada je nadvojvoda Johann Stefan von Habsburg (barun von Brandhof i grof de Meran), posjetio Saunieru u Rennes-le-Chateauu, predstavio se kao 'Monsieur de Chambord'. Nadvojvoda je upravo pod pseudonimom 'M. de Chambord' i u ime Chambordove udovice, nastavio svake godine redovito posjećivati Saunieru, kako bi pratio razvoj svećenikova istraživanja i uplaćivao redovitu godišnju svotu od oko 20 000 franaka. 'M. de Chambord' je više od dvanaest puta posjetio Rennes-le-Chateau, a umro je 1947. Prema 'Prioratskim dokumentima', u ime obitelji Chambord, ali i vođen osobnim interesima, tragao je za službenim dokazima o merovinškom podrijetlu, koji bi se potom mogli iskoristiti za 'uzdrmanje političkih temelja u Francuskoj.' No, tko je zapravo bio grof de Chambord, u čije su se ime odvijale sve te aktivnosti?

Godine 1793., Louis XVI i njegova supruga Marija Antoaneta, pogubljeni su na giljotini. Njihov sin, koji je trebao biti budući kralj Louis XVII, nestao je. Prema nekim izvješćima, ubijen je u pariškom Hramu, bivšem preceptoratu templarskih vitezova. Prema drugim izvješćima, princ je odveden na sigurno mjesto. U svakom slučaju, o njemu se nakon toga više ništa nije čulo i njegova sudbina i danas predstavlja jednu od najvećih zagonetki europske povijesti. U međuvremenu, dva brata ubijenoga kralja - od kojih se stariji također zvao Louis, a mlađi Charles - pobjegla su u inozemstvo.

Nakon Napoleonove abdikacije 1814., ponovno je uspostavljena burbonska monarhija, a brat pogubljenog kralja zasjeo je na prijestolje kao Louis XVIII. Njega je nakon smrti 1824., naslijedio Charles, najmlađi od tri brata, kao Karlo X. Karlov sin je ubijen 1820. No, neposredno prije smrti, rodio mu se sin, Henri-Dieudonne d'Artois, vojvoda de Bordeaux. Godinu dana poslije, 1821., tom djetetu je dodijeljena titula grofa de Chamborda. Prema tome, grof de Chambord je bio unuk francuskog kralja Karla X. Osim toga, on je bio posljednji izravan i zakoniti nasljednik vladarske kuće Bourbon, koju je 1589. utemeljio Henrik IV.

Djed mladoga grofa, Karlo X., bio je nesposoban vladar, čak i prema standardima prethodnih burbonskih kraljeva. Karlo je u Francuskoj, koja je doživjela revoluciju, carstvo, sekularizaciju, odvajanje Crkve od Države, sve veću slobodu govora i začetke ustavne demokracije, pokušao uspostaviti božansko pravo i apsolutnu monarhiju. Stoga je revolucija koja je izbila 28. srpnja 1830, bila neizbježna. Karlo je bio prisiljen abdicirati, očekujući da će ga naslijediti njegov unuk, grof de Chambord, kao kralj Henrik V. No, francuska skupština je odbila prihvatiti to nasljedstvo i umjesto toga *glasovala* za predaju krune orleanskom vojvodi, koji je zavladao kao takozvani 'građanski kralj' Louis-Philippe. Nekoć nasljedna francuska monarhija, time je postala izborna, a grofu de Chambordu su oduzete sve povlastice, kao i ono za što je vjerovao da je njegovo naslijeđe.

U razdoblju u kojem su se odvijali ti događaji, grof je imao deset godina. Privremeno je utočište, zajedno sa svojim djedom, pronašao u Edinburghu u Britaniji, gdje im je ustupljena palača Holyrood. Nakon toga su otišli u Prag, gdje su boravili u dvorcu Hradcany, u kojemu je Karlo 1836. preminuo. Nakon smrti djeda, šesnaestogodišnji grof de Chambord je dobio novog skrbnika, samoga generala Armanda, markiza d'Hautpoula, nećaka Marie de Negri d'Ables ili Marie de Blanchefort. Valja se prisjetiti da je Hautpoul napustio svoju dužnost zapovjednika Stožernog zbora, u znak prosvjeda zbog izbora Louisa Philippa.

Tijekom sljedećih nekoliko godina, grof de Chambord, još uvijek ogorčen zbog gubitka nasljedstva, neprestano je mijenjao svoje boravište - tako je, primjerice, privremeno živio u Austriji, Rimu i Češkoj. Godine 1841. je stigao u London, gdje je živio u ulici Belgrave. No, dvije godine nakon toga je organizirao demonstracije u četvrti Belgravia, čime je izazvao neprijateljstvo mlade kraljice Viktorije, koja je podržavala vladavinu Louisa-Philippa. Ubrzo nakon toga se vratio u Europu.

Chambord se 1846., u dobi od dvadeset šest godina, oženio nadvojvotkinjom Marijom-Theresom von Habsburg-Este, sestrom vojvode Modene, koji je vladao habsburškim posjedima u sjevernoj Italiji. Grof i njegova nova supruga su uspostavili svoju rezidenciju u Wiesbadenu. Jedan od članova njihove pratnje bio je i tadašnji markiz de

Cherisey. Među drugim posjetiteljima i dvoranima nalazili su se pripadnici nekoliko obitelji, koje se iznova pojavljuju u našoj priči, primjerice, obitelji Noailles i Joyeuse. U 17. St., vojvoda de Joyeuse se oženio vojvotkinjom d'Arques, nasljednicom posjeda na kojemu se nalazio grob u Arquesu, oslikan na Poussinovoj slici, u čijoj je pozadini Rennes-le-Chateau. Nakon preseljenja u Rim, vojvoda de Joyeuse i vojvotkinja d'Arquesa su postali Poussinovi pokrovitelji.

Francusku je 1848. zadesila nova revolucija; no, sve nade grofa de Chamborda za preuzimanjem prijestolja, raspršene su izborom Louisa Napoleona za predsjednika Druge Republike. Četiri godine poslije, republika je referendumom pretvorena u Drugo Carstvo, a Louis Napoleon je postao car Napoleon III. Sljedeća dva desetljeća, Chambord je bio prisiljen iz egzila promatrati kako se Francuska pretvara u kulturno središte Europe i, kako se činilo, najveću silu na kontinentu. Iako je Krimski rat (1854-6) završio prilično neodlučeno, iznjedrio je nekim impresivnim vojnim pobjedama, poput one kod Alme, Balaclave i Inkermana. Naravno, to su prije svega bili uspjesi britanske vojske, premda su se dobro iskazale i francuske trupe, pa je Francuska mogla ponosno uživati u slavi. Slavu je iznova stekla, ovaj put s mnogo više zasluga, 1859., kada su francuski vojnici porazili Austrijance u bitkama kod Magente i Solferina, oslobodivši sjevernu Italiju habsburške vlasti.

Godine 1870., auru francuske nepobjedivosti raspršila je Bismarckova vojna mašinerija u Francusko-pruskom ratu. Nakon niza ponižavajućih poraza, Napoleon III je bio prisiljen abdicirati, Drugo Carstvo se srušilo, a privremena revolucionarna vlada u Parizu je proglasila republiku. Nakon takvog debakla, činilo se da će grof de Chambord konačno moći ostvariti svoj životni san. U listopadu 1873. mu je ponuđeno francusko prijestolje, pod uvjetom da prihvati trobojnu zastavu i načela Francuske revolucije. Sputan vjernošću svojim apsolutističkim vrijednostima, grof je odbio prihvatiti te uvjete. Ponuda je povučena i u veljači 1875. je službeno proglašena Treća Republika. Taj događaj je još više ogorčio Chamborda, koji je preminuo 1883. Dok je bolestan ležao na samrtnoj postelji, velik broj njegovih pristaša okupljao se na molitvi u Lourdesu i Paray-le-Monialu, središtu društva Hieron du Val d'Or (Hieron Zlatne doline), koji se spominje u

knjizi *Sveta krv, sveti Gral*. Dvije godine nakon smrti supruga, Chambordova udovica, Maria-Theresa von Habsburg, poslala je svojega rođaka, Johanna Stefana von Habsburga u Rennes-le-Chateau.

Što je ondje tražio u njezino ime? Kako tvrde 'Prioratski dokumenti', tragao je za dokazima o merovinškom podrijetlu sadržanom u pergamentima, koje je otkrio Berenger Sauniere. Ali, ti dokazi nisu mogli potvrditi zakonito kraljevsko pravo burbonskog pretendenta kao što je bio Chambort. No, mogli su potvrditi njegovo merovinško podrijetlo i, prema tome, zakonito kraljevsko pravo Habsburgovaca. Teško je procijeniti kako je ta potvrda mogla utjecati na 'političke temelje u Francuskoj'. Ali, ta mogućnost je 1914. postala realna kada je Francuska zaratila s Habsburškom monarhijom. Naravno, Saunierea je to moglo dovesti u kompromitirajući položaj. Isto tako, to bi objasnilo glasine o njemačkim i austrijskim špijunima u blizini Rennes-le-Chateaua. Objasnilo bi i kakve su interese u tom misteriju imali Habsburgovci, ali i Hohenzollerni. Objasnilo bi zašto je francuski ministar rata, kako tvrdi jedan dobro obaviješten izvor, vodio dosje o Saunieru i njegovim navodnim kontaktima s neprijateljskim agentima. I, konačno, moglo bi rasvijetliti tajanstvene okolnosti Sauniereove smrti 1917.

11.) Claude Debussy je bio jedan od Velikih majstora Sionskog priorata, kojeg nikako nismo mogli zamisliti u toj ulozi. Naravno, on je doista pokazivao interes za 'ezoteriju' i 'rosenkreuzerstvo'. Suradivao je i s nekim istaknutim kulturnim ličnostima. Održavao je veze s istim ljudima kao i Berenger Sauniere, primjerice, s Emmom Calve i opatom Emilom Hoffetom. No, u cjelini, Debussy nam se činio pravim estetom *fin-de-siecle-a*, koji zbog svoje duboke predanosti umjetnosti ne bi dopustio da poklekne pred moćnim međunarodnim, politički orijentiranim tajnim društvom. Nakon objavljivanja *Svete krvi, svetoga Grala*, nismo saznali mnogo podataka o Debussyju, koji bi značajnije objasnili njegovu ulogu velikog majstora. No, možda je vrijedno spomenuti njegovu kritiku Wagnerove opere *Die Walkure*, koju je napisao 1903. U svom komentaru jednog prizora opere, Debussy je uzgred rekao sljedeće: "Možda je cilj uništiti skandaloznu legendu o tome da je Isus Krist umro na križu..."

12.) Čitatelj će se možda prisjetiti da je današnji Sionski priorat, prvi put postao poznat javnosti 1956., kada se njegovo ime pojavilo u francuskom *Journal Officiel*. Kasnije smo otkrili da su 1955. i 1956. godina naizgled veoma značajne za priču koju smo istraživali. U knjizi *The Messianic Legacy* smo pokušali utvrditi okolnosti pod kojima su dokumenti s rodoslovljima, koje je navodno otkrio Sauniere, tajno otpremljeni u Englesku. Otkrili smo službeno ovjerene spise iz 1956., u kojima se tvrdi da je Sauniereova nećakinja povjerila navedene dokumente trojici londonskih biznismena, koji su ih pohranili u banku u Londonu. Poslije se dokazalo da su neki od tih dokumenata krivotvorine. No, za druge, koji potvrđuju postojanje merovinške krvne loze, utvrdilo se da su autentični. Oni nose službeni pečat francuskog konzulata u Londonu i datirani su 25. kolovoza 1956. Francuski konzulat nam je potvrdio autentičnost pečata, datuma i potpisa. Stoga nas je zanimalo je li 1956. godina na neki način značajna. Jesu li se intrige oko krijumčarenja dokumenata u Englesku, mogle dogoditi u bilo koje vrijeme i je li 1956. godina puka slučajnost? Ili je, pak, 1956-tu obilježio neki osobit splet događaja, zbog kojih je to trebalo učiniti upravo te godine? Razmišljali smo o tome koji su događaji, koji su obilježili tu godinu, mogli biti značajni za predmet našeg istraživanja. Jedine naizgled znakovite okolnosti bile su opća nestabilnost, koja je tada vladala u Francuskoj i njezini sve veći problemi u Alžiru.

Oko deset mjeseci nakon objavljivanja knjige *The Messianic Legacy*, 6. rujna 1987., *Sunday Times* je pružio jedan od mogućih i provokativnih odgovora na naše pitanje. Toga dana je na naslovnoj stranici tih novina objavljeno da se 'Francuska pokušala pridružiti Commonwealthu'. Potom su iznesena izvješća iz nedavno objavljenih vladinih dokumenata, koje je istražio povjesničar dr. John Zametica.

Godine 1940., uoči i nakon pada Francuske, navodno su se vodile provizorne rasprave na najvišoj razini, o sjedinjenju Francuske i Britanije pod vrhovnom vlašću britanske kraljice. No, ta ideja je tada napuštena, ali je 1956. ponovno iznesena. Francuski premijer Guy Mollet je 11. rujna 1956. predložio Sir Anthonyu Edenu, da Francuska i Britanija stvore političku zajednicu. Mollet je navodno rekao da će Francuska biti spremna prihvatiti vrhovnu vlast Elizabete II i britanskog kraljevstva.

Eden je sazvaio ministarsko vijeće koje je o tome trebalo raspraviti. Vijeće se prvi put sastalo 24. rujna 1956. te, na savjet Ministarstva financija i vanjskih poslova, hitro odbacilo francuski prijedlog. Francuski premijer je potom predložio alternativu - da se Francuskoj barem dopusti da pristupi Commonwealthu, pri čemu će priznati kraljicu kao vrhovnog državnog poglavara. Tvrđi se da je Eden blagonaklono prihvatio taj prijedlog, no članovi vijeća koje je uspostavio, na uobičajen su ga način odbacili - sazavši novo vijeće koje je o njemu trebalo raspraviti. To vijeće je osnovano 2. listopada 1956. Trideset četiri dana nakon toga, prije donošenja ikakvih zaključaka, francuske i britanske trupe su izvršile invaziju na Suez. U međunarodnim previranjima koja su uslijedila, zauvijek su nestali svi prijedlozi za ujedinjenje Britanije i Francuske.

Međutim, sama činjenica da se o takvim prijedlozima raspravljalo, daje novo značenje otpremanju Saunierovih rodoslovlja u Englesku 1956. Ako su se doista vodile rasprave na najvišoj razini, o ujedinjenju Britanije i Francuske ili o pridruživanju Francuske Commonwealthu, tada bi ti dokumenti s rodoslovljima doista bili veoma značajni - mogli bi se iskoristiti za ostvarenje različitih interesa stranaka ili, pak, uskratiti. Da je prilikom tih rasprava doveden u pitanje francuski suverenitet, svjedočanstva o merovinškoj lozi - njezinom podrijetlu, opstanku i statusu najstarije i 'najlegitimnije' u Europi - nikako se ne bi mogla zanemariti. Ne bismo pretjerali kada bismo rekli da je sama činjenica da ti dokumenti postoje, da se za njih znalo, mogla biti dovoljna da odvraća Britaniju od bilo kojeg oblika zajednice s Francuskom.

13.) Tijekom promocijske turneje Europom, povodom objavljivanja stranog izdanja knjige *Sveta krv, sveti Gral*, jedan od autora se u televizijskom studiju upoznao s istaknutim pripadnikom plemstva, političkim 'uglednikom' i komentatorom. On je pročitao našu knjigu i o njoj nestrpljivo želio s nama razgovarati. Rekao je da je kao mladić, prije Drugog svjetskog rata, bio u službi tadašnjeg vladara svoje zemlje. Jednom prilikom je upitao kralja koji od svojih naslova smatra najznačajnijim. Kralj mu je bez razmišljanja odgovorio: 'Vojvoda Lorraine' (iako mu se pravo na tu titulu moglo osporiti).

Kada ga je naš izvjestitelj zamolio da objasni razlog, kralj mu je odgovorio: "Zato što je to bila prva titula u Europi" - 'prva', u ovom kontekstu, vjerojatno znači 'najviša'. Nedugo nakon tog događaja, naš je izvjestitelj taj razgovor povjerio svom kolegi dvoraninu, koji mu je tajanstveno odgovorio: "Pa, naravno, on je upućen u Tajnu." Naš izvjestitelj nam je rekao da je značenje tih zagonetnih razgovora shvatio tek nakon što je pročitao našu knjigu.

14.) U knjizi *The Temple and the Lodge*, otkrivamo da je obitelj Montgomery odigrala istaknutu ulogu u osnutku i združivanju onoga što će poslije biti poznato pod imenom slobodno zidarstvo. I, premda u knjizi to izravno ne zaključujemo, čitatelj će nedvojbeno uočiti brojne veze između Montgomeryja i drugih obitelji povezanih sa Sionskim prioratom. Međutim, kada smo napisali knjigu *Sveta krv, sveti Gral*, nismo bili svjesni značaja obitelji Montgomery. Stoga se u tom tekstu spominje samo jedan član obitelji - Gabriel, koji je 1559., na viteškom turniru ubio francuskog kralja iz kuće Valois, Henrika II, probivši mu oko kopljem - što sablasno podsjeća na sudbinu koja je 679. god. navodno zadesila merovinškog kralja Dagobert II. Nostradamus je upravo zahvaljujući svom naizgled preciznom predviđanju smrti francuskog kralja, strelovitom brzinom stekao ugled velikog proroka i vidovnjaka. Međutim, kako smo istaknuli u tekstu, Nostradamus je, ustvari, bio agent vladarske kuće Lorraine, a to 'proročanstvo' nekakav plan djelovanja. Prema nekim sličnim pretpostavkama, Gabriel de Montgomery, koji je pridonio ispunjenju proročanstva, također je radio za kuću Lorraine.

Nakon objavljivanja *Svete krvi, svetoga Grala*, stupili smo u vezu s jednim članom obitelji Montgomery. On nam je ustupio veoma zanimljive podatke, neki dijelovi koji su izloženi u knjizi *The Temple and the Lodge* i dodatno potvrđuju njezine zaključke. Osim toga, ispriповijedao nam je priču koju je otkrio među spisima obitelji Montgomery - prijevod ili prijepis mnogo starijeg teksta, koji potječe iz 19. st. Ta priča govori o nekom Jišaju ben Josipu i njegovoj ženi Mirjam iz Betanije, koji su živjeli u doba rimske okupacije Palestine. Mirjam je bila svećenica 'kulta žene'. Nakon ustanka protiv Rimljana - u priči se ne otkriva kojeg - Mirjam je bila uhićena. No, budući

da je bila trudna, oslobođena je smrtne presude, te je krišom pobjegla iz Palestine, pronašavši utočište u Galiji, gdje je rodila kći. Jišaj ben Josip se u priči više ne spominje, no vjerojatno je poginuo u ustanku ili je pogubljen zbog sudjelovanja u njemu. Ta priča dovoljno govori sama za sebe. Zaprepašćuje njezina sličnost sa zaključcima koje smo iznijeli u knjizi *Sveta krv, sveti Gral*.

Naš izvor nam je pružio i iscrpna svjedočanstva o neo-viteškom redu, poznatom pod imenom Fleur de Lys (Red ljiljana). Taj Red su 1439. navodno osnovali Rene d'Anjou, Cosimo de Medici i neimenovani član obitelji Montgomery, jedan od brojnih Škota koji su se u to doba borili u Europi. Pretpostavlja se da je Red potisnuo papa Siksto IV 1478., nakon čega veći dio stoljeća nije djelovao. Kada se 1556. ponovno pojavio, među njegovim članovima su navodno bili James Hamilton, Robert Seton, William de Gonzaga, Louis de Gonzaga i F. von Habsburg. Obitelji Hamilton i Seton, kao i obitelj Montgomery, tvorile su međusobno isprepletenu mrežu škotskih aristokrata povezanih s osnutkom slobodnoga zidarstva. Louis de Gonzaga, vojvoda de Nevers, navodi se na popisu Velikih majstora Sionskog priorata. Njegov brat William bio je oženjen Eleanorom von Habsburg, kćeri cara Ferdinanda I. Williamova unuka je bila supruga drugog Habsburgovca, budućeg cara Ferdinanda II.

Pretpostavlja se da je osnovni cilj Reda ljiljana, bio vojni pohod protiv Turaka u današnjoj Srbiji, što bi moglo objasniti simbol ljiljana na grbu današnje Bosne. No, čini se da je Red bio usko povezan s francuskom politikom 16. i 17. st. Tvrdi se da je oko 1560., njezin član bio Gabriel de Montgomery, koji je svojim kopljem ubio Henrika II, kao i najmanje 30 drugih pripadnika Škotske garde, koji su navodno tvorili osobnu stražu valoiških monarha, ali su, ustvari, bili tajni saveznici njihovih suparnika, vladarske kuće Guise-Lorraine. Oko devedeset godina nakon toga, u razdoblju fronde, Red ljiljana je navodno još uvijek bio povezan s vladarskom kućom Lorraine.

Naš izvjestitelj je tvrdio da je te podatke saznao od svog ujaka, pokojnog brigadira Johna Montgomerayja, koji je bio osobni tajnik belgijskog kralja Leopolda u razdoblju između dva svjetska rata u 20. st. i posljednji Veliki majstor Reda ljiljana. Posljednjih 30-ak godina, Red je naizgled obustavio svoja djelovanja, ali danas se

iznova budi. Od njegova osnutka, Veliki majstori tog reda bili su sljedeći:

- 1439.-1480. Rened'Anjou*
- 1480.-1485. Ludovico Sforza, milanski vojvoda*
- 1485.-1508. Rene II. de Lorraine*
- 1508.-1527. Charles de Montpensier, Connetable de Bourbon*
- 1527.-1556. Ferrante de Gonzaga*
- 1556.-1572. Hugh Montgomery, 2. grof Eglingtona*
- 1572. -1585. David de Seton*
- 1585.-1595. Robert de Saint-Clair*
- 1595.-1640. Charles de Guise, vojvoda Lorraine*
- 1640.-1675. Henri de la Tour Bouillon*
- 1675.-1689. John Graham of Claverhouse, vikont Dundee*
- 1689. -1715. Hugh Montgomery od Mount-Alexandera*
- 1716.-1730. John Erskine od Mara*
- 1730.-1746. Charles Radclyffe, grof Derwentvatera*
- 1746.-1757. John Erskine od Mara*
- 1757.-1768. Alexander Montgomery, grof Eglingtona*
- 1768.-1800. Maximillian von Habsburg*
- 1800.-1815. Hugh Montgomery od Grey Abbeya*
- 1815.-1825. George Baumont*
- 1825. -1838. Robert Montgomery od Combera*
- 1838.-1862. Archibald Mongomerie od Eglingtona i Wintona*
- 1862.-1875. Louis Napoleon*
- 1875. -1900. Robert Dundee od Braxfielda*
- 1900. -1914. Robert Hamilton od Hamiltona*
- 1914. - Leopold, belgijski kralj*

Neka od tih imena, osobito potonja, nama su nepoznata. No, popis sadrži i imena pet osoba - Rene d'Anjoua, Connetable de Bourbona, Ferrantea de Gonzage, Charlesa Radclyffea i Maximilliana von Habsburga - koji se spominju kao Veliki majstori Sionskog priorata. Brojna druga imena su također usko povezana s pričom iz naše knjige. Naprimjer, Ludovico Sforza je bio pokrovitelj Leonarda da Vinciija, a Leonardo je bio jedan od velikih majstora Priorata. Rene II od

Lorraine (i Anjoua), bio je sin Iolande de Bar, koja se također nalazi na popisu Velikih majstora Priorata i bio je oženjen Jeanneom d'Har-court de Montgomery, s kojom je imao sina Claude de Guisea. Vojvoda Lorraine, Charles de Guise, bio je oženjen vojvotkinjom d'Arquesa, na čijem se posjedu nalazio grob oslikan na Poussinovoj slici i koja je bila Poussinova pokroviteljica u Rimu. John Graham od Claverhousea, vikont Dundee, poginuo je u bitki kod Killiecrankiea. Tvrdi se da mu je na tijelu, koje je poslije otkriveno na bojnome polju, ležao izvorni templarski križ iz vremena prije 1314.

Moramo priznati da nismo imali dovoljno vremena ni mogućnosti da istražimo i potvrdimo te pojedinosti o Redu ljljana. Naša saznanja o tome isključivo proizlaze od našega izvjestitelja. No, taj Red će biti predmetom nove knjige dr. Hugh Montgomerija i Gradimira Popovicha.

15.) Alexander Lernet-Holenia uglavnom je nepoznat u zemljama engleskog govornog područja. Čak i među čitateljima upućenima u austrijsku književnost, on uživa ugled darovitog diletanta, a ne velikog umjetnika. Rođen je 1897. i bio je suvremenik Josepha Rotha i Heimita von Doderera, a umro je 1976. Poput Rotha i Doderera, u djetinjstvu i mladosti je živio u staroj Habsburškoj monarhiji i svjedočio propasti tog nekoć moćnog i naizgled nedodirljivog imperija. Nalik Rothu i Dodereru, oštro je kritizirao preminuli režim, ali i nostalgично čeznuo za zlatnim danima njegova sutona.

Lernet-Holenia se počeo baviti pjesništvom u dvadesetim godinama svog života, kao i svoga stoljeća. Njegove prve pjesme uznosili su književni velikani poput Rilkea i Hofmannsthal. Premda nije napustio pjesništvo, tridesetih godina 20. st. se usredotočio na pisanje drama, a potom romana; iako je pjesništvo smatrao svojim najvećim postignućem, danas se najviše pamti upravo prema svojim romanima. Usprkos određenoj književnoj vrijednosti, ta se djela ipak ne mogu označiti monumentalnima. No, ovdje ih spominjemo jer neka od njih, katkad veoma zagonetno, govore o temama značajnima za misterij Rennes-le-Chateaua. Naprimjer, 1936., dvadeset godina prije nego li su Pierre Plantard de Saint-Clair i njegovi sljedbenici, počeli ukazivati na značaj merovinške krvne loze, Lernet-Holenia je objavio

roman naslovljen *Uskrsnuće Maltraversa*. Slijedi jedan odlomak iz tog djela:

"Prema legendi, Maltraversi izvorno potječu od samoga Merovea (Meroveha), sina oceanskog demona, koji je svladao franačku kraljicu dok se kupala u moru. Kada su Francuskom zavladao Karolinzi (Merovinzi su navodno bili toliko nesposobni da zadrže svoje regenstvo, da su se iz puke objijesti jednostavno vozikali zemljom u zaprežnim kolima s dva kotača, nalik onima koja su se koristila tijekom seoba naroda) — i zaposjeli prijestolje, neki od posljednjih Merovinga su pobjegli na normansko područje, odakle su isticali svoja nasljedna prava. Sačuvali su simbol najstarijeg francuskog grba, zlatne žabe, koje su poslije zamijenjene Uljanima. Normandijski vojvode su im ustupili grofoviju Maltravers. 'Nasljednici žaba su se oporavili od propasti svoje kuće i uskoro postali toliko moćni zaštitnici normandijskih vojvoda, da su stekli prezime 'Fortescue', što znači 'moćan štit'. A njihova je krilatica glasila: 'Ustani i uzmi svoje nasljedstvo.'

Ali to nikada nisu učinili. No, kada su Normani osvojili Englesku, slijedili su ih i Fortescue-Maltraversi, kojima je dodijeljena grofovija Surrey, prije nego što je predana Howardima. Kasnije su, pak, izgubili grofoviju de Maltravers u sjevernoj Francuskoj, koja je prešla u ruke obitelji Sommerstorff iz Clevea. Otprilike u doba turskih ratova, izvjescni Hugh Fortescue-Maltravers, mladi izdanak dinastije, stigao je u Mađarsku, pridružio se vojsci protiv Turaka, postao general, nakon čega mu je car dodijelio titulu grofa 'ancienne noblesse', ali bez oznake 'uzvišeni', čemu su se ostale obitelji protivile, iako su i same taj naslov nosile više ili manje zakonito. Bez obzira, car mu je dodijelio nekoliko posjeda u sjevernoj Mađarskoj, uključujući Skalitz i Sobotitz. "

Čitatelj će nedvojbeno primijetiti da se nijedno od imena iz navedenog odlomka, ne pojavljuje u knjizi *Sveta krv, sveti Gral*. Možda je riječ o anagramima ili, pak, o igri riječima na nekoliko jezika, koje je Lernet-Holenia poznavao. Možda tvore neku drugu igru riječi

ili šifre, poput one koja se pojavljuje u našoj priči od Henrija Boudeta do markiza de Cheriseya. No, navedeni odlomak jasno pripovijeda o merovinškoj krvnoj lozi, koja se na drugim mjestima opisuje kao prva plemenitaška europska obitelj. Na drugome mjestu u tekstu, Merovinzi se eksplicitno poistovjećuju s 'gralskom obitelji'. No, usprkos značaju koji im jasno pridaje, Merovinzi su sporedni likovi Lernet-Holenijevog romana, koji se nastavlja u drugim smjerovima i usredotočuje na druge teme. Podaci o Merovinzima umetnuti su kao non-sequitur, pa se čini da Lernet-Holenia nekome lukavo daje navijestiti da nešto zna. Naravno, priča obiluje i mnogim incidentima, koji je čine alegorijskom. No, u ovom post scriptumu se ne možemo usredotočiti na iscrpnu književnu analizu i interpretaciju. Možemo samo čitateljima preporučiti knjigu *Uskrsnuće Maltraversa*, kao i druga djela Lernet-Holenijeva opusa.

Za razliku od Lernet-Holenije, koji možda nije bio osobito istaknut književnik, drugi pisci iz njegova bečkog kruga bili su mnogo utjecajni. Jedan od njih je Heimito von Doderer (1896-1966). Premda možda nije uživao ugled nešto starijih romanopisaca, Roberta Musila i Hermanna Brocha, koji su 30-ih godina dominirali bečkim književnim krugovima, Doderer je osigurao svoje mjesto u svim udžbenicima njemačke prozne književnosti dvadesetog stoljeća. Ni on nije odviše poznat čitateljima engleskog govornog područja, ali jedno od njegova dva najznačajnija djela, *The Demons*, kao i još dva sporedna teksta, prevedena su na engleski. Starije od njegova dva najambicioznija romana, *Die Strudlhofstiege*, objavljeno u Njemačkoj 1951., još uvijek čeka engleski prijevod. Isto vrijedi i za njegov najbizarniji roman, *The Merovingians, or The Total Family*, objavljen u Njemačkoj 1962. No, iznova ističemo da na ovome mjestu nije moguće pružiti iscrpnu književnu analizu toga djela. Dovoljno je reći da se radnja te knjige, usprkos njezinom naslovu, ne odvija u doba vladavine Merovinga. Upravo suprotno, to je složena simbolička i možda alegorijska priča, koja obiluje mnoštvom nesuvislih digresija i pripovijeda različite događaje iz merovinške povijesti u maniri buržoazije devetnaestog stoljeća. Čitateljima koji dovoljno dobro poznaju njemački jezik da uspiju uhvatiti smisao Dodererove raskošne, barokne i, katkad, zamršene proze, pružit će neiscrpno i plodno tlo.

Ti bi se čitatelji mogli suočiti s pitanjem zašto su dva pro-habsburška austrijska romanopisca, koja su djelovala u Beču između 30-ih i 60-ih godina dvadesetog stoljeća, bila toliko zaokupljena merovinškim temama. Osim toga, vjerojatno će ih ta djela potaknuti na traganje za nekim drugim piscima iz Dodererova i Lernet-Holenijina književnog kruga, primjerice, Musilovim najbližim prijateljem i učenicom, Albertom Parisom Guterslohom, čiji najznačajniji roman, *Sunce i Mjesec*, još uvijek iščekuje prijevod.

16.) Lernet-Holenia, Doderer i ostali književnici njihova kruga, potaknuli su nas na razmišljanje o tome je li priča, koja nas je dovela do Francuske, možda postojala i na drugim mjestima, prije svega u Habsburškom carstvu i njegovim bivšim posjedima. Ta područja su do početka 19. st, uključivala današnju Belgiju, odnosno bivšu austrijsku Nizozemsku. Konačno, upravo je ta zemlja bila glavno središte Merovinga. Otamo su izronile brojne obitelji, koje su isticale svoje merovinško podrijetlo, uključujući obitelj markiza de Cheriseya. Charles de Lorraine, Veliki majstor Sionskog priorata, u osamnaestom je stoljeću bio vrhovni guverner austrijske Nizozemske. Belgija je bila i domovina nekoliko simbolista kraja stoljeća koji su se kretali u krugovima okupljenima oko Debussyja i Emme Calve, kao što su Emile Verhaeren i, naravno, Maurice Maeterlinck, čiju je dramu *Peleas i Melisanda*, glazbeno obradio Debussy. Veći dio tog područja još uvijek nije dovoljno istražen. Ali, najvjerojatnije i najznačajnije otkriće iznjedrilo je iz posve drugog kraja bivšeg Habsburškog carstva. To otkriće dugujemo Soniji Kanikovej, jednoj od urednica knjige *The Everyman Companion to East European Literature* (Dent, 1993.).

Gospođa Kanikova nam je privukla pozornost na češkog književnika Prokopa Chocholauška (1819-1864). Chocholaušek je gotovo posve nepoznata i sporedna ličnost, dvojbenog književnog ugleda. Iz opisa gđe. Kanikove proizlazi da je on bio neka vrst neuspjelog češkog Sir Waltera Scotta, koji je proizveo niz podrobno istraženih, ali književno bezvrijednih povijesnih romana, uglavnom o viteškim temama. Godine 1842., u doba cvjetanja pariškog kruga Charlesa Nodiera, Gerarda de Nerval, Petrusa Borela, Theophilea Gautiera i Victora Hugoa, Chocholoušek je objavio roman *Templari u Češkoj*.

Kako tvrde Pierre Plantard de Saint-Clair, markiz de Cherisey i njihovi suradnici, Vitezovi templari su djelovali kao svojevrsna izvršna sila i javno tijelo Reda Siona. Tvrdi se da je Red Siona bio stvarna moć koja je djelovala iza templara do njihova razdvajanja 1188. Red Siona je te godine navodno postao Sionski priorat, pod kojim imenom djeluje i danas. Istraživanjem smo otkrili mnogo indicija koje osnažuju te tvrdnje, ali ne i konačnu potvrdu koja bi se osnivala na svjedočanstvu neovisnom o tvrdnjama samoga Priorata. Tako smo, primjerice, otkrili povelje iz 12. i 13. st, koje se odnose na Red Siona, ali ga izravno ne povezuju s templarima. Otkrili smo i neke druge naznake o Sionu iz 17. st., kada je jedna od njegovih zgrada dodijeljena jezuitima. No, ni u jednom svjedočanstvu sastavljenom nakon 17. st., nismo pronašli nikakve navještaje o Sionskom prioratu, sve do izranjanja suvremene organizacije pod pokroviteljstvom gosp. Plantard de Saint-Claira 1956.

U knjizi *Templari u Češkoj*, objavljenoj 1842., Prokop Chocholoušek je prilično izravan. On tvrdi da je na početku križarskih ratova, devet vitezova pod vodstvom Hughesa de Payensa, utemeljilo svoju organizaciju pod imenom Vitezovi Siona ili Red Siona. Oni će poslije postati skrivena jezgra vitezova templara, koji su osnovani kao njihovo javno tijelo. Red Siona iznova se provlači Chocholouškovim romanom. Tako, primjerice, saznajemo da se templarski dužnosnici međusobno pozdravljaju riječima 'Zdravo, Sione!' ili 'Slava Sionu!'.

Čitateljima koji poznaju Češki jezik, Prokop Chocholoušek će neosporno predstavljati bogato nalazište. Mi, nažalost, ne poznajemo taj jezik i iznova nas zbunjuje kako je nepoznati češki romanopisac s početka 19. st., stigao do tih podataka.